

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Producció i gestió documental d'un monestir femení

Anàlisi de la funció arxiu i la gestió del claustre
a Sant Daniel de Girona (1018–2017)

Irene Brugués Massot

Aquesta tesi doctoral està subjecta a la llicència **Reconeixement- NoComercial – SenseObraDerivada 3.0. Espanya de Creative Commons.**

Esta tesis doctoral está sujeta a la licencia **Reconocimiento - NoComercial – SinObraDerivada 3.0. España de Creative Commons.**

This doctoral thesis is licensed under the **Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0. Spain License.**

Irene Brugués Massot

Producció i gestió documental d'un monestir femení

Anàlisi de la funció arxiu i la gestió del claustre
a Sant Daniel de Girona (1018–2017)

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

**Producció i gestió
documental d'un
monestir femení**
Anàlisi de la funció
arxiu i la gestió
del claustre a Sant
Daniel de Girona
(1018–2017)

Irene Brugués Massot
Dirigida per la Dra. Núria Jornet Benito

**Programa de doctorat en Informació
i Documentació en la Societat del Coneixement**
Departament de Biblioteconomia, Documentació
i Comunicació Audiovisual Universitat de Barcelona, 2017

«tot això no és més que el vestit o l'escorça de la Regla. És allò que en tot ésser vivent s'envelleix i passa amb el temps. Però hi ha una cosa que no passa, que manté sempre la seva frescor, la seva fecunditat vital: és l'esperit. L'esperit, que té vida i dóna vida. Però, que no la dóna sinó per mitjà d'una lletra, encara que aquesta lletra, com succeeix amb el cos, s'hagi anat envellint. Vell o jove, el cos sempre és el vehicle necessari per a poder comunicar-nos en l'esperit».

Pare Gabriel Maria Brasó, abat de Montserrat¹

---

¹ *Regla de sant Benet*. Montserrat: Abadia de Montserrat, 1966, p. 10-11.

Irene Brugués Massot

Agraïments

**Producció i gestió documental
d'un monestir femení**
Anàlisi de la funció arxiu i la gestió del claustre
a Sant Daniel de Girona (1018–2017)

En primer lloc vull agrair a la comunitat del monestir de Sant Daniel de Girona, a la Maria Assumpció, la Maria Àngels, la Mercè, la Maria Rosa, la Maria Nativitat, l'Assumpta, la Maria Antònia i la Rosa per acollir-me a casa seva i deixar-me formar part del seu món; per tots els moments viscuts i compartits durant aquests vuit anys. I a la germana Rosalia, per tot l'esforç i tota la feina volcada a l'arxiu. El seu testimoni ha fet possible aquesta tesi.

A la Federació Catalana de Monges Benedictines i al seu Consell per haver-me obert les portes de casa seva i dels seus arxius, per haver cregut en el projecte del SAF i per haver confiat en mi per dur-lo a terme. Sense elles aquesta tesi mai hagués estat ni imaginada.

A les comunitats que han format i formen la Federació i a totes les seves monges. Per l'acollida, per deixar-me ser partícep del seu dia a dia, per compartir àpats i pregàries, per tots els somriures. I molt especialment a la germana Coloma Boada, per totes les hores compartides, per les teves ensenyances diàries, per l'entusiasme i l'energia que no s'acaba. Per una escolta activa i una amistat plena.

A la Núria Jornet per acceptar dirigir-me i guiar-me en aquest camí; per les teves observacions, consells i ànims; pel teu exemple; per fer les coses tant fàcils... Per compartir neguits, preocupacions, projectes i il·lusions. Per la teva amistat.

A l'Anna Gironella per la teva ajuda en els primers passos i per compartir activament l'estudi d'aquest monestir gironí. Les teves recerques i publicacions han estat una important font de coneixement i inspiració.

A la Marta Franch, en Ramon Alberch i la Montserrat Hosta per haver fet possible l'inici d'aquest camí el 2009 a través de la beca de pràctiques de l'ESAGED a Sant Daniel de Girona, origen de molts projectes, coneixences i vivències.

Als companys i companyes de professió: al germà Josep Galobart de l'Arxiu de l'Abadia de Montserrat i al personal adscrit a aquest centre; a l'Anna Gironella de l'Arxiu Municipal de Girona; a en Jordi Sacases i l'Antoni Albacete de l'Arxiu Parroquial de Santa Maria del Pi; a en Santi Soler i la Sílvia Mancebo de l'Arxiu Històric de Girona; a l'Albert Serrat de l'Arxiu Diocesà de Girona; a l'Alberto Torra de l'Arxiu Reial de

Barcelona; i en Josep Maria Llorens de la Biblioteca-Arxiu del Museu d'Arqueologia de Catalunya a Girona. A tots vosaltres gràcies per la vostra atenció, ajuda i amabilitat.

A en Toni Albacete per les hores compartides entre papers i les converses tan necessàries; per la xocolata amb taronja. I en Jordi Sacasas per una passió intranquil·la que ens uneix i no ens deixa estar quiets, perquè és un plaer poder compartir projectes i idees amb tu, que esperem poder veure materialitzats algun dia.

Als companys dels cursos de monacat medieval de GaudirUB, l'Araceli Rosillo, en Xavier Costa i en Pol Bridgewater, perquè treballar amb vosaltres ha estat un privilegi. I a la resta de companyes del grup Claustra i Paisatges Espirituals de la Universitat de Barcelona, per compartir recerques i investigacions que t'obren un món. Especialment a la Maria Soler i en Xavier Badia pel petit projecte de *El monestir i el seu entorn. Els casos de Sant Cugat del Vallès i Sant Daniel de Girona*; treballar amb vosaltres és molt fàcil.

Als estudiants en pràctiques, col·laboradors i usuaris del SAF, perquè sense vosaltres aquest projecte tampoc hauria arribat a port. Entre ells al «meu primer becari», l'Albert Montalbán, per les seves visites inesperades, el brownie de xocolata i la bibliografia de la Guerra del Francès; a la Verònica Zaragoza per les seves recerques i converses; a l'Emi Turull pel seu entusiasme encomanadís i les seves paraules sempre amables; i a tots els incondicionals del SAF que ens segueix en tot allò que bonament fem, gràcies per ser-hi i per esperar pacientment que acabi aquesta tesi per reobrir de nou les portes dels arxius.

A l'Isaac Ruiz per la seva amistat i pel disseny de la magnífica portada de la tesi i els encapçalaments de cada capítol. Perquè el teu treball sempre és una regal a la vista.

A la meva extensa família, a tots i a cadascun d'ells, per preguntar, per animar-me, per distreure'm, per collir les olives per mi, per fer-me el dinar, per cedir-me el despatx, per respondre dubtes de gestió econòmica per Whatsapp, per organitzar les festes per mi, per no queixar-se quan el despertador sonava a les set del matí cada cap de setmana.

I a tú, per ser-hi en cada moment, per les nits i els dies, per les pujades i les baixades, pels petons i les abraçades, pels dies de sol i els dies de tramuntana. Per fer d'arxiver

de capçalera i de corrector exprés. Per fer-ho tot quan jo només feia una cosa, per pensar en tot quan jo només pensava en una cosa. Per esperar, esperar, esperar.

GRÀCIES a totes i cadascuna de les persones que han fet possible arribar fins aquí, encara que no us pugui enumerar a totes, perquè cap projecte té sentit des de l'individualitat. Des dels professors de secundària que em vàreu obrir els ulls al món de la història i la història eclesiàstica, en Francesc Vernet i l'Olga Mundo, fins als professors de la Universitat Autònoma de Barcelona que em vàreu ensenyar a analitzar la documentació medieval i a fer-li preguntes, el professor Jesús Alturo, en Ramon Martí i en Fèlix Retamero. També a les pedres del camí, perquè a vegades t'ajuden a agafar el corriol correcte.

SUMARI

INTRODUCCIÓ	13
1. ARXIVÍSTICA MONÀSTICA: ESTAT DE LA QÜESTIÓ	27
2. L'ARXIU DINS EL MONESTIR	47
2.1. EL PRODUCTOR: EL MONESTIR DE SANT DANIEL DE GIRONA	49
2.1.1. ELS PRIMERS SEGLES DEL MONESTIR DE SANT DANIEL (1018-1543)	53
LA FUNDACIÓ DEL MONESTIR DE SANT DANIEL	54
LA FORMACIÓ D'UN PATRIMONI, LA CONSOLIDACIÓ DEL MONESTIR	59
2.1.2. DE TRENTO A LA GUERRA DEL FRANCÈS: TRES SEGLES CONVULSOS	69
EL CONCILI DE TRENTO, UN PUNT D'INFLEXIÓ EN LA VIDA MONÀSTICA	69
DE GUERRA EN GUERRA (1640-1814)	73
2.1.3. DE MADOZ A AVUI: UN ALTRE SANT DANIEL	78
L'ABANS I EL DESPRÉS DE LA DESAMORTITZACIÓ DE MADOZ	79
DE LA GUERRA CIVIL DE 1936-39 ALS NOSTRES DIES	81
2.2. ANÀLISI DE LA FUNCIÓ ARXIU A SANT DANIEL DE GIRONA	85
2.2.1. DE LA CAIXA A L'ARXIU: ELS ORÍGENS DE L'ARXIU DE SANT DANIEL DE GIRONA	87
L'ARXIU DE LA CONGREGACIÓ AL MONESTIR DE SANT DANIEL	95
LES REPERCUSSIONS DE LES DISPOSICIONS TRIDENTINES A SANT DANIEL DE GIRONA	101
«DEL ARXIU Y ARCHIVERAS». ORDINACIONS PELS MONESTIRS DE RELIGIOSES DE LA CONGREGACIÓ	109
2.2.2. LA PRIMERA ACTUACIÓ ARXIVÍSTICA DOCUMENTADA: MIQUEL CASELLES, 1668-1684	131
UN SEGLE DE DECADÈNCIA ECONÒMICA I COMUNITÀRIA	131
L'ACTUACIÓ ARXIVÍSTICA DE MIQUEL CASELLES	137
MIQUEL CASELLES, UNA FIGURA CONTROVERTIDA	148
2.2.3. L'ARXIU EN TEMPS DE GUERRA, 1684-1726	156
EL PROCURADOR BERNAT CASTELLS I LA SEVA PROLÍFICA PRODUCCIÓ DOCUMENTAL	157
GUERRA, SETGES I CAIXES DE TRANSPORT: ELS SUCCESSIUS TRASLLATS DE L'ARXIU DE SANT DANIEL	163
I DESPRÉS DE LA TEMPESTA... A ORDENAR. L'ACTUACIÓ ARXIVÍSTICA DEL PROCURADOR JERONI SITJAR	168
2.2.4. LA GESTIÓ PATRIMONIAL I LA GUERRA CONTINUEN ESSENT ELS PRINCIPALS MALDECAPS	194
<i>ABECEDARI GENERAL DEL CAPBREU DEL REAL MONESTIR DE SANT DANIEL DE GERONA</i>	195
GUERRA, CAIXES DE TRANSPORT I, NOVAMENT, REORDENAR: L'ARXIU DE SANT DANIEL A LA GUERRA GRAN	213
LA PRIMERA DESAMORTITZACIÓ EN EL MARC DE LA GUERRA DEL FRANCÈS	237
2.2.5. LA FI D'UN MODEL, L'INICI D'UN ALTRE: L'ARXIU HISTÒRIC DE SANT DANIEL DE GIRONA	255
ENTRE DUES CONCEPCIONS ARXIVÍSTIQUES: <i>LLIBRE D'ARXIVAT</i> DEL PRIORAT DE SANTA MARGARIDA DE ROSES	255
LA DESAMORTITZACIÓ DE MADOZ: UN ABANS I UN DESPRÉS EN L'ARXIU I EN LA VIDA COMUNITÀRIA	261
LA GUERRA CIVIL I LA CONSOLIDACIÓ DE L'ARXIU HISTÒRIC DE SANT DANIEL DE GIRONA	289
2.3. RESULTATS	317

3. LA GESTIÓ DEL CLAUSTRE: PRODUCCIÓ I GESTIÓ DOCUMENTAL EN EL MARC ORGANITZATIU DEL MONESTIR	335
3.1. EL MÈTODE ARXIVÍSTIC PER A L'ESTUDI DE LA GESTIÓ DEL CLAUSTRE	339
3.1.1. EL MÈTODE ARXIVÍSTIC	341
3.1.2. L'ESTUDI DE LA GESTIÓ DEL CLAUSTRE	354
3.2. APLICANT EL MÈTODE: EL CAS DE SANT DANIEL DE GIRONA	363
3.2.1. EL MARC LEGISLATIU: DE LA REGLA DE SANT BENET A LES CONSTITUCIONS FEDERALS	364
DECRETAL «PERICULOSO» DE BONIFACI VIII	369
CONSTITUCIONS I DISPOSICIONS DE LA CONGREGACIÓ CLAUSTRAL TARRACONENSE I CESARAUGUSTANA	372
DECLARACIONS A LA REGLA DE SANT BENET	376
3.2.2. FUNCIONS, ACTIVITATS, PRODUCCIÓ DOCUMENTAL I CÀRRECS DINS EL CLAUSTRE	379
ACCIÓ DE GOVERN	382
COMUNICACIÓ I RELACIONS INSTITUCIONALS	389
GESTIÓ DE LA COMUNITAT	397
ADMINISTRACIÓ GENERAL	403
GESTIÓ ECONÒMICA	416
GESTIÓ PATRIMONIAL	424
CULTE	431
TREBALL	445
ACOLLIDA I PROJECCIÓ PASTORAL	471
COL·LECCIÓ DE PERGAMINS	476
COL·LECCIÓ DE GOIGS	477
3.2.3. EL QUADRE DE CLASSIFICACIÓ DEL FONS DEL MONESTIR DE SANT DANIEL DE GIRONA	478
3.3. RESULTATS	495
CONCLUSIONS	507
FONTS I BIBLIOGRAFIA	523
ANNEXOS	555
ANNEX 1. APROVACIÓ DEL DIPÒSIT DE L'ARXIU DE LA CONGREGACIÓ A SANT DANIEL	556
ANNEX 2. FORMULARI DE L'INTERROGATORI DELS VISITADORS DE LA RELIGIÓ	558
ANNEX 3. CRÒNICA DE L'EXPROPIACIÓ DE L'ARXIU DEL MONESTIR DE SANT DANIEL	561
ANNEX 4. L'ÚS DE L'ESPAI AL MONESTIR DE SANT DANIEL DE GIRONA (SEGLES XVII-XXI)	563
ANNEX 5. ABACIOLOGI DEL MONESTIR DE SANT DANIEL DE GIRONA	570

Irene Brugués Massot

Introducció

**Producció i gestió documental
d'un monestir femení**
Anàlisi de la funció arxiu i la gestió del claustre
a Sant Daniel de Girona (1018–2017)

INTRODUCCIÓ

El gener de 2012 la Federació Catalana de Monges Benedictines, integrada pels monestirs de Sant Pere de les Puel·les, Sant Daniel de Girona, Sant Benet de Montserrat, La Santa Família de Manacor i la comunitat de Santa Maria de Puiggraciós, iniciava un nou projecte: el Servei d'Arxius de la Federació (d'ara endavant SAF).² Un servei que té per missió aplegar, gestionar, conservar i difondre el patrimoni passat, present i futur de les cinc comunitats benedictines, que aleshores integraven la Federació, per tal de donar resposta tant a les pròpies necessitats de les comunitats com a la dels investigadors.

El projecte, sorgit el març de 2011 en el marc de la reunió mantinguda entre les arxiveres i responsables dels diferents arxius monàstics de la Federació, recollia l'experiència del treball realitzat a l'Arxiu del monestir de Sant Benet de Montserrat per Núria Jornet i la germana Coloma Boada entre els anys 2001-2004,³ així com la tasca desenvolupada a l'Arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona entre el juliol de 2009 i el juny de 2010 per Irene Brugués en el marc de les pràctiques del postgrau superior d'Arxivística i Gestió Documental de l'Escola Superior d'Arxivística i Gestió Documental de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Per la mateixa naturalesa autònoma i independent dels monestirs benedictins, el SAF va ser plantejat des d'un bon inici com un servei de coordinació descentralitzada dels diferents arxius monàstics. És a dir, cada monestir propietari del seu fons i el seu patrimoni documental conservava «in situ» l'arxiu, i el SAF, a través de la seva arxivera itinerant, s'encarregava de gestionar de forma coordinada els fons i els serveis en cada un dels centres.

Fou a partir d'aquesta experiència, de la gestió del patrimoni documental dels tres arxius monàstics de benedictines catalanes i del seu coneixement de forma paral·lela, que sorgí la idea de la investigació de la present tesi doctoral. A mesura que des del SAF s'anaven començant a treballar els diferents fons des del punt de vista arxivístic,

---

² *Pla director del Servei d'Arxius de la Federació Catalana de Monges Benedictines*. 2011. (CAT AMSBM FCMB SAF Documents constitutius).

³ Núria JORNET-BENITO. *Guia de l'Arxiu del Monestir de Sant Benet de Montserrat* [en línia]. Marganell: Monestir de Sant Benet de Montserrat, 2004 [consulta: 19 de setembre de 2016]. Disponible a: <<http://www.monestirsantbenetmontserrat.com/regina/htmlfotos/Arxiu.html>>.

INTRODUCCIÓ

elaborant inventaris provisionals, atenent els usuaris, programant activitats formatives i de difusió, etcètera, hom s'adonava de les coincidències i diferències entre uns i altres fons, perfilant-se una línia de recerca amb moltes possibilitats.

Així doncs, al llarg del mateix 2012 s'anà formant la idea de dur a terme una tesi doctoral que tingués per objecte d'estudi la gestió i producció documental dels monestirs de monges benedictines de Catalunya. On s'analitzés la producció i ús dels documents dins el marc d'un monestir femení i la seva evolució al llarg del temps.

Davant de l'extens camp d'estudi i de les múltiples vessants que intervenen en la producció i gestió documental d'un productor amb una activitat contínua de més de mil anys (com és el cas del monestir de Sant Pere de les Puel·les i de gairebé el de Sant Daniel de Girona), s'optà per delimitar l'objecte d'estudi en un sol monestir.

Dels tres arxius històrics de benedictines gestionats pel SAF (Sant Pere de les Puel·les, Sant Daniel de Girona i Santa Clara de Barcelona), es descartà de bon inici el monestir de Santa Clara de Barcelona perquè ja havia estat estudiat des del punt de vista arxivístic per Núria Jornet i Benito en la seva tesi doctoral.⁴ Dels dos restants, l'arxiu de Sant Pere de les Puel·les presentava certes característiques que dificultaven la seva tria. En primer lloc, el fons de Sant Pere de les Puel·les és el més extens dels tres fons històrics gestionats pel SAF, amb prop de cent metres lineals de documentació, la major part de la qual no es trobava identificada al inici de l'estudi, tant sols semiclassificada per formats i tipologies documentals.

En canvi, l'Arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona, de dimensions més reduïdes (dinou metres lineals de documentació històrica, més uns quaranta de documentació semiactiva i activa), comptava amb una classificació també per formats i tipologies documentals, però alhora disposava d'un catàleg de tot el fons en format fitxer elaborat per la monja arxivera Rosalia Samsó les últimes dècades del segle xx.⁵

---

⁴ Núria JORNET-BENITO. *Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona. Origen d'un monestir i configuració d'un arxiu monàstic (1236-1327)* [en línia]. Barcelona: Tesis Doctorals en Xarxa, 2005. Disponible a: <<http://hdl.handle.net/10803/119825>>.

⁵ Concretament, dotze fitxers que contenen: el catàleg de la col·lecció de pergamins del fons del monestir de Sant Daniel de Girona; el catàleg de la secció de documentació en format paper solt del mateix fons; l'inventari de la secció de volums; un índex onomàstic dels notaris que apareixen en tots els documents del fons; un catàleg «temàtic» i un altre «temàtic monestir» que permeten fer cerques per

INTRODUCCIÓ

Aquestes dues circumstàncies, juntament amb el fet que des de l'any 2009 l'autora treballava el fons gironí, i per tant disposava d'un major coneixement de l'arxiu i de la comunitat, decantaren l'elecció final per Sant Daniel de Girona.

Fixat l'objecte d'estudi, era necessari establir un marc cronològic d'anàlisi, que pel plantejament mateix d'aquest havia de ser forçosament ampli si es volia analitzar l'evolució de la gestió i producció documental. La data d'inici venia delimitada per l'inici de l'activitat en el moment de la fundació del monestir, l'any 1018. Si bé, cal tenir en compte que aquesta data es trobava fortament condicionada per la conservació de la documentació, així com per la informació continguda en aquesta documentació conservada. La data de finalització es plantejà, en un primer moment, a la desamortització de Madoz de 1855, ja que aquesta suposava un canvi radical de les funcions i activitats del monestir i per tant de la producció i gestió de la seva documentació. Però la mateixa recerca dugué a allargar el període fins a l'actualitat. En primer lloc, perquè es pogué observar el pes dels fets de la Guerra Civil de 1936-1939 en la conservació del fons, un element que condicionava plenament tota l'anàlisi de la documentació anterior a aquesta data. I en segon lloc, perquè es feu evident que s'estava tractant un fons obert, que encara avui dia continua produint i gestionant documentació, i si es volia analitzar l'evolució de la producció i gestió documental dins el monestir calia incloure també la present.

Així doncs, aquesta tesi pretén estudiar la producció i gestió documental del monestir de monges benedictines de Sant Daniel de Girona al llarg dels seus gairebé mil anys d'existència, des de la seva fundació el 1018 fins avui, 2017.

Per dur-ho a terme, s'han plantejat dos grans objectius diferents i paral·lels, que alhora són complementaris, i que corresponen als dos grans apartats en què es divideix aquest treball:

1. L'anàlisi de la funció arxiu a Sant Daniel de Girona
2. L'anàlisi de la gestió del claustre al monestir de Sant Daniel de Girona

---

conceptes o paraules claus; i finalment sis caixes d'índex onomàstic on es recull els noms de les persones (monges, notaris, procuradors, pagesos, treballadors, etc.) que consten en tota la documentació del fons, tant en format pergami, volums o papers solts.

INTRODUCCIÓ

En el primer apartat, l'anàlisi de la funció arxiu a Sant Daniel de Girona, es proposa estudiar l'evolució de la funció arxiu, entesa en la seva màxima amplitud, en el monestir de monges benedictines de Sant Daniel de Girona, des dels orígens fins al 2007, l'any que finalitzà l'actuació arxivística de la germana Rosalia Samsó, immediatament prèvia a la duta a terme en el marc d'aquest estudi.

A raó del present treball, s'utilitza el concepte «funció arxiu» com la suma d'aspectes, activitats, funcions, càrrecs... relacionats amb l'existència del conjunt documental generat o rebut per una institució productora, és a dir, l'arxiu. Però també, el seu entorn i el paper que aquest desenvolupa dins la comunitat, basant-se sobretot en l'anàlisi de la història arxivística del mateix, de les pràctiques arxivístiques que s'hi han desenvolupat al llarg dels segles, de les persones que les han dut a terme i per tant de la figura de l'arxiver o arxivera dins la comunitat, dels instruments de descripció produïts i emprats, de l'espai destinat a conservar i custodiar la documentació del monestir, de la seva instal·lació i emmagatzematge, de les possibles normatives establertes en torn del mateix, de les mesures de conservació i restauració dutes a terme, i obviament també de l'organització de la documentació, el seu ús i la seva funció en el marc comunitari.

L'àmplia cronologia d'estudi ha de permetre analitzar l'evolució històrica de l'arxiu en les seves diferents etapes evolutives, des de l'origen del mateix en època medieval fins a l'actualitat. Identificant al llarg dels segles, les pèrdues documentals, els canvis d'ús i de servei del fons, les actuacions arxivístiques i de salvaguarda i conservació, o les conseqüències de processos com les desamortitzacions de la primera meitat del segle XIX o la Guerra Civil de 1936-1939.

Certament, però, dins d'aquest ampli plantejament, l'anàlisi es focalitza en les etapes d'època moderna i contemporània, des de finals del segle XVI fins a inicis del segle XXI. Fet motivat per la pròpia documentació conservada i la informació que aquesta conté, però també per la impossibilitat d'incloure la col·lecció de pergamins en l'anàlisi de la documentació del fons. Ja que, això hauria incrementat exponencialment la documentació a tractar i l'etapa de recerca s'hauria allargat més enllà del marc temporal disponible per dur-la a terme. Doncs, cal tenir present que a l'important

INTRODUCCIÓ

volum documental –mil sis-cents tres pergamins-, se li afegeix la complexitat de la seva lectura (escrits en llatí i en diverses escriptures, d'extensions molt variables i estats de conservació diversos). Per aquest motiu, a l'hora de prioritzar les fonts, es va decidir excloure la col·lecció de pergamins, a l'espera d'un tractament més individualitzat.

Són objectius d'aquest apartat identificar i analitzar:

1. L'espai destinat a arxiu en el marc espacial del monestir,
2. les funcions desenvolupades per l'arxiu (administratives, de custòdia...),
3. el càrrec d'arxiver/a de la comunitat (quan apareix, qui l'exerceix, càrrec intern o extern, característiques, funcions assignades),
4. les actuacions arxivístiques dutes a terme al llarg del temps sobre els fons (tan les actuacions generals com les parcials),
5. els equipaments amb què és dotat l'arxiu en cada època (mobiliari),
6. les condicions de conservació i salvaguarda,
7. les pèrdues o eliminacions de documentació, i
8. la normativa d'aplicació que regeix el funcionament de l'arxiu.

Per assolir els objectius d'aquesta primera part, la metodologia emprada s'ha centrat en l'anàlisi profunda de quatre fonts documentals:

- En primer lloc, els instruments de descripció del fons existent al propi arxiu de Sant Daniel. Com a resultat inequívoc d'una actuació arxivística, els instruments de descripció permeten, en la majoria dels casos, identificar intervencions arxivístiques concretes, la seva cronologia, el seu abast d'actuació, la persona que la dugué a terme i la que en feu l'encàrrec, i fins i tot el motiu pel qual es dugué a terme. En ocasions, també poden aportar informacions relatives a: els criteris de classificació i d'organització en què es trobava el fons en el moment de la seva descripció; la seva disposició física, els suports o el mobiliari en què havien estat instal·lats; i possibles pèrdues de documentació descrita i no conservada fins els nostres dies.
- També s'ha tingut present la normativa pròpia de les benedictines catalanes en matèria d'arxiu recollida a la Regla de sant Benet i a les constitucions i decrets de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana. En aquest sentit les visites cada tres anys als monestirs de la Congregació, prèvies a la celebració dels capítols generals (visites de la Religió, per emprar la terminologia pròpia de la

INTRODUCCIÓ

documentació), són font de importants referències a l'existència, conservació i estat de l'arxiu de Sant Daniel. Algunes de les actes d'aquestes visites es troben en el llibre de visites conservat a l'Arxiu de Sant Daniel, però és sobretot en el fons de la pròpia Congregació Claustral Benedictina (conservat entre l'Arxiu de l'Abadia de Montserrat i l'Arxiu Reial de Barcelona)⁶ on s'hi troba el major nombre d'actes de visita, així com les actes dels capítols provincials o generals de la Congregació. Ambdues potencialment de gran utilitat per l'anàlisi d'aquest primer apartat.

- Amb tot, la font més prolífera en referències textuais per resseguir l'evolució de l'arxiu, tan de forma quantitativa com qualitativa, són els llibres d'ingressos i despeses de la comunitat, conservats al propi arxiu de Sant Daniel i en la secció de Monacals-Hisenda de l'Arxiu Reial de Barcelona.⁷ El buidatge sistemàtic de les despeses comunitàries ha de permet detectar, de forma seriada i sistematitzada, qualsevol activitat relacionada amb l'arxiu que generi una despesa: trasllats, construcció de mobiliari, contractació de serveis, pèrdues, despeses de producció de documents o d'instruments de descripció, enquadernació, treballs de còpia i trasllat, obres de condicionament, actuacions de conservació preventiva o salvaguarda de l'arxiu en casos de conflictes bèl·lics o similars.
- A aquestes tres fonts d'informació principals, encara s'hi afegeix la documentació esparsa i molt més fragmentària que en ocasions pot aportar referències a l'arxiu molt interessants i úniques. Com ara memòries de monges que han treballat a l'arxiu, la crònica de la comunitat, factures o albarans de treballs, treballs literaris de les monges, documents diversos que fan referència a l'arxiu, expedients documentals d'episodis concrets com la desamortització de 1855, etc. Fet que suposa la identificació i anàlisi de tota la documentació del fons de Sant Daniel de Girona (tant la conservada al pròpia arxiu monàstic, com la de l'Arxiu Reial de Barcelona), i del fons de la Congregació Claustral Benedictina de l'Arxiu de l'Abadia de Montserrat. Sense oblidar

---

⁶ Seguint el posicionament de l'Associació d'Arxivers de Catalunya i la seva proposta a través de l'anàlisi de Ramon Planes, Laureà Pagaroles i Pere Puig a *L'Arxiu de la Corona d'Aragó. Un nou perfil per a l'Arxiu Reial de Barcelona*, el present estudi usa la denominació original d'Arxiu Reial de Barcelona per referir-se a la actual institució arxivística de l'Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), denominació més tardana. Si bé, per evitar confusions, s'ha respectat l'ús de les sigles ACA en el codi de referència de les unitats de descripció. Vegeu: Ramon PLANES I ALBETS; Laureà PAGAROLES SABATÉ; Pere PUIG I USTRELL. *L'Arxiu de la Corona d'Aragó. Un nou perfil per a l'Arxiu Reial de Barcelona*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2003.

⁷ S'han buidat per l'estudi els cinquanta llibres de comptabilitat, d'entre el 1583 i el 1852, del fons del monestir de Sant Daniel de Girona conservats a l'arxiu monàstic i els trenta-tres de l'Arxiu Reial de Barcelona que van des del 1362 a l'any 1782.

INTRODUCCIÓ

les consultes puntuals a d'altres arxius gironins (Arxiu Diocesà de Girona, Arxiu de la Catedral de Girona, Arxiu Històric de Girona, Biblioteca del Museu d'Arqueologia de Catalunya – Girona), arxius d'institucions monàstiques equivalents (com l'Arxiu del monestir de Sant Benet de Montserrat i l'Arxiu del monestir de Sant Pere de les Puel·les), entre d'altres (Arxiu de la Parròquia de Santa Maria del Pi i Biblioteca de Catalunya).

No només s'ha procedit a la identificació i buidatge de la informació continguda en les fonts anteriorment citades, sinó que la documentació procedent del fons de Sant Daniel (tant la del fons monàstic com la de l'Arxiu Reial de Barcelona) ha estat també analitzada des del seu punt de vista formal. És a dir, dels elements físics que conformen els documents i que ens parlen de la forma en què foren elaborats, gestionats i conservats, ja que:

- cobertes, retolacions i signatures arxivístiques externes permeten detectar actuacions arxivístiques concretes, la cronologia en què es van dur a terme, l'abast de les mateixes (una sèrie documental, part del fons, tot el fons...) i les mans de qui les va dur a terme (el procurador de torn, un arxiver contractat expressament, la monja arxivera...),
- la orientació de les referències escrites en les cobertes dels volums o en els dors dels pergamins parlen de la disposició dels documents en el lloc de conservació, és a dir, de la seva instal·lació, i dels possibles mobles contenidors, i
- les patologies dels suports permeten detectar episodis de pèrdua o d'intervenció a nivell de conservació-restauració.

Durant la mateixa recerca, mentre es buidava la documentació comptable dels fons de Sant Daniel, i també com a resultat de les tasques d'inventari, ordenació i classificació desenvolupades a l'arxiu en el marc de les tasques laborals del SAF, sorgí una nova línia d'investigació: l'anàlisi de la producció i gestió documental de la comunitat entorn la seva gestió administrativa i organitzativa al llarg dels segles. Configurant-se així, un segon gran objectiu d'aquest estudi i un segon gran apartat: l'anàlisi de la gestió del claustre de Sant Daniel de Girona, des de la seva fundació fins a l'actualitat. És a dir, l'estudi de l'evolució de l'organització comunitària d'aquest monestir a través de la seva producció i gestió documental.

INTRODUCCIÓ

Habitualment els historiadors s'aproximen al funcionament i a l'organització de la vida d'una comunitat en el seu monestir a través de l'anàlisi de la informació continguda en la documentació pròpia o aliena, dels resultats obtinguts en intervencions arqueològiques o en l'estudi dels paraments si s'han conservat edificacions, fins i tot en l'anàlisi d'obres d'art, dibuixos i gravats, però s'ha explotat poc les possibilitat que ofereix el mètode arxivístic pel coneixement del funcionament de les institucions d'antic règim, concretament en el cas de monestirs. Per això, s'ha considerat pertinent incloure un segon apartat en la present tesi, titulat «La gestió del claustre: la producció documental en el marc organitzatiu del monestir», que abordi aquest plantejament. Un apartat que, a més a més, incorpora en l'anàlisi l'estudi dels espais del monestir en l'organització i administració de la comunitat i en el desenvolupament de les funcions i activitats del productor, és a dir, de la seva gestió documental.

S'ha escollit l'expressió «gestió del claustre» per distingir què l'anàlisi plantejat va més enllà de la gestió documental o la gestió del procurador, i s'endinsa en una anàlisi més global de la institució i la seva concretació en un espai físic determinat. En aquest sentit, la paraula claustre és emprada com a element simbòlic i representatiu del monestir i la comunitat, car el claustre és l'element arquitectònic comunicador i distribuïdor de les diferents estances del monestir, cada una destinada a una funció concreta, així com el quadre de classificació és l'element organitzatiu i ordinatori de la producció documental de les diferents funcions i activitats desenvolupades al monestir.⁸

S'ha plantejat aquest segon apartat com una exposició del mètode acompanyada d'un estudi de cas. Per això, en primer lloc s'exposa la metodologia del mètode arxivístic i la seva aplicació per l'estudi de la gestió del claustre, per tot seguit desenvolupar i exemplificar la proposta metodològica a través de la seva aplicació al fons del monestir de Sant Daniel de Girona.

---

⁸ Per una major definició i explicació de l'ús del terme «gestió del claustre» en el present estudi, vegeu l'apartat «3.1.2. L'estudi de la gestió del claustre».

INTRODUCCIÓ

Són objectius concrets d'aquest segon apartat:

1. Identificar la principal normativa que ha regulat i regula la vida monàstica d'aquesta comunitat des del segle XI fins avui dia.
2. Identificar les funcions, subfuncions, activitats i producció documental associada del monestir de Sant Daniel, així com els agents productors d'aquesta documentació i l'espai físic dins el monestir on es duu a terme.
3. Establir un quadre de classificació funcional de tot el fons de Sant Daniel de Girona que englobi la seva producció documental al llarg de tot el cicle de vida, des de la documentació històrica a la produïda actualment en el dia a dia de la comunitat.
4. Avaluar la disposició de la documentació (conservació, eliminació i terminis) i establir el calendari de transferència i accés, tot vinculant-ho amb el quadre de classificació elaborat.
5. Demostrar la utilitat del mètode arxivístic per l'estudi de la gestió del claustre i pel coneixement històric general del productor.

Així doncs, la metodologia emprada en aquest segon apartat és la pròpia del mètode arxivístic:

- En primer terme s'ha procedit a realitzar una anàlisi profunda de tota la documentació del fons, tan la conservada a l'arxiu monàstic com a l'Arxiu Reial de Barcelona. S'ha identificat tota la producció documental en fase històrica, és a dir, produïda abans de la Guerra Civil de 1936-1939, i les funcions, activitats i persones o càrrecs que l'han produïda. També el seu ús i gestió dins el monestir.
- S'ha identificat i analitzat les principals normatives que han estat d'aplicació al monestir i que han regulat la vida monàstica de Sant Daniel des de la seva fundació fins avui dia: la Regla de sant Benet, les decretals papals, constitucions i decrets de visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana, Declaracions a la Regla de sant Benet de la Federació Catalana de Monges Benedictines, el codi de dret canònic, el codi de dret mercantil, etc.
- I s'ha procedit a recollir el màxim d'informació possible sobre la gestió i producció de documentació al monestir durant els últims cent anys, aproximadament, a través d'entrevistes presencials als principals agents productors de documentació del monestir durant aquesta cronologia, és a dir, a: l'abadessa, la priora, majordoma, sagristana, les responsables de tallers de treball, la bibliotecària i l'hostatgera.

INTRODUCCIÓ

Entrevistes que, sempre que ha estat possible, s'han dut a terme el mateix lloc de treball per observar la producció documental, l'activitat i l'espai associat.

- Un cop recollida tota la informació a través dels tres procediments anteriorment esmentats, s'ha elaborat la proposta del quadre de classificació funcional del fons monàstic i s'ha procedit a la classificació i ordenació de la documentació històrica del fons, així com a la seva instal·lació per una correcta conservació.
- Però, també s'ha inclòs, associada al quadre de classificació, l'avaluació de les sèries documentals i el seu calendari de transferència i accés. Elements importants per la gestió de la producció documental activa, encara avui conservada a les oficines de producció.

Així doncs, a partir de l'aplicació del mètode arxivístic i dels seus processos i tractaments associats, es preten arribar a una representació gràfica de la producció documental del monestir i a un coneixement profund de les funcions i activitats dutes a terme per la comunitat al llarg dels segles, que ha de permetre aproximar-se a la gestió del claustre de Sant Daniel, entesa aquesta com el funcionament organitzatiu de tota la seva activitat.

No obstant, el present estudi també inclou altres apartats de menor volum que els dos anteriors, però que ajuden a completar l'anàlisi proposada.

En primer lloc, s'ha afegit un apartat prèvi destinat a analitzar l'estat en què es troben els estudis d'arxivística monàstica a Catalunya i a l'Estat, principalment. Per tal d'emmarcar la proposta d'aquest treball dins els estudis específics d'aquest camp i valorar, al finalitzar-lo, les possibles noves aportacions que es poden fer en aquest camps.

Tot seguit, i abans d'entrar en el primer dels dos grans apartats de l'estudi (el de la funció arxiu), s'ha incorporat un subapartat per exposar l'evolució històrica del productor del fons, el monestir de Sant Daniel de Girona. Així, prenent com a referència el camp obligatori d'història del productor a nivell de fons de l'àrea de context de la NODAC,⁹ s'ha decidit recopilar tota la informació que es coneixia de la

---

⁹ Àngels BERNAL; Anna MAGRINYÀ; Ramon PLANAS (ed). *Norma de Descripció Arxivística de Catalunya (NODAC) 2007*. Rubí: Departament de Cultura – Subdirecció General d'Arxius, 2007, p. 78.

INTRODUCCIÓ

història d'aquest monestir abans de desenvolupar l'estudi de l'evolució de la funció arxiu.

Malgrat l'esforç de síntesi històrica que s'ha dut a terme, ha estat del tot impossible evitar algunes reiteracions entre l'apartat del productor i els diversos capítols de l'evolució de la funció arxiu. Tanmateix, s'ha cregut important, no prescindir de la descripció del productor, per tal de situar inicialment el lector en el marc històric de l'objecte d'estudi; més si es té en compte que l'anàlisi de la funció arxiu comença segles després de la fundació del monestir a causa de la manca d'informació sobre l'arxiu en els primers segles. D'aquesta forma l'apartat del productor permet al lector conèixer també els orígens del monestir que no es veuen en els següents capítols.

I és que per poder resseguir i exposar l'evolució de la funció arxiu dins el marc del monestir de Sant Daniel és necessari i imprescindible exposar fets històrics concrets i analitzar canvis i dinàmiques que permetin escatir el perquè de determinades accions i intervencions a l'arxiu, pèrdues documentals, canvis de concepcions respecte l'arxiu, noves funcions i noves produccions documentals, etc.

A més a més, al llarg de l'anàlisi de l'evolució de la funció arxiu, el lector aprofundeix en la història del productor, de la comunitat de Sant Daniel, i pot entrar en detalls i fets que hom no troba necessàriament a la síntesi històrica inicial del productor. De tal forma que, ambdós apartats es complementen.

Un altre element de l'estructura del present estudi que requereix d'una explicació prèvia, és l'existència de tres apartats a manera de conclusions:

- uns resultats inicials de l'apartat de la funció arxiu,
- un capítol pels resultats obtinguts de l'aplicació del mètode arxivístic per a l'estudi de la gestió del claustre, al finalitzar aquest segon gran apartat del present treball,
- i unes conclusions finals recopilatives de tot l'estudi dut a terme.

Cal tenir present que, tot i la reiteració inicial que pot semblar en inici oferir tres capítols de «conclusions» diferents, el seu contingut evidencia la necessitat d'haver-les plantejat d'aquesta forma. Doncs, en el primer cas, els resultats del primer apartat s'han presentat com una recopilació o síntesi de la funció arxiu analitzada al monestir

INTRODUCCIÓ

de Sant Daniel al llarg dels diversos capítols anteriors, per així comparar-la i situar-la en el marc evolutiu de la història de l'arxivística. Mentre que els segons resultats, són pròpiament el producte obtingut de l'aplicació d'un mètode, és a dir, són els resultats als quals s'ha arribat pel fons de Sant Daniel de Girona després de dur-hi a terme el mètode arxivístic tal i com ha estat plantejat en el segon apartat de la gestió del claustre.

Finalment, les conclusions finals tanquen l'estudi desenvolupat al llarg de la present tesi doctoral, valorant si s'han assolit o no els objectius inicials proposats, si la metodologia utilitzada s'ha demostrat correcta o errònia i si les fonts emprades han estat d'utilitat pels reptes plantejats. També, són l'espai adequat per exposar les línies d'estudis que han restat obertes o aquelles que s'han obert en el transcurs de l'anàlisi.

Per concloure, el present treball també incorpora un apartat d'annexos. Habitualment, els estudis històrics de monestirs utilitzen els annexos per incloure la transcripció o regesta dels principals documents emprats per l'anàlisi històrica d'aquell monestir. Aquest ús no és viable per l'estudi proposat en el present treball, ja que hagués suposat transcriure o regestar un volum ingent de documentació (mil sis-cents tres pergamins i gairebé seixanta metres lineals de documentació), i aquesta no era la finalitat de l'estudi. En el seu lloc, s'ha optat per emprar els annexos com l'espai apropiat per afegir aquells elements necessaris per l'anàlisi, però que la seva incorporació al mig d'aquesta distorsionaria el seguiment de l'argumentació. Com és el cas de: la transcripció del fragment de l'acta del Capítol General de la Congregació Claustral Benedictina que aprova i regular el dipòsit del seu arxiu al monestir de Sant Daniel de Girona; l'extens formulari que els visitadors de la Religió empraven pels interrogatoris durant les seves visites als monestirs femenins de la Congregació; o la crònica que l'arxivera del monestir reductà després de la desamortització de 1855. També s'ha inclòs als annexos, les plantes del monestir de Sant Daniel de Girona que permeten analitzar l'evolució de l'espai físic i del seu ús en relació a les funcions i activitats que s'hi ha dut a terme estudiades al llarg del capítol 3.2.2, ja que la seva inclusió en mig d'aquest capítol no hagués facilitat la seva correcta lectura i comprensió.

INTRODUCCIÓ

Finalment, l'últim annex incorpora una darrera eina arxivística –a part del quadre de classificació, l'inventari provisional, el calendari d'avaluació i el de transferència i accés- desenvolupada en el marc del present estudi: l'abaciologi del monestir de Sant Daniel de Girona.

Malgrat que existien diversos abaciologis, algú d'ells publicat, cap contenia les referències de dia i mes d'inici o fi del govern de l'abadessa, i molt menys l'explicació d'aquestes dates (si són de l'elecció o la benedicció, si és pel contrari la primera referència o la última on es documenta l'existència de tal abadessa, o si la data pertany a la de la seva defunció, enterrament o renúncia del càrrec). Per això s'ha dut a terme un abaciologi raonat, és a dir, un llistat de les seixanta-cinc abadesses documentades que ha tingut Sant Daniel de Girona, des del 1028 (quan es documenta la primera) fins a l'actualitat, on es justifica cada una de les dates que s'ofereixen d'inici i final de l'abadiat.

Aquest abaciologi és entès com una eina d'arxiu, ja que pot facilitar la datació aproximada de la documentació on no hi consta data de producció, al mateix temps que permet una millor anàlisi de l'evolució de la producció i gestió documental en el monestir en relació als perfils de les abadesses que governen en cada moment.

De fet, l'abaciologi pot entendre's com un pas inicial vers la normalització i control d'autoritats del fons de Sant Daniel, car no deixa de ser el primer pas de la fitxa ISAAR(CPF).¹⁰ Disposant de la identificació de les representants del productor (és a dir, les abadesses) i el seu marc cronològic d'actuació, i vinculant aquest registre d'autoritats a les descripcions documentals del futur catàleg del fons de Sant Daniel, es facilitarà als usuaris els punts d'accés a les unitats documentals.

---

¹⁰ INTERNATIONAL COUNCIL ON ARCHIVES. *ISAAR (CPF). Norma Internacional sobre los Registros de Autoridad de Archivos relativos a Instituciones, Personas y Familias* [en línia]. 2n ed. París: International Council on Archives, 2004 [consulta: 29 d'abril de 2017]. Disponible a: <<http://www.ica.org/sites/default/files/ISAAR2ES.pdf>>.

Irene Brugués Massot

1. **Arxivística monàstica: estat de la qüestió**

**Producció i gestió documental
d'un monestir femení**

Anàlisi de la funció arxiu i la gestió del claustre
a Sant Daniel de Girona (1018–2017)

El present capítol, busca analitzar i reflexionar sobre l'estat en el qual es troben els estudis d'arxivística monàstica a Catalunya i a l'Estat espanyol, principalment, per tal de contextualitzar l'objecte d'estudi d'aquest treball i valorar, al final, si s'han aportat nous resultats o línies d'investigació en aquest camp.

Abans d'iniciar l'anàlisi però, cal definir què s'entén per arxivística monàstica.

El diccionari de terminologia arxivística del Consell Internacional d'Arxius (ICA) defineix l'arxivística com «la disciplina que tracta dels aspectes teòrics i pràctics dels arxius i de la seva funció».¹¹ Partint d'aquesta àmplia i genèrica definició, Ramon Alberch concreta els dos camps d'actuació de l'arxivística: un de teòric, que engloba la història dels arxius i de l'arxivística, l'objecte i l'àmbit d'actuació (és a dir, el document i l'arxiu) i la metodologia (principis, normes i terminologia); i un altre de pràctic, basat en les tècniques i procediments que es duen a terme per l'organització, gestió, conservació i difusió dels documents i la seva informació.¹² Per això, Laureà Pagarolas i Ramon Planes la defineixen com «la ciència que estudia els principis i els procediments metodològics i tècnics emprats en la gestió, la conservació, l'organització i la comunicació dels documents d'arxiu, des del moment en què són generats, amb l'objectiu de preservar el testimoni dels drets, els interessos i la memòria de les persones jurídiques i físiques i racionalitzar els recursos d'informació en els organismes».¹³ I com a tal és aplicada a les diferents tipologies d'arxius que existeixen, entre els quals trobem els arxius monàstics. Per tant, aquest capítol centra l'objecte d'anàlisi en els estudis d'arxivística monàstica, els que treballen els diversos aspectes, tant teòrics com pràctics, dels arxius monàstics.

Segons el criteri que hom prengui per referència, les tipologies d'arxius poden ser diverses. El «Diccionario de terminología arxivística» de la Dirección de Archivos Estatales d'Espanya distingeix segons: tipus de productor, àmbit d'actuació d'aquest,

---

¹¹ Peter WALNE (ed.). *Dictionary of Archival Terminology = Dictionnaire de terminologie archivistique*. 2a ed. Munic, Nova York, Londres, París: K.G. Saur, 1988, p. 20.

¹² Ramon ALBERCH I FUGUERAS. *Els arxius, entre la memòria històrica i la societat del coneixement*. Barcelona: Pòrtic; Editorial UOC, 2002, p. 19-21.

¹³ Laureà PAGAROLAS I SABATÉ; Ramon PLANES I ALBETS. Fonaments teòrics. A: CAPELL I GARRIGA, Emília; COROMINAS I NOGUERA, Mariona (coord.). *Manual d'Arxivística i gestió documental*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2009, p. 30.

personalitat jurídica o fase del cicle vital de la documentació.¹⁴ Però tots els criteris presenten ambivalències, ja que els productors poden patir modificacions en la seva tipologia o ampliacions i reduccions en l'àmbit d'actuació, els documents evolucionen en el seu cicle de vida i la personalitat jurídica del productor es desdibuixa en els arxius històrics que conserven fons de diversos productors. No obstant, tots els manuals d'arxivística coincideixen en incloure els arxius monàstics dins dels arxius eclesiàstics o de l'Església.

Els arxius eclesiàstics, malgrat poder-se trobar en institucions d'arxiu públiques, són catalogats com arxius privats, si bé la seva ideosincràcia pròpia fa que habitualment siguin tractats de forma individualitzada i diferenciada dels altres arxius privats (familiars i patrimonials, personals, empresarials i d'associacions). Els autors de l'article «Conceptes generals i tipologies de fons privats» així ho exposen:

«Els fons religiosos i, molt particularment, els de l'Església Catòlica, tot i la seva condició de fons privats, volgudament els hem exclòs del procés de debat i d'anàlisi associat a l'elaboració de la ponència. La seva importància dins el conjunt del patrimoni documental català, les seves característiques tan singulars, derivades del paper primicer i tan diversificat que durant molts segles l'Església ha tingut a Catalunya, i també pel fet que existeixi un canemàs bàsic d'arxius eclesiàstics arreu del país, entenem que fa del tot necessari que aquesta part del nostre patrimoni documental tingui un tractament monogràfic».¹⁵

Què són doncs els arxius eclesiàstic o arxius de l'Església? De l'obra de Pedro Rubio es desprèn que són arxius eclesiàstics aquells que són conformats per documentació eclesiàstica: «en sentido estricto, entendemos la generada por la Iglesia y custodiada, o no, en sus archivos. En un sentido más amplio, es también documentación eclesiástica la recibida por la Iglesia e igualmente custodiada en sus archivos».¹⁶ Rubio segueix i

---

¹⁴ *Diccionario de terminología archivística* [en línia]. 2a ed. Madrid: Dirección de Archivos Estatales, 1995 [consulta: 18 d'abril de 2017]. Disponible a: <http://www.mecd.gob.es/cultura-mecd/areas-cultura/archivos/mc/dta/diccionario.html#_t>.

¹⁵ Joan BOADAS; Josep FERNÁNDEZ; Josep M. MASACHS et al. Conceptes generals i tipologies de fons privats. A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2000, núm. 16, p. 301.

¹⁶ Pedro RUBIO MERINO. Los archivos eclesiásticos en España: el pasado, el presente y el futuro. A: *Iglesia y religión en España. Historia y archivos. Actas de las V Jornadas de Castilla – La Mancha*

identifica i classifica els arxius eclesiàstics en: arxius pontificis, arxius episcopals, arxius parroquials, arxius monàstics, arxius d'ordes i congregacions religioses i arxius d'institucions eclesiàstiques menors (aquests són de: seminaris, hospitals, germandats i confraries).

Si en el marc d'aquesta definició són arxius eclesiàstics tots els fons produïts per l'Església, caldria entendre que ho són totes els generats i aplegats per les diverses entitats membres de les esglésies cristianes, especialment l'Església Catòlica, l'Església Evangèlica i l'Ortodoxa, però també de les altres comunitats cristianes.

No obstant, en el context territorial i d'estudi més proper, s'utilitza «arxiu eclesiàstic» per referir-se als arxius de l'Església Catòlica, i explícitament pels arxius papals, diocesans, capitulars, monacals o conventuals, parroquials, i d'altres entitats o corporacions religioses. Les possibilitat tipològiques són amplíssimes, tan diverses com les pròpies associacions i entitats de l'Església: confraries, germandats, instituts religiosos de vida activa, seminaris, hospitals, associacions cristianes com Càritas, etc.

L'article de Josep Baucells, arxiver de la Catedral de Barcelona, titulat «Els arxius eclesiàstics» en el primer número de «Lligall», revista d'arxivística d'àmbit català, comença definint els arxius eclesiàstics com «aquells fons documentals propis d'una entitat eclesiàstica i custodiats per aquesta o per una altra, també eclesiàstica.¹⁷ La denominació esmentada engloba, doncs, tots els centres arxivístics de l'Església Catòlica, en les entitats estructurals que la conformen i que han originat noms diversos aplicats als arxius: així, hom parla d'arxius catedralicis, arxius diocesans, arxius monàstics i religiosos, arxius parroquials, etc. [...]».¹⁸ Però després, aquest autor tan sols analitza els arxius capitulars i el diocesans com arxius majors, en detriment dels

---

sobre *Investigación en Archivos, Guadalajara, 8-11 de mayo 2001*. Toledo: Junta de Comunidades de Castilla – La Mancha; Anabad Castilla – La Mancha; Asociación de Amigos del Archivo Histórico Provincial de Guadalajara, 2002, vol. I, p. 556. També en: Pedro RUBIO MERINO. *Archivística Eclesiástica*. 2a ed. Sevilla: Pedro Rubio Merino, 1999, p. 15.

¹⁷ Definició que exclou tots els fons produïts per ens d'Església però conservats en arxius de l'administració pública. Com ara: els fons monàstics i conventuals desamortitzats, fons parroquials conservats en arxius municipals o comarcals, etc.

¹⁸ Josep BAUCELLS. Els arxius eclesiàstics. A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 1988, núm. 1, p. 69.

menors, que cal entendre que comprenen els arxius monàstics i conventuals, parroquials i de la resta d'associacions de l'Església.

Malgrat que Baucells es fonamenta en la «importància entroncada en bona part amb la responsabilitat que tenia encomanada dins el cos eclesiàstic i relacionada també amb l'antigor»,¹⁹ per tal de distingir entre arxius eclesiàstics majors i menors,²⁰ descartem utilitzar aquesta diferenciació ja que, a més de dur a certa confusió entre la possible importància o valoració d'un o altre tipus d'arxiu, no aporta cap element objectiu definitori de les seves característiques i tipologia.

Especialment interessant és la recopilació que ofereixen Agustín Vivas i María Guadalupe Pérez en la catologació de tipologies d'arxius eclesiàstics segons diferents diccionaris i textos normatius de l'Església: el codi de dret canònic de 1917, la carta circular de la Nunciatura Apostòlica a Espanya sobre l'organització d'arxius eclesiàstics de 1929, el *Diccionario de Historia Eclesiástica* de 1972, el codi de dret canònic de 1983, el *Diccionario del patrimonio Cultural de la Iglesia* de 1991, la distinció que feu l'Asociación de Archiveros de la Iglesia el 1997 i el manual d'arxivística eclesiàstica de Pedro Rubio Merino de 1999.²¹ Malgrat les variacions que es poden observar entre aquests textos, tots (menys un) coincideixen en enumerar entre els arxius eclesiàstics els arxius: diocesans, catedralícis i parroquials. I és que, en bona part, aquestes són les tipologies d'arxius de l'Església que més han centrat els estudis arxivístics i històrics en les últimes dècades.²² Si bé les majors aportacions en l'àmbit de la pràctica arxivística

---

¹⁹ *Ibidem*, p. 69.

²⁰ Denominació també emprada a la *Guia dels arxius eclesiàstics de Catalunya-València-Balears*. Barcelona: Secretariat d'Arxivers Eclesiàstics de Catalunya, 1978; i a la *Guia de los archivos y las bibliotecas de la Iglesia en España*. León: Asociación Española de Archiveros Eclesiásticos, 1985, vol. I, p. 17, 27.

²¹ Agustín VIVAS MORENO; María Guadalupe PÉREZ ORTIZ. La información histórica en los archivos eclesiásticos: principales series documentales para la investigación. A: *Documentación de las Ciencias de la Información*. 2011, vol. 34, p. 443-444.

²² Per arxius diocesans vegeu: BAUCELLS, «Els arxius eclesiàstics», p. 69-79; José Luis SALES TIRAPU; Isidoro URSUA IRIGOYEN. *Catálogo del Archivo Diocesano de Pamplona*. Pamplona: Gobierno de Navarra. Departamento de Educación y Cultura. Institución Príncipe de Viana, 1988; Eutimio SASTRE SANTOS. *Manual de archivos. El sistema archivístico diocesano: archivos de la curia y archivos parroquiales*. Madrid: ANABAD. Asociación Española de Archiveros, Bibliotecarios, Museólogos y Documentalistas, 1999; Jordi VILAMALA SALVANS. Els arxius històrics diocesans catalans. A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2004, núm. 22, p. 163-213. I per capitulars, alguns exemples són: Dámaso GARCÍA FRAILE. *Catálogo archivo de música de la Catedral de Salamanca*. Cuenca: Instituto de Música Religiosa de la Diputación Provincial de Cuenca, 1981; Mario ARELLANO

(classificació, organització, tipolgoies documentals...), s'han focalitzat de manera especial en els arxius parroquials.²³

En la majoria de publicacions o manuals d'arxivística genèrics, els arxius monàstics o conventuals són mencionats només en el moment de parlar de les fases evolutives de la història dels arxius. Enmig dels discurs cronològic, els arxius monàstics apareixen a l'època medieval com els grans dipòsits documentals, els tresors de cartes, després de «la decadència inexorable del document escrit» a l'alta edat mitjana,²⁴ i com els introductors del format volum a través de l'elaboració de cartularis.²⁵ I no tornen a ser

---

GARCÍA. *Catálogo del Archivo del Cabildo de Curas y Beneficiados de Toledo*. Toledo: Obra Cultural de la Caja de Ahorro Provincial de Toledo, 1984; Josep M. GREGORI I CIFRÉ. *Fons de la Catedral-Basílica del Sant Esperit de Terrassa*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 2007.

²³ Són múltiples els estudis històrics i arxivístics de fons parroquials. Alguns exemples són: Antón VILA I SALA. *Els Arxius parroquials: la seva importància. Ordenació, classificació y catalogació dels seus documents: conferència llegida en la sessió general de la Associació d'Eclesiàstics de Barcelona el dia 17 d'abril de 1912*. Manresa: Imprenta y encuadernació de Sant Josèp de Viuda y fill de Torrella, 1912; Francisco MORALES PADRÓN (dir.). *Los Archivos parroquiales de Sevilla*. Sevilla: Real Academia Sevillana de Buenas Letras, 1982; Javier SÁNCHEZ PORTAS. *Archivos parroquiales de Orihuela: El Salvador, Santa Justa y Santiago*. València: Generalitat Valenciana. Conselleria de Cultura, Educació i Ciència; Diputacions d'Alacant, Castelló i València, 1985; Xavier PEDRALS I COSTA. Una proposta de classificació dels arxius eclesiàstics locals, segons un esquema orgànic i funcional: estudi de l'arxiu eclesiàstic de Bagà. A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 1991, núm. 4, p.153-165; Domènec BASCOMPTE GRAU et al. *Arxiu Parroquial de La Massana*. Andorra la Vella: Govern d'Andorra. Conselleria d'Educació, Cultura i Joventut. Servei d'Arxius Nacionals d'Andorra; Arxiu Parroquial de La Massana, 1993; Agustín HEVIA BALLINA (ed). *Parroquia y arciprestazgo en los archivos de la iglesia santoral hispano-mozárabe en España. Actas del X Congreso de la Asociación, Salamanca 12-15 septiembre 1994*. Madrid: Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, 1996; Anna Maria ÀLVAREZ FORTES; Joan CASTAÑO GARCÍA. *El Archivo Parroquial Histórico de la Basílica de Santa María de Elche*. Elx: Ajuntament d'Elx, 1996; Xavier SERRA ESTELLÉS. *Ordenamiento de los archivos parroquiales en la Diócesis de Valencia*. València: Artes Gráficas Soler, 1998; Ovidio CUELLA; Rosa TARRAGONA. *Archivos parroquiales de la diócesis de Zaragoza: catalogación*. Zaragoza: Diputación de Zaragoza. Área de Cultura, 2001; entre d'altres. Sense oblidar la fructífera línia d'investigació i anàlisi demogràfic a partir dels fons parroquials: Neldo TRUJILLO-BENCOMO IZQUIERDO. *Aspectos sanitarios de los archivos parroquiales de Arenys de Mar y de Arenys de Munt en el siglo XVIII*. Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona, 1992; Jordi PAU I ROIGÉ. *Aspectes sanitaris dels arxius parroquials del Priorat: segles XVI-XVIII*. Barcelona: Promociones y Publicaciones Universitarias; Publicacions del Seminari Pere Mata, 1993; Joaquín TORRAS I SALLÉS. *Aspectos sanitarios de los archivos parroquiales del arciprestazgo de Sant Joan de les Abadesses durante los siglos XVI, XVII y XVIII*. Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona, 1994; Conrad CURTÓ I SOLER. *Aspectes sanitaris dels arxius parroquials de Sant Feliu de Cabrera, Sant Genís de Vilassar, Sant Joan de Vilassar i de la Creu de Cabriels en els segles XVI, XVII i XVIII*. Barcelona: Seminari Pere Mata. Universitat de Barcelona, 2000; per citar-ne alguns.

²⁴ ALBERCH I FUGUERAS, *Els arxius, entre la memòria*, p. 29.

²⁵ Per exemple: Concepción MENDO CARMONA. Los archivos y la archivística: evolución histórica y actualidad. A: RUIZ RODRÍGUEZ, Antonio Ángel (ed.). *Manual de archivística*. Madrid: Síntesis, 1995, p. 21, 24; ALBERCH I FUGUERAS, *Els arxius, entre la memòria*, p. 29; José Ramón CRUZ MUNDET. *Manual de Archivística*. 7a ed. Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez, 2008, p. 29; PAGAROLES I SABATÉ et al, «Fonaments teòrics», p. 68-69.

mencionats en el discurs de la història dels arxius fins al segle XIX, amb els processos desamortitzadors de l'Estat i la seva pèrdua o desvinculació del productor.²⁶

Les publicacions o manuals d'arxivística eclesiàstica o d'arxius de l'Església tampoc aporten molt més sobre els arxius monàstics, ja que es limiten a definir què són i quina documentació aproximadament contenen.²⁷ I això, quan contempnen els arxius monàstics, car en la majoria dels casos es concentren en l'anàlisi dels arxius diocesans, capitulars i parroquials. És paradigmàtic en aquest sentit l'obra *Los archivos de la Iglesia en España*,²⁸ que sota aquest títol es centra en analitzar la situació i els reptes de futurs dels arxius diocesans i parroquials, i de forma tangencial dels capitulars.²⁹ I és que en la majoria d'obres d'aquest àmbit, els arxius monàstics, conventuals, d'ordes religiosos, de corporacions religioses i d'altres tipus d'entitats de l'Església, són en el millor dels casos només mencionats.

Malgrat la manca d'una presència clara dels arxius monàstics en les publicacions arxivístiques principals d'aquesta disciplina, són molts els estudis i publicacions sobre arxius monàstics des d'altres àrees i disciplines. De fet els monestirs han centrat l'atenció dels historiadors des dels segles XVIII-XIX. Obres emblemàtiques com *La España Sagrada* de Enrique Florez,³⁰ *Viaje Literario a las Iglesias de España* de Jaime Villanueva³¹ o els treballs de Roc d'Olzinelles,³² en són clars exponents. Tres obres que analitzen arxius eclesiàstics, entre els quals també de monàstics, de Catalunya i l'Estat espanyol com a font de documentació per l'estudi de la història de l'Església.

²⁶ MENDO CARMONA, «Los archivos y la archivística», p. 26-27; PAGAROLÉS I SABATÉ, «Fonaments teòrics», p. 72.

²⁷ RUBIO MERINO. *Archivística eclesiàstica*, p. 135-136.

²⁸ José María FERNÁNDEZ CATÓN (dir.). *Los archivos de la Iglesia en España*. León: Centro de Estudios e Investigación San Isidoro; Archivo Historico Diocesano, 1978.

²⁹ Pedro RUBIO MERINO. La documentación moderna en los archivos eclesiasticos. A: FERNÁNDEZ CATÓN, José María (dir.). *Los archivos de la Iglesia en España*. León: Centro de Estudios e Investigación San Isidoro; Archivo Historico Diocesano, 1978, p. 174.

³⁰ Enrique FLÓREZ et al. *España sagrada. Teatro geográfico-histórico de la iglesia de España*. Madrid: en la oficina de Antonio Marín, 1754-1878.

³¹ Jaime VILLANUEVA. *Viage literario á las iglesias de España*. València i Madrid: Imprenta de Oliveres Madrid; Imprenta de la Real Academia de la Histria, 1803-1852.

³² Ramon ORDEIG I MATA. La visita de Roc d'Ozinelles als monestirs benedictins del bisbat de Girona l'any 1827. A: *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. 2013, vol. LIV, p. 453-484.

I és que els estudis d'història s'han nodrit de la documentació conservada en els fons monàstics, sobretot en els estudis d'època medieval, ja que aquests constitueixen els principals dipòsits d'informació textual per a aquestes cronologies. Els exemples a Catalunya, per centrar-nos en l'àmbit territorial d'estudi del present treball, són ingents;³³ en destaca sobretot la revitalització que visqué l'estudi del monaquisme català a la dècada dels anys seixanta del segle passat amb iniciatives com els col·loquis d'història del monaquisme català,³⁴ on s'hi troben propostes com la de Manuel Riu d'un esquema metodològic per l'estudi d'un monestir.³⁵ Però els estudis sobre història monàstica no han deixat d'avançar des d'aleshores en els diversos àmbits i disciplines de la història: medieval, moderna, història de l'art, de la dona, de l'alimentació, de l'espiritualitat, la cultura, l'arqueologia, la diplomàtica...

Tots ells solen presentar dues característiques comunes:

- es centren en l'anàlisi monogràfica d'un monestir o convent de forma individualitzada
- la documentació monàstica és objecte d'estudi com a font per la recerca històrica.

En aquests tipus d'estudis és habitual trobar-hi referències a l'arxiu del monestir. En alguns casos com un element d'anàlisi històrica més de la comunitat. Per exemple, el treball de Francesc Serra i Sellarés sobre el monestir de Sant Benet de Bages a l'època

---

³³ Alguns són: Ramon D'ABADAL I DE VINYALS. *Com neix i com creix un gran monestir pirinenc abans de l'any mil: Eixalada-Cuixà*. Barcelona: Abadia de Montserrat, 1954; Fortià SOLÀ. *El Monestir de Sant Benet de Bages*. Manresa: Centre Excursionista de la Comarca de Bages, 1955; Jordi BOLÒS I MASCLANS. *Els Monestirs del comtat de Berga des de llurs orígens fins l'any 1400: el monestir de Santa Maria de Serrateix*. Barcelona: Edicions Universitat de Barcelona, 1983; Anna CASTELLANO I TRESSERRA. *Pedralbes a l'edat mitjana: història d'un monestir femení*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998; Marina MIQUEL; Margarida SALA (coord.). *Temps de monestirs. Els monestirs catalans entorn l'any 1000*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura; Pòrtic, 1999; Anselm M. ALBAREDA. *Història de Montserrat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2010; Xavier SOLÀ I COLOMER. *El Monestir de Santa Maria d'Amer a l'època moderna. Religió, cultura i poder: de la reforma benedictina a la vigília de les desamortitzacions (1592-1835)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2010.

³⁴ I Col·loqui d'Història del Monaquisme Català. *Santes Creus, 1966*. Santes Creus: Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus, 1967; II Col·loqui d'Història del Monaquisme Català. *Sant Joan de les Abadesses, 1970*. Poblet: Abadia de Poblet, 1972.

³⁵ Manuel RIU. Esquema metodològic per a l'estudi d'un monestir. A: *I Col·loqui d'Història del Monaquisme Català. Santes Creus, 1966*. Santes Creus: Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus, 1967, vol. I, p. 309-323.

montserratina, l'arxiu és estudiant com un element cultural més del monestir, al costat del col·legi benedictí i de la biblioteca.³⁶

Un altre volum destacable d'estudis monàstics centren el seu objecte d'anàlisi en una determinada tipologia documental, conservada en fons monàstics, per a l'estudi històric de diversos camps. Per exemple: Albert Benet ho fa en els manuals notariais per estudiar l'escripció del monestir de Sant Benet de Bages;³⁷ Fra Valentí Serra es centra en els llibres de comptabilitat per l'estudi de la vida quotidiana de les institucions conventuals i monàstiques³⁸ (com Guadalupe Pérez i Agustín Vivas)³⁹ –font també emprada pels estudis de l'alimentació monàstica i conventual-,⁴⁰ o Núria Jornet analitza els inventaris de sagristia com a font per a l'estudi històric de l'espiritualitat femenina i les seves pràctiques monàstiques.⁴¹ Més recentment s'està avançant en l'estudi de la producció escrita conventual femenina a través de poesia, biografies i textos espirituals elaborats dins l'àmbit del clos monàstic i conventual. En són bons exponents per Catalunya les obres de Laia de Ahumada,⁴² Maria Mercè Gras⁴³ i

³⁶ Francesc SERRA SELLARÉS. *Sant Benet de Bages a l'època montserratina*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2005, p. 187-191.

³⁷ Albert BENET CLARÀ. L'escripció de Sant Benet de Bages. Els manuals notariais. A: Josep Maria SANS TRAVÉ (ed). *Estudis sobre història de la institució notarial a Catalunya*. Barcelona: Fundació Noguera, 1988, p. 91-96.

³⁸ Valentí SERRA DE MANRESA. La vida quotidiana de les institucions conventuals i monàstiques, a través dels llibres de comptabilitat (segles XVI i XVII). A: *Pedralbes. Revista d'història moderna*. 1993, núm. 13 (2), p. 181-183. Vegeu també, Montserrat RICHOU LLIMONA. Els comptes de Blanca de Llorach, abadesa de Sant Pere de les Puel·les (1373). A: *SVMMA. Revista de cultures medievals*. 2015, vol. 5, núm. 5, p. 1-23.

³⁹ María Guadalupe PÉREZ ORTIZ; Agustín VIVAS MORENO. Series documentales para el estudio de la economía conventual. El ejemplo de la documentación sobre conventos en el Archivo Diocesano de Mérida-Badajoz. A: *Hispania Sacra*. 2009, núm. LXI, 123, p. 29-49.

⁴⁰ Vegeu: Josep Maria VILA I CARABASA. Apunts sobre l'alimentació monacal femenina al segle XIV. El monestir de Sant Daniel de Girona (1361-1362). A: COL·LOQUI D'HISTÒRIA DE L'ALIMENTACIÓ A LA CORONA D'ARAGÓ. *Actes: 1r Col·loqui d'Història de l'Alimentació a la Corona d'Aragó. Edad Mitjana*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 1995, vol. 2, p. 445-455; Maria Mercè GRAS CASANOVAS. Cuerpo y alma en el Carmelo descalzo femenino. Una aproximación a la alimentación conventual en la Cataluña moderna. A: *Studia Historica. Historia Moderna*. Universidad de Salamanca, 1996, núm. 14, p. 207-221.

⁴¹ Núria JORNET-BENITO. Un monestir a la cruïlla. Els inventaris de sagristia del monestir de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona (1389-1461). A: *Anuario de Estudios Medievales*. 2014, núm. 44/1, p. 277-308.

⁴² Laia DE AHUMADA. *Espistolari d'Hipòlita Roís de Liori i d'Estafania de Requesens (segle XV)*. València: Publicacions Universitat de València, 2003; Laia DE AHUMADA. La carta privada a l'època moderna. Un espistolari conventual femení inèdit. A: *Manuscrits. Revista d'història moderna*. 2011, núm. 29, p. 51-64; Laia DE AHUMADA. Teresa Rajadell i la Companyia de Jesús. Una història oblidada del monestir de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona (segle XVI). A: GARÍ, Blanca (ed). *Redes femeninas de promoción espiritual en los Reinos Peninsulares (siglos XII-XVI)*. Roma: Editorial Viella, 2013, p. 235-249.

Verònica Zaragoza.⁴⁴ Sense oblidar una de les línies d'anàlisi més en voga d'avui dia, la de la construcció de la memòria de les institucions, en la qual l'arxiu i l'element escrit hi solen tenir un paper destacat.⁴⁵

Són pocs els estudis dedicats exclusivament a l'anàlisi de l'arxiu d'un monestir. I en els casos que aquest focalitza l'atenció, sol fer-ho sempre des d'una vessant històrica⁴⁶ o paleografica-diplomàtica, però en poques ocasions des de postulats propis de l'arxivística.

Així, és habitual trobar obres que publiquen catàlegs i inventaris d'arxius monàstics, ja siguin parcials o totals, i que incorporen un capítol previ sobre l'arxiu en qüestió. Una anàlisi centrada bàsicament en l'evolució història de l'arxiu,⁴⁷ entesa en els millors dels

---

⁴³ Maria Mercè GRAS CASANOVAS. L'escriptura en el Carmel descalç femení: la província de Sant Josep de Catalunya (1588-1835). A: *Scripta. Revista internacional de literatura i cultura medieval i moderna*. 2013, núm. 1, p. 302-332.

⁴⁴ Per exemple: Verònica ZARAGOZA GÓMEZ. Historiar les protagonistes absents. La poesia femenina de l'edat moderna a l'àmbit català. A: JOSA, Lola; LAMBEA, Mariano. «*Allegro con brio*». I *Encuentro «Aula Música Poética» de Jóvenes Humanistas* [en línia]. Digital CSIC, 2013, p. 146-160 [consulta: 1 de maig de 2017]. Disponible a: <<http://digital.csic.es/handle/10261/86681>>; Verònica ZARAGOZA GÓMEZ. «*En vers vull desafiar...*». *La poesia femenina a l'àmbit català (segles XVI-XVIII)*. Edició crítica. Universitat de Girona: tesi doctoral, 2016; Verònica ZARAGOZA GÓMEZ. El Cancionero poético del Carmelo Descalzo femenino de Barcelona (ca. 1588-ca. 1805). A: *eHumanistica*. 2017, núm. 35, p. 615-644; entre d'altres.

⁴⁵ Per exemple: Núria JORNET-BENITO. Memoria, historia y archivo en el monasterio de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona. A: *Boletín de la ANABAD*. 2008, núm. 4, p. 297-305; Nicolas MAZEURE. *La vocation mémorielle des actes. L'utilisation des archives dans l'historiographie bénédictine dans les Pays-Bas méridionaux, xe-xiie siècles*. Turnhout: Brepols Publishers, 2014; Guillermo TOMÁS FACI. La construcción de la memoria escrita en los archivos eclesiásticos de Ribagorza (segles XI-XIII). A: *Edad Media. Revista de Historia*. Valladolid: Ediciones Universidad de Valladolid, 2015, vol. 16, p. 89-105. Malgrat centrar-se en la memòria reial, l'obra «La construcción medieval de la memoria regia» editada per Pascual Martínez i Ana Rodríguez, analitza la participació monàstica i la proudcció documental dels arxius monàstics en la configuració d'aquesta memòria reial a l'època medieval. Vegeu: Pascual MARTÍNEZ; Ana RODRÍGUEZ (eds.). *La construcción medieval de la memoria regia*. València: Publicacions de la Universitat de València, 2011.

⁴⁶ Gener GONZALVO BOU. Desamortització i arxius: l'exemple del Monestir de Poblet. A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 1997, núm. 11, p. 11-29; Xavier PÉREZ GÓMEZ. L'arxiu de la Cartoixa de Montalegre. Evolució històrica, segles XVI-XIX. A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 1997, núm. 11, p. 31-42; Antoni ALBACETE GASCÓN; Margarida GÜELL BARÓ. Santa Maria de Vallonzella: un monestir sense memòria pròpia. Les destruccions de l'arxiu i les noves troballes documentals necessàries per conèixer la història de la comunitat. A: *Paratge*. 2014, núm. 27, p. 45-57.

⁴⁷ Per exemple: Eugenio SARRABLO AGUARELES; Antonio CORREA; Arturo ÁLVAREZ. *Inventario del Archivo del Real Monasterio de Guadalupe (Cáceres)*. Madrid: Dirección General de Archivos y Bibliotecas, 1958; Vicente GARCÍA ORO; José Manuel GARCÍA LOBO. *Santa María de Arbas. Catálogo de su archivo y apuntes para su historia*. Madrid: Gráficas Faijoo, 1980; Gregoria CAVERO DOMÍNGUEZ. *Catálogo del fondo monástico de San Miguel de las Dueñas*. León: Uniersidad de León, 1994; Francesc Xavier ALTÉS I AGUILÓ. La configuració de l'antic arxiu de Montserrat (segles XVI-XVIII). A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 1994, núm. 8, p. 19-

casos com a evolució de la funció arxiu.⁴⁸ En aquests estudis s'observa, de forma molt clara, les diferències existents entre les publicacions fetes per historiadors i aquelles dutes a terme per arxiviers i des d'institucions arxivístiques. Diferències que no rauen tan sols en l'ús incorrecte o correcte de la terminologia arxivística (arxiu, fons, sèrie, documents, etc.), sinó també en els plantejaments inicials d'anàlisi i en el seu enfoc històric o arxivístic.

L'onada d'edicions diplomàtiques de fons monàstics, empesa a Catalunya en les últimes tres dècades pel recolzament econòmic de la Fundació Noguera,⁴⁹ en són un clar exponent. Aquestes edicions dutes a terme de la mà de filòlegs, diplomatistes i historiadors focalitzen els seus esforços en la transcripció i edició del màxim nombre de documents per a la recerca històrica. No obstant, solen incorporar estudis introductoris de tipus històric, diplomàtic o lingüístic abans de la pròpia edició textual. En el cas dels

---

36; PÉREZ I GÓMEZ, «L'arxiu de la Cartoixa de Montalegre», p. 31-42; Alberto AGUILERA HERNÁNDEZ. *Relación de los fondos documentales del archivo del convento de Santa Clara de Borja*. Borja: Centro de Estudios Borjanos, Institución "Fernando el Católico", 2009.

⁴⁸ Aquest és el cas de: Aurea Lucinda JAVIERRE MUR. *Privilegios reales de la Orden de Montesa en la Edad Media. Catálogo de la serie existente en el Archivo Histórico Nacional*. Madrid: Junta Técnica de Archivos, Bibliotecas y Museos, 1945; Olga GALLEGÓ. *El archivo del monasterio de Celanova*. Madrid: Dirección de Archivos Estatales, 1991; o Manuel LUCAS ÁLVAREZ. *El Archivo del Monasterio de San Martiño de Fóra o Pinario de Santiago de Compostela*. Sada: Edición do Castro, 1999.

⁴⁹ La Fundació Noguera té entre les seves línies de treball i difusió, l'edició de textos notariais antics. Vegeu: Josep Maria PONS GURI. *El Cartoral de Santa Maria de Roca Rossa*. Barcelona: Fundació Noguera, 1984; Jesús ALTURO I PERUCHO. *L'Arxiu antic de Santa Anna de Barcelona del 942 al 1200: aproximació històrico-lingüística*. Barcelona: Fundació Noguera, 1985; Pere PUIG I USTRELL. *El Monestir de Sant Llorenç del Munt sobre Terrassa: diplomataris dels segles X i XI*. Barcelona: Fundació Noguera, 1985; Esteve PRUENCA I BAYONA; Josep M. MARQUÈS PLANAGUMÀ. *Diplomataris de Santa Maria d'Amer*. Barcelona: Fundació Noguera, 1995; Josep M. MARQUÈS PLANAGUMÀ. *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel de Girona: 924-1300*. Barcelona: Fundació Noguera, 1997; Xavier PÉREZ I GÓMEZ. *Diplomataris de la Cartoixa de Montalegre: segles X-XII*. Barcelona: Fundació Noguera, 1998; Ramon SAROBÉ I HUESCA. *Col·lecció diplomàtica de la Casa del Temple de Gardeny: 1070-1200*. Barcelona: Fundació Noguera, 1998; Jesús ALTURO I PERUCHO. *Diplomataris d'Alguairé i del seu monestir santjoanista de 1076 a 1244*. Barcelona: Fundació Noguera, 1999; Joan PAPELL I TARDIU. *Diplomataris del monestir Santa Maria de Santes Creus*. Barcelona: Fundació Noguera, 2005; Jordi BOLÒS. *Diplomataris del monestir de Santa Maria de Serrateix: segles X-XV*. Barcelona: Fundació Noguera, 2006; Josefina MUTGÉ I VIVES. *El Monestir benedictí de Sant Pau del Camp de Barcelona a través de la documentació de Cancelleria reial de l'Arxiu de la Corona d'Aragó (1287-1510)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2008; Jordi BOLÒS. *Diplomataris del monestir de Sant Pere de la Portella*. Barcelona: Fundació Noguera, 2009; Joan FERRER I GODOY. *Diplomataris del monestir de Sant Joan de les Abadesses (995-1273)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2009; Irene LLOP. *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere de Casserres*. Barcelona: Fundació Noguera, 2009; Jesús ALTURO I PERUCHO. *Diplomataris d'Alguairé i del seu monestir duple de l'orde de Sant Joan de Jerusalem (1245-1300)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2010; Pere PUIG I USTRELL et al. *Diplomataris de Sant Llorenç del Munt (1101-1230)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2013; Elvis MALLORQUÍ. *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere de Galligants: 911-1300*. Barcelona: Fundació Noguera, 2013; Javier ESCUDER. *Diplomataris de Santa Maria de les Franqueses, 1075-1298*. Barcelona: Fundació Noguera, 2016.

diplomataris de fons monàstics, els estudis preliminars tendeixen a analitzar les fonts o el fons segons: les tipologies documentals (quantificant nombres totals de compravendes, donacions, processos, etc.), la distribució cronològica dels documents conservats, el seu estat de conservació, la seva provinença, escriptures, llengües, escrivans, etcètera; però no l'arxiu. N'és una excepció el diplomatarí de la col·lecció de pergamins del fons del monestir de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona.⁵⁰

En algunes ocasions es comet l'error d'identificar l'arxiu del monestir amb tota la documentació on consta el monestir en qüestió, encara que pertanyi a fons i arxius aliens al mateix. En aquests casos es sol parlar de reconstrucció de l'arxiu, si bé fora més adequat emprar els termes de col·lecció diplomàtica o recull de documents de tal monestir.⁵¹ Car no és el mateix estudiar l'arxiu d'una institució i el seu fons documental, que tota la documentació on surt citada o participa aquella institució.

Finalment, es troben cada vegada més obres i publicacions centrades en l'anàlisi arxivístic de fons i arxius monàstics. Aquestes es caracteritzen per centrar-se en l'exposició de l'actuació i dels tractaments de classificació, organització i descripció de la documentació duts a terme sobre un fons determinat. Oferint en alguns casos els quadres de classificació o inventaris resultants. En la majoria dels casos es tracta d'estudis publicats en forma d'article en revistes especialitzades d'arxivística i documentació, si bé també se'n troben entre revistes científiques d'història.

Les aportacions d'aquest tipus d'anàlisi en l'àmbit de l'arxivística, són molt diverses. Depenent de l'òptica en què s'han dut a terme, els resultats que presenten varien substancialment. Així, es poden distingir clarament entre les propostes fetes des de l'arxivística i l'aplicació del seu mètode i els seus processos (com l'interessant article

---

⁵⁰ Irene BRUGUÉS; Núria JORNET-BENITO; Coloma BOADA (dirs.). *Diplomatarí de la col·lecció de pergamins del monestir de Santa Clara de Barcelona (1039-1241)*. Barcelona: Fundació Noguera (en premsa).

⁵¹ Vegeu: Santiago DOMÍNGUEZ SÁNCHEZ. Reconstrucció del patrimoni documental de San Isidoro de León siglo XIV. A: *Memoria Ecclesiae*. Oviedo: Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, 1995, núm. VI, p. 183-196; María Encaración MARTÍN LÓPEZ. El patrimonio documental del monasterio de San Isidoro de Leon en los siglos X-XIII: reconstrucción de un archivo monástico. A: *Memoria Ecclesiae*. Oviedo: Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, 1995, núm. VI, p. 197-210; José Carlos DE LERA MAÍLLO et al. *Colección diplomática del imperial monasterio de Nuestra Señora de Valparaíso: 1143-1499*. Zamora: Instituto de Estudios Zamoranos "Florián de Ocampo"; Diputación de Zamora, 1998.

fruit de la col·laboració entre l'Archivo General de Andalucía i el monestir de Santa Paula de Sevilla),⁵² d'aquells estudis desenvolupats des de postulats propis de la història.⁵³ En aquest darrer cas, fóra necessari ser-ne plenament conscients a l'hora de prendre'ls com a possibles models d'aplicació per a fons monàstics.

En la mateixa línia, es troben algunes, escasses, monografies específiques que aporten noves propostes arxivístiques per l'estudi d'aquests fons i el seu tractament arxivístic. L'obra de María Luisa García Valverde, *El archivo en los conventos de clausura femeninos de Granada*,⁵⁴ o la tesi doctoral de Núria Jornet Benito sobre el fons de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona,⁵⁵ en són clars exponents. Però, fins i tot en aquelles obres on s'espera una anàlisi específica profunda i acurada, com entre les comunicacions del novè congrés organitzat per l'Asociación de Archiveros de la Iglesia en España dedicat a les ordes monàstiques i els arxius de l'Església,⁵⁶ només s'hi troba estudis monogràfics de fons monàstics i conventuals conservats en arxius històrics públics, arxius diocesans o arxius capitulars, i sempre des d'òptiques més pròpies de la història que de l'arxivística.⁵⁷

---

⁵² Esther CRUCES BLANCO; Francisco TRUJILLO DOMENECH; Ana MELERO CASADO et al. El archivo del monasterio de Santa Paula de Sevilla: organización y descripción de sus fondos documentales. A: *Boletín de la ANABAD*. Madrid: Asociación Nacional de Archiveros, Bibliotecarios, Arqueólogos y Documentalistas, 1995, vol. 45, núm. 2, p. 163-169.

⁵³ Vegeu: Joan Carles SASTRE I BARCELÓ. L'arxiu del monestir de Santa Clara: notes per a la seva catalogació, conservació i difusió. A: *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana: Revista d'estudis històrics*. Palma de Mallorca: Societat Arqueològica Lul·liana, 1992, núm. 48, p. 281-289; María Guadalupe PÉREZ ORTIZ; Agustín VIVAS MORENO. Ensayo de organización de la documentación conventual: propuesta de cuadro de clasificación. A: *Anales de documentación: Revista de biblioteconomía y documentación*. 2008, núm. 11, p. 165-181; AGUILERA HERNÁNDEZ, p. 27-29; VIVAS MORENO et al, «La información histórica», p. 441-467.

⁵⁴ María Luisa GARCÍA VALVERDE. *El archivo en los conventos de clausura femeninos de Granada*. Granada: Editorial Universidad de Granada, 2005. Biblioteca de Humanidades, Ciencias de la Documentación, núm. 2.

⁵⁵ JORNET-BENITO, *Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona*.

⁵⁶ *Memoria Ecclesiae*. 1995, núm. VI-VII. Oviedo: Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, 1990.

⁵⁷ Són comptades les aportacions per part d'arxiviers monàstics: la de Lorenzo Mate Sadornil de l'Archivo de la Congregación de San Benito de Valladolid; la de María Mercedes Buján de l'Archivo del Monasterio de San Pelayo de Santiago de Compostela; la de María Guadalupe de la Noval Menéndez i María Covadonga Querol de Bascarán sobre el fons monàstics de l'Archivo de San Pelayo de Oviedo; entre alguns d'altres. Però, l'única aportació de tipus arxivístic l'ofereix: Lorenzo SAGALÉS CISQUELLA. Estructura institucional y legislación sobre archivos de la Congregación Cisterciense de San Bernardo de Castilla. A: *Memoria Ecclesiae*. Oviedo: Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, 1995, núm. VII, p. 187-206.

A la llum de tot l'exposat fins ara, se'n pot extreure dues conclusions ben clares sobre els estudis d'arxivística monàstica a Catalunya i a l'Estat espanyol:

- En primer terme, el grau tan elevat de dispersió i fragmentació dels estudis d'arxivística monàstica en diverses disciplines. Principalment història, però també en diplomàtica, filologia, arxivística, documentació, història del llibre i la cultura escrita, història de l'art, història de l'Església, història medieval...
- I en segon lloc, el pes tan gran que la història ha tingut, i encara té, en aquests estudis. No es tracta que els arxius monàstics no hagin estat objecte d'estudi, ans el contrari. Avui dia es diposa d'un nombre molt elevat de publicacions sobre història del monaquisme, història d'ordes i congregacions, monografies històriques de monestir i convents determinats, estudis de processos històrics vinculats al monaquisme, com la desamortització, o fins i tot múltiples investigacions en l'àmbit d'història de l'art; totes dutes a terme a partir de la documentació i els fons de monestirs. Però, fins i tot aquells estudis que tenen en compte l'arxiu o la producció documental de monestirs, ho fan des d'una visió historicista.

Conseqüentment, es detecta un buit molt important en els estudis arxivístics de fons monàstics. És a dir, en treballs duts a terme des de l'òptica arxivística i a través de la seva metodologia pròpia. Quines són les possibles causes que han motivat aquest buit en la bibliografia arxivística?

La primera causa i la més evident, després de l'anterior anàlisi, és la pròpia dispersió de les recerques. La falta d'unitat, de visió de conjunt, dificulta l'anàlisi de l'estat actual en què es troben els estudis d'arxivística monàstica i alhora impedeix l'avenç de la investigació en aquest camp.

En aquest sentit, les paraules de José Ramon Cruz Mundet per l'estudi de l'evolució històrica de l'arxivística, poden ser aplicables també als estudis d'arxivística monàstica:

Al abordar la evolución histórica de la archivística y de su objeto de atención: los fondos documentales o archivos, nos encontramos con un grave carencia en el punto de partida, es decir, la escasez de monografías que hayan tratado este tema. La bibliografía es, en tal sentido, más bien dispersa y se distribuye en una nebulosa

literaria que trata sobre la historia de tal o cual fondo, en el mejor de los casos de alguna región y raramente de un país completo.⁵⁸

Tampoc facilita l'avenç en aquest camp, l'estat actual de bona part del patrimoni documental monàstic de Catalunya i l'Estat espanyol. Com a conseqüència dels processos desamortitzadors de l'Estat liberal del segle XIX, i de resultes de les posteriors exclaustracions i extincions de molts monestirs i convents (especialment masculins), els arxius monàstics, conventuals, de congregacions i de totes les entitats «religioses» afectades per aquesta política estatal, foren disgregats, abandonats, segrestats, eliminats o robats. Alguns desaparegueren per sempre més, d'altres restaren reduïts a un quart o un terç del que havien estat, i molts quedaren completament deslligats del seu productor per ésser conservats en institucions culturals públiques com a fonts per a la història de l'Església i els pobles.

A la pèrdua i desvinculació amb els productors d'aquests fons, s'hi afegí amb el temps la desorganització. Quan els arxius històrics tractaren aquests fons amb criteris historicistes propis de l'arxivística espanyola i també catalana dels segles XIX i XX, els fons de diversos monestirs i convents foren barrejats, perdent en gran part la distinció de la seva procedència i el seu ordre originari. Així ho observa encertadament Alberto Torra Pérez, cap de secció Ordes religioses i militars de l'Arxiu Reial de Barcelona, quan afirma que:

[...] en parte por estas dificultades [es refereix a la desorganització arxivística dels fons monacals desamortitzats], la historia de los archivos monásticos catalanes está todavía por hacer, a pesar del indudable interés de conocer mejor cuándo y cómo se organizaron, con qué criterios se clasificaron los documentos y cómo se valoraron, especialmente los más antiguos.⁵⁹

---

⁵⁸ CRUZ MUNDET, p. 19. També Diego Navarro recorda en la seva obra «La imagen del archivo» que «todavía está por mostrar una obra global sobre la historia de la archivística en nuestro país». Diego NAVARRO BONILLA. *La imagen del archivo. Representación y funciones en España (siglos XVI y XVII)*. Gijón: Ediciones Trea, 2003, 14.

⁵⁹ Alberto TORRA PÉREZ. Fondos documentales monasticos en el Archivo de la Corona de Aragón. A: *Memoria Ecclesiae*. Oviedo: Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, 1995, núm. VI, p. 128.

Per altra banda, els fons que restaren en aquells moments amb el seu productor i que encara avui s'hi troben, malgrat no patir les conseqüències anteriorment exposades, presenten unes problemàtiques diferents.

El primer obstacle es troba en la pròpia definició d'arxius monàstics. Quant es fa referència a un arxiu diocesà tothom sap que el seu productor és la diòcesi i el seu representant, el bisbe; quant es parla d'un arxiu capitular, hom dedueix que pertany a una catedral o una col·legiata; i quant s'identifica un arxiu com a parroquial és inqüestionable que el seu productor és una determinada parròquia amb el rector al capdavant. Ara bé, es pota afirmar amb la mateixa rotunditat quina entitat productora es troba darrera d'un arxiu monàstic? La complexitat de models de vida monàstics i carismes religiosos que existeixen i han existit des de l'Edat Mitjana ho dificulten.

Es parla d'arxiu monàstic per definir els fons produïts per un ampli ventall d'entitats que pertanyen a branques de vida monàstica, ordes religiosos, congregacions i instituts religiosos diferents. Realitats tan divergents, i en molts casos oposades, no poden compartir una producció documental prou similar com per qualificar els seus arxius dins una mateixa tipologia. Però les diverses defincions i classificacions vagues que ofereix la pròpia legislació canònica per distingir i destriar els diferents models, tampoc ajuden a resoldre aquesta qüestió.

I és que, malgrat que el nom no fa la cosa, sí que pot dur a una gran confusió. Per exemple, qualificar d'arxiu monàstic l'arxiu d'un convent de carmelites, tot i que és erroni, no és tan greu com qualificar d'arxius monàstics els arxius d'ordes de vida activa com els escolapis o els maristes, per exemple. No tan sols aquests no poden ser qualificats de monestirs, sinó que el model de vida religiosa que duen a terme no té res a veure amb el model de vida monàstica. La seva producció documental no es regeix per unes normes, funcions i activitats similars, i conseqüentment els fons produïts no tindran res a veure, encara que siguin identificats com a pertanyents a una mateixa tipologia de fons.

Hom podria pensar que canviant la denominació i parlant d'arxius d'ordes religiosos o d'arxius de congregacions, es solucionaria part del problema. No obstant, la inclusió d'uns porta a l'exclusió dels altres.

Potser la qüestió es troba en voler encabir en un sol terme i sota un mateix paraigües realitats de vida completament diferents, amb orígens i evolucions divergents, normatives i estructures organitzatives alienes unes de les altres, missions i objectius amb pocs elements en comú, funcions i activitats no coincidents. Certament, totes elles formen part de l'Església Catòlica i comparteixen el fet de viure en comunitat,⁶⁰ però són aquests dos elements suficients per parlar d'una sola realitat? Hom creu que no, però és evident que cal un debat profund sobre aquesta qüestió si es vol avançar en els estudis d'arxivística monàstica.

A diferència doncs dels arxius eclesiàstics seculars (diocesans, capitulars i parroquials), on l'estructura jeràrquica i regulada de l'Església secular ha facilitat el treball comú i els processos de debat, permetent així un avenç real en el procés de reflexió sobre els arxius eclesiàstics en els últims anys;⁶¹ la realitat complexa dels productors d'arxius monàstics i la manca de relació jeràrquica o de dependència entre ells, ha impedit que aquests seguïssin el mateix camí.

A tot l'exposat fins ara, s'hi afegeixen altres dificultats o condicionants de la idiosincràsia de cada orde o les dinàmiques pròpies de cada casa o comunitat, que han suposat també un fre en l'avenç dels estudis d'arxivística monàstica.

El primer i més evident, és el de la clausura d'alguns models de vida religiosa femenina o l'aïllament preceptiu d'algunes branques com els cartoixans. Aspectes que dificulten tant la pròpia participació de l'arxiver o arxivera comunitària al debat arxivístic, com

---

⁶⁰ Una vida en comunitat que tampoc és entesa de la mateixa forma en tots els casos.

⁶¹ Gràcies a l'onada renovadora que visqué l'Església després del Concili Vaticà II, i a través de l'Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, dels seus congressos i publicacions (com: *Reglamento de los archivos eclesiásticos españoles*. Junta Nacional del Tesoro Documental y Bibliográfico de la Iglesia Española; Asociación Española de Archiveros Eclesiásticos, 1976; FERNÁNDEZ CATÓN, José María (dir.). *Los archivos de la Iglesia en España*. León: Centro de Estudios e Investigación San Isidoro; Archivo Histórico Diocesano, 1978; MARTÍ BONET, Josep Maria (dir.). *Guía de los archivos de la Iglesia en España* [recurs electrònic]. Barcelona: Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, 2001; a més a més de la revista «Memoria Ecclesiae») els estudis sobre arxivística eclesiàstica, especialment sobre arxius diocesans, catedralicis i parroquials, han avançat notablement.

l'accessibilitat externa dels investigadors i arxivers laics als propis fons i, per tant, al coneixement dels mateixos.

A aquesta realitat se li afegeix la concepció generalitzada en les cases de fundació més recent o en aquelles comunitats antigues que han perdut la documentació històrica, i que consideren que no tenen arxiu perquè no tenen documentació antiga. Una concepció resultant de la visió historicista dels arxius i del pes que durant tan temps la història i els historiadors han exercit sobre l'arxivística.

En aquest sentit, el 1980 Charles Molette ja feia evident aquesta concepció entre les congregacions femenines franceses davant les respostes habituals que es trobaren en les enquestes arxivístiques dutes a terme entre 1967-1969:

A la réponse trop fréquemment entendue: "Nous n'avons pas d'archives", ou bien: "Nous n'avons presque rien", il fallait d'abord demander des précisions. "Nous sommes nées après la Révolution", "il ne nous reste presque rien de notre fondateur"; "nous sommes une petite congrégation"; "nos seules archives, c'est une carte de visite d'un académicien nous remerciant de l'accueil reçu dans l'une de nos maisons".⁶²

Però, una de les problemàtiques més punyents alhora d'entendre el perquè d'aquest buit en els estudis arxivístics monàstics és, sense dubte, la realitat que viuen avui bona part de monestirs, convents, ordre i congregacions: l'estancament o minva de les comunitats i la falta d'efectius en les cases per dur a terme totes les necessitats comunitàries. Una realitat que es va imposant cada dia més i que dificulta el fet que les comunitats puguin destinar un dels seus membres a la gestió i custòdia de l'arxiu o contractar un tècnic arxiver extern.

Òbviament, tots aquests factors han frenat la possibilitat d'obrir un debat sobre els arxius monàstics. Quan s'ha intentat, els participants han estat arxivers eclesiàstics (diocesans i capitulars, especialment) o historiadors. Mancats, doncs, d'un front comú propi, cada casa, monestir, comunitat, orde, congregació, institut... ha seguit el seu propi camí, cadascú segons les seves possibilitats. I el resultat és l'estancament en el qual es troba avui dia l'arxivística monàstica a l'Estat espanyol.

---

⁶² Charles MOLETTE. Les archives de l'Église de France. A: *Revue d'histoire de l'Église de France*. 1980, tome 66, núm. 176, p. 53.

A diferència de l'evolució seguida aquí, França detectà la problemàtica dels arxius monàstics i començà a cercar solucions ja fa dècades. Per Charles Molette aquesta situació a França era especialment evident a «les archives des congrégations féminines»: «Le travail était urgent. Les premières enquêtes, menées de 1967 à 1969, révélèrent, en effet, que les congrégations féminines étaient généralement les plus démunies par suite du manque de personnel qualifié».⁶³ Per aquest motiu, a França s'inicià un moviment arxivístic format per arxivers, professors universitaris i membres de les pròpies congregacions femenines per aconseguir que:

[...] d'une part, quant au temps à considérer, il faut apprendre à ne pas se limiter aux nécessités d'une hagiographie pieuse du fondateur, et faire comprendre la nécessité de rassembler toutes les traces documentaires, des origines jusqu'à nos jours; d'autre part, quant à la nature des documents, il faut apprendre à ne pas se limiter aux titres de propriété et aux pièces officielles au fortuites, et faire comprendre la nécessité d'engranger ce qui témoigne du quotidien et de son inspiration.⁶⁴

En aquell moment s'elaborà un model unificat de quadre de classificació, el qual «vise à assurer, non seulement la sauvegarde des archives anciennes, mais aussi la conservation des documents annuellement produits».⁶⁵ Publicat al primer trimestre de 1970 a la *Gazette des Archives*, la difusió i implementació d'aquest quadre de classificació va permetre «une intégration du souci des archives dans la vie de la communauté en même temps qu'une ouverture aux chercheurs».⁶⁶ De tal forma, que s'avançà en la gestió i conservació d'aquests fons de forma interna, cercant i trobant la implicació de les pròpies comunitats, instruint a les religioses perquè fossin conscients del valor de la documentació que elles mateixes produïen i de la importància d'una correcta gestió documental per a la seva preservació.

Pedro Rubio ja avisava el 1975 de la necessitat de començar a parlar i reflexionar sobre la transferència i tractament de la documentació moderna dels arxius i institucions eclesiàstiques a l'Estat espanyol. Tema que, deia, «no ha merecido la debida atención

---

⁶³ *Ibidem*, p. 52.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 53.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 52.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 53.

por parte de los tratadistas de archivística. Contamos, es cierto, con excelente bibliografía sobre el tema de los archivos en general, y sobre el de los archivos eclesiásticos en particular, pero enfocada casi toda ella hacia los fondos históricos, con olvido, casi absoluto de los modernos».⁶⁷

A França, el projecte exposat per Molette també donà com a resultat l'edició a partir del 1974 d'un butlletí anual *Pro manuscripto* i la publicació el 1975 de la *Guide des sources de l'histoire des congrégations féminines françaises de vie active*. A més a més, de la constitució del «Groupe de recherches historiques et archivistiques des congrégations féminines françaises», on historiadors i arxivers es reuneixen per confrontar recerques i avançar en el coneixement dels fons.⁶⁸

Llegint les paraules que de nou Charles Molette escrigué el 1980 sobre la situació dels arxius de les congregacions femenines franceses i el projecte arxivístic que s'impulsà aleshores, hom s'adona de l'endarreriment en el cas català i espanyol. No perquè no s'hagués detectat el problema, car José Maria Fernández Catón en la presentació del llibre *Los archivos de la Iglesia en España* el 1978, ja anunciava el desig «repetidamente expuesto [en les contribucions del llibre], de la urgente necesidad de que la Iglesia actualice su legislación completa de estos archivos y de la documentación moderna por ella producida o recibida, de acuerdo con las técnicas modernas y los avances en el campo de la archivonomía».⁶⁹ Però, gairebé quaranta anys més tard, el desig continua essent plenament vigent, i molt especialment per als arxius «monàstics».

---

⁶⁷ RUBIO MERINO, «La documentación moderna», p. 173.

⁶⁸ MOLETTE, p. 53-54.

⁶⁹ FERNÁNDEZ CATÓN, p. 6.

Irene Brugués Massot

2. **L'arxiu dins el monestir**

**Producció i gestió documental
d'un monestir femení**

Anàlisi de la funció arxiu i la gestió del claustre
a Sant Daniel de Girona (1018–2017)

Tal i com s'ha exposat en la introducció, el present estudi s'estructura en dos grans apartats: el primer, on s'analitza l'evolució de la funció arxiu en el monestir de Sant Daniel de Girona al llarg dels seus gairebé mil anys d'història, i el segon, on es preten analitzar l'organització comunitària d'aquest monestir a través de la seva producció documental.

El primer apartat, que és el que ens ocupa ara, ha estat estructurat en tres capítols: en el primer presentem de forma abreujada al productor, és a dir, el monestir de Sant Daniel de Girona des de la seva fundació el 1018 fins a l'actualitat; en el segon, desenvolupem el principal objectiu d'aquest primer apartat (i per això també és el més extens), l'anàlisi evolutiva i per tant cronològica de la funció arxiu a Sant Daniel de Girona; finalment, el darrer capítol recupera els resultats obtinguts en l'anàlisi desenvolupada en aquest primer apartat a tall de conclusions inicials sobre l'evolució de la funció arxiu en aquest monestir benedictí femení.

Irene Brugués Massot

2.1 **L'arxiu** **dins el monestir** El productor: el monestir de Sant Daniel de Girona

**Producció i gestió documental
d'un monestir femení**

Anàlisi de la funció arxiu i la gestió del claustre
a Sant Daniel de Girona (1018–2017)

Són diversos els autors que han parlat del monestir de Sant Daniel de Girona, per bé que encara avui no disposa d'una monografia extensa i exhaustiva dels seus mil anys d'existència.

Els primers en fer referència al monestir de Sant Daniel de Girona foren Pere Tomic a la seva obra *Històries e conquestes dels reis d'Aragó* (manuscrit 1438, 1ra edició 1495)⁷⁰ i Francesc Diago a *Historia de los victoriosísimos antiguos condes de Barcelona* (1603),⁷¹ ambdós atribuint la fundació del monestir a la comtessa Mahalta de Pulla-Calabria, esposa de Ramon Berenguer II i després d'Eimeric I de Narbona. Els segueixen fra Antoni Vicenç Domènec amb *Historia General de los Santos de Catalunya* (1602)⁷² i Bernat Boadas amb el *Llibre dels feyts d'armes de Catalunya* (1673-1675). Aquest darrer és un fals cronicò suposadament redactat el segle xv per Boadas i atribuït avui a fra Joan Gaspar Roig i Jalpí, frare mínim del convent de Sant Francesc de Paula de Girona, prolífic autor de diverses obres realigioses i històriques. A la seva obra posterior, *Resumen historial de las grandezas y antigüedades de la ciudad de Gerona* (1678), hi va incloure una breu ressenya de vuit pàgines sobre les principals efemèrides del monestir,⁷³ on comença defensant que ell aporta més que tots els autors anteriors «porque he aplicado trabajo en rebover algunas escrituras del archivo de aquella real casa».⁷⁴ És en aquesta obra on Roig i Jalpí desmenteix per primer cop l'autoria de la fundació del monestir a mans de la comtessa Mahalta, com fins aleshores havien defensat tots els autors, i publica l'acta de compravenda de l'alou fundacional de Sant Daniel de 1015 entre el bisbe Roger de Girona i el comte Ramon Borrell, la seva esposa

---

⁷⁰ Pere TOMIC. *Històries e conquestas de Cathalunya* [en línia]. Barcelona: Johan Rosembach, 1495, cap. XXXIII, f. XXXIIv [consulta: 15 de gener de 2017]. Disponible a Biblioteca Virtual Joan Lluís Vives: <<http://www.lluisvives.com/servlet/SirveObras/jlv/12937840889076063087624/ima0000.htm>>.

Manuscrit original de la Biblioteca de Catalunya.

⁷¹ Francesc DIAGO. *Historia de los victoriosísimos antiguos condes de Barcelona*. Barcelona: casa Sebastian de Cormellas al Call, 1603, p. 143.

⁷² Antoni Vicenç DOMÈNEC. *Flos sanctorum o Historia general de los santos y varones ilustres en santidad del principado de Cataluña* [en línia]. Barcelona: Emprenta de Gabriel Graells y Giraldo Dotil, 1602, p. 32-36 [consulta: 15 de gener de 2017]. Disponible a: <<https://books.google.es/books>>. Exempler original a la Biblioteca Episcopal del Seminari de Barcelona.

⁷³ Joan Gaspar ROIG I JALPÍ. *Resumen historial de las grandezas y antigüedades de la ciudad de Gerona*. Barcelona: Jacinto Andreu, 1678, p. 385-392.

⁷⁴ ROIG I JALPÍ, p. 385.

Ermessenda de Carcassona i el seu fill Berenguer Ramon I.⁷⁵ Consultà diversos documents que transcrigué, com l'acta de protestació en la benedicció de l'abadessa Margarida de Copons i una carta de professió⁷⁶ (dues sèries documentals avui perdudes), així com una descripció detallada de l'església del monestir i el seu culte.

Fins la publicació del XLV volum de *l'Espanya Sagrada. Teatro geográfico-histórico de la Iglesia de España* d'Enrique Flórez el 1819, no hi cap més autor que parli de Sant Daniel. L'obra però, recull bàsicament l'apuntat ja per Gaspar Roig i Jalpí, ja que els autors d'aquest volum de *l'Espanya Sagrada*, Antolín Merino i José de la Canal, no pogueren consultar l'arxiu del monestir, que es trobava dins la ciutat a conseqüència de la Guerra del Francès, i tan sols van poder visitar el monestir abandonat, on transcrigueren algunes de les laudes sepulcral del claustre.⁷⁷

Jaime Villanueva el 1850, al volum catorze de la seva obra *Viage literario a las iglesias de España*,⁷⁸ edità una breu síntesi sobre el monestir de Sant Daniel seguint la ja citada obra de fra Joan Gaspar. I a finals del mateix segle fou Francesc Montsalvatge i Fossas qui feu una breu descripció de l'edifici monàstic a *Los monasterios de la Diócesis Gerundense*,⁷⁹ car no pogué entrar dins el monestir per la clausura. També en publicà el seu abaciologi.

El seguiren altres aportacions,⁸⁰ la majoria però pertanyen a l'àmbit de la història de l'art. I és que han estat especialment prolífics els estudis a partir dels anys vuitanta del

---

⁷⁵ *Ibidem*, p. 188-190.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 390.

⁷⁷ FLÓREZ, vol. XLV, p. 185-189.

⁷⁸ VILLANUEVA, vol. XIV, p. 157-162.

⁷⁹ Francesc MONTSALVATGE I FOSSAS. *Los monasterios de la Diócesis Gerundense*. Olot: Imprenta y librería de Ramón Bonet, 1904, Noticias históricas, vol. XIV, p. 305-328.

⁸⁰ Miguel OLIVA I PRAT. El monasterio de Sant Daniel. A: *Revista de Girona*. Girona, 1959, núm. 7, p. 77; ANÒNIM. El monasterio de Sant Daniel durante la Guerra de la Independencia. A: *Revista de Girona*. Girona, 1959, núm. 8, p. 59-62; Antoni PLADEVALL. *Els monestirs catalans*. 3ra ed. Barcelona: edicions Destino, 1974, p. 180-181; Josep Maria MARQUÈS. Noves dades sobre la comtessa Mafalda. A: *Revista de Girona*. Girona, 1985, núm. 111, p. 67-71; VILA I CARABASA, «Apunts sobre l'alimentació monacal femenina», vol. 2, p. 445-455. Alguns dels estudis realitzats durant la segona meitat del segle xx encara resten avui inèdits i es poden consultar a l'arxiu del monestir, en destaquem els següents: Rolf WIDMER. *Sant Daniel de Girona. Una senyoria benedictina durant el segle XIII*. Thayngen, 1984; Carme PANELLA I SOLER. *L'organització d'un monestir benedictí a l'Europa medieval: Sant Daniel de Girona*. Universitat Autònoma de Barcelona, 1986; Imma MARTÍNEZ; Teresa POUPLANA. *Les monges de Sant Daniel de Girona: segle XIII - primera meitat segle XIV*. Universitat Autònoma de Barcelona, 1987; Carme PANELLA I SOLER. *La situació jurídica de la dona a l'època medieval: Na Jusiana d'Empúries*. Universitat Autònoma

segle passat referents a aspectes arquitectònics de l'edifici, ja sigui la seva església romànica o els seus claustres, o de la producció artística vinculada al monestir, com el sepulcre de sant Daniel.⁸¹ Tanca aquest període productiu la publicació indispensable de la *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel de Girona* de mossèn Josep Maria Marquès, on recull i edita totes les referències documentals d'aquest monestir anteriors a l'any 1300.⁸²

Més recentment, i degut a la proximitat de la celebració del mil·lenari d'aquest monestir, les recerques i publicacions s'han incrementat substancialment.⁸³ De totes elles cal destacar l'excel·lent monografia d'Anna Gironella, *El monestir de Sant Daniel*.

---

de Barcelona, 1987; Josep Maria VILA I CARABASA. *Apunts sobre l'alimentació monacal femenina al segle XIV. El monestir de Sant Daniel de Girona (1361-1362)*. Girona: 1990.

⁸¹ Josep PUIG I CADAVALCH; Antoni de FALGUERA; Josep GODAY Y CASALS. *L'arquitectura romànica a Catalunya*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1909-1918, vol. 2, p. 45, 56, 96, 271, 271, 274 i 325; Walter MUIR WHITEHILL; Jordi GUMI. *L'art romànic a Catalunya. Segle XI*. Barcelona: Edicions 62, 1973, p. 49-50, 58-59 i 160-161; Carme MARTINELL. *Monestir Sant Daniel*. Universitat de Girona, 1979-80; Josep Maria MARQUÈS I PLANAGUMÀ. El sepulcre de Sant Daniel del Mestre Aloy. *Revista de Girona*. Girona, 1981, núm. 96, p. 195-201; Gabriel ROURA I GÜIBAS. *Catalunya romànica*. Barcelona: 1991, volum V, p. 62, 177-183; Joan MOLINA FIGUERAS. *Catalunya romànica V. El Gironès, La Selva, El Pla de l'Estany*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1991, p. 181-183; Pere FREIXAS CAMPS. El monestir de Sant Daniel. Reformes i ampliacions gòtiques. A: *Estudi General*. Miscel·lània del Col·legi Universitari de Girona. Girona, 1980, vol. I, núm. 1, p. 113-118; Pere FREIXAS CAMPS. *L'art gòtic de Girona*. Girona: Insitut d'Estudis Gironins, 1983. Monografies de l'Insitut d'Estudis Gironins, núm. 9, p. 34-40.

⁸² MARQUÈS I PLANAGUMÀ, *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel*.

⁸³ Maria Mercè HOMS I BRUGAROLAS; Josep CANAL I ROQUET. Senyors i pagesos del castell de Toralles (Garrotxa). A: *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. Girona: Insitut d'Estudis Gironins, 2000, vol. XLI, p. 51-122; Anna GIRONELLA DELGÀ; Joan BOADAS RASET. *Girona. Convents i monestirs, segles X-XIX*. Girona: Ajuntament de Girona, 2005, p. 43-46; Marc SUREDA I JUBANY. Romà o romànic? Presències antiquitzants en l'escultura gironina del segle XI. A: *Lambard*. Barcelona: Amics de l'Art Romànic – Institut d'Estudis Catalans, 2007, núm. XIX, p. 213-242; Montserrat MOLI FRIGOLA. Dones fortes del monestir de Sant Daniel i la música: les benetes i l'orgue d'Anton Boscà (1740-1752). A: *Butlletí de la Real Acadèmia de les Belles Arts de Sant Jordi*. Barcelona: Real Acadèmia de les Belles Arts de Sant Jordi, 2009-2010, XXIII-XXIV, p. 103-131; Natàlia IGLESIAS; Salvador CARGOL. *La Vall de Sant Daniel*. Girona: Diputació de Girona – Fundació Caixa Girona, 2010, p. 10-17; Elvis MALLORQUÍ GARCIA; Eduard SIERRA VALENTÍ. La imposició de la clausura al monestir de Sant Daniel de Girona, 1300-1370. A: *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. 2011, vol. LII, p. 243-288; Jordi SÁNCHEZ CARRERA. *Capitells. Monestir de Sant Daniel*. Girona: Ajuntament de Girona – Diputació de Girona – Jordi Sánchez Carrera, 2013; Anabel MORENO GARCÍA. Sant Daniel de Girona: relectura del monestir romànic. A: *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. 2014, vol. LV, p. 83-102; Irene BRUGUÉS MASSOT. Com cobrar de qui no et vol pagar. El cas de Miquel Caselles, arxiver, capbrevador, procurador i domer de Sant Daniel de Girona, 1668-1684. A: *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. 2016, vol. LVII; Pere FREIXAS CAMPS. Art als monestirs gironins. El gòtic. A: *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. Girona: l'Institut d'Estudis Gironins, 2016, vol. LVII, p. 57-76. Alguns dels estudis més recents no han estat publicats, però es poden consultar a l'arxiu del monestir, en destaquem els següents: Anabel MORENO GARCÍA. *El monestir romànic de Sant Daniel de Girona*. Universitat de Barcelona, 2013; i Albert MONTALBÁN ARENAS. *Els goigs, una mostra de cultura religiosa popular*. Universitat de Girona, 2014.

Mil anys de vida a la vall,⁸⁴ un gran esforç de síntesi i divulgació que alhora és l'estudi històric més ampli i rigorós que s'ha fet d'aquest monestir fins avui; obra de referència del present treball, especialment per l'apartat que ve a continuació.

Tot seguit presentem el productor del fons documental objecte d'anàlisi del present treball: el monestir de Sant Daniel de Girona. Així doncs, abans d'iniciar l'anàlisi de la funció arxiu en el monestir de Sant Daniel al llarg de la seva història, resseguirem de forma sumària l'evolució històrica del mateix durant els mil anys d'existència a la vall de nom homònim, car l'objectiu d'aquest apartat no és aprofundir en la història d'aquest monestir, sinó presentar i situar el productor del fons d'estudi.

2.1.1. Els primers segles del monestir de Sant Daniel (1018-1543)

Els orígens del monestir de Sant Daniel de Girona cal buscar-los a la vall que el va veure néixer, créixer i perllongar-se al llarg dels segles. Des del segle IX fins a finals del segle XI, la Vall de Sant Daniel era coneguda com a la Vall Tenebrosa o Ombrosa pel seu paisatge verd i boscos.⁸⁵ Una vall estreta i allargassada envoltada per les muntanyes de Montjuïc, les Pedreres i el massís de les Gavarres. Una vall ombrívola i frondosa regada pel riu Galligants que transcorre per tota la vall fins trobar-se amb l'Onyar, ja a l'entrada de la ciutat de Girona.

Fou en aquesta vall on la tradició situa l'arribada i l'assentament de les despulles de sant Daniel, un eremita armeni que fou decapitat pels sarraïns a Arles de Provença el 888 i amagat per un matrimoni cristià a la Vall Tenebrosa prop de Girona segons narra fra Antoni Vicenç Domènec, qui ho extregué del llibre de matines que emprava la comunitat vers el 1602.⁸⁶ Un fet que dóna origen a una petita capella sota l'advocació de Sant Salvador, també coneguda com a Sant Daniel, aviat convertida en església parroquial dels habitants de la vall. Es desconeix si fou primer la capella de Sant Salvador a la veneració de sant Daniel o viceversa, però en tot cas el que perdurà fou el

---

⁸⁴ Anna GIRONELLA DELGÀ. *El monestir de Sant Daniel. Mil anys de vida a la vall*. Girona: Ajuntament de Girona - Fundació Abertis, 2010.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 25.

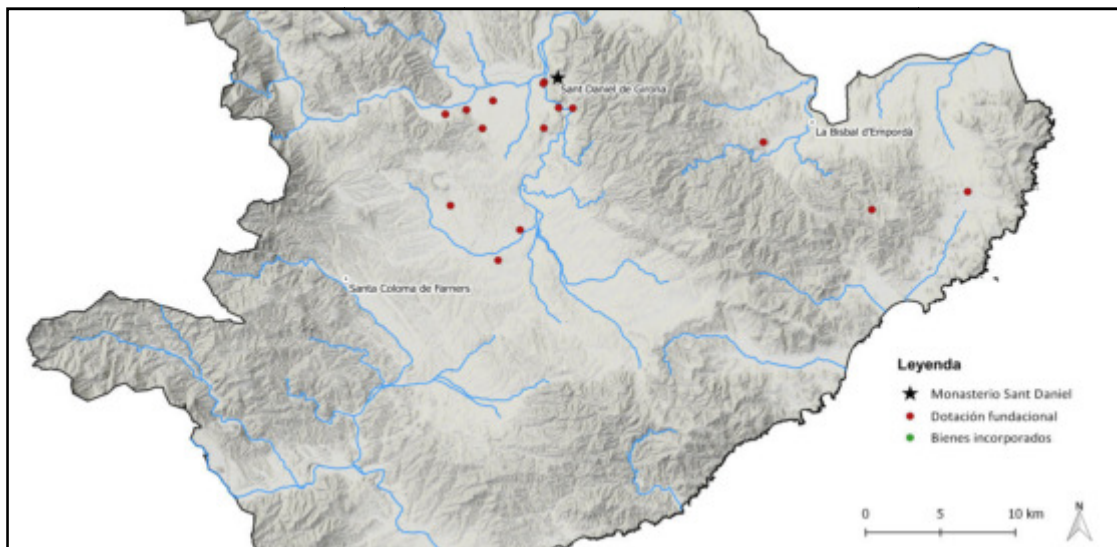
⁸⁶ DOMÈNEC, p. 32-36.

sant, i a finals del segle XI, després de més de mig segle de presència del monestir, la vall tan sols es coneixia com la Vall de Sant Daniel.

La fundació del monestir de Sant Daniel

La primera referència documental de l'existència del monestir data del 15 de març de 1018,⁸⁷ i es troba en l'acta de donació que la comtessa Ermessenda de Carcassona i el seu fill Berenguer Ramon I feren a la casa del monestir de Sant Daniel de la ciutat de Girona. En aquest document els comtes donen al cenobi l'església que s'ha començat a construir i l'alou de Sant Daniel, juntament amb diferents propietats i béns repartits per diverses poblacions de l'entorn de Girona: Vila-roja, Montilivi, el Mercadal, Salt, Montfullà, Vilademuç, Vilablareix, Bescanó, Celrà, Franciac, Salitja, Riudellots de la Selva, Sant Sadurní, Fitor, Girona, Mont Bosí, Palafrugell, entre d'altres. Un lot de propietats que havia de permetre a la nova comunitat consolidar-se i perpetuar-se a través dels seus fruits i rendes.

Representació gràfica de les propietats fundacionals de Sant Daniel de Girona segons l'acta de donació de la comtessa Ermessenda i el seu fill Berenguer Ramon I el 1018.⁸⁸

⁸⁷ Donació fundacional del monestir de Sant Daniel de Girona. 15 març 1018. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 3). MARQUÈS PLANAGUMÀ, *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel*, doc. 6, p. 63.

⁸⁸ Aquest mapa forma part dels resultats provisionals de la recerca en curs duta a terme per Maria Soler, Xavier Badia i Irene Brugués en el marc del projecte d'investigació I+D *Paisatges espirituals. Models d'aproximació espacial a les transformacions de la religiositat femenina medieval en els Regnes Peninsulars (segles XII - XVI)*: Maria SOLER; Xavier BADIA; Irene BRUGUÉS. *El monestir i el seu entorn. Els casos de Sant Cugat del Vallès i Sant Daniel de Girona* [en línia]. Barcelona: Universitat de Barcelona,

El nucli de propietats objecte de la donació procedia de la compravenda que el 18 de juny de 1015 tingué lloc entre el bisbe Pere Roger de Girona i el comte Ramon Borrell I de Barcelona, juntament amb la seva esposa Ermessenda de Carcassona. En aquesta escriptura, conservada en doble còpia posterior a l'arxiu monàstic,⁸⁹ el bisbe de Girona ven als comtes de Barcelona l'església fundada en honor a Sant Daniel i tots els seus alous, propietat de la Seu des de feia més de cent anys, pel preu de cent unces d'or i quatre mujades de terra situades al Mercadal. Una compravenda propiciada per la relació de parentiu en primer grau entre el bisbe i la comtessa, que eren germans, i que tenia per objectiu aconseguir el finançament necessari per part de la Seu per a dur a terme les obres de construcció de la nova catedral romànica de Girona, perquè com diu el mateix document: «Per hanc scripturam vendicionis nostre necessitate coacti causa edificacionis predictae aeclesie que satis cognitum cunctis est esse destructa, ut servientes Deo in eodem domo pluviali tempore ibi non possunt psallere nec in alio tempore ob ruinam tecti vetustissimi eiusdem domus prescripte ibi non possunt sacramentaria peragere [...]».⁹⁰ Gràcies a aquesta compra i al patrimoni personal del bisbe Pere Roger la nova catedral romànica de Girona fou consagrada el 21 de setembre de 1038.⁹¹

Una compravenda que alhora s'emmarca perfectament en l'obra fundadora i patrocinadora de la comtessa, una de les figures cabdals en la promoció de l'Església dels comtats catalans als segles X i XI.⁹² Tot un reguitzell de comunitats i esglésies es van

---

2016 [consulta: 3 de gener de 2017]. Disponible a: <<http://www.ub.edu/proyectopaisajes/index.php/ca/eixos/monestir-i-entorn?id=93>>.

⁸⁹ Compravenda d'Ermessenda de Carcassona i Berenguer Ramon I al bisbe Pere Roger de Girona de l'alou de Sant Daniel. 18 juny 1015. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 436 i núm. 1519). MARQUÈS PLANAGUMÀ, *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel*, doc. 5, p. 61.

⁹⁰ Anna Gironella tradueix part del fragment: «com és sabut de tothom, es troba gairebé destruïda i els servents de Déu en aquesta casa en temps de pluja no hi poden salmejar, com tampoc en altre temps, per tenir el sostre antiquíssim fet malbé, per això en aquesta casa ja dita els sagrats Misteris no s'hi poden celebrar». GIRONELLA DELGÀ, p. 28.

⁹¹ Sobre la catedral romànica de Girona vegeu la tesi doctoral de Marc SUREDA I JUVANY. Els precedents de la Catedral de Santa Maria de Girona. De la plaça religiosa del fòrum romà al conjunt arquitectònic de la seu romànica (ss. I aC - XIV dC) [en línia]. Girona: Universitat de Girona – Tesis Doctorals en Xarxa, 2008 [consulta: 6 de gener de 2017]. Disponible a: <<http://www.tesisenred.net/handle/10803/7853>>.

⁹² Vegeu Martin AURELL. *Les noces del comte: Matrimoni i poder a Catalunya (785-1213)*. Barcelona: Omega, 1998; Xavier GIL I ROMAN. *Diplomatario de Ermesèn, condesa de Barcelona, Girona y Osona (c. 991 - 1 de marzo de 1058)* [en línia]. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona – Tesis en Xarxa,

beneficiar de les seves múltiples donacions de propietats i atorgament de privilegis, algunes, a més, li deuen la seva fundació.

Ermessenda va tenir un paper destacat en la renovació de la vida monàstica i en la introducció de la reforma gregoriana dins els seus dominis, sempre amb el suport de l'abat Oliba de Ripoll.⁹³ El cas de Sant Daniel de Girona s'emmarca perfectament dins la seva activitat fundadora. Per això, quan adquireix la propietat de l'església de Sant Daniel, a ningú se li escapa una motivació més àmplia que la d'afavorir la renovació de la Seu gironina i ajudar al seu germà, el bisbe de Girona. Si bé és cert, que en l'escriptura de compravenda no hi ha cap menció al monestir de Sant Daniel o a la seva comunitat.

S'ha d'esperar tres anys més tard, en l'escriptura de dotació del monestir el 1018, per trobar la primera menció del cenobi i la comunitat de Sant Daniel ja constituïda. Entre la compra de 1015 i la donació de 1018, Ermessenda degué dur a terme les obres necessàries per fundar i establir una comunitat de monges benedictines on tan sols hi havia una vella església parroquial. Així ens ho fan pensar les paraules que consten a la mateixa acta de donació: «donatores sumus aliquid ex alaudes nostros ad domum Sancti Danielis cenobio, cuius ecclesia ante Gerunda civitate, in ipsa valle que ego Ermesindis per dicta permissione de precidto viro meo domno Reimundo comito bona memoria, cui Deus tribuat requiem sempiternam incoavi predicta ecclesia edificare et Deo ausiliante perficere».⁹⁴ Per tant, les obres de la nova església ja s'havien iniciat i la comunitat estava gestant-se, doncs Ermessenda fa la donació a «omnibus clericis vel Deo devotis sive laicorum sexus Deo et sanctis in predicta ecclesia servientibus».⁹⁵

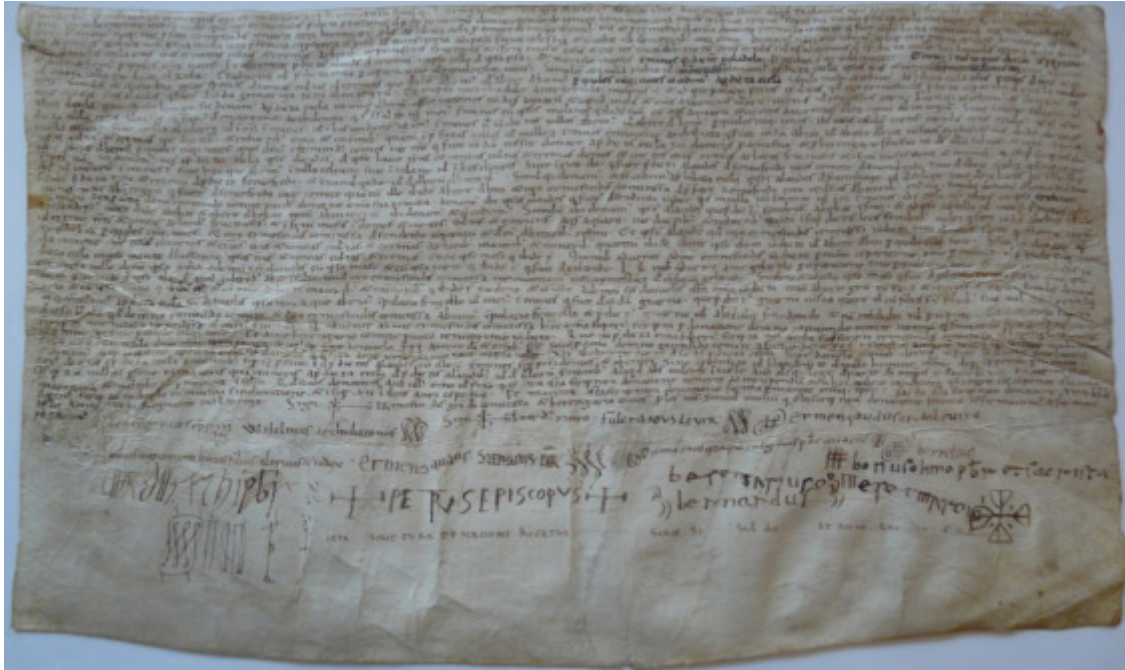

2004 [consulta: 6 de gener de 2017]. Disponible a: <<http://www.tdx.cat/handle/10803/5541;jsessionid=3B85FFD4F51DA69F69D3A5ADDA17B2BD>>.

⁹³ Ramon d'ABADAL I DE VINYALS. *L'abat Oliba, bisbe de Vic, i la seva època*. Barcelona: Aedos, 1962.

⁹⁴ Gironella ho tradueix per: «donadors d'alguns dels nostres alous a la casa de Sant Daniel, cenobi, l'església de la qual està davant la ciutat de Girona, en la mateixa Vall, que jo la dita Ermessenda per voluntat del meu espòs, Ramon, comte, de bona memòria, a qui Déu concedeixi repòs etern, vaig començar la dita església a edificar i que amb l'auxili de Déu vull perfeccionar». GIRONELLA DELGÀ, p. 29-30.

⁹⁵ «tots els clergues, dones consagrades a Déu, laics d'un i altre sexe que en el dit lloc serveixin Déu i els sants». GIRONELLA DELGÀ, p. 30.

Donació fundacional d'Ermessenda de Carcassona i el seu fill Berenguer Ramon I, comtes de Barcelona, al monestir de Sant Daniel de Girona. 15 març 1018. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 3)

Aquestes dues escriptures són les úniques que han arribat fins als nostres dies i que ens testimonien la fundació del monestir de Sant Daniel de la mà dels comtes de Barcelona. No obstant, cap de les dues esmenta els membres inicials d'aquesta incipient comunitat, de les quals en desconeixem els noms i l'origen. Una de les hipòtesis sobre la gènesi de la comunitat i la procedència de les primeres monges, vincula la fundació de Sant Daniel de Girona amb l'extinció el 1017 de la comunitat i monestir de monges benedictines de Sant Joan de Ripoll, després conegut com a Sant Joan de les Abadesses. Aquest monestir, fundat vers el 887 pel comte Guifré el Pilós, fou la primera comunitat benedictina femenina en terres comtals catalanes. A ell el seguí Sant Pere de les Puel·les a la primera meitat del segle x, la primera menció del qual data del 945 en la consagració de la seva església. Extingit el monestir de Sant Joan de les Abadesses per decret papal de Benet VII el 1017, els comtats catalans quedaren amb un sol monestir femení, és per això que alguns historiadors recolzen la hipòtesi que Ermessenda volgué pal·liar la pèrdua de Sant Joan pels comtats del nord amb la fundació d'un nou cenobi femení que acollís les filles de la noblesa d'aquest territori. Però només es té coneixement del destí d'una de les monges de Sant Joan de les Abadessa, Ingilberta, que fou acollida per un nebot a Vic, on morí.

La primera menció documentada de la comunitat del monestir de Sant Daniel de Girona és de l'any 1028, en una permuta de terres de la mà de la mateixa comtessa Ermessenda, l'abadessa Bonafilla de Sant Daniel i la resta de la comunitat a Gaufred Bernat; si bé tan sols s'indica el nom de l'abadessa.⁹⁶ En un establiment de terres del 1045 trobem la firma de l'abadessa Ermengarda juntament amb tres dones més (Ricarda, Gila i Blancucia), que si bé podrien ser monges no s'especifica.⁹⁷ Així doncs, la primera comunitat que es coneix com a tal data de 1067,⁹⁸ amb l'abadessa Arsenda, i les «devotes» Adelgarda, Adaled i Bellecia, que amb el temps seran considerades «sanctimonialis» (1089)⁹⁹ i «sorores» (1133).¹⁰⁰

La tutorització i preocupació d'Ermessenda per la comunitat deu anys després de la seva dotació, com es veu en la compra de terres de 1028, fan pensar als historiadors de l'existència d'un vincle profund entre Sant Daniel i la comtessa. Car davant la longevitat de vida d'Ermessenda, el seu fill Berenguer Ramon I, i després el seu nét Ramon Berenguer I, volgueren allunyar a la seva mare i àvia respectivament del centre de poder, Barcelona. I certament, Ermessenda féu llargues estades a Girona, on conservava el suport del senyors del territori, però també on no podia interferir en les accions de govern del seu fill i nét. Potser aquesta major proximitat territorial entre la comtessa fundadora i el monestir afavorí la prolongació del seu recolzament i la consolidació del monestir. Així mateix, Anna Gironella apunta que Sant Daniel podia haver estat una fundació pensada per donar una casa a Ermessenda lluny de la Cort barcelonina, on el seu fill Berenguer Ramon I no li volia, ja que interferia en els seus interessos polítics.¹⁰¹ En tot cas, és plausible que Ermessenda pogués passar temporades curtes a Sant Daniel.

---

⁹⁶ *Llibre 20 d'arxivació de capbreu del Real Monestir de Sant Daniel en diferents pobles y parroquias*. 1758. (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 20 doc. 114 p. 194).

⁹⁷ L'abadessa Ermengarda de Sant Daniel de Girona estableix a Gilabert i a la seva esposa Adelaida una terra siutada al lloc de Franciac. 31 març 1045. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 7).

⁹⁸ *Llibre 20 d'arxivació de capbreu del Real Monestir de Sant Daniel en diferents pobles y parroquias*. 1758. (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 20 doc. 51 p. 30).

⁹⁹ Dalmau Gaubert, Berenguer Pere i el seu germà Ramon defineixen a Sant Daniel de Girona un alou sitat a la parroquia de Santa Eulàlia de Pujals. 24 abril 1089. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 13).

¹⁰⁰ Sentència interlocutòria del bisbe Berenguer de Girona en la causa entre el monestir de Sant Daniel de Girona i els germans Miró i Ramon d'Hostoles. 26 abril 1133. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 21).

¹⁰¹ GIRONELLA DELGÀ, p. 30.

El relleu de la figura protectora d'Ermessenda sobre Sant Daniel l'empengué la comtessa Mahalta de Pulla-Calàbria, esposa de Ramon Berenguer II, Cap d'Estopes. Durant el seu govern procurà pel monestir tot afavorint el 1085 la donació d'unes cases situades a la ciutat de Girona, propietat del prevere Bofill en alou comtal.¹⁰² Un any més tard, el nou d'octubre de 1086, l'església monàstica fou consagrada de la mà del bisbe Berenguer Guifré de Girona, segons fa constar Gaspar Roig i Jalpí en la seva obra *Resumen historial de las grandezas y antigüedades de la ciudad de Gerona*, de 1678.¹⁰³

Fou probablement la comtessa Mahaltala propulsora de la restauració i ampliació del monestir a finals del segle XI i molt possiblement a ella es deu la finalització de l'església de Sant Daniel. És probable que Mahalta, un cop vídua d'Eimeric de Narbona, casat amb ell en segones núpcies el 1083, es retirés el 1105 a Sant Daniel fins a la seva mort.¹⁰⁴

La formació d'un patrimoni, la consolidació del monestir

Al llarg dels primers quatre segles d'existència el monestir de Sant Daniel es consolidà com a tal a través del creixement de les seves propietats i la recepció de privilegis reials i butlles papals. Així, a l'alou inicial de Sant Daniel i a la dotació de la comtessa Ermessenda, s'afegiren noves propietats a través de compravendes, donacions piadoses, dots de monges, drets de sepultura, aniversaris... i alguns privilegis reials i papals. Com el que concedí Pere I el Catòlic el 1209 i que posava el monestir amb la comunitat i tots els seus béns sota la protecció reial, alhora que li atorgava l'exempció d'host i cavalcada i la no obligació de pagar bovatges, quèsties, toltes i altres impostos.¹⁰⁵ Un privilegi que va ser confirmat per Alfons III el Benigne el 1327,¹⁰⁶ i uns

---

¹⁰² Bofill, prevere, fa donació al monestir de Sant Daniel d'una casa situada a Girona. 17 març 1085. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 12).

¹⁰³ Per elaborar l'obra Roig i Jalpí tingué accés a l'arxiu del monestir, per tant deduïm que el segle XVII l'acta de consagració de l'església encara existia i que en posterioritat a la seva consulta per Gaspar es degué perdre, ja que avui no es conserva.

¹⁰⁴ Així ho proposa GIRONELLA DELGÀ, p. 30.

¹⁰⁵ Trasllat del privilegi reial que concedí Pere III al monestir de Sant Daniel de Girona confirmant l'atorgat pel seu pare Alfons III el 1327, qui alhora confirmà l'atorgat per Pere I el 1209. 1 gener 1343. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 812).

¹⁰⁶ *Ibidem*.

anys més tard per Pere III el Cerimoniós.¹⁰⁷ La protecció també arribà des de Roma quan el 1237 el papa Gregori IX posà el monestir sota la protecció directa de sant Pere,¹⁰⁸ i pocs anys després el mateix Innocenci IV ho ratificà.¹⁰⁹

Però a banda de la protecció jurídica temporal i espiritual, la viabilitat de la comunitat i la seva perpetuació en el temps passava per la construcció d'un patrimoni estable i productiu, capaç d'oferir el fruit material necessari pel manteniment de tots els membres de la comunitat de Sant Daniel. Una de les principals vies d'entrada de béns a la comunitat pel seu sosteniment era el dot que entregaven les noies de la noblesa quan entraven al monestir per professar. Per exemple, el 1120 Berenguer Ramon i la seva esposa Ferrana oferiren la seva filla Salvana a l'abadessa Ermessenda, per la qual van fer una donació de tres terres situades a Montfullà.¹¹⁰ Anys més tard, el 1169, el germà de Salvana, Guillem de Paba, i la seva esposa Saurina, oferien la seva filla Arsenda, neboda de Salvana, al monestir i al mateix temps ratificaven la donació del dot de Salvana i oferien cent sous i una terra a Salt.¹¹¹ En aquesta mateixa escriptura s'establí que Saurina, la mare, seria enterrada al monestir i en cas que ella volgués podria professar a Sant Daniel. Una fórmula d'assegurar el futur de Saurina en cas d'enviudar.

No són poques les dones de la noblesa que veient-se vídues decidien entrar en un monestir. Un recurs que els hi assegurava el seu sosteniment fins a la mort, però també certa llibertat, ja que la majoria de vídues es veien obligades a tornar-se a casar o a dependre de la caritat dels seus fills. Al mateix temps, pels fills suposava una forma elegant de retirar les seves mares del govern familiar i emprendre el relleu com a caps

---

¹⁰⁷ *Ibidem.*

¹⁰⁸ Gregori IX, papa, atorga privilegi de protecció al monestir de Sant Daniel de Girona. 29 gener 1237. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 112).

¹⁰⁹ Innocenci IV, papa, concedeix privilegi de protecció al monestir de Sant Daniel de Girona. 25 octubre 1247. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 140).

¹¹⁰ Berenguer Ramon i Ferrana donen a Sant Daniel de Girona tres terres a Montfullà com a dot de professió de la seva filla Salvana. 18 desembre 1120. (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 22 doc. 134 p. 363-366). MARQUÈS PLANAGUMÀ, *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel*, doc. 35, p. 94.

¹¹¹ Guillem de Paba i Saurina donen a Sant Daniel de Girona una terra situada a Salt i cent sous com a dot de professió de la seva filla Arsenda. 16 febrer 1169. (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 22 doc. 70 p. 192-195). MARQUÈS PLANAGUMÀ, *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel*, doc. 58, p. 118.

de la família. N'és un bon exemple l'oblació de la comtessa Brunissenda d'Empúries el 1175 a Sant Daniel de Girona, un cop vídua del comte Ponç Hug d'Empúries.¹¹²

A les donacions per entrada al monestir, se li afegeixen les donacions per dret de sepultura en el cementiri del monestir o en el seu claustre. Dones i homes feien donació testamentària de béns i propietats a Sant Daniel i disposaven al mateix temps ser-hi enterrats. Com Adelaida de Salt que feu donació testamentària de les seves propietats de Salt al monestir de Sant Daniel, on va escollir ser sepultada,¹¹³ o Brunissenda vídua de Ramon de Gironella, que el 1265 instituï un benefici a l'església del monestir, dotat amb propietats a Sant Martí Vell,¹¹⁴ i fou enterrada al claustre de Sant Daniel juntament amb el seu fill i al costat de l'ossera del seu espòs.

El patrimoni que el monestir rebia i aplegava constituïa la base econòmica per a la subsistència de la comunitat i la seva pervivència al llarg del temps. Les rendes que extreien de la gestió d'aquest patrimoni, ja fossin en espècie o en moneda, servien per abastir la comunitat de totes les seves necessitats: aliment, roba, mobiliari, obres, utensilis litúrgics, etc. Per això, els béns del monestir havien de ser proporcionals al nombre de membres de la comunitat. I per tal de garantir l'equilibri entre ambdues coses, només es permetia l'entrada al monestir com a monja professa a membres de la noblesa que poguessin aportar un dot equivalent a la seva manutenció al llarg de la seva vida. Conseqüentment, entre els membres de la comunitat de monges benedictines de Sant Daniel sempre es troben representants de la petita, mitjana i alta noblesa dels comtats catalans, especialment dels gironins en aquest primers segles. Repassant els nom de les monges de la comunitat en aquests primers temps afloren els cognoms de la noblesa gironina, tals com Palera, Foixà, Vilanova, Blanes, Vilamarí, Palau, Cervià, Corsavell, Cabrera, Pau, Palol, Cruïlles, entre molts d'altres. Llinatges que es repeteixen entre les diferents generacions de monges de Sant Daniel, i que són una

---

¹¹² Carta de professió i dotació de Brunissenda, comtessa d'Empúries, al monestir de Sant Daniel. 18 gener 1175. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 35).

¹¹³ Sacramental del testament d'Adelaida de Salt, que escull sepultura a Sant Daniel i li lliga un mas i dues feixes de terra entre d'altres béns. 22 març 1158. (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 22 doc.65 p. 185-187). MARQUÈS PLANAGUMÀ, *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel*, doc. 49, p. 110.

¹¹⁴ Trasllat de la fundació del benefici de Sant Gil de l'església de Sant Daniel de Girona per Brunissenda de Gironella. 2 gener 1434. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1216).

clara mostra del sistema de provisió familiar de monges en els monestirs femenins. Com el cas de la Salvana i l'Arsenda, tieta i neboda, és habitual trobar entre les monges de Sant Daniel lligams de parentiu en diferent grau: germanes, cosines primeres i segones, tietes-nebodes... perpetuant-se d'aquesta forma l'ascendent d'algunes famílies sobre el monestir.

Com a qualsevol senyor feudal, el monestir també tenia serfs que li devien obediència en les seves propietats. Molts d'ells famílies pageses que explotaven terres en nom del monestir, al qual pagaven censos anuals per tal ús, convertint-se en homes propis de la comunitat. D'aquesta forma l'abadessa acabava manant i decidint sobre la vida de les persones, homes i dones, que explotaven les seves propietats. Així, en diverses ocasions s'observa com l'abadessa estableix una propietat a una família a canvi que aquesta tingui descendència i siguin persones pròpies del monestir o, a canvi del jurament de maridar una filla petita que li assegurí descendència i continuïtat de l'explotació del mas o de les propietats establertes.

La dispersió del patrimoni de Sant Daniel provocava que per a la gestió d'aquells béns més allunyats de la vall, necessités dels serveis d'un batlle (també anomenat batlle de sac), qui s'encarregava de recollir els censos i vetllar pels interessos del monestir a la zona. La llunyania de les propietats de la casa monacal provocà des dels inicis de la comunitat problemes d'expropiacions indegudes per part de particulars. Fet que suscità un nombre destacat de plets, i conseqüentment de definicions on els usurpadors es veien obligats de retractar-se dels seus actes i a declarar a favor de la propietat del monestir.

En la gestió patrimonial del monestir cal tenir en compte que els béns dels oficis de la comunitat eren administrats de forma independent dels de la comunitat. Així, els béns adscrits a un ofici eren gestionats per la monja que havia obtingut dit ofici, qui els administrava com a propis i el producte obtingut el destinava a l'activitat pròpia de l'ofici encomanat dins la comunitat. Per exemple, els béns i rendes adscrites a l'ofici de la sagristia eren administrats per la sagristana, i els beneficis que n'obtenia anualment eren destinats a les seves despeses del càrrec. Els altres oficis documentats a Sant

Daniel en aquest primers segles són:¹¹⁵ el de la priora, la sagristana, la infermeria des de 1206,¹¹⁶ la cambrera (instituit per Dolça de Juià el 1234),¹¹⁷ i el de la pieteria fundat el 1244.¹¹⁸

Així per exemple, quan el 1343 es trobaren sota l'altar de l'església despullada de sant Daniel i el bisbe Arnau de Montrodon de Girona concedí indulgències per tot aquell que donés almoïna per alçar una nova capella i fer un nou sepulcre per al sant, l'encarregada de gestionar la recaptació de les almoïnes i encarregar les obres del sepulcre i la cripta fou la sagristana del monestir. En aquells moments l'ofici era administrat per Ermessenda de Vilamarí, qui el 1345 va encarregar l'elaboració del sepulcre d'alabastre policromat per sant Daniel al mestre Aloi de Montbrai, un escultor d'origen normand que treballà als territoris de la Corona catalonoaragonesa a mitjans del segle XIV.¹¹⁹

A inicis del segle XIV, Sant Daniel disposava d'un patrimoni extens, que des de la Vall de Sant Daniel i el comtat de Girona, s'extenia al nord cap al comtat d'Empúries i a l'oest cap al de Besalú. Un patrimoni molt repartit format sobretot per petites propietats a múltiples poblacions, com ara a Beuda, Borgonyà, Caldes de Malavella, Canet d'Adri, Cassà de la Selva, Castelló d'Empúries, Celrà, Corçà, Cruïlles, Figueres, Flaçà, Foixà, Fornells de la Selva, Franciac, Garrigoles, Girona, Madremanya, Maià de Montcal, Medinyà, Montfullà, Montilivi, la Pera, Quart, Rabós, Riudellots, Salitja, Salt, Sant Climent d'Amer, Sant Gregori, Sant Joan de Mollet, Sant Martí Vell, Sant Pere Pescador,

---

¹¹⁵ GIRONELLA DELGÀ, p. 42.

¹¹⁶ La comunitat de Sant Daniel i l'abadessa Agnès donen a la infermeria del monestir el mas Escaliva, situat a la parròquia de Sant Feliu de Celrà. 5 febrer 1206. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 60). MARQUÈS PLANAGUMÀ, *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel*, doc. 106, p. 171.

¹¹⁷ Testament de Dolça de Juià. 14 abril 1234. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 99). MARQUÈS PLANAGUMÀ, *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel*, doc. 151, p. 224.

¹¹⁸ La comunitat de Sant Daniel i l'abadessa Berenguera donen diverses possessions a la pieteria del monestir. 1 febrer 1244. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 129). MARQUÈS PLANAGUMÀ, *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel*, doc. 190, p. 276.

¹¹⁹ Sobre Aloi de Montbrai i la seva obra vegeu: Pere FREIXAS CAMPS. L'obra de Mestre Aloi a Girona. A: *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. Girona: Institut d'Estudis Gironins, 1982-1983, núm. XXVI, p. 77-85; Pere FREIXAS CAMPS. *L'art gòtic a Girona. Segles XIII-XV*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1983, p. 114-117; Francesca ESPAÑOL BERTRAN. *El gòtic català*. Manresa: Angle Editorial, 2002, p. 224-227; Marta CRISPÍ CANTON. Una obra documentada l'Aloi de Montbrai: la marededeu dels Prats del Rei. Noves vies per a l'estudi de l'escultor francès. A: *Locus Amoenus* [en línia]. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2004, núm. 7, p. 111-116 [consulta: 18 de gener de 2017]. Disponible a: <<http://www.raco.cat/index.php/locus/article/viewFile/23748/23582>>; entre d'altres.

Sant Sadurní de l'Heura, Setcases, el castell de Toralles, Vilablareix, Vilafreser, Vilamalla, Vila-roja, Vilaür, Vilobí, Vilopriu, entre d'altres. Un patrimoni que es veié substancialment incrementat amb les annexions de monestirs gironins extingits en els segles xv i xvi.

A finals de l'Edat Mitjana i després de la crisi del camp i els estralls de la Pesta Negra, moltes comunitats monàstiques rurals fundades al llarg dels segles xi, xii i xiii entraren en crisi. Sense voacions ni rendes, aquests petits monestirs acabaren extingint-se quan l'últim membre de la seva comunitat es veié obligat o obligada a tancar i cercar un monestir major on traspasar tots els béns del monestir desaparegut. Sant Daniel de Girona fou una d'aquestes cases mare que acollí les monges i les propietats de petites comunitats de la diòcesi de Girona camí de l'extinció. Foren les comunitats de Santa Margarida del Prat de Roses, Santa Maria del Mar de Calonge i Valldemaria de Maçanet de la Selva.

El primer d'aquests tres monestirs fou Santa Maria del Mar de Calonge, un petit monestir fundat vers el 1241 a l'indret del lloc del Collet de Calonge, al costat del mar, per Rupiana i Ramon, possiblement germans.¹²⁰ En els seus inicis fou un eremitori on vivien aquests dos germans, però quaranta anys més tard, el 1281, Santa Maria del Mar ja era conegut com a monestir femení sota el govern de Margarida, la seva primera priora.¹²¹

Mai va arribar a ser una casa gran. El 1391 tres monges escullen una nova priora, la qual haurà d'intentar recuperar les rendes que el monestir havia perdut del seu domini.¹²² Però a inicis del segle xiv, el monestir es trobava en ple declivi i el 1423 ja només restava una monja a la comunitat, Magdalena Vilar.¹²³ L'any següent, el papa

---

¹²⁰ *Còpia simple de capbreus de 1600 ab algunas notas fehents*. Finals s. xvii. (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 11 f. 241). MARQUÈS PLANAGUMÀ, *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel*, doc. 181, p. 265.

¹²¹ *Llibre de arxivació de tots los actes pertanyents al priorat de nostre señora del Mar del castell y vila de Calonge*. Finals s. xviii – inicis s. xix. (CAT AMSDG MSDG D116 núm. 4 p. 6-7). MARQUÈS PLANAGUMÀ, *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel*, doc. 345, p. 532.

¹²² Josep Maria MARQUÈS PLANAGUMÀ. Set cenobis femenins de l'Empordà. A: *Estudis del Baix Empordà* [en línia]. Sant Feliu de Guíxols: Institut d'Estudis del Baix Empordà, 1996, núm. 15, p. 91 [consulta: 18 de gener de 2017]. Disponible a: <<http://www.raco.cat/index.php/EBE/article/viewFile/272132/360284>>.

¹²³ *Ibidem*, p. 90.

Eugeni IV extingí la comunitat i donà l'administració de les seves propietats en priorat a la monja Beatriu de Pau de Sant Daniel.¹²⁴ Una decisió que no agradà a Magdalena Vilar i que provocà conflictes amb Sant Daniel per la mala gestió del priorat,¹²⁵ doncs les prioreres monges de Sant Daniel no hi residien i es preocupaven poc del seu manteniment. Una situació que es perllongà en el temps i que acabà amb un abandó tal de la casa de Santa Maria del Mar, que féu necessària buscar persones que hi volguéssin anar a viure.¹²⁶ El monestir s'acabà diluint entre el patrimoni de Sant Daniel de Girona. Mai disposà de les rendes suficients per subsistir i la seva situació desprotegida vora el mar no ho afavorí. Tot i això, degut a l'ús agrícola que se li donà més tard com a assentament rural, han arribat fins els nostres dies la petita capella i part dels edificis annexes, com un fragment de claustre.¹²⁷

El segon fou Santa Margarida del Prat de Roses, també conegut com Santa Margarida de la Garriga. Fou un petit monestir femení fundat el 1225 sota la Regla de sant Benet en un indret proper a la població de Roses, en el paratge de la Garriga, molt a prop del que aleshores era la zona d'aiguamolls entre Roses i Castelló d'Empúries, avui urbanització de Santa Margarida de Roses.¹²⁸ La seva fundació s'explica per la influència del monestir masculí de Santa Maria de Roses, del qual encara en resta alguns murs de l'església i de la resta del recinte.

---

¹²⁴ Carta de Joan de Pontós, canonge de la Seu de Girona, al bisbe de Girona, l'abadessa del monestir de Sant Daniel i a Magdalena Vilar, monja de Santa Maria del Mar de Calonge, sobre la col·lació i presa de possessió del priorat per part de Beatriu de Pau, monja de Sant Daniel. 18 setembre 1424. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1180).

¹²⁵ Presa de possessió del priorat de Santa Maria del Mar de Calonge per part de Beatriu de Pau, monja de Sant Daniel de Girona. 29 setembre 1424. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1181 i 1182 -2 exemplars-).

¹²⁶ Beatriu de Pau, monja de Sant Daniel i priora de Santa Maria del Mar de Calonge, exposa l'estat lamentable del monestir i cerca persones que hi habitin. 27 setembre 1456. (CAT ADG Lletres U-157 f. 41). MARQUÈS PLANAGUMÀ, «Set cenobis femenins de l'Empordà», p. 91.

¹²⁷ Sobre Santa Maria del Mar de Calonge vegeu: MARQUÈS PLANAGUMÀ, «Set cenobis femenins de l'Empordà», p. 69-100; Rosalia SAMSÓ. Vincles del Monestir de Santa Maria del Mar de Calonge amb el de Sant Daniel de Girona. A: *Estudis sobre el Baix Empordà*. 2003, núm. 22, p. 121-140; GIRONELLA DELGÀ, p. 44; Anna CASTELLANO; Marta SEGARRA; Mònica BARBAS. *Santa Maria del Mar de Calonge* [en línia]. Universitat de Barcelona: Claustra. Atlas d'espiritualitat femenina medieval, 2013 [consulta: 7 de gener de 2017]. Disponible a: <<http://www.ub.edu/claustra/Monestirs/view/854>>.

¹²⁸ Es desconeix la localització exacte d'aquest monestir a la Garriga de Roses. Algunes troballes recents situen l'emplaçament original prop de l'actual supermercat de la marca Carrefour al costat d'un dels giratoris d'entrada a Roses, a l'urbanització de Santa Margarida.

Josep Maria Marquès defensa que en origen aquesta comunitat era doble, acollint homes i dones, si bé els primers subordinats a les segones.¹²⁹ Probablement el que Marquès identifica com a monestir doble sigui un monestir femení amb un o dos preveres encarregats de la «cura monialum» de les monges, essent doncs la comunitat de Santa Margarida completament femenina des dels orígens.

El 1306 la comunitat de Santa Margarida estava formada per dotze monges.¹³⁰ Però totes les notícies que tenim de la comunitat després d'aquesta data ens indiquen la davallada gradual que patí: el 1347 eren vuit monges¹³¹ i el 1383 cinc.¹³² El 1389 la comunitat s'instal·là a Castelló d'Empúries, primer a la casa i capella de Santa Magdalena, a extramurs de la vila,¹³³ i posteriorment, el 1396, a l'eremitori de Sant Marc, dins la vila.¹³⁴ Un trasllat propiciat pel mal estat en què es trobava el monestir rosinc després de les inundacions que patí el 1330 i que foren una de les causes del progressiu deteriorament d'aquesta comunitat.

Malgrat el trasllat a Castelló d'Empúries, el 1432 la comunitat ja no es trobava unida.¹³⁵ El 1458 les propietats de Santa Margarida del Prat ja partanyien a Sant Daniel, des d'on una monja d'aquesta comunitat les administrava,¹³⁶ i el 1461 el priorat s'extingia amb la

---

¹²⁹ MARQUÈS PLANAGUMÀ, «Set cenobis femenins de l'Empordà», p. 69-100.

¹³⁰ Dolça i Joan Salat, esposos, venen al monestir de Santa Margarida de Roses i a la seva priora Guillemma una feixa de terra situada a la parròquia de Santa Maria de Castelló. 15 maig 1306. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 400).

¹³¹ Bernarda de Tolosa, priora de Santa Margarida de Roses, estableix en enfitèusi a Berneguer Ramon rajoler de Castelló la tercera part d'un prat salat prop del rec dels molins del Comte. 18 abril 1347. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 850 i 851 -2 exemplars-); Bernarda de Tolosa, priora de Santa Margarida de Roses, estableix en enfitèusi a Jaume Eras, rajoler de Castelló, la tercera part d'un prat salat prop del rec dels molins del comte. 12 maig 1347. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 852 i 853 -2 exemplars-).

¹³² La priora Francesca Miquel de Santa Margarida de Roses fa reducció de cens a Joan Jaume que presta per la borda Alanyà de la parròquia de Santa Maria de Roses. 16 agost 1383. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1049).

¹³³ El bisbe Berenguer d'Anglesola de Girona concedeix a la priora Boneta Reart i a la comunitat de Santa Margarida de Roses poder per traslladar-se a la casa i església de Santa Magdalena extramurs de la vila de Castelló d'Empúries. 9 agost 1389. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1062).

¹³⁴ La comunitat de Santa Margarida ven un camp de sis vessanes a Guillem Pere Cunill, draper de Castelló d'Empúries, per tal de pagar la casa i pati de la capella de Sant Marc situada dins la vila de Castelló. 18 febrer 1396. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1082 i 1556).

¹³⁵ MARQUÈS PLANAGUMÀ, «Set cenobis femenins de l'Empordà», p. 74-75.

¹³⁶ Jordà d'Avinyó, lloctinent, uneix els monestirs de Santa Maria del Mar de Calonge i de Santa Margarida del Prat de Roses. 8 desembre 1458. (CAT ADG D-196 f. 206v).

incorporació del càrrec de priora de Santa Margarida a l'abadiat de Sant Daniel.¹³⁷ A partir d'aquell moment, l'abadessa de Sant Daniel passà a ser l'administradora dels béns i rendes de Santa Margarida de Roses.¹³⁸

El tercer i últim monestir que fou annexionat a Sant Daniel de Girona fou el monestir de Santa Maria de Valldemaria, però molt més tard, vers la segona meitat del segle xvi. Valldemaria va ser fundat com a monestir femení de la mà de Berenguer de Maçanet i Gaufred de Rocabertí el 1158, en un lloc aïllat situat entre les poblacions de Maçanet de la Selva i Tordera.¹³⁹ Jordi Albertí fa recular la seva fundació fins el 1146, quan Berenguer de Maçanet fa donació de diverses possessions a la casa de Valldemaria i a la seva priora Ricsenda.¹⁴⁰ Es desconeix si la comunitat prengué la regla de Bernat de Claravall des del primer moment però, per Albertí, Valldemaria fou el primer monestir cistercenc en terres catalanes, anterior a Poblet i Santes Creus.¹⁴¹ El que sí és segur, és que la seva fundació inicial respongué a la voluntat de la noblesa local de la zona, els Maçanet, que protegiren el cenobi i el dotaren en diverses ocasions. També rebé una donació important de mans de la filla del comte Ramon Berenguer III de Barcelona, Almodis, qui el 1164 atorgà a la priora Ermessenda propietats a Passanant, l'Espluga i la Tallada.¹⁴²

La mateixa Ermessenda esdevingué poc després, l'any 1169, abadessa del monestir cistercenc de Sant Feliu de Cadins, situat a prop de Cabanes (a l'Alt Empordà).

---

¹³⁷ Francesca de Biure, monja de Sant Daniel, renuncia el priorat de Santa Margarida dels Prats de Roses, que el vicari general annexa a la dignitat abacial. 30 desembre 1461. (CAT ADG D-198 f. 26v); Francesca de Biure, monja de Sant Daniel, resigna el priorat de Santa Margarida del Prat de Roses que el vicari general agrega vitaliciament a la renda de l'abadessa de Sant Daniel de Girona. 20 desembre 1461. (CAT ADG G-68 f. 55v-56).

¹³⁸ Per més informació sobre aquest monestir vegeu MARQUÈS PLANAGUMÀ, «Set cenobis femenins de l'Empordà», p. 69-100; GIRONELLA DELGÀ, p. 43; Carme AIXELÀ; Anna CASTELLANO et al. *Santa Margarida de Prats de Roses* [en línia]. Universitat de Barcelona: Claustra. Atlas d'espiritualitat femenina medieval, 2013 [consulta: 7 de gener de 2017]. Disponible a: <<http://www.ub.edu/claustra/Monestirs/view/209>>.

¹³⁹ GIRONELLA DELGÀ, p. 44.

¹⁴⁰ Berenguer de Maçanet dona a Santa Maria de Valldemaria i a la seva priora Ricsenda les terres que posseix a Valldemaria. 1 agost 1146. (CAT BC Fons i Col·leccions documentals de l'Arxiu Històric de la BC perg. 106 núm. reg. 9070 i 9071 -2 exemplars-).

¹⁴¹ Jordi ALBERTÍ ORIOL. *Santa Maria de Valldemaria 1146-1580: el monestir desconegut*. Maçanet de la Selva: Editorial Gregal - Taller d'Història de Maçanet de la Selva, 2014, p. 94.

¹⁴² Almodis, filla de Ramon Berenguer III, fa donació al monestir de Valldemaria de diverses possessions a Passanant, l'Espluga i la Tallada. 28 febrer 1164. (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 15 doc. 7).

Alexandre II, a través d'una butlla, confirmà la dependència de Valldemaria a Cadins, i des d'aleshores Cadins es convertí en la casa mare i Valldemaria passà a ser un priorat dependent del primer, qui aviat l'eclipsà.¹⁴³

La comunitat de Valldemaria, protegida pels Cabrera, subsistí com a priorat amb força vida als segles XIV i XV, car la població local les continuà beneficiant amb terres, propietats, diners i altres béns. A part de la recepció de donacions, la comunitat també va realitzar nombroses vendes, participant de manera activa en l'economia local, en particular entre el segle XIII i la mitjans del segle XIV. Però l'aïllament del monestir de qualsevol població propera en feu d'ell un objectiu fàcil d'atacs i robatoris durant el segle XV. S'iniciava aleshores un període ràpid de decadència, que es plasmà en una comunitat de tan sols sis monges el 1492.¹⁴⁴

Finalment, l'any 1543 la priora Isabel Pascual va demanar al papa Pau III poder abandonar el monestir, ja que la solitud del lloc atreïa els atacs i robatoris, que no cessaven.¹⁴⁵ Isabel escollí Sant Daniel com la seva nova comunitat, i amb ella va endur-se rendes i propietats, així com l'arxiu monàstic de Valldemaria. A la mort d'Isabel Pasqual el priorat de Valldemaria passà a la monja Constança de Sarriera de Sant Daniel, fusionant-se d'aquesta forma el 1550 Valldemaria a Sant Daniel.¹⁴⁶

Finalment, davant l'avançat estat ruïnós de l'església i el monestir, el 1603 l'abadessa de Sant Daniel arrendà les terres a Miquel de Jalpí, la família del qual en fou propietària fins el 1905.¹⁴⁷ A dia d'avui tan sols en resta l'església del segle XII, la qual es troba unida a una masia del segle XVII.¹⁴⁸

---

¹⁴³ Baldiri BARAT. *Monestir de Sant Feliu de Cadins* [en línia]. www.monestirs.cat. Desembre 2016 [consulta: 7 de gener de 2017]. Disponible a: <<http://www.monestirs.cat/monst/aemp/ae10cadi.htm>>.

¹⁴⁴ Acta de l'elecció de Joanota Pasqual com a priora del monestir de Valldemaria. 27 abril 1492. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1297).

¹⁴⁵ El papa Pau III concedeix a Isabel Pascual viure fora del monestir de Valldemaria. 2 octubre 1543. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1354).

¹⁴⁶ El papa Juli III concedeix a Constança de Sarriera, monja de Sant Daniel de Girona, la successió del priorat de Valldemaria. 22 febrer 1550. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1368).

¹⁴⁷ El monestir de Sant Daniel de Girona estableix a Pere March i Jalpí la casa i terres del monestir de Valldemaria a cens de 5 sous anuals i 115 sous d'entrada. 2 desembre 1603. (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 18 doc. 86 p. 33).

¹⁴⁸ Per més informació sobre el monestir de Santa Maria de Valldemaria, a part de la recent monografia de Jordi Albertí Oriol, vegeu les publicacions de: Josep Joan PIQUER I JOVER. *Monestirs cistercencs femenins de la Corona d'Aragó al segle XIX. A: Studia monastica*. 1966, V(8), p. 71-132; GIRONELLA

Unes i altres annexions suposaren un increment destacable del patrimoni monàstic de Sant Daniel de Girona, així com una ampliació destacable del seu ràdi d'influència, sobretot en el cas de Santa Maria de Valldemaria, que li reportà importants propietats a la Selva. A més a més, la gestió d'aquests patrimonis annexionats a Sant Daniel com a priorats suposà l'existència d'uns càrrecs gens negligibles entre les monges de Sant Daniel, i d'un increment destacable del fons documental monàstic, com s'observarà i s'analitzarà al llarg del present estudi.

2.1.2. De Trento a la Guerra del Francès: tres segles convulsos

Sant Daniel de Girona entrà en el període avui conegut com l'Edat Moderna amb un evident procés de desacceleració comunitària i enmig d'un canvi de paradigma substancial procedent de les diposicions emanades del Concili de Trento. Una situació interna que es veié fortament afectada per la situació política i econòmica de Catalunya al llarg dels segles XVI i XVII. A banda del context bèl·lic d'aquestes centúries, no hi ajudà gens la situació geogràfica del monestir, prop de Girona, però fora de les seves muralles. Davant la insistència i tossuderia a no abandonar el lloc fundacional, la comunitat de Sant Daniel visqué i sobrevisqué a l'embat constant dels exèrcits francesos i hispànics al llarg de la Guerra dels Segadors, la guerra de Successió, la Guerra Gran i la Guerra del Francès, juntament amb la resta de conflictes i rèpliques. En totes elles, Sant Daniel es trobà completament desprotegit.

El Concili de Trento, un punt d'inflexió en la vida monàstica

Sant Daniel de Girona, com a monestir benedictí, es regia i es regeix per la Regla de sant Benet¹⁴⁹ a l'hora d'organitzar i establir les normes de vida comunitària. Segons aquesta, tota comunitat de monjos o monges ha de ser regida per un abat o abadessa, qui governa la comunitat tant espiritualment com materialment, i a qui tots els

---

DELGÀ, p. 44-45; Irene BRUGUÉS MASSOT. *Santa Maria de Valldemaria* [en línia]. Universitat de Barcelona: Claustra. Atlas d'espiritualitat femenina medieval, 2013 [consulta: 7 de gener de 2017]. Disponible a: <<http://www.ub.edu/claustra/Monestirs/view/439>>.

¹⁴⁹ *Regla de sant Benet*. Montserrat: Abadia de Montserrat, 1966.

membres de la comunitat li deuen obediència. La vida benedictina en comunitat es basa en el repartiment del dia entre les hores de lectura i pregària en l'ofici diví (matines, laudes, prima, tercia, sexta, nona, vespres) i el treball manual, del qual en viu la comunitat. El silenci i l'acollida són els dos altres elements essencials de qualsevol comunitat benedictina.

Els monestirs benedictins no conformen cap orde, sinó que cada un és autònom. Ara bé, des de les primeres dècades del segle XIII, després del IV Concili del Laterà el 1215, els monestirs benedictins de Catalunya i Aragó, tant masculins com femenins, es començaren a reunir en capítols generals, formant-se així la Congregació Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana.¹⁵⁰ A partir d'aquests moments, els monestirs d'ambdues províncies eclesiàstiques es trobaren subjectes a les visites triennals de la Congregació i a les disposicions que els visitadors o el Capítol General aprovaven. Unes disposicions que afectaven sobretot a la regulació de les qüestions més doctrinals de la vida comunitària, com ara: l'hàbit, el res propi, l'observança del silenci i la pobresa, el dormitori comú, els dejunis i abstinències de precepte, l'obediència a l'abat o abadessa, etc. No obstant, les comunitats continuaren mantenint un grau elevadíssim d'autonomia.

Aquest esquema es modificà amb la celebració del Concili de Trento entre 1545 i 1563. Les disposicions sobre vida religiosa que s'hi aprovaren passaren a ser d'obligat compliment, i va recaure sobre la Congregació Claustral Benedictina la seva traducció i adaptació perquè fossin conegudes i dutes a terme als monestirs benedictins que l'integraven. Així, el 1615 la Congregació editava les *Constituciones para los monasterios de religiosas de la Congregación Claustral Tarraconense y Cesaraugustana*. Una nova normativa que complementava la Regla de sant Benet.

Malgrat que fou a finals del segle XIII que el papa Bonifaci VIII establí la clausura de les ordes femenines, les monges benedictines disposaven d'un règim de clausura ordinària, és a dir, que l'entrada o sortida del monestir era regulat per l'abadessa, a diferència de la papal, en el qual qui autoritzava l'entrada o sortida del monestir era el

---

¹⁵⁰ Ernesto ZARAGOZA PASCUAL. *Història de la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense i Cesaraugustana (1215-1835)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004, p. 38-40.

papa. Però els segles xv i xvi, el bisbe de Girona i el vicari general avisaren reiterades vegades a les abadesses de Sant Daniel que no fossin tan laxes amb les entrades i sortides de la seva comunitat.¹⁵¹

Així, quan arribaren les disposicions de Trento a través de les Constitucions de 1615, la vida comunitària de Sant Daniel patí un canvi important, sobretot pel que fa referència a tots elements implicats en la clausura. A partir d'aquell moment l'entrada i sortida del monestir fou molt més rígida i el contacte amb l'exterior molt regulat. La presència de reixes i gelosies de fusta a les obertures que donaven fora la clausura es feu més intensa. Es manà posar cortines de drap negre a les reixes dels parladors i vigilància a l'hora d'atendre les visites al monestir, que ja no podien entrar dins la clausura. També s'ordenà tancar la porteria i construir-hi una tanca al davant, ja que quan s'obrien les portes per entrar els carros de gra dins el monestir, les persones que passaven pel camí de davant Sant Daniel podien veure l'interior. L'accés a l'església per part de la comunitat es restringí, delimitant i tancant la zona comunitària. La gelosia de fusta del cor baix de les monges se substituï per una paret amb reixes altes. També afectà al moviment de les criades, a les quals se'ls impedia sortir del monestir a fer els encàrrecs a Girona; una disposició que trigà molt de temps a ser observada.¹⁵²

Amb tot, Sant Daniel feu de més i de menys, com totes les comunitats benedictines de Catalunya. Compliren i assimilaren moltes de les noves disposicions, però en d'altres, com el dormir en el dormidor comú i menjar comunitàriament al refetor, passaren segles abans no es compliren.

La vida de les monges benedictines de Sant Daniel, com la de molt monestirs femenins catalans de benedictines, cistercenques, clarisses i d'altres branques de vida monàstica, no era en comunitat, feien vida particular. Una forma de vida monàstica que té els seus orígens a l'Edat Mitjana i es caracteritza per tres elements: casa pròpia, pecuni propi i vida en comú puntualment. Així, les monges professes de més anys de vida monàstica disposaven d'una casa pròpia dins el monestir on hi feien vida particular: hi menjaven,

---

¹⁵¹ GIRONELLA DELGÀ, p. 46.

¹⁵² Visita de la Congregació Claustral Benedictina al monestir de Sant Daniel de Girona. 11 novembre 1574. (CAT AAM CCTC Llibre 23 p. 60-64).

dormien, brodaven, llegien, pregaven i, fins i tot, abans de Trento hi podien rebre visites de familiars, sobretot de dones. Unes estances pròpies identificades com a cases que solien compartir amb una serventa i amb alguna familiar, normalment de menor edat, qui amb el temps hereteria la casa del llinatge. Un procés lògic, car aquestes cases eren bastides i finançades pels familiars de les mateixes monges. Al dormidor comú hi solien dormir les nenes i novícies que encara no havien professat, o les monges professes joves sense ofici o casa particular.

La comunitat només es reunia al cor de l'església per la celebració de l'eucaristia i de l'ofici diví, i en el capítol de Sant Benet per celebrar capítol, llegir la Regla, informar la comunitat o prendre importants decisions, rebre ensenyances o oir una predicació. També es reunien al refetor per menjar totes juntes a advent i quaresma, així com els dies de solemnitat.

Trento portà també la institucionalització de la pobresa dins els monestirs, poc compatible amb la vida particular. Una contradicció que se solucionà a través dels actes de desapropi, una formula ritualitzada de reconeixement anual davant del superior que el que es té no es posseeix, sinó que es té en usdefruit i per voluntat de l'abat o l'abadessa.¹⁵³

Finalment, Trento també suposà la instauració del noviciat comú a cada monestir, on una monja major, anomenada mestra de novícies, se li encomanava la formació de les nenes i novícies de la comunitat fins que assolíssin l'edat adequada per professar. Una formació basada en la lectura i comprensió de la Regla de sant Benet i dels textos sagrats, en la pràctica del cant i en el desenvolupament d'habilitats manuals com brodar. Una formació que fins aquell moment es duia a terme en el marc de la casa del llinatge, on les monges grans ensenyaven i educaven a les seves familiars més joves, que havien d'emprendre el relleu generacional de la família dins el monestir.

La reforma de la vida religiosa aprovada en el Concili de Trento suposà un abans i un després en la vida monàstica de Sant Daniel de Girona, com també ho suposà en molts

---

¹⁵³ CONGREGACIÓ CLAUSTRAL BENEDICTINA TARRACONENSE I CESARAUGUSTANA. *Ordinacions per als monestirs de les religioses del Orde de Sant Benet, de la província de Tarragona*. Barcelona: Estampa de Llorens Déu en lo carrer de la Bocaria, 1615 (CAT AMSPP MSPP Constitucions núm. 1 p. 32-34).

d'altres monestirs femenins. Es prohibiren vells costums i s'obligaren a adoptar-ne de nous. La transició no fou fàcil ni ràpida, i els ritmes de cada casa variaren molt. En alguns monestirs les reticències comportaren greus divisions i enfrontaments interns en el si de la comunitat, com la de Sant Pere de les Puel·les, on, segons Ernesto Zaragoza, es produïren dues morts i una monja malalta per l'oposició d'una part de la comunitat a la reforma que sí volia aplicar l'abadessa Isabel Olivera.¹⁵⁴ Per això, el 1617 la priora de Sant Daniel, Isabel de Cartellà, fou sol·licitada a Sant Pere de les Puel·les com abadessa per solucionar els problemes de la casa i aplicar la reforma a la comunitat. En aquest viatge l'acompanyà la seva germana Paula de Cartellà, qui anys més tard retornà a Sant Daniel.¹⁵⁵

Malgrat els decrets, les vistes de la Congregació i la vigilància dels bisbes, molt zelosos amb els temes de la clausura femenina, Sant Daniel navegà per la reforma cedint en aquells aspectes més rígids i mantenint-se ferm en els costums més ancestrals de la comunitat, intentant sempre anar fent sense fer massa soroll.

De guerra en guerra (1640-1814)

Però el que afectà més profundament a la comunitat de Sant Daniel al llarg del segle XVII i dels dos segles següents fou la guerra. Sant Daniel de Girona es troba prop de la ciutat de Girona, al nord d'aquesta, a la vall de Sant Daniel i, per tant, fora de les muralles de la ciutat, però molt a prop d'ella. Una situació que el convertí en objectiu militar en tots i cadascun dels setges que patí la ciutat en les diferents guerres entre el Regne de França i la Monarquia Hispànica.

A més a més, la inestabilitat prèvia, durant i posterior d'aquests conflictes dugué el camp gironí a una situació econòmica delicada, que afectà notablement el patrimoni monàstic de Sant Daniel, escampat com hem vist per múltiples poblacions de les comarques del nord-oest de Catalunya. Aquesta situació es feu evident durant la Guerra dels Trenta Anys (1618-1648), quan el camp català hagué d'acollir les tropes

---

¹⁵⁴ ZARAGOZA PASCUAL, *Història de la Congregació Benedictina*, p. 161-162.

¹⁵⁵ GIRONELLA DELGÀ, p. 48.

castellanes durant els conflictes entre les monarquies espanyola i francesa. Sant Daniel patí aleshores un fort decreixement de les seves rendes que es perllongà i solidificà amb la irrupció de la Guerra dels Segadors (1640-1652).

El 1640, primer per por als soldats de Felip IV que buscaven pagesos revoltats, i després als pagesos que buscaven soldats amagats, la comunitat abandonà el monestir el dissabte 26 de maig de 1640 a la tarda. El mateix juny la comunitat retornà a la vall, però trobaren el monestir saquejat. L'agost de l'any següent, algunes monges demanaren permís per abandonar el monestir davant els estralls que estava ocasionant la pesta, una de les altres protagonistes del moment. Se sap que la priora i altres membres de la família Copons marxaren al camp per evitar el contagi, a les propietats que la família tenia a Fontclara i Palau-sator, però davant la força de l'epidèmia al Baix Empordà, es retiraren fins a Peralada.¹⁵⁶

Caiguda Barcelona al final de la Guerra dels Segadors, les tropes hispàniques avançaren fins a Girona, i el 1653 ja era assetjada. Altra volta, les comunitats que es trobaven fora muralles (el convent de Santa Clara, el convent del Carme, l'Hospital de Santa Caterina i el monestir de Sant Daniel) tornaren a entrar dins la ciutat. La comunitat de Sant Daniel buscà refugi a cases de parents i familiars, i el monestir fou ocupat novament per soldats. Finalment, el 1654 la comunitat retornà al monestir, on hagué d'assumir-ne els desperfectes i les pèrdues. La resta de monestirs i convents gironins extramurs foren enderrocats i reconstruïts dins a muralla de la ciutat per evitar que poguessin tornar a servir a l'enemic; Sant Daniel però en fou l'excepció.¹⁵⁷

Les conseqüències de la Guerra dels Segadors foren llargues i feixugues. El territori es trobava esgotat i la comunitat de Sant Daniel vivia molt pobrament. A més, el context polític continuava inestable, com mostren els reiterats atacs de les tropes franceses a la ciutat de Girona durant les dues últimes dècades del segle XVII. Una situació que es vivia amb preocupació a Sant Daniel, que anà perdent membres fins a trobar-se reduïdes a sis monges. Aquest nombre tan escàs impedia el desenvolupament normal de la vida comunitària al monestir. Per això, davant aquesta situació, Sant Daniel demanà auxili

---

¹⁵⁶ *Ibidem*, p. 48-49.

¹⁵⁷ *Ibidem*, p. 49.

als altres dos monestirs de benedictines del Principat: Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona i Sant Pere de les Puel·les. Concretament els hi demanaren tres monges per augmentar la comunitat, una de les quals seria la nova priora del monestir. Santa Clara de Barcelona envià la seva priora, Estàcia Negrell, i a les monges Marina Romeu i Catalina Ferrerós.¹⁵⁸

En cada un dels atacs, les pèrdues patrimonials per Sant Daniel es feien més difícils de restablir, i el 1684 l'abadessa Maria de Lanuça i de Rocabertí demanà ajuda a la Santa Seu per tal de solucionar l'estat en què es trobava el monestir i reconstruir les pèrdues de béns mobles i immobles, joies, ornaments litúrgics i altres que havia sofert. Aleshores es comptabilitzà que les pèrdues ascendien a la quantitat de cinquanta ducats.¹⁵⁹

La situació però no es resolgué i el context no millorà. L'amenaça francesa persistia, la comunitat continuava reduint-se per les sortides temporals d'algunes monges, que davant el perill sol·licitaven poder-se resguardar temporalment a cases de familiars. Així, per exemple, el 1684 l'abadessa Maria de Lanuça i Rocabertí se li concedí el permís per poder donar llicència de sortida a les monges que ho demanessin.¹⁶⁰ Cinc anys més tard, el 1689, marxaren temporalment Teresa i Agnès de Lanuça i Oms.¹⁶¹

Amb la mort sense descendència del rei Carles II el 1700, s'inicià un llarg conflicte europeu pel tron de la Monarquia Hispànica, conegut a casa nostra com la guerra de Successió. En el marc d'aquest conflicte, el novembre de 1710, les monges de Sant Daniel es veieren obligades a tornar a abandonar el monestir poc abans que s'iniciés el setge borbònic a la ciutat. Quan hi tornaren trobaren a faltar alguns dels béns que no pogueren endur-se dins la ciutat. Però a les pèrdues materials cal sumar-li el desgavell organitzatiu i de vida comunitària que suposà per Sant Daniel un segle seguit de

---

¹⁵⁸ *Ibidem*, p. 49.

¹⁵⁹ El papa Innocenci XI es dirigeix als bisbes de Girona, Barcelona i Vic per tal que si saben on són els béns robats del monestir de Sant Daniel de Girona els facin restituir a aquesta comunitat. 9 setembre 1684. (CAT AMSDG MSDG B101).

¹⁶⁰ Concessió de facultat a l'abadessa de Sant Daniel per donar llicència de sortida a les monges per anar a casa de familiar fins que hagi passat el perill. 4 maig 1684. (CAT AMSDG MSDG D105).

¹⁶¹ Atorgament del permís de sortida a Agnès de Lanuça i Homs i la seva germana Teresa per residir a casa del seu germa, el comte de Plasència, en cas de guerra. 30 abril 1689. (CAT AMSDG MSDG D105).

guerres, epidèmies, atacs i soldats movilitzats sobre el territori, i sobretot les seves corresponents anades i vingudes del monestir a la ciutat i de la ciutat al monestir.

Tot i això, amb la fi de la guerra de Successió, començà un llarg període d'estabilitat política que a Sant Daniel es traduí amb l'aparició d'una dinàmica regeneradora de la comunitat a nivell organitzatiu de culte i de vida comunitària, de la mà de l'abadessa Joana de Sant Dionís i Pol i de la seva successora al càrrec, Teresa de Lanuça i Homs. La voluntat d'ambdues abadeses fou restablir l'ordre al monestir després del desgavell viscut durant el període de guerres i setges de la Girona de finals del segle XVII i inicis del XVIII. I per aconseguir-ho no es limitaren tan sols a cercar el redreçament en la vida comunitària dins el monestir i en les pràctiques en el culte, sinó que la seva acció es feu extensiva a la gestió econòmica i patrimonial de la casa. Així, després de la precarietat viscuda al llarg del segle XVII, el segle següent és per Sant Daniel un segle de creixement lent i progressiu, en el que veu com les seves rendes, així com el nombre de monges de la comunitat, incrementen.

Però el segle XVIII s'acabà com havia començat, amb una guerra entre la França de la revolució i la Monarquia Espanyola. Malgrat que el conflicte es desenvolupà sobretot a la zona del Rosselló i l'Empordà, a finals del 1794, l'exèrcit francès tornava a atacar Girona i les monges de Sant Daniel tornaven a marxar de la vall per refugiar-se al monestir femení de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona.¹⁶² Allí hi residiren prop d'un any, entre el trenta de novembre de 1794 i el dos d'octubre del 1795. En aquest impàs de temps morí a Barcelona l'abadessa de Sant Daniel, Antònia de Tord i de Prat, que fou enterrada en el monestir de Santa Clara, el qual es trobava aleshores al Palau Reial de Barcelona.¹⁶³

---

¹⁶² Llibre del pagat pel procurador Francisco Puig i Ros del monestir de Sant Daniel de Girona. 1795-1796. (CAT AMSGD MSDG E102 núm. 24 p. 1).

¹⁶³ Margarita TINTÓ I SALA. A propòsit de la troballa d'unes sepultures al Saló del Tinell de l'antic Palau Reial Major de Barcelona [llegit al *III Col·loqui d'Història del Monaquisme Català, celebrat a Bellpuig, 7 setembre 1974*]. A: *Cuadernos de arqueología e historia de la ciudad*. Museu d'Història de Barcelona – Seminario de investigación «A. Duran Sanpere», 1977, núm. XVII, p. 155-163.

Quan la comunitat tornà a Sant Daniel, el monestir es trobava en un estat lamentable degut a les tropes espanyoles que hi havien residit durant l'abandó. Una part del recinte havia patit un incendi¹⁶⁴ i la resta es trobava molt malmès.

Molt poc després la situació es tornà a complicar. El 1808, davant el context de guerra amb les tropes de Napoleó, la comunitat gironina hagué de tornar a abandonar el monestir per refugiar-se dins a muralles de la ciutat, en el monestir de bernardes de Santa Maria de Cadins. Però no hi passaren ni un dia, ja que el vespre del mateix dia (el 19 de juny) marxaren totes a cases de parents i coneguts. A finals d'agost tornaven a ser a la vall, però per poc temps. La Junta de Defensa volia utilitzar el monestir de caserna militar per a les tropes mobilitzades, com ja havia fet catorze anys abans, durant la Guerra Gran. I malgrat l'oposició i les súpliques al governador de la ciutat, el 9 de desembre les deu monges de Sant Daniel tornaren a abandonar el monestir, no sense abans haver-les obligat a entregar tota la plata i objectes de valor de la sagristia per les despeses de la guerra.¹⁶⁵ Un cop més l'abadessa de Sant Daniel, en aquells moments Maria Anna de Font i de Camprodon, moria fora del monestir i lluny de la seva comunitat el desembre de 1808.¹⁶⁶

Quan Girona capitulà i els francesos prengueren la ciutat l'onze de desembre de 1809, a Girona només hi quedava una monja de les deu que formaven la comunitat a inicis de la guerra, Gertrudis de Manresa. A més a més, les noves autoritats van suprimir les comunitats regulars i incautaren les seves propietats i rendes.¹⁶⁷ Sant Daniel no en fou una excepció.

El 10 de març de 1814 els francesos abandonaven Girona i també el monestir de Sant Daniel, que presentava un estat ruïnós després d'un any i mig de conflicte i d'haver passat de mans de la tropa espanyola a la francesa fins a tres vegades.¹⁶⁸ Com que

---

¹⁶⁴ Llibre del pagat pel procurador Francisco Puig i Ros del monestir de Sant Daniel de Girona. 1795-1796. (CAT AMSGD MSDG E102 núm. 24 p. 4).

¹⁶⁵ Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al Monestir de Sant Daniel de Girona. 16 setembre 1824. (CAT AMSGD MSDG B104 núm. 1 p. 127).

¹⁶⁶ GIRONELLA DELGÀ, p. 57.

¹⁶⁷ Lluís Maria de PUIG I OLIVER. *Girona francesa. 1812-1814*. Girona: Gòthia editorial, 1976, p. 131.

¹⁶⁸ GIRONELLA DELGÀ, p. 57-58.

l'estat del monestir no permetia a les monges tornar, la comunitat va llogar una casa dins la ciutat de Girona, coneguda com el monestir interí de Sant Daniel.

Però, recuperada certa estabilitat després del desgavell que suposà la guerra per la comunitat, les monges de Sant Daniel s'assabentaren de la intenció d'unir la seva comunitat amb la de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona. Una intenció que el 1816 ja era una proposta ferma de la Congregació Claustral Benedictina.¹⁶⁹ Sant Daniel s'hi negà.

Sis mesos mes tard, el juny de 1816, se'ls feu saber que es procediria a convertir l'horta del monestir, que es trobava en estat ruïnós, en cementiri per la ciutat de Girona. El Capítol recorregué al capità general de Barcelona i un cop més aconseguiren aturar el projecte. Però davant aquestes temptatives, Sant Daniel decidí concentrar els seus esforços en reedificar el monestir perquè la comunitat hi pogués tornar. Després d'aconseguir el permís el 16 de juny de 1817 per fer-ho, les obres començaren immediatament i l'1 de setembre de 1819 les sis monges que formaven la comunitat hi entraren. No obstant, només s'havia reconstruït una petita part del monestir, la resta s'anà reedificant molt a poc a poc.¹⁷⁰ La seva restauració completa no es finalitzà fins a finals del segle xx.

2.1.3. De Madoz a avui: un altre Sant Daniel

La Guerra del Francès suposà un abans i un després a la ciutat de Girona, les seves conseqüències es feren sentir durant bona part del segle xix.¹⁷¹ A més a més, les idees de la França revolucionària van calar a una part de la població, com la pagesia que va començar a discutir la legitimitat dels drets senyorials.¹⁷² I el precedent desamortitzador i de supressió de béns i comunitats religioses instaurat pel govern francès durant l'ocupació no es va fer esperar massa a la nova Espanya liberal. El 1820

---

¹⁶⁹ ZARAGOZA PASCUAL, *Història de la Congregació Benedictina*, p. 285.

¹⁷⁰ Comunicació reial de la concessió de cinc mil set-cents reals de velló al monestir de Sant Daniel de Girona per la seva redificació. 20 juliol 1863. (CAT AMSDG MSDG F109).

¹⁷¹ Lluís COSTA (dir.); Julià MAROTO (coord.). *Història de Girona*. Girona: CCG edicions, 2006, p. 376-377.

¹⁷² Josep FONTANA. *La guerra del Francès. 1808-1814*. Barcelona: Pòrtic, 2008, p 119-120.

el govern espanyol prohibia les noves professions religioses, i a Sant Daniel quedava suspesa la votació de les novícies Catalina Pou i Adroher, Francisca Germén i Trias i Magdalena Pi i Mur.¹⁷³ Un primer pas del govern que vingué acompanyat el 1835 de l'exclaustració i posterior desamortització dels béns patrimonials de les comunitats monàstiques; primer masculines i més tard femenines.

L'abans i el després de la desamortització de Madoz

La Guerra del Francès i la Primera Guerra Carlina (1833-1840) després foren focus de problemes econòmics per Sant Daniel de Girona. A les pèrdues de les collites durant els conflictes¹⁷⁴ i als esforços de reedificació de l'edifici, s'hi sumà la morositat creixent que feia disminuir les rendes comunitàries,¹⁷⁵ la base del sosteniment econòmic del monestir i les seves monges.

Sobre aquest clima s'hi afegiren les diferents lleis desamortitzadores promulgades pel govern espanyol des de finals del segle XVIII. Tot i que els monestirs de benedictines escaparen als dos decrets promulgats pel ministre Mendizábal el 1836 i 1837 per la desamortització dels béns de l'Església regular i secular, no tingueren la mateixa sort amb la llei de Pascual Madoz de l'1 de maig de 1855. I a l'agost de 1855, a Sant Daniel de Girona li eren confiscades totes les seves possessions, el que també suposà l'expropiació de la documentació acreditativa d'aquestes.

Tres anys abans, el 1852, el govern espanyol havia tornat a permetre les professions religioses, a condició que les monges tan sols es dediquessin a la pregària, l'ensenyament o a la beneficència. En aquells moments a Sant Daniel hi havia un grup de monges procedents del monestir de Cadins que estaven a punt de professar. Aquestes monges demanaren a l'abadessa, Caterina Pou i Adroher, poder viure en comunitat, és a dir, deixar el model de vida particular dels orígens (casa pròpia, pecuni

---

¹⁷³ Notes de la germana Maria Guytó sobre la supressió de convents. 14 agost 1820. (CAT AMSDG MSDG F111).

¹⁷⁴ *Grans que han tocat al real monastir de monjas de Sant Daniel de la part de delme que percebeixen en el lloch de Massanas*. 1836. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 47).

¹⁷⁵ Carta de Joan Ros al procurador Marc Custí del monestir de Sant Daniel de Girona. 25 juny 1839. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 47).

pròpi, serventes particulars...) per passar a viure en comú: dormir en comú en cel·les diferenciades, menjar al refector comunitari, posar tots els diners a la bossa de la comunitat, no disposar de serventes, etc. L'abadessa Caterina Pou i Adroher els hi ho concedí, a elles i a totes aquelles monges de Sant Daniel que ho volguessin, que foren la majoria.¹⁷⁶

Un canvi de model que, juntament amb les incautacions, provocà que Sant Daniel es veiés obligat a acceptar la professió de noies no nobles, sinó procedents de famílies benestants de la zona que poguessin pagar el dot de la noia al moment de la seva entrada a la comunitat. Així la procedència social dels membres de la comunitat de Sant Daniel canvià, per bé que ja feina més d'un segle que els noms dels gran llinatges catalans amb una presència continua entre els membres de la comunitat gironina ja havien desaparegut.¹⁷⁷

Uns canvis que no foren prou profunds per Carme Llinàs i de Reixach, monja de Sant Daniel, qui el 1881 demanà sortir del monestir per fundar-ne un de nou a Mataró.¹⁷⁸ Tot i la oposició dels superiors en un principi, la manca de suport econòmic necessari i el descrèdit de les seves companyes de comunitat, aconseguí finalment el capital necessari de la mà del seu germà i el permís del bisbe, i fundà el monestir femení i benedictí de Sant Benet de Mataró juntament amb dues monges de Sant Pere de les Puel·les. La comunitat però, desapareixeria poques dècades després, quan s'extingí juntament amb Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona, per ambdues comunitats unir-se i fundar Sant Benet de Montserrat el 1952.

El 1895 la comunitat feu un pas més vers el canvi de model, quan les onze monges que vivien en comú demanaren poder renunciar als seus béns particulars. El bisbe acceptà la seva renúncia, però demanant a l'abadessa que procurés que mai faltés res a cap monja de la comunitat. Finalment, el canvi es visualitzà en l'hàbit. L'u de gener de 1900

---

¹⁷⁶ GIRONELLA DELGÀ, p.59-60.

¹⁷⁷ Es documenta la mateixa dinàmica al monestir de Sant Pere de les Puel·les després de la guerra de Successió. Vegeu Irene BRUGUÉS MASSOT. Els monestirs de benedictines de Barcelona al tombant dels segles XVII-XVIII a través dels seus arxius. A: Coloma BOADA CATASÚS; Irene BRUGUÉS MASSOT. *L'Església a Catalunya durant la guerra de Successió*. Barcelona: Publicacions Abadia de Montserrat, 2015, p. 193.

¹⁷⁸ Per a més informació sobre el monestir i la comunitat de Sant Benet de Mataró vegeu l'estudi inèdit de Conxita GÓMEZ. *Història d'una recerca: el monestir de Sant Benet de Mataró (1881-1952)*. Tesina de llicenciatura. Institut Superior de Ciències Religioses de Barcelona, 2011.

l'abadessa Maria Motger i Aulet establir el canvi d'hàbit a Sant Daniel i s'abandonà definitivament l'antic hàbit amb cua per una senzilla túnica i l'escapulari benedictí.¹⁷⁹

Així doncs, el segle XIX portà a la comunitat de Sant Daniel a adaptar-se als nous temps i corrents religiosos. Forçades pels poders civils a abandonar el patrimoni que les havia sustentat durant nou segles, prengueren el model de vida comuna, un model que les allunyava del perfil de nobles, gestores d'un gran patrimoni dispers pel territori gironí, senyores d'elles mateixes, i les apropava a una vida en comunitat com a monges benedictines de clausura dedicades a la pregària i al treball manual dins el clos monàstic. Unes modificacions que es reflectiren el 1929 en la redacció de les *Declaracions a la Santa Regla*, que passaven a ser la nova normativa de la comunitat anul·lant les Constitucions de 1615.¹⁸⁰

De la Guerra Civil de 1936-39 als nostres dies

L'any 1931, en el marc de la Segona República, el monestir de Sant Daniel va ser declarat Bé Cultural d'Interès Nacional com a monument historicoartístic,¹⁸¹ ja que després de les vicissituds viscudes al llarg dels segles i les seves múltiples destruccions en cada un dels conflictes bèl·lics que afectaren Girona, havia aconseguit conservar-se dempeus. Sobretot la part més important o destacable històrica i artísticament com és l'església i el seu claustre inferior, ambdós romànics.

Pocs anys després, l'inici de la Guerra Civil Espanyola tornà a posar en perill el monestir i la comunitat. Després del cop d'estat del 18 de juliol de 1939 les monges de Sant Daniel es resistiren a abandonar el monestir, però quan el 22 de juliol es van presentar un grup de milicians per registrar el monestir i comprovar que no tenien res ni ningú amagat, la comunitat decidí marxar el 24 del mateix mes. Les vint-i-tres monges que hi havia aleshores al monestir es dispersaren. La majoria tornaren a casa, i les que no

---

¹⁷⁹ GIRONELLA DELGÀ, p. 60.

¹⁸⁰ *Declaraciones de la regla de San Benito, para el Real Monasterio de monjas benedictinas de San Daniel, entramuros de Gerona*. 11 maig 1929. (CAT AMSDG MSDG D103 núm. 9).

¹⁸¹ MINISTERIO DE INSTRUCCIÓN PÚBLICA Y BELLAS ARTES. Decretos. A: *Gaceta de Madrid* [en línia]. Madrid: 4 juny 1931, núm. 155, p. 1182 [consulta: 18 de gener de 2017]. Disponible a: <<https://www.boe.es/datos/pdfs/BOE/1931/155/A01181-01185.pdf>>.

pogueren foren acollides per les famílies d'altres membres de la comunitat. Abandonat el monestir, els milicians el van ocupar de seguida: enderrocaren les muralles del clòs monàstic, dedicaren una part a habitatges per famílies de refugiats i l'altra a escoles.

A l'entrada de les tropes franquistes el monestir canvià de mans i passà a ser caserna militar, així que la comunitat quan hi volgué tornar no va poder. Però, després de dos anys i vuit mesos separades van decidir tornar-se a reunir, i mentre esperaven recuperar el monestir s'instal·laren provisionalment a la casa que havia estat de la compradora Gracieta, al costat de la casa del capellà, i a la casa adossada del monestir, a l'actual carrer de les monges.

Finalment, el 8 de gener de 1940 les tropes feixistes abandonaren el monestir, i després d'uns mesos d'obres, la comunitat tornà a habitar-hi el juliol del mateix any.¹⁸²

Amb tot, durant l'absència, l'abadessa Assumpció Cols i Verdaguer i la priora Gràcia Sarquella moriren fora de clausura, el monestir fou saquejat i es perderen molts objectes de culte, roba i altres béns.

Els anys següents foren anys de canvis. Calia tornar la vida al monestir, però la comunitat era petita i d'edat avançada. Per això, durant la Visita apostòlica que el pare abat de Montserrat Aureli Maria Escarré va dur a terme a partir de 1947 a tots els monestirs de l'estat espanyol, per encàrrec directe del papa, amb l'objectiu de renovar la vida monàstica femenina i ajudar als monestirs a adaptar-se al nou context social; es va decidir cercar un relleu per l'abadessa Maria del Carme Poch i Noguera, ja d'edat avançada. Al seu lloc es nomenà Caterina Torra i Miró, monja de Sant Benet de Montserrat, com a priora administradora de Sant Daniel. Amb ella vingueren el 8 de maig de 1952 divuit monges més, totes procedents de Sant Benet de Mataró o Santa Clara de Barcelona,¹⁸³ dos monestirs de benedictines que havien perdut els seus respectius monestirs durant la Guerra Civil i es trobaven a la muntanya de Montserrat

---

¹⁸² *Primers temps de postguerra. 1939-1940.* 25 novembre 1995. (CAT AMSDG MSDG C108 núm. 8 apèndix II p. 21).

¹⁸³ Crònica de Sant Benet de Mataró. març 1950 - maig 1952. (CAT AMSBM MBM Cròniques núm. 48).

esperant la seva fusió per fundar el nou monestir i la nova comunitat de Sant Benet de Montserrat.¹⁸⁴

La seva arribada va suposar grans canvis a la comunitat: una nova organització, un nou funcionament i, sobretot, noves perspectives de futur. Canvis que es visualitzaren sobretot en la renovació en el treball.

Passada la Guerra Civil, les monges de Sant Daniel treballaven fent canestretes infantils per una botiga de Girona i netejant i sargint la roba de l'internat dels salesians del Pont Major de la ciutat. La Mare Caterina introduí a Sant Daniel el treball per tallers. El primer i el principal de la comunitat fou el taller d'ornaments, del qual en destacà les seves sol·licitades alba-casulles. Però amb els anys n'hi hagueren molts més: la granja de gallines que duia la germana Maria Coloma Ribera i Corçà; la copisteria amb ciclostil dedicada a l'elaboració de manuals i dossiers de formació que duia la germana Maria Agnès Estanyol; el taller de maquetes gestionat per la germana Helena Puigdevall i amb la participació de les germanes Maria Agnès Estanyol, Maria Àngels Gener i Mercè Roig (les quals anaren a Madrid entre 1965-66 per aprendren); el taller per informatitzar els comptes del Banco Popular on hi treballaren les germanes Mercè Roig, Maria Àngels Gener, Maria Agnès Estanyol, Maria Rosa Parareda i Isabel Fernández; o el taller de restauració dirigit per la germana Puigdevall amb el suport de Mercè Roig.

Gràcies a la renovació impulsada per l'abadessa Torra i al treball constant de la comunitat de Sant Daniel, el monestir poc a poc veié com s'anava reformant, no tan sols a nivell de vida monàstica, sinó també físicament, començant per la restauració de l'església.

Foren determinants en aquest pas vers l'obertura de la comunitat els acords sorgits de la celebració del Concili Vaticà II, perquè permeteren a les benedictines retornar a la Regla de sant Benet on la clausura no hi és contemplada, i adoptar així la clausura constitucional.¹⁸⁵ Un canvi que es visualitzà en la ràpida desaparició de les reixes del monestir, començant pel torn de la porteria i les reixes del cor baix de l'església. En el

---

¹⁸⁴ Decret de fusió de les comunitats de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona amb Sant Benet de Mataró. 27 abril 1952. (CAT AMSBM MBM Expedient fundacional).

¹⁸⁵ FEDERACIÓ CATALANA DE MONGES BENEDICTINES. *Declaracions a la Regla de sant Benet*. Federació Catalana de Monges Benedictines, 1984, p. 34-37.

lloc d'aquestes últimes, Sant Daniel hi construï el nou orgue de l'església. També poc a poc perderen la seva funció els visitadors, d'on les reixes desaparegueren temporalment fins que la comunitat els hi tornà a col·locar per no borrar la memòria d'una realitat imposada durant segles.

Des de la dècada dels cinquanta del segle xx, el monestir de Sant Daniel ha tingut importants reformes que poc a poc han anat esborrant la seva fesonomia evolutiva. Des de l'important reforma de l'església (en què desaparegué el cor alt i baix, totes la capelles laterals i alguns elements arquitectònics originals; es substituï la portalada gòtica per una amb voluntat d'estil romànic i s'hi construï l'orgue, l'altar sota cimbori i el cor de les monges a l'absis central), a l'actual restauració del claustre inferior inaugurat el 2015, han passat més de seixanta anys d'obres. Les intervencions a l'abadia, l'hostatgeria vella (amb la qual es perdé la funció original de la sala capitular), la cuina, la construcció de la residència per estudiants universitàries, la conversió del graner en biblioteca comunitària, la porteria, l'enderroc dels visitadors antics del segle xvii i la rehabilitació de la façana principal, han fet d'aquest monestir un altre Sant Daniel.

Amb tot, Sant Daniel de Girona és l'únic monestir benedictí femení històric de Catalunya que ha arribat fins els nostres dies, i ho ha fet juntament amb la seva comunitat, evolucionant amb ella, canviant i transformant-se juntes, adaptant-se a l'espai i al temps. Sant Daniel és doncs l'única comunitat benedictina femenina de Catalunya que encara avui resideix on va ser fundada, ara fa mil anys.

Irene Brugués Massot

2.2 **L'arxiu dins el monestir**

Anàlisi de la funció arxiu a Sant Daniel de Girona

**Producció i gestió documental
d'un monestir femení**

Anàlisi de la funció arxiu i la gestió del claustre
a Sant Daniel de Girona (1018–2017)

El present apartat té per objectiu analitzar l'evolució de la funció arxiu, tal i com ha estat descrita en la introducció, en el marc del monestir de Sant Daniel de Girona des de l'origen de la mateixa, és a dir des del moment que trobem la primera referència de l'arxiu fins a l'última actuació arxivística documentada, la que es dugué a terme al llarg de la segona meitat del segle xx i fins el 2007, actuació prèvia al tractament arxivístic desenvolupat en el marc del present estudi.

El fons documental del monestir de Sant Daniel de Girona, conservat en el seu monestir i gestionat des del 2012 pel Servei d'Arxiu de la Federació Catalana de Monges Benedictines (SAF), aplega la documentació produïda i rebuda per la comunitat de monges benedictines de Sant Daniel en el desenvolupament de la seva activitat des del moment de la fundació, entre l'any 1015 i el 1018, fins avui dia. La documentació conservada a l'arxiu històric del monestir, és a dir, la documentació produïda per la comunitat fins a finals del segle xix, comprèn un total de dinou metres lineals i mig: gairebé tres-cents volums, trenta-tres caixes de documentació en format paper solt i mil sis-cents tres pergamins.

A aquesta documentació cal sumar-li la part que fou decomissada com a conseqüència de les desamortitzacions de béns eclesiàstics efectuades per l'estat liberal a mitjans del segle xix, i que avui dia es conserva a la secció Ordes Religiosos i Militars, fons Monacals-Hisenda de l'Arxiu Reial de Barcelona. S'hi conserven cinquanta-sis volums, seixanta-tres pergamins i un nombre indeterminat de lligalls identificats com a procedents del monestir de Sant Daniel de Girona.

Així doncs, els documents del fons del monestir de Sant Daniel de Girona conservats a ambdós arxius seran l'objecte d'estudi del present apartat, a través del qual s'observa l'evolució de la funció arxiu dins el monestir de Sant Daniel de Girona des del moment que aquest apareix fins l'any 2007 aproximadament, moment en el qual s'inicia l'actuació arxivística analitzada en el segon apartat d'aquest estudi.

2.2.1. De la caixa a l'arxiu: els orígens de l'arxiu de Sant Daniel de Girona

Ben poca cosa sabem de l'arxiu de Sant Daniel durant els primers cinc segles de la comunitat. Podem pressuposar que la seva gènesi no degué diferir massa de la majoria de fons monàstics estudiats fins el moment, formant-se com a resultat de la mera acumulació de la documentació produïda per la comunitat des del moment de la seva fundació.

Com ja s'ha comentat en l'apartat anterior, documentem la primera referència al cenobi de Sant Daniel l'any 1018,¹⁸⁶ quan la comtessa Ermessenda de Carcassona i el seu fill Berenguer Ramon I donen a la casa del monestir de Sant Daniel de la ciutat de Girona l'església i alou de Sant Daniel, juntament amb diferents propietats a l'entorn de Girona.¹⁸⁷

La documentació conservada ens permet resseguir l'activitat del monestir en la seva gestió patrimonial al llarg dels primers segles: establiments de terres, rebuda de donacions, compravendes, causes sobre drets i propietats, dots de monges, etcètera. A més a més de tota aquella documentació jurídica relativa als drets de la comunitat, sobretot a través de butlles papals i privilegis reials. Una documentació en format pergamí segurament conservada en alguna arca de fusta tancada en clau, amb un o més panys, i dipositada en un lloc resguardat, endinsat als espais de la comunitat, potser al dormitori de l'abadessa o a les seves estances particulars.

En aquest sentit, Núria Jornet documenta pel monestir de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona que el 1337-1338, en la seva etapa clarissa, les dues caixes de les cartes i la caixa de les almoines es trobaven al dormitori comú de la comunitat.¹⁸⁸ En canvi, en el monestir de Sant Pere de les Puel·les la situació fou molt diferent, car el 1365 ja es documenta la «casa de les cartes», quan compren la clau i el pany per a una estança

---

¹⁸⁶ Donació fundacional del monestir de Sant Daniel de Girona. 15 març 1018. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 3).

¹⁸⁷ Comprats per la mateixa comtessa i el seu espòs, el comte Ramon Borrell I, al bisbe Pere de Girona per cent unces d'or destinades a arreglar la Seu romànica de Girona. 28 juny 1015 (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 436 i 1519 -trasllats-).

¹⁸⁸ Inventari general del monestir. 1337-1338. (CAT AMSBM MSCB Manuals núm. 813 (21-22)). JORNET-BENITO, *Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona*, p. 486.

particular del monestir destinada a arxiu.¹⁸⁹ La seva consolidació tant ràpida en el si d'aquesta comunitat es fa encara més patent quan el monestir aconsegueix un privilegi del rei Alfons IV:

[...] statuimus et ordinamus quod intus monasterium ipsum in loco scilicet tuto et securo armarium quoddam sive archivum immobile, ad expensas dicti monasterii construatur sive iam constructum destinetur intus, quod et in quo omnes et singula notæ seu libri instrumentorum actum et contractuum dicti monasterii ut predicatur tam per notarium seu per notarios qui sunt hodie quem per eum seu eos qui de cetero eligentur per ipsam abbatissam presentem et successive futuras reponantur, custodiantur claudanturque sub duabus diversis clavibus quarum una penes abbatissam ipsam alis vero penes ipsum notarium seu notarios [...].¹⁹⁰

Però, la falta de conservació de la documentació d'època medieval del fons de Sant Daniel de Girona, sobretot aquella que fa referència a l'administració comptable¹⁹¹ de la comunitat o a les decisions preses en capítol contingudes en els llibres d'actes o en els manuals notariaus,¹⁹² fa que a dia d'avui ens sigui molt difícil poder perfilar abans del segle xv quan es va produir l'acumulació de documentació, a on es localitzava físicament del monestir, com es conservava instal·lada en caixes, armaris o similars, qui n'era l'encarregat o encarregada de la seva custòdia, l'ús que se li donava dins la

---

¹⁸⁹ Llibre de la procura del monestir de Sant Pere de les Puel·les. 25 desembre 1364 - desembre 1365. (CAT AMSPP MSPP Llibre d'abadesses núm. 3 p. 40v).

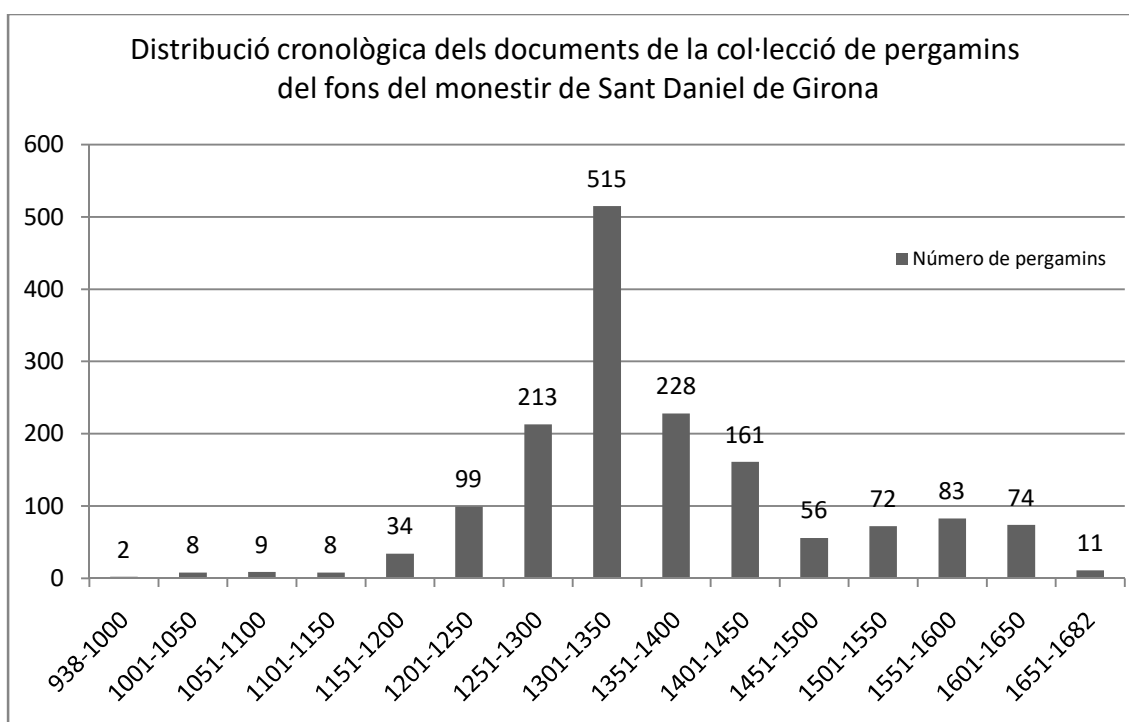
¹⁹⁰ *Llibre de concessions y gràcias apostòlicas y reals sobre aigues, forns, decima sobre los molins y altres relatius a la Iglesia*. 1713. (CAT AMSPP MSPP Concessions i privilegis núm. 1 doc. 10).

¹⁹¹ Es conserven vuitanta-tres llibres de comptabilitat produïts per la comunitat, un de 1362-63 i la resta entre 1583 i 1853 (cinquanta a l'AMSDG i trenta-tres a l'Arxiu Reial), però és sobretot a partir de finals del segle xvii que la sèrie no presenta tants buits, essent gairebé continua a partir de la segona meitat del segle xviii. Malgrat tot, les pèrdues amb el pas del anys han estat considerables, ja que per un llistat de mitjans segle xviii sabem que l'arxiu del monestir encara conservava en aquells moments diversos comptes vells i cinquanta-set llibres de comptes de procurador entre 1405 i 1587.

¹⁹² Només coneixem un sol manual notarial íntegrament del monestir de Sant Daniel de Girona, que avui es conserva a l'Arxiu Reial de Barcelona, secció Monacals-Hisenda, núm. 1773, anys 1528-1561. Creiem que, molt probablement, les decisions preses en capítol que comportaven l'aixecament d'una acta notarial només es conservaven en els manuals elaborats pels notaris gironins que treballaven per la comunitat, els quals avui dia es conserven a l'Arxiu Històric de Girona (AHG). Els fons de les notaries de Girona conservats en aquest arxiu a dia d'avui no han estat objecte d'una actuació arxivística profunda, de tal manera que per trobar els documents relatius a aquest monestir fora necessari buidar els deu mil tres-cents cinquanta-tres volums, entre 1311 i 1915, de les onze notaries gironines dipositats a l'AHG (segons les dades facilitades per l'arxiver Santi Soler Simon de l'Arxiu Històric de Girona).

comunitat o, fins i tot, quina era la consciència o percepció de la comunitat sobre aquesta documentació.

Malgrat això, Sant Daniel s'observa hereu també de la recepció del dret comú romà que arriba a Catalunya des de Bolonya el segle XIII i que duu amb ell el procediment administratiu; com diu José Ramon Cruz Mundet, la base sobre la qual es formula la nova organització arxivística.¹⁹³ Implica sobretot una major producció de documentació, ja que les institucions passen a fonamentar els seus drets en l'acte documental.¹⁹⁴ Un fet que es fa evident també en el cas de Sant Daniel a través de la seva col·lecció de pergamins, que malgrat ser avui dia una col·lecció, i una col·lecció en la que s'han documentat diverses pèrdues documentals importants (com s'observarà al llarg d'aquest primer apartat del present treball), mostra l'increment substancial que patí el fons monàstic a partir del segle XIII, en el marc d'aquest canvi de paradigma de l'acte documental.

¹⁹³ CRUZ MUNDET, p. 28.

¹⁹⁴ Vegeu: Josep Maria PONS I GURI. De l'escrient al notari i de la «charta» a l'instrument. Recepció dels usos notariais itàlics a Catalunya. A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 1993, núm. 7, p. 29-42.

En canvi, el fons no presenta cap testimoni de l'existència d'un cartulari. Els cartularis són llibres de gran format escrits sobre pergamí i amb escriptura librària a doble columna que apleguen, amb un cert ordre expositiu, documents i còpies de documents relatius a un determinat domini civil o eclesiàstic,¹⁹⁵ i que aparèixen a Catalunya a finals del segle XII i inicis del XIII. Han estat objecte d'estudi reiterat des de fa dècades per les diverses branques de la història medieval, essent objectes d'especial atenció de paleògraf i diplomatistes.¹⁹⁶ Un interès que ha dut a vegades a consderiar erròniament que són molts els cartularis conservats a Catalunya i que aquesta era una pràctica molt productiva en totes les institucions medievals d'aquest període. Però certament, si comparem els cartularis conservats amb les actes individuals que han arribat fins els nostres dies, els primers, malgrat el seu evident interès, són testimonis residuals. Tan sols les grans institucions, com els comtes,¹⁹⁷ les catedrals¹⁹⁸ o monestirs importants,¹⁹⁹

¹⁹⁵ ENCICLOPÈDIA CATALANA. *Enciclopèdia.cat* [en línia]. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2015 [consulta: 28 de gener de 2017]. Gran Diccionari de la Llengua Catalana. Cartulari. Disponible a: <<http://www.enciclopedia.cat/EC-GDLC-e00027301.xml>>.

¹⁹⁶ Joseph MAS. *Taula del Cartulari de Sant Cugat del Vallés*. Barcelona: Establiment Tipogràfic de J. Vives, 1909-1910; Agustí ALTISENT. Uns Fulls del Cartulari menor de Poblet, retrobats. A: *Boletín arqueológico*. Tarragona: Real Sociedad Arqueológica Tarraconense, 1966, LXVI p. 107-112; Josep Joan PIQUER I JOVER. *Cartulari de Vallbona (1157-1665)*. Barcelona: Real Academia de Buenas Letras de Barcelona, 1978; Antoni VIRGILI. Conquesta, colonització i feudalització de Tortosa (segle XII), segons el cartulari de la Catedral. A: *Estudi General*. Universitat de Girona, 1986, núm. 5-6, p. 275-289; Ramon ROMAN MARTÍNEZ. *Cartulari de l'orde del temple escrit en català medieval*. Barcelona: La Casa de l'Ocell de Foc, 2008; Llorenç SÀNCHEZ I VILANOVA. *L'Alta Ribagorça -segles XI-XIII- segons cartulari de Lavaix*. Poble de Segur: Història i Cultura del Pallars, 2008; Josep BUSQUETS I CASTELLA. Un cartulari d'Olvan del segle XII. A: *L'Erol: revista cultural del Berguedà*. 2008, núm. 96 Castells medievals, p. 33-36; per citar-ne algunes exemples. L'estudi dels cartularis ha estat i continua essent una línia d'investigació important a Espanya i a nivell internacional, especialment vinculada amb els estudis de la memòria i l'escriptura. Per exemple, la publicació de les actes de les jornades «La escriptura de la memòria: los cartularios» de la Sociedad Española de Ciencias y Técnicas Historiográficas celebrades el 2009 a Huelva i recollides a Elena RODRÍGUES DÍAZ; Antonio Claret GARCÍA MARTÍNEZ (coord.). *La escriptura de la memòria: los cartularios*. Universidad de Huelva: Servicio de Publicaciones, 2011.

¹⁹⁷ *Liber feudorum Ceritaniae* i *Liber feudorum maior* (Francisco MIQUEL ROSELL. *Liber Feudorum Maior. Cartulario real que se conserva en el Archivo de la Corona de Aragón. Reconstitución y edición*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas– Sección de Estudios Medievales de Barcelona, 1945-1947. Textos y estudios de la Corona de Aragón, I-II), ambdós conservats a l'Arxiu Reial de Barcelona.

elaboraren cartularis a l'entorn del segle XIII. Moltes institucions de mides més modestes no tingueren mai la necessitat de dur a terme una activitat tan costosa i llarga com és l'elaboració d'un cartulari, d'un copiador dels documents més importants de la institució. En aquest sentit, per exemple, cap dels tres monestirs històrics de monges benedictines de Catalunya emprengueren aquesta iniciativa.

Cal esperar fins a finals del segle XV per trobar la primera referència de l'arxiu del monestir. En una de les primeres visites que s'han conservat de la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense i Cesaraugustana²⁰⁰ al monestir de Sant Daniel, la que començà el dijous 4 de març de 1490, durant els interrogatoris els visitadors van preguntar a l'abadessa, com era de costum, «si los capbreus, cartes e altres instruments de dit monastir stan en bona custòdia e ben conservats», al que l'abadessa respongué que «los capbreus e altres instruments stan bé gordats en una caixa a la case de la abadia».²⁰¹

---

¹⁹⁸ El *Libri Antiquitatum* per la catedral de Barcelona (Arxiu Capitular de Barcelona; Josep MAS. *Notes històriques del bisbat de Barcelona: Rúbrica del Libri antiquitatum de la Seu de Barcelona*. Barcelona: J. Vives i La Renaixensa, 1915), el *Liber dotationum antiquarum* de Vic (Arxiu Capitular de Vic), el *Liber dotaliarum* per la Seu d'Urgell (Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell) o el *Cartoral de Carlemany* a Girona (Josep Maria MARQUÈS I PLANAGUMÀ. *Cartoral, dit de Carlemany, del bisbe de Girona (segles IX-XIV)*. Barcelona: Fundació Noguera, 1993; DEPARTAMENT DE CULTURA. *Cartoral de Carlemany del Bisbe de Girona (principi del segle XIII – principi del segle XIV)* [en línia]. Gencat.cat: Generalitat de Catalunya, 14 desembre 2015 [consulta: 28 de gener de 2017]. Disponible a: <http://cultura.gencat.cat/ca/departament/estructura_i_adreces/organismes/dgpc/temes/arxius_i_gestio_documental/patrimoni-cultural-catala/registre/cartoral_carlemany_bisbe_girona/>).

¹⁹⁹ Destaca el del monestir benedictí de Sant Cugat del Vallès (José RIUS. *Cartulario de Sant Cugat del Vallès*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas – Sección de Estudios Medievales de Barcelona, 1945-1981. Textos y estudios de la Corona de Aragón, III-VI), el de Poblet (INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. *Cartulari de Poblet: edició del manuscrit de Tarragona*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1938) o el Llibre Blanc de Santes Creus (PAPELL I TARDIU, *Diplomatari*).

²⁰⁰ La Congregació Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana, coneguda a partir de segle XVII com a Claustral en contraposició a la Congregació de San Benito de Valladolid (també dita vallisoletana o observant perquè acceptà i aplicà la reforma observant), fou fundada a les primeres dècades del segle XIII com a resultat de les disposicions del IV Concili del Laterà (1215). La Congregació estava formada per tots els monestirs benedictins de les dues províncies de Catalunya i Aragó, tant masculins com femenins, i la seva funció principal era la de coordinar i supervisar tots els monestirs benedictins, per tal que aquests visquessin segons la Regla de sant Benet i les constitucions pròpies aprovades cada tres anys en el capítol general de la Congregació. Entre capítol i capítol s'escollia un abat i un monjo per cada província com a visitadors, els quals havien de passar visita a tots els monestirs de la seva província per garantir el bon seguiment de la vida comunitària benedictina en cadascun d'ells. Vegeu: ZARAGOZA PASCUAL. *Història de la Congregació Benedictina*.

²⁰¹ Actes de les visites als monestirs de Catalunya. 1490. (CAT AAM CCTC Llibres 6 p. 18v i 20r).

És doncs una de les poques referències que ens permeten situar físicament l'arxiu dins el monestir a finals del segle xv: a l'abadia, és a dir, a la casa on habita l'abadessa dins el monestir. Una casa que acostumava a tenir diverses estances: dormitori, menjador, cuina, rebost, sala de lectura... fins i tot alguna habitació destinada al servei o a l'acolliment d'escolanes i novícies, algunes del mateix llinatge de l'abadessa. Malgrat que avui no podem situar les estances ni l'espai concret de l'abadia dins el monestir de Sant Daniel de Girona a finals del segle xv, és probable que aquesta es trobés el mateix indret on a finals del segle xvii es feren les obres de l'actual abadia.

Localització aproximada de l'espai de l'abadia al monestir de Sant Daniel de Girona a finals segle xv.

Però en aquests moments i tenint en compte el que diu l'abadessa en la visita, no sembla desprendre's que l'arxiu ocupés una habitació en exclusiva com a Sant Pere de les Puel·les, doncs encara tenia unes dimensions prou reduïdes per cabre en una sola caixa. És clar que la caixa podia ser de dimensions grans i els pergamins enrotllats uns dins els altres, com es solien conservar, no ocuparien tan com avui aplanats.

Les caixes, el contenidor estable per excel·lència de l'època, s'acostumava a trobar en el dormitori, però no exclusivament. Estaven pensades per tenir-les en interiors, tot i que algunes tenien nanses per poder-les transportar, i podien estar recobertes de materials aïllants, com el cuir o la pell, i resistents, com el ferro. Tot i que les seves mides són

molt diverses, eren mobles grans,²⁰² reposaven a terra i adosades a la paret o als peus del llit, de tapa plana i amb tanca amb clau. En elles s'hi podia guardar tot tipus de béns, des dels més habituals com la roba, joies, diners o papers, a d'altres no tant usuals com el gra; de la seva finalitat en depenia bona part la senzillesa o riquesa dels materials i acabats.²⁰³ Els monestirs eren plens d'aquestes caixes, i encara avui ho són, ja que formaven part del dot de les noies en el moment de professar al monestir, de la mateixa forma que si s'haguessin casat,²⁰⁴ d'aquí prové el nom pel qual se les coneix com a «caixes de núvia» a partir del segle XIV i fins el segle XVIII.²⁰⁵ Dins d'aquestes caixes, la futura monja hi duia el seu aixovar: roba de fil per fer tovalloles i roba interior, roba a metres negra per fer l'àbit, llençols, tovalloles, draps i similars, a més de la part del dot amb diners destinada a crear un censal. Un cop dins el monestir, aquestes caixes eren emprades d'emmagatzematge diari dins les cases particulars de cada monja, és a dir, d'armaris, distingint habitualment entre la caixa de la roba blanca i la de la roba negra.²⁰⁶ Fins ben entrat el segle XVIII no es va substituir a tot Catalunya la caixa per la calaixera,²⁰⁷ però les primeres continuaren essent ben presents al camp català fins ben entrat el segle XIX.

---

²⁰² «L'estructura formal de la caixa nupcial catalana és vària, i la seva tipicitat resulta quan, en una altura aproximada als 60 cm, s'estén en tres cossos, fins als 140 cm, mesures que s'acosten a la mitjana». Josep MAINAR I PONS. *Vuit segles de moble català*. Barcelona: Rafael Dalmau editor, 1989, p. 26.

²⁰³ Mónica PIERA; Albert MESTRES. *El moble a Catalunya. L'espai domèstic del gòtic al modernisme*. Manresa i Barcelona: Fundació Caixa de Manresa i Angle Editorial, 1999, p. 45-48.

²⁰⁴ «En todas las clausuras femeninas hay arcas, arcones, cofres y baúles de varios tamaños destinados a contener diversas pertenencias de la comunidad, pero que en origen fueron el contenedor en el que las futuras monjas llevaban el ajuar». Maria Leticia SÁNCHEZ HERNÁNDEZ. El mobiliario en el espacio conventual femenino. A: ASSOCIACIÓ PER A L'ESTUDI DEL MOBLE. *El mueble del siglo XVIII: nuevas aportaciones a su estudio*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2008, p. 84.

²⁰⁵ MAINAR I PONS, p. 25.

²⁰⁶ PIERA; MESTRES, p. 153.

²⁰⁷ *Ibidem*, p. 50.

Caixa del monestir de Sant Daniel de Girona. Segle XVI²⁰⁸

La documentació d'època medieval del monestir de Sant Daniel de Girona es deuria guardar en una d'aquestes caixes dotals, destinada en exclusivitat a custodiar l'arxiu, que es trobava en alguna habitació de l'abadia prou segura, molt probablement al dormitori de l'abadessa.

És una llàstima que no s'hagin conservat fins avui les caixes originals del monestir de Sant Daniel, ja que el moble en si ens podria aportar interessants informacions sobre el context d'ús i custòdia de la documentació, sobre la seva instal·lació i conservació física en el si de la comunitat, fins i tot sobre la seva ordenació. Si disposéssim del continent podríem arribar a visualitzar com s'hi instal·lava el contingut, com es disposava la documentació del monestir dins la caixa: verticalment per cabre-hi més documentació? En horitzontal perquè reposés adequadament i no es fes malbé? Dins de petits sacs de roba diferenciada pel contingut informatiu (butlles i privilegis, explotacions patrimonials, comunitat...)?²⁰⁹ Tota junta sense ordre ni distinció? Els pergamins enrotllats o plegats en petits quadres i els papers solts formant petits lligalls? S'hi diferenciava la documentació pel seu suport amb instal·lacions diferents dins la mateixa caixa? Dins el mateix espai també s'hi guardava la bossa o caixa dels diners? etcètera. Aquesta és una línia d'estudi que encara avui resta per explorar.

---

²⁰⁸ Totes les caixes que es conserven en el monestir de Sant Daniel de Girona provenen de les famílies de les monges de després de la Guerra Civil del 1936-39, com tot el mobiliari que ha arribat fins avui, ja que al retornar de la guerra la comunitat es trobà el monestir buit. Amb tot, les caixes de núvia que es van perdre durant la guerra provinents de la dot de les monges al professor, no deurien diferir massa de les que es conserven avui a Sant Daniel. Tot i que cap de les caixes actuals va poder contenir l'arxiu antic del monestir, la caixa que el 1490 conservava l'arxiu a l'abadia podria assemblar-s'hi.

²⁰⁹ Documentem aquest últim sistema a l'arxiu del monestir de Sant Pere de les Puel·les al segle XVI: *Speculum de propietats i alous*. 1598. (CAT AMSPP MSPP Parròquies (censos)).

Lamentablement el mobiliari conservat a Sant Daniel no permet avançar en aquesta interessant bassant de la funció arxiu, però altres comunitats que no han hagut d'abandonar casa seva i que encara avui conserven comunitat, com el de Santa Maria de Pedralbes amb una destacada col·lecció de mobles de diferents èpoques,²¹⁰ poden aportar interessants informacions al respecte.

La situació de l'arxiu de Sant Daniel degué canviar molt a partir de 1512, quan la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense i Cesaraugustana decidí reunir tota la documentació que havia produït fins aleshores i conservar-la de forma conjunta, com un sol fons, en un indret fix. El lloc escollit per dur a terme aquesta funció fou el monestir de Sant Daniel de Girona.

L'arxiu de la Congregació al monestir de Sant Daniel

La Congregació Claustral va ser fundada a la segona dècada del segle XIII, arrel de l'arribada a Catalunya de les disposicions del IV Concili del Laterà celebrat el 1215. En aquestes disposicions, el papa Innocenci III, mogut per l'experiència dels capítols generals de l'orde del Cister, imposava a tots els abat benedictins la celebració de capítols per cada una de les províncies eclesiàstiques.²¹¹ La província de Tarragona ho feu immediatament, reunint-se per primer cop el 1216-17.

De resultes de la formació d'aquesta entitat, de les seves reunions en capítol i de les diligències que feien, s'anà configurant amb el pas dels anys el fons de la Congregació, fins a tal punt que en el capítol de 1421, ja s'ordenava al president que fes un registre particular de tots els actes que havia elaborat com a president durant el seu trienni.²¹² Seixanta-nou anys més tard, s'afegia una nova disposició en les constitucions de la Congregació, en la qual s'ordenava que es fes un recull de tots els llibres de visites i de les actes dels capítols per ser custodiades totes juntes a l'arxiu de la presidència.

---

²¹⁰ Vegeu Assumpta ESCUDERO; Josep MAINAR. *El moble català al monestir de Pedralbes*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona – Museu d'Art de Catalunya, 1976.

²¹¹ Antoni Maria TOBELLÀ. Cronologia dels capítols de la Congregació Claustral Tarraconense i Cesaraugustana (Primera part: 129-1661). A: *Analecta Montserratensia. Miscel·lània Anselm M. Albareda II*. Abadia de Montserrat, 1964, vol. X, p. 224-225.

²¹² *Ibidem*, p. 263.

S'originava així l'arxiu de la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense i Cesaraugustana, un arxiu inicialment itinerant que es movia a cada nova designació de la presidència, tot conservant-se al monestir del president de torn.

Aquest sistema no degué donar bons resultats, ja que trenta anys després, en el capítol de 1512 celebrat al monestir de Sant Pere de Galligants, s'ordenava que l'arxiu de la presidència i la caixa comuna de la Religió, és a dir, la caixa dels diners de la Congregació, fossin traslladats i dipositats definitivament al monestir de Sant Daniel de Girona:²¹³ «[...] custodiatur in monasterio Sancti Danielis Gerunde, hoc est in eius arxivo, in quod deponantur pecunie comes dicti ordinis et etiam libri visitacionum et aliarium constitutionum».²¹⁴

La mateixa resolució capitular dóna les corresponents instruccions per al correcte funcionament d'aquest arxiu, totes elles relatives a la seva conservació, entesa no només com a conservació davant dels processos de deteriorament dels suports documentals, sinó conservació de la documentació i la seva informació mitjançant la regulació de l'accés i el préstec documental. Es disposa així que l'arxiu de la Congregació estigui tancat amb dues claus, una sota custòdia de l'abat de Sant Pere de Galligants, o el prior en la seva absència, i l'altra de l'abadessa de Sant Daniel; que no es negligeixi en la custòdia del fons permetent que es treguin documents sense prèvia autorització per escrit de l'abat president; i que en cas de necessitar copiar o traslladar un document, que es faci dins el monestir i que mai s'extregui d'ell cap document. Així mateix, s'estableix el mecanisme de préstec, només contemplat en l'únic cas que en la celebració del Capítol es precisin documents de l'arxiu, aleshores durant l'exercici previ de la visita de la Religió, els visitadors podran accedir a l'arxiu i extreure'n aquells llibres necessaris per l'execució del següent capítol, havent-los de tornar abans d'un mes de la fi del capítol si s'ha celebrat a la província de Tarragona, o de dos si ha estat en la de Saragossa.

---

²¹³ *Ibidem*, p. 240.

²¹⁴ Acta del Capítol provincial celebrat a Sant Pere de Galligants. 3-7 maig 1512. (CAT AAM CCTC Llibre 10 p. 68v-69).

Sembla que aquest funcionament degué ser regular, com s'observa en el capítol de 1540 a Banyoles, on el monjo Francesc Miró presenta un recull de cent cinquanta constitucions, que des d'aquell moment passaran a ser les Constitucions de la Religió, i es mana que es dipositin al fons de la Congregació, a l'arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona.²¹⁵

De resultes de la custòdia del fons de la Congregació al monestir de Sant Daniel, la situació de l'arxiu de la comunitat va canviar, i passà de la caixa dels documents de la comunitat referenciada a la visita de 1490 a, trenta-set anys més tard, l'estança o habitació de l'arxiu on s'hi conserven els dos fons (el de la comunitat i el de la Congregació), tal i com documenta la visita de la Religió de 1527.

El 30 d'abril de 1527 els visitadors manen a l'abadessa Beatriu Alemany que:

[...] no permeta que en lo arxiu de dit monestir, en que estan les scriptures, entren personas algunas per mirar aquelles, sinó lo procurador o algun de la Religió, e no los capellans del dit monestir ni altres per quant no expedeix en dit monestir.²¹⁶

D'aquesta referència es desprèn que a la primera meitat del segle XVI el fons monàstic ja ocupava una estança dins el monestir, i era utilitzat i consultat per altres persones més enllà de la pròpia comunitat de monges, com ara el procurador del monestir (la persona que gestionava en procura els comptes de la comunitat: les entrades de rendes, censos i censals del monestir i les despeses del dia a dia de les senyores monges), o algun monjo benedictí, com ara els propis visitadors, que cada tres anys entraven i observaven l'arxiu monàstic en la seva visita. També hagués pogut entrar a l'arxiu el notari de la comunitat, en tant que com a notari podia tenir la necessitat de consultar algun document per expedir-ne còpia. Un exemple d'aquest darrer cas el trobem en el llibre de Procura de 1664-1666:

A 22 de abril 1665 tinc pagat a Savarrés, notari, per treure tres còpies del testament de la senyora Maria de Miquel és anat al convent per traurar-las del arxiu, he gastat quatre lliuras deu sous.²¹⁷

---

²¹⁵ TOBELLA, p. 233.

²¹⁶ Actes de les visites als monestirs catalans. 1527. (CAT AAM CCTC Llibres 13 p. 100v).

²¹⁷ Llibre de Procura. 1664-1666. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Vòlums núm. 1726 p. 25).

El fet que s'indiqui que es permet entrar a «algun de la Religió», fa pensar que amb tota probabilitat el fons documental de la Congregació Claustral estava dipositat juntament amb el propi fons monàstic de la comunitat de Sant Daniel, i ambdós, per bé que diferenciats, compartien el mateix espai a l'arxiu del monestir.

Del manament de la visita de 1527 també se'n dedueix que l'entrada a l'arxiu no estava regulada i que a la pràctica, l'abadessa permetia que algun dels capellans del monestir hi accedís a consultar documents. Una situació que no afavoria la conservació de la documentació i que calia corregir, ja que l'arxiu monàstic conservava també el fons de la Congregació i podia tenir documentació sensible sobre monjos i monges, abats i abadesses dels monestirs de la Religió, però sobretot perquè durant tot l'Antic Règim l'arxiu és entès com la clau del sosteniment econòmic, i conseqüentment espiritual, de la comunitat. Tal i com ho defensen els visitadors de Sant Daniel durant la visita del febrer de 1534:

E com sia cosa molt necessària la conservació y renovació de les scriptures, instruments u altres del monestir, per la conservació dels fruïts y rendes sens los quals les religioses ni menys lo servey de Déu se portà conservar, per-sò pregam a la Senyora Abadessa ab suma diligència inste en la custòdia, guàrdia y conservació de aquels, y dins lo trienni esdevenidor procure y fassa tota diligència los procurados del monestir capbreven las rendes del dit monestir y capbreus jurats y autentichs fassen y tinguen en dit monestir; la qual cosa molt a la dita Reverent Senyora Abadessa encarregam.²¹⁸

Els visitadors de la Religió insten aquest cop que l'abadessa vetlli per la custòdia, guàrdia i conservació de les escriptures i instruments del monestir, associant la conservació de la documentació amb la conservació de les rendes que cobra el monestir de les seves propietats i jurisdiccions, i per tant, amb el sosteniment de la pròpia comunitat de monges. Es remarca així el valor primari del fons monàstic, el seu valor administratiu per a la correcta gestió i cobrament de les rendes, i probatori per a la defensa de les mateixes. Però també es fa evident el paper que desenvolupaven els visitadors de la Congregació en la gestió i conservació d'aquests arxius monàstics. Ja que com a supervisors i correctors de la vida comunitaria dels monestirs integrants de

---

²¹⁸ Actes de les visites als monestirs de Catalunya. 1534. (CAT AAM CCTC Llibre [1]0 p. 25v-26).

la Congregació, els visitadors també exercien a la pràctica de supervisors de la correcta conservació de la documentació d'arxiu, garants en definitiva del bon estat dels arxius monàstics benedictins de la província.

A més a més, en aquest mateix fragment s'observa com no n'hi ha prou amb la conservació dels documents existents, sinó que cal la seva actualització. Per això, els mateixos visitadors encarreguen a l'abadessa que els procuradors de la casa capbrevin les rendes monàstiques i creïn nous capbreus autèntics i actualitzats d'aquestes per tenir-los a l'arxiu monàstic. Fent pal·lès fins a quin punt les disposicions dels visitadors influenciaven no tan sols en la conservació de la documentació, sinó també en la producció documental dels monestirs, determinant l'elaboració i renovació d'un o altre document.

Aquest tipus de disposicions o manaments són una constant en les visites de la Congregació Claustral als seus monestirs, sobretot quan algun d'ells pateix una minva en les seves rendes o és deutor del seu procurador. Per això en totes i cadascuna de les visites de la Religió, des dels seus inicis al segle XIV fins a la seva desaparició amb l'exclaustració general dels monjos el 1835, una de les preguntes de rigor que es feia sempre a l'abadessa o a la priora durant els interrogatoris era si les escriptures, capbreus, privilegis i altra documentació es trobava ben guardada en el monestir.²¹⁹ Essent doncs les actes de les visites de la Congregació una vertadera font d'informació per l'anàlisi de l'evolució de la funció arxiu d'aquests monestirs benedictines. Una font per altra banda força sistemàtica, només distorcionada pels buits documentals del propi fons de la Congregació.²²⁰

L'accés i la custòdia dels arxius dels monestirs integrants de la Congregació era una altra de les preocupacions habituals de la presidència, per això no només se'n restringia l'accés i consulta dels fons, sinó també la sortida de documentació a mans de

---

²¹⁹ Vegeu l'annex dos del present estudi: *Formulari dels visitadors de la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense i Cesaraugustana que utilitzaven per l'interrogatori de les monges dels monestirs femenins de la Congregació durant la seva visita triennal. 1626-1627.* (CAT AAM CCTC Llibre 26 p. 49-50).

²²⁰ El fons de la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense i Cesaraugustana es troba avui molt dispers. El volum més important es conserva a l'Arxiu de l'Abadia de Montserrat que, malgrat pertànyer a la Congregació Observant de Valladolid, el va adquirir per compra a inicis del segle XX. La resta del fons es localitza a l'Arxiu Reial de Barcelona, on hi ingressà fruit de la desamortització de Mendizábal. Vegeu TOBELLÀ, p. 221-328; i ZARAGOZA PASCUAL, *Història de la Congregació Benedictina*.

procuradors, notaris i altres oficials de la casa pel seu ús en plets, negocis i similars. Per aquest motiu, l'abadessa Isabel Alamany de Sant Daniel en la visita del juny de 1569 s'afanya a precisar que els documents que ha extret el procurador se'n guarda una còpia a l'arxiu.

12. Item, si los capbreus, privilegis y altres escriptures del present monestir estan ben guardades. Respon totes les escriptures y privilegis estan ben guardats en lo arxiu, sinó algunes que estan en mans del procurador y ja ne resta còpia dins dit archiu.²²¹

Desconeixem quins foren els motius pels quals la Congregació Claustral va decidir en el Capítol de 1512 dipositar el seu arxiu a Sant Daniel, potser hi influencià el fet que era el monestir femení més proper al lloc a on es va celebrar el capítol on es va prendre la decisió, Sant Pere de Galligants. Però el cert és que era una designació poc àgil i útil al bon funcionament de l'entitat, ja que normalment la documentació es necessitava a Barcelona i calia cada cop anar a buscar-la a Girona, dur-la a Barcelona i un cop finalitzat el tràmit retornar-la a Girona.

Possiblement per aquest motiu, cinquanta-set anys més tard, el 1569, el capítol de la Congregació Claustral Benedictina celebrat a Sant Pau del Camp decidí traslladar el fons de la Congregació conservat a l'Arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona a Barcelona, concretament al monestir de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona, de monges benedictines des de 1515-18.²²²

Desconeixem si aquesta disposició es dugué a terme i l'arxiu de la Congregació marxà de Sant Daniel a la segona meitat del segle XVI en direcció a Santa Clara de Barcelona, però notícies posteriors ho posen en qüestió.

L'any 1578 la comunitat del monestir de Sant Pere de les Puel·les resolia en capítol cedir a la Congregació Claustral l'ús d'un espai del seu monestir, anomenat «el Celleret», per guardar-hi l'arxiu de la Religió.²²³ I a jutjar pel lloc on es va celebrar el Capítol de la Congregació de 1584, «in monasterio Sancti Petri monialium dicti nostri ordinis in civitate Barcinona, in loco quo archivium dicti monasterii extra clausuram

---

²²¹ Actes de les visites als monestirs catalans. 1569. (CAT AAM CCTC Llibres 22 sense paginar).

²²² TOBELLA, vol. X, p. 240.

²²³ Acta capitular del monestir de Sant Pere de les Puel·les cedint una cambra per dipositar-hi els documents de la Congregació. 20 juny 1578. (CAT AAM CCTC Llibre 24 p. 110-110v).

erectum est»,²²⁴ l'oferta de les monges barcelonines fou acceptada. Així doncs, fent cas a les actes dels capítols, a finals del mateix segle XVI l'arxiu de la Congregació tornaria a traslladar-se, ara a Sant Pere de les Puelles. Però, el Capítol provincial de la Congregació Claustral celebrat a l'església de Sant Pere d'Osca entre el 3 i 11 de maig de 1600 encara ordenava:

[...] qu'el archivo de la Religión que está en San Daniel de Girona se translade a San Pedro de las Puellas de Barcelona y que allí se ayan de enserrar todos los libros processos y qualesquier otras escrituras de cosas tocantes a la Religión.²²⁵

Així doncs, malgrat la disposició del 1569 de traslladar l'arxiu de la Congregació de Sant Daniel de Girona a Santa Clara de Barcelona, el maig de 1600 el fons encara restava al monestir de Sant Daniel, sinó tot, una part.

Les repercussions de les disposicions tridentines a Sant Daniel de Girona

Després de la custòdia de l'arxiu de la Congregació, a finals del segle XVI, un altre element extern a la comunitat de Sant Daniel desencadenà novetats en l'evolució de la funció arxiu en el marc del monestir: el Concili de Trento.

El dinovè concili ecumènic de l'Església Catòlica celebrat a la ciutat de Trento s'inicià el 13 de desembre de 1545 i es desenvolupà en tres etapes: la primera, celebrada entre els anys 1545 i 1549, va ser interrompuda per falta d'acord entre el papa Pau III i l'emperador Carles V del Sacre Imperi Romanogermànic; la segona fou molt breu, entre 1551 i 1552, en temps del papa Juli III; i després d'una llarga espera es tornà a reprendre sota el pontificat de Pius IV, clausurant-se el 4 de desembre de 1563. Divuit anys de concili ecumènic per respondre la Reforma protestant i fixar el dogma catòlic. Fou l'última sessió, la vinticinquena, que se celebrà entre el 3 i 4 de desembre de 1563, i amb la que es va cloure el concili, la que tractà sobre els regulars i les monges.

---

²²⁴ Acta del Capítol provincial celebrat al monestir de Sant Pere de les Puelles. 3-8 maig 1584. (CAT AAM CCTC Llibres 25 p. 61).

²²⁵ Acta del Capítol provincial celebrat a Sant Pere d'Osca. 3-11 maig 1600. (CAT AAM CCTC Llibre 25 p. 31v).

Tal i com diu María Luisa García Valverde, pròpiament Trento no va legislar sobre arxius monàstics, però sí que va posar «las bases para una organización monacal distinta a la conocida hasta ese momento».²²⁶ Unes bases que alhora van suposar una homogeneïtzació de la vida regular, molt especialment de la femenina. Amb tot, va ser cada ordre o congregació l'encarregada de traduir les disposicions tridentines i adaptar-les per a la seva aplicació en cada un dels monestir o convents dependents. Per García Valverde, Trento va dur a una nova producció documental dins els monestirs i convents, sistematitzada pels «Definitorios de cada Orden [...]». Ellos serán los que establezcan la forma de ordenación, utilización y salvaguarda de todo el caudal documental que se generó a partir del último tercio del siglo XVI».²²⁷ Un canvi d'activitats i funcions dels monestirs i les seves comunitats havia de suposar també un canvi en la producció documental d'aquests.

Certament, fou la Congregació Claustral Benedictina Terraconense i Cesaraugustana l'encarregada de traduir les disposicions conciliars tridentines als seus monestirs amb la publicació, primer, de les *Ordinacions per als monestirs de les religioses del Orde de Sant Benet de la província de Tarragona* el 1615, i després de les *Constitutiones Congregationis Tarraconensis et Caesaraugustae Claustralis Sanctissimi Patriarchae Benedicti renovatae et reformatae in Capitulo Generali anno 1662*.²²⁸ Si ens fixem en el contingut dels vint-i-cinc capítols d'aquesta última, hom pot fer-se una idea ràpida de fins a quin punt Trento va tocar tots els aspectes de la vida regular, des dels vots d'obediència, castedat i pobresa al funcionament de la Congregació (a través del president i la seva jurisdicció, el Definitori i la Junta, els visitadors, els capítols generals, els capítols anuals o quotidians i el tresorer de la Religió), passant per la regulació dels espolis, la figura de l'abat, l'ofici diví, els sufragis dels germans difunts, els confessors i la celebració de la missa, la vida comunitària, les porcions administrades, l'hàbit, la vida i honestat dels monjos, l'abstinència i el dejuni, l'admissió dels novicis i la professió,

²²⁶ María Luisa GARCÍA VALVERDE. El Concilio de Trento: una aproximación a la organización archivística monacal. A: CEMYCYTH. *Cuadernos de Estudios Medievales y Ciencias y Técnicas Historiográficas*, 1995, 20, p. 95.

²²⁷ GARCÍA VALVERDE, «El Concilio de Trento», p. 95.

²²⁸ *Constitutiones Congregationis Tarraconensis et Caesaraugustae Claustralis Sanctissimi Patriarchae Benedicti renovatae et reformatae in Capitulo Generali anno 1662*, Barcelona: Typographia Antonii Lacavalleria. 1662. (CAT AMSDG MSDG D103 núm. 5).

l'estudi dels monjos, l'ordenació sacerdotal d'aquests, la clausura i la reparació de la casa i les penes.

S'ha vist en el Concili de Trento l'inici, la pedra que fonamenta l'aparició i consolidació dels arxius parroquials. Així, per exemple, Pedro Rubio afirma rotundament que aquest concili representa el punt de partida dels arxius parroquials. I malgrat que reconeix que no se n'ocupà expressament, dedueix que van ser les decisions preses a Trento les que van impulsar, cert, però també van fer possible l'existència dels arxius parroquials.²²⁹ I això, malgrat que és notori que moltes parròquies havien començat a produir llibres de registres sacramentals i documentació notarial amb anterioritat. En són exemples els registres d'òbits de Santa Maria del Pi de Barcelona que s'inicien el segle XIV²³⁰ o els de la parròquia de Santa Maria de Guimerà des del 1446.²³¹ Per això, alguns historiadors creuen que Trento establí i fixà una pràctica que ja s'estava donant en diversos llocs, fent-la norma d'obligat compliment per totes les parròquies i afavorint així la seva generalització. En aquest sentit, cal tenir ben presents les paraules de Joaquim M. Puigvert, que seguint les aportacions de Lluís Monjas en la seva obra *La reforma eclesiàstica i religiosa de la Província Eclesiàstica Tarraconense al llarg de la Baixa Edat Mitjana*, adverteix de la necessitat de «reduir les diferències entre l'abans i el després del concili de Trento» que tradicionalment s'ha vingut defensant fins avui. Monjas ho fa partint de l'anàlisi de les visites pastorals, però podríem ampliar-ho també a l'àmbit dels arxius de l'Església, car el mateix Puigvert avisa que d'ara endavant caldrà rellegir el Concili de Trento, «així com els corpus moderns de les constitucions provincials i sinodals, en la mesura que molts dels seus decrets i constitucions recullen pràctiques i projectes reformistes d'origen medieval».²³²

²²⁹ RUBIO MERINO, *Archivística eclesiàstica*, p. 58-59.

²³⁰ Llibre d'òbits de la Parròquia de Santa Maria del Pi. 1372. (CAT APSMP Llibres d'òbits núm. 1).

²³¹ Julio Luis QUÍLEZ MATA. L'aplicació de la norma ISAD(G) als fons parroquials de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona. A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 1999, núm. 15, p. 259-287.

²³² Lluís MONJAS MANSO. *La reforma eclesiàstica i religiosa de la Província Eclesiàstica Tarraconense al llarg de la Baixa Edat Mitjana a través dels qüestionaris de visita pastoral* [en línia]. Barcelona: Fundació Noguera, 2008, p. 21 [consulta: 29 de desembre de 2016]. Disponible a: <<http://www.fundacionoguera.com/libros/REFORMA%20ECLESI%3%80STICA%2007%20fet.pdf>>.

Quelcom similar passà també amb els arxius monàstics. Com veurem en el proper apartat, la primera traducció de les disposicions conciliars en el si de la Congregació Claustral són les *Ordinacions per als monestirs de les religioses del Orde de Sant Benet de la província de Tarragona* de l'any 1615, en les quals es contempen l'arxiu i el càrrec d'arxivera. Però d'aquest fet no podem deduir que el Concili de Trento posés les bases per una producció i gestió documental nova als monestirs, com a mínim en els monestirs benedictins femenins de Catalunya, car no es detecten canvis evidents en la producció documental postconciliar respecte la preconiliar o en la concepció de l'arxiu dins del monestir.

Així per exemple, com ja hem vist, Sant Pere de les Puel·les disposava d'un arxiu com a mínim des de 1365 i d'un notari arxiver des de 1430 i Sant Daniel com a mínim des de 1512, quan el fons de la Congregació fou dipositat en aquest monestir. Les visites regulars als monestirs, també previstes i ordenades pel Concili, les tenim documentades per la Congregació Claustral des del 1330, any del primer llibre de visites conservat en el fons de la Congregació.²³³

Els capítols segon i tercer de les disposicions pels regulars, prohibeix la propietat a tots els regulars, homes o dones, pel vot de pobresa. García Valverde defensa que aquesta regulació comportà l'inici de tot un seguit de sèries documentals. Així, l'excepció que el Concili ofereix a la regla, permeten que els familiars de les monges «podían asignarles una pensión anual o mensual vitalicia con libre disposición para las necesidades ordinarias y usos honestos», fa aparèixer els llibres de gestió econòmica d'aquestes pensions o censals. En canvi, altres sèries documentals que exposa, com escriptures de renúncia de legítimes, testaments o escriptures de presa d'hàbit, no les trobem en el cas de les benedictines catalanes, o les trobem molt abans, com les cartes de professió, les primeres de les quals daten del segle xi i de forma més seriada a partir d'inicis del segle xv. Tampoc es pot afirmar que la producció de les sèries documentals de llibres diaris i de procura de cada monestir emani de les disposicions tridentines, doncs tot i que les Ordinacions de 1615 estableixen en el capítol XV la figura del procurador i de

---

²³³ Llibre de visites. 1330. (CAT AAM CCTC Llibres núm. 1).

l'exacció de comptes,²³⁴ documentem ja aquestes sèries a Sant Daniel de Girona i també a Sant Pere de les Puel·les des de mitjans del segle XIV.

Molta de la documentació que García Valverde identifica com a producte de la nova regulació de la vida monàstica per part de les disposicions tridentines (llibres de presa d'hàbit, llibres de professions, llibre d'elecció i confirmació de càrrecs), no la trobem ni en el fons del monestir de Sant Daniel de Girona ni en el de Sant Pere de les Puel·les. Tan sols l'aparició dels documents de llicència per sortir de la clausura en cas de malaltia, les llicències anuals d'entrada del metge,²³⁵ o els documents d'exàmen o exploració que el bisbe feia a les noves postolants abans de professar (i que es troben als corresponents arxius diocesans, ja que era una facultat del bisbe no de la comunitat), i alguns pocs més, podem atribuir com a novetats documentals postridentines.²³⁶

Amb això, no volem pas negar les repercussions que tingueren les noves disposicions emenades del Concili de Trento per a la vida monàstica femenina, que foren moltes i de diversa índole. Certament, a mesura que les reformes s'anaren aplicant als monestirs es produïren algunes novetats documentals a l'arxiu, car activitats i funcions que fins aleshores no existien, hagueren de ser assumides per les comunitats. Amb tot, creiem que en ocasions s'ha sobrevalorat la incidència que aquest concili tingué pel que fa a la producció documental de l'Església, ni el que hi havia abans era un desert,

---

²³⁴ «Capítulo XV, Del procurador y exacción de cuentas. Como para la conservación y aumento de las cosas espirituales sea tan necesario de las cosas temporales; por esto exortamos a la abadesa sea solícita y diligente en la conservación de las rentas y emolumentos del monasterio, y haga cabrebar aquellas con grande solícitud. Cuide del encomendar el oficio del procurador de rentas a persona inteligente y diligente y tal, que de él se pueda haver confianza en la exacción y cobranzas de las rentas, como cosa tan importante, y que depende de él todo el bien temporal del monasterio. Y queremos que el oficio de procurador dure por tiempo de dos años; y que dos meses después de concluidos, haga exacta y diligente inquisición y exámen de las cuentas de entrada y salida de dichas rentas y emolumentos, y esto en presencia de la priora, y la monja maior más antigua, y de los protectores y escribano real del monasterio. Y de lo que constará quedar en debito o en crédito, harán de ello la definción y escritura conveniente, para que de este modo sepan, y tengan total noticia del estado y administración de las mismas rentas. De cuías cuentas así difinidas pondrán una copia en el archivo, signada y firmada por todas las personas que haian intervenido en ellas [...]». CONGREGACIÓ BENEDICTINA CLAUSTRAL TARRACONENSE I CESARAUGUSTANA. *Constituciones para los monasterios de religiosas de la Congregación Benedictina Claustal Tarraconense y Cesar-augustana*. Barcelona: Imprenta de Lorenzo Deu, 1615, p. 47-48. (CAT AMSDG MSDG D103 núm. 3).

²³⁵ GARCÍA VALVERDE, «El Concilio de Trento», p. 107.

²³⁶ *Ibidem*, p. 110.

ni el que vingué després arribà immediatament després. Els canvis foren lentament assumits, esdevenint-se en cronologies molt diverses segons els territoris i també segons els ordes o famílies monàstiques.

Què va suposar doncs el Concili de Trento pels arxius monàstics? O més ben dit, què va suposar per l'arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona, que és el que ens ocupa? A llarg termini les diposicions tridentines suposaren un canvi de vida comunitària pels monestirs femenins sobretot en tots aquells aspectes estretament relacionats amb la clausura i el major control de la vida interna i externa de les «religioses». Per tant, acabà comportant l'aparició d'aquella producció documental nova associada a les noves activitats. Ara bé, la conseqüència més determinant per l'evolució dels arxius d'aquestes comunitats femenines fou sense dubte l'encàrrec que la Congregació Claustral rebé per redactar unes constitucions que recollís els preceptes tridentins per a la reforma. Unes constitucions o ordinacions que, com veurem en el següent capítol, la Congregació va aprofitar per legislar i incloure altres elements de vida comunitària femenina més enllà dels aprovats pel concili. Entre ells els referents a l'arxiu i les arxiveres.

No obstant, gràcies a l'aplicació de les reformes tridentines a través de la visita extraordinària que la Congregació Claustral dugué a terme a Sant Daniel de Girona el 1574, tenim constància de les condicions ambientals en què s'ha conservat l'arxiu d'aquest monestir al llarg dels segles i, que en part, poden explicar algunes patologies de la documentació conservada fins avui.

El monestir de Sant Daniel es troba alçat en mig de la Vall de Sant Daniel, també dita la Vall Tenebrosa, un espai de densa vegetació i abundant aigua a tocar de la ciutat de Girona, en el qual s'hi troben múltiples fonts i hi discorren diverses rieres que alimenten el riu Galligants, conegut per les seves constants riuades. Un clima que es fa palès en les paraules de l'abat Gaspar Vallgornera, de Sant Pere de Roda, i d'Antic de Vilalba, abat de Sant Pere de Banyoles, en la vista extraordinària de 1574:

[...] Y entrant nos en per la claustra de baix trobarem totes les pedres molt humidas y verdes, amostrant és loc molt fret. Y arribarem al reffator, lo qual esta situat en un passatge qui hix a un cel hubert ha hont y ha algunes cases de religioses, y per estar en

loc tant baix y tant fret en lo invern nos aparagué no convenia les religioses y menjàssen, sinó qu'es destinàs altre loc [...] en la sobra claustra. [...] Y après miràrem la abbadia que ix a la sobre claustra cerca del parlador, ha hon veherem prou comoditat per poder-se fer un reffator per meniar dites religioses en temps de fret, lo qual és molt gran en dit monestir per estar cituat en la vall qu'és anomenada Tenebrosa, per tenir en dit temps molt poques hores de sol. Y més veherem moltes cases de religioses les quals los parents delles (segons se diu) les han hedifficades, y per-çò mudar-les a elles y guardar-les de la fredor de la sota claustra, seria bé se acabàs la hobra de la sobre claustra per què en lo temps der-ivern no tinguéssen de abaixar a lo claustra de baix [...], o verament tranferir-les en la ciutat.²³⁷

El fred i la humitat són una constant en les visites de la Congregació; amb elles s'excusa l'abadessa per no menjar al refetor o no dormir al dormidor comú i en diverses ocasions s'indica la precària salut de les monges causada pel fred i la humitat del lloc. Però certament, encara avui, qui passeja pel claustre romànic d'aquest monestir un dia d'hivern ha de vigilar de no relliscar amb la humitat de les lloses del terra. Aquesta problemàtica no afectava tan sols en els pisos inferiors de l'edifici, sinó que també es detectava en altres indrets del clos monàstic, com en aquesta visita de 1723-1724:

[...] per quant semblantment tenim avariguat de què en las finestras exteriors del dit monestir, a-més de las rexas de ferro no hi ha jamay hagut zelosias, quiçà per la extremada humitat inseparable del terreno en que està situat est monestir, de forma que passant humida la estació del hivern se han vist florir-se las cadiras y altres mobles en los aposentos de habitació (lo que haurà donat motiu a ésser espayosas las finestras per poder correr més lo ayre). [...] Conciderant axí mateix la soledat y lobreguès del dit terreno y son circumvehinat, nos ha aparegut convenient suspendrer lo mandato de posar-se zelosias en ditas finestras [...].²³⁸

Així, encara que l'arxiu es trobés en algunes de les estances del primer pis de l'abadia, on el documentem a finals del segle xv, no estava exempt del risc de l'humitat de la

---

²³⁷ Acta de la visita al monestir de Sant Daniel de Girona. 11 novembre 1574. (CAT AAM CCTC Llibres 23 p. 60-64).

²³⁸ Visita extraordinària de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 20 desembre 1723 - 2 gener 1724. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 29).

casa, que com s'observa afectava fins i tot als mobles de dins les estances de les cases de les monges.

Els visitadors d'aquesta visita extraordinària de 1723-1724 al monestir de Sant Daniel tenien per objectiu trobar-hi tots aquells elements que es desviessin de les Constitucions de la Congregació i de les disposicions tridentines, sobretot aquelles en matèria de clausura,²³⁹ que eren les que més els preocupaven, i fer corregir la situació a l'abadessa sota l'amenaça de diferents penes. El fet que permetin que la comunitat se salti l'obligació de tenir gelosies de fusta a totes les finestres que donaven fora de la clausura i que es conformin amb les reixes de ferro, tot i la soledat del lloc, remarca la certesa de la problemàtica de la humitat i la necessitat de ventilació constatat de les estances. Malgrat tot, l'escassa presència de patologies fúngiques en la documentació del fons monàstic que s'ha conservat fins avui, ens fa pensar que aquesta era una problemàtica ben present entre les persones custòdies del fons, que posaren els mitjans necessaris per evitar-la.

El paper de la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense i Cesaraugustana en l'aparició, regulació i consolidació de l'arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona fou clau. A ella no només es deu el fet que el fons monàstic gironí passi de l'arca de les escriptures a l'estança d'arxiu, que s'hi reguli l'accés i la custòdia i es vetlli per la conservació i incrementació del fons; sinó que també és l'encarregada d'establir normativament la figura de la responsable de l'arxiu, la monja arxivera, a través de les primeres *Ordinacions per als monestirs de les religioses del Orde de Sant Benet, de la província de Tarragona*.²⁴⁰

---

²³⁹ El capítol V del Decret de reforma dels regulars i les monges, manà a tots els bisbes «poniéndoles por testigo la divina justicia y amenazándoles con la maldición eterna, que procuren con el mayor cuidado restablecer diligentemente la clausura de las monjas en donde estuviere quebrantada, y conservarla donde se observe, en todos los monasterios que les estén sujetos con su autoridad ordinaria, y en los que no lo estén con la autoridad de la sede Apostólica; refrenando a los inobedientes y a los que se opongan, con censuras eclesiásticas y otras penas [...]». Ignacio LÓPEZ DE AYALA (traducció). *El Sacrosanto y Ecuménico Concilio de Trento*. 3a ed. Madrid: Imprenta real, 1787, p. 365. (CAT AMSDG MSDG D103 núm. 8).

²⁴⁰ CONGREGACIÓ CLAUSTRAL BENEDICTINA TARRACONENSE I CESARAUGUSTANA. *Ordinacions per als monestirs de les religioses del Orde de Sant Benet, de la província de Tarragona*. Barcelona: Estampa de Llorens Déu en lo carrer de la Bocaria, 1615. (CAT AMSPP MSPP Constitucions núm. 1 p. 30).

«Del arxhiu y archiveras». Ordinacions pels monestirs de religioses de la Congregació

Després de segles recopilant les constitucions aprovades als capítols de la Congregació Benedictina Claustral Terraconense i Cesaraugustana i de múltiples intents de redactar-ne un recull definitiu, la Congregació aprovà i estampà les primeres constitucions el 1615, però només dirigides als seus monestirs femenins. Les constitucions generals de la Congregació encara es farien esperar cinquanta anys més.

En aquestes primeres constitucions de 1615 apareixen per primer cop les disposicions de la Congregació respecte «Del arxhiu y archiveras» fora del context concret d'una visita:

Com sia cosa deguda que las escripturas, llibres, actes y altres papers, tocants de qualsevol manera a la iglésia, monastir y convent, y rendas, censals, emoluments, rebudas, datas, gastos de ell, sia ab seguretat y clarícia en lo archiu guardats. Per-çò ordenam a la abadessa que, a més del notari archiver que cada monastir té, dedique per archiveras una dona major y altra vel negra, que aparexeran ésser més instruydas y tenir més intelligència en escripturas, clarícias de actes y antiguedats de la casa: las quals tindran particular cuydado en redreçar lo archiu, y apartar unas escripturas de otras, posant aquellas en calaxos, o armaris ab sos títols; de manera que sia fácil trobar las que seran al propòsit per a cada negoci dubtós, que ab ellas se podrà saber, o facilitar sa clarícia, lo qual archiu manam que sia tancat al menys ab una clau.²⁴¹

Malgrat la brevetat del fragment, la informació que aporta sobre la visió de la Congregació en relació a què és un arxiu monàstic, què ha de contenir i quina funció i paper ha de dur a terme en el si de la comunitat, és molt clara. En primer lloc, parteix d'una afirmació que considera evident: que és un deure de qualsevol monestir tenir tota la documentació de l'església, casa o comunitat guardades amb seguretat i claredat, és a dir, ordenades a l'arxiu del monestir. Amb aquesta afirmació no només enumera els possibles tipus de documents, tant en relació al seu suport o tipologia documental (escriptures, llibres, actes notaris i tot tipus de papers) com en la funció o activitat que els pot generar (rendes de les propietats i jurisdiccions, censals, rendes

---

²⁴¹ *Ibidem*, sense paginar.

associades als diversos oficis del monestir, rebudes i pagaments diversos i les despeses de la casa); sinó que també deixa clar que a l'arxiu monàstic s'hi ha de guardar tota la producció documental de la casa, ja sigui la relativa al culte a l'església, a la gestió de l'edifici monàstic o a cada un dels membres que conformen la comunitat, el convent. A més a més, amb dues paraules, "seguretat y clarícia", indica que no n'hi ha prou en guardar tota la documentació a l'arxiu, sinó que aquesta ha d'estar segura, i això vol dir restringir l'accés i vigilar per la seva conservació, i alhora ordenada amb claredat per al seu correcte ús i gestió.

En conseqüència, s'ordena a l'abadessa que, a banda del notari arxiver del monestir, hagi d'escollir dues monges de la comunitat que facin d'arxiveres. És a dir, que la novetat resideix en designar dues monges arxiveres de la comunitat, no en tenir un notari assalariat que faci funcions d'arxiver de la casa. Deduint-se, per tant, que fins feia relativament poc, algunes dècades enrere, la situació habitual era que l'arxiu del monestir estigués a càrrec del notari de la comunitat, potser un notari procurador.

Les noves monges arxiveres havien de ser dues: "una dona major y altra vel negra". O dit d'altra forma, la primera havia de formar part del grup de monges que feia més anys que havien professat, que en el cas de Sant Daniel el 1515 eren 18 monges d'una comunitat de màxim 31 dones entre professes i novícies,²⁴² i que solien ser les monges que ostentaven càrrecs i oficis dins el monestir (com la priora, la sagristana, la pietera, la cambrera, l'infermera o la granadera) i normalment membres del consell de l'abadessa. La segona tan sols havia d'haver professat, haver fet els vots monàstics per així ser membre de ple dret de la comunitat (no podent ser ni novícia, ni escolana).

A banda, per l'ofici que havien d'exercir era necessari que fossin intel·ligents i instruïdes en tipus d'escriptures i actes, així com en les «antiguitats» de la casa, coneixedores del passat del monestir, de la seva història, per tal d'entendre i gestionar més fàcilment la documentació. Per això, també era necessari que una de les dos arxiveres fos una dona major amb anys d'experiència dins la comunitat, d'haver viscut situacions o haver-les sentit relatar a les més ancianes de la casa. Un element aquest que introdueix alhora

---

²⁴² Acta del capítol provincial cel·lebrat al monestir de Sant Feliu de Guíxols. 3-6 maig 1515. (CAT AAM CCTC Llibres 11 p. 93).

una de les característiques que hom troba reiteradament en contextos comunitaris femenins: el pes de l'oralitat en la transmissió de la tradició de la casa. Núria Jornet ho analitza per Santa Clara de Barcelona a través de la seva llegenda fundacional:

[...] prendria cada vegada més força i significació la llegenda fundacional del monestir de Sant Antoni de Barcelona. Un relat llegendari que probablement es crearia a l'interior de la comunitat, en posar per escrit una memòria oral, comunitària, que s'hauria mantingut i transmès al llarg del temps [...].²⁴³

Una memòria²⁴⁴ que troba vinculada a la identitat i a la genealogia, les festes i les commemoracions, els monuments i l'art, les llegendes i les cròniques, creant «llocs de memòria», espais dedicats a l'espiritualitat, que dins el monestir es converteixen en vies d'accés al record històric propi. Espais que per Jornet amaguen una «voluntat de relatar», de «construir una memòria comuna» a través de textos escrits d'autoria col·lectiva «inserir en un primer moment en el registre de l'oralitat, propiciat per un entre-dones i un auditori monàstic que autoritza la veu i la paraula femenines». Per l'autora, són formes de llenguatge femení inserides en l'oralitat, que poden adquirir la seva textualitat en arribar a ser escrites.²⁴⁵ Aquesta plasmació en l'escrit vindria de la mà de l'arxivera o cronista de la comunitat. En aquest sentit, Jornet observa que no hi ha causalitat entre la institucionalització de l'arxiu de Santa Clara de Barcelona a finals del segle XVI (lloc de «memòria escrita relacionada amb la gestió de les relacions socials, econòmiques, amb la gestió del poder»), i que poc després es posés per escrit la llegenda fundacional de la comunitat (transmès oralment fins al moment entre les generacions de monges de la comunitat), de mà de la priora Dorotea Sarrovira,

²⁴³ Núria JORNET-BENITO. *Agnès de Peranda. Ordinacions i constitucions de l'abadessa del monestir de Sant Antoni de Barcelona, de l'orde de Santa Clara, de l'any 1260, sobre la celebració dels oficis divins que han de dur a terme els capellans i sacerdots beneficiats de l'església del monestir* [en línia]. Barcelona: Biblioteca virtual de investigació Duoda, 2012 [consulta: 25 de desembre de 2016]. Disponible a: <<http://www.ub.edu/duoda/bvid/text.php?doc=Duoda:text:2012.03.0011>>.

²⁴⁴ Els anys seixanta del segle passat historiadors com Frances Yates, Michael Clanchy entre d'altres, van ser els pioners en interrogar-se sobre la construcció, fixació i transmissió de la memòria en el passat. En l'actualitat són molts els historiadors que reprenen el tema amb noves aportacions i enfocaments. En són alguns exemples: Gabriela ZARRI; Nieves BARANDA LETURIA. *Memoria e comunità femminile. Spagna e Italia, secc XV-XVII. Florència*: Firenze University Press, 2011; Elma BRENNER; Meredith COHEN; Mary FRANKLIN-BROWN (ed.). *Memory and Commemoration in Medieval Culture*. Farnham: Ashgate, 2013.

²⁴⁵ JORNET-BENITO, *Agnès de Peranda*.

germana de la primera arxivera del monestir, Caterina Sarrovira.²⁴⁶ Notem a més a més, com l'encarregada de fixar per escrit la memòria oral de la comunitat de Santa Clara de Barcelona és la priora, un càrrec intimament lligat al d'arxivera monàstica en el cas de Sant Daniel de Girona.

Retornant a les Ordinacions de 1615, el mateix capítol «Del arxhiu y archiveras» continua descrivint les funcions i tasques pròpies de l'ofici d'arxivera, començant per «redreçar lo archiu», és a dir, posar-lo bé, arreglar-lo;²⁴⁷ la qual cosa indica implícitament que la Congregació pressuposava que els arxius dels seus monestirs no estaven correctament disposats. En concret, «redreçar» suposa «apartar unas escripturas de otras»: identificar cada una de les escriptures, separant aquelles que són diferents entre ells i ajuntar les que són similars per després classificar-les, ordenar-les, instal·lar-les i identificar-les «posant aquellas en calaxos o armaris ab sos titols». I tot amb la finalitat última de facilitar l'accés i consulta de la documentació «que seran al profit per cada negoci dubtós [del monestir]». Exactament el servei que té tot arxiu administratiu i de gestió pel seu productor, el de facilitar l'activitat pròpia de la institució.

Finalment, s'acaba manant una mesura de seguretat: restringir l'accés al dipòsit tancant-lo amb clau; indicant que com a mínim sigui amb una, per la qual cosa es pot deduir que és molt millor si el tancament és amb dues o tres claus. Són diversos els armaris o caixes conservades amb el model de tancament de les «tres claus», per bé

---

²⁴⁶ *Ibidem*.

²⁴⁷ Segons el Diccionari Alcover Moll, redreçar significa «tornar a posar dret (allò que estava tort, inclinat o ajagut)», però també s'usa figurativament per dir que s'ha d'«arreglar, posar bé (allò que era injust, espanyat, mal fet, errat)». Antoni Maria ALCOVER i Francesc de Borja MOLL. *Diccionari català-valencià-balear (DCVB)* [en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Editorial Moll, 2002 [consulta: 14 de gener de 2017]. Disponible a: <<http://dcvb.iecat.net/>>.

que el nombre de claus pot variar segons les necessitats, com l'armari de les cinc claus de Lleida, construït el 1686 per guardar-li les actes i privilegis de la ciutat.²⁴⁸

En aquest sentit, per Sant Daniel només s'ha documentat l'ús d'un pany d'una clau,²⁴⁹ possiblement perquè es tracta del pany de l'estança de l'arxiu. Però no podem descartar que els armaris o caixes on es trobava la documentació dipositada utilitzessin el sistema de les «tres claus», si bé aquest era un sistema molt més comú entre els armaris d'arxiu d'universitats, confraries, causes pies i similars, que no pas entre els arxius monàstics, diocesans o catedralicis, on es troben armaris amb diferents portes i compartiments, cadascun amb la seva clau. Així, per exemple, trobem l'armari de les set claus del Consell d'Andorra (una per cada cònsol de les set parròquies de la vall),²⁵⁰ el de tres claus de la Causa Pia de Puigmitjà fet el 1748 o la caixa de treus claus del Bací del Pobre Vergonyant de 1444, ambdós de la Parròquia de Santa Maria del Pi. Són mobles destinats a contenir la documentació i els diners d'una institució representada i gestionada per diferents càrrecs o representants, així que els tres panys no deixen de ser un sistema de seguretat per evitar que algun dels càrrecs amb accés a l'interior del moble pugui extreure'n o manipular-ne quelcom sense el coneixement dels altres. En canvi, els arxius monàstics, diocesans i catedralicis, de volums molt més grans, solen disposar d'estances senceres situades en espais de difícil accés dins l'edifici de la institució productora, amb una persona al càrrec de la seva custòdia. En aquests casos la seguretat es concentra en l'entrada a l'estança i en cada un dels calaixos de l'armari, però no és necessari un sistema de tres claus perquè: els volums són molt grans per

---

²⁴⁸ Elena GONZÁLEZ COSO. *L'Armari de les cinc claus: la necessitat de protegir la documentació* [en línia]. Lleida: Ajuntament de Lleida [consulta: 12 de desembre de 2016]. Disponible a: <https://www.paeria.es/arxius/noticies/Document_cat_8419.pdf>; i GENERALITAT DE CATALUNYA. *L'Armari dels Privilegis i Actes de la Ciutat torna a l'Arxiu Municipal de Lleida un cop restaurat pel Departament de Cultura* [en línia]. Generalitat de Catalunya: Departament de Cultura, 31 de maig de 2015 [consulta: 16 de setembre de 2016]. Disponible a: <http://premsa.gencat.cat/pres_fsvp/AppJava/notapremsavw/150603/ca/larmari-privilegis-actes-ciutat-torna-larxiu-municipal-lleida-cop-restaurat-pel-departament-cultura.do>.

²⁴⁹ Llibre de procura. 1700-1701. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1738 entre p. 198-199). Vegeu pàgina 160 d'aquest estudi.

²⁵⁰ ANDORRA ANTIGA. *L'Armari de les set claus. Arxiu històric del país* [en línia]. Andorra: Andorra Antiga [consulta: 13 de desembre de 2016]. Disponible a: <<http://www.andorraantiga.com/l-armari-de-les-7-claus.html>>. També a Marta PLANAS; Pere CAVERO; Domènec BASCOMPTE et al. *Casa de la Vall: de casa pairal a seu del Consell General*. Andorra la Vella: Govern d'Andorra, 1997.

cabre en un sol moble, hi ha un responsable únic de la custòdia i gestió de la documentació i la institució és molt jeràrquica amb un cap molt visible.

De les diferents tasques que el capítol encomana a les arxiveres (aplegar, classificar, ordenar, gestionar, conservar i facilitar l'accés) n'hi ha una que no hi és contemplada: l'elaboració d'instruments de descripció: repertoris, memorials, taules, llibres d'arxivació o similars. En qui recau doncs aquesta funció? Tenint en compte que la descripció és l'única funció de l'arxiver que les Ordinacions no exigeixen a les monges arxiveres, i que les mateixes Ordinacions donen per inqüestionable l'existència de l'arxiver notari del monestir, és probablement en ell a qui recau aquesta activitat. Més tenint en compte el seu domini de l'escriptura i les tipologies documentals, així com la seva capacitat legal de donar fe.

Un cop aprovades i editades les Ordinacions de la Congregació per a les monges el 1615 el seu compliment és obligatori, tal i com recull l'últim apartat de les mateixes, «De la observança de aquestas constitucions y preceptes».²⁵¹ On no només es mana que es guardi a l'arxiu l'edicte que la Congregació els entrega i no el treguin sota pena d'excomunicació, sinó que a més a més en el termini de dos mesos n'han de fer fer dues còpies «escritas de bona lletra en pergamí» i un cop enquadrades les «clavaran ab cadena en los faristols del chor y del capítol; per·a·què ninguna religiosa pugua allegar ignorància». Malgrat que no s'ha conservat a Sant Daniel cap volum encadenat de les Constitucions de la Congregació, el fons del monestir de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona té un exemplar en pergamí d'aquestes de 1671,²⁵² del qual penja encara la cadena metàl·lica que el subjectava al faristol del cor o del capítol.

---

²⁵¹ CONGREGACIÓ CLAUSTRAL, *Ordinacions*, 1615, p. 39.

²⁵² CONGREGACIÓ CLAUSTRAL BENEDICTINA TARRACONENSE I CESARAUGUSTANA. *Ordinacions per als monestirs de les religioses del Orde de Sant Benet de la Província de Tarragona*. Barcelona: Rafael Socies jove llibrater, 1617. (CAT AMSBM MSCB Ordinacions num. 551).

*Ordinacions per als monestirs de les religioses del Orde de Sant Benet de la Província de Tarragona. 1617.
(CAT AMSBM MSCB núm. 551)*

Amb la mateixa finalitat, es mana que siguin llegides en comunitat quatre vegades l'any, i s'encarrega als presidents i visitadors de la Religió «que diligentment inquirescan y averiguen si·s guarden totas aquestas constitucions y preceptes, y si trobaran la abadessa, priora, o altra de las que administran càrrechs negligents, remissas o descuydadas en observar·las y fer·las observar. Ordenam y manam que·ls sian aplicadas las penitèncias [...]».²⁵³

Així doncs, en totes les visites posteriors de la Congregació al monestir de Sant Daniel es preguntarà i es visitarà l'arxiu per observar si es compleixen els preceptes dictats. Per exemple, en la visita que tingué lloc entre el 5 i 10 de novembre de 1626, els visitadors trobaren que les arxiveres no havien aplegat tota la documentació de la casa en l'arxiu:

Y com les escripturas, tant comunas com particulars, degan ser recondidas en lo archiu y aiam trobat en lo present monastir que las pertanien als offissis las té cada religiosa en sa casa, per tant, avem manat que dins vuit dias les posen al archiu, de hont quant les aian menester les pugan tràurer, dexant en dit archiu memòria en escrits de ditas escripturas trauran.²⁵⁴

---

²⁵³ CONGREGACIÓ CLAUSTRAL, *Ordinacions*, 1615, p. 39-40.

²⁵⁴ Acta de la visita al monestir de Sant Daniel de Girona. 5-10 novembre 1626. (CAT AAM CCTC Llibre 26 p. 52v).

Una disposició molt interessant, ja que corregeix segurament el que era la pràctica habitual de la casa: cada monja conservava en la seva casa particular, on dormia, menjava i tenia les seves pertinences, la documentació relativa a l'ofici o càrrec que se li havia encomanat. Per exemple, la infermera o la cambrera podien guardar en una caixa o arquimesa, disposada en una de les cambres de la seva casa, els pergamins, capbreus i llevadors relatius a les propietats adscrites al seu càrrec juntament amb els seus propis documents particulars com correspondència, llevadors de rendes pròpies com a laica persona, etc.

És en aquest espai més privat i relacionat amb els oficis monàstics on troben l'altre moble destinat a conservar documentació dins el monestir: l'arquimesa. Aquesta fou tota una inovació en el mobiliari de la primera meitat del segle XVI. Constituïda per un cos paral·lelepípedic amb calaixets frontals protegits per una tapa que baixa i tanca amb pany i clau, l'arquimesa era un moble contenidor, no emprat com a suport per escriure a tall de pupitre o escriptori, sinó que complementant aquest contenia la documentació.²⁵⁵

Arquimesa del monestir de Santa Maria de Pedralbes. Segle XVI. (Reial Monestir de Santa Maria de Pedralbes, núm. inventari 115.324).²⁵⁶

Amb tot, María Letícia Sánchez defensa que l'arquimesa castellana, apareguda a finals del segle XVI com a «bargueño» o «papelera», fou emprada tant per guardar-hi documentació com per escriure-hi, i el descriu com «un mueble que era una especie de

---

²⁵⁵ PIERA; MESTRES, p. 74.

²⁵⁶ ESCUDERO; MAINAR, p. 128.

escritorio sobre una mesa. Se trata de un cajón rectangular de madera con asas a los lados para facilitar su transporte y cerrado con una tapa de madera que, al abatirse, se convertía en un tablero para escribir. El interior de la cajonera poseía cajones de diferente tamaño que pueden estar decorados con carey, taracea o marfil con motivos geométricos, vegetales o mudéjares».²⁵⁷

Emprada o no per escriure, en els inventaris postmortem de l'època es troba en els estudis o dormitoris i, com argumenten Mònica Piera i Albert Mestres, la seva existència «respon a una casa més organitzada amb mobles més estables: al costat de les caixes i els cofres com a contenidors per a tot, apareixen ara mobles destinats a guardar-hi només papers, documents, diners i altres objectes petits valuosos, com joies, plata o unces de banús».²⁵⁸ És l'evolució de la caixa cap a la seva especialització. La seva presència és molt més comuna a partir dels segle XVII, quan es troben reposant sobre un suport, ja sigui com un armari baix amb diferents calaixos i compartiments, o sobre taula amb potes de tisora.²⁵⁹

Aquesta situació no es contemplava a les Constitucions i per això els visitadors Francesc d'Erill i Sentmenat, abat de Sant Cugat del Vallès, i Francesc Clement, monjo obrer de Sant Pere de Roda, manen el 1626 a la comunitat de Sant Daniel que amb vuit dies dipositin a l'arxiu del monestir totes les escriptures que en siguin fora. I seguidament en regulen el préstec intern, permetent a les monges oficials, és a dir, les que tenen càrrecs o oficis dins el monestir, extreure de l'arxiu els documents que hi dipositin, previ registre del moviment de préstec dels documents.²⁶⁰

Malauradament no s'ha conservat cap llibre de registre dels préstecs de documents de l'arxiu de Sant Daniel, per bé que per un inventari dels calaixos de l'arxiu de 1726 sabem que aquest contenia una llibreta «en la qual estan notats los llibres, actes y papers se trauben del arxiu».²⁶¹ A jutjar però per disposicions posteriors, com les de la

---

²⁵⁷ SÁNCHEZ HERNÁNDEZ, p. 85.

²⁵⁸ PIERA; MESTRES, p. 74-75.

²⁵⁹ *Ibidem*, p. 75.

²⁶⁰ Acta de la visita al monestir de Sant Daniel de Girona. 5-10 novembre 1626. (CAT AAM CCTC Llibre 26 p. 52v).

²⁶¹ *Transumpto dels calaixos se troban en la nova calaixada del arxiu del real monestir de Sant Daniel*. 1726. (CAT AMSDG MSDG D116 núm. 1 p. Q).

visita de 1677, els documents continuaren sortint de l'arxiu sense prendre'n nota durant molt temps.

Dels interrogatoris, tant generals com particulars, havem tingut alguna notícia que-s treyen alguns papers y oficis del arxiu sens constar a les arxiveras y tal volta sens deixar nota en lo arxiu dels papers sa trauen, lo que pot redundar en grandíssim dany del predit monastir. E nos desitjant previnir-lo, manam an birtut de santa hobeidència a la Illustre Señora Abadessa que dins sis dies fasse íntegrament restituyr al arxiu tots los papers y actes faltan d-ell, manant sots les mateixes penes y en subsidi de excomunicació major [...] que de aquí al davant no-s trague paper algú del arxiu o llibre sens que sie en presència de les senyores arxiveras y deixant en paper firmat de tots los papers se trauen, mencionant en ell la substància del acte o paper, nom del notari que-l reb, die y any perquè en tot temps constye los papers faltaran, peraquè se puguen recobrar [...].²⁶²

En aquesta ocasió, els visitadors descriuen molt més detalladament les mesures necessàries per treure un document de l'arxiu: cal que es faci en presència de les arxiveres i firmant un paper on consti el contingut dels documents que s'extreuen, el nom de la persona a qui se'ls entrega i la data (dia, mes i any) en què té lloc el préstec; de tal forma que sempre es tingui constància dels documents que falten a l'arxiu.

Un albarà conservat dins del llibre de comptabilitat de la procura de Francesc Puig i Ros del bienni 1793-1794, tot i que tardà, documenta aquesta pràctica de registre de la sortida de documents de l'arxiu a través d'albarans individuals, i no de llibres de registre.

Tinch rebut de mi senyora Domna Bernarda de Puig y de Doran, monja del Real monastir de Sant Daniel de la ciutat de Gerona y pietera de dit monastir, un capbreu que conté 31 fullas que consisteixen diferens capbrevacions del ofici de pietaria de dit monastir ab cubertas de cuyro, y dins de dit capbreu se encontran sinch capbrevacions en autèntica forma ab son sello de paper sellat corresponent; prometent retornar dit

---

²⁶² Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 31 març 1677. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 10v-11).

capbreu sempre que dita mi senyora lo demania. Y per ser axís fas lo present en Sant Daniel, vuy als 14 novembre de 1790. Sebastià Michalet, ciutadà.²⁶³

Afegeix més tard en el mateix rebut de préstec:

Ytem, me han entregat una capbreuació del Mas Puig de Padrinyà rebuda en poder de Pere Canals, nottari de Gerona, al abril 1539, y unas notas del mas Colad<a>. Sebastià Michalet.²⁶⁴

Amb tota probabilitat, Sebastià Micalet feia de procurador de la monja Bernarda de Puig i de Duran per l'ofici de la pieteria del monestir i per aquest motiu la pietera li entregà aquella documentació necessària per a la gestió de les rendes adscrites a la pieteria. Una documentació que hauria tornat un cop finalitzada la seva procura, normalment el cap de dos anys.

La pràctica dels resguards de préstec enlloc de la llibreta d'albarans dificulta la conservació dels documents que el testimonien, ja que el rebut individual era utilitzat com a testimoni del document prestat i col·locat al seu lloc fins que el document era retornat a l'arxiu.²⁶⁵ Quan aquest tornava a ser al seu lloc, s'entregava el resguard a l'interessat conforme el préstec havia estat retornat. Així s'observa en un altre resguard que ens ha arribat fins avui, fet que indicaria que el document en qüestió potser no fou retornat a l'arxiu.

Vuy a 11 febrer 1772 ab consentiment de la Molt Ilustre Mi Señora Abadessa del present monastir de Sant Daniel, se ha extret del arxiu y del plech 3 lo acte de establiment fet a Joan Agustí signat de nº 134 del mas Torras de Sant Martivell, qual me ha entregat per la capbreuació de dit mas y per resguart queda esta memòria en dit plech 3 y sem retornarà al rentrego de dit acte. Doctor Andreu Cerva.²⁶⁶

Amb aquest sistema es perdia la constància i tota la informació del moviment de préstec del document. Fet que no passa amb el sistema dels llibres de préstec, on

---

²⁶³ Llibre del pagat per Francesc Puig i Ros procurador del monestir de Sant Daniel de Girona. 1793-1794. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 22 entre p. 74-75).

²⁶⁴ Llibre del pagat per Francesc Puig i Ros procurador del monestir de Sant Daniel de Girona, 1793-1794 (AMSGD, MSDG, E102 núm. 22, entre p. 74-75).

²⁶⁵ Sistema equivalent a les mòmies de les biblioteques, és a dir, al paper que es deixa com a testimoni en el lloc d'on s'ha extret el llibre en préstec.

²⁶⁶ Resguard de préstec documental de l'arxiu de Sant Daniel de Girona a Andreu Cerva. 11 febrer 1772. (CAT AMSDG MSDG D117).

queda registrat tots els moviments de préstec documental de l'arxiu durant un període extens.

Catorze anys després de les Ordinacions o Constitucions de 1615, trobem documentat per primer cop l'existència de les arxiveres de Sant Daniel: «dos señoras mayores y ha dedicadas per lo archiu, a-hont està totas las escrituras ben ordenadas y recòndidas».²⁶⁷ Si bé no en coneixem el nom, sabem que eren dues monges majors i no una major i una professa com prescrivien les mateixes Constitucions. En tot cas no deuria ser una falta greu, perquè en el formulari dels *Interrogatorios que observan los señores visitadores en las visitas de los monasterios de religiosas de nuestra sagrada Congregación* de les Constitucions de 1662 es pregunta en trentè lloc «Si ay archivo y archivera que cuyde d·él; y si los autos e instrumentos del convento estan con orden y buena disposición en el archivo»;²⁶⁸ ometent qualsevol referència a la categoria que les monges-arxiveres ostentaven i, fins i tot, al compliment del nombre de dues en el càrrec. I és que a diferència de les de 1615, les Constitucions de 1662 no fan cap referència a l'arxiu i a la seva gestió, a excepció de la seva aparició en els formularis pels interrogatoris a les visites dels monestirs masculins i femenins de la Congregació.²⁶⁹

És interessant observar en aquests formularis les divergències en la fórmula interrogatòria de l'arxiu pels monjos respecte la de les monges. Mentre a les dones se'ls pregunta per si tenen o no arxiu i una monja arxivera al seu càrrec i si tota la documentació del monestir està ben ordenada i instal·lada en ell; als monjos tan sols se'ls pregunta si tenen tota la documentació custodiada en un mateix lloc i si l'arxiu és arxiu públic.

Si capibrevia et instrumenta in loco tuto custodiuntur; et si in monasterio est archivus publicus.²⁷⁰

²⁶⁷ Acta de la visita al monestir de Sant Daniel de Girona. 20 novembre 1629. (CAT AAM CCTC Llibres 26 p. 139v). També a: Acta de la visita al monestir de Sant Daniel de Girona. 18 febrer 1636. (CAT AAM CCTC Llibres 26 p. 269).

²⁶⁸ CONGREGACIÓ CLASUTRAL, *Constitutiones*. (CAT AMSDG MSDG D103 núm. 5 p. 115).

²⁶⁹ Per llegir totes les preguntes del formulari dels interrogatoris de les visites de la Religió establert per les Constitucions de 1662, vegeu l'annex 2 del present estudi.

²⁷⁰ *Interrogatoria observanda per dominos visitadores inter visitandum monasteria virorum Sancta Congregationis a Constitutiones Congregationis Tarraconensis et Caesaraugustae Claustralis Sanctissimi*

Així doncs, no només no es pregunta per la existència de l'arxiu ni pel càrrec del monjo arxiver, sinó que ni tan sols es fa cap referència al bon ordre i disposició de la documentació, només a la custòdia d'aquesta en un mateix lloc. Aquest poc interès o preocupació de la Congregació pels arxius dels monestirs masculins podria ser conseqüència d'una trajectòria arxivística més consolidada entre els monjos que entre les monges. Però, a jutjar per algunes referències als arxius monàstics masculins en visites de la Religió, com la del monestir de Santa Maria d'Amer de l'any 1600 que tenia l'arxiu dins la cambra on l'abat dormia, no ho semblaria pas.²⁷¹ S'observa clarament aquí la major autoritat que la Congregació Claustral exercia sobre els seus monestirs femenins respecte dels masculins, així com una vigilància a través dels visitadors més rigorosa.

A diferència de les monges, als homes se'ls preguntava si l'arxiu del monestir era públic, el que dóna a entendre que els monestirs podien disposar d'arxius públics, és a dir, oberts a la societat i no només d'ús i accés restringit a la comunitat. Una clara referència a les notaries o escrivanies públiques que posseïen i administraven alguns del monestirs masculins de la Congregació; com el de Sant Esteve de Banyoles, que el segle XVI era el senyor de la notaria de Banyoles,²⁷² o el de Sant Pere de Roda, que tenia la seva notaria a Llançà.²⁷³

Però, per les referències recollides a través de les visites de la Congregació, creiem que les diferències entre la supervisió de l'arxiu als monestirs masculins i els femenins no vindria determinada per un millor funcionament generalitzat de la funció arxiu entre els monjos dels monestirs claustrals, sinó més probablement per les conseqüències que a llarg termini tingueren les disposicions conciliars tridentines sobre les religioses.

Patriarchae Benedictinorum et reformatarum in Capitulo Generali anno 1662. Barcelona: Typographia Antonii Lacavalleria, 1662. (CAT AMSDG MSDG D103 núm. 5 p. 110).

²⁷¹ Visites als monestirs de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana. 1600. (CAT AAM CCTC Llibres 25 p. 1v-2).

²⁷² Informació facilitada per Sílvia Mancebo, tècnica arxivera de l'Arxiu Històric de Girona, segons els treballs desenvolupats als fons notariais de Banyoles conservats en aquest arxiu.

²⁷³ En el capítol general de la Congregació Claustral de 1796 els visitadors fan especial esment als patiments i pèrdues que han tingut els monestirs benedictins situats a la frontera en França, com el de Sant Pere de Roda, que salvà els objectes de la sagristia i l'arxiu perquè els havien dut a resguard, així com la notaria que tenien a Llançà, que fou custodiada pel seu notari. ZARAGOZA PASCUAL. *Història de la Congregació Benedictina*, p. 266-267.

La instauració d'una clausura més estricta i l'augment de la impermeabilitat del clos monàstic respecte l'exterior propiciaren l'aparició del càrrec d'arxivera dins dels monestirs femenins. Es reduïa així la necessitat d'accés del procurador-notari arxiver de la comunitat i augmentant el nivell d'autogestió i autosuficiència de les comunitats femenines. Unes circumstàncies que els monjos no tenien. En conseqüència, al llarg del segle XVII els monestirs femenins aniran establint progressivament una organització i gestió interna més complexa i estructurada.

En la visita a Sant Daniel del març de 1674 el visitador general Josep Castelló, abat de Sant Pere de Besalú, i el covisitador Joan Antoni Clement, prior de Sant Pere de Roda i prior de novícis de la Congregació, observaren que la comunitat no tenia un llibre de resolucions capitulars on s'anotés cada una de les determinacions preses en capítol al monestir i totes les «otorgacions, hàbits, velnegras, promocions de senyoras majors, nominació de officis y electió de abadesses»,²⁷⁴ fet que podria comportar la pèrdua de la memòria de les monges que han format part de la comunitat, de les seves abadesses i de totes les monges que han mort, i ocasionar grans pèrdues al monestir per «enposibilitar lo convent dels drets y successions que per medi de las religiosas podria tenir».²⁷⁵ I per dur-ho a terme manen a l'abadessa fer un llibre a tal efecte i escollir una monja capitular «peraquè cuide de asentar todas las resolucions que se pendran», la qual «anomenarà per secretària o arxivera (que si pot ser en una matexa persona, apareixerà millor)».²⁷⁶ Una disposició que en el cas de Santa Clara de Barcelona la trobem setanta-cinc anys abans, quan l'arxiver Sebastià Roger establí la funció de secretària del monestir a finals del segle XVI, en el marc de la seva actuació a l'arxiu d'aquest monestir estudiada per Núria Jornet.²⁷⁷

Conseqüentment, a finals del segle XVII entre les funcions de l'arxivera monàstica hi ha la d'actuar com a secretària de l'abadessa i comunitat, essent la custòdia i autora del llibre de resolucions capitulars del monestir. Passa a ser, una de les persones més

---

²⁷⁴ Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 11-16 març 1674. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 5).

²⁷⁵ Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 11-16 març 1674. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 5).

²⁷⁶ *Ibidem*, p. 5-6.

²⁷⁷ JORNET-BENITO, *Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona*, p. 493-494.

properes a l'abadessa ajudant-la en la seva gestió diària, redactant la correspondència i tot tipus d'actes, fent d'intermediària amb tercers, donant fe d'acords i actes, custodiant els documents... Però, per la naturalesa de les mateixes atribucions del càrrec es fa difícil poder documentar l'activitat de la secretària. La seva feina té un caràcter preeminentment tècnic, figurant en la documentació la persona que ostenta l'autoritat legal, l'abadessa. Per això són comptades les ocasions a on trobem la monja secretària firmant com a tal. De fet, per Sant Daniel de Girona només tenim constància del nom d'una secretària, Àngela Bas, segons l'escrit que fa i firma el 1677 en la definició de comptes del quadrienni de 1672-1676 del procurador Miquel Casellas.²⁷⁸

Per altra banda, la Congregació considerava que els oficis comuns o menors,²⁷⁹ com el de secretària, arxivera, i en el cas de Sant Daniel de Girona també el de granadera,²⁸⁰ no havien de perpetuar les monges en el càrrec, sinó que per un millor funcionament de la casa era més adequat rellevar-les del càrrec cada dos anys, de tal manera que totes les monges professes passessin pels càrrecs i així coneguessin de primera mà el funcionament administratiu de la casa.²⁸¹

Item, per escusar lo dany que de perpetuytar-se los officis en uns mateixs subjectes se poden seguir, ordenam y manam a la Illustre Senyora Abadessa y convent que de dos en dos anys, la tercera festa del Sperit Sant fassen nominació per los officis communs, com són secretarias, arxiveras y granaderas, confirmant les mateixas (si apereixen

---

²⁷⁸ Llibre de Procura. 1672-1674. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1727 p. 83v).

²⁷⁹ La Congregació anomena aquests càrrecs comuns o menors, no perquè siguin oficis d'escassa importància dins la comunitat, sinó per distingir-los dels càrrecs majors com els de priora, sagristana, infermera, pietera o cambraera, que disposaven de rendes pròpies associades al càrrec i d'un estatus jurídic dins la comunitat major. En canvi, els càrrecs comuns, com el de secretària, arxivera, però també granadera, cantora major, setmanera, mestra de novícies, etcètera, tot i el seu pes dins la gestió comunitària, eren càrrecs de tipus administratiu i de servei comunitari, sense rendes pròpies ni un estatus jurídic superior, designats per l'abadessa per un temps concret, que podia ser major o menor, i amb una rotació habitual entre els diferents membres de la comunitat.

²⁸⁰ En el monestir de Sant Daniel de Girona anomenen granaderes a les dues monges, una dona major i l'altre professa, encarregades de la gestió del grans que el monestir recollia dels censos en espècie i de les propietats més properes al monestir i que es dipositaven en el graner dins del clos monàstic.

²⁸¹ Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 11-16 març 1674. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 5-6).

convenient) ho anomenant-ne de noves, y serà lo mes útil, perquè d'ecesa manera totes estiguen noticiosas de les coses del monastir.²⁸²

Per les mateixes dates en què Àngela de Bas firma com a secretària també apareix com a segona arxivera del monestir, juntament amb la priora Alemanda Xatmmar.²⁸³ Un binomi de càrrecs recurrent a Sant Daniel, ja que en diverses ocasions es pot documentar com la priora exerceix alhora de priora, primera arxivera i també de primera granadera; i en aquest cas, a més, la segona arxivera, de secretària. Aquesta conjunció de càrrecs és del tot lògica, ja que la priora, com a segona d'abard del monestir i mà dreta de l'abadessa, tenia una funció administrativa molt remarcable dins de la comunitat. I tan aviat ofería suport a l'abadessa en la gestió comunitària de la casa i en la distribució de tasques a les monges, lectures al capítol i similars, com s'encarregava de l'administració econòmica més directa gestionant com a granadera (i amb el suport d'una segona granadera) l'entrada i sortida dels grans que el monestir cobrava en espècie dels censos, rendes i propietats; o com arxivera de la gestió i conservació de la documentació del monestir, imprescindible pel bon govern de la casa.

Si li afegim a totes aquestes tasques anteriors la funció de secretària exercida per la segona arxivera, es pot observar el pes cabdal que la priora tenia en la gestió material del monestir, alçant-se com una de les figures més rellevants dins de la comunitat. Una relació de funcions, la de priora-secretària-arxivera, que encara avui es troba en els monestirs de monges benedictines i que denota la importància dins la comunitat del càrrec d'arxivera: garant de la documentació que testimonia els drets i deures de la casa i la memòria escrita de la comunitat, ajudant i mà dreta de la màxima autoritat espiritual i temporal de la institució.

En aquest sentit, Manuel Lucas Álvarez documenta interrelacions de càrrecs similars al monestir de San Martiño de Fóra o Pinario de Santiago de Compostela, on el càrrec de

---

²⁸² Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 31 març 1677. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 11).

²⁸³ Llibre de Procura. 1677-1679. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1728 p. 49).

monjo arxiver sol trobar-se associat al de prior, mestre d'obres, majordom o capbrevador.²⁸⁴

També Núria Jornet detectà aquestes interrelacions en els càrrecs en el cas del monestir de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona. Per bé que en aquell monestir la funció inicial de l'arxiu es troba vinculada al càrrec de tesorera, que evoluciona fins el de dispensera per ser substituït ja els segles XVIII i XIX pel d'arxivera, confirmant que «aquest ofici s'ha unit al llarg de la seva existència a una tasca més crematística, comptable o administrativa de la comunitat».²⁸⁵ En tot cas, Jornet troba de forma habitual la vinculació dels oficis de sots-priora o priora i el d'arxivera en una mateixa monja; advertint que des del moment que el càrrec d'arxivera comença a aparèixer al monestir de Santa Clara, les monges que assumeixen aquest ofici s'observen com a membres destacades dins el clos monàstic, situant-se en «un escalafó important dins de la jerarquia interna de la comunitat a causa de la responsabilitat que assumia dins de l'esquema de la seva administració, tenint cura de la comptabilitat i de l'arxiu».²⁸⁶

També a Sant Daniel de Girona trobem aquest vincle de l'arxivera i la funció de gestió comptable del monestir, que a Santa Clara recau a la tesorera-dispensera i també priora.²⁸⁷ Així, la referència del llibre de comptabilitat del bienni de 1677-1679 del procurador Miquel Caselles a on apareixen les dues arxiveres monàstiques, també ens informa d'una de les altres funcions que l'arxiu desenvolupava en el monestir: la custòdia dels diners en metàl·lic de la comunitat.

Tinch pagat que als 12 abril [1678] so entrat en lo arxiu de dit monestir per a cercar y beurer los capbreus y actas del mas del Señor Llauger, que no pot pagar los censos, que y eran presens las senyoras arxiveras Domna Almanda Xammar priora y la senyora dona Àngela Bas. Després de aver pasat rato que y era, vingué la senyora abadesa y, després de aver-me enlessit dels actes y papers, me digué dita senyora abadessa que ella avia tret de la caixa del depòsit del dit arxiu per no aver-me vist y aver molt de gastar y no tenir ella diners dels seus, ab an partit sinch doblas, que ja avia alguns dias,

---

²⁸⁴ LUCAS ÁLVAREZ, p. 18-19.

²⁸⁵ JORNET-BENITO, *Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona*, p. 492.

²⁸⁶ *Ibidem*, p. 625.

²⁸⁷ *Ibidem*, p. 528-530.

y ab altre partit que fou a com ne avia tret quatre doblas més per acistir al dit gasto de las ditas obras de la abadia y monestir que eran moltas y que si avian de tornar. Y en presència sua y de las ditas senyoras arxiveras, tinch pagat y tornat dins lo caxó de dita caxa y bosseta que degué los avia tretas las ditas nou doblas en aspèsie, són 49 lliures i 10 sous. Consta de memòria feta de sa mà ab un cap de paper me entregà.²⁸⁸

Quan el 1512 la Congregació Claustral diposità el seu arxiu al monestir de Sant Daniel també manà que s'hi portés els diners de la Religió,²⁸⁹ i a la segona meitat del segle XVI en diferents ocasions es menciona que la caixa dels dipòsits del monestir es troba a l'arxiu.²⁹⁰ Aquestes referències ens confirmen com l'arxiu no era tan sols l'espai o l'estança on s'hi custodiava la documentació del monestir, sinó que aquesta documentació compartia espai amb «la caixa dels dipòsits», és a dir, amb la caixa a on s'hi guardaven els diners en metàl·lic que posseïa el monestir. Una convivència que ja trobem en època medieval en altres monestirs, com la mateixa Jornet que documenta el 1337-38 la coexistència en un mateix espai de la caixa de les almoines i la caixa dels papers de Santa Clara de Barcelona,²⁹¹ i que es desprèn també de la normativa emanada de la Congregació Claustral, concretament del capítol de 1416 celebrat a Sant Pau del Camp, a on es menciona en la constitució primera que en els monestirs on hi hagi arca comuna s'hi posi un forrellat ben sòlid del qual l'abat, o en aquest cas abadesa, n'ha de tenir una clau.²⁹²

Però en aquest cas, no només s'indica que els diners del monestir es trobaven a l'arxiu, sinó que es guardaven dins una bosseta i un caixó d'una caixa major, possiblement compartint espai amb altres objectes de valor o amb documentació. El que ens remet a una d'aquelles caixes de l'arxiu medieval que hem vist al primer capítol. A més a més, la referència permet observar per quins motius el procurador podia entrar a l'arxiu (a

---

²⁸⁸ Llibre de Procura. 1677-1679. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1728 p. 49).

²⁸⁹ Acta del Capítol provincial celebrat a Sant Pere de Galligants. 3-7 maig 1512. (CAT AAM CCTC Llibre 10 p. 68v-69).

²⁹⁰ Llibre de Procura. 1672-1674. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1727 p. 17); Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 31 març 1677. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 10v); Llibre de Procura. 1677-1679. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1728 p. 46).

²⁹¹ Inventari general del monestir. 1337-1338. (CAT AMSBM MSCB Manuals núm. 813 (21-22)). JORNET-BENITO, *Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona*, p. 486.

²⁹² TOBELLA, p. 262.

buscar i veure els capbreus i actes d'una propietat que no pagava els censos que devia i calia fer-na reclamació), així com també el procediment pel qual es podia extreure diners de l'arxiu i qui tenia la potestat de fer-ho. L'abadessa pren diners de la caixa comuna perquè ha de pagar un rebut de les obres de l'abadia, és a dir, de la seva casa, i com que no disposa de prou diners propis n'agafa en préstec de la comunitat, malgrat que en aquell moment el procurador no era present al monestir. Per això, quan troba el procurador treballant a l'arxiu amb els documents i davant la presència de les dues arxiveres, retorna els diners que havia pres juntament amb l'albarà que ella mateixa havia fet perquè constés la sortida dels diners. Un sistema de registre equivalent a l'extracció i retorn de documents de l'arxiu. El que denota també la llibertat de moviments de l'abadessa i el paper com a gestor comptable al servei de l'abadessa que tenia el procurador. Així mateix, s'observa el paper supervisor i de testimoniatge de les arxiveres, no tan sols en l'entrada i sortida de diners de la caixa dels dipòsits, sinó també en l'obertura de l'arxiu i consulta de la documentació per part del procurador. La mateixa referència ens mostra el funcionament econòmic de la comunitat i la gestió dels pagaments i de la despesa.

Anys a venir, trobarem les arxiveres de la comunitat excercint clarament de tresoreres. Així, d'una forma més evident, en el borrador de l'acta de la resolució de germandat de la comunitat de Sant Daniel de desembre de 1768, referent a les despeses de funeral per la mort d'una monja, entre les diferents disposicions s'aprova que:

[...] volent posar en obra la sobredita resolució, havem resolt y determinat cada una de nosaltres, per lo sobredit efecte, depositar lo die de Nadal pròxim vinent en lo arxiu del present nostre Real Monestir, y en poder de las senyoras arxiveras de ell, 6 lliures [...].²⁹³

És a dir, que no només cada monja dipositarà a la caixa del monestir conservada a l'arxiu els diners reservats per la despesa del dia del seu funeral, sinó que els dipositaran «en poder» de les arxiveres. Unes paraules que confereixen una funció més important a les arxiveres que la de simples testimonis de les entrades i sortides de

---

²⁹³ *Llibre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona. 1674.* (CAT AMSDG MSDG C109 p. 2v).

diners de la caixa de l'arxiu. Ja que no són simples testimonis, sinó les responsables de la custòdia i garantia de conservació i correcte ús dels diners continguts en la caixa comuna. Funció que equival al càrrec de tresoreres de la comunitat, que per altra banda no comporta la gestió comptable dels dipòsits de la caixa, activitat reservada al procurador de la casa.

I és que a l'arxiu, com a la sagristia monàstica, s'hi guardaven els objecte de valor més destacats de la comunitat. Com que a la sagristia només s'hi podien dipositar aquells objectes o béns relacionats amb el culte, tot element de valor que no fos pel culte de l'església acabava a l'arxiu. Així, quan la priora Francesca Ros i Caramany morí el 24 de juny de 1758, es «deposa al arxiu las suas adoras»,²⁹⁴ probablement algún tipus d'objecte de cert valor destinat al culte particular. Uns anys més tard, «en ocasió de estar faltat lo present Real Monestir de dos escodellas per las necessitats de malalties de senyoras religiosas de dit monestir y haver succehit tenir-ne de amanllevar per la malaltia de la Señora Dona Maria Grassia de Prat y de Tord, quondam priora, que morí a 9 mars del 1766», la comunitat va resoldre fer-ne fer dues de plata, «una per pendrer lo caldo y altre per begudas, en los casos convingan de señoras malatas», les quals dipositaren «en lo arxiu de dit monestir reservadas solament per ditas senyoras».²⁹⁵

També en aquest moments i a través de la mateixa visita de la Congregació de 1674 es té constància de l'única avaluació documental que s'ha pogut documentar a l'arxiu de Sant Daniel de Girona: sobre la sèrie de desapropis.²⁹⁶

---

²⁹⁴ Comptes i notes d'interés. Segle XVIII [1748-1791]. (CAT ACA ORM Hisenda-Monacals Volumes núm. 1759 p. 243).

²⁹⁵ Llibre de Procura. 1765-1766. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volumes núm. 1751 p. 70).

²⁹⁶ A partir de les diposicions emanades del Concili de Trento, les monges benedictines són obligades també a fer i complir el vot de pobresa. Per això, no se'ls permet tenir res en propietat, tan sols en ús i sota la disposició i llicència de l'abadessa, «porque el voto de pobreza no solo consiste en no tener dominio ni propiedad de cosa alguna, sino tambien, que el uso y usufruto se tengan al arbitrio del superior». Per això, les Consistencions de 1615 estipulen que «el lunes de la Pasqua del Espiritu Santo nos desapropriemos en manos de nuestros superiores y preladados, dándoles un memorial de todas las cosas que tenemos de alguna consideración y estima. Y en el jueves de la Cena del Señor después de la Preciosa, entregando a nuestros Superiores las llaves de nuestras administraciones. Y lo mismo se nos manda hagamos siempre que estuviéremos con alguna grave enfermedad, de la qual se teme morir; renunciando y consignando todos los bienes en mans de nuestros superiores, declarando como pobres y verdaderos imitadores de Jesuchristo, no tener en esta vida cosa propia, sino un simple uso con una mera detención y desnuda voluntad a arbitro de los superiores». El desapropi era doncs el document resultat de l'acció de desapropiar que cada monja de la comunitat, inclosa la priora i l'abadessa, havien

Item, com ajam trobat en dit arxiu en lo calax dels desapropis que los desapropis de las señoras abadessas y monjas que fan quant stan moribundas estigan disposats de manera que més aparexan testaments y últimas voluntats que no desapropis de religiosas, usant de aquellas paraulas «més dexo a fultano tant», «més vullse fasa assó», «més és ma voluntat se digan tantas missas», «més vull sia lo meu cos enterrat», etc. y moltas altras paraulas axí conceblants que és més de propietarias que de religiosas que tant estretament an fet lo vot de pobresa [...]. Volent tal abús y tala introductió desterrar-la de est religiós convent de manera que ni rastre se trobe en dit arxiu de tals disposicions, peraquè en ningun temps los puga servir de exemplar ni formulari, manam a la Molt Illustre Senyora Abadessa en primer lloc, y en virtut de santa obediència que com a cosa pestifera y contagiosa, fassa cremar y consumir en lo foc tots los desapropis que en lo arxiu o en altra part del monastir se trobaran, en los quals se usará de tals o consemblants paraules [...] regonexent primer dits desapropis y notant lo que en ells se trobarà de calendaris de censals, donacions y successions o altres consemblants cosas que pugan ser útil del monastir, peraquè quant inporte se troven cens que-s veja cosa de vici de propietat.²⁹⁷

Una avaluació d'eliminació per incineració motivada per criteris de censura, no pel contingut informatiu de la documentació, sinó per la seva forma èticament poc adequada amb el model de vida d'una monja al segle XVII. Per això, abans de procedir a l'eliminació s'ordena l'elaboració d'un document recopilatori on es consigni tota la informació d'interès i necessitat per a la correcta gestió dels aniversaris, fundacions i altres disposicions d'últimes voluntats de les monges amb derivacions de gestió econòmica per la comunitat. Podríem dir que ens trobem davant la primera taula d'avaluació documental de la Congregació Benedictina Claustral.²⁹⁸

---

de fer com a mínim dos cops l'any i abans de morir. En aquest document, la monja deixava constància de tots els béns que tenia dins la seva casa i de les rendes particulars i violaris que posseïa, així com quina era la seva voluntat respecte aquests alhora de la seva mort. Així, en els desapropis s'hi feia constar la institució d'aniversaris i misses per la difunta, la transmissió de la renda a monges del mateix llinatge, etc. CONGREGACIÓ CLAUSTRAL, *Ordinacions*, p. 32-34.

²⁹⁷ Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 11-16 març 1674. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 5-6).

²⁹⁸ Les taules d'avaluació i accés documental són el document normatiu on es determina i regula el període de conservació de la documentació i els criteris sobre l'aplicació de la normativa que regeix l'accés als documents públics. Una normativa d'aplicació només per a la documentació pública, reguada pel Decret 13/2008, de 22 de gener, sobre accés, avaluació i tria de documents. DEPARTAMENT DE CULTURA I MITJANS DE COMUNICACIÓ. Decret 13/2008, de 22 de gener, sobre accés, avaluació i tria de

Aquesta resolució dels visitadors fou impugnada per la comunitat en el següent capítol provincial de la Congregació per considerar que anava en contra els costums i la tradició de la casa i perquè podia tenir greus conseqüències negatives «puig ab la esperança que unes a altres se havien de beneficiar després de mortes, molts cavallers collocaren ses filles en ell [al monestir de Sant Daniel], lo que no farien si se'ls privave est consuelo».²⁹⁹

Malgrat la impugnació, en les següents visites les monges de Sant Daniel desapropiaven tal i com se'ls havia ordenat, entregant els desapropis tancats a l'abadessa per la festa de la Pentecosta, «la qual los pendrà tots junts y ne farà un plech y lo clourà, y clos lo portarà al arxiu [...]».³⁰⁰ A dia d'avui, però, no s'han conservat ni els desapropis anteriors a l'ordre d'eliminació ni tampoc els posteriors. Una llàstima, ja que permetrien conèixer més detalladament com vivien les monges de Sant Daniel a les seves cases, què posseïen, amb qui les compartien, quin nivell de vida ostentaven, quines relacions establien entre les monges i les seves familiars, entre moltes altres coses.

Arribats fins aquí, no podem negligir el paper cabdal que desenvolupà la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense i Cesaraugustana en l'evolució de la funció arxiu en el monestir de Sant Daniel de Girona. No només gràcies al seu fons podem documentar avui les primeres referències a l'arxiu d'aquesta comunitat, sinó que la seva presència al monestir a partir del Capítol de 1490 es presenta com un detonant en l'eclosió de l'arxiu dins l'espai monàstic. Amb l'arribada del fons de la Congregació Claustral, l'arxiu de Sant Daniel de Girona passa de la caixa de les cartes de l'abadia a l'estança de l'arxiu que custòdia i conserva dos fons de dos productors diferents. A més a més, les *Ordinacions per als monestirs de les religioses del Orde de Sant Benet, de la província de Tarragona* acaben perfilant i consolidant la funció arxiu dins la comunitat mitjançant la fixació de les funcions i activitats d'aquest i de les seves custòdies. I és que

---

documents. A: *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* [en línia]. Generalitat de Catalunya, 25 gener 2008, núm. 5056, p. 6220 [consulta: 21 de gener de 2017]. Disponible a: <http://dogc.gencat.cat/ca/pdogc_canals_interns/pdogc_resultats_fitxa/?documentId=475134&language=ca_ES&action=fitxa>.

²⁹⁹ Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 31 març 1677. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 8v).

³⁰⁰ *Ibidem*, p. 8v-9.

l'intervencionisme de la Congregació Claustral a través dels seus visitadors s'observa especialment productiu en el cas de la gestió de l'arxiu i de la producció documental de la comunitat.

2.2.2. La primera actuació arxivística documentada: Miquel Caselles, 1668-1684

Fins a finals del segle XVII, no hem pogut identificar cap figura que dugui a terme alguna actuació arxivística en el fons monàstic de Sant Daniel. Cal dir que l'escassa documentació conservada per cronologies anteriors tampoc ho ha permès. La primera figura que se'ns presenta nítidament, la que podem identificar i descriure, és la del capbrevador i procurador Miquel Caselles, l'actuació del qual ens permet conèixer una visió molt més profunda i complexa de l'evolució de la funció arxiu d'aquest monestir gironí.

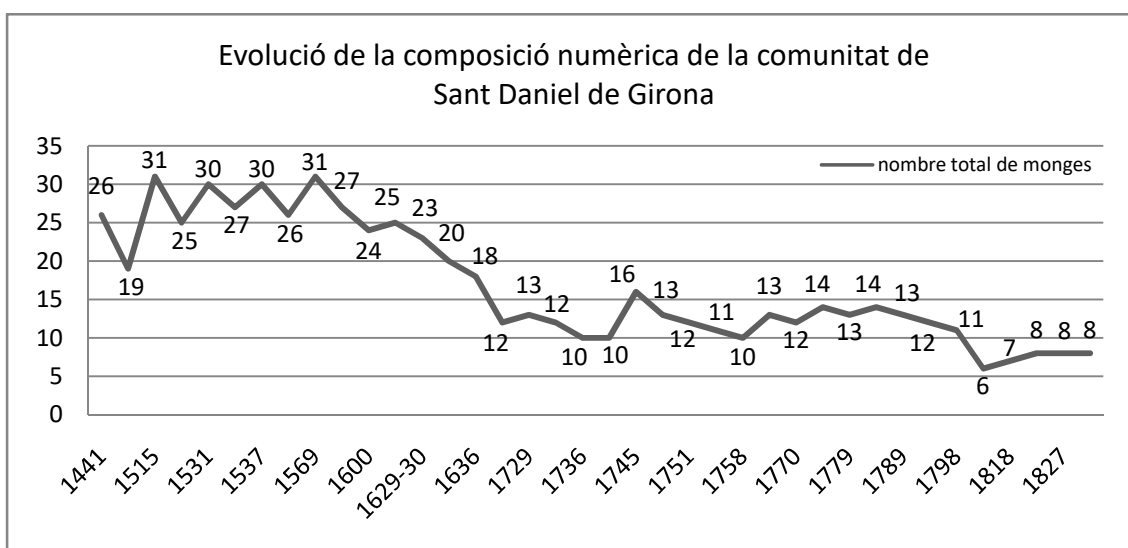
El 1668 el prevere Miquel Caselles entrà a treballar per la comunitat de monges benedictines de Sant Daniel de Girona: primer, com a arxiver-capbrevador, després com a procurador (1672-1680) i finalment com a domer de l'església monàstica (1674-1684). La seva figura se'ns presenta clau per entendre la situació d'aquesta comunitat femenina al llarg de la segona meitat del segle XVII, a més de proporcionar-nos múltiples informacions sobre l'arxiu del monestir a les últimes dècades del segle. Però per copsar la importància de Caselles i la seva actuació arxivística, cal primer recular en el temps i observar l'evolució econòmica i comunitària d'aquest monestir.

Un segle de decadència econòmica i comunitària

Sant Daniel inicia la centúria del 1600 amb símptomes de desacceleració comunitària, que arrossegava del segle anterior. El nombre de monges que acollia el monestir venia determinat per les rendes del mateix, no acceptant l'entrada de noves novícies si l'economia monàstica no permetia el seu sosteniment. Per això, una de les primeres preguntes en els interrogatoris de les visites de la Religió era si hi havia un número fix de monges o aquest depenia de les rendes del monestir i si en els últims comptes

definitits pel procurador el monestir era cobrador o debitor. Per exemple, en la visita de 1515 diuen que el «cortó»³⁰¹ de pa que donen a cada monja d'ençà de la guerra³⁰² és suficient i que «lo nombre de les monges és estat fins a xxxi lo més que hen vestides monges en lo dit monestir tant quant les facultats de aquell abstaran»;³⁰³ o en la de 1534 l'abadessa de Sant Daniel responia que «en dit monestir no-y ha sert nombre de religioses, sinó segons las familiars del monestir poden comportar».³⁰⁴

En conseqüència, observant l'evolució de la composició numèrica de la comunitat a partir de les visites de la Congregació Claustral, hom pot copsar ràpidament l'evolució econòmica del monestir al llarg dels anys.

Des de la dècada dels setanta del segle XVI el número de monges de Sant Daniel va minvant progressivament. El punt d'inflexió el trobem en la visita extraordinària de l'11 de novembre de 1574 que dugueren a terme els visitadors Gaspar de Vallgornera i Antic de Vilalba, abats de Sant Pere de Roda i Sant Pere de Banyoles respectivament, per aplicar la reforma del Concili de Trento. Al final de la mateixa, i després d'haver

³⁰¹ Forma de quartó o quarto, prové del castellà cuarto, en aquest context fa referència a la mida de les porcions que donaven a les monges, una quarta part d'un pa. ALCOVER; MOLL, «quartó».

³⁰² El document no especifica quina guerra, tant podria referir-se a la Guerra Civil de 1462-1472, com a la segona guerra dels Remences 1484-85 o als conflictes amb la monarquia francesa de inicis del segle XVI.

³⁰³ Acta del capítol provincial celebrat al monestir de Sant Feliu de Guíxols. 3-6 maig 1515. (CAT AAM CCTC Llibres 11 p. 93v).

³⁰⁴ Visita al monestir de Sant Daniel de Girona. 28 febrer 1534. (CAT AAM CCTC Llibres 15 p. 23-26v).

comprovat l'estat de tota la casa, estableixen que a partir d'aquell moment el nombre de monges s'ha de reduir a vint, per la qual cosa ordenen a la priora administradora i a l'abadessa electa que:

[...] en virtut de la mateixa obediència y de baix de sentència de excomunicació, y al venerable convent de dit monestir, de intredit que nos rebé no admeten de qui al davant en dit monestir més monjas fins a tant que las personnas eren reduhides a dit número, y després aquell no spedexan si ja no fos alguna que donars tanta substàntia al monestir que bastàs per la vida y vestir d'ella complidament.³⁰⁵

L'establiment d'un nombre fix de monges comportà la reducció lenta de la comunitat, a mesura que les monges anaven morint i no podien entrar noves novícies, així com el gradual envelliment mitjà de la mateixa.

No obstant, observacions com la que feren els visitadors de 1534 a l'abadessa encarregant-li fer capbrevar als procuradors del monestir les rendes i elaborar nous capbreus³⁰⁶ per tal de garantir el manteniment econòmic de la casa, denoten que la problemàtica de Sant Daniel venia de lluny.³⁰⁷ Probablement feia masses dècades que el monestir suportava una comunitat sobredimensionada pels recursos de què disposava, que cada cop minvaven més, fins el punt que les rendes entrants no permetien pagar totes les porcions³⁰⁸ a les monges. Cinc anys abans de la visita de 1574, que mana reduir la comunitat a vint, el monestir ja capbreva les seves propietats de Millàs, Sant Martí Vell i Madremanya, el que podria ser un símptoma clar de recés econòmic del monestir.³⁰⁹

---

³⁰⁵ Visita extraordinària al monestir de Sant Daniel de Girona. 11 novembre 1574. (CAT AAM CCTC Llibres 23 p. 63).

³⁰⁶ Visita al monestir de Sant Daniel de Girona. 28 febrer 1534. (CAT AAM CCTC Llibres 15 p. 25v-26).

³⁰⁷ El primer capbreu de la sèrie de capbreus generals de l'AMSDG conté diverses còpies de capbreuacions de propietats del monestir a Montfullà l'any 1539, poc després de la primera referència documentada del manament que els visitadors feren a Sant Daniel de capbrevar (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 1).

³⁰⁸ La documentació de la comunitat parla de porcions o tandes per referir-se a la distribució mensuals de vi, llenya, forment, carnsalada o diners (segons el mes) que el procurador feia a cada membra de la comunitat pel seu sosteniment. Monges professes i novícies cobraven el mateix, menys l'abadessa que solia cobrar el doble, el rector i el domer que cobraven un xic menys que l'abadessa i algunes de les tandes d'espècie no els hi pertocaven i la portera que rebia molt menys que una monja.

³⁰⁹ *Llibre de cabrevacions del lloch de Millàs, Sant Martivell y Madremanya fetas en los años 1569-1570 per los subjectes y números notats en lo present llibre.* 1569-1570. (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 24).

Seixanta anys més tard, en la visita de 1633, persistia la mateixa problemàtica. Tot i que aleshores la comunitat ja s'havia reduït a vint, continuaven sense entrar totes les rendes i les porcions de les monges, que rebien pel seu sosteniment en les cases particulars de dins el monestir, continuava essent minses.

Malgrat que la comunitat havia dut a terme diferents capbreuacions entre finals del segle XVI i la primera dècada del XVII³¹⁰ (l'última actualització data de 1609), quan els visitadors Pere Finot, abat de Camprodon, i Pere Llordat, infermer de Sant Cugat del Vallès, feren la visita preceptiva de la Congregació el 22 de març de 1633, Sant Daniel de Girona ja feia gairebé vint-i-cinc anys que no capbreuava les seves propietats. Una situació delicada a la qual se li sumava també la inestabilitat del camp gironí amb l'acolliment de les tropes castellanques al territori al llarg dels conflictes entre les monarquies espanyola i francesa durant la Guerra dels Trenta Anys (1618-1648).

Els visitadors, després d'observar que el procurador administrava correctament la seva procura i que el problema residia en l'entrada de les rendes, ordenaren a l'abadessa que busqués una persona amb experiència perquè el més aviat possible capbreués totes les rendes del monestir, car feia massa temps que no es capbreuaven.

Y per quant se perdan muchas rendas axí censals o censos y taschas per no capbreuar-se de temps en temps, y muchas directes señories se perden y aiam trobat algun descuit en assò, algun descuit per a-hont se podan venir y disminuir las rendas y rèddits de la casa, en gran dany de las religiosas que tenen ya lo sustento y porsió molt rènua. Per çò, manam a la señora abadessa tinga cuidadi y vigilàntia lo més prest puga sie possible se capbreuen totes les rendes, encomanant la sollicitud de la capbreuatió a persona pràctica y experta.³¹¹

D'una cronologia immediatament posterior a aquesta visita no s'ha conservat cap capbreu. Tot i que es podrien haver perdut amb el temps, el fet de conservar-se

---

³¹⁰ Entre 1589 i 1590 es féu un nou capbreu en poder del notari Galceran Ferrer de Corçà (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 6); poc després, el 1596, se'n feu un altre (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 2); i entre 1606 i 1607 es començava una nova capbreuació de les propietats del monestir a Maçanet de Cabrenys per una banda (CAT AMSDG MSDG F101. Maçanet de Cabrenys núm. 4), i dels pobles de Madremanya, Monells, Padrinyà, Púbol i Sant Martí Vell per l'altre (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 4).

³¹¹ Acta de la visita al monestir de Sant Daniel de Girona. 22 maig 1633. (CAT AAM CCTC Llibres 26 p. 228).

diversos capbreus de la dècada dels setanta i noranta del segle XVII ens fa pensar que l'ordre de capbrevar degué quedar interrompuda per la situació intranquil·la prèvia i posteriora la Guerra dels Segadors (1640-1652).

Efectivament, dies abans de l'esdeveniment del Corpus de Sang, davant la inestabilitat del territori i el perill imminent, el 26 de maig de 1640 la comunitat de monges decidí abandonar el monestir i refugiar-se dins els murs de la ciutat, segons consta en el Manual d'Acords del Consell de la ciutat de Girona d'aquell any:

Lo mateix dissapte (XXVI de maig MDCXXXX), si bé ja entre las sinch y las sis de la tarda, per los mateixos respectes que està dit de las monjas de Santa Clara y de molt en particular per estar lo convent y monestir de las monjas de Sant Daniel tant apartat de la ciutat, y en part tant remota y solitària, se són resoltes las il·lustres senyoras abadessa y monges de dit monestir y convent de Sant Daniel de l'ordre de Sant Benet de axir-se de dit monestir y desamparar aquell com de fet se són axidas y són vingudes dins la present ciutat, acompanyades de molts cavallers y altres persones principals se són aposentades en las casas de l'Ardiaconat de Empurdà situades en la plassa dels Lladoners de la Seu, las quals estan vàcuas y previngudes per dit effecte y assò fins que ditas alteracions sien remediades.³¹²

Encara que poc després tornaren al monestir, hagueren de sortir en dues ocasions més: el 1650 per culpa d'una epidèmia de pesta i el 1653 durant el setge de Girona.³¹³ Sabem per l'acta de la junta de la Congregació Claustral de 21 de maig de 1654, que el monestir de Sant Daniel va patir grans destrosses a mans dels soldats francesos.³¹⁴

[...] anaren al monestir, se trobaren spallat de murallas y de finestres y portes y alguns sostos per ocasió de un terssio avia stat allí allotjat.³¹⁵

L'abadessa, a més, avisà a l'abat de Sant Pere de Galligants, enviat pel president de la Congregació per veure com estava la situació, que la comunitat no tornaria al monestir fins que aquest no fos adobat i ella no pogués garantir el sosteniment de totes les monges, doncs tot el que tenien al monestir havia estat espoliat i per causa de la

---

³¹² GIRONELLA DELGÀ, p. 48.

³¹³ *Ibidem*, p. 49.

³¹⁴ TOBELLA, p. 389.

³¹⁵ Llibre de resolucions, definicions i decrets de la Presidència de la Congregació. 1620-1661. (CAT AAM CCTC Llibres 46 vol. I p. 31).

guerra no s'havien conreat les terres de l'entorn. L'abadessa hi afegia que «los censals, per ocasió del temps, no·ls poté cobrar».³¹⁶

Després de la Guerra dels Segadors, i especialment en els últims anys de la mateixa, Catalunya visqué un dels moments més crítics amb la comunió entre fam, pesta i guerra (i les conseqüències d'aquesta com la pèrdua de collites, l'endeutament asfixiant dels poders locals, la manca de recursos de la pagesia, la davallada de la població...) que paralitzaren el territori.³¹⁷ A finals de la dècada dels seixanta, quan Miquel Caselles entra en contacte amb la comunitat, les conseqüències de la guerra encara es deixaven sentir en el monestir de Sant Daniel.

Un cop reconstruïdes les destrosses la comunitat tornà al monestir, però després de dotze anys de guerra, de tantes pèrdues i amb la inestabilitat encara patent, les monges de Sant Daniel hi vivien molt pobrament; tal i com sembla desprendre's de les paraules de l'abadessa Magdalena Cartellà i la priora Àngela Bas recollides en un escrit del març de 1677:

[...] eram ja arribadas en estat que ja apenas arribava blat en lo graner, y tot nos ho feian perdre, y conexam ara [1677] la millora tant gran avem feta.³¹⁸

Així doncs, els censos que el monestir posseïa en les diverses propietats que tenia escampades per les actuals comarques gironines, des de Castelló d'Empúries a Setcases i de Calonge a Maçanet de la Selva, no es cobraven degudament i no arribaven al monestir. A més a més, degut a la precària situació econòmica de la comunitat i la inestabilitat del territori, feia dècades que la comunitat no havia capbrevat, i la situació es dilatà a causa que a l'abadessa Isabel de Caramany li costà trobar una persona que volgués dur a terme una nova capbrevació de les rendes monàstiques. Finalment, qui ho acceptà fou el prevere Miquel Caselles:

---

³¹⁶ Llibre de resolucions, definicions i decrets de la Presidència de la Congregació. 1620-1661. (CAT AAM CCTC Llibres 46 vol. I p. 31).

³¹⁷ Vegeu: Eva SERRA PUIG et al. *La Revolució catalana de 1640*. Barcelona: Crítica, 1991; Fernando SÁNCHEZ MARCOS. *Cataluña y el Gobierno central tras la Guerra de los Segadores (1652-1679)*. Barcelona: Publicacions i Edicions Universitat de Barcelona, 1983; o Pere GIFRE RIBAS. *Universitats endeutades i fiscalitat comunitària: les universitats del comtat d'Empúries, 1659-1705*. A: *Recerques: Història, economia i cultura*. Universitat de València – Universitat Pompeu Fabra, 1995, p. 53-75.

³¹⁸ Llibre de procura. 1677-1679. (CAT ACA ORM Hisenda-Monacals Volums núm. 1728 p. 151-153).

Attès que per los Molt Illustres Senyors visitadors de dita Religió de Sant Benet e totes las visitas era carregada la prelada del cuidadi de fer capbrevar totes las rendas del monestir, y que de no tenir perçona per capbrevar era culpada, essent veritat que avia anys feian las diligèncias de trobar-ne segons deian, sens aver-ho pogut conseguir, dessitjant satisfer ha esta obligació en lo any 1668 per la Molt Ilustre Senyora Dona Isabel de Caremany, digníssima abadessa, ab intervenció de las senyoras arxiveras Dona Alemanda Xammar, priora, Dona Taresa de Alemany, y ab consentiment de las senyoras dona Madalena Cartellà, Dona Violant Miró, Dona Margarida de Copons y demás senyoras monjas, segons ella dita senyora abadessa deia que de part de totes tractave, me fou proposada esta capbrevació dient y assegurant-me que totes se donarian per servidas, si yo los donave ex gust en acceptar-la, y vista llur tant enquerida offera, sens altre interès que el de servir-las, mi offerí puntual.³¹⁹

L'actuació arxivística de Miquel Caselles

Així doncs, Miquel Caselles entrà com a capbrevador al servei del monestir el 1668 amb l'encàrrec de fer una nova capbrevació i posar al dia totes les rendes i propietats que la comunitat posseïa arreu i havia de cobrar, i que havia deixat de fer-ho com a conseqüència d'una dilatada gestió patrimonial inadequada i de les tensions bèl·liques de la primera meitat del segle XVII, entre les quals les pèrdues ocasionades per la Guerra dels Segadors. Per pagar la feina, la comunitat va pactar amb Caselles que dels rèdits que es cobressin de la capbrevació es farien tres parts iguals: una per a ell, una altra pel notari que havia de cloure i autenticar cada acta i una tercera per la comunitat.

Però només de començar, Caselles es trobà amb un gran problema, possiblement la causa per la qual l'abadessa no havia trobat capbrevador abans: l'arxiu de la comunitat es trobava desorganitzat i era impossible fer una nova capbrevació sense posar-lo abans en solfa, tal i com Caselles deixà escrit amb les seves paraules:

Y volent-ho yo posar en execusió y comensar-la [la capbrevació], estant aguantant-me entregassen estos y aquells títols y actes d'estas y aquellas diffarens heretats, masos,

---

³¹⁹ Llibre de procura. 1677-1679. (CAT ACA ORM Hisenda-Monacals Volums núm. 1728 p. 151).

casas, vinyas y diffarens terras, individuand-me estos son los actes de tal heretat o propietat & que ha de capbrevar, me digueren que ellas no sabian las heretats, masos, ni terres se tenian ha directa senyoria del monastir y que ellas non entenian, y així no me podian donar ni acte ni títol algú, sinó que yo avia de servir-me de entrar en lo monastir y arxiu per dit efecte, com així mi feren entrar, y vist el desorde, descomposició y confusió de dits actes y papers, diguí mon sentir que era imposible capbrevar ab acert, que primer no fessen arxivar-los, fent un llibre de designas de totas las capbrevacions, establiments, firmas «racionae dominy», homenatges y apochas, perquè d-esta manera se sabia quins y quans actes tenia cada alou, heretat, propietat y terra per assegurar-se lo bon acert de dita capbrevació.³²⁰

La comunitat, després de consultar-ho amb diverses persones, entre les quals el seu protector, el senyor Caramany, va demanar a Miquel Caselles que si era necessari organitzar primer l'arxiu per poder fer després la capbrevació, que ho dugués a terme ell mateix.

Y luego posí en execusió ab dos escrivens notaris que per espay de un any i dos mesos anarem tots los dias al dit monastir y arxiu, ab las incomoditats y penalitats de tant fret, calor y plujas, com ellas an vist y experimentat, avent cumplit ab dita promesa, y fet y format dit llibre de arxivació, com d-ell matex apar.³²¹

Així doncs, entre el 1669 i el 1670, durant un any i mig, Miquel Caselles i els notaris Vila i Garriga realitzaren l'arxivació i la capbrevació, essent aquesta la primera actuació arxivística sobre el fons del monestir de Sant Daniel de la que es té constància. Desconeixem si amb el pas del temps l'arxiu havia canviat de lloc o seguia trobant-se en una de les estances de l'abadia com documentem el 1490³²² i 1527.³²³ Tampoc sabem de quin mobiliari disposava, ja que al no haver-se conservat els llibres de comptabilitat d'aquests anys, tampoc es pot saber si es van comprar nous prestatges o armaris per disposar la documentació. No obstant, s'ha conservat l'instrument de descripció que Miquel Caselles va elaborar, titulat *Arxivatió ho Recopilatió de tots los actes se son trobats en lo Arxiu del Monastir de Sant Daniel fahents per las directas senyorias y*

---

³²⁰ Llibre de procura. 1677-1679 (CAT ACA ORM Hisenda-Monacals Volumes núm. 1728 p. 151-153).

³²¹ *Ibidem*, p. 151-153.

³²² Actes de les visites als monestirs de Catalunya. 1490. (CAT AAM CCTC Llibres 6 p. 18v i 20r).

³²³ Actes de les visites als monestirs de Catalunya. 1527. (CAT AAM CCTC Llibres 13 p. 100v).

*censos te y reb dit monastir, a petició de-la molt Il·lustre noble y reverent senyora Donya Isabel de Caramany, abadeça, ab assistència de-las molt il·lustres senyora Alemanda Xatmar, priora, y donya Theresa de Alemany, arxiveras de dit arxiu, essent procurador lo Reverent Miquel Caselles, prevere de-servint la doma de dit monastir, en los anys 1669 y 1670 ad majorem Dei gloriam,*³²⁴ i que podríem definir com un complet catàleg de tots els documents relatius a la gestió del patrimoni i les rendes del monestir.

El catàleg tan sols descriu la documentació necessària per la gestió del patrimoni, de fet allò que s'havia encarregat a Caselles, per tant entenem que la documentació relativa a la comunitat i al culte no fou objecte de la seva tasca. És que potser no es conservava documentació d'aquesta tipologia? Per un inventari posterior³²⁵ sabem que en aquelles dates encara es conservaven, per exemple, els llibres de comptabilitat dels procuradors del segle xv, o per un altre llistat de la segona meitat del segle xix,³²⁶ que encara hi havien les cartes de professió de les monges de la comunitat. Així doncs, a l'arxiu de Sant Daniel de Girona als anys 1669 i 1670 hi havia més documentació que la produïda en la gestió patrimonial, però aquesta no era d'interès per dur a terme la capbreuació, i per tant, simplement Miquel Caselles no la tingué en compte en el seu catàleg. Cal esperar a l'actuació del procurador Jeroni Sitjar i Boix de 1726 per trobar referenciada aquesta documentació en l'inventari de l'arxiu.³²⁷

Ara bé, l'estat d'organització de la documentació patrimonial previ a la mateixa actuació de Caselles i les paraules que utilitzà aquest per explicar com les monges li digueren que desconeixien quines eren les propietats sota senyoria directa del monestir,³²⁸ ens fan pensar en una patent falta d'interès en la producció i conservació de la documentació i en la seva organització. Possiblement denoti una manca de

---

³²⁴ *Arxivació ho recopilació de tots los actes se son trobats en lo Arxiu del monastir de Sant Daniel. 1670 (CAT AMSDG MSDG D116 núm. 1 p. 0).*

³²⁵ *Arxivació ho recopilació de tots los actes se son trobats en lo Arxiu del monastir de Sant Daniel, 1670 (CAT AMSDG MSDG D116 núm. 1 p. R).*

³²⁶ *Llista de las señoras han professat en lo Real Monestir de Sant Daniel fora las mujrallas de Gerona construhit y de las que existixen las cartas de professió. Comptes i notes d'interés. Segle xviii [1748-1791]. (CAT ACA ORM Hisenda-Monacals Volums núm. 1759 p. 189).*

³²⁷ *Arxivació ho recopilació de tots los actes se son trobats en lo Arxiu del monastir de Sant Daniel. 1670. (CAT AMSDG MSDG D116 núm. 1 p. N-Q).*

³²⁸ Vegeu la cita de la nota 318, pàgina 133.

consciència, o sensibilitat, de les consecutives abadesses i arxiveres sobre el paper i les funcions de l'arxiu dins la comunitat. Només quan és necessari intervenir en l'arxiu per tal de satisfer una necessitat econòmica evident de la comunitat, només aleshores, aquesta es planteja actuar en l'organització de l'arxiu i contractar una persona externa perquè ho dugui a terme. Una actitud per altra banda no aliena, ni aleshores ni ara, a la majoria d'institucions, car dur a terme una capbrevació no deixava de necessitar d'una inversió econòmica inicial important.

Cal tenir present al mateix temps, que aquesta situació es donà en un context de guerra i inestabilitat política, amb la comunitat entrant i sortint del monestir a corre-cuita en diverses ocasions. En aquest sentit, es tenen notícies també, per exemple, que les monges Teresa de Lanuça i Joana de Sant Dionís marxaren del monestir l'estiu de 1676 «per lo perill imminent emenesave de la invasió del enemich» i al març de l'any següent encara no havien tornat, com l'escolana Narcisa Rosset que el 1676 feia dos anys que era fora del monestir i si no tornava per professar se l'havia d'esborrar del llibre d'entrades, perquè ja tenia vint-i-quatre anys.³²⁹ Així doncs, l'inestabilitat política i econòmica comportà una desorganització comunitària important, la qual podria molt bé explicar el perquè de l'«abandó» de l'arxiu monàstic que documentem a finals del segle XVII. Un abandó més intel·lectual que no físic. Doncs, molt probablement la comunitat s'endugué l'arxiu amb ella en cada una de les ocasions en què hagué de sortir, tal i com s'observa per totes les ocasions posteriors. Però, posar a recer la documentació no vol dir mantenir l'organització i disposició d'aquesta, ni molt menys conèixer-ne el contingut.

Així doncs, aquesta primera actuació arxivística coneguda sobre el fons no fou completa, sinó parcial, amb un objectiu molt clar: millorar la gestió patrimonial del monestir i en conseqüència la capacitat econòmica de la comunitat. En definitiva, millorar la vida i les perspectives de futur de la comunitat de monges benedictines, que a la segona meitat del segle XVII no eren gens bones.

---

³²⁹ Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 31 març 1677. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 10v).

Si analitzem l'estructura del volum *Arxivació ho Recopilació de tots los actes se son trobats en lo Arxiu del Monastir de Sant Daniel fahents per las directas senyorias y censos té y reb dit monastir*, podem veure el tipus d'actuació que es va dur a terme i quins van ser els criteris de classificació que es van utilitzar per fer-la.

El catàleg es troba dividit en apartats, cada un encapçalat per un títol, normalment el nom d'una població o una parròquia, és a dir, una entitat de territori amb un significat aglutinador de les diferents propietats del monestir en un mateix poble, parròquia o zona. Per exemple, «La Vall y Parròquia de Sant Daniel». Cada apartat disposa d'un subtítol inicial a on s'hi indica el contingut de l'apartat (propietats a la vall i parròquia de Sant Daniel, en aquest cas), l'organització d'aquest contingut (número de plechs en què estan classificats els documents) i el topogràfic a on es troba la documentació dins l'arxiu (és a dir, el nom del calaix a on està instal·lat). Com podem observar en el següent fragment:

Los actes se son trobats ab la dita nova arxivació que de aquells se ha feta que fan per las directas senyorias té dit monestir de Sant Daniel en sa vall i parròquia són los baix scrits y següents, los quals són dividits ab sis differentes plechs de dits actes en la forma que-s segueix, los quals plechs tots iunts lligats són en lo calaix del arxiu de dit monastir lo rètol del qual diu «la ciutat de Gerona».³³⁰

Tots seguit, trobarem el títol i l'explicació del primer plec.³³¹ Per exemple:

Primer plech dels actes de dita vall y parròquia de Sant Daniel en lo qual hi ha set actes que fan per la senyoria de un camp nomenat la Trilla del monastir, siti en dita parròquia prop lo monastir, los quals actes són nombrats quiscu ab son N^o en la forma següent.³³²

I a continuació, les entrades de cada document identificades amb el nom de la propietat, la tipologia documental de l'acta i el número del document al marge esquerra i seguit amb la descripció o regest del document a la dreta, la seva datació

---

³³⁰ *Arxivació ho recopilació de tots los actes se son trobats en lo Arxiu del monastir de Sant Daniel*. 1670. (CAT AMSDG MSDG D116 núm. 1 p. 5).

³³¹ En el cas de poblacions amb pocs documents, les actes s'han organitzat juntes sense la necessitat de dividir-les en plechs.

³³² *Arxivació ho recopilació de tots los actes se son trobats en lo Arxiu del monastir de Sant Daniel*. 1670. (CAT AMSDG MSDG D116 núm. 1 p. 5).

(dia, kalendas-idus-nones, mes i any) i la seva signatura arxivística («la qual és nombrada ab lo N° 1 del present plech»). Com el cas següent:

De la Trilla del monastir donatió N ^o 1	Primo una donatió de una gran tinença de terra siti en dita vall y parròquia de Sant Daniel, anomenada la Trilla del Monastir, feta per Garaua Caumí en favor del monastir de Sant Daniel, a 10 de las kalendas de satembre 1213, la qual és nombrada ab lo N ^o 1 del present plech. ³³³
--	--

Així doncs, podem deduir a través del catàleg que Miquel Caselles va classificar les actes en pergamí segons la propietat a la qual feien referència, independentment de la tipologia documental o la seva cronologia, és a dir elaborant plecs de documentació per cada propietat (camp, mas, heretat, etc.).³³⁴ Als quals va assignar un número aràbic correlatiu dins el plec, sense que aquest número signifiqués un determinat ordre cronològic entre els documents del mateix plec. Els diferents plecs pertanyents a diverses propietats d'una mateixa entitat territorial (parròquia, població, grup de pobles, etc.) els va unir, «lligar», entre ells formant una sola unitat composta de diferents plecs, la qual dipositava en el calaix amb el rètol que li pertocava segons l'entitat territorial a la qual pertanyien els actes i plecs lligats.

Una estructura que, per altra banda, encara podem trobar en alguns arxius patrimonials de masos, com el fons patrimonial Teixidor de Madremanya, ingressat a l'Arxiu Històric de Girona a finals del 2012. La seva classificació i instal·lació ens permet aproximar-nos i visualitzar com deuria ser molt probablement l'organització, conservació i instal·lació d'aquestes actes en pergamí del fons de Sant Daniel de Girona després de la intervenció del procurador Caselles.

---

³³³ *Ibidem.*

³³⁴ La classificació geogràfica de la documentació és un recurs extès entre els arxius, tant en època medieval com moderna. Alberto Torra afirma que els arxius monàstics desamortitzats i avui dipositats a l'Arxiu Reial de Barcelona presentaven una organització que seguia unes pautes comunes «por otra parte no exclusivas de los archivos eclesiásticos. Es recurrente la disposición de los libros y escrituras en armarios y cajones, agrupando cada uno de ellos los documentos referidos a una unidad territorial. [...] También es característica la agrupación física de las escrituras en lo que llaman "llogall" o "plechs" y que normalmente constituyen lo que ahora denominaríamos rollos: los pergaminos referentes a una misma propiedad están cosidos uno detrás de otro, conservándose luego enrollados». TORRA PÉREZ, p. 131. També Diego Navarro Bonilla ho documenta en la reproducció pictòrica de l'armari-arxiu de Jacobo Függer. NAVARRO BONILLA, *La imagen del archivo*, p. 146-147, nota 386.

*Dos plecs dels actes en pergamí del mas Bohigues de Banyeres (CAT AHG Teixidor de Madremanya)*³³⁵

En conseqüència, podem deduir que l'arxiu del Monestir de Sant Daniel disposava d'un moble, un armari, amb diferents calaixos a on es guardava junta la documentació en diferents suports (pergamins, volums i documents solts).³³⁶ Així com, que cada calaix es trobava identificat, no per números com trobarem a partir de 1726,³³⁷ sinó per rètols amb el nom del poble o parròquia en qüestió. Del mateix segle, però d'unes dècades anteriors, l'Arxiu Diocesà de Girona ha conservat l'armari de l'arxiu episcopal del bisbe Francisco Arévalo de Zuazo, que data del 1606. El moble està format per vint-i-quatre calaixos disposats en tres files horitzontals de vuit calaixos cadauna, tots amb el seu pany i clau. Malgrat que l'armari de l'arxiu de Sant Daniel de Girona que emprà Caselles ens l'hauriem d'imaginar amb unes dimensions molt més reduïdes i d'una factura

³³⁵ Els pergamins del mas Bohigues de Banyeres eren els únics pergamins enrotllats d'aquest fons, i es trobaven ordenats de forma cronològica i en plecs de pergamins enrotllats com els de la imatge. Així, els pergamins més antics es trobaven agrupats en el plec núm. 1, els següents en el plec núm. 2, etc. Actualment aquests pergamins han estat aplanats pels tècnics de l'Arxiu Històric de Girona, on es conserven, mantenint l'organització dels diferents patrimonis, en carpetes, i ordenats cronològicament del més antic al més modern.

L'aplanament dels pergamins enrotllats i la seva organització cronològica per data de redacció, és una tipus d'actuació arxivística molt comuna al llarg de tot el segle xx, que encara avui dia es segueix duent a terme per la seva practicitat alhora de conservar i gestionar la documentació. Amb tot, aquestes actuacions poden suposar, en alguns casos, la pèrdua de l'ordre original, i sempre comporta la desaparició de la seva instal·lació original. Testimonis ambdós de la pràctica arxivística d'època moderna i de l'organització i gestió patrimonial dels productors d'aquests fons d'Antic Règim.

³³⁶ Des dels segles xvi l'armari, com a dipòsit de document d'arxiu, pren força en detriment de les caixes, especialment pels arxius amb grans volums documentals. Per exemple, el 1528 el fuster de la Diputació del General de Catalunya, B. Barceló, feu cinquanta armaris per dipositar els llibres del General. MAINAR PONS, p. 39.

³³⁷ *Arxivatió ho recopilatió de tots los actes se son trobats en lo Arxiu del monastir de Sant Daniel. 1670.* (CAT AMSDG MSDG D116 núm. 1 p. L-Q).

segurament molt més austera respecte el moble d'Arévalo de Zuazo; l'estructura, organització, funcionament i disposició dambdós armaris no deurien diferir en extrem.

*Armari-Arxiu episcopal del bisbe Francisco Arévalo de Zuazo. 1606
(ADG Sala de consulta nova)*

Buidant el catàleg podem saber, a més a més, que aquest moble disposava com a mínim de vuit calaixos, i que la classificació territorial proposada per Miquel Caselles fou:

Calaix	«Lligats», entitat territorial	Plec	Documents
«Gerona»	«Gerona y sas parròquias»	1	13 actes
	«La vall y parròquia de Sant Daniel»	6	56 actes
			2 capbreus
	«Campdorà»	1	7 actes
			2 capbreus
	«Vilarroja»	1	6 actes
	«Palol de Onyar»	1	2 actes
	«Montirivi»	8	54 actes

			1 capbreu
	«Sobra horta y pla de Gerona»	3	4 actes
	«Las montanyas y encontorns de Gerona»	1	10 actes
«Montfullà»	«Montfullà»	7	54 actes
			4 capbreus
	«Salt»	3	37 actes
	«Vilablareix»	2	33 actes
«Ridallots, Cassà»	«Ridallots de la Selva»	5	23 actes
			5 capbreus
	«Cassà de la Selva»	4	22 actes
	«Franciach»	1	5 actes
	«Salitge»	5	15 actes
	«Borgunya»	1	10 actes
	«Vilobí»	1	2 actes
«Madremanya»	«Madremanya y sos veynats»	22	162 actes
			7 capbreus ³³⁸
«Sant Martí Vell»	«Sant Martí Vell»	5	40 actes
			1 capbreu
	«Púvol»	3	6 actes
			1 capbreu
	«La Pera»	1	7 actes
	«Corçà»	6	22 actes
			4 capbreus
	«Sant Sadorní»	5	27 actes
			2 capbreus
	«Cruylles»	1	5 actes
«Fitor»	1	2 actes	
	«Fuxà»	1	4 actes
«Castelló»	«Castelló»	2	17 actes
	«Figueres»	1	6 actes
	«Sobrestany, Sant Martí de Empúries i Jafre»	1	3 actes
	«Sant Pere Pescador»	1	3 actes
	«Vilamalla»	2	25 actes

³³⁸ En alguns casos s'indica com el capbreu no és de pergami, sinó és en format volum, és a dir, un llibre de paper: "és un llibre ab sas cobertas de pergami". *Ibidem*, p. 226.

	«Biure»	1	4 actes
	«Vilahur»	2	14 actes
	«Vilafraset, Flassà i Farreras»	1	8 actes
	«Fallines»	2	9 actes
	«Mollet»	1	6 actes
	«Salrrà»	1	1 acta
«Sant Gregori»	«Sant Gregori»	5	15 actes 3 capbreus
	«Canet»	7	33 actes
	«Aiguaviva»	1	2 actes
	«Fornells»	4	14 actes
	«Campllonch»	1	2 actes
	«Santa Pallaya»	1	1 capbreu
	«Tordera y Blanes»	1	2 actes
	«Moncalt»	«Moncalt, Ginestar, Palafròls, Santa Llogaya de Algama»	1
«Setcasas, Terrassa, Cervià, Amer y Lagostera»		1	6 actes
«Candell, Las Ancias, Sant Matheu de Montnegre y Estanyol»		1	4 actes
«Crespià, Vidreras, Pals y al Castellar»		1	4 actes
«Caldas de Malavella»		3	12 actes 2 capbreus
«Veynat de Esclanyà, parròquia de Palafrugell»		1	4 actes
«Tarabaus, Sant Llorens de la Muga, Arbúcies y Hostoles»		1	4 actes
«Alfar y Sagaró»		1	5 actes
«Salet y Santa Eulària de Pujals»		1	2 actes

Però l'objectiu de Caselles no era, només, classificar i organitzar l'arxiu, sinó fer-ho de tal manera que servís per a la capbreuació i la correcta gestió del patrimoni del monestir. Per això, amb una visió més com a procurador i capbreuador que no pas com a arxiver, al final de cada plec, després d'haver consignat totes els documents i actes que el formaven, incloïa les referències d'actes de capbreuació de la propietat que formaven part d'un capbreu d'una altra entitat territorial i, per tant, es trobava instal·lat en el calaix d'aquesta altra. Per exemple, en el plec número 1 «mas Seguer»

de Riudellots de la Selva, després de la descripció de les vuit actes que formen el plec, s'hi consigna la capbreu següent que forma part del capbreu número 1 del plec 5 de Riudellots de la Selva:

Item altre confesió de home propi per rahó de dit mas feta per Pere Saguer, senyor de dit mas Saguer de Ridallots, per rahó de dit mas en favor de dit monastir, consta en lo Nº 3 del capbreu de Franciach, Ridallots y altres parròquies rebut en poder de Joan Miquel Savarrés, quondam notari de Gerona, lo qual és nombrat lo Nº 1 del plech 5 de Ridallots.³³⁹

El fet que Caselles inclogués al final de cada plec aquestes referències creuades de capbreuacions d'altres documents instal·lats en altres plecs, fa de l'instrument de descripció que elaborà un veritable catàleg a nivell d'unitat documental simple.

En total, Caselles ens descriu el contingut de vuit calaixos de documentació de l'arxiu de Sant Daniel, en els quals hi instal·là vuit-cents trenta-set actes de pergamí i trenta-cinc capbreus (alguns en format volum) agrupats en cent quaranta-dos plecs corresponents a cinquanta-tres entitats territorials diferenciades. Aquests més de vuit-cents pergamins que documenta i descriu Caselles en el seu catàleg, són molts menys dels mil sis-cents tres pergamins que avui formen la col·lecció de pergamins del fons del monestir de Sant Daniel. Les explicacions són diverses.

Primerament, Caselles no incorpora en la seva actuació les propietats i rendes associades a cada un dels oficis de la comunitat (cambreria, infermeria, sagristia i pieteria) que gestionaven de forma independent les rendes vinculades al càrrec i que segons l'ordre de la visita de 1626 havien de dipositar-se a l'arxiu de la comunitat,³⁴⁰ ni tampoc, com hem esmentat, els pergamins i documents no patrimonials o no corresponents a directes senyories del monestir (eleccions d'abadessa, privilegis, cartes de professió, institucions d'aniversaris, censals, desapropis, llibres de comptabilitat, etc.). En definitiva, l'actuació de Caselles sobre el fons monàstic fou una actuació parcial, i en conseqüència el catàleg resultant fou també un catàleg parcial. A més a més, actuacions arxivístiques posteriors detectaren documentació que no constava en

---

³³⁹ *Ibidem*, p. 89r.

³⁴⁰ Vegeu la cita de la nota 254 de la pàgina 115 del present estudi.

el catàleg, la qual fou incorporada a posteriori. Aquestes correccions o ampliacions sumen un total de cent quaranta-nou actes no incloses en l'actuació de 1669-70, i es concentren sobretot a la part final del catàleg.

Així doncs, aquesta primera intervenció documentada de l'arxiu de Sant Daniel de Girona no ens permet valorar ni quantificar el volum del fons del monestir a finals del segle XVII, ni conèixer la seva composició total, la seva completa instal·lació, classificació o identificació.

Miquel Caselles, una figura controvertida

Més enllà de l'actuació de Miquel Caselles a l'arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona, val la pena resseguir la seva trajectòria posterior per observar no només l'evolució personal d'aquesta figura, que és també la d'un «arxiver» de finals del segle XVII, sinó sobretot perquè ens permet copsar el funcionament de la procuradoria del monestir i la relació d'aquest càrrec en la gestió i conservació documental de la comunitat.

Després de la seva actuació com arxiver en el fons de la comunitat de Sant Daniel, el 1672 Miquel Caselles n'és nomenat procurador. I tan sols dos anys més tard, el 1674, l'abadessa Margarida de Copons li confereix la doma simple de Sant Daniel, vacant per la mort del domer Josep Abrich, canonge de Sant Feliu de Girona.³⁴¹ Així, a partir d'aquell moment Caselles compaginarà les tasques de procurador de la comunitat amb les de domer de la seva església i encara amb les de capbrevador de les rendes del monestir. Una concentració de càrrecs habitual a l'època.

Un cop conclosa la classificació, Caselles, juntament amb els dos notaris, Vila i Garriga, dugueren a terme la nova capbrevació. A dia d'avui tan sols es conserven dos capbreus producte d'aquesta actuació: el primer, titulat *Capbreu de les propietats del Monestir*

---

³⁴¹ Margarida de Copons, abadessa de Sant Daniel, confereix la doma simple de Sant Daniel, vacant per òbit de Josep Abrich, canonge de Sant Feliu de Girona, a Miquel Caselles, prevere. 1674. (CAT ADG D-329 f. 126).

de Sant Daniel de Girona a diferents pobles,³⁴² fou elaborat per Caselles i el notari Vila l'any 1671;³⁴³ i el segon, *Capbreu del Real Monestir de Sant Daniel fora y prop los murs de Gerona fundat*, va ser redactat pel notari Francesc Garriga entre el 1671 i el 1672.³⁴⁴ Sabem que el març de 1677, quan Caselles presenta els comptes del seu últim bienni a la comunitat, gairebé deu anys després de l'inici de l'arxivació, la capbreu encara no era conclouida. I a jutjar per la documentació que ha arribat fins als nostres dies, molt probablement no l'acabà mai, ja que la majoria de capbreus del monestir que es conserven foren redactats en etapes posteriors a Caselles, sobretot durant la procura de Bernat Castells, qui s'inicià en el càrrec el 1686.

Possiblement, un dels motius pels quals no s'acabà la capbreu fou perquè a Caselles no li duraven els notaris. A mitja capbreu el notari Vila no va voler continuar i li va demanar que li pagués els salaris que li pertocaven per les actes que havia fet fins al moment, a canvi Caselles podia retenir la tercera part dels rèdits de la capbreu que li corresponien segons els acords inicials al notari. A falta de notari i sense la capbreu tancada, Miquel Caselles nomenà un nou notari, Francesc Garriga, però com l'anterior, preferí cobrar el sou dels actes que feia enlloc de la part que li pertocava de la capbreu. Per tal de que la capbreu continués, el procurador acceptà els termes i avançà les despeses dels notaris de la seva pròpia butxaca.³⁴⁵ Així doncs, Caselles havia de passar a cobrar dos terços de la capbreu, als quals no trigà a afegir-hi el terç que mancava, tot defensant que la comunitat li havia donat la seva part de la capbreu a canvi que dugués a terme l'arxivació. En definitiva, Miquel Caselles acabà reclamant el cent per cent de les rendes endarrerides de la capbreu: la seva, la dels dos notaris que havia avançat i la de les monges que li havien donat a canvi de l'arxivació prèvia a la capbreu. La comunitat però, ho negà rotundament:

---

³⁴² Aiguaviva, Bordils, Borgonyà, La Bisbal, Cassà de Pelràs, Corçà, Campdorà, Campllong, Caldes de Malavella, Cassà de la Selva, Canet d'Adri, Franciac, Fitor, Girona, Madremanya, Montfullà, Mollet, Montilivi, Púbol, Pedrinyà, Pineda, Palau-sacosta, Riudellots, Salt, Sant Sadurní de l'Heura, Sant Daniel, Sant Martí Vell, Sant Gregori, Vilablareix, Vila-roja i Pla de Sentmenat.

³⁴³ *Capbreu de les propietats del Monestir de Sant Daniel de Girona a diferents pobles*. 1671. (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 1).

³⁴⁴ *Capbreu del Real Monestir de Sant Daniel fora y prop los murs de Gerona fundat*. 1671-1672. (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 5).

³⁴⁵ Llibre de procura. 1677-1679. (CAT ACA ORM Hisenda-Monacals Volums núm. 1728 p. 151-153).

[...] no li havien en manera alguna donada y cedida dita tercera part de dits enderreriages ab dits pactes de la capbreuació a favor llur reservada, y que axí los havia de donar bo y verdader compte y rahó de tot lo per ell exigit y cobrat dels enderreriages de dita capbreuació y donar-los y pagar-los la dita tercera part de aquells, que-s considera inportar molt gran quantitat. Y que en manera alguna obstaría ni pot obstar el dir que per arxivar ditas escripturas se li fou donada y cedida de paraula dita tercera part perquè ja en lo temps se feren dits pactes fou també pactat que hagués de arxivar també ditas scripturas y actes.³⁴⁶

El setembre de 1677 l'abadessa Margarida de Copons moria³⁴⁷ i la succeïa en el càrrec Maria de Lanuça i de Rocabertí. A partir d'aquell moment els problemes per Miquel Caselles es començaren a desencadenar, no només pel canvi d'abadessa, sinó sobretot per la captura, a inicis del mateix anys, de Joan Huguet, un passamaner de Girona. Huguet fou acusat de robar plata i «prendes» de la monja de Sant Daniel Magdalena de Cartellà,³⁴⁸ i malgrat que poc després pogueren ser restituïdes al monestir i es «posaren en la caixa dels depòsits del arxiu»,³⁴⁹ de resultes de la seva captura, Huguet va acusar al procurador Miquel Caselles de ser-ne el culpable:

[...] continuant dit Huguet pasamaner contra mi [Miquel Caselles] sa injusta querela y persecució, avent dit canonge Fontdevila fet comissió al Borni Roslo dessa ciutat, sols per que se executàs en ma parsona al descredit de pendrer-me y poratar pres en las presons a Barcelona que ab assistència del senyor subballe y soldats que dona lo senyor governador vingué a altre ora de nit a citar-me, amotinant y escandalitzant tot lo carrer y barri, com si fos estat lo major traydor y descreditat del Rey, nostre Senyor que Déu guarde, y entrat dintre [...] saquejaren y restrajaren tota la casa, que vol que Déu no mi trobàs [...].³⁵⁰

---

³⁴⁶ *Ibidem*, p. 151-153.

³⁴⁷ *Ibidem*, p. 28.

³⁴⁸ *Ibidem*, p. 41-42.

³⁴⁹ *Ibidem*, p. 46.

³⁵⁰ *Ibidem*, p. 127.

Caselles fou avisat per Nicolau Masdéu, a través de Jeroni Pujole, que el Borni juntament amb dos companys l'anaven a buscar i que «mudàs de casa per què temia no fos espiat».³⁵¹ Certament es deuria amagar, ja que poc després deixà escrit:

[...] de la ausència de sis mesos de ma casa, causada de la nyesta persecució de Huguet, pasamaner, per aver-lo jo, en dit nom per ordre de las Senyoras monjas y consell de llur advocat Masdéu, fet capturar perquè restituís la plata y demás cosas que tenia amegadament de-la Senyora Dona Madalena Cartellà, com de la centència obtinguda en favor consta.³⁵²

Sembla ser que la causa contra ell no prosperà, però a Caselles no se li acabaren els problemes aquí. El vint de gener de 1680 fou revocat del seu càrrec de procurador de la comunitat de Sant Daniel. Així consta de mà d'un dels procuradors successors en el títol del llibre d'ingressos i despeses de 1677-1680:

Compte del que ha pagat lo domer Miquel Casellas prevere, nottari i secretari de la molt Reverent Cambra Apostòlica, sindich y agent del Real Monestir cituat dins la parròchia y iglésia del lloch de Sant Daniel, ballia forana de Gerona, orde de Sant Banet, des del present janer 1677 fins als 20 janer 1680, en què temeràriament fou revocat per no acabar-se lo bienni a fins al present juliol.³⁵³

A Caselles li molestà que la comunitat no esperés que s'acabés el bienni per revocar-li la procura, i s'excusà en aquest fet per defensar-se dels impagaments de censos i censals deguts al monestir:

[...] per no aver pogut proseguir per causa de la guerra y després aver-me revocat lo sindicat antes de acabar-se lo bienni y axí no s'és perdut per culpa mia, sinó deixes senyores per aver-mo impedit.³⁵⁴

Finalment, la comunitat de Sant Daniel amb l'abadessa Maria de Lanuça i Rocabertí al capdavant, decidí expulsar del seu càrrec Caselles després de detectar múltiples errors en els comptes del seu últim bienni. Precisament, el seu últim llibre de procura, el de 1677-1679, es troba ple de despeses cancel·lades a posteriori amb anotacions al marge

---

³⁵¹ *Ibidem*, p. 114.

³⁵² *Ibidem*, p. 127.

³⁵³ *Ibidem*, p. 0.

³⁵⁴ *Ibidem*, p. 128.

indicant que tal partit o tal concepte no s'ha pagat mai al domer ni al rector o que mai s'ha pagat tal preu per tal servei. A més, per deixar constància d'aquest fet, en l'última pàgina del volum, l'abadessa escrigué de pròpia mà:

Sobre los comptes donats fins así, axí en lo cobrat com en lo pagat desde lo any 1677 fins lo any 1679, tingué lo convent grans plets y debats ab lo dit senyor domer y procurador Casellas, no volent lo convent pasar-li en compte moltas partidas, per no haver-se may acostumat pagarlas lo convent, com són las partidas de las missas cada mes per lo dit domer y rector, las porcions de lenya al procurador, assistèncias a las festivitats de Nostre Pare Sant Benet, Sant Daniel y Sant Dupte y altres, per lo qual se borraren ditas partides, y part ser que per descuyt e inadvertència se·n aje restat algun partit se·ns borrar. Per lo qual se adverteix que d'estos comptes de dits anys no se·n deu pendrer exemplar per lo que·s deu fer en avant.³⁵⁵

Una decisió a la qual possiblement no s'hi hauria hagut d'arribar si l'abadessa no hagués donat tanta llibertat de gestió al procurador. Car els visitadors de 1677 ja detectaren aleshores algunes irregularitats greus, com que el procurador admetia les lluïcions de censals pel seu compte, i preveient «lo dany que dest abús ses continuave se·n poria seguir», manaren a l'abadessa que obligués al procurador a donar-li compte a ella de tot:

Item, com per los interrogatoris generals y altrament ajam entas que lo procurador de les rendas del present monastir té la procura tant general que admet lluïcions de censals y fa esmersos nous sens donar·na part a la Illustre Señora Abadessa y capítol, encara que es veritat que ab los comptes per dit procurador donats ajam esperimentat tot cuydado en la siguritat dels esmersos y zel al major útil del monastir. Emperò, com és just que les principals, qui son la Illustre Señora Abadessa y capítol, sàpien y essos nos puguien fer sens deliberació de dita señora abadessa y capítol y ferme de totes per evitar lo dany que dest abús ses continuave se·n poria seguir, manam en virtut de santa hobeidència a la dita Illustre Señora Abadessa y capítol que intimea y intimar fàssen al dit procurador que sempre que succesque alguna lluïció, la participe a dita Illustre

---

³⁵⁵ *Ibidem*, p. 150.

Señora Abadessa y la senyoria al capítol y esta lo continuen en lo llibre de les entrades y exidas fet per dit procurador [...].³⁵⁶

Desconeixem si Miquel Caselles s'aproprià d'alguna lluçió de censal del monestir abans de la visita de 1677, per la llibertat amb què actuava bé podria ser, però el que sí que ha restat documentat en el seu llibre de procura de 1677-1679 fou el cobrament d'un seguit de tasques i rendes com a domer de l'església del monestir que no li pertocaven, ja que no era costum del monestir que es paguessin o que es paguessin a un preu tan elevat. Caselles, de fet, el que feu és intentar cobrar la feina d'arxivació prèvia a la capbreuació que havia dut a terme i que considerava que la comunitat encara li devia, a més a més del terç dels notaris que ell havia avançat, i com que la comunitat no li pagava directament la seva feina, s'ho cobrà indirectament, sinó a través de les lluçions de censals, pagant-se a ell mateix serveis com a domer que en realitat no li corresponia cobrar. Finalment però, la jugada no li acabà de sortir del tot bé, ja que el cap de tres anys la comunitat acabà detectant els pagaments indeguts.

Malpensant una mica, fins i tot podríem arribar a imaginar que aquesta no fou la primera forma que Caselles ideà per cobrar el que creia que se li devia. L'acusació que el passamaner Huguet féu al procurador per la plata de la monja Magdalena de Cartellà, bé podria haver estat el seu primer intent frustrat. Com a mínim, ens podem preguntar, com béns personals de valor d'una monja d'un monestir femení benedictí, en ple segle XVII amb la clausura instaurada, havien pogut anar a parar a mans d'un passamaner de Girona sense possibilitats d'accés dins del recinte monàstic...

Però Caselles no es va rendir, i el mateix 1680, juntament amb el rector del monestir Baldiri Pericot, posà plet a la comunitat per la participació del domer i el rector en la distribució dels aniversaris del monestir.³⁵⁷ Les causes entre el monestir i Miquel Caselles s'anaren succeint³⁵⁸ i no es resolgueren fins després de la seva mort el 1684,

---

³⁵⁶ Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 31 març 1677. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 10).

³⁵⁷ Procés de Baldiri Pericot i Miquel Caselles, rector i domer de Sant Daniel respectivament, contra el monestir per la participació en la distribució d'aniversaris. 1680. (CAT ADG Processos moderns Llibre Josep Xambó f. 51).

³⁵⁸ Primer tingueren una causa entre ells presentada davant Francisco Ferrer, canonge de la Seu de Girona i jutge comissari delegat apostòlic de la causa, després davant altres comissaris delegats

quan l'abadessa i la comunitat de monges, cansades de més de quatre anys de plets i de gastar tants diners,³⁵⁹ decidiren fer una concòrdia amb els marmessors del testament de Miquel Caselles, que encara reclamaven al monestir 933 lliures i 5 sous. Una concòrdia que ens aporta notícies interessants sobre la gestió documental del monestir per part del seu procurador.

En la concòrdia, feta pel notari de Girona Francesc Garriga el nou de maig de 1685, i que es conserva cosida al final de l'últim llibre de procura de Miquel Caselles,³⁶⁰ pactaren:

- primerament que ambdós renunciaven a seguir els plets oberts i a posar-ne de nous, pagant cadascú les seves despeses;
- segon, que la comunitat de Sant Daniel renunciava a cobrar la tercera part de la capbreuació que reclamava a canvi de cent seixanta dobles d'or;
- tercer, que els marmessors pagarien aquesta quantitat el següent mes d'agost;
- quart, que els marmessors renunciaven a qualsevol paga o despesa pendent del domer referent als comptes o a la capbreuació del monestir;
- cinquè, que el monestir reconeixia haver rebut «lo llibre o llavador de las rentas de dit monestir y los actes»;
- sisè, que els marmessors es comprometien a pagar tot el que es pogués deure de notaris, advocats i procuradors del monestir durant l'exercici del domer fins a 19 de gener de 1680 i a canvi les monges pagarien el que es devia a Pere Ignasi Déu de Girona;
- setè, que si es trobaven deutoris firmats de foriscapis del monestir calia restar-los a favor del monestir;
- vuitè, que els marmessors haurien de restituir a la comunitat «tots los papers, capbreus, llavadors, actes, stabliments, trasllats, notas y qualsevols advertensias y claricias que tingan que sean y fassan per dit Convent y officis de aquells»;
- i finalment, que permetrien fer tantes còpies com fossin necessàries de tota aquella documentació.³⁶¹

---

apostòlics de la causa, i finalment davant Jaume Mas, bisbe de Vic, que el 1685 era mort i encara resta la causa oberta i no resolta davant Pere Oliver, canonge de Vic. Llibre de procura. 1677-1679. (CAT ACA ORM Hisenda-Monacals Volums núm. 1728 concòrdia cosida al final del volum).

³⁵⁹ *Ibidem*, p. 150.

³⁶⁰ *Ibidem*, concòrdia cosida al final del volum.

Especialment interessant és observar com els marmessors entreguen a la comunitat tot un seguit de documentació (actes, papers diversos, capbreus, llevadors, establiments, trasllats, notes diverses, etc.) pròpia del monestir i que el procurador Caselles tenia a casa seva pel desenvolupament de la seva activitat com a procurador de la comunitat. Una documentació que no retornà un cop finalitzada la seva procura i que no fou restituïda a l'arxiu fins cinc anys més tard, un cop Caselles ja era mort i tan sols després que els seus marmessors firmessin la concòrdia amb la comunitat. Elements que ens permeten copsar la llibertat amb què els procuradors exercien el seu càrrec i la gestió de la documentació monàstica, que prenen segons la seves necessitats i extreien de l'arxiu i del monestir. Una pràctica no tan sols pròpia de procuradors, sinó també de capbravadors, com es pot deduir per la despesa de 5 lliures, 12 sous i 6 diners que el 1796 el monestir hagué de pagar a Antonio Donzer, sergent agregat de Girona, per recuperar els documents que conservava del Dr. Cervera, capbrevador de Sant Daniel que havia mort durant la Guerra Gran a la casa d'aquest sergent.

A 14 de dits [abril 1796], de ordre de dita senyora paguí a Don Antonio Donzer, sargento agregado en la plassa de Gerona, peraque me entregàs tots los actes y papers del present monastir, que tenia ell en sa casa per haver-i mort lo Dr. Cerva, que tenia la procura de capbrevar del present monastir, a-hont haguí de anar-i molts dias per triar-los, pues los tenia tots entrepapelats entre caxas y sachs y después de ser triats no me-ls volgué donar sens pagar-li tres duros, com consta de recibo de N° 62, dich 5 lliures 12 sous 6 diners.³⁶²

Així doncs, la figura del primer «arxiver» que actuà al monestir de Sant Daniel de Girona, o més correctament, del capbrevador que va dur a terme la primera actuació arxivística documentada d'aquest monestir, no deixa de ser una figura controvertida dins la història de la comunitat. Per una banda, com a capbrevador, fou el primer en actuar arxivísticament sobre el fons monàstic, classificant, organitzant, descrivint i instal·lant una bona part d'aquest, redactant el primer catàleg que se'n coneix avui dia i posant les bases per a una correcta gestió del patrimoni comunitari. Però, per altra,

---

³⁶¹ *Ibidem*, concòrdia cosida al final del volum.

³⁶² Llibre del pagat pel procurador Francesc Puig i Ros del monestir de Sant Daniel de Girona. 1795-1796. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 24 p. 80).

com a procurador i domer, fou capaç d'enginyar-se diferents fórmules per cobrar els deutes pendents. Amb la informació de què es disposa avui, no es pot afirmar que la comunitat no hagués promès de veu la seva tercera part a canvi de l'arxivació com defensà Caselles en aquell moment, possiblement ni tan sols la comunitat ho va poder afirmar aleshores ja que entre el moment de la suposada promesa i el de la denúncia hi ha dotze anys de diferència i tres abadesses. Ara bé, Miquel Caselles no denuncià la comunitat en el moment de reclamar el que creia que li pertocava, sinó que va escollir un altre camí, prendre directament allò que creia seu.

Amb tot, si avui sabem del cas de Miquel Caselles és precisament perquè ell, abans de deixar el seu càrrec de procurador de la comunitat, va redactar tot un discurs en defensa de la seva persona i dels seus actes en les últimes pàgines de l'últim llibre de procura que elaborà per al monestir, el del bienni de 1677-1679. Un discurs que per altra banda, obligà a l'abadessa i a la seva secretària a redactar una contrarèplica en les mateixes pàgines exposant la seva versió dels fets i a cosir-hi, més tard, la concòrdia final amb els seus marmessors. Gràcies a aquestes pàgines finals avui podem saber la versió oficial d'ambdues parts, però també ens aporten un volum notable d'informació de gran rellevància per entendre el funcionament i l'organització de la gestió econòmica i documental del monestir a finals del segle XVII, la situació de l'arxiu abans i després de l'actuació de Caselles, el contingut de la mateixa actuació, i fins i tot l'existència del càrrec de secretària de la comunitat. Mai un llibre de comptabilitat podria haver tingut tanta vocació memorialística.

2.2.3. L'arxiu en temps de guerra, 1684-1726

Caselles fou succeït en el càrrec de procurador del monestir, entre 1680 i 1685, per Magí Vilomara, prevere beneficiat de Sant Feliu de Girona; i posteriorment per Bernat Castells, prevere i diaca de la mateixa col·legiata, qui va ostentar el càrrec des de 1686 fins a la seva mort el 12 d'octubre de 1711.³⁶³ Amb ells dos s'inicia una llarga nissaga de

---

³⁶³ Llibre d'entrades i sortides del procurador Bernat Castells del monestir de Sant Daniel de Girona. 1710-1711. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 7 p. 334).

procuradors procedents d'aquesta església, l'activitat dels quals ens permet seguir analitzant la funció arxiu dins el monestir de Sant Daniel. Car, com a procuradors de la comunitat, desenvolupaven un destacat paper en la producció i gestió documental dins el monestir. Un fet que observem molt clarament a través del treball del procurador Bernat Castells.

El procurador Bernat Castells i la seva prolífica producció documental

Bernat Castells destaca per la seva escriptura, una bonica lletra cal·ligràfica de traços rodons i color marronós clar que es troba reiteradament entre la documentació del fons, fet que denota la seva prolífica activitat a l'arxiu monàstic al llarg dels vint-i-cinc anys de servei (1686-1711). D'ell s'han conservat dotze llibres de procura entre 1686 i 1711,³⁶⁴ diversos capbreus copiats per ell o en els quals elaborà índexs,³⁶⁵ sis llevadors de censos,³⁶⁶ un llibre de dipòsits,³⁶⁷ entre molta altra documentació solta i anotacions o actuacions parcials en volums preexistents.

---

³⁶⁴ CAT AMSDG MSDG E102 núm. 4-7 i CAT ACA ORM Hisenda-Monacals Volums núm. 1734-1739 i 1723-1724.

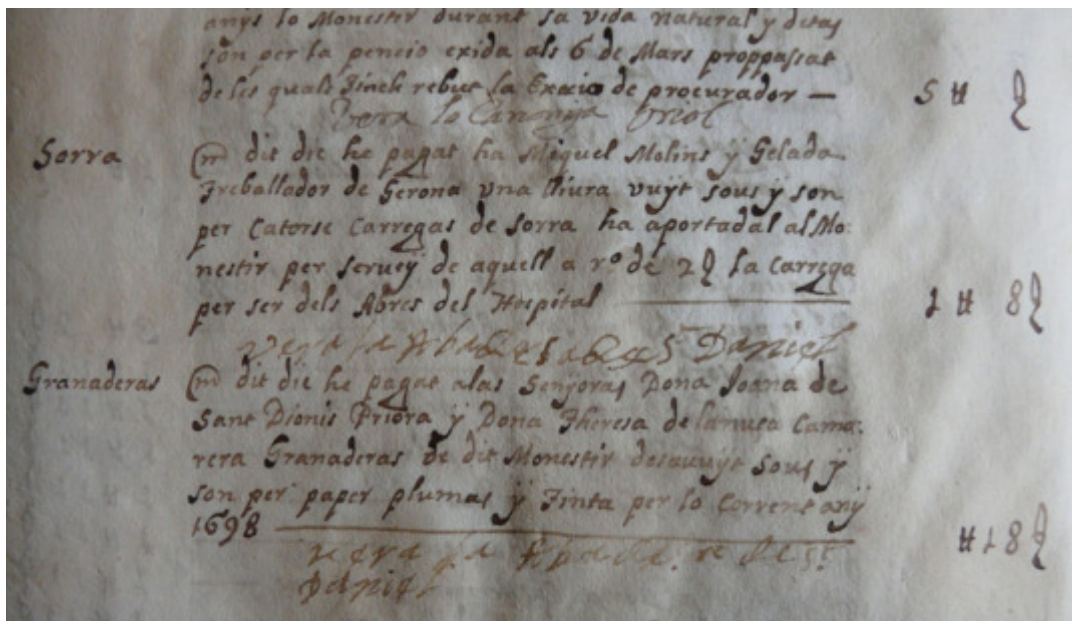
³⁶⁵ *Capbreu del Real Monestir de Sant Daniel de Gerona de las senyorias y rendas te dit monestir en los llochs de Franciach, Pubol, Riudellots de la Selva, Sant Daniel, Caldes de Malavella, Cassa de la Selva, Mollet, Madremanya, Vilabalreix, Montfullà, Montirivi, Sant Gregori, Salitja, Salt, Sant Sadorní, Aiguaviva, Vilarroja, Palol de Unyar, Campdurà.* 1683-1696. (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 3); *Còpia simple de capbreuacions de diferents pobles feta per Bernat Castells.* Finals segle XVII. (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 9); *Llibre de capbreuacions de Sant Daniel de Girona de diferents pobles fet pel procurador Bernat Castells.* 1683-1696. (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 12); *Capbreu del priorat de Valldemaria del procurador Bernat Castells.* 1682. (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 16); *Capbreu del Real Monestir de Sant Daniel en Massanet de Cabrenys.* 1691. (CAT AMSDG MSDG F101. Maçanet de Cabrenys núm. 2); *Còpia del capbreu del Real Monestir de Sant Daniel de Massanet de Cabrenys.* 1606 i 1691. (CAT AMSDG MSDG F101. Maçanet de Cabrenys núm. 5), entre d'altres.

³⁶⁶ *Llavador de censals en qual se encontran continuadas pagas fins los principis de 1700.* c. 1703. (CAT AMSDG MSDG F103 núm. 5); *Llevador de censals de la centúria de 1600 del real monestir de San Daniel.* c. 1699. (CAT AMSDG MSDG F103 núm. 9); *Libre anomenat reportori de tots los censals, violaris y delmes del real convent de monjas del monestir de Sant Daniel de Gerona.* 1709. (CAT AMSDG MSDG F103 núm. 10); *Llevador de les rendes del priorat de Valldemaria.* 1682-1689. (CAT AMSDG MSDG H135 núm. 1); *Llevador de rendas dels priorats de Santa Maria del Mar de Calonge, de Santa Margarita del Prat de Rosas y de la piateria del monestir de Sant Daniel de Girona,* març 1694 (CAT AMSDG MSDG H130 núm. 2); *Llevador de lluïsmes de propietats del Monestir de Sant Daniel en diferents pobles.* 1681. (CAT AMSDG MSDG F104 núm. 1).

³⁶⁷ *Llibre de las entradas y exidas de propietats de censals, violaris y altres quantitats de diner del Real Convent de Monjas del Monastir de Sant Daniel de Gerona.* 1700-1711. (CAT AMSDG MSDG E113 núm. 2).

Entre els seus llibres de procura sorpren un canvi important. A diferència dels procuradors anteriors, Castells converteix el llibre diari de comptes de la comunitat en un híbrid entre el llibre de procura i el llibre d'albarans o rebuts. Així, sota cada entrada de despesa fa signar al cobrador de la mateixa, tant si aquest és un treballador extern de la comunitat com una monja o la mateixa abadessa, conforme tal sortida de diners ha estat entregada correctament al seu destinatari i aquest ho confirma signant a sota de l'entrada de despesa en el llibre comptable del procurador. Possiblement una mesura de seguretat adoptada de resultes de l'experiència anterior amb el procurador Miquel Caselles, el que suposa implícitament una major participació de la comunitat, a través de l'abadessa, sobretot, però també de les diferents oficials en la gestió administrativa i comptable del monestir.

Detall de despesa del llibre d'entrades i sortides del procurador Bernat Castells del monestir de Sant Daniel de Girona. 1698-1699. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 5 p. 16r)

Però els anys en què Castells treballà per Sant Daniel no foren anys ni tranquils ni fàcils, i la seva tasca quedà marcada, i emmarcada, per dos conflictes: la Guerra dels Nou Anys (1688-1697) i la Guerra de Successió (1701-1715).

Des de la Guerra dels Segadors el monestir es trobà immers en els continus conflictes, setges i atacs que patí el Principat de Catalunya, i sobretot Girona, a finals del segle XVII

i inicis del XVIII. Els atacs de les tropes franceses a Girona el 1681 i 1684, la Guerra dels Nou Anys (1688-1697) i finalment la Guerra de Successió (1701-1715), tingueren com a conseqüència l'accentuació del davallament progressiu de la comunitat de Sant Daniel, tant en el nombre de monges com en la seva economia, que ja arrossegava des de finals del segle XVI.

En la visita de la Religió immediatament posterior a la fi de la Guerra dels Nou Anys, del 19 de novembre de 1698, els visitadors Jeroni de Móra i de Navarro, abat de Sant Pere de Galligants, i Anton de Solanell, paborde de Santa Maria de Ripoll, observaren que:

Per les tribulacions de las guerras em experimentat se an trobat las rendas del present monastir en alguna disminució y algun tant extenuades, avent estat precís a la Molt Illustre Senyora Abadessa y capítol empeñar-se en alguna cantitat per la assistència de las señoras. Per-çò desitjant nosaltres donar al monastir eficàs remey, manam y ordenam a la Molt Illustre Señora Abadessa y capítol que no admeten señora alguna a la professió, sens que li asseñalen sos parens lo menos sinquanta lliuras vitalícias de annual renda, a més del dot los acostuman donar, perquè pugan d-esta manera viurer ab lo modo y decència ordenan las constitucions segradas en lo capítol de la dot y entrada de las monjas.³⁶⁸

Una situació que Castells intentà apaivagar actualitzant les rendes i propietats del monestir i elaborant nous capbreus i llevadors per a una gestió més correcta i eficient, com s'observa en les constants referències entre les despeses dels seus llibres de procura de l'enquadernació de nous capbreus i llevadors de rendes. Per exemple:

Als 17 de dit [abril 1698] he pagat al señor Francisco Oliva, llibrater de Gerona, sis sous y són per aver encodernat un capbreu del monestir.³⁶⁹

Als 26 de dit [juny 1706] he pagat al senyor Francisco Oliva, llibrater de Gerona, tres sous y son per la encodernació de un llevador he fet de las rendas y censos que lo

---

³⁶⁸ Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 19 novembre 1698. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 17v).

³⁶⁹ Llibre d'entrades i sortides del procurador Bernat Castells del monestir de Sant Daniel de Girona. 1698-1699. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 5 p. 159).

Monastir reb en lo terma y parrochia de la vila de Massa[ne]t de Cabrenys per donar als arrendadors.³⁷⁰

He pagat [desembre 1707] al senyor Francisco Oliva, llibreter de Gerona, dotse sous y són per la encodernació del present llibre i altre de la cabbrevació.³⁷¹

Conseqüentment, durant la seva etapa com a procurador el fons monàstic incrementà substancialment el seu volum. A través dels llibres d'ingressos i despeses del monestir es té notícia de l'enquadernació i incorporació al fons de diversos documents, alguns dels quals s'indica explícitament que els dugué a terme ell mateix: les actes de la compra del delme de Maçanet de Cabrenys,³⁷² la sentència i la concòrdia del delme de l'oli de la parròquia de Galliners,³⁷³ tres capbreus del priorat de Valldemaria, la còpia del procés amb la Companyia de Jesús i un altre llibre que no s'especifica,³⁷⁴ un llevador de les rendes de Valldemaria,³⁷⁵ un llevador de les rendes de Madremanya i llocs propers,³⁷⁶ el llevador nou del monestir,³⁷⁷ quatre capbreus,³⁷⁸ un llevador de les rendes de Maçanet de Cabrenys³⁷⁹ i un repertori nou.³⁸⁰ Aquest últim és especialment interessant, ja que no només sabem que va necessitar una raima de paper blanc de manual per fer-lo³⁸¹ i que estava clos abans de l'octubre de 1709, quan anota el cost de fer-lo enquadrar pel llibreter Francesc Oliva,³⁸² sinó que a més el podem identificar amb el llevador general número 10 del fons monàstic, titulat *Libre anomenat repertori de tots los censals, violaris y delmes del real convent de monjas del monestir de Sant*

³⁷⁰ Llibre de procura. 1706-1707. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1724 p. 168).

³⁷¹ *Ibidem*, p. 257.

³⁷² Llibre d'entrades i sortides del procurador Bernat Castells del monestir de Sant Daniel de Girona. 1690-1691. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 4 p. 97).

³⁷³ *Ibidem*, p. 101.

³⁷⁴ *Ibidem*, p. 85 i 88.

³⁷⁵ *Ibidem*, p. 213.

³⁷⁶ *Ibidem*, p. 2016.

³⁷⁷ Llibre de procura. 1702-1703. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1739 p. 69).

³⁷⁸ Llibre d'entrades i sortides del procurador Bernat Castells del monestir de Sant Daniel de Girona. 1690-1691. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 4 p. 172); Llibre de procura. 1702-1703. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1739 p. 87 i 114); Llibre de procura. 1706-1707. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1739 p. 257).

³⁷⁹ Llibre de procura. 1706-1707. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1739 p. 168); i Llibre del pagat del procurador Bernat Castells del monestir de Sant Daniel de Girona. 1708-1711. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 6, p. 229).

³⁸⁰ Llibre del pagat del procurador Bernat Castells del monestir de Sant Daniel de Girona. 1708-1711. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 6 p. 237).

³⁸¹ *Ibidem*, p. 238.

³⁸² *Ibidem*, p. 237.

*Daniel de Gerona del ordre de nostre pare Sant Benet de la Congregació de Tarragona, manat fer per la noble y molt illustre mi senyora Dona Joana de Sant Dionís, per la gràcia de Déu digníssima abadessa, al Reverent Bernat Castells, prevere y diaca de la iglésia insigne collegiada y secular de Sant Feliu de Gerona, síndich procurador y actor de dit monestir, fet en lo any 1709.*³⁸³

Aquest volum conclou el treball del procurador Castells al capdavant de la gestió documental i econòmica de la comunitat, elaborant un instrument recopilatiu de totes les rendes que el monestir de Sant Daniel de Girona havia de cobrar mensualment cada any provinents de censals, violaris i delmes. Una actuació que es complementa a la perfecció amb l'anteriorment desenvolupada pel procurador Caselles sobre les rendes i censos procedents de les senyories pròpies del monestir. Completant així l'organització i sistematització de la informació sobre els dos grans fluxos d'entrada de diners del monestir pel seu sosteniment: la percepció de les rendes sobre les seves senyories directes i el cobrament de les pensions sobre préstecs atorgats i arrendaments.

A diferència de Caselles, Bernat Castells no va dur a terme cap actuació de perfil arxivístic en el monestir, simplement desenvolupà com a procurador de la comunitat les seves funcions associades a la gestió comptable de la casa. Per això, el repertori no conté cap referència a la documentació d'on extreu la informació de cada entrada de censal, violari o delma, només les dades imprescindibles pel cobrament correcte de la pensió. Bàsicament: nom, cognoms, ofici i lloc de residència dels que paguen les pensions, beneficiari d'aquestes i l'establiment del preu del censal i de la pensió, així com el nom del notari que aixecà l'acta i la data en què es feu.

En definitiva, després de l'actuació organitzativa de Caselles, Bernat Castells focalitzà tota la seva activitat en sistematitzar la informació de la gestió patrimonial i comptable del fons de Sant Daniel de Girona amb l'objectiu únic de que les entrades de diners i grans al monestir augmentessin i la situació de la comunitat millorés. De fet, no deixa de ser el que la comunitat va encarregar anys abans a Miquel Caselles i que no es dugué a terme per totes les causes anteriorment exposades.

---

³⁸³ *Llibre anomenat repertori de tots los censals, violaris y de les del real convent de monjas del monestir de Sant Daniel de Gerona. 1709. (CAT AMSDG MSDG F103 núm. 10).*

Bernat Castells va morir mig any més tard de la fi del setge borbònic de Girona de la Guerra de Successió, el 12 d'octubre de 1711³⁸⁴ «de un accident de apoplexia»,³⁸⁵ i ho feu servint fins a l'últim moment a la comunitat. Així s'observa en el seu últim llibre de procura, on l'última entrada de despesa que redactà, de 27 de setembre del mateix any 1711, presenta una cal·ligrafia poc fluida i un pèl tremolosa, trets que no tenia encara la seva escriptura en l'entrada immediatament anterior del 16 del mateix mes.

El succeí en el càrrec el prevere Josep Vigo, beneficiat i paborde de la mateixa col·legiata de Sant Feliu de Girona, qui durant deu anys serví a la comunitat de Sant Daniel (1711-1721), documentant-li una sola actuació referida a l'arxiu: la instal·lació d'una reixa a la finestra de l'arxiu.

Dit dia [8 agost 1720] he pagat a mi mateix setse lliures setse sous per altres tantas ne hauria pagadas per una rexa de ferra y perearas per posar a la finestra del arxiu de dit real monestir.³⁸⁶

La relació de Bernat Castells amb la comunitat no tingué res a veure amb la dels seus antecessors, especialment amb la del procurador Caselles. No només la seva tasca com a procurador, gestionant la comptabilitat de la comunitat i treballant intensament en l'actualització de les rendes, fou plenament positiva per Sant Daniel, sinó que amb els anys de servei al monestir degué establir una estreta relació amb les monges gironines com demostrarien dos fets. En primer lloc, que en la seva mort instituís la fundació de l'única causa pia establerta al monestir, la *Causa pia per donzelles maridar*³⁸⁷ destinada a dotar periòdicament a una criada del monestir per poder-se casar, i avui una font interessantíssima sobre la composició numèrica i social de la comunitat i la seva organització en cases particulars dins el clos monàstic. I en segon terme, la confiança que degué fer a l'abadessa Joana de Sant Dionís i Pol qui, per «certa disposició secreta» de Castells, donava anualment catorze lliures a la tornera del monestir de caputxines

---

³⁸⁴ Llibre d'entrades i sortides del procurador Bernat Castells del monestir de Sant Daniel de Girona. 1710-1711. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 7 p. 334).

³⁸⁵ Visita extraordinària de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 20 desembre 1723 - 2 gener 1724. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 27).

³⁸⁶ Llibre de procura. 1720-1721. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1742 p. 51).

³⁸⁷ *Causa pia per donzellas meridar fundada per lo Reverent Bernat Castells*. 1711-1873. (CAT AMSDG MSDG G116).

de l'Anunciació de Girona perquè fossin entregades a la monja Gertrudis Castells mentre visqués.³⁸⁸ Podria ser una possible filla il·legítima del procurador?

Guerra, setges i caixes de transport: els successius trasllats de l'arxiu de Sant Daniel

Les conseqüències de la guerra i la conflictivitat de finals del segle XVII i inicis del XVIII no només es deixaren sentir en les necessitats econòmiques de la comunitat, i en l'intens treball del seu procurador per mantenir les rendes necessàries per a la supervivència d'aquesta, sinó també en les contínues sortides de l'arxiu del monestir per tal de salvaguardar-lo dels efectes derivats del conflicte i l'ocupació del monestir per les tropes: espoli, crema d'objectes, possibles explosions per atacs d'artilleria o la mateixa destrucció voluntària o accidental de la casa. Una pràctica, per altra banda, ben documentada, tan a Sant Daniel com en altres monestirs.³⁸⁹

Així, preveient el perill que s'acostava a Girona el juny de 1693, la comunitat envià a La Bisbal d'Empordà els seus béns més valuosos per protegir-los: els objectes litúrgics de plata i la roba de la sagristia, així com les «actes del monestir», és a dir, l'arxiu.

Primo, als 15 de dit [juny 1693] he pagat ha Martirià Escura, traginer de Gerona, quatre lliuras quatre sous y son per tres carreges de vianda a aportadas a La Bisbal, çò és la plata y roba de la sacristia y los actes del monestir.³⁹⁰

Aquesta és la primera referència documentada de la sortida de l'arxiu del monestir, malgrat que amb tota probabilitat no fou la primera ocasió en què ho féu. L'agost de 1684 el procurador de Sant Daniel pagà diferents transports per dur diverses caixes,

---

³⁸⁸ Llibre d'entrades i sortides del procurador Geroni Sitjar i Boix del monestir de Sant Daniel de Girona. 1727-1728. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 9 p. 103); Llibre d'entrades i sortides del procurador Geroni Sitjar i Boix del monestir de Sant Daniel de Girona. 1751-1752. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 10 p. 99).

³⁸⁹ Per exemple, Santa Clara de Barcelona va mantenir l'arxiu en el seu monestir el llarg de la guerra de Successió fins que el que quedava de la comunitat l'hagué d'abandonar definitivament l'agost de 1714. Aleshores, la seva priora Hipòlita de Nadal el posà a resguard dins la ciutat de Barcelona. Carta de Rafael Sagués a la priora Caterina Areny i de Cartellà de Santa Clara de Barcelona. 16 setembre 1714. (CAT AMSBM MSCB núm. 471(10)); MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA. *Monestirs urbans en temps de guerra. Sant Pere de les Puel·les i Santa Clara de Barcelona, 1691-1718*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2014, p. 28. També els monestirs de Sant Pere de Roda, Sant Pere de Galligants o la mateixa Congregació Claustral amagaren els seus respectius arxius durant les guerres i exclaustacions de final del segle XVIII i inicis del XIX. ZARAGOZA PASCUAL. *Història de la Congregació Benedictina*, p. 266-267, 280, 285.

³⁹⁰ Llibre de procura. 1692-1693. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1736 p. 127).

plata i roba de la sagristia que eren a Girona fins al monestir, possiblement dutes a la ciutat en previsió de l'atac francès de 1684. Tot i que no s'especifica que dins les caixes hi hagués també la documentació del monestir, l'habitual conjunció de l'arxiu i els objectes de valor de la sagristia en què aparèixen a l'hora de posar-los a raser en moments de conflicte, ens fa pensar que segurament l'arxiu monàstic sortí del monestir el 1684³⁹¹ i molt probablement també abans, durant la Guerra dels Segadors, quan les monges abandonen el monestir i es resguarden dins la ciutat de Girona.³⁹²

De la mateixa forma, desconeixem a quin lloc de La Bisbal dugué el traginer Martirià la seva càrrega, ni quan tornà aquesta al monestir, en tot cas, fou plausiblement després de la fi de la guerra el 1697, vers el 1700 o el 1701. Així ens ho fa pensar la despesa d'una clau per l'arxiu entre els serveis consignats en el compte solt de Damià Alzina, manyà de Girona, conservat entre les pàgines del Llibre de procura de 1700-1701.³⁹³

Perquè comprar una clau nova per l'arxiu si no és que acabava d'arribar o estava a punt de fer-ho? Més tenint constància que pocs anys abans, el 1692, la comunitat ja havia pagat una clau per la porta de l'arxiu, la qual possiblement es perdé durant l'atac de 1697.

Als 17 de dit [juliol 1692] he pagat ha Joan Parés, serraller de Gerona, quatre sous y sis y són per una clau ha feta per la porta del arxiu de dit monestir.³⁹⁴

Per altra banda, no podem evitar remarcar com aquesta referència ens confirma que a finals del segle XVII, efectivament, es complien les Constitucions de la Congregació en materia d'arxius i la documentació del monestir es conservava en una estança tancada com a mínim amb una clau.

Però, i perquè a La Bisbal? Geogràficament la Vall de Sant Daniel i La Bisbal d'Empordà no són tan lluny, però es troben separades per el massís de les Gavarres, avui un espai verd concorregut per excursionistes que separa Girona i la Vall de Sant Daniel de la via més directa per arribar al mar (Palafrugell, Palamós i Calonge). Des de la seva fundació,

---

³⁹¹ Llibre de procura. 1684-1685. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volumes núm. 1722 p. 85-86).

³⁹² No obstant, la manca de conservació de la documentació d'aquest període fa que a dia d'avui no es pugui comprovar les actuacions que es degueren dur a terme per protegir els objectes de valor del monestir i el seu arxiu durant la Guerra dels Segadors.

³⁹³ Llibre de procura. 1700-1701. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volumes núm. 1738 entre p. 198-199).

³⁹⁴ Llibre de procura. 1692-1693. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volumes núm. 1736 p. 114).

Sant Daniel de Girona posseïa gran part de les seves propietats a l'altra banda de les Gavarres (a Sant Martí Vell, Madremanya, Sant Sadurní de l'Heura, Corçà, etc.),³⁹⁵ on hi arribava per les diferents vies aleshores plenament funcionals que travessaven el massís per connectar Girona amb les poblacions del Baix Empordà i la seva costa. Podria ser que algun dels oficials de la comunitat, com el cobrador de les rendes de les propietats d'aquesta zona, tingués la seva residència a La Bisbal i per aquest motiu s'enviés allà? La documentació conservada no ens permet corroborar-ho. En tot cas, aquesta és l'única ocasió coneguda en què el fons monàstic s'envia a aquesta població empordanesa.

L'arxiu no trigaria ni deu anys a haver de tornar a marxar. Aquest cop el destí escollit fou molt més proper i els motius de la tria molt més obvis.

Als 20 de maig de 1706 he pagat ha Pere Llinàs, treballador de Gerona, dos lliuras set sous y son per los pors de aver aportat los baúls de la plata, caxas dels actes y los domasos y roba de la iglesia de dit monestir al arxiu de Sant Feliu de Gerona y tornar-los al monestir.³⁹⁶

Com en casos anteriors, els actes de l'arxiu, que ocupaven més d'una caixa, van marxar conjuntament amb els baguls de la plata, domassos i roba de la sagristia, i tots junts foren transportats a un altre arxiu, el de Sant Feliu de Girona. Un lloc conegut i més accessible pel procurador Bernat Castells, membre d'aquesta col·legiata. Es desconeix quan s'hi dugué, ja que el pagament data del 20 de maig de 1706 i és per portar-los a Sant Feliu i tornar-los al monestir. Coneixent que el setge borbònic de Barcelona de 1706 tingué lloc entre el 3 i el 27 d'abril, és probable doncs que la documentació romangués poc temps fora de Sant Daniel.

Dos anys més tard, l'arxiu tornà a fer el mateix viatge d'anar i tornada:

---

³⁹⁵ Així s'observa en els resultats provisionals de la recerca desenvolupada per Maria Soler, Xavier Badia i Irene Brugués, sobre l'evolució del patrimoni monàstic de Sant Daniel de Girona des de la seva fundació el 1018 fins l'any 1200, dins el marc del projecte de recerca I+D de la Universitat de Barcelona *Paisatges Espirituals. Models d'aproximació espacial a la transformació de la religiositat femenina als regnes peninsulars (segles XII-XVI)*. SOLER SALA; BADIA COSTA; BRUGUÉS MASSOT, «El monestir i el seu entorn».

³⁹⁶ Llibre de procura. 1706-1707. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1724 p. 167).

Als 31 de dit [agost 1708] he pagat ha Francesch Castanyer, farrer de Gerona, dos lliuras y són per aver portat los bauls, balas y caxas dels actes del monestir ha Gerona y tornat al monestir.³⁹⁷

Encara no havia passat un any que l'arxiu havia retornat al monestir, que l'agost de 1709 la comunitat l'enviava altre volta a Girona.³⁹⁸ Deuria tornar de seguida, ja que un any més tard, el novembre de 1710, les quatre caixes que ocupaven la plata i roba de la sagristia i l'arxiu de la comunitat foren transportades altre cop dins la ciutat, concretament a l'església de Sant Feliu, on pocs dies més tard s'hi afegien més baguls, caixes i altres coses que eren a la casa del procurador Castells i que es guardaren a l'arxiu de la mateixa col·legiata.³⁹⁹

En aquesta ocasió, a més a més, les mesures preses encara foren més amples que amb anterioritat, i al mateix mes de desembre de 1710, les campanes del monestir eren transportades dins la ciutat⁴⁰⁰ juntament amb tot el blat que la comunitat guardava dins el seu graner: 279 quarteres i 3 quartans de blat que foren transportats primer a la casa de Bernat Terma, prevere i beneficiat de la Seu de Girona, i d'aquí a la casa de Carles Vivet, canonge de la mateixa Seu, a on ja s'hi havia dut prèviament 8 canats de blat del monestir i 27 quarteres més de forment i mestall provinents de la casa del procurador Castells.⁴⁰¹

La comunitat també abandonà el monestir per resguardar-se dins les muralles de Girona. Probablement marxaren el mateix novembre de 1710, un mes abans aproximadament que s'iniciés el setge borbònic a la ciutat,⁴⁰² i malgrat la capitulació d'aquesta el 14 de gener de 1711 i la signatura de les capitulacions el 25 del mateix mes, les monges de Sant Daniel encara no havien tornat al monestir per la festivitat de

---

³⁹⁷ Llibre del pagat del procurador Bernat Castells del monestir de Sant Daniel de Girona. 1708-1711. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 6 p. 185).

³⁹⁸ *Ibidem*, p. 234-235.

³⁹⁹ Llibre d'entrades i sortides del procurador Bernat Castells del monestir de Sant Daniel de Girona. 1710-1711. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 7 p. 310).

⁴⁰⁰ *Ibidem*, p. 311.

⁴⁰¹ *Ibidem*, p. 310-312.

⁴⁰² Per veure com visqueren el posterior setge borbònic de 1713-1714 les monges benedictines dels dos monestirs barcelonins, Sant Pere de les Puel·les i Santa Clara de Barcelona, vegeu: Irene BRUGUÉS MASSOT, «Els monestirs de benedictines de Barcelona», p. 179-180; i MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA, p. 22.

la Purificació de Maria, el 2 de febrer.⁴⁰³ Si fem cas a les despeses de la comunitat consignades en el llibre d'entrades i sortides del procurador Castells, probablement hi retornaren pels volts de l'abril.

Malgrat tanta previsió en buidar el monestir pel setge borbònic de Girona de 1710-11, es documenten algunes pèrdues. La nota al lector de l'inici del llibre de les relíquies del monestir de Sant Daniel de Girona informa que en aquesta ocasió la comunitat sortí tant depressa del monestir que no tingué temps de endur-s'ho tot:

Com per causa dels infortunis de la guerra, singularment per ocasió del siti se posà en la ciutat de Gerona en lo mes de novembre del any mil set-cents deu, las senyoras religiosas del Real monastir de Sanct Deniel, fora y prop dels murs de dita ciutat construït, fossen precisadas ab tota precipitació auzentar-se y deixar-lo sens poder recullir totes las cosas que feyan per ell, entre les altres que-y patiren naufragi fou un llibre semblant al present que contenia la informació de temps antich rebuda sobre lo miracle del Sanct Dubte y lo acte que se narra lo haver-se trobat aleshores los ossos y relíquias de Sanct Deniel. Y perquè no faltàs en temps esdevenidor la notia de ditas cosas, per-çò en lo any mil set-cents setse la Molt Il·lustre Señora Doña Joana Sandionís y Pol, abadesa, junct ab las senyoras Doña Theresa de Lanuça, priora, Doña Theresa Blanes, pietera, Marina Romeu, infermera, Doña Chatherina de Terreros, camerera, Doña Agnès de Lanuça, sachristana, Maria Anna Prat, refetorera, Doña Narsisa Farnés, Doña Jultrudis Caramany, Doña Eleonor Farnés, Agnès Prats, totes religiosas professas, Doña Antonia de Lanuça, Doña Marianna Camprodon y Doña Josepha Camprodon, escolanas, han fet formar lo present llibre y en ell continuar los dits y altres instruments, que conduheixen per la notícia y legalitat de las ditas relíquias.⁴⁰⁴

No sabem a quin lloc del monestir es conservava l'antic llibre de les relíquies durant el setge. Podria ser que fos a la sagristia de l'església, la del rector i el domer, ja que els objectes de la sagristia monàstica i l'arxiu de la comunitat foren duts dins la ciutat. Ara

---

⁴⁰³ Llibre d'entrades i sortides del procurador Bernat Castells del monestir de Sant Daniel de Girona. 1710-1711. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 7 p. 326).

⁴⁰⁴ Llibre d'escriptures antigues de la relíquies de Sant Daniel i del Sant Dubte del monestir de Sant Daniel de Girona. 1716-1815. (CAT AMSDG MSDG G126 p. 2). Aquest llibre fou redactat per Joan Saurís, escrivà del vicariat eclesiàstic de la ciutat de Girona, i enquadernat pel llibreter Josep Oliva segons consta entre les despeses de: Llibre de procura. 1716-1717. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1740 p. 84).

bé, en posterioritat el llibre es troba sempre a l'arxiu. En tot cas, la nota indica que la comunitat va marxar ràpid, sense tenir temps de «recullir totes las cosas que feyan per ell», afirmació que entre en contradicció amb totes les despeses de ports documentada pel procurador per traslladar caixes, baguls, blat i fins i tot les campanes del monestir dins la ciutat. Potser doncs, la comunitat va sortir de pressa i corrents a l'últim moment, però el procurador Castells gestionà el trasllats dels objectes de valor com havia fet en totes les ocasions immediatament anteriors.

Ara bé, amb tantes anades i vingudes de les caixes de l'arxiu, sis en vint-i-sis anys, no és improbable que es perdés més d'una cosa pel camí: a part d'algun document concret com el llibre de les relíquies de Sant Daniel, tot aquest moviment hagué d'afectar l'organització i conservació del fons. Per això, el 1726 es féu necessari dur a terme una nova actuació, i en aquest ocasió, sobre tot el fons.

I després de la tempesta... a ordenar. L'actuació arxivística del procurador Jeroni Sitjar
L'encarregat de dur a terme la nova actuació arxivística a l'arxiu del monestir de Sant Daniel fou, de nou, el procurador de la comunitat, en aquest cas el prevere Jeroni Sitjar i Boix, beneficiat també de l'església de Sant Feliu de Girona.

La seva actuació ve precedida per l'emergència, immediatament després de la fi del setge de 1711, d'una sèrie de documents que mostren una clara voluntat organitzativa del monestir, sobretot a nivell de la gestió del culte i de la comunitat. El 1712 l'abadessa Joana de Sant Dionís i Pol inicià la dinàmica reorganitzadora de la comunitat posant per escrit les fórmules amb què se celebraven algunes cerimònies al monestir,⁴⁰⁵ com la de rebre les novícies, la professió d'una monja o l'entrada dels reis, entre d'altres. Un cerimonial que venia a plasmar negre sobre blanc la tradició oral del monestir a l'hora de dur a terme diverses cerimònies i que la comunitat havia reproduït i transmès oralment al llarg del temps. En aquest mateix any la cambrera de Sant Daniel elaborà una llibreta per la gestió de les rendes adscrites al seu ofici, titulada

---

⁴⁰⁵ *Formulari per algunas funcions del monestir de Sant Daniel de Gerona. 1712.* (CAT AMSDG MSDG G102 núm. 3). Aquest costumari serà imprès trenta-quatre anys més tard com a *Ordinacions del monestir de Sant Daniel de Girona. 1746.* (CAT AMSDG MSDG G102 núm. 6, 7 i 8).

Llibreta de les rendas de mi senyora camarera de Sant Daniel,⁴⁰⁶ i quatre anys més tard, el 1716, es reescribia el llibre de les relíquies de Sant Daniel, mencionat anteriorment. Aquesta dinàmica fou mantinguda per l'abadessa successora, Teresa de Lanuça i Homs (1718-1736), tal i com s'observa el 1724 a través de l'escrit de la sagristana Antònia de Lanuça, familiar de la mateixa abadessa, que amb la voluntat de deixar per escrit els costums i tradicions del monestir relatius al culte, redactà un interessantíssim diari⁴⁰⁷ on hi consignà les tasques i funcions que la monja responsable de la sagristia monàstica havia de dur a terme en cada una de les festivitats de l'any. Per exemple:

El disapte de Ramas te de fer tocar la sagristana a vespres ab una canpana grossa, hi-an de chremar quatra siris de la fundasió dels sent siris de tres onsas. A la tarda, as diuan matinas a las quatra, tan al te de fer tocar la sagristana a acabadas completas ab la canpana grossa hi te de chremar una candela a matinas hi laudes.

El diumenja del Ram tot és morat. Se trau un bestiment, ho los que són manaster, hi un poc d-esens per l-ofisi hi profesó. Te de tenir la sagristana una palma hi dindtra al cor de bax hi de dalt un poc de llor, romaní hy olivera perquè si-an bolan an·prengan las señoras. El que queda sarvex per fer sendra el primer dia de Quaresma [...].⁴⁰⁸

Així doncs, sembla intuir-se una clara voluntat per part de l'abadessa Joana de Sant Dionís i de la seva successora Teresa de Lanuça d'organitzar, o potser millor, de restablir l'ordre al monestir després del desgavell que deuria suposar el període de guerres i setges que visqué Girona a tombants del segle XVII i inicis del XVIII. No es tracta però d'una actuació generalitzada i uniforme que afectà tot el monestir, sinó d'una dinàmica de reorganització de la gestió interna de la comunitat ja detectada per Anna Gironella en el seu llibre *El monestir de Sant Daniel de Girona. Mil anys a la vall*.⁴⁰⁹ Una dinàmica que començà l'abadessa Sant Dionís el 1709 amb l'encàrrec al procurador Castells del *Repertori de censals, violaris i delmes*, i continuà la seva successora en el càrrec a la dècada dels anys vint del segle XVIII.

---

⁴⁰⁶ *Llibreta de les rendas de mi senyora camarera de Sant Daniel*. 1712-1753. (CAT AMSDG MSDG H123 núm. 10).

⁴⁰⁷ Diari de la sagristana Antònia Lanuça i de Gilabert del monestir de Sant Daniel. 1724. (CAT AMSDG MSDG G129).

⁴⁰⁸ *Ibidem*, p. 26.

⁴⁰⁹ GIRONELLA DELGÀ, p. 53.

Superats els primers anys d'incertesa després de la fi de la Guerra de Successió i de l'establiment del nou ordre jurídic, l'abadessa Teresa de Lanuça amplià els esforços de redreçament de la comunitat, més enllà de la vida espiritual i quotidiana de les monges que havia dut a terme la seva antecessora durant els anys de postguerra. I, reprenent la iniciativa de 1709 de l'actualització dels censals, violaris i delmes (a través de la redacció del Repertori de Castells) i la de 1670 de Caselles sobre la capbreuació de les propietats i senyories del monestir; l'abadessa Lanuça veié la necessitat d'actuar sobre el tercer gran flux d'entrada de diners de qualsevol comunitat monàstica: els ingressos a través la fundació d'aniversaris, misses i altres fundacions pies a l'església monàstica.

Per això, el 1723 va encarregar al nou procurador l'organització, actualització i sistematització dels aniversaris, misses i altres fundacions establertes a l'església de Sant Daniel per tal que se celebressin d'acord amb l'estipulat pels fundadors i les rendes associades a cada un d'ells. Actualitzant, al mateix temps, els preus de les rendes i les propietats d'aquests, ja que després de més de cent anys de no revisar-se els preus havien canviat. El resultat d'aquesta actuació fou el *Llibre dels aniversaris y solemnitats del real monestir del gloriós Sant Daniel de Gerona del orde de nostre Pare Sant Benet, conforme la reducció feta per los il·lustres senyors presidents de dita Religió en lo any 1599, y molt remirat y emendat y escrit y copiat del dit llibre del monastir, vull a divuit de febrer de 1723*.⁴¹⁰ Amb tot, el projecte degué quedar inacabat, que el llibre d'aniversaris fineix el mes de maig deixant bona part del volum en blanc. El que explicaria també que no s'enquadrés el volum fins a 1735:

Als 31 juliol 1735 tinch pagat 7 lliures 1 sou per la encodernació, paper, or y colors del llibra dels Aniversaris, officis y missas solemnes y altras sufragis que de ordra de Mi Senyora Abadessa se ha fet y compost ab assistència, direcció y treball de mi Senyora Dona Ignès de Lanuça y Oms, priora, y del molt illustre en que dit Doctor Don Narcis de Font y Llobrgat de la Seu de Gerona. Çò és: 1 lliure 8 sous per marruhí vermell per cobertas, 8 sous per folrradura eo sobracuberta, 8 sous per los gafets, 4 sous per cartrons, 8 sous 4 plata y colors, 1 lliure 5 sous 4 or en panys, 1 lliure 8 sous paper y

---

⁴¹⁰ *Llibre dels aniversaris y solemnitats del real monestir del gloriós Sant Daniel de Gerona*. 1723. (CAT AMSDG MSDG G120 núm. 4).

aprisia, 1 lliure 8 sous de mans al estamper, y las restants 3 sous 3 per or y plata de patxina; 92 lliures 7 sous.⁴¹¹

Amb tot, no s'ha trobat cap referència que l'actualització dels aniversaris suposés alhora el tractament arxivístic de la documentació relativa a aquests. Doncs el llibre dels aniversaris tan sols conté les dades imprescindibles per celebrar els aniversaris fundats i cobrar les rendes associades a aquests per la seva celebració. Una actuació d'actualització dels aniversaris i fundacions de l'església que anà acompanyada de l'elaboració de nous llibres de cor,⁴¹² i que juntament amb el cerimonial de 1712 i el dietari de la sagristana de 1724 denota una clara voluntat de revitalització espiritual de la comunitat.⁴¹³ Potser el resultat d'una nova visió sobre el futur de la comunitat i la seva projecció fora els murs del clos monàstic. Car després de més d'un segle de problemes amb la gestió de les rendes, de decadència econòmica i comunitària, de minva constant del nombre de monges de la comunitat i de conflicte armat rera conflicte armat, amb tot el desgavell que això comportà, és molt probable que la comunitat de Sant Daniel de Girona, amb les seves abadesses al capdavant, cerqués una nova fórmula de renovació comunitària i de sosteniment econòmic a través de la seva excel·lència en allò que les definia com a monges a ulls dels forans: «la contemplació», la pregària.

En definitiva, renovar el culte de l'església monàstica, l'única finestra que les comunicava amb l'exterior i els permetia atreure nous fidels i devots, potencials fundadors d'aniversaris i misses, no deixava de ser una arma de doble fil: per una banda afavoria a l'organització i el funcionament intern de la comunitat, ja que suposava una renovació espiritual d'aquesta, un impuls que les acostava a l'ideal monàstic original segons la Regla de sant Benet; per l'altra, ofería una nova visualització

---

⁴¹¹ Llibre de Procura. 1735-1736. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volumes núm. 1746 p. 75).

⁴¹² Entre octubre de 1735 i maig de 1746 s'anoten les despeses de pergamins, tinta i hores de treball de Josep Rovira, mestre llibreter d'escriure llibres de cor d'Olot, per «escriurer los llibras de cor grans ab solfa va treballant per lo cor del present real monestir». (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volumes núm. 1746 i 1748).

⁴¹³ Quelcom similar es documenta segles abans al monestir de Santa Maria de Pedralbes amb la reforma de finals del segle xv i la renovació dels llibres de cor. Vegeu Josefina PLANAS BADENAS. Llibres de cor. A: *Pedralbes, els tresors del monestir*. Barcelona: Museu d'Història de la Ciutat – Ajuntament de Barcelona – Institut de Cultura de Barcelona, 2004, p. 136-147.

de la comunitat vers l'exterior, potenciant la funció culte com una eina per captar més rendes pel sosteniment del monestir a través de noves institucions i fundacions d'aniversaris, misses i similars, i alhora com un possible element per atreure noves vocacions que revitalitzessin la comunitat.

A finals del mateix any 1723 Sant Daniel rebia la visita extraordinària de la Congregació Claustral per tal de posar remei a la forta pressió que la comunitat patia del bisbe de Girona, qui mantenia un estret pols amb les monges perquè complíessin de forma estricta els preceptes de reforma de la clausura. La visita fou duta a terme pels visitadors Josep Puigdourà i Pi, abat de Sant Pau del Camp i Sant Pere de la Portella, Josep de Ninot i de Negrell, obrer, prior i viari general de Sant Pere de Roda, i Félix Bassa, camarer, prior i vicari general de Sant Pere de la Portella, entre el 20 de desembre de 1723 i el 2 de gener de 1724; i en ella s'hi poden observar encara els efectes de la darrera guerra:

[...] las casas y demás oficinas que fan clausura totas són reparadas, las dos casas emperò que són més vehinas al claustro y no fan clausura, arruinadas en la última guerra, no se han reedificat per no necessitar-se de la habitació de ellas. [...]no dorman en lo dormitorio a causa de ésser incomodat, axí de las bombas del últim siti de Girona, com també de la umitat, specialment en lo hivern [...].⁴¹⁴

Durant els interrogatoris a la comunitat, l'abadessa Teresa de Lanuça respongué a la pregunta sobre l'arxiu que:

Y ha arxiu y arxivera y que los papers y instruments estan en bona forma y custòdia tancats dins unas caixas recondidas dins lo arxiu, y que no·ls poden tenir ab la forma que antes per haver estat cremats los armaris en esta última guerra, però se procura posar·los en la mateixa forma que antes estavan.⁴¹⁵

Situació que confirmà la priora Agnès de Lanuça:

---

⁴¹⁴ Visita extraordinària de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 20 desembre 1723 - 2 gener 1724. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 26-27).

⁴¹⁵ *Original procés de la visita extraordinària del Real Monestir de Sant Daniel*. 20 desembre 1723 - 2 gener 1724. (CAT AAM CCTC Lligalls núm. 5, p. 7).

[...] que no·ls podan tenir ab tot aquell orde que·ls tenian antes, per haver-se cremat los armaris del arxiu, en la última guerra; però que estan ben recondits dins unas caixas en lo mateix arxiu, que esta sempre tancat y te las claus la arxivera o la senyora abadessa.⁴¹⁶

I la camarera Catarina Tarròs hi afegí que les arxiveres eren «las senyoras abadessa y priora».⁴¹⁷

Finalment també observen que:

[...] hi ha arxiu tancat y religiosa major que té la clau y cuydado de ell, en lo qual estan los papers tancats dins de unas caixas, per haver-se cremats en la última guerra los armaris en que estavan ordenats; y se disposà restablir dits armaris.⁴¹⁸

Així doncs, després de tretze anys de la fi del setge de Girona de 1711, la comunitat encara guardava la documentació de l'arxiu en les caixes en què havia estat encabida per transportar-la dins la ciutat el 1710, sinó és que encara hi romania d'alguna de les cinc ocasions anteriors en què havia hagut de sortir del monestir des de 1684.

Amb els armaris de l'arxiu cremats a la tornada de la comunitat l'abril de 1711, el fons restà disposat en les mateixes caixes de fusta tancades amb clau més d'una dècada. Possiblement, si no hagués estat per la visita extraordinària de la Congregació de 1723 ho hagués estat durant encara més temps, atès que de la mateixa visita es desprèn com la comunitat tan sols va afrontar aquelles despeses de reconstrucció quan eren d'estricta necessitat. Si alguna part del monestir es trobava ensorrada però el seu ús no era imprescindible per a la comunitat i no suposava tampoc el trencament de la clausura, aleshores restava sense arreglar. Un cas evident és el manteniment de l'arxiu en les seves caixes de transport, que podien assumir la funció de conservació a cost zero per la comunitat.

---

⁴¹⁶ *Ibidem*, p. 9v.

⁴¹⁷ *Ibidem*, p. 12.

⁴¹⁸ Visita extraordinària de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 20 desembre 1723 - 2 gener 1724. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 27).

Altres cops és la intervenció i el manament de la Congregació Claustral, a través d'una de les seves visites, que propicià una nova actuació arxivística en el fons del monestir de Sant Daniel. La segona actuació plenament arxivística d'aquest monestir gironí.

El gener de 1724 els visitadors disposaren el restabliment dels armaris de l'arxiu, i al finalitzar l'any la comunitat comprava la fusta necessària per fer-ho:

Dit dia [31 de desembre de 1724] tinch pagat a Pera Custey, serrador, vint y tres lliures deu sous barcelonesos per lo preu de set canas de fusta en fulla, çò és quatre canas y mitja de abra blanch, 4 lliures la cana, y dos canas y mitja de abra poll, a 2 lliures 1 sous la cana; qual és per fer lo arxiu del real monestir de Sant Daniel: 23 lliures 10 sous.⁴¹⁹

Comprar la fusta per fer mobles nous amb la voluntat de treure la documentació de les caixes de transport i instal·lar-la en els nous armaris comportava en definitiva fer una nova actuació arxivística en el fons. Si més no, calia instal·lar la documentació mantenint la seva organització i classificació, això si aquesta no s'havia perdut a l'hora d'encapsar-la. En tal cas, l'actuació hauria suposat també una nova classificació i ordenació de l'arxiu. Ara bé, durant els tretze anys en que el fons es trobà instal·lat a les caixes de transport, el procurador Vigo i el seu successor, Jeroni Sitjar, continuaren utilitzant la documentació, fet que suggereix que la classificació del fons es va respectar quan es posà la documentació dins les caixes per tal de dur-la dins la ciutat per tenir-la a recer dels efectes del conflicte. La persona encarregada de dur a terme la reinstal·lació, el procurador Jeroni Sitjar i Boix, finalitzà l'actuació un any més tard, el 1726, segons el títol que redactà ell mateix a l'inici de l'instrument de descripció que generà.⁴²⁰

---

⁴¹⁹ Llibre de procura. 1723-1724. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volumes núm. 1743 p. 124).

⁴²⁰ «Transumpto dels calaixos se troban en la nova calaixada del arxiu del real monestir de Sant Daniel, fora y prop las murallas de Gerona construhit, y los llibres, actes, capbreus y papers fahets per dit real monestir que se troban en quiscun calaix distribuhits, manat fer per la Molt Illustre Noble y Reverent Senyora Dona Teresa de Lanuça y Homs, per la gràcia de Déu abadessa de dit real monestir, essent arxiveras dita Molt Illustre Senyora Abadessa y Dona Ignés de Lanuça y Homs, priora, y religiosas de dit real monestir, las noblas senyoras Dona Catherina Galindes y de Tarrerros, Dona Mariana Prats, Dona Narcisa de Farnés, Dona Geltrudis de Caramany, Dona Eleonor de Farnés, Dona Antònia Lanuça y de Gelabert, Dona Ignés Prats, Dona Marianna Camprodon, Dona Josepha de Camprodon, y Dona Francisca Ros y de Caramany, y procurador de dit real monestir io Geroni Sitjar y Boix, prevere beneficiat de la insigne iglesia secular y collegiata de Sant Feliu de Gerona, en lo any 1726». *Transumpto dels calaixos se troban en la nova calaixada del arxiu del real monestir de Sant Daniel. 1726.* (CAT AMSDG MSDG D116 núm. 1 p. L).

Gràcies a aquest mateix instrument de descripció que ha arribat fins avui podem resseguir la disposició del fons el 1726, observar-ne la seva classificació, ordenació i instal·lació en un moble que se'ns identifica com una calaixada, moble format per calaixos, concretament per vint-i-sis.

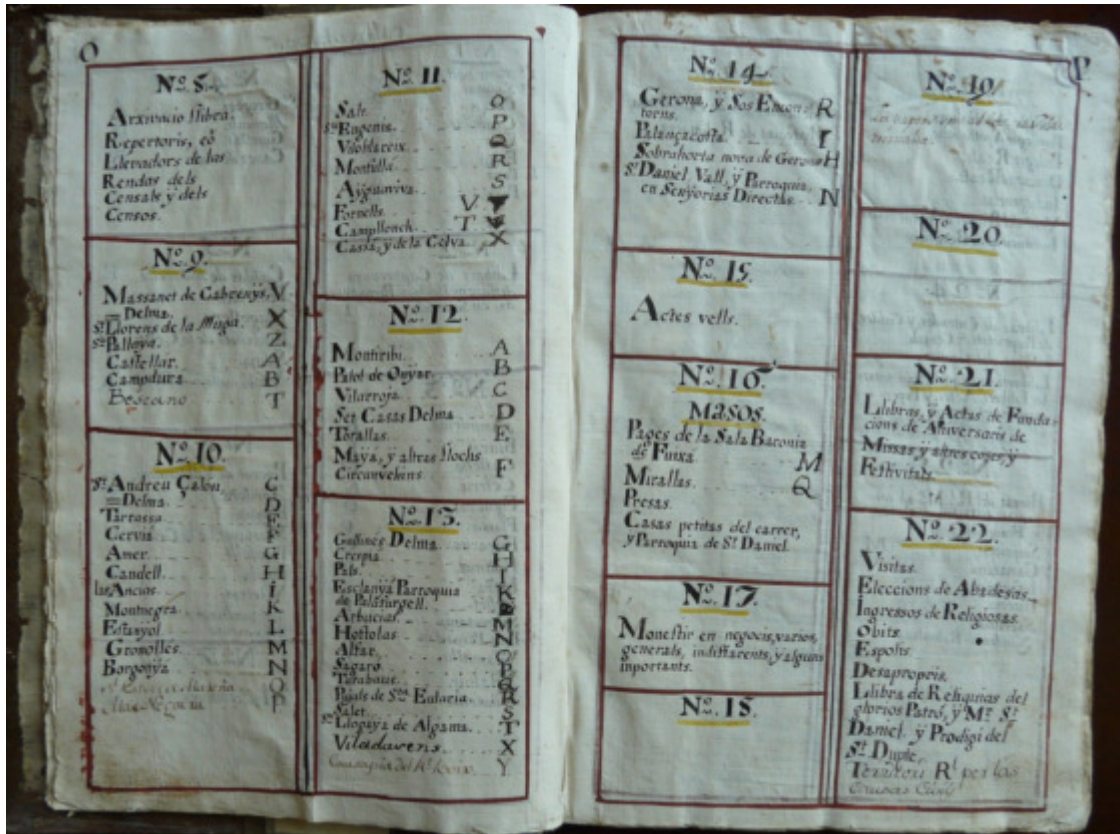
La referència de la compra de la fusta no aporta informació sobre les dimensions exactes del moble ni la seva estructura, així com la pèrdua del mobiliari monàstic al llarg de les guerres que afectaren Sant Daniel des de finals del segle XVIII fins a inicis del XX tampoc permeten la identificació del moble. Però, Jeroni Sitjar elaborà un instrument de descripció insòlit, una representació gràfica del moble, un plànol a mig camí de l'inventari d'unitats d'instal·lació i el quadre de classificació, al qual anomena «transumpto dels calaixos»,⁴²¹ és a dir, trasllat, reflex o imatge del contingut dels calaixos de la nova calaixada.⁴²² Una eina que havia d'ajudar a les monges arxiveres, notaris i procuradors a trobar la documentació que es precisava en cada moment dins la nova calaixada, tan sols observant la representació d'aquesta elaborada pel procurador.

Jeroni Sitjar esbossa el contingut de la nova calaixada en cinc pàgines, on dibuixa amb tinta marró i de forma esquemàtica la disposició dels calaixos en dues columnes, menys els censals que els disposa en dotze calaixos distribuïts en tres files i quatre columnes. Cada calaix s'identifica amb un número subratllat amb groc a la part superior del requadre, a mode de topogràfic, i tot seguit s'hi consigna la identificació del contingut documental del calaix, el que vindria a ser la sèrie documental, per bé que en ocasions es baixa a la unitat documental composta o simple.

---

⁴²¹ *Ibidem*, p. L.

⁴²² Descripció extreta del diccionari portuguès *Como-escrever.com* [en línia]. Portugal, 2016 [consulta: 17 de setembre de 2016]. Disponible a: <<http://www.como-escrever.com/como-escrever/transumpto>>.

Detall de l'inventari de la calaixada de l'arxiu fet per Jeroni Sitjar i Boix, oncle, el 1726
(CAT AMSDG MSDG D116 núm. 1 p. N)

Malgrat que aquest moble no ha arribat fins els nostres dies, el podem imaginar com un gran armari, alt i ample, exempt o encastat a la paret, format per tot un seguit de calaixos disposats uniformement i tancats cadascún amb una porta individualitzada amb pany i clau o amb dos batents de porta tapant els diferents calaixos, com alguns dels mobles d'arxiu que s'han conservat fins avui. Per exemple: els armaris exempts de l'arxiu de la ciutat de Tortosa de 1574, el ja vist armari de l'arxiu episcopal de Girona fet fer pel bisbe Francisco Arévalo de Zuazo el 1606,⁴²³ o l'armari dels privilegis i actes de la ciutat de Lleida de 1686. També entre els armaris encastats, trobem els armaris dels arxius capitulars de Tortosa, Barcelona i Vic o el de la parròquia de Santa Maria del Pi de Barcelona.

⁴²³ Vegeu pàgina 144 del present estudi.

D'esquerra a dreta:
Armari-arxiu de la Universitat de Tortosa. 1574 (Espai Sant Domènec de Tortosa);⁴²⁴ Armari dels privilegis i actes de la ciutat de Lleida. 1686 (Arxiu Municipal de Lleida, Paeria);⁴²⁵ Arxiu Capitular de Tortosa (Catedral de Tortosa);⁴²⁶ Arxiu Capitular de Barcelona (Catedral de Barcelona);⁴²⁷ Arxiu Capitular de Vic (Catedral de Vic).⁴²⁸

⁴²⁴ CALIDOS. *Armari de les tres claus* [en línia]. [consulta: 16 de setembre de 2016]. Disponible a: <<http://www.calidos.cat/portfolio/armari-de-les-tres-claus/>>.

⁴²⁵ GENERALITAT DE CATALUNYA, *L'Armari dels Privilegis i Actes*.

⁴²⁶ *Armari gòtic de l'arxiu de la catedral de Tortosa* (Biblioteca de Catalunya, Fons fotogràfic Salvany). Biblioteca de Catalunya: [consulta: 17 de desembre de 2016]. Disponible a: <<https://es.pinterest.com/pin/452611831278370040/>>.

⁴²⁷ SANTA ESGLÉSIA CATEDRAL BASÍLICA DE BARCELONA. *Arxiu de la Catedral de Barcelona* [en línia]. Santa Església Catedral Basílica de Barcelona, 2013 [consulta: 17 de setembre de 2016]. Disponible a: <http://www.catedralbcn.org/index.php?option=com_content&view=article&id=39&Itemid=104&lang=ca>.

⁴²⁸ ARXIU I BIBLIOTECA EPISCOPAL DE VIC. *Versió estàtica de l'itinerari virtual* [en línia]. Bisbat de Vic: Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic, 2004, actualitzada 2016 [consulta: 17 de setembre de 2016]. Disponible a: <http://www.abev.net/itiner_fix.htm?>.

Armari de l'Arxiu Parroquial de Santa Maria del Pi (Basílica de Santa Maria del Pi)⁴²⁹

Armari de l'arxiu del monestir de Pedralbes (Monestir de Santa Maria de Pedralbes)⁴³⁰

⁴²⁹ Imatge cedida per Antoni Albacete i Gascón, arxiver de l'Ajuntament de Calvell i col·laborador de l'Arxiu de la Parròquia de Santa Maria del Pi.

⁴³⁰ ESCUDERO; MAINAR, p. 92.

En aquest sentit creiem que l'armari de l'arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona s'acostaria molt més a l'armari de l'arxiu del monestir de Santa Maria de Pedralbes, el qual Assumpta Escudero data entre 1699-1700 quan es pagaren 3 lliures a Pere Sant Martí per pintar les armes a l'«armari dels papers» i 44 lliures, 7 sous i 2 diners a Josep Font pels jornals que treballà «en lo aposento que se ha de fer per lo arxiu»,⁴³¹ que no pas el descrit per Maria Leticia Sánchez del convent de las Comendadoras de Santa Fe de Toledo:

[...] posee un precioso armario-archivo de finales del siglo XVII que, por las medidas, podría considerarse un intermedio entre el armario y la cajonera. A simple vista responde a las características de un armario, pero la disposición de pequeñas cajoneras de madera pintada imitando un veteado, que además revelan el contenido de las mismas mediante una inscripción, nos indica que fue usado para guardar manuscritos.⁴³²

Malgrat no poder precisar més sobre el moble-arxiu de Sant Daniel, dues referències de nou anys més tard, ens apropen a la seva localització dins el clos monàstic a partir de la segona dècada del segle XVIII. Una localització diferent de la que hem documentat dos-cents quaranta-cinc anys abans.

Als 31 mars 1735 tinch pagat a Joan Sautell, bracer de Vallfogona, quatra lliuras deu diners y són per lo valor ço és de 525 claus dinals y mitx a 30 rals mile, 100 claus dobles a 34 rals mile y de 1000 claus dinals a 22 rals mile, que se han previngut per clavar las llatas de las tauladas dels claustros de desobra lo arxiu y desobra la taulada del presbiteri.⁴³³

Als 9 maig 1735 tinch pagat a Pera Mauri, alias Cotel, serrador de Gerona, vint y una lliures, vuyt sous Barcelonesos y sinc, ço és, 2 lliures 16 sous per un tirant de abra poll, 4 lliures 8 sous per 7 jornals per a 14 sous quiscun, 4 lliures 8 sous per 8 cayrats a 11 sous quiscun, y las restants 9 lliures 6 ssous per 15 dotsenas de llatas a 12 sous la

---

⁴³¹ «[...] el gran armari de l'arxiu (N.º Inv.: 115.136), en el que avui hi veiem tan sols pintada la numeració de compartiments a les portes, però que creiem és el que segons consta en el llibre de comptes C. 159, anomenant-lo Armari dels papers, a 30 de novembre de 1699 Pere Sant Martí, pintor, donà color i pintà les armes, tasca per la que cobrà 3 lliures, i que seria col·locat en son lloc actual pels voltants del 25 de juny de 1700, en que Josep Font cobrà 44 lliures, 7 sous, 2 diners pels jornals que treballà (C. 159, fol. 139)». ESCUDERO; MAINAR, p. 12.

⁴³² SÁNCHEZ HERNÁNDEZ, p. 85.

⁴³³ Llibre de procura. 1735-1736. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1746 p. 66).

dotsena, qual dita fusta és aportada en lo Real Monestir de Sant Daniel ab dits preas y a servit per adobar la taulada de sobra lo presbiteri del altar major y la taulada dels claustros devant lo arxiu.⁴³⁴

Així doncs, l'arxiu es trobava al primer pis, a prop del presbiteri de l'altar major, per tant, de l'església, i tenia sortida directa al claustre superior. Partint d'aquestes coordenades, la localització de l'arxiu de Sant Daniel el 1735 només pot ser una: l'actual sagristia de les monges.⁴³⁵ Si bé és cert que aquest espai del monestir ha experimentat al llarg del segle xx diversos canvis, és l'únic espai construït del claustre superior que es troba prop de l'església i té una sortida directa al claustre. A més a més, l'abadessa emèrita Maria Àngels Gener i Huix, recorda com durant el seu noviciat (març 1958 - abril 1959), l'arxiu es trobava a la sala de davant l'actual despatx abacial, molt a prop del que avui és la sagristia. I és que cal tenir present que aquest és l'espai més proper als dos llocs del monestir on pot ser de menester la documentació: la sala capitular i als locutoris o parladors. Perquè la documentació dins el monestir podia ser requerida a la sala capitular alhora de prendre una decisió important per part de la comunitat, o als parladors davant d'una demanda del notari o alguna autoritat eclesiàstica, també al cor alt de Sant Benet o sala capitular cada dos anys per oir els comptes del procurador.

Malgrat que avui l'espai ha canviat molt, fins a les obres de restauració de l'església finalitzades el 1952 la comunitat tenia la seva sala capitular al primer pis de la construcció nord adosada a l'església, i hi accedia a través del cor alt de les monges de la mateixa església. Atravessant el cor, a la banda oposada per on s'entrava el capítol, hi havia la porta que duia a l'estança de l'actual sagristia, espai on tots els indicis ens fan pensar que hi havia l'arxiu. També, sortint de l'actual sagristia vers el claustre superior,

---

⁴³⁴ *Ibidem*, p. 70.

⁴³⁵ Desconeixem a on es trobava la sagristia de les monges en aquells moments, tot i que és probable que es trobés al pis inferior, al costat del cor baix de les monges. Doncs, des d'aquest espai, la sagristiana podia portar aquells objectes litúrgics de la sagristia que la comunitat podia necessitar al seu cor alt a través de l'escla de cargol que hi ha en aquest mateix lloc, i donar fàcilment a través d'un petit torn els altres objectes litúrgics que el rector i el domer necessitaven per les celebracions. De fet, enfront d'aquest espai, a l'altra banda de l'absis central de l'església s'hi troba encara l'espai del que fou l'antiga sagristia exterior, la del rector i domer. A més a més, fins les reformes de 1952 la sagristia de les monges es trobava a l'actual sala capitular, al costat de l'espai que indiquem com a possible estança per la sagristia de les monges.

a mà dreta, es trobava la porta de l'escala que pujava fins la casa de la priora,⁴³⁶ un tercer pis sobre el cor alt de les monges i la sala capitular (actual pis de Santa Maria),⁴³⁷ que com s'ha vist, tenia associat al càrrec l'ofici d'arxivera de la comunitat. Cinc metres més enllà de la porta de l'escala de casa la priora, després de la porta del claustre que donava al cor alt, es trobava una altra porta per la qual s'accedia al parlador alt.⁴³⁸ Tres espais (capítol, casa de la priora i parladors), estretament vinculats a l'arxiu i als espais de circulació de la documentació dins el clos monàstic.

*Localització aproximada de l'arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona des d'inicis del segle XVIII a mitjans del segle XX.*⁴³⁹

⁴³⁶ Documentem aquest espai del monestir com a casa de la priora com a mínim des de 1727. Llibre d'entrades i sortides del procurador Jeroni Sitjar del monestir de Sant Daniel de Girona. 1727-1728. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 9 p. 126).

⁴³⁷ De la Guerra Civil ençà, la comunitat coneix aquest espai com a Santa Maria. Amb anterioritat les monges en deien Can Caralt, ja que era la casa on vivia «la Carala», Maria Josepa de Caralt i Viladesau, monja de Sant Daniel (professà el 1826 i fou priora de Santa Maria del Mar de Calonge). Després de la Guerra Civil del 1936-39, la comunitat va acollir en aquest espai Francisca Mallol, germana de la monja Claret Mallol de Sant Daniel, fins a la seva mort la primavera del 1959. Posteriorment la comunitat convertí l'espai en annex de l'hostatgeria del monestir.

⁴³⁸ Avui dia aquesta zona ja no existeix, ja que el 2009 fou enderrocada perquè tapava un terç de la façana romànica de l'església, però encara es pot observar les marques al mur del claustre superior allà on hi havia hagut la porta d'accés al parlador alt. Sabem que l'espai constava de dos pisos, un parlador inferior i un altre de superior, amb una estructura similar: l'estança que donava a fora per la qual accedien les visites, i a l'altre banda d'una reixa de ferro l'estança que donava a la clausura, per on entraven les monges als parladors. Sabem també que al locutori superior els visitants hi accedien a través d'una escla de cargol que pujava al costat del parlador inferior.

⁴³⁹ Planta elaborada i facilitada per Josep Pla i de Solà-Morales de l'estudi d'arquitectura LEP, redactor del projecte de restauració del claustre inferior romànic del monestir de Sant Daniel de Girona el 2014.

Un espai que presenta similituds amb d'altres localitzacions d'arxius monàstics. Com el del monestir de San Martiño de Fóra o Pinarío de Santiago de Compostela, on Manuel Lucas situa l'arxiu a finals del segle XVII al costat de la sagristia i sobre el pas que anava a l'església;⁴⁴⁰ o el de Sant Feliu de Guíxols, que Ernesto Zaragoza el documenta en una habitació sobre el pas de l'església a la sagristia.⁴⁴¹

Continuant amb Sitjar, aquest va redactar el seu instrument de descripció a les pàgines inicials, en blanc, del llibre d'arxivació elaborat pel procurador Miquel Caselles més de cinquanta anys abans, fet que ens indica clarament que no substituï l'actuació de Caselles, sinó que la respectà i l'amplià fent-la extensiva a tot el fons. Tan sols així s'entén que incorporés la seva guia del fons instal·lat en la nova calaixada abans del catàleg dels documents de propietats i senyories del monestir elaborat per Caselles; perquè un i altre es complementaven descrivint la documentació a diferents nivells: mentre Sitjar actuà a nivell de fons i d'unitat d'instal·lació, Caselles ho feu per unitat documental simple d'un grup de sèries determinat.

Gràcies a la inclusió d'aquest esquema en el llibre d'arxivació de Caselles podem visualitzar la disposició de la documentació del fons dins l'arxiu. Per exemple, sabem que els actes de censals es trobaven classificats per mesos (de gener a desembre) i instal·lats fora de la calaixada nova, en un moble que disposava de dotze espais repartits en quatre columnes i dues files, on la documentació hi havia estat disposada de d'alt a baix i d'esquerra a dreta. La resta del fons es trobava al nou moble, repartit entre els vint-i-sis calaixos, cada un retolat amb el seu número, i disposats en dues columnes també de dalt a baix i d'esquerra a dreta. Dins de cada calaix la documentació va ser disposada per plec, i cada plec, identificat amb una lletra majúscula de l'alfabet, contenia documentació de diferents formats o suports (pergamins, papers solts i volums).

---

⁴⁴⁰ LUCAS ÁLVAREZ, p. 24-25.

⁴⁴¹ Ernesto ZARAGOZA PASCUAL. *Índex de l'Arxiu del Monestir de Sant Feliu de Guíxols*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1992, p. 5.

Els calaixos 1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13 i 14⁴⁴² conservaven els documents del fons classificats pel poble o la parròquia a la qual pertanyien. Cada poble tenia una lletra de l'alfabet assignada, i arribats a la última lletra de l'abecedari es tornava a començar. Aquesta part del fons fou la que el procurador Sitjar no va intervenir-hi, mantenint la classificació i ordenació establerta en bona mesura el 1670 per Miquel Caselles. Tan sols designà una nova signatura a cada lligall o divisió per tal de facilitar la localització i retorn de la documentació dins els calaixos. D'aquesta manera els documents eren identificats per una signatura que feia alhora de topogràfic i que constava del número del calaix més la lletra del lligall, diferint així de la nomenclatura emprada de Caselles, formada pel nom del territori que identificava el calaix més el nom de la parròquia o poble que designava el lligall.

<u>Nº 1</u>	<u>Nº 4</u>
St Martí Vell.....A	St Gregori.....A
St Sadurní.....B	Moncalt.....B
Corçà.....C	Ginestar.....C
Cruhillas.....D	Canet de Adri.....D
Fitor.....E	<u>Nº 5</u>
Fuixà.....F	Caldas de Malavella.....E
La Pera.....G	Franciach.....F
Púbol.....H	Llagostera.....G
<u>Nº 2</u>	Riudallots de la Celva.....H
Llibres de capbreus en difarens llochs y parroquias, en general.....J	Salitja.....J
<u>Nº 3</u>	Vilobí.....K
Ampúrias.....K	<u>Nº 6</u>
Biura.....L	Priorat de Valldemaria.....L
Castelló.....M	Tordera.....M
Celrrà.....N	Blanas.....N
Figueras.....O	Massanet de la Celva.....O
	Palafolls.....P

⁴⁴² El calaix 14 agrupa les propietats de les poblacions més properes al monestir: Girona i encontorns, Palau-sacosta, sobra horta nova de Girona i vall i parròquia de Sant Daniel.

Flassà.....P Farreras.....Q Fallinas.....R Jafra.....S Mollet.....T Sobrestany.....X St Pera Pescador.....Y Vilamalla.....Z Vilahur.....V Vilafraser.....&	Pineda.....Q Vidreras.....R Hostalrich.....S Masanas.....T <p style="text-align: center;"><u>Nº 7</u></p> Madremanya.....V
<p style="text-align: center;"><u>Nº 8</u></p> Arxivació llibra Repertori eo llevadors de las rendas dels censals y dels censos	<p style="text-align: center;"><u>Nº 11</u></p> Salt.....O Sta Eugènia.....P Viloblareix.....Q Monfullà.....R Ayguaviva.....S Fornells.....V Campllonch.....T Cassà y de la Celva.....X
<p style="text-align: center;"><u>Nº 9</u></p> Delma = Massanet de Cabrenys.....V St Llorens de la Muga.....X Sta Pallaya.....Z Castellar.....A Campdurà.....B Bescanó.....T	
<p style="text-align: center;"><u>Nº 10</u></p> St Andreu Çalou.....C = Delma.....D Terrassa.....E Cervià.....F Amer.....G Candell.....H Las Ancias.....J Montnegra.....K Estanyol.....L Gronolles.....M	<p style="text-align: center;"><u>Nº 12</u></p> Montiribi.....A Palol de Onyar.....B Vilarroja.....C Set Casas Delma.....D Torallas.....E Mayá y altres llocs circunvehins.....F

Borgonyà.....N	
<u>Nº 14</u>	<u>Nº 13</u>
Gerona y sos encontorns.....R	Gallinés Delma.....G
Palauçacosta.....I	Crespià.....H
Sobrahorta nova de Gerona.....H	Pals.....I
St Daniel, vall y parròquia, en senyories directas.....N	Esclanyà.....K
	Parròquia de Palafrugell.....L
	Arbúcias.....M
<u>Nº 15</u>	Hostolas.....N
Actes Vells	Alfar.....O
	Sagaró.....P
<u>Nº 16</u>	Tarabaus.....Q
<u>Masos</u>	Pujals de Sta Eulària.....R
Pagès de la Sala Baronia de Fuixà.....M	Salet.....S
Mirallas.....Q	Sta Llogaya de Algama.....T
Presas	Viladasens.....X
Casas petites del carrer y parròquia de Sant Daniel	

No obstant, la divisió de lligalls i calaixos entre 1670 i 1726 presenta algunes petites variants, en part lògiques ja que el moble de Caselles disposava de 8 calaixos i el de Sitjar 26, dels quals 13 contenien la documentació relativa a les propietats i senyories del monestir. Fet que ens indica, no només que amb cinquanta anys s'havia pogut produir més documentació producte de la gestió del patrimoni monàstic i, que per tant els lligalls podien haver incrementat de volum, sinó que els calaixos de la calaixada nova eren més petits que el dels armaris anteriors i, en conseqüència, Sitjar els hagué de repartir de forma diferent.

Comparant l'estructura d'aquesta documentació entre els dos instruments resultants de les dues actuacions podem observar com, a grans trets, Sitjar va respectar bona part de les divisions de Caselles, però no totes. Així, el calaix 1 conté íntegrament els mateixos lligalls que el calaix «Sant Martí Vell» de 1670; el calaix 3 els del «Castelló»; el

número 4 contenia quatre lligalls (Sant Gregori, Moncalt, Ginestar i Canet d'Adri) que el 1670 es trobaven dividits entre el calaix «Sant Gregori» i «Moncalt»; el calaix 5 es podria identificar gairebé totalment amb el calaix «Riudellots, Cassà», per bé que conté dos lligalls (Llagostera i Caldes de Malavella) que amb anterioritat pertanyien al calaix «Moncalt»; el calaix 7 contenia el mateix que el «Madremanya»; el calaix 10 i el 13 bona part dels lligalls del «Moncalt», l'11 el de «Montfullà» i «Sant Gregori», i els calaixos 12, 14 i 16 es reparteixen el contingut del calaix rotulat «Gerona».

Observem doncs com Jeroni Sitjar no va desfer les unitats documentals compostes establertes pel procurador Caselles i identificables amb poblacions i parròquies concretes. Segurament tampoc deuria canviar la seva instal·lació en lligalls. El que va canviar, i no sempre, són les agrupacions territorials dels diferents lligalls. Un canvi motivat en gran part per una disposició de l'espai diferent dins el nou moble, però també per canvis en les propietats i en la seva gestió. El calaix 9 conté per exemple el lligall de documents referents al delme de Maçanet de Cabrenys adquirit el 1689,⁴⁴³ i que òbviament no trobem en el catàleg de 1670; i el calaix 16 reuneix les propietats de masos i cases que el monestir posseïa a la mateixa vall i que Caselles els inclogué en el calaix de «Gerona». És interessant fer notar com el calaix 16 és l'únic que el número de calaix l'acompanya un títol descriptiu del seu contingut i que el diferencia de la resta de calaixos de propietats: «Masos». Contenia la documentació relativa als masos Miralles i Presas, ambdós de la Vall de Sant Daniel, i de les cases petites del carrer i la parròquia de Sant Daniel, a més del mas Pagès de la Sala de la Baronia de Foixà. A excepció d'aquest últim, semblaria que el calaix 16 era la continuació del número 14.

En aquests primer setze calaixos, se n'hi troben tres que no segueixen el contingut de la resta, els números 2, 8 i 15. El calaix número 2 contenia «Llibres de capbreus en difarens llochs y parròquias, en general», és a dir, capbreus generals en format volum, no en pergamí, de les propietats del monestir, no de poblacions o oficis concrets. El que suposa la introducció per part de Sitjar d'una distinció de la documentació pel seu

---

⁴⁴³ El 21 de gener de 1690 el procurador del monestir pagava a Francesc Oliva, llibreter de Girona, quatre sous per l'enquadernació dels actes de la compra del delme de Maçanet de Cabrenys. Llibre d'entrades i sortides del procurador Bernat Castells del monestir de Sant Daniel de Girona. 1690-1691. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 4 p. 97).

suport i format, separant els capbreus en volum de paper dels escrits en pergamí. Segurament una diferenciació motivada per l'increment de capbreus en format volum o llibre redactats en els últims cinquanta anys des de l'actuació de Castells, i que en conseqüència no es trobaven identificats i classificats en el catàleg de 1670.

En el calaix 8 hi havia els llevadors de censals i censos, relacionats amb el moble de censals per mesos descrit en primera instància, i el llibre d'arxivació. És especialment interessant observar que Jeroni Sitjar utilitza el singular per indicar que en aquest calaix s'hi conserva el llibre d'arxivació, i no ho fa en plural com quan indica que en altres calaixos s'hi troben els llibres de capbreus o els llibres d'entrades i eixides de propietats de censal. La qual cosa denota clarament que el fons tan sols havia estat objecte d'un sola actuació arxivística que hagués tingut com a resultat l'elaboració d'un instrument de descripció. Per això, també, quan ell fa la seva actuació la inclou entre les pàgines inicials d'aquest llibre d'arxivació a tall de quadre de classificació.

En el calaix 15 hi col·locà els «actes vells», segurament actes notarials no identificats o sense cap relació directa aparent amb la resta de documentació classificada. Un calaix de sastre de pergamins i documents solts difícilment identificables.

El calaix 17 torna a ser un altre «diversorum» on col·locar els documents dels diferents negocis del monestir, el que podríem identificar amb una sèrie relativa als assumptes jurídics i legals de la casa no relatius a la gestió de la propietat, com ara els plets. Seguien tres calaixos vuits (els números 18, 19 i 20), que es podrien interpretar com una reserva d'espai per incloure la producció documental futura relativa a la gestió de tot el patrimoni descrit fins ara i contingut en els calaixos de l'1 al 16, i també del 17. Ja que a partir del calaix 21, Sitjar instal·la en els calaixos la documentació relativa a la comunitat i al seu govern, a tota aquella activitat pròpia de la comunitat en tant que comunitat de monges benedictines.

Així, en el calaix 21 instal·la els llibres i documents relatius a la creació de fundacions d'aniversaris, misses i festivitats, una activitat pròpia de qualsevol església, i que consistia en celebrar les pregàries o misses fundades pels fidels a l'església monàstica, en la data i forma designada per aquest, i per les quals es rebien uns béns o unes

rendes que satisfien les despeses anuals de l'aniversari i alhora formaven part del sosteniment econòmic de la comunitat.

En el número 22 hi va col·locar aquella documentació estretament vinculada a la gestió de la comunitat i dels seus membres: els llibres de visites de la Congregació Claustral Tarraconense, les actes d'elecció de les abadesses, els ingressos de noves monges, els seus òbits, espolis i desapropis, així com el llibre de les relíquies de Sant Daniel i del Sant Dubte reelaborat el 1716.

Seguia el calaix que no falta mai en un arxiu monàstic, el de les butlles i privilegis apostòlics i de privilegis i donacions reials i indulgències, documents que des de l'inici de la formació de l'arxiu eren identificats com a tal i guardats conjuntament, ja que són la base jurídica i legal que regeixen els drets i privilegis de què gaudeix la comunitat, els quals han de menester habitualment per defensar termes jurisdiccionals, propietats, drets d'explotació, etc. El 1726, aquests documents eren guardats conjuntament en el calaix 23 juntament amb les institucions de beneficis.

El 24 contenia els llibres d'entrades i sortides de propietats de censal, o dit d'altra forma, els llibres de dipòsits a la caixa del monestir a on s'hi anotaven totes les entrades i sortides de diners de la bossa comuna del monestir dipositada a l'arxiu i gestionada pel procurador i l'abadessa. En aquell moment s'hi deurien conservar, com a mínim, els dos llibres de dipòsits que ens han arribat fins els nostres dies,⁴⁴⁴ als quals l'any següent Jeroni hi afegí el nou llibre de caixa encarregat el 1727 per l'abadessa Teresa de Lanuça.⁴⁴⁵ No s'indica, però, que en el mateix calaix hi hagués la bossa o caixa dels diners del monestir. Malgrat que el llibre de dipòsits corrents es trobava guardat en aquest calaix, probablement la caixa era dins la mateixa estança de l'arxiu però en un moble a part, una petita arca tancada amb pany.

---

⁴⁴⁴ *Entradas y eixidas de propietats del real monestir de Sant Daniel. 1623-1650.* (CAT AMSDG MSDG E113 núm. 1); i *Llibre de las entradas y exidas de propietats de censals, violaris y altres quantitats de diner del real convent de monjas del monestir de Sant Daniel de Gerona del orde de nostre pare Sant Benet de la Congregació de Tarragona, comensat lo any 1700 per mi Bernat Castells, prevere y diaca de la iglesia insigne collegiada y secular de Sant Feliu de Gerona, procurador de dit real monestir. 1700-1711.* (CAT AMSDG MSDG E113 núm. 2).

⁴⁴⁵ *Llibre de las entradas de propietats de censals, violaris y altres quantitats de diner del Real Monestir y Convent de Monjas de Sant Daniel, pel procurador Jeroni Sitjar i Boix. 1727-1830,* (CAT AMSDG MSDG E113 núm. 3).

En el mateix calaix també s'hi conservaven els llibres del graner, volums de paper on les dues monges granaderes de la comunitat, que duïen la gestió de l'entrada i sortida de grans als graners del monestir, apuntaven les tandes de forment que pertocaven a les monges i com aquestes les prenien per les seves necessitats. A diferència d'altres monestirs, Sant Daniel deixà ben aviat de pagar les tandes, missions o companatges als membres del monestir (monges professes i novícies, portera secular, compradora, rector i domer) amb pa cuit per fer-ho amb forment. Cadascú el deixava al graner i el prenia quan el necessitava per dur-lo a pastar i coure en el forn de la ciutat, ja que el monestir no disposava de forn. Documentem aquesta pràctica des d'inicis del segle XVI, quan en la visita de la Religió de 30 d'abril de 1527, els visitadors observaren que les porcions de les monges no es satisfèien en pa sinó en forment:

E per quant havem trobat que per algunas questions se an agudas ab algunas pastisseres, vuy no-s dona la porsió en pa en dit monestir, sinó en forment, lo que és cosa contra tota observanse de religió. Per sò, pregam a la dita Reverent Senyora Abbadessa que la porsió se do en pa com en dit monestir se acostumave.⁴⁴⁶

Però la següent visita del 8 de març de 1531 els visitadors comprovaren que la comunitat no havia canviat el costum i continuaven distribuïnt les porcions en forment, afegint-hi un nova causa, no tenir forn.

[...] a causa de la caristia del forment e per que los par, merexen milor donen blat a les monjes e perquè també los daven mal pa e pus totes tenien mosses que las servexen, que aqueles las pastese abaste per la mossa o dona, que donant los pa no·ls bastaria, y per no tenir forn en lo monestir e aver de pastar en Gerona se segexen molts inconvenients per hurt moltes vegades se·ls detarde dita porció de pa en gran dany d·eles.⁴⁴⁷

La pràctica es consolidà amb el temps tal i com ho mostren els llibres de graner.⁴⁴⁸ El forment no era l'única tanda en espècie que es donava a la comunitat de Sant Daniel.

---

⁴⁴⁶ Actes de les visites als monestirs de catalans. 1527. (CAT AAM CCTC Llibres 13 p. 100v).

⁴⁴⁷ Actes de les visites als monestirs de catalans. 9 gener - 24 abril 1531. (CAT AAM CCTC Llibres 14 p. 50v).

⁴⁴⁸ Avui només es conserven dos llibres de graner: Llibre de graner. 1616-17[...]. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1757); i Llibre de graner. 1758-1796. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1772).

En els llibres de procura, a part de les pagues mensuals en diner, també trobem les tandes en espècie de vi-vinagre, cansalada i llenya que el procurador donava un cop l'any acada monja pel seu consum personal dins la seva casa particular. Per exemple:

Despesa de la carnelada feta en lo present mes de abril 1690:⁴⁴⁹

Primo, he pagat ha Mi Señora Abadessa	1 lliure 16 sous 8
Item, a la Señora Priora	18 sous 4
Item, a la Señora Dona Joana de Sant Dionís	18 sous 4
Item, a la Señora Dona Theresa de Lanuça	18 sous 4
Item, a la Señora Dona Theresa Blanes	18 sous 4
Item, a la Señora Narcisa de Raset	18 sous 4
Item, a la Señora Marina Romeu	18 sous 4
Item, a la Señora Dona Catherina Tarreros	18 sous 4
Item, a la Señora Dona Ignès de Lanuça	18 sous 4
Item, a la Señora Dona Theresa Camprodon	18 sous 4
Item, a la Señora Dona Maria Camprodon	18 sous 4
Item, a la Señora Marianna Prats, escolana	18 sous 4
Item, a la portera	1 sous 6

Finalment, el calaix 24 també contenia una llibreta identificada com «Llibreta, en la qual estan notats los llibres, actes y papers se trauchen del arxiu»,⁴⁵⁰ és a dir el registre de «préstecs» de documents de l'arxiu monàstic. És significatiu el fet que aquest no es guardés al costat de l'altre document propi de l'arxiu, el llibre d'arxivació, que es conservava en el calaix 8, sinó al costat dels llibres de consulta i gestió més habitual: el de la caixa dels dipòsits de diner i els de gestió dels grans del graner. El que pressuposa un ús més habitual d'aquesta llibreta per part del procurador i les arxiveres per registrar els moviments d'entrada i sortida de documents de l'arxiu.

Al mateix temps, l'existència d'aquesta llibreta a l'arxiu documenta com la comunitat el 1726 ja portava a terme el registre de la sortida de documents del fons tal i com els

⁴⁴⁹ Llibre d'entrades i sortides del procurador Bernat Castells del monestir de Sant Daniel de Girona. 1690-1691. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 4 p. 112-113).

⁴⁵⁰ *Transumpto dels calaixos se troban en la nova calaixada del arxiu del real monestir de Sant Daniel.* 1726. (CAT AMSDG MSDG D116 núm. 1 p. Q).

visitadors de la Congregació els hi havien manat en dues ocasions amb anterioritat.⁴⁵¹ De fet, la Congregació Claustral aprovà en el Capítol general del 8 de novembre de 1645 la prohibició de treure documents dels arxius monàstics sense registrar-ne l'entrada i sortida en un llibre.⁴⁵² Una pràctica que a finals del mateix segle XVIII ja havia canviat a Sant Daniel, passant a registrar els préstecs a través de l'elaboració de resguards o bitllets individuals i no de llibretes d'albarans.⁴⁵³

El penúltim calaix de la calaixada de 1726 conservava els documents relatius al priorat, és a dir, al càrrec de priora de la comunitat, concretament «priorat del Real Monestir ab sos papers del delme de Caldas y Franciach», i que cal distingir dels altres càrrecs de priora que tingué Sant Daniel: priora de Santa Margarida del Prat de Roses, priora de Santa Maria del Mar de Calonge i priora de Valldemaria de Maçanet de la Selva. Tres priorats que en origen eren monestirs independents i que per falta de comunitat foren annexats al llarg del segle XV i XVI a Sant Daniel de Girona, on s'integraren preservant la seva individualitat a través del càrrec de priora d'un o altre monestir, que era encarregat a una monja de Sant Daniel per la gestió de les propietats associades.⁴⁵⁴ Així, per exemple, poc després que les rendes del priorat de Santa Margarida del Prat de Roses passessin a Sant Daniel, la monja que les administrava, Francina de Biure, annexionà el càrrec de priora de Santa Margarida a l'abadiat de Sant Daniel, ostentant així les abadesses d'aquest monestir, des de 1461, els dos càrrecs.⁴⁵⁵ Menys sort tingueren els altres dos priorats que acabaren disolguent-se entre les propietats de Sant Daniel de Girona a finals del segle XVI i inicis del XVII, convertint-se en propietats establertes a masovers que treballaven les propietats i menteninen les cases.

El mateix calaix 25 contenia la resta de documentació relativa als altres càrrecs o oficis del monestir: sotspriora, cambrera, infermera, pietera i sagristana. El fet que en la calaixada de 1726 la documentació produïda per la gestió d'aquests càrrecs tan sols

---

⁴⁵¹ A la visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana de 5-10 de novembre de 1626 (CAT AAM CCTC Llibre 26 p. 52v) i en la del 31 de març de 1677 (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 10v-11).

⁴⁵² ZARAGOZA PASCUAL, *Història de la Congregació Benedictina*, p. 183.

⁴⁵³ Vegeu les pàgines 118-119 del present treball.

⁴⁵⁴ GIRONELLA DELGÀ, p. 43-45.

⁴⁵⁵ *Ibidem*, p. 43.

ocupés un calaix, i que el volum que s'ha conservat d'aquesta documentació fins avui sigui força minse en comparació amb la resta del fons, ens fa pensar que la producció documental dels càrrecs exercits directament per les monges mai va ser especialment gran. Probablement perquè els documents que produïen aquests càrrecs eren bàsicament referents a la gestió dels censos de les propietats adscrites al càrrec, és a dir: capbreus i llevadors. I en moltes ocasions aquests es trobaven en mans dels procuradors particulars que cada monja tenia per l'administració i cobrança de les rendes associades al càrrec que ostentaven. Per altra banda, també fóra possible que les oficials continuessin guardant particularment bona part de la documentació de gestió del seu ofici, malgrat la regulació dels visitadors de la Congregació Claustral el 1626.⁴⁵⁶ Amb tot, la documentació generada per aquests càrrecs tampoc conserva grans volums documentals en fons germans com els dels monestirs de Sant Pere de les Puel·les i Santa Clara de Barcelona. És que potser no els produïren mai? A dia d'avui es fa difícil afirmar-ho rotundament, però en comparació amb la producció documental comunitària els documents generats pels oficis conformen un volum molt més reduït.

Aquest calaix també conservava els «quindennis rebudas», que si bé no se n'ha conservat cap fins avui, pel nom es pot deduir que es tractaria de la documentació relativa al pagament que cada quinze anys el monestir havia de satisfer a la Santa Seu pels beneficis units permanentment a un altre benefici.⁴⁵⁷

Finalment, l'últim calaix, el 26, contenia les benediccions d'abadesses, l'acta on es recollia la benedicció de l'abadessa electa després que aquesta fos ratificada per Roma, i les cartes de professió de les monges,⁴⁵⁸ que testimoniaven els vots monàstics que la novícia prometia en la seva cerimònia de professió.

---

⁴⁵⁶ Acta de la visita al monestir de Sant Daniel de Girona. 5-10 novembre 1626. (CAT AAM CCTC Llibre 26 p. 52v).

⁴⁵⁷ OECWIKI. *Enciclopèdia Catòlica Online* [en línia]. Enciclopèdia Catòlica: 31 d'agost de 2010 [consulta: 16 d'octubre de 2016]. Anatas. Disponible a: <<http://ec.aciprensa.com/wiki/Anatas>>.

⁴⁵⁸ Les cartes de professió del monestir de Sant Daniel de Girona es van perdre durant la Guerra Civil (1936-39), avui dia només es conserven les posteriors a aquesta data, però gràcies a un llistat conservat al volum 1759 de l'Arxiu Reial de Barcelona sabem que a mitjans del segle XVIII a l'arxiu monàstic s'hi conservaven trenta-nou cartes d'entre l'any 1614 i el 1756. Comptes i notes d'interés. Segle XVIII [1748-1791]. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1759 p. 189).

En l'actuació arxivística de Jeroni Sitjar s'observa una clara divisió entre la documentació produïda com a resultat de la gestió patrimonial del monestir, i que ocuparia els primers calaixos de la calaixera –de l'1 al 17-, i la documentació resultat de l'activitat de la comunitat i del seu govern conservada en els últims 6 calaixos, 21-26. A la qual caldria sumar un tercera part diferenciada que seria la dels actes de censals, que no se'ns especifica on es conservaven, ni de quina forma, possiblement en una prestatgeria o una calaixera molt més petita a la mateixa estança on hi havia la calaixada grossa. Es fa evident, doncs, la diferència de volum que produeix una activitat de l'altra. Essent de gairebé el setanta-quatre per cent la documentació producte de la gestió i administració del patrimoni, el vint-i-sis per cent restant respondria a activitats més pròpies del monestir, com: activitat de govern, de culte, de gestió dels càrrecs i oficis del monestir, de gestió dels membres de la comunitat, etc.

El *Transumpto dels calaixos* de Jeroni Sitjar no només ens informa de l'actuació d'aquest procurador sobre el fons, de la seva instal·lació en una calaixada nova o la seva classificació en sèries documentals, sinó que també ens aporta informació relativa a les tipologies documentals generades per l'activitat del monestir: censals, capbreus, llevadors, llibres d'arxivació, llibres d'aniversaris, d'actes de visita, d'eleccions d'abadesses, cartes de benedicció abacial i de professions monàstiques, butlles, privilegis reials, insitucions de beneficis, llibres de dipòsits, llibreta de préstec documental, llibres del graner, entre d'altres que s'analitzaran en el tercer apartat del present estudi, «La gestió del claustre».

Així doncs, cinquanta anys després de l'actuació del procurador Caselles, el 1726, Jeroni Sitjar dur a terme una nova actuació sobre el mateix fons però amb un plantejament molt diferent. Sitjar no identifica, classifica i instal·la la documentació per descriure-la en un catàleg que li ha de servir de base per elaborar una nova capbreuació com Caselles, sinó que ordena, identifica, classifica i instal·la la documentació de tot el fons, no només d'una part com cinquanta anys abans. A més, Sitjar redacta un inventari de tot el fons després de la seva intervenció a on designa què hi ha en cada calaix de l'arxiu, i ho fa en el mateix volum on hi havia el catàleg de mossèn Caselles. Un fet que indica clarament que Sitjar va considerar que la feina del

seu predecessor en la descripció i organització dels actes patrimonials era vigent, tan sols calia actualitzar l'instrument de descripció amb la nova instal·lació i ampliant-lo a tot el fons, no només a la documentació de gestió patrimonial.

El que, per altra banda, mostra les diferències de visió i d'objectius d'ambdós procuradors. Mentre Caselles tenia per objectiu redactar una nova capbreuació per millorar la gestió del patrimoni de la comunitat, i l'organització i descripció de les actes fou un pas previ indispensable per dur a terme la seva tasca; Sitjar ordenà i instal·là la documentació de tot el fons, duent a terme una actuació arxivística molt més completa, perquè tenia la necessitat de donar una nova instal·lació al fons que s'adaptés a la nova calaixada i a l'hora reorganitzés aquella documentació, que amb tant trasllat a munt i avall, podia haver-se traspaperat. Sense oblidar, que Jeroni Sitjar dugué a terme tota aquesta intervenció en el context de reorganització interna i espiritual en què es trobava immersa la comunitat en les dècades posteriors a la guerra de Successió.⁴⁵⁹

2.2.4. La gestió patrimonial i la guerra continuen essent els principals maldecaps

L'actuació a l'arxiu de 1726 de Jeroni Sitjar i Boix fou vigent durant tots els anys en què desenvolupà el càrrec de procurador del monestir (trenta-vuit anys entre 1723 i 1761),⁴⁶⁰ i malgrat totes les guerres i conflictes posteriors que visqué el monestir, la

---

⁴⁵⁹ A finals de 1743 es comptabilitza el pagament de 3 lliures 15 sous per cinc lliures de xocolata «per la comprobació, exàmen y correcció han feta los reverents Thomas Cavallaria, mestre de cant, y Benet Rigual, organista, preveras tots de la iglesia de Sant Feliu de Gerona, çò és una llatera a quiscun en spècie y las 3 lliuras se ha près en casa en tots los dias han vingut a fer dita correcció» dels llibres de cor encarregats a Josep Rovira d'Olot, mestre de llibres de solfa. Llibre de Procura. 1743-1746. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1748 p. 88). Però la renovació espiritual encara continua el 1746, quan es paga al llibreter i impressor Anton Oliva de Girona per «estampar la missa ab son ceremonial per quant professa alguna senyora novícia en lo Real Monestir de Sant Daniel». Llibre de Procura. 1743-1746. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1748 p. 181); i al 1748 quan fan «estampar lo ceremonial se obseria en lo real monestir de Sant Daniel en vestir lo hàbit y professar y benedicció de mi senyora abadessa y altras ceremònias continuades totas en un llibra en quart estampan goix de Sant Daniel; [...] encodernar dos llibras de ditas ceremonias, un per mi senyora abadessa, altra per mi senyora priora, dorats y cuberts de marroquí vermell ab flochs y onsa més encodernats ab paper dorat [...]». Llibre de Procura. 1747-1748. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1749 p. 98).

⁴⁶⁰ Malgrat que el testament de Jeroni Sitjar i Boix és exectuat el 1764, trobem que el 1761 el benefici del Sant Sepulcre de Sant Feliu de Girona es trobava vacant per òbit del prevere Jeroni Sitjar i Boix (CAT ADG D-415 f. 156v), qui l'ostentava des de 1720 (CAT ADG D-374 f. 20v); i que el benefici de Sant Narcís de la

classificació que establí fou mantinguda, molt probablement, fins a mitjans del segle XIX.

Abecedari general del capbreu del Real Monestir de Sant Daniel de Gerona

Després de les actuacions inicials de la dècada dels anys vint del segle XVIII, Jeroni Sitjar exerceix de procurador de la comunitat sense cap més novetat per l'arxiu fins el 1742. Aquell any va començar un seguit d'actuacions encaminades a renovar part de la documentació de l'arxiu monàstic, sobretot la relativa a l'entrada de renda a la comunitat, és a dir, la documentació referent a la gestió patrimonial i els seus instruments de descripció.

El 1742 el trobem pagant quatre enquadernacions per capbreus i còpies de Maçanet de Cabrenys,⁴⁶¹ que podem identificar avui amb els capbreus número 2, 3 i 5 de Maçanet de Cabrenys.⁴⁶² No es tracta de documents elaborats en aquells moments, sinó de capbreus antics o fets a finals del segle XVII que es deurien conservar a l'arxiu sense cobertes, i que Jeroni Sitjar es va preocupar de fer-los enquadernar. D'aquesta forma, Sitjar duu a terme una actuació de conservació preventiva que permeti utilitzar i manipular aquests documents tot garantint la seva correcta conservació. Una actuació que avui equivaldria a la instal·lació dels documents en camises o caixes de conservació. Així doncs, entre les funcions del procurador hi trobem també la de vetllar i actuar en previsió per a la correcta conservació de la documentació.

---

seu de Girona, que el posseïa des de 1747 (CAT ADG D-401 f. 49v), també es troba vacant per la seva mort (CAT ADG D-415 f. 166). Per això datem la seva defunció l'any 1761.

⁴⁶¹ Llibre de Procura. 1741-1742. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1747 p. 110).

⁴⁶² Malgrat que sabem que s'enquadernen quatre documents, dels cinc capbreus de Maçanet de Cabrenys conservats avui a l'arxiu, només tres poden pertanyer a aquesta actuació d'enquadernació, que són: *Capbreu del Real Monestir de Sant Daniel en Massanet de Cabrenys 1691*. 1691. (CAT AMSDG MSDG F101.Maçanet de Cabrenys núm. 2); *Massanet de Cabrenys capbreu de 1352*. 1528. (CAT AMSDG MSDG F101.Maçanet de Cabrenys núm. 3); i *Còpia del capbreu del Real Monestir de Sant Daniel de Massanet de Cabrenys de 1606*. 1691. (CAT AMSDG MSDG F101.Maçanet de Cabrenys núm. 5). El capbreu autèntic elaborat el 1606 pel notari Valentí Bustanya de Moià que conté la concòrdia entre Bernat de Paguera, senyor del castell de Cabrera, i els senyors directes de Maçanet de Cabrenys (CAT AMSDG MSDG F101.Maçanet de Cabrenys núm. 4) presenta una coberta molt diferent amb una retolació que divergeix dels capbreus anteriors. En conseqüència, podem deduir que com a mínim s'ha perdut un dels capbreus de Maçanet de Cabrenys que es conservaven a mitjans del segle XVIII a l'arxiu del monestir.

El mateix any 1742 Jeroni va satisfer la part de la procura que el monestir devia a Francesc Llibert, serraller d'Hostalric, per fer el capbreu del priorat de Valldemaria, que li havia estat encarregat el 1736.⁴⁶³ I que podria correspondre a l'actual capbreu número 15 de la sèrie capbreus generals.⁴⁶⁴

Malgrat aquest encàrrec d'un nou capbreu del priorat de Valldemaria, Sitjar no destaca per fer nova ronda d'actualitzacions dels capbreus de les rendes de la comunitat, potser perquè no feia tant que el seu entecessor en el càrrec, Bernat Castells, ho havia fet. Això sí, a mitjans del segle XVIII, durant la seva última dècada com a procurador de Sant Daniel, inicia una nova actuació arxivística sobre el fons monàstics. Aquest cop però no la realitzarà sol, s'ajudarà de diferents escriptors i arxivers per tal d'organitzar la documentació relativa a la gestió patrimonial del monestir.

Així, el tres de gener de 1751 paga cinquanta-dues lliures i deu sous a Francesc Fau, escriptor, i Joan Burch Suris, notari públic, ambdós de Girona, pels setanta dies (a sis hores la jornada) que han necessitat per:

[...] llur treball de arxivar los actes tant de pregamir com en paper, de fundacions de aniversaris, del calaix de títols del present real monestir, y del priorat de Vall de Maria, y tot lo capbreu en pregamí de dit priorat unit al dit real monestir de Sant Daniel [...].⁴⁶⁵

Especialment interessant és observar com Francesc Fau, que és esmentat com escriptor per part del procurador en l'entrada de la despesa en el llibre de procura, confirma l'entrega dels diners sota la mateixa entrada firmant: «Vera Francesch Fau, arxiver». És a dir, reconeguent-se a sí mateix com a professional arxiver, no com escriptor.

Una referència que per altra banda ens parla d'una actuació arxivística completa a dues sèries documentals concretes del fons monàstic (la d'aniversaris i fundacions de l'església de Sant Daniel, i la de les propietats adscrites al priorat de Valldemaria), i per la qual es contracta a un arxiver extern que identifiqui, classifiqui, organitzi i instal·li la

---

⁴⁶³ Llibre de Procura. 1741-1742. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volumes núm. 1747 p. 111).

⁴⁶⁴ *Capbreu de Valldemaria del real monestir de Sant Daniel*. Segle XVIII [1164-1738]. (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 15).

⁴⁶⁵ Llibre d'entrades i sortides del procurador Jeroni Sitjar i Boix del monestir de Sant Daniel de Girona. 1751-1752. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 10 p. 75).

documentació, tant en suport pergamí com paper, del calaix corresponent als aniversaris fundats, misses i altres festivitats (núm. 21 segons el *Transumpte* de 1726) i al priorat de Valldemaria (núm. 6 segons el mateix *Transumpte* de 1726) de la calaixada de l'arxiu.

Aquesta actuació a la sèrie d'aniversaris fundats vindria motivada per la voluntat de la comunitat de reduir els aniversaris instituïts a la seva església. Així ens ho fa pensar el fet que tres anys després del pagament d'aquesta actuació a la sèrie d'aniversaris, el 18 de febrer de 1753, es va dur a terme una reducció o còngrua dels aniversaris del monestir, documentada en el volum que encara avui es conserva a l'arxiu de Sant Daniel titulat *Aniversari, officis y solemnes y altres sufrandats en real monestir de Sant Daniel de Gerona*.⁴⁶⁶ A més a més, també existèix un memorial d'aquest moment dels aniversaris «recopilat de actes y notes y llibres del calaix 21» de l'arxiu del monestir, cosit al Llibre d'aniversaris número 6 del fons.⁴⁶⁷ Aquest mateix volum també conté un llistat de les noranta-sis cartes de professió i vuit benediccions abacials que hi havia al calaix 26 de l'arxiu l'any 1753,⁴⁶⁸ juntament a un llistat de defuncions de les monges del monestir entre 1610 i 1750, ambdós elaborats per Jeroni Sitjar.⁴⁶⁹

El que ens fa pensar, que l'actuació arxivística de 1753 no fou duta a terme només per Francesc Fau, sinó que també va intervenir-hi el procurador Jeroni Sitjar, i que afectà a més calaixos que el d'aniversaris. Probablement es va revisar per la reducció d'aniversaris diversos calaixos: el 22, que contenia, entre d'altres coses, les eleccions d'abadesses, els ingressos de «religioses», els seus òbits, espolis i desapropis, molt importants ja que es troben estretament relacionats amb gran part d'aniversaris, fundacions i beneficis instituïts a l'església monàstica; el 24, on s'hi conservaven els llibres d'entrades i exides de propietats, també dits llibres de dipòsits, que registraven els dipòsits de diners a la caixa del monestir entre els quals també s'hi troben els

---

⁴⁶⁶ *Aniversari, officis y solemnes y altres sufrandats en Real Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1753. (CAT AMSDG MSDG G120 núm. 5).

⁴⁶⁷ *Officis, aniversaris y altres sufragues de tenua caritat reduïts a la conguna en 1753*. [1753]. (CAT AMSDG MSDG G120 núm. 6 p. 219).

⁴⁶⁸ *Ibidem*, p. 279-283.

⁴⁶⁹ *Ibidem*, p. 347-348.

relacionats amb insitucions d'aniversaris, dots i similars; o el calaix 26, on s'hi guardaven les actes de benedicció d'abadesses i les cartes de professió de les monges.

A més a més de l'arxiver, el 1751 també es paga la feina del notari Joan Burch Suris, l'encarregat de donar fe i autenticar les actes de propietats del priorat de Valldemaria per l'elaboració d'un nou capbreu en el marc de la mateixa actuació.

Aquest binòmi arxiver i notari, en l'actuació de capbreu és el que ja trobem vuitanta anys abans amb Miquel Caselles, per bé que en aquella ocasió Caselles es defineix inicialment a si mateix com a capbrevador, encara que fos l'autor també de l'actuació d'arxivació de la documentació relativa a les senyories i dominis de Sant Daniel. Quan Jeroni Sitjar fa l'arxivació de 1726 actua com a procurador, però el 1751 delega les funcions arxivístiques i capbrevadores, que fins aleshores les trobem habitualment lligades a la figura del procurador del monestir, a personal extern a la institució per realitzar actuacions concretes.

En aquesta ocasió, Sitjar ja era molt més gran, deuria tenir vora els seixanta anys⁴⁷⁰ i en faltaven deu per la seva mort. Potser l'edat fou la que motivà l'inici d'aquesta pràctica de subcontractació. Amb tot, que ell mateix no dugués a terme les actuacions no nega el pes que la seva figura tingué en l'actualització i renovació de l'arxiu a la primera meitat del segle XVIII. Car, a part del *Transumpto de calaixos* de 1726 que va ferell mateixi de l'actuació d'arxivació que encarregà el 1742 sobre la sèrie d'aniversaris fundats i la del priorat de Valldemaria, Jeroni Sitjar va desenvolupar al llarg de la dècada dels anys cinquanta del segle XVIII, poc abans de la seva mort, una extensa actuació d'organització i descripció a la sèrie capbreus del fons del monestir. Una intervenció per la qual necessità l'ajuda de l'escrivà Miquel Hugas a finals de la mateixa dècada, quan li quedava menys d'un any per morir.

Entre les despeses dels llibres diaris de la procura de Sitjar trobem un seguit de pagaments al llarg del 1760 que el procurador identifica com a despeses d'«Arxivació».

---

⁴⁷⁰ Desconeixem l'any de naixement de Jeroni Sitjar, però el trobem documentat el 1717 en l'obtenció d'un personat conferit per Bernat Terme, beneficiat de la Seu de Girona (CA T ADG D-371 f. 164v), i també com a clergue d'Amer el mateix any (CAT ADG D-371 f. 167v).

Els 20 abril 1760 tinch pagat al infraescrit [Miquel Hugas, escriptent] 3 lliures per 16 fulls [...] de arxivació ha fet fins nº 131 [...].⁴⁷¹

Als 15 maig 1760 tinch pagat a senyor Miquel Hugas, escriptent, 3 lliures 11 sous 3 [diners] per 19 fullas arxivació del mas Torras de Sant Martí Vell y de altrás pars.⁴⁷²

Arxivació. Tinch pagat [a 1 juliol 1760] al senyor infrascrit [Miquel Hugas, escriptent] 2 lliures 12 sous 6 [diners] per 14 fullas escritas de arxivació de actes de pregamí fan lo present real monestir en lo terme de Cassà de la Celva.⁴⁷³

Arxivació. Als 31 juliol 1760 tinch pagat al sanyor Miquel Hugas, escriptent, infrascrit 9 lliures 11 sous 3 [diners] per la arxivació de 51 full ab 2 pàginas quiscun dels actes de pregamí cupiats de las señorias fa lo real monestir en las parròquies de Monfullà, Vilablareix y Salt, a 3 sous per fulla.⁴⁷⁴

Arxivació. Als 30 novembre 1760 tinch pagat al infrascrit [Miquel Hugas, escriptent] 13 lliures 13 sous 9 [diners] per 73 fullas de arxivació de actes de pregamír de dominis directas del present real monestir fahent per Salt y Montfullà de nº 44 a nº 98, tots inclusive.⁴⁷⁵

Arxivació. Tinch pagat a infrascrit [Miquel Hugas, escriptent] 11 lliures 16 sous 3 [diners] per 31 full y mitz de arxivació cau sobra Montfulla y Salt de dominis directes, de nº 99 a 145, a 3 sous 9 [diners] per full.⁴⁷⁶

Arxivació. Tinch pagat al infrascrit [Miquel Hugas, escriptent] 10 lliures 17 sous 6 [diners] per 29 fulls eo 58 mitx full arxivació de Cassà de la Celva, Campllonch y altres pars de dominis directes, de nº 145 a 173 inclusive, a 3 sous 9 [diners] per cada mitg full.⁴⁷⁷

Notem en primer lloc com Sitjar anomena «arxivació» a l'acció de còpia de la documentació. Per bé que en aquest context hem d'entendre còpia, no com transcripció dels documents originals, sinó com l'acte de regestar-los; és a dir, de generar llistats de documents regestats o resumits que conformen una entitat col·lectiva, ja sigui perquè es troben en un mateix calaix de l'arxiu o són relatius a una

---

⁴⁷¹ Llibre de Procura. 1757-1760. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volumes núm. 1750 p. 90).

⁴⁷² *Ibidem*, p. 92.

⁴⁷³ *Ibidem*, p. 97.

⁴⁷⁴ *Ibidem*, p. 98.

⁴⁷⁵ *Ibidem*, p. 106.

⁴⁷⁶ *Ibidem*, p. 115.

⁴⁷⁷ *Ibidem*, p. 116.

mateixa entitat patrimonial. Així s'observa, per exemple, en el volum Capbreus generals número 20, que porta per títol *Llibra 20 de Arxivació de capbreu del real monestir de Sant Daniel, de calaix 5 del arxiu, en difarens pobles y parròquias*,⁴⁷⁸ format el mes de novembre de 1758⁴⁷⁹ i on consten els actes originals del calaix cinc de l'arxiu, des de l'acta «nº 1 a nº 121, tot inclusive».⁴⁸⁰

Dit d'una altra manera, per Jeroni Sitjar arxivació era equivalent a elaboració de catàlegs de descripció a nivell d'unitat documental simple. Que és el que ell mateix va fer a l'arxiu del monestir de Sant Daniel els últims anys de la seva gestió. Si observem detalladament el contingut de l'actual sèrie de capbreus generals, s'observen un seguit de característiques comunes, tant externes com internes:

- La majoria de volums presenten al centre de la seva coberta frontal una signatura arxivística formada per la indicació «Nº» més un número aràbic.
- Tots els volums que presenten aquesta signatura arxivística, també tenen una pestanya formada tallant la gira inferior de la coberta frontal de pergamí, on hi consta la signatura arxivística «Cap.» més el mateix número aràbic del centre de la coberta.

*Detall de la pestanya de pergamí del capbreu general 9
(CAT AMSDG MSDG F102 núm. 9)*

⁴⁷⁸ *Llibra 20. Capbreu en diferents llocs. Calaix nº 5 del Real Monestir de Sant Daniel. 1758. (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 20 p. índex).*

⁴⁷⁹ *Ibidem*, p. A.

⁴⁸⁰ *Ibidem*, p. L.

- Igualment, els volums que tenen aquesta doble signatura també presenten escrit, al llarg de tota la coberta frontal i habitualment en doble columna, els noms de les poblacions a què fan referència els documents continguts dins el volum. Noms que alhora solen ser agrupats sota una lletra majúscula.
- Finalment, en l'interior s'hi troben índexs toponímics del contingut del volum.

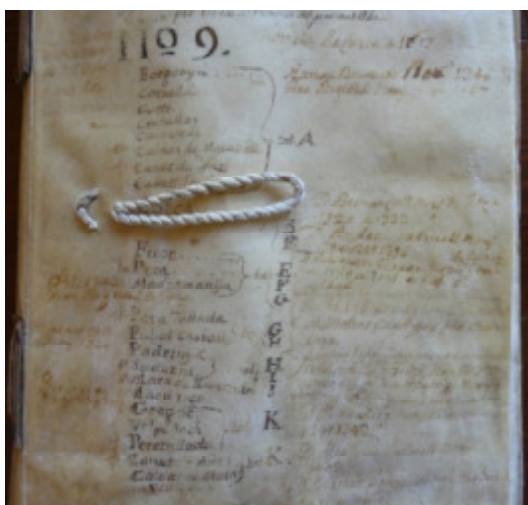
Observem doncs, com la sèrie capbreus del fons fou objecte d'una actuació arxivística que, independentment del contingut del capbreu (sigui aquest autèntic, tant en original com en traslladat, o una còpia simple conclosa o inacabada, en extens o en regest), va consistir, tal com es desprèn de l'anàlisi formal dels volums, en ordenar i identificar tots els volums de capbreus conservats en el fons. Segurament, després de tants anys capbrevant i tornant a capbrevar, actualitzant les capbrevacions, elaborant còpies simples de capbreus autèntics com a mesura de conservació i seguretat davant possibles pèrdues, o traslladant capbreus en pergamí a paper, els capbreus del fons del monestir de Sant Daniel de Girona presentaven cert garbuig i Jeroni Sitjar decidí posar-hi ordre. Va prendre tots els volums de capbreu del fons, plausiblement aquells que el 1726 havia instal·lat al calaix segon de la calaixada (retolat com a «llibres de capbreus en diffarens llocs y parroquias, en general»), i, un per un, va identificar i codificar el seu contingut elaborant índexs que va afegir davant o darrera del llibre o entre les pàgines en blanc del mateix capbreu, si feia falta.

Fragment de l'abecedari inicial del capbreu per pobles (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 9 f. A)

Aquests índexs no contenen la indicació del nom del confessor i la pàgina d'inici de la seva confessió de capbreu, com habitualment se sol trobar en els índexs de capbreus, sinó que presenten per ordre alfabètic les poblacions de les propietats que són capbreuades tot indicant en cada poble el nom del confessor, la o les propietats que confessa, l'any en què va tenir lloc la confessió, el número d'aquesta dins l'ordre del capbreu i el foli o pàgina del capbreu a on es pot trobar; en algunes ocasions també indica el cens que es paga. Així doncs, en contra del que habitualment es feia, cercar les capbreuacions pel nom de la persona que confessava, Jeroni Sitjar ho fa pel lloc a on les propietats confessades es trobaven. Un sistema molt més útil si observem la varietat de poblacions que pot arribar a contenir un sol capbreu del monestir, i que en certa forma respon al model patrimonial de Sant Daniel, basat en la petita propietat dispersa pel territori dels voltants de Girona, a excepció de les propietats procedents dels priorats annexats els segles xv i xvi.

Per això, a l'existència de l'índex toponímic a l'interior del capbreu el precedeix el llistat de pobles que Sitjar va escriure a la coberta de cada capbreu. Un llistat que sol anar acompanyat al costat d'una lletra majúscula, la qual indica la pàgina de l'índex a on hom trobarà el poble en qüestió i la indicació de les confessions d'aquest. Utilitzant lletres majúscules enlloc de números, Sitjar evita la confusió entre les pàgines de l'índex de pobles enumerades amb lletres majúscules i les pàgines del capbreu escrites en números aràbics. Així doncs, els llistats de pobles de les cobertes dels capbreus no deixen de ser índexs dels índexs toponímics de dins el capbreu.

*Fragment de la coberta frontal del capbreu general 9
(CAT AMSDG MSDG F102 núm. 9)*

D'aquesta forma Jeroni Sitjar va convertir els capbreus, documents legals o de gestió patrimonial, en complets instruments de descripció, catàlegs a nivell d'unitat documental simple.

Però els índexs són el resultat d'una actuació molt més profunda. Cada índex suposa la comprovació del contingut del capbreu i la seva correspondència amb les actes originals en pergamí dels diferents calaixos de l'arxiu. Per això és habitual trobar al final dels capbreus registres d'actes incorporades i escrites per Sitjar. El que pressuposa, per tant, tota una activitat de revisió de la classificació i descripció de la documentació de gestió patrimonial que va més enllà de la sèrie capbreus, estenent-se per tots els calaixos relatius a la gestió del patrimoni monàstic: del calaix 1 al 16.

I al mateix temps, l'actuació també efectà a la instal·lació de la documentació, sobretot a la sèrie de capbreus del calaix 2. Així ho testimonien les pestanyes de pergamí on consta la nova signatura donada a cada capbreu, i que es formaren tallant la gira inferior de l'interior de la coberta frontal. El que per altra banda ens indica com es trobaven disposats aquests llibres dins el calaix 2: apilats en horitzontal un sobre l'altre formant, probablement, dues columnes col·locades de tal forma que el tall inferior dels llibres, on hi ha la pestanya de pergamí de la coberta frontal indicant el número del capbreu, fos ben visible.

Possible reconstrucció de la disposició de la sèrie capbreus després de l'actuació del procurador Jeroni Sitjar a mitjans del segle XVIII

Un fet que ens porta a plantejar-nos com eren els calaixos de la calaixada de l'arxiu de Sant Daniel, doncs si eren calaixos tal i com els entenem avui en dia, quin sentit té fer la

pestanja de pergamí si a l'obrir el calaix no es veuria el tall inferior dels capbreus? Una signatura arxivística amb aquesta disposició tan sols té raó de ser si els volums estan col·locats en horitzontal i fent visible el seu tall inferior a simple vista, com ara en un prestatge d'un armari. Així, la calaixada de Sant Daniel era un armari amb diverses obertures amb prestatges i portes com el de la catedral de Tortosa, Barcelona o de Vic, l'arxiu del monestir de Santa Maria de Pedralbes dels segles XVI-XVII, o el mateix arxiu de l'església de Sant Feliu de Girona? Així ho creiem. De tots ells cal tenir molt present l'armari de l'arxiu de la Col·legiata de Sant Feliu de Girona, avui conservat a l'Arxiu Diocesà de Girona, ja que la calaixada de l'arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona de 1726 s'hi podria aproximar molt.

Habitualment els procuradors de Sant Daniel procedint d'aquesta col·legiata, com Miquel Caselles o el mateix Jeroni Sitjar, per la qual cosa no fóra estrany que a l'hora d'encarregar un nou moble per l'arxiu el procurador sol·licités o aconsellés un moble similar al que tenia més present i amb el qual estava habituat, com són els formats d'armari de Sant Feliu de Girona i del bisbe Arévalo de Zuazo de la Seu de Girona. Per altra banda, en ambdós casos es documenta l'ús del terme «calaix» per referir-se als compartiments quadrats en què es troben distribuïts tots dos armaris.⁴⁸¹

Armari de l'arxiu de la Col·legiata de Sant Feliu de Girona (ADG Sala de consulta nova)

⁴⁸¹ Vegeu Josep Maria MARQUÈS I PLANAGUMÀ. *Arxiu Diocesà de Girona. Guia-Inventari*. Girona: Diputació de Girona, 1998, p. 16; i Josep Maria MARQUÈS I PLANAGUMÀ. *Pergamins de la Mitra (881-1687)*. *Arxiu Diocesà de Girona*. Girona: Institut d'Estudis Gironins, 1984. Monografies 10.

A diferència de l'actuació de 1726, en aquesta ocasió el procurador Jeroni Sitjar va dur a terme una actuació parcial, molt propera a la que gairebé noranta anys abans havia desenvolupat Miquel Caselles com a capbrevador de la comunitat. Només va actuar sobre la documentació de gestió patrimonial i, especialment, de la sèrie de capbreus del fons, identificant, classificant, descrivint, anumerant i instal·lant tots els capbreus pertanyents a les propietats que el monestir posseïa per senyoria directa; concretament vint-i-dos capbreus.⁴⁸² Però a diferència de Caselles, aquest cop l'actuació no es va basar en identificar i classificar les actes en pergamí de totes les propietats del monestir per després elaborar un catàleg amb l'objectiu últim de fer una nova capbreuació per ús del monestir, sinó que es tractava d'identificar i ordenar els diversos capbreus en format volum que ja existien en el fons i elaborar un catàleg que permetés trobar capbreuacions concretes en qualsevol dels capbreus a través del nom del poble i de la persona. És a dir, organitzar la informació de la part del fons referent a les propietats sota domini directe del monestir per tal de facilitar al procurador o notari de la comunitat la feina d'accedir a la informació necessària per a la correcta gestió del patrimoni monàstic i de les seves rendes adscrites. En definitiva, una actuació arxivística sobre la documentació patrimonial pensada, aquest cop sí, per una gestió més àgil i eficient de la documentació de l'arxiu en l'activitat diària de la gestió patrimonial de Sant Daniel de Girona. Una actuació duta a terme pel procurador i per al procurador.

Per això, el principal resultat d'aquesta actuació fou l'instrument de descripció titulat *Abecedari general del capbreu del real monestir de Sant Daniel de Gerona. Format en 1757*.⁴⁸³ Pròpiament es tractaria del catàleg complet de vint-i-un capbreus en format volum del fons monàstic, però no només dels capbreus com a unitat documental composta, sinó del contingut d'aquests, ja que recopila en un sol volum tota la

---

⁴⁸² Les signatures arxivístiques consignades a les cobertes frontals dels capbreus i en les pestanyes de pergamí van del número 1 al 22, però manquen els números 7, 8, 10 i 14. Amb tot la sèrie actual avui conserva tres capbreus amb cobertes canviades posteriorment a l'actuació de Jeroni Sitjar i Boix i que podrien coincidir amb els números que falten.

⁴⁸³ *Abecedari general del capbreu del real monestir de Sant Daniel de Gerona. 1757*. (CAT AMSDG MSDG D116 núm. 2).

informació que Jeroni Sitjar havia prèviament extret en els seus índexs de cada un dels capbreus.

Així, en aquest nou instrument de descripció del fons, hi trobem en primer lloc un llistat dels vint-i-un «llibras de capbreus y de arxivació» d'on s'han extret les referències que conté l'*Abecedari* amb indicació de: l'any de confecció, el nom del notari, signatura arxivística, foli de l'*Abecedari* a on comença el contingut del capbreu en qüestió i una petita descripció sumària del contingut. A la pàgina següent, hi ha una altra rúbrica on s'indica per ordre alfabètic les ciutats, viles, llocs, parròquies i veïnats dels dominis directes del monestir, i a cada poble es fa constar l'any del capbreu, foli del present *Abecedari* a on es troba i signatura arxivística del llibre. És a dir, que qualsevol que faci una ullada ràpida a aquest segon índex podrà saber quin o quins capbreus tenen documents relatius a la població que busca. Segueix el *Catalogus notariorum publicorum civitatis Gerunde* amb indicació del nom i cognom de cada notari que ha treballat per les capbrevacions del monestir i l'any d'inici i finalització del seu exercici. Finalment, s'hi troben vint-i-un abecedaris, un per cada capbreu, on s'hi fa constar el nom del poble, el nom i cognom del confessor, la seva professió o les propietats que confessa, i el foli del capbreu en qüestió on es pot trobar la seva confessió.

El resultat de l'actuació de Sitjar a la dècada dels cinquanta del segle XVIII, és una completa revisió i ordenació de la informació relativa a la gestió patrimonial. Certament, hi ha una actuació arxivística prèvia a l'elaboració de tots els índexs i de l'*Abecedari* final, però el que destaca d'aquesta segona actuació de Sitjar i la diferència de la primera, és que l'objectiu no va ser ordenar o classificar la documentació, sinó ordenar i classificar la informació continguda en la documentació patrimonial. Jeroni Sitjar no va elaborar un catàleg d'una sèrie documental, sinó que generà una completa base de dades que li permetés fer diferents cerques sobre la documentació patrimonial a partir de les diverses possibilitats d'informació de què podia disposar: cronologia, nom del capbrevador o notari, nom del confessor o, sobretot, població on residien les propietats. Una actuació extremadament útil pels procuradors futurs de la casa que permet, fins i tot avui dia, fer-se càrrec del volum patrimonial del monestir i de la

documentació que el testimonia amb un simple cop d'ull a *l'Abecedari general del capbreu del real monestir de Sant Daniel de Gerona*.

Com Bernat Castells, Jeroni Sitjar i Boix estigué fins al final de la seva vida treballant per la comunitat de benedictines de Sant Daniel i, igual que el seu predecessor, després de gairebé quaranta anys al seu servei, els lligams amb la comunitat havien de ser forts. Per això, no pot estranyar la disposició testemantària de Sitjar per fundar el benefici de Sant Jeroni i Sant Daniel a l'església de Sant Daniel amb la dotació de tres mil dos-centes cinquanta lliures procedents de l'extinció de personats.⁴⁸⁴ Una fundació que va redactar i firmar ell mateix el 9 de març de 1759, dos anys abans de la seva mort, en el llibre de dipòsits del monestir,⁴⁸⁵ i que els seus marmessors executaren l'any 1764.⁴⁸⁶ El primer beneficiat fou el seu nebot, de nom homònim, Jeroni Sitjar i Boix, també prevere i beneficiat de Sant Feliu de Girona,⁴⁸⁷ i successor del seu oncle en el càrrec de procurador del monestir de Sant Daniel de Girona.

Malgrat que l'homonímia dels noms d'oncle i nebot, i la confluència de càrrecs eclesiàstics, pot dur a la confusió inicial d'ambdues figures, la seva tasca al monestir i a l'arxiu de Sant Daniel de Girona no fou equivalent. Poca cosa sabem de Jeroni Sitjar i Boix nebot. A banda del parentiu amb el seu oncle, per referències com la del cobrament de la pensió vitalícia fundada al monestir pel «Reverent Doctor Jeroni Sitjar y Boix prevere, mon onclo»;⁴⁸⁸ sabem que el succeí en el càrrec de procurador del monestir immediatament després de la seva mort, i que d'aquest fet en derivà algun problema, ja que el maig de 1765, des de Madrid, Salvi Pujals presenta un compte de la despesa causada en la defensa de la seva continuïtat en el càrrec:

---

⁴⁸⁴ Benefici eclesiàstic, sense jurisdicció ni ofici, però amb cadira especial i honorífica en el cor i amb una renda associada. ENCICLOPÈDIA CATALANA, «personat».

⁴⁸⁵ *Llibre de las entradas de propietats de censals, violaris y altres quantitats de diner del real convent de monjas del monestir de Sant Daniel de Gerona. 1727-1830.* (CAT AMSDG MSDG E113 núm. 3 p. 146-151).

⁴⁸⁶ Els marmessors de Jeroni Sitjar i Boix, prevere, funden el benefici de Sant Jeroni i Sant Daniel a la parroquial de Sant Daniel, dotat amb 3.250 lliures procedents de l'extinció de personats. 1764. (CAT ADG D-19 f. 203-213).

⁴⁸⁷ El vicari general confereix el benefici dels sants Jeroni i Daniel del monestir de Sant Daniel, de recent fundació, a Jeroni Sitjar i Boix, nebot del prevere fundador Jeroni Sitjar i Boix. 1764. (CAT ADG D-418 f. 10v).

⁴⁸⁸ Llibre del pagat pel procurador Jeroni Sitjar i Boix del monestir de Sant Daniel de Girona. 1779-1780. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 12 p. 137).

Memòria de los gastos del expediente de la abadesa y religiosas de Sant Daniel de Gerona, para que Dr. Geronimo Sitjar continue en la cobranza de las rentas de él y en el manexo del archivo [segueix el compte]. Importan los gastos ciento y catorce reales y catorce centimos de [vellón]. Madrid, 1 de mayo 1765. Salvi Pujals.⁴⁸⁹

Per altra banda, aquesta mateixa memòria ens indica com les funcions de Sitjar nebot en el si de la comunitat com a procurador eren: cobrar les rendes del monestir i gestionar l'arxiu. Dues tasques que trobem clarament desenvolupades pel seu oncle, però no tant en ell. Durant els vint-i-cinc anys que treballà com a procurador de la comunitat, no se li coneix cap actuació a l'arxiu, en canvi tornen a aparèixer els problemes econòmics habituals.

En la visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel del 27 al 30 d'octubre de 1773, l'abat Anton de Sant Salvador de Breda i Josep Gregori de Montero recorden a l'abadessa Maria Rosa de Prat i de Tord que els procuradors de comptes del monestir han d'entregar a l'abadessa els comptes cada dos anys amb la deguda formalitat:

Por ser mui necesario para la concervación y aumento de las rentas que los procuradores den sus cuentas y con aquella formalidad que se debe, mandamos que de dos en dos ans se den las cuentas por dichos procuradores en presencia de la mui Illustre Señora Abadesa, priora y de la señora más antigua, de los protectores de este real monasterio (si los tiene) y sino los tiene en presencia de dos personas de toda satisfacción y del escrivano del monasterio, que es lo que literalmente se dispone en sus Constituciones.⁴⁹⁰

Observant-se un interessant canvi: mentre que el segle XVII la definició del comptes solia fer-se a capítol davant de tota la comunitat, a finals del segle següent tan sols era necessari que es fes davant de l'abadessa, la priora i la monja més anciana, així com dels protectors de la casa, que ja habitualment hi assistien amb anterioritat, i de l'escrivà del monestir. Sembla doncs, que pren força la figura d'un escrivà del monestir

---

⁴⁸⁹ Llibre de Procura. 1765-1766. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volumes núm. 1751 document solt entre p. 18-19).

⁴⁹⁰ Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 27-30 octubre 1773. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 81v).

diferent del procurador que ja havíem començat a trobar durant l'etapa de Jeroni Sitjar oncle.

Així mateix els visitadors tornen a fer memòria a l'abadessa de que una de les monges arxiveres ha de ser dona major i l'altre no, per tal que les joves de la casa es vagin instruint en els negocis d'aquesta.

A find de dar algun descanso a las señoras maiores e instruhirse las juniores en las rentas y negocios del monasterio, exhortamos a la Miu Illustre Señora Abadesa que providencie que de las dos archiveras que se eligen sea una señora maior y otra que no lo sea, arreglandose a lo que prescriben sus constituciones en el titulo de archivo y archiveras.⁴⁹¹

Una condició per altra banda molt poc habitual entre les arxiveres de Sant Daniel, majoritàriament sempre dones majors. Un símptoma potser del pes i responsabilitat d'aquestes dins la gestió comunitària, que feia que les abadesses consideressin més adequat donar el càrrec a dues dones majors de la comunitat que no fer-hi intervenir una juniora.

La mateixa visita de 1773 aporta una observació interessant dels visitadors respecte de les monges oficials del monestir, car semblen estranyar-se que en els monestirs femenins hi hagi monges que ostentin oficis dins la comunitat com en les comunitats masculines benedictines de la Congregació. Un element sobradament conegut i observat al llarg de totes les visites dels segles anteriors, però que en aquell moment, a finals del segle XVIII, va ser vist com quelcom remarcable pels visitadors.

Como en este real monasterio ai señoras que tienen sus oficios semejantes a los que tienen los monges oficiales de nuestra Congregación, no solo deveran capbrevarse las rentas del monasterio si también las de los oficios, como se nos ha informado lo havia ia dispuesto la Señora Abadesa difunta, y esta en esta resolución la actual a la qual exhortamos invigile a que se haga la capbrevación con toda exactitud.⁴⁹²

En tot cas, un cop més, fou la Congregació Claustral a través d'una visita, la que donà peu a una nova capbrevació i de retruc a una nova actuació arxivística en el fons

---

⁴⁹¹ *Ibidem*, p. 82.

⁴⁹² *Ibidem*, p. 81v.

monàstic de Sant Daniel. Una intervenció que ja no va dur a terme Jeroni Sitjar nebot, si ens atenem a la interrupció dels comptes del mes de juliol de 1786, on s'indica que:⁴⁹³

Ab motiu de haver lo Reverent Geroni Sitjar y Boix, procurador del real monastir de Sant Daniel, de voler dexar lo exercici de sa procura, se hy ha fet la definició.⁴⁹⁴

Malgrat que el successor en el càrrec de Sitjar nebot sabem que fou Francesc Puig i Ros, aquest no va dur a terme les disposicions dels visitadors conforme calia capbrevar els oficis del monestir. De fet, per la documentació que ens ha arribat fins avui, no podem saber si l'actuació de capbreuació del oficis es dugué a terme de forma exhaustiva, ja que només s'ha conservat un capbreu d'un ofici elaborat a l'entorn de l'any 1789: el *Llibre de capbreuacions de Setcasas, Torallas, Montirivi y altres pobles*⁴⁹⁵ de la cambreria del monestir.

De la mateixa forma que el 1773 els visitadors de la Congregació Claustral propicien la producció i conservació de la documentació de l'arxiu del monestir disposant que els procuradors passin comptes cada dos anys, que s'elaborin nous capbreus dels oficis, que la producció documental d'ambdues activitats es dipositi a l'arxiu i que es mantingui la vigilància sobre aquest amb dues arxiveres (una monja major i l'altre juniora); també són els causants de pèrdues i eliminacions documentals producte, com veurem, de la censura.

En les ordinacions i decrets comuns aprovats pel Capítol General celebrat al monestir de Sant Pau del Camp de Barcelona del 3 al 22 de maig de 1784, s'acordà que:

[...] por quanto en los archivos de nuestra Sagrada Congregación se conservan algunas escrituras, que lejos de conducir para algo, solo sirven para perpetuar la memòria de alguna flaqueza, que la fragilidad humana ha hecho incurrir a algunos de sus hijos,

---

⁴⁹³ Desconeixem els motius pels quals Jeroni Sitjar nebot abandonà l'exercici de la procura del monestir de Sant Daniel. Probablement no fou per malaltia, doncs sabem que morí el 1810, quan trobem vacant per òbit el benefici dels sants Jeroni i Daniel de l'església del monestir de Sant Daniel de Girona que ell ostentava (CAT ADG D-465 f. 186). El benefici passà a Jeroni Mora Sitjar i Boix, qui un any més tard hi renunciava a favor de Josep Granell de Riudarenes (CAT ADG D-466 f. 77).

⁴⁹⁴ Llibre de la despesa del monestir de Sant Daniel de Girona del procurador Jeroni Sitjar i Boix. 1785-1786. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 15 p. 45).

⁴⁹⁵ *Llibre de capbreuacions de Setcasas, Torallas, Montirivi y altres pobles*. 1789. (CAT AMSDG MSDG H122 núm. 5).

después de un riguroso examen y reconocimiento sean quemadas en todos los archivos, así en los particulares y privados de cada monasterio como en el general de la misma Congregación, con tal que puedan quemarse sin viciar libros, ni escrituras útiles, todas aquellas de que resulte descredito de algun monge, prelado o monasterio. Que en adelante en el archivo de cada monasterio y en el general de la Congregación además del libro ordinario *De Gestis* o de sus actas, se tenga otro de actas reservadas en cajón separado en que se pongan y continuen todas aquellas cartas, escrituras e instrumentos que puedan parar perjuicio a la buena fama de alguno o algunos de los individuos de nuestra Sagrada Congregación. Y que quando haya discurrido tanto tiempo que ya no puedan ser de utilidad alguna, de común acuerdo de los Muy Ilustres Señores abades y cabildors, sean estos libros de actas reservadas quemados y se hagan otros para continuar en ellos los asuntos reservados.⁴⁹⁶

Una disposició d'avaluació documental molt propera a la que cent deu anys abans els visitadors de la Congregació ja havien manat a la comunitat de Sant Daniel en relació a la sèrie documental dels desapropis.⁴⁹⁷ En aquella ocasió, els visitadors ordenaren eliminar els documents de desapropi de les monges del monestir perquè havien estat redactats amb un llenguatge poc adequat a la seva condició de monja. Per això van indicar a la comunitat que havien de ser cremats després d'haver-ne extret tota la informació que pogués tenir conseqüències en la gestió econòmica comunitària. En canvi, el 1784 és el capítol de la Congregació el que estipula per tots els arxius dels monestirs integrants d'aquesta i pel propi arxiu de la Congregació, que s'elimini tot document que en pugui resultar el «descredito de algun monge, prelado o monasterio». Una i altra disposició no deixen de ser censura institucional. No s'estipula l'eliminació de la documentació perquè aquesta sigui innecessària, contingui informació parcial recollida en altres documents, suposi un mal exemple de gestió o quelcom similar (opcions que entrarien dins els paràmetres de l'arxivística moderna), sinó perquè del seu contingut en pot derivar el descrèdit de la institució, de la Congregació i del model de vida monàstica. Una mesura que també documentem uns

---

⁴⁹⁶ Ordinacions i decrets del Sagrat Capítol General. 1784. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 89v).

⁴⁹⁷ Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 11-16 març 1674. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 5-6). Vegeu la cita de la nota 295, pàgina 124.

anys abans, el 1777, quan el Capítol reunit a Sant Pau del Camp encarrega al secretari de la Congregació que cremi els processos haguts entre abats i monjos en presència de l'abat, llevat d'aquells que per alguna raó plausible s'haguessin de guardar, i tot per evitar el deshonor de la Congregació.⁴⁹⁸ Anys a venir, en el capítol general de 1781 al monestir de Graus, es tornà a manar al secretari de la Congregació que cremés el procés mantingut entre l'abat de Sant Cugat i la Congregació «a fin de quitar por este medio la memoria de toda desavenencia entre tan distinguidas partes, las que viven en el dia con la mayor unión y paz entre sí, y desean muy de veras que se tilden, borren o quemem de qualquier parte donde estén los sobreexpresados papeles».⁴⁹⁹

Com en totes aquestes ocasions, la forma de fer desaparèixer el contingut censurat és la incineració, però amb reserves: «con tal que puedan quemarse sin viciar libros, ni escrituras útiles». Cas en el qual caldrà que aquestes escriptures siguin apartades i diferenciades de la resta perquè puguin ser cremades definitivament un cop ja no siguin útils, «quando haya discurrido tanto tiempo que ya no puedan ser de utilidad alguna», és a dir, quan tan sols tinguin valor històric.

És interessant observar que, malgrat que es fa referència a qualsevol instrument o acta que pugui contenir informació sensible, s'indica molt especialment els llibres d'actes com una de les fonts més sensibles de contenir aquest tipus d'informació. A més a més, d'aquesta disposició se'n deriva la instauració de dues sèries documentals en el fons de cada monestir: una sèrie d'actes comunes, també anomenat «libro ordinario *De Gestis*», i una altra sèrie d'actes reservades, que són les que hauran de ser eliminades passat el temps necessari perquè hagin perdut tota utilitat.

Desconeixem si aquesta ordenança fou aplicada a Sant Daniel de Girona i si a l'arxiu monàstic hi van arribar a existir les dues sèries de llibres d'actes, car no s'ha conservat cap llibre d'actes, ni comunes ni reservades, al fons de Sant Daniel.⁵⁰⁰

Com s'ha vist, el segle XVIII fou un segle de gran activitat arxivística per Sant Daniel de Girona, sobretot de la mà de Jeroni Sitjar i Boix, oncle, el procurador més productiu,

---

⁴⁹⁸ ZARAGOZA PASCUAL, *Història de la Congregació Benedictina*, p. 256.

⁴⁹⁹ *Ibidem*, p. 258.

⁵⁰⁰ L'únic llibre d'actes del monestir de Sant Daniel que es conserva és el que fou iniciat després de la Guerra Civil i que encara avui la comunitat segueix utilitzant.

eficient i amb més anys de servei a la comunitat que ha tingut mai Sant Daniel. La seva feina és cabdal per entendre avui dia i aproximar-nos el que va arribar a ser l'arxiu d'aquest monestir, el seu contingut, la seva gestió i, fins i tot, el seu possible aspecte formal o material.

Guerra, caixes de transport i, novament, reordenar: l'arxiu de Sant Daniel a la Guerra Gran

El segle XVIII s'acabava gairebé com havia començat: amb guerra. Aquest cop, entre la França revolucionària i la Monarquia Espanyola. Un conflicte que es desenvolupà a banda i banda dels Pirineus, sobretot a la zona del Rosselló i l'Empordà, afectant de forma important les poblacions empordaneses i de retruc el monestir de Sant Daniel de Girona, que posseïa propietats a Figueres, Vilamalla, Castelló d'Empúries i, especialment, a Maçanet de Cabrenys.

A 2, 3 y 4 del corrent [maig 1793], de ordre de Mi Senyora la Abadessa, passí en Figueras per fer los arrendaments de las rendas que lo present monastir té per indivísab lo Magnífich Ajuntament de Figueras, en la vila y terme de Massanet de Cabreñs; per quals tres dietas me correspon 8 lliures 8 sous. Per lo gasto fiu en estos tres dias entre lo mosso y caballeria, comprès los lloguers de estos, que per ser tot alterat an motiu de las guerras ha importat entre tot 9 lliures 5 sous.⁵⁰¹

Les dificultats per gestionar el patrimoni i cobrar les rendes foren, com sempre, en moments d'inestabilitat política, una constant pel procurador Francesc Puig i Ros. I malgrat que la guerra es mantingué durant força temps lluny de Girona, les seves conseqüències es deixaren sentir dins el clos monàstic de Sant Daniel. Per exemple, el 1794, l'abadessa hagué de demanar al procurador que li donés les cent-quaranta lliures que cada any extreia del cobrament de les terces⁵⁰² de l'arrendament de Maçanet de Cabrenys, que necessitava per firar a les monges per sant Narcís.

---

⁵⁰¹ Llibre del pagat pel procurador Francisco Puig i Ros del monestir de Sant Daniel de Girona. 1793-1794. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 22 p. 14).

⁵⁰² Les terces correspon a una tercera part d'un pagament, en aquest cas del arrendament del delme de Maçanet de Cabrenys.

A 27 de dits [octubre 1794] me demanà Mi Senyora la Abadessa y li entreguí 140 lliures que digué las volia per firar a las senyoras del present monastir, com acostumava, y que no tenia est añ diners, per no haver pogut cobrar las tersas del arrendament de Massanet de Cabreñs per rahó de la invasió dels francesos.⁵⁰³

Però la inestabilitat del territori no només afectà econòmicament a la comunitat benedictina impeding el cobrament de les rendes, sinó també augmentat les despeses de la casa. Com la del mateix mes de maig de 1793, quan es paguen 2 lliures, 16 sous i 3 diners a l'armer Narcís Carreras per «la recomposició de dos armas del present monastir».⁵⁰⁴ Per primer cop es documenten despeses d'armament per la defensa del monestir, si bé això no és sinònim que abans no en tinguessin, doncs s'indica que la despesa és per recomposar dues armes, no per adquirir-les de nou, sinó per arreglar unes de ja existents.

Qui empunyava aquestes armes? Una referència del llibre de procura de l'any següent ho aclareix:

A 30 de dits [abril 1794], de ordre de Mi Senyora la Abadessa, comprí una lliura y mitja polvora y tres lliuras balas, y las repartí entre an Llinàs, an Món y an Torres, que tots tres tenen armas del monastir, peraquè féssen ronda per guarda del mateix monastir; y costa 1 lliura 11 sous.⁵⁰⁵

La comunitat subministrava doncs l'armament necessari en els seus homes propis per tal que aquest poguessin defensar-se a ells mateixos, al monestir i a les propietats d'aquest al seu càrrec. Podem identificar "an Llinàs", per exemple, com el masover del mas Miralles de la Vall de Sant Daniel.⁵⁰⁶

---

⁵⁰³ Llibre del pagat pel procurador Francisco Puig i Ros del monestir de Sant Daniel de Girona. 1793-1794. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 22 p. 79).

⁵⁰⁴ *Ibidem*, p. 16.

⁵⁰⁵ *Ibidem*, p. 57.

⁵⁰⁶ Llibre del pagat pel procurador Francisco Puig i Ros del monestir de Sant Daniel de Girona. 1795-1796. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 24 p. 2).

A 27 de dits [maig 1794] paguí a Narcís Carreras, armer de Gerona, per adobar lo fusill que te Joseph Llinàs, que és propi del present monastir, que se havia espatllat del canó, me-n feu pagar una pesseta, dich 7 sous 6 diner”.⁵⁰⁷

Però les grans despeses pel monestir no vingueren de les tres o quatre armes de defensa pròpia que havia de mantenir, sinó d’haver de fer front a partir del juny de 1794 als pagaments mensuals del ressorgit sometent en cada una de les població on hi posseïa propietats.⁵⁰⁸ Com ara:

A 24 de dits [juny 1794] de ordre de dita Il·lustre Senyora paguí al thezorer y secretari del Ajuntament del poble de Gallinés, de a-hont lo present monastir reb lo delme, per la contribució de mantenir lo somatent que dit poble té en lo camp del Rosselló, segons lo ordre circular del Excelentíssim Senyor General el Conde de la Unión, expedit a 6 maig de est añ 1794, com consta del recibo de N° 29, 21 lliures.⁵⁰⁹

També els sometents dels pobles de Sant Daniel,⁵¹⁰ Girona,⁵¹¹ Vila-roja,⁵¹² Montfullà,⁵¹³ Salitja,⁵¹⁴ Riudellots de la Selva,⁵¹⁵ Sant Andreu Salou,⁵¹⁶ Massanes⁵¹⁷ o

---

⁵⁰⁷ Llibre del pagat pel procurador Francisco Puig i Ros del monestir de Sant Daniel de Girona. 1793-1794. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 22 p. 58).

⁵⁰⁸ Montserrat JIMÉNEZ SUREDA. *Girona, 1793-1795. Guerra Gran i organització política a la Monarquia dels Borbons*. Girona: Ajuntament de Girona, 2006, p. 205-217.

⁵⁰⁹ Llibre del pagat pel procurador Francisco Puig i Ros del monestir de Sant Daniel de Girona, 1793-1794. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 22 p. 62). O també els dos pagaments posteriors: *Ibidem*, p. 66 i 72.

⁵¹⁰ «A 6 de dits [agost 1794], de ordre de dita Il·lustre Senyora, paguí al Senyor Joseph Miralles, tesorer de la Junta de Sometents de Sant Daniel, per-lo-que correspon pagar lo present monastir en est mes de agost, com consta de recibo y ordre de N° 24, 26 lliures 2 sous». *Ibidem*, p. 66. També *Ibidem*, p. 71, 75, 79 i 85.

⁵¹¹ «Dit dia [10 juliol 1794] paguí a tesorer de la Illustre Junta de sometents de Gerona per lo que correspon al present monastir, com conta de recibo de N° 31, 16 sous 4 diners». *Ibidem*, p. 64.

⁵¹² El 26 octubre de 1794 paga al sometent de Vila-roja, pels mesos de juliol, agost i setembre, 3 sous 9 diners. *Ibidem*, p. 79.

⁵¹³ Pel sometent de Montfullà, de juny a desembre, 6 lliures 16 sous 1 diner. *Ibidem*, p. 82.

⁵¹⁴ El sometent de Salitja pels mesos de juny, juliol, agost i setembre, a 1 lliure i 10 sous al mes. *Ibidem*, p. 76.

⁵¹⁵ «A 23 de dits [agost 1794], paguí al tesorer de la Junta de Somatens del lloch de Riudellots de la Selva, per rahó dels sensos reb en dit lloch lo present monastir, per los mesos de juñ, juliol y agost de est añ, com consta de recibo de N° 36, 4 lliures 14 sous 6 diners». *Ibidem*, p. 69. El pagament dels altres mesos a: *Ibidem*, p. 76, 81 i 84; i Llibre del pagat pel procurador Francisco Puig i Ros del monestir de Sant Daniel de Girona. 1795-1796. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 24 p. 6, 9).

⁵¹⁶ Per set mesos del sometent de Sant Andreu de Salou, 29 lliures 16 sous 4 diners. *Ibidem*, p. 13.

⁵¹⁷ Pel sometent de Massanes dels mesos d’agost a gener, paguen 56 lliures 12 sous 6 diners. *Ibidem*, p. 6.

Madremanya.⁵¹⁸ Sometents que desapareixen en els registres de despeses de final de la guerra, el mateix moment en què apareixen els pagaments als miquelets de Sant Daniel,⁵¹⁹ Girona⁵²⁰ o Sant Martí Vell⁵²¹ el setembre de 1795.

Per altra banda, entre les despeses de guerra del monestir, en trobem diverses que ens aporten llum sobre la situació de l'arxiu durant el conflicte. En aquesta ocasió, a inicis de novembre de 1793, prevenint el perill que novament venia del nord, la comunitat de Sant Daniel de Girona començà a fer els preparatius tan habituals un segle enllà: encarregar, novament, les caixes de transport per l'arxiu.

A 2 de dits [novembre 1793], de ordre de Mi Senyora la Abadessa, paguí al infraescrit Esteve Figueras, fuster, per quatre caixas ha fet per posar los llibres y papers del arxiu del present monastir, y ell se ha pagat los pañs y francisas, que al tot importa 7 lliures 15 sous.⁵²²

I a finals del mateix mes, el procurador tornava a pagar a Esteve Figueres per «altres quatre caixas dey fer posar los llibres y papers del arxiu».⁵²³ En total, vuit caixes per guardar el fons monàstic i poder-lo transportar allà on calgués amb la màxima rapidesa. Malgrat que la guerra es va declarar a inicis de març de 1793, i que Sant Daniel pagava les caixes el novembre del mateix any, un any més tard, el 25 de novembre de 1794, encara no havia fet falta treure-les del monestirs. Com es desprèn de la referència entre els comptes del procurador, del «llevador mestre, que està recondit dins lo arxiu del present monastir».⁵²⁴

Cinc dies més tard, la comunitat ja marxava. Així ho anotava el procurador Francesc Puig en l'inici del llibre de procura del bienni de 1795-1796:

---

⁵¹⁸ Paga 4 lliures al sometent de Madremanya pels mesos de juny, juliol, agost i setembre, i 2 lliures pels mesos d'octubre i novembre. Llibre del pagat pel procurador Francisco Puig i Ros del monestir de Sant Daniel de Girona. 1793-1794. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 22 p. 75 i 84).

⁵¹⁹ Llibre del pagat pel procurador Francisco Puig i Ros del monestir de Sant Daniel de Girona. 1795-1796. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 24 p. 18).

⁵²⁰ *Ibidem*, p. 18.

⁵²¹ *Ibidem*, p. 29.

⁵²² Llibre del pagat pel procurador Francisco Puig i Ros del monestir de Sant Daniel de Girona. 1793-1794. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 22 p. 30).

⁵²³ *Ibidem*, p. 32.

⁵²⁴ *Ibidem*, p. 83.

[...] lo die 30 novembre de 1794, en qual dia per temor de la invasió dels francesos, se-n anaren las senyoras monjas del present monastir y se trasladaren al monastir de Santa Clara de Barcelona.⁵²⁵

Mai amb anterioritat la comunitat s'havia resguardat tant lluny, sempre ho havia fet a l'interior de la ciutat de Girona. Però la desbandada de l'exèrcit espanyol el 20 de novembre de 1794 va omplir els carrers de la ciutat de refugiats dels pobles de l'Empordà, de soldats, dones i malalts, cavalls i mules de l'exèrcit. Davant l'immediatesa d'un possible setge, les mateixes autoritats van aconsellar a la gent que no tenia queviures per sis mesos que marxés de la ciutat abans que els francesos hi possessin setge.⁵²⁶ Una possibilitat que féu que el «bisbe, la gran majoria de canonges de la Catedral i de la Col·legiata de Sant Feliu i bona part dels eclesiàstics seculars i regulars» haguessin abandonat Girona a finals de 1794.⁵²⁷

Fos aquest el motiu o l'estreta relació que Sant Daniel podia tenir amb la comunitat de monges benedictines de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona d'ençà que tres monges d'aquest monestir s'hi traslladaren per ajudar a garantir la continuïtat comunitària del monestir de Sant Daniel,⁵²⁸ el fet és que les tretze monges de Sant Daniel enfilaren camí cap a Barcelona el 30 de novembre de 1794 acompanyades de Miquel Mont de Sant Daniel i dels fills d'en Llinàs, masover del mas Miralles, i d'en Pó Martí,⁵²⁹ masover del mas Salvanyà, que havien «anat amb les monges a Barcelona amb les seves carretes».⁵³⁰ Un trajecte llarg, que passà per Fornells de la Selva, on el mateix dia 30 les

---

⁵²⁵ Llibre del pagat pel procurador Francisco Puig i Ros del monestir de Sant Daniel de Girona. 1795-1796. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 24 p. 1).

⁵²⁶ Lluís Maria PUIG I OLIVER. *Girona, guerra i absolutisme. Resistència al francès i defensa de l'antic règim (1793-1833)*. Girona: Diputació de Girona – Ajuntament de Girona, 2007, p. 42-45.

⁵²⁷ COSTA; MAROTO, p. 372.

⁵²⁸ El 1681 tres monges de Santa Clara de Barcelona, Estàsia Negrell, Marina Romeu i Caterina Galíndez de Terreros, van rebre el permís per passar del monestir barceloní al de Sant Daniel de Girona sota la petició de la mateixa abadessa Maria de Lanuça, car no tenia prou monges d'edat i anys d'experiència de vida monàstica entre la seva comunitat per escollir sots-priora i portera. Expedient de traspàs de tres monges de Santa Clara de Barcelona a Sant Daniel de Girona. 1681-1682. (CAT AMSDG MSDG C101).

⁵²⁹ Pó és la reducció familiar i vulgar de *Jepó*, diminutiu del nom Josep. Per tant, el mesover del mas Salvanyà es deuria dir Josep Martí. ALCOVER; MOLL, «Pó».

⁵³⁰ Llibre del pagat pel procurador Francisco Puig i Ros del monestir de Sant Daniel de Girona. 1795-1796. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 24 p. 2).

monges hi feren estada i se'ls portà sis gallines pel camí, i per Vidreres, on l'1 de desembre se'ls portà «llumaneras, candaleros y llums».⁵³¹

Les anotacions del llibre del graner de 1758-1796 conservat a l'Arxiu Reial de Barcelona, on les granaderes del monestir apuntaven les distribucions de les tandes de forment a les monges, confirmen l'estada de la comunitat a Santa Clara de Barcelona:

[...] 1 quartera 1 cortà per lo que li toca del ofici de granadera [Maria Teresa de Tord i de Pedrolo], que no ce li dona sinó per mitx any per no aber exercit dit ofici sinó fins lo die 30 de novenbe, que per motiu de la guerra ab la França fou precis ausentarce des monestir per lo molt exposadas estavan y se trasladaren en lo monestir de Santa Clara de Barcelona.⁵³²

També la priora i granadera Rafaela de Prats i Ferrer escriu de pròpia mà en el mateix llibre de graner que no rep la seva tanda d'ofici de granadera «per aver-nos a que de ausentar de nostre monestir per la guerra dels francesos. Ho firmo en est monestir de Santa Clara de Barcelona a-ont me trobo».⁵³³

Però, per experiència, sabien que abandonar el monestir era sinònim de perdre tot el que hi deixaven. I un cop fora la comunitat, el procurador concentrà els seus esforços en salvaguardar el màxim de béns i propietats del monestir. En primer lloc, contractà «a un cabo y sinch soldats artillers, que en dit dia 30 novembre feren venir ditas senyoras per guarda de lo que dexaban al present monastir»⁵³⁴ i una brigada de mules per endur-se'n «cent quarteras de blat del graner»⁵³⁵ que prèviament havia garbellat Esteve Torras, hortolà del monestir.⁵³⁶ Aquesta vegada l'abadessa Antònia de Tord i de Prat decidí vendre el blat del monestir enlloc de dur-lo a munt i avall com féu la comunitat a la guerra de Successió. Perquè, a part de la pujada de preus que patí el blat durant la guerra⁵³⁷ i que degué permetre al procurador vendre'l a bon preu,

---

⁵³¹ *Ibidem*, p. 1.

⁵³² Llibre del graner. 1758-1796. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1772 sense paginar).

⁵³³ *Ibidem*, sense paginar.

⁵³⁴ Llibre del pagat pel procurador Francisco Puig i Ros del monestir de Sant Daniel de Girona. 1795-1796. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 24 p. 1).

⁵³⁵ *Ibidem*, p. 2.

⁵³⁶ *Ibidem*, p. 5.

⁵³⁷ JIMÉNEZ SUREDA, p. 119, 157-158; PUIG I OLIVER, *Girona, guerra i absolutisme*, p. 41.

s'estalviava els maldecaps de buscar un lloc segur on dur-lo dins la ciutat i esperar que no es «perdés» durant el conflicte.

A 20 de dits [febrer 1795], en virtut de carta de Mi Senyora la priora, paguí al Senyor Joseph Tremols, cirurgià, per la conducta del añ 1794 las 8 quarteras blat que se li acostuman donar, y com ell me havia dit las vengués, quant venguí lo blat del monastir, [...] y a dita rahó importa 62 lliures 10 sous.⁵³⁸

Calia, a més a més, protegir tots els mobles de les cases de les senyores monges i de les estances comunes del monestir. Per això, Francesc Puig s'ajudà de tots els mitjans disponibles per posar-los a recer dels soldats, la principal font de pèrdues en cada guerra o setge de Girona. Pagà a un jornalier de casa Miralles de Sant Daniel per «portar mobles des de la abadia al cor»⁵³⁹ del monestir; al pare i fill Rigau, treballadors de Llers «que se havian refugiat en Sant Daniel», per «mig jornal feren cada un de portar mobles de las casas del monastir a la capella de Sant Miquel»;⁵⁴⁰ Narcís Mont i la seva neboda, compradora del monestir, vint-i-tres i sis jornals, respectivament, per tragar mobles;⁵⁴¹ i a un mestre de cases de Banyoles, que també s'havia refugiat a la vall, i que ajudà al mateix mestre de cases del monestir, Joan Llinàs, àlies el Pardal,⁵⁴² a «aparadar portas dels puestos a·hont se retiraban los mobles del present monastir».⁵⁴³ Les despeses de tragar mobles al cor alt, al baix i a la capella de Sant Miquel⁵⁴⁴ foren importants, ja que el trasllat es va haver de fer ràpidament, atès que el 20 de desembre els soldats ja eren instal·lats al monestir:

A 20 desembre doní al secretari del general dels portuguesos, que estaban aquarelats en lo present monastir, que axí m·o aconcellàren, peraquè se empeñàs ab dit Senyor General a fi de que quedàs libre lo hort del monastir, pues-que lo die antes havia dit Senyor General demnat al Senyor Domer la clau de dit hort per fer-ne plassa per fer lo

---

⁵³⁸ Llibre del pagat pel procurador Francisco Puig i Ros del monestir de Sant Daniel de Girona. 1795-1796. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 24 p. 7-8).

⁵³⁹ *Ibidem*, p. 2.

⁵⁴⁰ *Ibidem*, p. 3.

⁵⁴¹ *Ibidem*, p. 7.

⁵⁴² *Ibidem*, p. 3.

⁵⁴³ *Ibidem*, p. 2.

⁵⁴⁴ Anna Gironella situa aquesta capella al claustre. GIRONELLA DELGÀ, p. 56.

exercici los soldats. Y mediant sis duros que doni a dit secretari, quedà lo hort libre de tal molèstia.⁵⁴⁵

Des de la distància l'abadessa transmetia per carta les ordres al procurador Puig, qui gestionava i vetllava pel monestir en absència de les monges. Així, el 3 de març de 1795, Puig enviava una carta a la priora de Sant Daniel, Rafaela de Prats, aleshores encara al monestir de Santa Clara de Barcelona amb la resta de la comunitat, en la qual li responia diverses qüestions referents a la gestió i administració del patrimoni del monestir; com els pagaments pendents als capellans del monestir pels aniversaris, misses, censos, blat i oli o el compte que es devia a l'apotecari Dorca, les porcions degudes a les monges, els problemes amb les collites dels camps de la vall de Sant Daniel degut a la tropa i, entre altres assumptes, li comenta que:

En quant al dret toca a las administradoras de la causa-pia de Boix, això no se pot aclarir ara, sinó quant Déu vulla nos vejам, peraquè quant mossèn Miquel y jo portàrem la plata y papers del arxiu en Barcelona gastàrem los diners de dita causa-pia per lo camí, y ab lo temps tot se aclarirà, que lo senyor provisor Coll diu que això se ha de suplir del fondo del monastir.⁵⁴⁶

Una referència que corrobora la previsió mostrada a la carta que el president de la Congregació Claustral envià a l'abadessa de Sant Daniel el 7 de maig de 1794, confirmant-li que podia enviar «el archivo, plata y demás efectos de la Iglesia» al monestir de Santa Clara de Barcelona, l'abadessa del qual ja es trobava previnguda. En la mateixa carta, el president li aconsellava que:

[...] los caxones y fardos estén bien señalados y rotulados con el nombre de San Daniel, y dirigiendo al conductor directamente al monasterio de Santa Clara, en donde se colocará todo en parage decente y seguro y quedará custodiado con la fidelidad, cuidado y bizarría que son tan propias de dicha señora abadesa y de todas las demás señoras de aquel monasterio: pero sin responsabilidad alguna de lo custodiado en él,

---

⁵⁴⁵ Llibre del pagat pel procurador Francisco Puig i Ros del monestir de Sant Daniel de Girona. 1795-1796. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 24 p. 3).

⁵⁴⁶ Carta de Francesc Puig i Ros, procurador del monestir de Sant Daniel de Girona, a la priora Rafaela de Prats. 3 març 1795. (CAT AMSDG MSDG F111).

del mismo modo que lo han hecho respeto de otros monasterios, que tienen depositadas allí, por iguales motivos, alajas de mucho valor.⁵⁴⁷

Unes paraules de l'abat president que permeten deduir com aquest camí no fou seguit únicament per Sant Daniel, sinó que altres monestirs, possiblement de les comarques gironines, davant l'amenaça de la guerra amb França decidiren enviar els seus objectes de valor a Barcelona, al monestir de Santa Clara.

Així doncs, les caixes de l'arxiu i la plata de la sagristia fóren dutes al monestir de Santa Clara de Barcelona pel procurador Puig i pel mossèn Miquel, segurament l'organista de la casa. Però desconeixem quan sortí l'arxiu de Sant Daniel: si la comunitat envià de seguida l'arxiu a Barcelona després de rebre la carta del 7 de maig de 1794 o, contradint el president de la Congregació, dilatà la tramessa fins després de la seva sortida el 30 de novembre del mateix any. Podria ser, doncs, que tot i haver fet fer les caixes de transport un any abans i disposar del permís del president de la Congregació set mesos abans, el dia que la comunitat hagué de marxar l'arxiu encara es trobava el monestir i fora de les caixes? Una extensa nota en el llibre d'arxivació de les propietats de la parròquia de Madremanya i els seus veïnats, redactada posteriorment, així ho fa pensar:

Com per motiu de la última guerra que nostre rey y señor tingué ab la República francesa, finida a principios del mes de octubre del passat any mil set cents noranta y sinch, foren obligadas, lo dia trenta de noviembre del anterior any mil set cents noranta y quatre, todas las señoras religiosas de est real monestir de Sant Daniel y todas las dels convents de la ciutat de Gerona, en virtud de exprés ordre de son Señor Illustríssim Prelad, que aleshores era, a haver de deixar dits monestir y convents ab la major promptitut y precipitació, passant immediatament a la ciutat de Barcelona, sens donar lloch ni tenir temps de poder assegurar lo que tenian en dit monestir, per haver lo real exèrcit de España, lo dia vint de dit mes de noviembre tingut de desemperar precisament la vila de Figueras y poblas de aquella comarca y retirar-se en dita ciutat de Gerona. Com que poch después fou dit real monestir ocupat per una part de las tropas de dit real exèrcit, y per dits motius y grans necessitats que aleshores

---

⁵⁴⁷ Carta de l'abat president de la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense i Cesaraugustana a l'abadessa del monestir de Sant Daniel de Girona. 7 maig 1794. (CAT AMSDG MSDG D105).

ocorregueren haver-se extraviat molts dels instruments que de antes estaban recondits y custodiats en lo arxiu de dit monestir, que tingueren que extraura-se de ell no del modo se volgué sinó del millor que se pogué, y de que se seguí un desarreglo total de dits actes y demás papers, sens saber-se después de haver ditas señoras regressat a dit monestir, lo número dels extraviats ni tampoch dels existents [...].⁵⁴⁸

D'aquesta nota es dedueix, no només que la comunitat marxà cap a Barcelona sense prendre l'arxiu o dur-lo a Girona, com havien fet en totes les ocasions de perill anteriors, sinó que el deixà al monestir fora de les caixes de transport que un any abans havien fet construir. Circumstància que deuria propiciar que s'extraviessin «molts dels instruments que de antes estaban recondits y custodiats en lo arxiu» a mans dels soldats que corrien pel monestir, i que davant aquesta situació el procurador Puig, potser ajudat pel mateix mossèn Miquel, decidís extreure de la calaixada de l'arxiu monàstic tota la documentació i dipositar-la en les caixes de transport. Una acció que, seguint les paraules de l'anònim que elaborà el *Llibre de arxivació de señorias directas y censos de la parròquia de Madremanya y sos veynats*, es va fer amb presses, traient els papers dels seus calaixos i dipositant-los dins les caixes sense vigilar la classificació ni l'ordre, provocant «un desarreglo total de dits actes y demás papers» que feu que acabada la guerra no se sabés ni tan sols quines pèrdues havia experimentat l'arxiu.

La presència de la tropa a la vall comportà molts mal de caps. Josep Llinàs del mas Miralles reclamà al procurador que li donés el que havia hagut de pagar per posar panys a les portes de la cort dels muls i de la dels bous i a les habitacions de la casa perquè «li umpliren la casa de tropa y li robavan tot lo que tenia».⁵⁴⁹ Joan Cervià, de la muntanya de Sant Daniel, hagué de deixar de fer llenya al bosc del mas Salvanyà, com li havia manat l'abadessa, «peraquè los carros dels forns de la munició del rey se la anaban portant, axí com se anaba tallant, sens pagar».⁵⁵⁰

---

⁵⁴⁸ *Llibre de arxivació de señorias directas y censos de la parròquia de Madremanya y sos veynats*. 1804. (CAT AMSDG MSDG D116 núm. 5 p. 1-2).

⁵⁴⁹ Llibre del pagat pel procurador Francisco Puig i Ros del monestir de Sant Daniel de Girona. 1795-1796. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 24 p. 6).

⁵⁵⁰ *Ibidem*, p. 1.

La conseqüència més greu però, fou «lo foch que havian posat los soldats al monastir»,⁵⁵¹ concretament a la casa de d'alt, la que molt probablement havia estat amb anterioritat la casa de la priora i que avui s'anomena Santa Maria, sobre mateix de l'església del monestir. En l'extinció del foc hi treballaren diverses persones, entre les quals Francesc Bertran, treballador de Sant Daniel,⁵⁵² i Miquel Sarrera també de Sant Daniel.⁵⁵³ Desconeixem si l'incendi afectà al cor alt de l'església, on s'hi havia resguardat bona part dels béns mobles de la casa. En tot cas, el foc degué ser important, ja que al juliol de 1795 es comptabilitzen la compra de vuit-centes teules a Vidal Marquès, rajoler del forn d'Aiguaviva, i poc després mil dues-centes teules més a Mariano Pla, rajoler del forn d'en Farroll d'Aiguaviva, «per fer dita teulada cremada de la casa de dalt del present monastir».⁵⁵⁴

El mes de setembre de 1795 les despeses del llibre de procura de Francesc Puig es disparen. Els soldats ja eren fora i les monges havien de tornar aviat; calia començar a arreglar tots els desperfectes que la tropa havia causat al monestir. Així, el dia 15 el procurador comprà sofre i pebre vermell per «perfumar las casas del present monastir per haver-i estat malata la tropa»;⁵⁵⁵ cinc dies més tard va pagar a Agustí de Gràcia, cisteller de Girona, per «alguns trossos de cañís ha fet per adobar los forats dels cielorrasos, que havian fet los soldats en lo present monastir, tant en la abadia com en altres casas»;⁵⁵⁶ e s compraren dotze escombres de bruc «per escombrar y limpiar lo present monastir»⁵⁵⁷ i s'emblanquinaren les cases⁵⁵⁸ i els claustres per ser molt fumats.⁵⁵⁹ Les feines de netejar, arreglar i deixar les estances del monestir el màxim possible d'habitables per la comunitat es dugueren a terme immediatament després que els soldats abandonessin el monestir. Possiblement la comunitat no volia trigar en retornar a casa, i els treballadors com els germans Miquel i Agustí Sarriera, ambdós

---

⁵⁵¹ *Ibidem*, p. 4.

⁵⁵² *Ibidem*, p. 4.

⁵⁵³ *Ibidem*, p. 14.

⁵⁵⁴ *Ibidem*, p. 15.

⁵⁵⁵ *Ibidem*, p. 20.

⁵⁵⁶ *Ibidem*, p. 21.

⁵⁵⁷ *Ibidem*, p. 23.

⁵⁵⁸ *Ibidem*, p. 24.

⁵⁵⁹ *Ibidem*, p. 35.

manobres, treballaren fins i tot una matinada de diumenge per tal que tot fos apunt per l'arribada de les monges.⁵⁶⁰

En el seu viatge de tornada des de Barcelona, el trenta de setembre del mateix 1795, les va anar a trobar el clergue Miquel Massip, organista del monestir,⁵⁶¹ i el dia cinc d'octubre ja havien arribat a Sant Daniel. Les despeses del dinar de benvinguda que organitzaren per la comunitat i per totes les persones que les acompanyaren en el trajecte ascendí a més de dues-centes lliures:

Gasto del viatge de las senyoras. A 5 de dits [octubre 1795], que arribaren las senyoras religiosas de Barcelona al present monastir, paguí en virtud de carta que me anticipà Mi Senyora la Priora, per lo dinar de totas las senyoras y senyors que las acompanyaren, per lo que comprí gastí lo següent: per dos parells de gallinas y dos de pollastres 11 lliures 5 sous; per dos dotzenas de precechs, una dotzena pomas del ciri y una lliura ametllas torradas 1 lliure 17 sous 9 diners; per nou carniceras u mita de añell y moltó, y una carnicera de bou paguí 9 lliures 9 sous 6 diners; per 18 pans de lliura y un de tres lliuras y fer 4 quarteras farina, paguí com consta de recibo del flaquer de la canonge de Nº 37, 3 lliures 1 sous 4 diners; per 1 lliure sucra, espècias, enciam, fideus y altres cosas, que comprà la criada de Mi Senyora la Supriora per dit dinar li doní 1 lliure 4 sous; 26 lliure 17 sous 7 diners [...]. Paguí a Francisco Saviuda, negociant de Gerona, per una carrega de vi, un mallal de vinagre, un mallal garnatge, sench mallals oli, comprès los lloguers dels bots, y onze fanegas sal, comprès lo moldrer-la y portar-la des-de Sant Feliu de Guíxols al present monastir, que tot serví per lo dit dinar de ditas senyoras y lo que quedà, junt ab ditas quatre quarteras de farina se repartí despaés entre las matexas senyoras del monastir: 156 lliures 11 sous 3 diners.⁵⁶²

A la gran despesa de l'acondicionament del monestir pel retorn de les monges i del dinar de benvinguda, se li afegí l'obligació de satisfer les porcions anuals de les monges que no s'havien pagat durant el temps que foren absents. Així, a la seva tornada al monestir, el procurador hagué d'entregar les tandes degudes: la de cansalada, vi, vestuari i totes les tandes mensuals des del desembre de 1794 al novembre de 1795.⁵⁶³

---

⁵⁶⁰ *Ibidem*, p. 25.

⁵⁶¹ *Ibidem*, p. 23.

⁵⁶² *Ibidem*, p. 25-26.

⁵⁶³ *Ibidem*, p. 39-41.

Però, l'economia del monestir s'havia ressentit de la guerra i les seves conseqüències (pèrdua de collites, impagaments de censos i censals,⁵⁶⁴ moviments migratoris de població, pèrdues materials i desperfectes en les propietats, etc.), i la comunitat hagué d'interrompre les obres de rehabilitació de la casa.⁵⁶⁵

De Barcelona només tornaren dotze monges, l'abadessa Antònia de Tord i de Prat hi morí el 20 de desembre de 1794 i fou sepultada a l'església del monestir de Santa Clara de Barcelona⁵⁶⁶ (actual Saló del Tinell del Museu d'Història de Barcelona),⁵⁶⁷ on a inicis de gener de 1973 durant les obres de pavimentació de la sala, es trobaren les seves restes.⁵⁶⁸

Tot i que la comunitat arribà a inicis d'octubre, les caixes de l'arxiu restaren al monestir de Santa Clara de Barcelona un mes més.

A 12 de dits [novembre 1795], de ordre de Mi Senyor la Abadessa, paguí a Rafel Roger, ordinari de Barcelona, per 101 arroves pesaren los caxons de la plata y robas de la sacristia y caxons dels papers del arxiu, tot del present monastir, que ho portà ab sos carros den-del monastir de Santa Clara de Barcelona fins en lo present monastir, a rahó de pesseta i mitja la arroba, que són cent sinquant una pessetas y mitja, que fan 56 lliures 16 sous 3 diners. Més a son germà, que vingué també ab altre mosso ab armas acompanyant dits com ho havia manat dita senyora, a fi de resguardar-los per lo camí, y lograren portaro tot a salvo, los doní tres duros de plata, que son 5 lliures 12 sous 6 diners. Més, li doní dos que dit Roger havia pagat a dos camàlichs que li ajudaren dins dit monastir de Santa Clara a carregar dits carros y a baxar dits efectes de dalt del dit monastir als claustros que són 3 lliures 15 sous. Més, li doní altres dos duros per los bastaxos que vingueren de Gerona al present monastir per descarregar dits carros y

---

⁵⁶⁴ Consta que no es va poder cobrar res del delme de Maçanet de Cabrenys de 1795 «per haver estat dita vila invadida dels francesos». *Ibidem*, p. 56.

⁵⁶⁵ Així, paguen els jornals deguts al mestre de cases perquè per «ordre de dita Il·lustre Senyora Abadessa se plegaren per ara las obras del present monestir». *Ibidem*, p. 52.

⁵⁶⁶ *Ibidem*, p. 39.

⁵⁶⁷ Com a conseqüència del setge de 1713-14 de la guerra de Successió i del posterior enderroc de bona part del barri de la Ribera per construir la Ciutadella, la comunitat de Santa Clara de Barcelona perdé el seu monestir gòtic fundacional, equiparable al de Santa Maria de Pedralbes. Felip V, davant l'amenaça d'excomunió del papa per tenir una comunitat de monges, aleshores de clausura, dispersada i sense casa, el 1717 els entregà el Palau Reial Major de Barcelona. Vegeu: BRUGUÉS, «Els monestirs de benedictines de Barcelona», p. 180-181; i MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA, p. 30-35.

⁵⁶⁸ TINTÓ I SALA, p. 155-163.

conduhir los caxons dins lo monastir, que són 3 lliures 15 sous; que al tot suma 70 lliures 9 diners.⁵⁶⁹

Una referència extremadament interessant, ja que ens permet saber que les caixes de l'arxiu i la sagristia tornaren a inicis de desembre de 1795 a Sant Daniel, també ens informa on es conservà, aproximadament, l'arxiu de Sant Daniel durant l'any que romangué al monestir de Santa Clara, car s'especifica que es necessitaren dos camàlics per «a baxar dits efectes de dalt del dit monastir als claustros», és a dir, del segon o tercer pis del monestir al claustre, actualment el pati intern del Museu Frederic Marès de Barcelona.

La mateixa despesa de transport de retorn de les caixes deixa entreveure el valor que la nova abadessa Rafaela de Prats i de Ferrer, o més possiblement la seva priora (i probable arxivera) Marianna de Font i de Camprodon,⁵⁷⁰ donaven a l'arxiu a diferència de l'abadessa anterior Antònia de Tord, que el 1794 el deixà desprotegit al monestir. Doncs la comunitat feu custodiar les caixes de la plata de la sagristia i dels papers de l'arxiu per tres persones armades en el seu camí de tornada de Barcelona al monestir.

La visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana del juny de l'any següent, duta a terme pels visitadors Joaquim de Parrella i de Rialp, abat de Santa Pere de Camprodon, i Francesc de Oriola i de Mir, paborde de palau de Sant Cugat del Vallès, situa el fons monàstic de Sant Daniel de Girona al monestir, però mig any després de la seva arribada encara es trobava dins de les caixes de transport:

Vimos el archivo que hallamos ya dispuesto para colocarse luego en él los papeles e instrumentos que se guardan en el monasterio custodiados en los mismos caxones con que se trasladaron a Barcelona con motivo de la guerra próxima pasada.⁵⁷¹

Probablement la comunitat havia estat molt ocupada arreglant la casa:

---

⁵⁶⁹ Llibre del pagat pel procurador Francisco Puig i Ros del monestir de Sant Daniel de Girona. 1795-1796. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 24 p. 45).

⁵⁷⁰ L'abadiat de Rafaela de Prats i de Ferrer fou curt, de 1795-1797. Però durant aquest dos anys justos, la seva delicada salut no li permeté desenvolupar la majoria d'activitats i accions que li pertocaven com abadessa, i que habitualment delegava a la seva priora Marianna de Font.

⁵⁷¹ Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al Monestir de Sant Daniel de Girona. 3-7 juny 1796. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 99v).

Vimos también la casa abacial, las de las demás señoras, huertas, locutorios, confesonarios, refectorio, dormitorio, clausura con todos sus edificios que hallamos mui reparados de los muchos y graves daños que han padecido en el largo tiempo que estuvieron alojados en él las tropas de nuestro egército, como y también de los extraordinarios que causó el fuego que incendió entonces una parte del monasterio, la que hallamos ya de nuevo cubierta y mui reparada.⁵⁷²

Una renovació de la casa que també afectà a l'arxiu:

A 9 de dits [juny 1800], paguí al infraescrit [Joan Andoca] 4 lliures 1 sous per lo valor de sis cadiras, a preu de 13 sous 6 quiscuna, que de ordre de Mi Senyora la Abadessa fiu fer y portar al present monastir per quals serviren per posar al arxiu de dit monastir.⁵⁷³

A 6 de dits [juliol 1800], paguí a Narcís Mont de Sant Daniel, 11 lliures 1 sou 3 per 14 jornals y tres quarts, compresos dos jornals y mitg posà en amaran 90 quarteras de cals, quals jornals empleà entre lo arxiu, sacrisita y demés obras se han fet en lo present monastir.⁵⁷⁴

Dit dia [17 juny 1804] paguí a Francisco Mitjans, estanyer de Gerona, 2 lliures 1 sou 3, sò és 1 lliure 10 sous per emplomar una vidriera del arxiu del present monastir de vint vidres, a rahó de 1 sou 6 cada un, y posar en dita vidriera un vidre, y per ell 3 sous 9, 7 sous 6 per dos vidres trencaren com consta del compte y recibo signat del Nº 95.⁵⁷⁵

Així, el 1800, la comunitat encara continuava arreglant el monestir: emblanquina l'estança de l'arxiu, compra sis cadires pel seu ús i arregla la vidriera de la finestra de l'arxiu. Una breu referència que ens aporta una valuosa informació sobre l'equipament de què disposava aleshores l'arxiu. Si l'arxiu podia encabir sis cadires és que tenia una sala per a la consulta i el treball, ja sigui en la mateixa estança que l'arxiu o en una sala annexa a part. La qual cosa vol dir que l'arxiu ja no era tan sols un dipòsit, una habitació amb els armaris o prestatgeries a on es conservava la documentació, sinó que dins l'espai de l'arxiu hi havia una zona de treball i consulta, que si tenia sis cadires, cal pensar que també tenia una taula prou gran per aquestes.

---

⁵⁷² *Ibidem*.

⁵⁷³ Llibre del pagat pel procurador Josep Molatier del monestir de Sant Daniel de Girona. 1799-1800. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 28 p. 65).

⁵⁷⁴ *Ibidem*, p. 69.

⁵⁷⁵ Llibre del pagat pel procurador Josep Molatier del monestir de Sant Daniel de Girona. 1803-1804. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 32 p. 101).

Ara bé, per què la comunitat necessitava sis cadires a l'arxiu? Són símptoma d'un canvi d'ús de l'arxiu en el marc de l'activitat del monestir? Qui podia utilitzar l'arxiu que fos necessari disposar de sis cadires alhora? És que aquest comença a tenir consultes externes? Cal pensar que fins aleshores l'arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona hauria disposat dels armaris, calaixades o prestatgeries necessàries per guardar-hi la documentació ben ordenada i, molt probablement, d'una petita taula de treball amb un parell de cadires per ús del procurador o de les arxiveres en l'activitat que els hi era pròpia en relació amb l'arxiu. Per exemple, alhora de posar o treure diners de la caixa comuna del monestir, necessitaven d'una taula per recolzar la caixa dels diners i una cadira per assentar-se a apuntar en el llibre de dipòsits l'entrada o sortida d'aquests diners; o per obrir i consultar algun llibre d'arxivació quan es buscava un document determinat. També la taula i la cadira eren necessàries alhora de consultar un llibre o document determinat. Fins i tot, per copiar documents, escriure'ls o treballar en la classificació de la documentació, procuradors, notaris, escrivents i arxiveres precisaven d'una zona de treball.

No obstant, sis cadires sobrepassen la dotació necessària per una zona de treball amb les funcions acabades d'apuntar. En quin moment o per a quin ús podia la comunitat de Sant Daniel necessitar sis cadires a l'arxiu? Entre les disposicions i decrets del Sagrat Capítol de la Congregació Claustral celebrat el 1790 a la vila de Graus, hi trobem el següent:

En atención a la utilidad, honor y lustre que a todos los monasterios y a la Congregación y aún al público resultaría de que se registrasen y ordenasen sus archivos que son otros tantos depósitos de los más preciosos monumenta de la antigüedad, a representación e instancia de los señores visitadores, comisionó para estos fines a los señores Don Fra Ramón de Regàs, Don Fra Benito de Olmera [secretari del Sagrat Capítol General], Don Fra Benito de Moxó y Don Fra Antonio de Balparda, dexando la planificación y egecución de este pronto y utilísimo establecimiento a los señores presidentes y Sagrado Definitorio.⁵⁷⁶

---

⁵⁷⁶ Disposicions i decrets del Sagrat Capítol General. 1790. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 96v).

Podria ser doncs, que arran d'aquest decret de la Congregació l'arxiu de Sant Daniel adquirís una nova funció? La funció de consulta externa, per part de monjos de la pròpia Congregació, sorgida de l'interès de la documentació pel seu valor secundari, és a dir, històric? Aquesta fóra una possibilitat que explicaria la necessitat de disposar de diverses cadires o d'un petit espai o sala de consulta a l'arxiu. Ara bé, no s'ha trobat cap referència que permeti afirmar que aquest projecte de registrar i ordenar els arxius dels monestirs de la Congregació Claustral tirés endavant, i menys que intervingués en qualsevol aspecte a l'arxiu de Sant Daniel. Però sí que denota, com a mínim, cert canvi de mentalitat entre els diferents membres i representants de la Congregació Claustral, que a finals del segle XVIII ja veuen els arxius dels seus monestirs, no tan sols com a font d'informació per l'exercici i defensa dels drets de cada casa i el manteniment econòmic i legal de la seva comunitat, sinó també com a «dipòsits» de la documentació i la informació de les «antiguitats» dels monestirs i de la Congregació. Dit d'altra forma, no és fins a finals del segle XVIII que la Congregació veu en els arxius dels seus monestirs una veritable font d'informació i coneixement sobre la tradició de la Congregació i la dels seus monjos, monges i monestirs. Una informació vertebradora d'identitat i diferenciadora de col·lectivitats que permet a la Congregació Claustral Tarraconense i Cesaraugustana autodefinir-se i reivindicar-se davant les altres congregacions religioses, com la Val·lisoletana que portava des del segle XVII reivindicant-se a través de la història elaborada pels seus propis cronistes.⁵⁷⁷

Tot i que no podem descartar l'ús extern, és a dir, la consulta del fons per part de cronistes, escriptors o erudits de la pròpia Congregació Claustral o altres religiosos,⁵⁷⁸ es fa difícil justificar aquesta renovació de l'espai i els equipaments de l'arxiu de Sant Daniel a inicis del segle XVIII només per l'ús esporàdic i potencial de l'arxiu per la

⁵⁷⁷ ZARAGOZA PASCUAL, *Història de la Congregació Benedictina*, p. 15-16.

⁵⁷⁸ El 1750 la Congregació Claustral feia arribar als seus monestirs la còpia de la carta, de 22 de setembre del mateix any, del Sr. Josep de Carvajal i Lancàster a l'abat president de la Congregació notificant-li que la Monarquia volia fer una història eclesiàstica perquè el públic sabés dels fets dels segles passats i sol·licita que els monestirs de la Congregació facilitessin l'estudi de llurs documents i que se'n pugués extreure còpia. 31 octubre 1750. (CAT AMSDG MSDG B101). Un interès de la monarquia que continuarà vigent uns anys més tard, com s'observa a la cèdula reial de 23 de setembre de 1773 sobre la custòdia i vigilància dels arxius, especialment dels documents reials, els quals es prohibeix la seva extracció de l'arxiu i aquells que ja són fora la seva immediata restitució. Circular dels presidents de la Congregació als seus monestirs. 14 desembre 1773. (CAT AMSDG MSDG B101).

investigació històrica. Més quant documentem consultes externes a l'arxiu de Sant Daniel molt anteriors i que no van comportar cap canvi de mobiliari. És el cas del frare mínim del convent de Sant Francesc de Paula de Girona, fra Joan Gaspar Roig i Jalpí, que abans del 1678 consultar l'arxiu monàstic per redactar el capítol dedicat al monestir de Sant Daniel en la seva obra *Resumen historial de las grandezas y antigüedades de la ciudad de Gerona*: «porque he aplicado trabajo en rebolver algunas escrituras del archivo de aquella real casa».⁵⁷⁹

En canvi, una altra circumstància interna podria dur a un replantejament parcial de l'espai i l'ús de l'arxiu dins el monestir. Quan l'octubre de 1773, els visitadors de la Congregació recorden a l'abadessa Maria Rosa de Prat i de Tord que els procuradors han de definir els comptes cada dos anys a la comunitat, especifiquen que ho han de fer «en presencia de la Mui Illustre Señora Abadesa, priora y de la señora más antigua, de los protectores de este real monasterio (si los tiene) y sino los tiene en presencia de dos personas de toda satisfacción y del escrivano del monasterio».⁵⁸⁰ És a dir, davant de sis persones: l'abadessa, la priora, la monja més anciana, els dos protectors de la comunitat (o dues persones properes a ella) i l'escrivà del monestir.

Així doncs, a finals del segle XVIII l'arxiu adquireix una nova funció que fins aleshores s'havia dut a terme al capítol del monestir: la de sala de reunions relatives a preses de decisió en les qual només ha d'intervenir una part de la comunitat i alhora es requereix l'ús o consulta de documentació de l'arxiu. Al llarg de l'edat mitjana i fins el segle XVIII les reunions comunitàries a Sant Daniel es documenten a la sala capitular o parlador de Sant Benet, actualment la sala de l'hostatgeria vella del monestir.⁵⁸¹ Quan la comunitat es reunia en el capítol, el procurador, notari, escrivà o qualsevol altre persona que havia de participar en la reunió ho feia des del parlador de Sant Benet estant, contigu al capítol i tan sols separat per una reixa i unes cortines. El 1773 aquesta pràctica ja ha canviat, pren força el poder decisor de l'abadessa i el seu consell en detriment de la comunitat reunida en capítol, reservada només per les preses de decisió majors que

---

⁵⁷⁹ ROIG I JALPÍ, p. 385.

⁵⁸⁰ Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 27-30 octubre 1773. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 81v).

⁵⁸¹ Vegeu la figura de la nota 439, pàgina 181.

afecten a tota la comunitat, com ara l'entrada de novícies, professions, eleccions, etc. Per això, l'arxiu deuria ser segurament un bon lloc on el consell es podia reunir en la seva gestió quotidiana de la casa o en aquells casos que es requeria la participació del procurador, l'advocat o qualsevol altre professional de la casa.

Així doncs, entre 1795 i 1804 la comunitat anà arreglant l'espai de l'arxiu. Però i la documentació? En la visita de 1796 els visitadors Joaquim de Parrella i Francesc de Oriola trobaren encara els papers de l'arxiu guardats en les caixes de transport en les quals anaren i tornaren de Barcelona i «ya dispuesto para colocarse luego».⁵⁸² Desconeixem però, en quin moment concret els documents s'instal·laren novament al seu lloc, així com la persona que ho dugué a terme. Potser va ser el mateix procurador Francesc Puig i Ros, abans de finalitzar el seu últim bienni com a procurador el 1798, o el seu successor Josep Molatier, probablement d'origen francès (Moulatier), que estigué el càrrec de la procura del monestir entre 1799 i 1818. En tot cas, quan l'autor anònim del llibre d'arxivació de les propietats de Madremanya i els seus veïnats començà a redactar-lo el juny de 1804, fa notar que:

Conciderant la Molt Illustre Senyora Dona Marianna de Font y de Camprodon, abadessa de dit real monestir, una y moltas vegadas la importància de donar-se arreglo al referit arxiu com a cosa la més útil y necessària, deixan-la est particular molt anciosa y ab continuo desitg de veurer aquell enterament arreglat; determinà consultar lo assumpto ab personas de la sua major satisfacció qual diligència practicada, adoptant, com adoptaren totas, tant útils y assertats pensaments. Seguidament se tractà de procurar persona que pogués dit arxiu arreglar y aquella obra desempenyar, y havent-la procurada y encontrada se posà en execució y donà principi a ella lo dia dotse de juny del any 1804, examinant primerament los instruments y llibres de dit arxiu y fent de ells la deguda reparació per cada un dels pobles a què corresponian [...].⁵⁸³

En conseqüència, malgrat les millores que s'havien fet a l'arxiu, aquest encara no es trobava del tot arreglat el juny de 1804, i l'abadessa Marianna Font i la comunitat n'eren conscients, tant del mal estat en què es trobava com de la necessitat de posar-hi

---

⁵⁸² Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 3-7 juny 1796. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 99v).

⁵⁸³ *Llibre de arxivació de señorias directas y censos de la parròquia de Madremanya y sos veynats*. 1804. (CAT AMSDG MSDG D116 núm. 5 p. 2-3).

remei. Unes paraules que ens presenten alhora a l'abadessa Font com una dona amb sensibilitat per l'arxiu, conscient de la seva vàlua i de la importància de tenir-lo ben ordenat per a una correcta gestió documental i patrimonial de la casa. Per això va demanar consell a «personas de la sua major satisfacció», molt probablement als protectors del monestir o el seu procurador Josep Molatier; i posteriorment la comunitat decidí tornar a buscar una persona externa a la comunitat perquè dugués a terme l'actuació de renovació de l'arxiu.

La renovació de l'arxiu de Sant Daniel a inicis del segle XIX, va consistir en examinar tots els instruments i llibres del fons per tal de poder identificar-los correctament, classificar-los i ordenar-los segons la població a la qual pertanyien. És a dir, altre cop, el focus d'actuació d'aquesta nova intervenció al fons fou la documentació relativa a la gestió patrimonial, aquella que era classificada i instal·lada en els calaixos de la calaixada de l'arxiu segons l'entitat territorial a la qual pertanyia.

[...] comensant per el de Madremanya, per ser lo més numerós en señorias directas. Se exposa lo següent: Un llibre de arxivació se ha encontrat en dit arxiu, que part és de la centúria de 1200, part de la de 1300, part de la de 1400 y en poch de la de 1500, que se ha senyalat de número 1 com a general, que apar ser per contenir molts pobles en què dit real monestir té y gosa señorias directas entre les quals des de lo fol 128 al 280 se encontra continuat lo tocant a dit poble de Madremanya, del que si bé són molts los actes o pergamins existents, dels que se citan en dit llibre, però també són diferents los que faltan per qual motiu y al efecte de deixar esta nova arxivació de fàcil intel·ligència y deguda perfecció, se individuarà primerament, ab la més possible brevedat, tot lo que contenen los instruments del expressat lloch que en el dia existeixen en dit arxiu de aquells que són notats y expressats en lo referit antich llibre de arxivació, com se va a manifestar seguidament.⁵⁸⁴

Així doncs, l'autor anònim d'aquest llibre d'arxivació de Madremanya, l'encarregat de dur a terme la renovació de l'arxiu de Sant Daniel després del seu desgavell durant la Guerra Gran, va identificar el catàleg d'actes de propietat de les senyories directes del

---

⁵⁸⁴ *Ibidem*, p. 3-5.

monestir elaborat pel procurador Miquel Caselles el 1670 com el llibre número 1.⁵⁸⁵ Malgrat que el llibre d'arxivació de Caselles no presenta cap número 1 en la seva coberta ni a l'interior, la descripció que l'anònim de Madremanya fa a la nota anterior juntament amb el fet que al final del catàleg de Caselles encara s'hi guarda un plec solt titulat «La arxivació de Madremanya de 1300 comensa en fol 147» escrit per la mateixa mà que el llibre d'arxivació de Madremanya, ens permet afirmar que per dur a terme la renovació de l'arxiu el 1804, el seu autor es basà en l'instrument de descripció més antic del fons, l'elaborat per Caselles i continuat per Jeroni Sitjar oncle.

L'anònim observà que el catàleg de Caselles no era complet, sinó que presentava algunes variacions amb la documentació que s'havia conservat fins el moment, sigui perquè s'havien perdut documents o perquè aquests havien estat produïts després de fer-se el catàleg el 1670. I optà per elaborar un nou llibre d'arxivació, no general, sinó per pobles, seguint segurament l'exemple de l'actuació de Jeroni Sitjar oncle sobre la sèrie de capbreus del fons.

A banda del llibre d'arxivació de Madremanya, el fons del monestir de Sant Daniel conserva dos llibres d'arxivació més elaborats per la mateixa mà que la de l'anònim de Madremanya: el *Llibre de arxivació dels actes y de més papers pertanyents al priorat dels real monestir de Sant Daniel fora y cerca les murallas de Gerona construït* i que descriu els documents pertanyents al càrrec de priora del priorat del monestir de Sant Daniel,⁵⁸⁶ i el *Llibre de arxivació de tots los actes pertanyents al priorat de Nostre Señora del Mar del castell y vila de Calonge*⁵⁸⁷ de la documentació relativa a la priora del priorat de Santa Maria del Mar de Calonge, annexionat a Sant Daniel el 1424 quan el papa Eugeni IV extingí el monestir i atorgà el priorat de Santa Maria del Mar a la monja Beatriu de Pau de Sant Daniel de Girona.⁵⁸⁸

---

⁵⁸⁵ Correspon al primer llibre de la sèrie Instruments de descripció: *Arxivació ho recopilació de tots los actes se son trobats en lo Arxiu del monastir de Sant Daniel*. 1670. (CAT AMSDG MSDG D116 núm. 1).

⁵⁸⁶ *Llibre de arxivació dels actes y de mes papers pertanyents al priorat dels Real Monestir de Sant Daniel fora y cerca les murallas de Gerona construït*. Segle XVIII [1221-1788]. (CAT AMSDG MSDG D116 núm. 3).

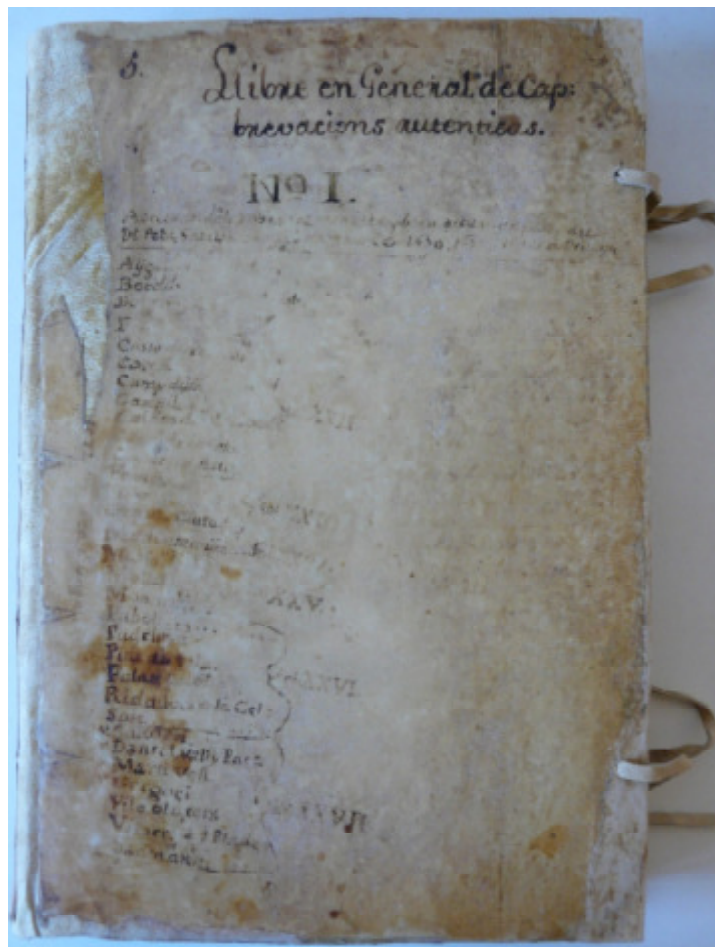
⁵⁸⁷ *Llibre de arxivació de tots los actes pertanyents al priorat de Nostre Señora del Mar del castell y vila de Calonge*. Segle XVIII [1238-1787]. (CAT AMSDG MSDG D116 núm. 4).

⁵⁸⁸ GIRONELLA DELGÀ, p. 44.

Ambdós llibres presenten estructures indèntiques a la del llibre d'arxivació de Madremanya:

- índex inicial amb la identificació de les actes que conté el llibre, on s'hi consigna: any, tipologia documental, actors i objecte del document, foli dins el llibre on es troba l'acta i signautra arxivística del document original.
- el catàleg dels documents amb indicació del registre del seu contingut, el nom del notari, la data de l'acta, el suport i la signatura arxivística.

Malgrat que tan sols s'han conservat tres llibres d'arxivació duts a terme per l'anònim de Madremanya (un corresponent a una entitat patrimonial i els altres dos a oficis del monestir), l'abast de la seva actuació fou segurament molt més gran. Car es pot identificar la seva escriptura amb les anotacions en les cobertes de la sèrie de capbreu i amb la nova enumeració que aquesta presenta i que divergeix de la designada per Jeroni Sitjar oncle cinquanta anys abans.

Coberta frontal del Capbreu del Real Monestir de Sant Daniel de Gerona de diffarents llochs y parrochias (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 2)

Evolució i correspondència de les signatures arxivístiques de la sèrie capbreus		
Jeroni Sitjar	Anònim de Madremanya	Signatura actual
c. 1757	c. 1804	2016
1	5	Capbreus generals núm. 1
2	2	Capbreus generals núm. 2
3	-	Capbreus generals núm. 3
4	20	Capbreus generals núm. 4
5	3	Capbreus generals núm. 5
6	14	Capbreus generals núm. 6
-	6	Capbreus generals núm. 7
9	12	Capbreus generals núm. 9
11	18	Capbreus generals núm. 11
12	-	Capbreus generals núm. 12
13	-	Capbreus generals núm. 13
15	17	Capbreus generals núm. 15
16	-	Capbreus generals núm. 16
17	15	Capbreus generals núm. 17
18	-	Capbreus generals núm. 18
19	-	Capbreus generals núm. 19
20	-	Capbreus generals núm. 20
21	-	Capbreus generals núm. 21
22	13	Capbreus generals núm. 22
-	-	Capbreus generals núm. 23 ⁵⁸⁹
-	-	Capbreus generals núm. 24
-	-	Capbreus generals núm. 25

L'actuació que dugué a terme sobre la sèrie de capbreus es fa difícil de comprendre avui dia, sobretot perquè falten molts números de les signatures donades en la segona actuació. Una possibilitat fóra que, durant els cinquanta anys entre l'actuació de Jeroni Sitjar i la de l'anònim, s'haguessin produït nous capbreus. Però no es conserva cap referència a l'elaboració de nous llibres de capbreu que justifiqui una producció prou elevada de capbreus que es puguin correspondre als números que falten entre la primera i la segona actuació. A més a més, la intervenció de l'anònim de Madremanya a la sèrie de capbreus generals només afectà als capbreus de poblacions diverses, no els de priorats de Valldemaria o de Maçanet de Cabrenys que Sitjà havia inclòs. En els

⁵⁸⁹ Els tres últims volums de l'actual sèrie capbreus presenten cobertes noves, possiblement canviades al segle XX, per la qual cosa no podem identificar les signatures arxivístiques que Jeroni Sitjar oncle, primer, i després l'anònim de Madremanya els hi degueren d'assignar.

seus capbreus s'hi pot observar en la coberta frontal com els va identificar amb un nou número situat al vèrtex superior esquerre de cada volum i amb una breu descripció consistent en indicar si el capbreu contenia actes original o còpies i de quines centúries. El que ens fa pensar amb la possibilitat que l'anònim de Madremanya desfés la sèrie de capbreus generals elaborada per Jeroni Sitjar oncle i recol·loqués cada capbreu en format volum en el calaix de les poblacions a què feia referència, juntament amb la resta d'actes en paper i pergamí. Una hipòtesis que no podem demostrar del tot, però que la conservació dels tres instruments de descripció que va elaborar (Madremanya, priorat de Sant Daniel i priorat de Santa Maria del Mar de Calonge) així ho permeten entreveure.

Així doncs, a la primera dècada del segle XIX, fruit del caos provocat pel trasllat de l'arxiu fet a corre-cuita el 1794 en plena Guerra Gran, el fons del monestir de Sant Daniel precisava d'una nova ordenació i reclassificació de la documentació. Si l'anònim de Madremanya no va desfer les caixes de transport perquè la documentació ja havia estat estreta d'aquestes prèviament per algun dels procuradors, hagué de redefinir una nova ordenació i classificació, car la que tenia abans de la Guerra Gran ja s'havia perdut. Novament, el seu focus d'actuació tornà a ser la documentació de gestió patrimonial, especialment la sèrie de capbreus.

Una actuació que a inicis de 1805 ja deuria estar força avançada. Així ens ho fan pensar referències com la del llibre de comptabilitat de 1805-1806, on s'indica que algunes misses i fundacions del monestir tenien les seves rendes associades distribuïdes en:

[...] varios censals y fincas, com més llargament és de veurer en lo llevador mestre y en lo Llibre de fundacions, que tot està recondit en lo arxiu y en son puesto.⁵⁹⁰

Una visió que també confirma la visita de la Congregació Claustral dels dies 14 i 19 de juny del mateix 1805:

[...] Seguimos, consecutivamente, el archivo y vimos colocados en él todos sus papeles e instrumentos con un sumo orden y mucho arreglo.⁵⁹¹

---

⁵⁹⁰ Llibre del pagat pel procurador Josep Molatier del monestir de Sant Daniel de Girona. 1805-1806. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 34 p. 3-4).

La primera desamortització en el marc de la Guerra del Francès

Encara no tres anys després que l'anònim de Madremanya acabés de recol·locar tots els documents del fons a lloc i la comunitat tingués la reconstrucció del monestir definitivament encaminada, un nou conflicte bèl·lic arribava de nou a les portes de Sant Daniel de Girona.

El 10 de febrer de 1808 les tropes franceses tornen a aparèixer a Girona. Amb el pretext d'anar a Portugal, l'exèrcit napoleònic entrà al Principat amb el permís de la Monarquia Espanyola, però ben aviat es feu evident l'interès imperialista i annexionista de Napoleó. Malgrat que en els primers moments l'exèrcit francès feu via cap a Barcelona ignorant Girona per considerar les seves defenses irrellevants, el 20 i 21 de juny intentaren conquerir la ciutat.⁵⁹² El dia abans, el 19 de juny de 1808, la comunitat de Sant Daniel tornava a abandonar el monestir per refugiar-se de nou dins les muralles de Girona, al monestir de cistercenques de Santa Maria de Cadins, al Mercadal. Aquell mateix vespre, ambdues comunitats abandonaren Cadins i es dispersaren, refugiant-se en cases de familiars.

Però l'exèrcit francès no tingué èxit, i el 22 de juliol ho tornà a intentar establint el primer setge a Girona. Els gironins, amb l'ajuda de la Junta Superior de Catalunya que els hi envià dos mil cinc-cents soldats, resistiren els atacs dels onze mil francesos comandats pel general Duhesme. Aquests, després de veure les dificultats que tenien i que la Junta Superior havia aconseguit entrar un carregament de queviures dins la ciutat, decidiren aixecar el setge i intentar-ho més tard.⁵⁹³ Al veure que les coses no empitjoraven, la comunitat de Sant Daniel decidí tornar al monestir finals d'agost.

Però la Junta de Defensa volia tornar a convertir el monestir en caserna militar, com ja havia fet catorze anys abans, durant la Guerra Gran. La comunitat s'hi oposà, però el 12 d'octubre el governador de Girona, Julián de Bolívar, els respongué que:

[...] el motivo de instarse la evacuación de San Daniel no es tanto para colocarse en él las tropas, como para precaverse el riesgo de las religiosas en las invasiones francesas

---

⁵⁹¹ Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 14-19 juny 1805. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 114).

⁵⁹² COSTA; MAROTO, p. 373.

⁵⁹³ *Ibidem*, p. 373-374.

que nos amenazan; y que no debe aguardarse que el enemigo esté en estas inmediaciones para efectuarse aquella; debe la Ilustre Suplicante Abadesa y su monasterio resignarse a dicha inmediata evacuación del propio monasterio.⁵⁹⁴

Finalment, el 9 de desembre del mateix 1808, les monges de Sant Daniel van marxar del monestir, i pocs dies més tard, el 26 de desembre, l'abadessa Maria Anna de Font i de Camprodon moria a casa del seu nebot Francesc de Camps i de Font, germà de la també monja de Sant Daniel Maria Anna de Camps i de Font.⁵⁹⁵ La comunitat es va dispersar, fins a tal punt, que el 1810 només quedava una monja de Sant Daniel a Girona, Gertrudis de Manresa.

Abans d'abandonar el monestir, les monges van ser obligades a entregar tota la plata i objectes de valor de la sagristia per les despeses de guerra.⁵⁹⁶ Una pèrdua notable que els visitadors de la Congregació Claustral observaren en la visita de setembre de 1824:

[...] y solo nos afligió, comprobando el inventario, la pérdida de algunas y ricas alajas de plata que consumió el fuego revolucionario.⁵⁹⁷

Així doncs, per la Guerra del Francès l'arxiu no sortí del monestir juntament amb la plata i els objectes de la sagristia, com en tantes ocasions anteriors s'ha documentat. De fet, no sabem ni com ni en quin moment els papers de l'arxiu sortiren de Sant Daniel, si la comunitat se'ls endugué en la primera sortida al monestir de Santa Maria de Cadins o en la segona ocasió el desembre de 1808. Ja que no es conserven els llibres diari del procurador del monestir entre el 1807 i el 1813. I en conseqüència, no podem saber si el procurador Molatier i la comunitat van fer o no preparatius abans d'abandonar el monestir en les dues ocasions de 1808, com sí hem documentat en les ocasions precedents.

Amb tot, una referència posterior de 1814 ens indueix a pensar que alguns béns del monestir sí que foren assegurats i guardats dins la ciutat de Girona, concretament a la

---

⁵⁹⁴ GIRONELLA DELGÀ, p. 57.

⁵⁹⁵ *Ibidem*, p. 57.

⁵⁹⁶ *Ibidem*, p. 57.

⁵⁹⁷ Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 16 setembre 1824. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 127).

sala capitular de la catedral gironina, un destí mai emprat amb anterioritat per la comunitat.

A 1 de dits [juliol 1814] paguí vuit pessetes a quatra bastaixos per trauer de la aula capitular de la Seu de Gerona y portar en lo convent de las mares caputxinas de la present ciutat, alguns fardos y caixas apartenients al present monastir, essent presentas la sañoras religiosas, quals efectes estavan guardats en dita aula y en un puesto recòndit, dich 3 lliures.⁵⁹⁸

De fet, la referència no especifica el contingut dels fardos i les caixes, si bé és plausible pensar que podien haver contingut l'arxiu monàstic.

De totes maneres, la manca dels llibres de procura dels biennis compresos entre 1809 i 1814 no es deu a la seva pèrdua per la guerra, sinó a què el procurador no els va elaborar mai. Així s'observa en el llibre de la procura del bienni de 1814-1816,⁵⁹⁹ escrit en el llibre en blanc que Josep Molatier va fer enquadrar pel bienni de 1809-1810 i no utilitzà, tal i com feu constar en la nota inicial:

Comptes de lo que pagaré y después faré jo Joseph Molatier, prevere, com a síndich procurador de la Molt Illustre Senyora Abadessa y real monastir de monjas benedictinas de Sant Daniel, extra muros de Gerona (vuy en Gerona), en est llibre, que comensa des del juliol de 1814 al últim dezembre de 1816.

Nota: per haver quedat lo present llibre en blanch y ser privat de totas facultats, per quant a motiu de la guerra dels francesos y lo govern francès se emparà de totas las rendas del present monastir, y dits pararen la guerra en lo any 1814 y desenparen Gerona als 14 mars de dit añ 1814, per la infinita misericòrdia de Déu, y per tants motius lo present llibre comensa com sobre està dit.⁶⁰⁰

I és que, des del moment que Girona capitulà el 10 de desembre de 1809 i l'endemà els francesos entraven a la ciutat fins que en sortiren el 14 de març de 1814, el govern

---

⁵⁹⁸ Llibre del pagat pel procurador Josep Molatier del monestir de Sant Daniel de Girona. 1814-1816. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 36 p. 1).

⁵⁹⁹ *Ibidem*, coberta frontal. A l'inici del llibre es conserva una pàgina solta de l'inici del llibre del pagat pel procurador Josep Molatier del bienni de l'1 de gener de 1809 al 31 de desembre de 1810, a on només hi ha anotades les despeses entre l'1 i el 31 de gener de 1809.

⁶⁰⁰ *Ibidem*, p. 1.

francès d'ocupació desenvolupà la seva pròpia política a Girona, i com diu Molatier «lo govern francès se emparà de todas las rentas» del monestir.

A 27 de dits [maig 1815] entreguí a Mi Senyora la Abadessa, per Mi Senyora la Camarera, 3 lliures per la penció del censal 1000 lliures que era de la camereria, y se'n serví lo monastir per quitar-ne un de major quantitat que feya dit monastir al convent de Sant Joseph de Gerona; y se li pagà per la penció vensuda als 17 febrer del añ 1815 era pagat 1808 y respecte de que os francesos a motiu de la guerra se haviean apoderat de todas las rentas dels convents [...].⁶⁰¹

Així mateix, el monestir tampoc pagà, entre 1809 i 1813, les anyades a l'organista ni les amortitzacions de censos del prior i sagristà del monestir de Sant Pere de Galligants pel mateix motiu: «respecte de que lo govern francès se emparà de las rentas del present monestir des del añ 1809 a 1813, tots inclusive».⁶⁰² Conseqüència de la supressió de les comunitats monàstiques, mendicants i clericals que dictà Josep Bonaparte el 18 d'agost de 1809, «cuyos bienes quedaban enteramente a disposición del gobierno».⁶⁰³

Ramon Alberch destaca que l'administració napoleònica intentà resoldre la situació econòmica dels gironins «mitjançant l'establiment d'una reforma fiscal basada en pressupòsits més justos i on la distribució dels impostos tenia en compte el volum dels béns», destacant que es posà «les bases d'una administració seriosa i eficient, amb funcionaris tan rellevants com el baró de Gérando, el perfecte Roujoux, l'intendent Chauvelin o Rouyer de Lametz».⁶⁰⁴ Entre les polítiques desenvolupades per recaptar impostos per fer front a les despeses i necessitats del territori i de la nova administració, hi hagué la d'inventariar tots els dominis del govern per cobrar degudament el seu ús o la seva venda. La majoria d'aquests béns eren cases abandonades per emigrants o morts de la guerra, que el govern incautava, arrendava, administrava i en alguns casos venia en benefici de la pròpia administració. Entre les incautacions també hi hagué els monestirs i convents i les seves propietats.⁶⁰⁵ Malgrat

---

⁶⁰¹ *Ibidem*, p. 15.

⁶⁰² *Ibidem*, p. 42-43.

⁶⁰³ Juan MERCADER RIBA. *José Bonaparte rey de España (1808-1813). Estructura del estado español bonapartista*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1983, p. 394.

⁶⁰⁴ COSTA; MAROTO, p. 374.

⁶⁰⁵ PUIG I OLIVER, *Girona francesa*, p. 65, 95 i 105.

la bona cooperació entre l'Església i les noves autoritats franceses, el clergat regular sabia que darrera la implantació del règim francès vindria l'abolició dels ordes i la confiscació dels seus béns. Car el clergat regular representava les estructures de l'Antic Règim com cap altre estament,⁶⁰⁶ entrant en total contradicció amb els postulats ideològics de la Revolució Francesa. Així doncs, les noves autoritats van suprimir les comunitats regulars i s'incautaren de les seves propietats i rendes, «la desamortització consistí a passar els béns de les ordes a Domaines Nationales o a cobrar-ne els censos».⁶⁰⁷ De tal forma, que des d'aquell moment el govern francès de Girona administrava i cobrava els censos i censals dels monestirs suprimits. I en conseqüència, Josep Molatier no va poder elaborar cap llibre de procura durant els anys d'ocupació ja que, en primer lloc, no podia cobrar cap cens o censal del monestir perquè tot li havia estat expropiat, i en segon terme perquè tampoc podia tenir cap despesa d'una comunitat dispersa i suprimida.

Però el govern francès necessitava disposar dels documents jurídics i de gestió administrativa d'aquelles propietats sagrestades si volia cobrar les corresponents rendes. Així que a l'ocupació del monestir, la supressió de la comunitat i l'expropiació de les propietats i rendes de Sant Daniel, li seguí la confiscació de part del seu arxiu, tal i com es desprèn de les paraules que Josep Molatier fa constar en l'inici del llibre del cobrat de la procura de 1814-1816:

Comptes de cobrat per jo Joseph Molatier, prevere, com a síndich procurador de la Molt Illustre Senyora Abadessa y real monestir de Sant Daniel, extra muros de Gerona (vuy en Gerona), des del primer juliol de 1814 al últim dezembre de 1816, a motiu de la guerra dels francesos, y no tenir llibres per recopiar lo present, per haver-los entregats tots de ordre de Mi Senyora la Priora, Dona Francisca de Amigant, per lo tant est llibre quedà en blanc, com y també el del cobrat [...].⁶⁰⁸

Desconeixem el volum total de llibres de Sant Daniel que el procurador entregà al nou govern. Malgrat que ell afirma que tots, és possible que es refereixi a tots els que ell

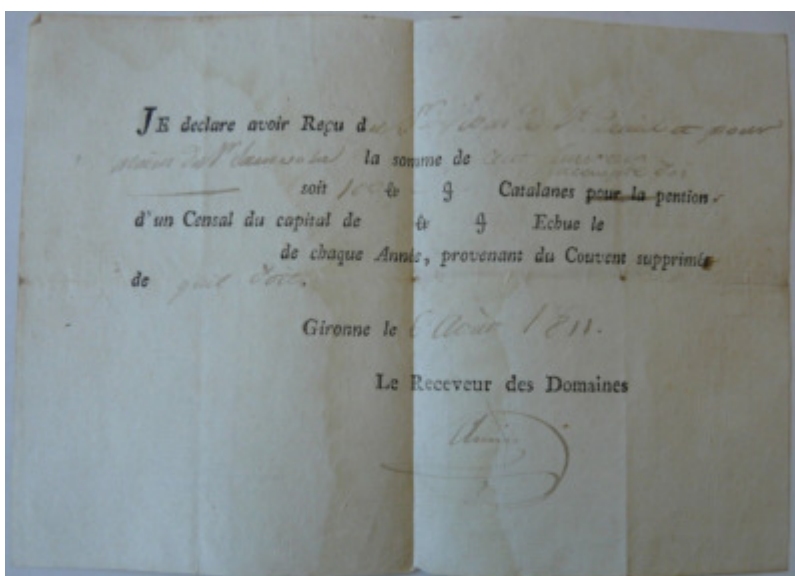
---

⁶⁰⁶ *Ibidem*, p. 70.

⁶⁰⁷ *Ibidem*, p. 131.

⁶⁰⁸ Llibre del cobrat pel procurador Josep Molatier del monestir de Sant Daniel de Girona. 1814-1816. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 37 p. 1).

tenia a mans en aquell moment, no pas a tots els llibres de l'arxiu. Així doncs l'arxiu del monestir, aquell que es conservava a Sant Daniel, es deurien guardar a les caixes que el monestir va dipositar a la sala capitular de la catedral de Girona, on la comunitat el recuperà finalitzada la guerra. La resta de la documentació, els llibres i papers de gestió que tenia el procurador a casa seva, deurien ser els que acabaren a mans de la nova administració napoleònica, segurament de l'Oficina de Dominis Nacionals,⁶⁰⁹ i durant els quatre anys que els posseí, els emprà per gestionar i cobrar les rendes de Sant Daniel. Tal i com s'observa en el rebut de 6 d'agost de 1811 del cobrador dels dominis i escrit en francès, trobat entre le pàgines del llibre de procura de 1817-18.⁶¹⁰

Rebut de cent lliures dels dominis del monestir suprimit de Sant Daniel de Girona. 6 agost 1811 (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 39 entre p. 136-137)

Durant el temps que aquesta part de l'arxiu estigué en mans franceses fou objecte d'una nova intervenció arxivística. Pocs detalls podem saber avui de l'abast i les característiques d'aquesta actuació, sobretot perquè desconeixem el volum total dels documents confiscats. Però algunes breus referències entre els documents i petits detalls en les cobertes d'alguns llibres, ens permeten conèixer avui de l'existència d'aquesta intervenció francesa al fons del monestir de Sant Daniel de Girona,

⁶⁰⁹ PUIG I OLIVER, *Girona francesa*, p. 105.

⁶¹⁰ Llibre del pagat pel procurador Josep Molatier del monestir de Sant Daniel de Girona. 1817-1818. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 39 entre p. 136-137).

segurament duta a terme per algun dels buròcrates d'origen francès de l'Oficina de Dominis Nacionals i a la mateixa Oficina de Dominis Nacionals.⁶¹¹

Per exemple, entre les mateixes pàgines on es troba el rebut francès de 1811, també hi ha un petit paper blau amb la següent anotació «S Daniel nº 21 de l'inventaire».⁶¹² Uns papers blaus que també es troben enganxats en el llom d'alguns volums del fons, i tots amb la indicació del número del volum segons «l'inventaire», com s'observa en el següent llevador.

Llevador de censals de la centúria de 1600 del real monestir de Sant Daniel (CAT AMSGD MSDG F103 núm. 9)

A l'interior de la coberta frontal del llibre diari del procurador Francesc Puig i Ros del bienni de 1795-1796, hi ha també un paper adherit amb indicació de les equivalències entre els censos pagats en espècie i el seu preu en francs i passetes. I encara, al final del mateix llibre, trobem una anotació en francès titulada «Recapitulation» on es consigna els censos totals que va cobrar aquell any el monestir, firmada a 27 de gener de 1713 per Pignière de Vaur.⁶¹³

Aquest mateix llibre de procura de 1795-96, presenta també restes del paper blau adherit al llom i una anotació a la coberta frontal, amb indicació d'una signatura arxivística (B N° 21) i una breu anotació: «Couvent de S. Daniel. [...] registres des [...]».

---

⁶¹¹ No es té cap constància d'on fou conservada la documentació incautada durant aquest període. I és que tot i l'abundància d'historiografia sobre els setges napoleònics de Girona, resta per estudiar bona part de l'actuació i gestió de l'administració francesa, i especialment de la desamortització que dugueren a terme.

⁶¹² Llibre del pagat pel procurador Josep Molatier del monestir de Sant Daniel de Girona. 1817-1818. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 39 entre p. 136-137).

⁶¹³ Llibre del cobrat pel procurador Francesc Puig i Ros del monestir de Sant Daniel de Girona. 1795-1796. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 25 p. 74).

Dues dades, la de la signatura i la de la breu descripció del contingut, que trobem en la majoria de volums que presenten alguna referència de la intervenció francesa de 1810-1814.

Així doncs, la nova administració civil napoleònica de Girona organitzà els documents que se li entregaren del fons de Sant Daniel: els identificà segons les seves necessitats de gestió documental amb finalitat recaptatòria i els hi assignà un número, a tall de signatura arxivística, per identificar-los en un inventari.

Els llibres utilitzats per l'administració francesa van ser identificats tots com a pertanyents a Sant Daniel. La qual cosa ens indica que els documents del fons de Sant Daniel es trobaven juntament amb els llibres dels altres monestirs i convents de la ciutat suprimits, o fins i tot de les cases decomissades a emigrants o morts durant el conflicte, ja que altrament no haguessin necessitat identificar-los com a procedents de Sant Daniel de Girona.

Ara bé, es conserven pocs documents del fons de Sant Daniel que presenten referències franceses, amb la qual cosa no podem saber si l'inventari francès a què fan referència aquestes anotacions arxivístiques era tan sols del fons de Sant Daniel o incloïa als diferents documents de tots els monestirs suprimits. Tampoc les minses referències que tenim ens permeten deduir si aquest inventari era una simple enumeració correlativa de documents disposats aleatòriament en un espai per guardar-los i poder-los trobar quan eren requerits, o va suposar una identificació, classificació i ordenació de la documentació diferenciant a més dels fons també les sèries documentals.

En aquest sentit, l'historiador Juan Mercader documenta alguns projectes d'inventari i tractament de fons de monestirs i convents suprimits:

Conocemos los cuidados del intendente de Burgos, remitiendo al gobierno los inventarios de libros de los conventos suprimidos de Bujedo y Herrera, del Índice que el propio intendente está formando del Archivo de San Millán, de haber enviado un comisionado para arreglar el Archivo de la Cogulla [...].⁶¹⁴

---

⁶¹⁴ MERCADER RIBA, p. 550.

Accions que Mercader situa en el marc de la voluntat del govern de Josep Bonaparte d'obrir al públic «los tesoros artísticos o la documentación de los conventos suprimidos»,⁶¹⁵ de la mateixa forma que el Consell Privat de Josep I també acordà, el 26 d'agost de 1809, reunir tots els llibres dels convents extingits a la Real Biblioteca.⁶¹⁶

Però, pel cas que ens ocupa, tan sols podem afirmar amb seguretat que part del fons monàstic de Sant Daniel, per ordre de la priora Francesca d'Amigat, va ser entregat pel procurador al govern de la ciutat, on fou objecte d'una intervenció arxivística per tal de ser emprat amb l'objectiu de recaptar les rendes del monestir pel servei del nou ordre, i que finalment va ser retornat a la comunitat de monges benedictines. Si durant tot aquest procés els documents de Sant Daniel hi hagué alguna pèrdua documental, no ho sabem; no se n'ha trobat cap referència que així hagués estat.

El 10 de març de 1814 els francesos abandonaven Girona i també el monestir de Sant Daniel. Després d'un any i mig de conflicte, d'haver acollit primer la tropa espanyola, de ser després pres pels francesos el 3 d'agost de 1809, convertit en magatzem de queviures i més tard abandonat per la seva difícil defença (no sense abans saquejar el monestir, l'església i profanar les tombes),⁶¹⁷ tornat a recuperar per l'exèrcit espanyol, ocupat novament pels francesos fins el 1814 i finalment incendiat per aquests;⁶¹⁸ a Sant Daniel de Girona no restava pedra sobre pedra, i la comunitat no pogué tornar.

---

⁶¹⁵ *Ibidem*, p. 548.

⁶¹⁶ *Ibidem*, p. 547.

⁶¹⁷ GIRONELLA DELGÀ, p. 57.

⁶¹⁸ *Ibidem*, p. 58.

*Vista del monestir de Sant Daniel de Girona de Joan Martí Centelles. 1877
(CAT CRDI Joan Martí Centelles RG 101723)*

En aquesta imatge que el fotògraf Joan Martí va prendre el 1877 pel seu reportatge fotogràfic *Bellezas de Gerona*,⁶¹⁹ encara es poden observar les conseqüències de la Guerra del Francès i l'incendi de 1814 en el monestir de Sant Daniel de Girona: vuitanta-tres anys després, més d'un quart de l'edifici monàstic encara es troba en complet estat de ruïna, sense sostres i amb les parets mig ensorrades.

El monestir però no fou l'únic afectat, la majoria de les seves propietats a la vall de Sant Daniel també havien patit els setges successius de la guerra. Com el mas Miralles, el masover del qual se'n va haver d'anar a viure al mas Presas, perquè el seu es trobava completament ensorrat per la guerra.⁶²⁰ Així que a les despeses de redificació del

---

⁶¹⁹ Joan BOADAS I RASET (coord.). *Bellezas de Gerona, 1877. Joan Martí Centellas* [en línia]. Ajuntament de Girona, Servei de Gestió Documental, Arxius i Publicacions, 2009 [consulta: 9 de desembre de 2016]. Disponible a: <http://www.girona.cat/sgdap/exposicions/joan_marti_centellas/marti.html>.

⁶²⁰ Llibre del pagat pel procurador Josep Molatier del monestir de Sant Daniel de Girona. 1814-1816. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 36 p. 27).

monestir, la comunitat també hagué de fer front al pagament per la reconstrucció de les cases pròpies que posseïa a la vall: com el mateix mas Presas o el mas Salvanyà.⁶²¹

Davant de l'estat desolador que presentava el monestir, la comunitat de Sant Daniel no podria tornar a reunir-s'hi. Ben aviat emprengué diligències per començar la reconstrucció, començant per redactar el juliol de 1814 «un memorial per presentar al General de Barcelona per rehedificar las ruinas que havia causat la guerra del francesos al monastir, per ser est prop de Montjuich».⁶²²

Amb tot, la comunitat necessitava un lloc provisional per reagrupar-se novament mentre es feien les gestions per iniciar les obres de reconstrucció del monestir fundacional. El lloc escollit fou la fàbrica de Josep Sambola, una casa renaixentista construïda a l'entorn de 1585 i situada al número 13 del carrer de la Força de Girona, actual seu de l'estudi d'arquitectura *BCR arquitectes*.⁶²³

Dita casa [dita la fàbrica del senyor Josep Sambola de Gerona] és arrendada per preu de 260 lliures cada añ, pagadoras ab mitjas añadas anticipadas, y és arrendada per sinch anys que comensàren a còrrer al primer de novembre de 1814 y finiran al últim de octubre de 1819. Com és de veurer del acte de dit arrendament en poder del Doctor Lluís Sala, notari públic de Gerona, als 10 mars de 1815, en qual dia se firmà. Lo dit Senyor Sambola paga cada añ per lo deuta 110 lliures y lo present monastir li paga cada añ 150 lliures, que és lo arrendament de 260 lliures cada añ, y de ex modo en los 5 años queda igal.⁶²⁴

Es deprèn, d'aquesta entrada de despesa del llibre de comptabilitat del procurador Molatier, que la comunitat escollí la casa de Josep Sambola perquè aquest tenia un deute pendent amb el monestir; amb la qual cosa el lloguer de la finca no els hi sortí tan car. No obstant, la comunitat hi hagué de fer moltes reformes per fer-la habitable com a monestir femení.⁶²⁵ Davant de tanta despesa, les monges es veieren obligades a

---

⁶²¹ *Ibidem*, p. 4 i següents.

⁶²² *Ibidem*, p. 1-2.

⁶²³ BCR ARQUITECTES. *L'estudi* [en línia]. Girona: BCR arquitectes [consulta: 12 de novembre de 2016]. Disponible a: <<http://www.bcrarquitectes.com/cat/estudi.html>>.

⁶²⁴ Llibre del pagat pel procurador Josep Molatier del monestir de Sant Daniel de Girona. 1814-1816. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 36 p. 11-12).

⁶²⁵ *Ibidem*, p. 3-9.

gastar tots els escassos recursos de què disposaven, com els diners reservats de la causa pia del prevere Jeroni Sitjar i Boix.⁶²⁶

El 23 de gener de 1815 les obres d'adequació del monestir interí de Sant Daniel de Girona eren concloses i la comunitat de monges (formada per Maria Anna de Camps i de Font i la seva germana Maria Teresa amb les dues germanes de Manresa i d'Asper, Ignàsia i Gertrudis) s'hi va reunir per establir la fàbrica Sambola com a nou monestir benedictí. La comunitat acompanyada de familiars, el procurador Molatier i dos sacerdots, dugueren a terme la cerimònica per instaurar la clausura en la nova casa i, després de visitar les diferents estances i espais del nou monestir, Maria Anna de Camps tancà la porta principal, restant així establerta la clausura.⁶²⁷ Encara restaven dues monges fora: Rosa de Canal i Fontanet i Antònia de Batlle i de Marimon. L'endemà es beneí la capella del nou monestir i s'hi celebrà la primera missa. Sabem que per dotar la nova església comunitària hagueren de comprar-ho tot, fins i tot els estampats per les sacres i l'ara per l'altar.⁶²⁸ Podem imaginar la pobresa d'aquesta capella i de la resta d'estances de tot el monestir interí de Sant Daniel.

Al llarg del mes de gener, la comunitat anà recollint les pertinences que havien pogut endur-se del monestir i que tenien repartides per diferents indrets de la ciutat. Així, el 10 de gener de 1815 pagà als masovers de Sant Daniel 1 lliure, 17 sous i 6 diners per tragar amb les seves carretes i animals «alguns efectes dels fardos del monastir en la casa dita la fabrica del Senyor Sambola».⁶²⁹ Possiblement aquells que el juliol de l'any anterior havien tret de la sala capitular de la catedral per dur-los provisionalment al monestir de caputxines de l'Anunciació de Girona.⁶³⁰ Amb tot, un bagul encara restà a la catedral, i el 28 de gener del 1815 la comunitat el féu dur per un bastaix al nou

---

⁶²⁶ *Ibidem*, p. 25.

⁶²⁷ GIRONELLA DELGÀ, p. 58.

⁶²⁸ Llibre del pagat pel procurador Josep Molatier del monestir de Sant Daniel de Girona. 1814-1816. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 36 p. 3).

⁶²⁹ *Ibidem*, p. 7.

⁶³⁰ *Ibidem*, p. 1.

monestir.⁶³¹ Probablement entre les caixes i baguls enviats a la fàbrica Sambola hi havia les caixes de l'arxiu del monestir.

A finals del mateix anys, el 8 d'octubre, els visitadors de la Congregació Claustral Benedictina arribaren a Girona per passar visita els monestirs de Sant Pere de Galligants i Sant Daniel de Girona, però ambdós monestir es trobaven ensorrats i sense llurs comunitats que s'havien resguardat en dues petites cases dins la ciutat. Sense poder hostatjar els visitadors, el secretari ni els criats que els acompanyaven, les dues comunitats hagueren de pagar el lloguer d'una casa pels visitadors i d'un hostel pels seus criats.⁶³²

Siguiendo el curso de nuestra visita, llegamos al antiquísimo monasterio de Sant Daniel, situado antes extra muros de la ciuda de Gerona y en el día, a motivo de haber quedado enteramente arruinado de resultas de las invasiones del enemigo, reunido provisionalmente en una casa dentro la misma ciudad.

Nos recibió vestido con hábitos de coro, a alguna distancia de su interina capilla, el reverendo José Molatier, procurador del propio monasterio.⁶³³

Dins del monestir interí ja els esperàven tota la comunitat reunida: la nova abadessa Maria Anna de Camps i de Font, la priora Ignàsia de Manresa i d'Asper, Maria Teresa de Camps i de Font, Gertrudis de Manresa i d'Asper, Rosa de Canal i Fontanet i Antònia de Batlle i de Marimon. Segurament també hi havia la portera secular, de la qual no en sabem el nom, i Jacint Puig, ecònom de la doma, els quals apareixen a finals de desembre del mateix any cobrant les tandes que els hi corresponien de la mà de Molatier.⁶³⁴

Entre les estances que visitaren de «la casa-monasterio», hi consta «la pieza destinada para archivo».⁶³⁵ Si bé la visita de 1815 només ens permet saber de l'existència d'una

---

⁶³¹ El procurador li pagà 11 sous i 3 diners «per portar un bahul que estava gauardat en la santa iglésia cathedral de Gerona, al convent hont es vuy dia». *Ibidem*, p. 8.

⁶³² *Ibidem*, p. 22-23.

⁶³³ Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 7-10 octubre 1815. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 118).

⁶³⁴ Llibre del pagat pel procurador Josep Molatier del monestir de Sant Daniel de Girona. 1814-1816. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 36 p. 26-27).

⁶³⁵ Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 7-10 octubre 1815. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 118v).

habitació per l'arxiu en el nou monestir, la referència continguda en el llibre diari del procurador Molatier de 1816 constata que malgrat la precarietat de la casa, els usos de l'arxiu es mantenien estables tal i com s'havien donat fins el moment.

Tinch entregat a Mi Senyora la Abadessa tres mil liuras barcelonines, dich 3000 lliures, per ser depositadas en la caixa del arxiu del present monastir, com consta del recibo de dita Illustre Senyora firmat als 19 dezembre de 1816, signat del N° 98.⁶³⁶

Així doncs, a l'arxiu monàstic de la nova casa-monestir s'hi continuava conservant la caixa dels dipòsits, que seguia essent gestionada i controlada per l'abadessa de Sant Daniel.

Cal remarcar la valoració que els visitadors feren del nou monestir per copsar la situació en què es trobaven les monges:

[...] y no pudimos menos de admirar el no visto zelo con que estas dignas hijas de nuestro Santo Patriarca han procurado arreglarlo todo para vivir con el recado propio de su estado, teniendo en la particular resignación, alegría y sufrimiento con que a impulsos de su religiosidad llevan las imponderables incomodidades consiguientes a la suma estrechez en que se ven reducidas [...].⁶³⁷

Tot i que la situació de l'antic monestir era molt més desoladora.

Terminada estas diligencias, pasamos al propio monasterio de San Daniel en el que fuimos recibidos por su cura párroco y dirigiendonos a su destruida iglesia rezando el salmo miserer, hechas las preces acostumbradas ante el único altar que se ha interinamente habilitado para el servicio de aquella parróquia, visitamos en el mismo el Santo Sacramento que exposimos a la pública veneración, y hallamos custodiado con la posible decencia. Miramos las fuentes bautismales y santos oleos y cantámos en el cementerio el acostumbrado responso. Examinámos consecutivamente la fábrica de aquel respetabilísimo monasterio y se llenó nuestro corazón de la maior amargura al

---

⁶³⁶ Llibre del pagat pel procurador Josep Molatier del monestir de Sant Daniel de Girona. 1814-1816. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 36 p. 49).

⁶³⁷ Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 7-10 octubre 1815. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 118v).

ver que en él mismo solo había quedado servible el claustro y que todo lo demás presentaba un lastimoso cuadro de escombros, desechos y ruinas.⁶³⁸

En aquest context de precarietat i feblesa de la comunitat benedictina gironina, van començar a sorgir veus per unir les monges de Sant Daniel amb la comunitat de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona. Fou la pròpia Congregació Claustral qui, avançant-se als aires que corrien i davant els rumors que la supressió de monestirs era inevitable, sobretot d'aquells menys poblats, decidí elaborar un projecte de reducció dels seus monestirs.

La proposta suposava la reducció dels monestirs de la Congregació a 12: vuit a Catalunya (Santa Maria de Ripoll, Sant Cugat, Sant Esteve de Banyoles, Sant Salvador de Breda, Santa Maria d'Amer, Santa Maria de Gerri, Sant Pere de les Puel·les i Santa Clara de Barcelona) i quatre a Aragó (San Juan de la Peña, San Victorián, Santa Cruz de Jaca i Santa Maria Magdalena de Lumbier). Una pèrdua de nou monestirs per Catalunya i l'annexió de les sis monges que el 1815 tenia Sant Daniel de Girona i de tots els seus béns i rendes al monestir de Santa Clara de Barcelona, aleshores amb onze monges. D'aquesta forma es reduïen els monestirs benedictins femenins a dos i s'equiparaven entre ells, formats amb una comunitat de disset monges cadascú.⁶³⁹

El 5 de gener de 1815 se'ls proposà oficialment la unió i tres dies més tard les monges comunicaven la seva negativa. Enfront d'aquestes circumstàncies i davant el perill de desaparició de la comunitat, van nomenar un agent a Madrid perquè dugués a terme els tràmits necessaris davant el rei amb l'única finalitat d'evitar la unió.

A 13 de dits [febrer 1816] de ordre de Mi Senyora la Abadessa entreguí al Senyor Don Martí Matute, canonge de la santa iglésia de Gerona, cent duros en plata per entregar en Madrid al agent Don Grabriel de Zavala a motiu del recers le fet lo present monestir a fet al rey (que Déu guarde) a motiu de la rehunió de inopinada de est monastir ab las senyoras religiosas del monastir de Sant Antoni y Santa Clara de Barcelona, com consta del recibo signat del Nº 74, dich 187 lliures 10 sous.⁶⁴⁰

---

⁶³⁸ *Ibidem.*

⁶³⁹ ZARAGOZA PASCUAL, *Història de la Congregació Benedictina*, p. 285.

⁶⁴⁰ Llibre del pagat pel procurador Josep Molatier del monestir de Sant Daniel de Girona. 1814-1816. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 36 p. 31).

Es va aconseguir impedir la unió amb Santa Clara de Barcelona, però pocs mesos més tard, el juny de 1816, una nova amenaça aplanava sobre la comunitat: l'Ajuntament de Girona comunicava a les monges la voluntat de convertir l'hort del monestir ensorrat en cementiri de Girona. Després de recórrer a la intervenció del capità general de Barcelona, el projecte de cementiri s'aturà, però la comunitat de Sant Daniel va comprendre que l'única forma de no perdre la casa ni desaparèixer com a comunitat era tornar al monestir antic, fora les muralles de Girona. Finalment les monges aconseguiren, el 16 de juny de 1817, el permís per reedificar el monestir, no sense abans avisar-les que en cas de guerra o d'amenaça militar tenien «obligación de destruirlo a sus expensas, sin resarcimiento, cuando el servicio lo exija».⁶⁴¹

La comunitat inicià immediatament les obres de reconstrucció. Malgrat tot, a la visita de la Congregació de l'octubre de 1818, les monges de Sant Daniel encara restaven dins la ciutat, però ja tenien una novícia entre elles. Quan els dos visitadors, Benet d'Olivera i Desprat, abat de Sant Esteve de Banyoles, i Josep Jordana d'Areny, sagristà major i prior vicari general de Santa Maria de Gerri, anaren a veure les obres de rehabilitació del monestir extramurs i se sorprengueren de l'estat tan avançat en què aquestes es trobaven:

No obstante la deplorable situación a que las terribles circunstancias del último sitio reuxo aquel monasterio y las cortas posibilidades en que se mira aquel cabildo, se llenó de gozo nuestra alma al considerar lo mui adelanda que esta su tan difícil reedificación. Pudiendo asegurar que la iglesia y la maior parte del monasterio se encuentra ia cubierta, repasada y quasi en un inmediato estado de poder servir y habitarse, pruebas todas del incesante esmero y vigilancia que enplean estas hijas de nuestro Santo Patriarca en invertir y economizar todas sus rentas, así comunes como particulares.⁶⁴²

l'1 de setembre de 1819 les obres ja eren acabades, tot i que la comunitat no va rebre el permís per traslladar-s'hi fins el dia onze del mateix mes. A través de la visita de la Congregació Claustral Benedictina de 1824 podem fer-nos una idea de la reconstrucció del monestir:

---

⁶⁴¹ GIRONELLA DELGÀ, p. 58.

⁶⁴² Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 16-17 octubre 1818. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 127v).

[...] los locutorios, las tres casas que hai construidas y las demás oficinas dan una cabal idea de las cuantiosas sumas de dinero que se han gastado al paso que nada hai de superfluo y que traspase los límites de la moderación y religiosidad de estas apreciables religiosas, pues no dudamos asegurar que pasa de veinte y dos mil libras lo empleado para esta recomposición. Y es de esperar, atendiendo un zelo tan extraordinario, que dentro pocos años ia no presentará este monasterio el más pequeño vestigio de ruinas. Nos complacimos sobremanera al saber la generosidad de la Mui Ilustre Señora Abadesa en haber invertido mas de seiscientas libras en estos deplorables tiempos para alivio de sus súbditas [...].⁶⁴³

Amb tot, el monestir no estava ni molt menys tot reconstruït, ja que quaranta anys més tard, el 1863, encara demanaven ajuda a la reina, que els hi atorgà cinc mil set-cents reals de velló per reedificar-lo.⁶⁴⁴

La mateixa visita de 1824 ens informa que l'arxiu de Sant Daniel havia estat traslladat novament al monestir fundacional. Concretament diu que veieren «el archivo, cuios papeles y pergaminos hallamos mui bien custodiados».⁶⁴⁵ Però no s'especifica a on es trobava l'arxiu, ni si calgué fer un nou moble per instal·lar la documentació o si aquesta encara es trobava en alguns dels baguls o caixes del trasllat des del carrer de la Força de Girona fins al monestir. Tot i això, la comunitat no deuria trigar massa en col·locar de nou el fons, que en la següent visita de 1827 observen un «mejor arreglo en el archivo» respecte l'últim cop;⁶⁴⁶ i el 1829 ja compren una escala per ús de l'arxiu.

He pagat [abril 1829] a Joan Ros, mestre fuster de Gerona, sinch lliuras quatre sous per treballs y materials que ha empleat en fer una escala o grada per estar y tenir-la dintre

---

⁶⁴³ Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 16 setembre 1824. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 127v).

⁶⁴⁴ Comunicació reial de la concessió de cinc mil set-cents reals de velló al monestir de Sant Daniel de Girona per la seva redificació. 20 juliol 1863. (CAT AMSDG MSDG F109 Expedient de reedificació 1816-1864).

⁶⁴⁵ Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al Monestir de Sant Daniel de Girona. 16 setembre 1824. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 127v).

⁶⁴⁶ Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 30 març - 1 juny 1827. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 130).

lo arxiu del monastir, per abastir y tornar colocar los papers que se necesitan, com és de veurer del compte y recibo de nº 20.⁶⁴⁷

La qual conxa ens indica que el 1829 l'arxiu es trobava guardat i instal·lat en algun moble alt, ja sigui un armari o en prestatgeries.

La Guerra del Francès suposà un abans i un després a la ciutat de Girona, les seves conseqüències es feren sentir durant bona part del segle XIX: reducció de la població per la guerra i els seus efectes a llarg termini sobre la natalitat i la nupcialitat, paral·lització de l'avenç econòmic...⁶⁴⁸ però els grans efectes se'ls endugué el camp català, molt especialment el del nord, que hagué de patir al llarg de la guerra carestia, fam, malalties, contribucions contínues, requisos indiscriminades, multes, robatoris, violacions i assassinats, que tan aviat procedien dels francesos com del propi exèrcit o de la colla de desertors i pròfogs, anomenats «embrollas», que assaltaven i robaven pels camins d'arreu.⁶⁴⁹ I sobretot a la vall de Sant Daniel, que després del conflicte fou declarada zona militar. La població a la vall passà dels quatre-cents trenta-vuit habitants el 1787 als seixanta-u del 1830,⁶⁵⁰ una situació que afectà notablement els masos i propietats que el monestir tenia a la vall estalberts en masoveria. A més a més, com afirma Fontana, durant aquests anys, els pagesos van interioritzar que la legitimitat dels drets senyorials i del delme era discutible i qüestionable, i amb conseqüència es resisitren cada cop més a pagar-los.⁶⁵¹ Sant Daniel ho pogué comprovà amb els impagaments del delme dels pagesos de Maçanet de Cabrenys, que ja hi arrossegava problemes des de les últimes dècades del segle XVIII.⁶⁵²

Les monges van destinar tots els seus esforços econòmics a redificar el monestir extramurs per evitar que la comunitat de Sant Daniel s'extinguís o fos unida a Santa Clara de Barcelona. Però el context econòmic i polític no preveia cap millora. El precedent desamortitzador i de supressió de béns i comunitats religioses instaurat pel

---

⁶⁴⁷ Llibre del pagat pel procurador Marc Custí del monestir de Sant Daniel de Girona. 1828-1831. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 42 p. 50).

⁶⁴⁸ COSTA; MAROTO, p. 376-377.

⁶⁴⁹ FONTANA, p. 103-111.

⁶⁵⁰ IGLESIAS; CARGOL, p. 77.

⁶⁵¹ FONTANA, p. 119-120.

⁶⁵² Les tensions entre Sant Daniel de Girona i els pagesos de Maçanet de Cabrenys pels impagaments del delme s'allargaren fins el 1850. (CAT AMSDG MSDG F101. Maçanet de Cabrenys).

govern francès a la Girona ocupada, trigaria poc a ser una realitat patent de la nova Espanya liberal. En aquesta ocasió però, l'arxiu monàstic de Sant Daniel no tindria la mateixa sort.

2.2.5. La fi d'un model, l'inici d'un altre: l'arxiu històric de Sant Daniel de Girona

El segle XIX va iniciar-se amb guerra, tal i com havia començat i acabat el segle anterior. Però en aquesta ocasió la guerra no comportà només pèrdues materials i econòmiques per la comunitat de Sant Daniel, sinó la concreció d'un canvi de paradigma que ja venia conformant-se des de finals del segle XVIII. Al mateix temps, les idees del romanticisme començaven a calar en tots els àmbits socials, des de les diverses vessants de l'art a la política i també a l'arxivística.

Entre dues concepcions arxivístiques: *Llibre d'arxivat* del Priorat de Santa Margarida de Roses

Núria Jornet analitza en la seva tesi doctoral l'actuació arxivística que Sebastià Roger dugué a terme en el fons monàstic de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona a finals del segle XVI.⁶⁵³ Una actuació que consistí en la classificació, descripció i instal·lació del fons comunitari, alhora que suposà una institucionalització i normativització de l'arxiu i de les monges arxiveres en el si d'aquest monestir. Ja que no només focalitzà els seus esforços en la gestió administrativa de la documentació de la institució, sinó també presentava una clara voluntat de creació i fixació de memòria comunitària a través de la unió, en una mateixa persona, dels oficis d'arxivera i cronista de la comunitat.⁶⁵⁴

Altres institucions de l'època també dugueren a terme projectes arxivístics semblants a finals del segle XVI i inicis del XVII. Totes amb una voluntat no només administrativa, de correcte gestió de l'activitat de l'entitat i de la seva producció documental, sinó també memorialista, de deixar constància de la seva història i memòria de forma fidedigna, en consonància amb els testimonis documentals originals i verídics. Dins aquesta dinàmica

---

⁶⁵³ JORNET-BENITO, *Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona*, p. 495-519.

⁶⁵⁴ *Ibidem*, p. 479-480.

podem incloure, per exemple, la primera intervenció arxivística al monestir de Santa Maria de Vallbona que dugué a terme a mitjans segle XVI un monjo erudit de l'orde, el rerefons de la qual hom hi troba la redacció d'una crònica de l'orde del Cister.⁶⁵⁵ Aquesta interrelació de funcions en una mateixa figura, la d'arxiver-cronista o cronista-arxiver, també ha estat analitzada per Diego Navarro en relació a la memòria del Regne d'Aragó.⁶⁵⁶ Però Miquel Pérez Latre va un xic més enllà, i analitzant els arxius de les institucions de Catalunya dels segles XVI-XVII, arriba a afirmar que «les relacions de competència institucional [entre elles] portaren a una lluita per la fixació d'una memòria jurídica i històrica afí als propis interessos», la qual es fixà a través d'actuacions arxivístiques.⁶⁵⁷ En aquest sentit, obres com el *Libre de algunes coses assenyaldes succehides en Barcelona y en altres parts* (1583) de Pere Joan Comes, escrivent el servei de l'escrivà del racional del Consell de Cent de Barcelona, o el *Ceremonial dels Magnífichs Consellers y Regiment de la Ciutat de Barcelona, y sumari o rúbrica de coses memorables de dita ciutat*, més conegut com a *Rúbriques de Bruniquer* per ser elaborades per Esteve Gilabert Bruniquer, extret escrivà del racional (1603), en són un producte clar.⁶⁵⁸ Pérez Latre conclou «més enllà d'aquestes rúbriques, molts dels llibres elaborats pels arxivers-notaris de la darrerria del cinc-cents, finalment, presenten un objectiu sobretot polític i descriuen la documentació que permet avalar les posicions polítiques dels seus patrocinats».⁶⁵⁹

A diferència de Santa Clara de Barcelona o d'aquestes altres institucions, Sant Daniel de Girona no va dur a terme una actuació d'aquestes característiques sobre el seu fons, ni a finals del segle XVI ni posteriorment, com hem pogut veure fins ara. La primera intervenció que s'hi aproxima, malgrat que no comparteix la mateixa base, ja és de 1826. No es tracta d'una gran intervenció en la gestió i producció documental de la

⁶⁵⁵ Isabel NAVASCUÉS et al. *Inventari de l'arxiu del monestir de Santa Maria de Vallbona*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1992, p. 12; JORNET-BENITO, *Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona*, p. 502.

⁶⁵⁶ Vegeu Diego NAVARRO BONILLA. *Escritura, poder y archivo. La organización documental de la Diputación del reino de Aragón (siglos xv-xviii)*. Saragossa: Prensas Universitarias de Zaragoza, 2004, p. 162-164.

⁶⁵⁷ Miquel PÉREZ LATRE. «Sercar, ordenar y fer inventari y índex». Sobre arxius i institucions a Catalunya (segles XVI-XVII). A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2004, 22, p. 78.

⁶⁵⁸ *Ibidem*, p. 109; JORNET-BENITO, *Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona*, p. 500.

⁶⁵⁹ PÉREZ LATRE, p. 109.

comunitat gironina que suposi una renovació del fons, de la forma de produir i gestionar la documentació comunitària i alhora de preservar la memòria institucional del monestir com les de finals del segle XVI. Sinó que, el 1826 a l'arxiu de Sant Daniel es va dur a terme una petita actuació arxivística sobre els pergamins del priorat de Santa Margarida del Prat de Roses feta des de postulats propers a l'arxivística històrica.

L'instrument de descripció generat en aquesta petita actuació és titulat *Llibre de arxivat dels pergamins de las rendas del antich monastir de Santa Margarida de Rosas*.⁶⁶⁰ Un petit catàleg de trenta-nou pàgines dels pergamins referents a les propietats del priorat de Santa Margarida de Roses, que com indica en el títol, es trobava adscrit al càrrec d'abadessa de la comunitat de Sant Daniel:

Archivado de los pergaminos, regulados por antigüedad, pertenecientes a la Muy Ilustre Señora Abadesa del monasterio de monjas benedictinas claustrales de San Daniel, extramuros de la ciudad de Gerona, como obtentora del priorato de Rosas, que yo el infrascrito hize por su mando en el mes de mayo del año 1826.⁶⁶¹

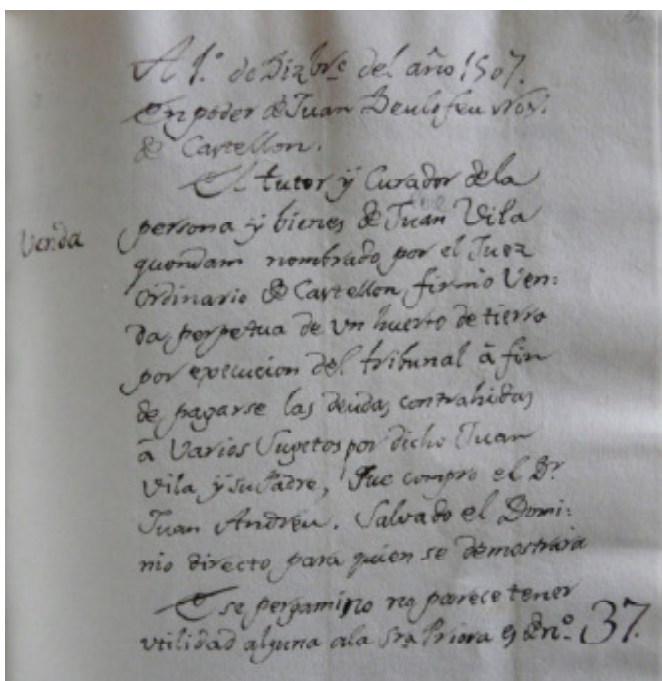
Malgrat que el títol especifica «yo el infrascrito», no costa en el document el nom de la persona que elaborà aquest recull, tan sols podem deduir que es tractava d'un home, possiblement un escrivà contractat per l'abadessa a títol particular per dur a terme aquest catàleg, ja que la seva lletra no es pot identificar en cap altre document del fons.

El catàleg que va elaborar conté la descripció dels trenta-vuit documents pertanyents a aquest priorat altempordanès des de l'any 1239 fins el 1628. Cada descripció ocupa una pàgina del volumon s'hi detalla en primer terme la tipologia documental del pergami, seguidament la data de l'acta i el notari que la redactà, el regest del contingut de l'acta i, finalment, la seva signatura «como todo consta de pergamino de nº».

---

⁶⁶⁰ *Llibre de arxivat dels pergamins de las rendas del antich monastir de Santa Margarida de Rosas*. 1826. (CAT AMSDG MSDG H132).

⁶⁶¹ *Ibidem*, p. 1.

Detall d'una de les entrades del catàleg de pergamins del Priorat de Santa Margarida de Roses. 1826. (CAT AMSDG MSDG H132 p. 36)

Enmig del contingut del catàleg apareix una nota de l'autor indicant que «ese pergamino no parece tener utilidad alguna a la Señora Priora»,⁶⁶² paraules que ens indicarien, juntament amb les del títol del volum, que l'actuació es dugué a terme per encàrrec de l'abadessa de Sant Daniel, Ignàsia de Manresa i d'Asprer, com a priora de Santa Margarita de Roses, amb la voluntat de tenir la documentació adscrita al seu priorat ben identificada, classificada i ordenada per a una correcta gestió del càrrec i del cobrament de les rendes associades. Que segons una de les despeses del llibre de procura de Josep Molatier de 1805-1806, podria ser el cobrament de les pensions del censal associat a aquest priorat.

Dit dia [13 març 1806] entreguí a dita Ilustre Senyora, com a obtenint lo Priorat de Santa Margarida de Rosas, 8 sous 9 [diners] per la penció del censal de 15 lliures 10 sous que lo monastir se incorpora de dit priorat [...].⁶⁶³

Conseqüentment, l'actuació arxivística a nivell de les actes en pergami d'aquest priorat semblaria respondre clarament a interessos de gestió i administració patrimonials per part de la seva obtentora. Un fet que no difereix en res de la resta d'actuacions

⁶⁶² *Ibidem*, p. 36.

⁶⁶³ Llibre del pagat pel procurador Josep Molatier del monestir de Sant Daniel de Girona. 1805-1806. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 34 p. 55).

anteriors que s'han pogut documentar sobre el fons de Sant Daniel de Girona. Amb tot, les característiques del propi catàleg com: l'ordenació de les actes per ordre cronològic i no per propietats, la preeminència de la data d'emissió del document i del notari que l'elaborà que consten a l'inici del registre i no al final, o la rellevància que pren la identificació de cada pergami per la seva tipologia documental fent-la constar al marge esquerre de cada entrada; ens fan intuir el punt de vista historicista del seu autor. Una intuïció que queda completament corroborada a partir de la pàgina trenta-vuit del catàleg, quan després de la descripció dels trenta-vuit pergamins inclou una «nota» final on fa diverses observacions sobre la fundació i evolució històrica d'aquest monestir i que ha extret de la mateixa documentació anteriorment registrada.

Del antecedente extracto de los 38 pergaminos no se desprende el origen o fundación de ese monasterio de monjas, ni se descubre su existencia hasta el año 1239 [...].⁶⁶⁴

A més a més, a la nota el segueix un «catàleg de las prioras que huvo en ese monasterio», amb els noms de les abadesses i prioras de Santa Margarita de Roses i les dates en les quals estan documentades.

Una actuació doncs que s'encavalla entre dues formes d'entendre l'arxiu i la seva funció dins el si de la institució productora: com a producte de la pròpia activitat i recurs per una gestió institucional eficient, o com a font d'informació del passat per a la història. Car, tot i venir motivada per una interès econòmic i d'una gestió patrimonial correcte, qui la va dur a terme ho feu amb concepcions més pròpies de l'arxivística històrica.

De fet, a inicis del segle XIX comença l'etapa històrica de l'arxivística que els estudiosos d'aquesta ciència han convingut a anomenar l'època dels arxius com a laboratoris de la història (incis segle XIX - mitjans segle XX).⁶⁶⁵ Moment en el qual els arxius són dividits de forma cronològica entre arxius històrics i administratius, emergint la figura de l'arxiver historiador, que té més d'historiador que d'arxiver, ja que marcat pels corrents

---

⁶⁶⁴ *Llibre de arxivat dels pergamins delas rendas del antich monastir de Santa Margarida de Rosas*. 1826. (CAT AMSDG MSDG H132 p. 38).

⁶⁶⁵ CRUZ MUNDET, p. 24; seguint a Robert-Henri BAUTIER. La phase cruciale de l'histoire des archives: la constitution des dépôts d'archives et la naissance de l'archivistique (xvième - xixème siècle). Actes du VIème Congrès International des Archives. A: *Archivum*. 1968, núm. XVIII, p. 140.

historicistes del moment i per l'influència dels estudis paleogràfics i diplomàtics, se centra més en l'estudi i gestió de la documentació històrica que amb la gestió documental de tipus administratiu.⁶⁶⁶ A més a més, es comencen a aplicar sistemes i mètodes arxivístics que trenquen amb l'ordre originari dels fons al donar preminència a criteris cronològics (com el que veiem en el catàleg de pergamins del priorat de Santa Margarida del Prat de Roses), temàtics, segons la tipologia documental o els formats, formant sèries factícies i destruint en molts casos l'unitat de l'expedient. Conseqüència lògica d'aquestes intervencions són l'aparició d'inventaris per documents singulars.⁶⁶⁷ És en paral·lel a aquest canvi que, a partir del segle XVIII, apareix amb força la figura de l'erudit al capdavant de l'arxiu, qui exerceix més com a tal que com arxiver, interessant-se a vegades més per les pròpies recerques i inquietuds històriques que no pas per la correcta gestió i conservació del fons. Segons Laureà Pagaroles i Ramon Planes, «aquest canvi de responsables dels arxius tingué conseqüències importants, ja que els estudiosos que ocuparen el lloc dels funcionaris es van desentendre del document contemporani, amb la minva de les transferències consegüent, trencaren la vinculació amb els organismes productors i van aplicar nous mètodes de tractament de la documentació, especialment en la descripció».⁶⁶⁸ Així el 1790, en el Capítol general de la Congregació Claustral, els capitulars manaren, «en atención a la utilidad y provecho que resulta a todos los monasterios de la Congregación y aún al público», que a tots els monestirs de la Congregació es nomeni a dos monjos arxivers que cataloguin el fons perquè dels documents més adients se'n pugui fer «un cuerpo de historia monástica verdaderamente útil y honorifica a toda la Congregación y a cada uno de los monasterios en particular».⁶⁶⁹ Un projecte historiogràfic que no s'acabà de dur a terme.

El pes tan gran que exerciren les ciències històriques sobre l'arxivística al segle XIX marcà un perfil historicista i erudit a l'arxiver, desvirtuant clarament els conceptes

---

⁶⁶⁶ CRUZ MUNDET, p. 39.

⁶⁶⁷ PAGAROLES I SABATÉ; PLANES I ALBETS, p. 33; Antonia HEREDIA HERRERA. *Archivística General: teoría i pràctica*. Sevilla: Excma. Diputación Provincial, 1991, p. 39-41.

⁶⁶⁸ PAGAROLES I SABATÉ; PLANES I ALBETS, p. 33; seguint a Ernst POSNER. *Alguns aspectos do desenvolvimento arxivístico a partir da Revolução Franceza*. Rio de Janeiro: Ministerio da Justiça e Negócios Interiores. Arquivo Nacional, 1959, p. 14-16.

⁶⁶⁹ ZARAGOZA PASCUAL, *Història de la Congregació Benedictina*, p. 263.

d'arxiver i d'arxiu del que havia estat fins aleshores. Un canvi fruit de l'aplicació de mètodes basats en les idees de la Il·lustració, l'enciclopedisme i la doctrina derivada de la crítica històrica.⁶⁷⁰ Trets que comencen a intuir-se en el catàleg de pergamins del priorat de Roses de 1826.

Aquesta fou la última actuació arxivística al fons del monestir de Sant Daniel de Girona abans de l'inici dels grans processos de desamortització de l'estat liberal. I en ella hi trobem alguns dels principis bàsics dels que, anys a venir, s'utilitzaran per donar un nou ordre i una nova funció a l'arxiu de Sant Daniel de Girona.

La desamortització de Madoz: un abans i un després en l'arxiu i en la vida comunitària

El segle XIX no va començar bé per la comunitat de monges de Sant Daniel de Girona. La Guerra del Francès i les Primera Guerra Carlina (1833-1840) mantingueren la comunitat amb greus problemes econòmics. Procurador i abadessa canalitzaren bona part dels seus esforços primer a redificar el monestir, i després de 1840, a perseguir els morosos que no pagaven els censos o les pensions de censal que devien.

La carta de 25 de juny de 1839 que envià Joan Ros al procurador de Sant Daniel, Marc Custí, n'és un bon exemple:

Que és molt justa se demanda, però no ignora vostè de altre part lo estat infeliz de la nació que la actual guerra nos debora quitant-nus de tota qualitat de industria per guañar-nus la vida y carregant-nus de contribucions que no podem suportar, motiu per lo cual que se me fa molt sensible haver de suplicar a vostè tinga la bondad de mortificar-se un poch més, que en breu confio cobrar una partida, també de pencions atrasadas de un censal se me presta, y dit cobro lo designo ara per entonces per pagar-lo a vostè fins a-hont arribia.⁶⁷¹

Durant la guerra, no només els censals no es cobraven, sinó que la pèrdua de les collites era una realitat. Com la collita de 1836, corresponent al delme de Massanes,

---

⁶⁷⁰ PAGAROLÉS I SABATÉ; PLANES I ALBETS, p. 34-35.

⁶⁷¹ Carta de Joan Ros al procurador Marc Custí del monestir de Sant Daniel de Girona. 25 juny 1839. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 47).

que el procurador hagué d'enviar a Hostalric sota la custòdia de Guillem Prats, procurador del monestir en aquella vila, perquè «los carlins habian amenasat de voler-los portar».⁶⁷² Però, passada la guerra, la situació no millorà. A partir de 1841, entre les despeses dels llibres diaris del procurador s'hi troben reiterats pagaments de la impressió de cartes per enviar als deutors «que vinguan a pagar lo que estan debent a est monastir».⁶⁷³

A l'estat de guerra patent d'aquells anys se li sumà les diferents lleis desamortitzadores promogudes pel govern central des de finals del segle XVIII. Ja el 1800 l'Ajuntament de Girona va intentar expropiar la casa del carrer del segle XVI de la Confraria de Jesús, Maria i Josep instituïda a l'església de Sant Daniel.⁶⁷⁴ I que l'abadessa va poder aturar ja que la casa pertanyia a la comunitat de monges des de l'1 d'octubre de 1670 quan la va comprar als marmessors de Josep Vives, fundador de la confraria,⁶⁷⁵ amb la qual cosa no se li podia aplicar la llei desamortitzadora de Godoy de 1798 perquè només afectava a cases de beneficència, germandats, patronats i obres pies de l'Església.⁶⁷⁶

Després de la desamortització de la Guerra del Francès, analitzada dos capítols abans, enmig de la Primera Guerra Carlina i a través de dos decrets el 1836 i el 1837, el ministre Mendizábal establia la desamortització dels béns de l'Església regular i secular. Una acció que, un cop conclosa la guerra el 1840, s'havia de posar en marxa sense impediments, però l'arribada el 1844 dels moderats al poder central de Madrid féu frenar en sec la venda del béns de l'Església regular i disminuï notablement la de la secular.⁶⁷⁷

Tot i això, a finals de 1843, el procurador de Sant Daniel, Marc Custí, fa constar que s'han perdut cent seixanta-nou lliures, quinze sous i dos diners que:

⁶⁷² *Grans que han tocat al real monastir de monjas de Sant Daniel de la part de delme que percebeixen en el lloch de Massanas*. 1836. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 47).

⁶⁷³ Llibre del pagat pel procurador Marc Custí del monestir de Sant Daniel de Girona. 1841-1844. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 47 p. 3, 19 i 21).

⁶⁷⁴ Ofici de l'alcalde de Girona a l'abadessa Maria Anna de Font i de Camprodon del monestir de Sant Daniel de Girona. 27 novembre 1800. (CAT AMSDG MSDG G127).

⁶⁷⁵ Certificació notarial conforme la casa de la Confraria de Jesús, Maria i Josep pertany al monestir de Sant Daniel de Girona des de 1670 per compra. 2 desembre 1800. (CAT AMSDG MSDG G127).

⁶⁷⁶ Rosa CONGOST COLOMER. La desamortització a Girona: mite, realitat i anècdota. A: *Revista de Girona*. 1985, núm. 113, p. 7.

⁶⁷⁷ *Ibidem*, p. 7-8.

[...] tenia custodiadas en el arxiu del Hospital de caritat de Gerona per tenir-las seguras. Però com la titulada Junta Centralista se feu donar a la forsa tots los intereses que el procurador de dit Hospital tenia custodiats en el relatat arxiu, a-hont també ecsistian los del present monestir. Per esta causa no se acompaña lo recibo en justificació de lo referit, a motiu de que dita Junta lo deu en globo a favor del mencionat Hospital. Y suposat que est quedia reintegrat de sos intereses, també ho quedarà lo present monastir.⁶⁷⁸

Sant Daniel no es rendí. I així, el 1845 la comunitat va encarregar al seu procurador Marc Custí que elaborés una relació dels censos i censals que el monestir percebia,⁶⁷⁹ per poder-la presentar al govern a través d'uns «comisionats que han cuidat de fer treballar una llarga esposició, en nom de tots los partícipes de lluïsmes y censos que residexen a esta ciutat, dirigida a las Corts a fi de que tingan a bé millorar en tot lo posible lo projecte de lley que tracta de una gran reforma sobre el pago dels indicats lluïsmes y censos».⁶⁸⁰ La tempesta es veia venir.

En data de 4 de setembre de 1846, l'abadessa Ignàsia de Manresa i d'Asprer rebia una carta del governador eclesiàstic del bisbat de Girona, Martín Matute, notificant que tenia a les mans una missiva del 31 d'agost passat informant-lo que «Es de necesidad que usted disponga que des de luego se reclame de las monjas de Cadins del Mercadal de Gerona y de San Daniel relación jurada de producto anual de los bienes que administran, manifestando usted al remitir estas noticias, porque causa el Estado no se ha incautado de la administración de los citados bienes».⁶⁸¹ La qual cosa confirmava a la comunitat de Sant Daniel que els mecanismes d'expropiació del seu patrimoni estaven en funcionament.

Després d'una segona carta de Matute, del 30 de setembre del mateix any, insistint que l'intendent de la província de Girona li reclama la relació de les rendes d'ambdós monestirs, l'abadessa respongué directament a l'intendent negant-se a entregar la

---

⁶⁷⁸ Llibre del pagat pel procurador Marc Custí del monestir de Sant Daniel de Girona. 1841-1844. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 47 p. 23).

⁶⁷⁹ Llibre de data del procuradr Josep Custí Llobera del monestir de Sant Daniel de Girona. 1845-1849. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 50 p. 7).

⁶⁸⁰ *Ibidem*, p. 16.

⁶⁸¹ Carta de Martin Matute, governador eclesiàstic del bisbat de Girona, a l'abadessa Ignàsia de Manresa i d'Asprer del monestir de Sant Daniel de Girona. 4 setembre 1846. (CAT AMSDG MSDG F111).

relació de les rendes de la casa per ser aquestes escasses i els dots «que por propios, deben ser respetados», més «habiéndose mandado suspender con el Real Decreto de 8 de agosto de 1844 la venta de los bienes de las comunidades de religiosas» i sempre haver conservat la comunitat «la libre administración de sus bienes y rentas, sin haberla obligado a desprenderse de sus títulos, escrituras y llevadores, ni exijídole tampoco relación de ninguna especie».⁶⁸² Així doncs, el 1846 Sant Daniel no havia estat expropiat i el seu arxiu, segons indica la mateixa abadessa, es mantenia intacte en el monestir.

Però les pressions sobre la comunitat continuaren, i el 7 de desembre el governador provincial hagué d'advertir-les de part de l'intendent que, malgrat que el decret no es podia efectuar fins que no hi hagués resolució del rei, sí que l'ordre del 26 d'agost de 1846 les obligava a facilitar la relació jurada del producte dels seus béns, i que si no els hi feien arribar aquesta relació «atrearan sobre sí los efectos de las medidas coactivas que me verá [l'intendent] obligado a emplear contra ellas».⁶⁸³

Tot i l'amenaça, l'abadessa Ignàsia de Manresa no s'arronsà i, juntament amb les abadesses dels monestirs de Santa Maria de Cadins del Mercadal, Santa Clara de Girona i les caputxines de l'Anunciació, envià una súplica a la reina Isabel II demanant-li que, davant les amenaces de la carta anterior, les comunitats «puedan acabar sus días en el asilo del claustro; y que se suspenda por el intendente de esta provincia toda orden de ocupación de sus bienes y rentas en el interín no exista un fondo rico e inviolable que las asegure el percibo de sus pensiones».⁶⁸⁴

Sembla que les gestions degueren fer efecte, ja que no es conserva cap relació ni referència documental al fons que indiqui que la comunitat va elaborar o enviar la sol·licitada relació dels seus béns. Però la calma durà ben poc. Amb l'arribada del

---

⁶⁸² Esborrany de la carta de l'abadessa Ignàsia de Manresa i d'Asprer del monestir de Sant Daniel de Girona a l'intendent de la província de Girona. Sense data. (CAT AMSDG MSDG F111).

⁶⁸³ Carta de Martin Matute, governador eclesiàstic del bisbat de Girona, a l'abadessa Ignàsia de Manresa i d'Asprer del monestir de Sant Daniel de Girona. 7 desembre 1846. (CAT AMSDG MSDG F111).

⁶⁸⁴ Esborrany de la carta de les abadesses de Sant Daniel de Girona, Santa Maria de Cadins del Mercadal, Santa Clara de Girona i les caputxines a la reina Isabel II d'Espanya. Sense data. (CAT AMSDG MSDG F111).

Bienni Progressista (1854-1856), una nova onada desamortitzadora prengué més força i la situació canvià.

L'1 de maig de 1855 es promulgava la llei del ministre d'Hisenda Pascual Madoz. Una llei que anava molt més lluny que la resta de lleis desamortitzadores promulgades fins aleshores,⁶⁸⁵ afectant:

Todos los predios rústicos y urbanos, censos y foros pertenecientes al Estado, al clero, a las ordenes militares de Santiago, Alcántara, Caltrava, Montesa y San Juan de Jerusalén; de cofradías, obras pías y santuarios; el secuestro del ex-infante Don Carlos, a los propios y comunes de los pueblos; a la beneficencia, a la instrucción pública y qualquiera otros pertenecientes a manos muertas, ya estén o no mandados vender por leyes anteriores.⁶⁸⁶

Si Sant Daniel se salvà dels efectes de la desamortització de Mendizábal i de les pressions del intendent de la província de Girona, la de Madoz els caigué de ple i des dels primers moments. Un fet que la comunitat devia percebre inevitable a jutjar pel petit inventari que l'arxivera del monestir, Francesca Xavieria Germén, va elaborar dos mesos abans que sortís publicada la llei desamortitzadora de Madoz.

El 2 de març de 1855 Francesca Xavieria signava un petit inventari, escrit en un full plegat en quartilla, que ella mateixa havia elaborat de les set caixes en què es trobava guardat en aquells moments l'arxiu del monestir.⁶⁸⁷

Nota y caixa 1 ^a	Caixa 3 ^a
Ofici de la camareria	En esta caixa 3 conté tots los papers que no pogué mirar lo senyor Castelló y per lo tant se han de mirar.
Ofici de la pieteria	
Ofici del priorat	
Ofici de Santa Margarida de Calonge	1 plech de pergamins de arxivació
un llevador que conté tots los oficis	1 llibre de capbreuacions de Madremaña
1 fardo dels pobles que conté Masanet y Setcasas	1 plech que Dr Benet nos entregà per el còlera

⁶⁸⁵ Francisco Marti Gilabert afirma que la desamortització de 1855 «fue la mayor de todas las anteriores y la que alcanzó el máximo volumen de remates. [...] estuvo vigente –contando con las supresiones y reanundaciones, hasta finales del siglo XIX». Francisco MARTI GILABERT. *La desamortización española*. Madrid: Ediciones Rialp, 2003, p. 81.

⁶⁸⁶ CONGOST COLOMER, p. 8.

⁶⁸⁷ Inventari de les set caixes de l'arxiu de Sant Daniel de Girona fet per l'arxivera Francesa Xavieria Germén. 2 març 1855. (CAT AMSDG MSDG F111).

1 plech de Tordera y Hostalrich	1 plech de Montfullà y Vilablereix
1 plech de Vilamaya	1 plech de Salitje
1 plech de Torallas y Setcasas	7 llibras de capbrevacions autènticas
1 plech de Ayguaviva	1 llibre de capbrevacions de Valldemaria
1 plech de Borgoña	Caixa 4
1 plech de Corsà y Casavells	Oficii de la sacristia
1 plech de Figueras y Castelló	Oficii de Santa Margarida de Rosas
1 plech de Canet de Adri	1 plech de pergamins de varios pobles
1 plech de Gallinés	1 llibre mestre de arxivació
1 plech de Riudellots de la Selva	1 llibre anomenat de Rapartori
1 plech de Masanas	13 llibres entre de capbrevacions simples y autènticas
1 plech de Salt y Santa Eugènia	
1 plech de Maiá	2 llavadors
1 plech de Vilablareix	Caixa 5ª
1 plech de Fornells	3 llibres que se han de mirar que eran en lo de Madremaña
1 plech de Fallinas	
1 plech de Caldas	33 llibres biennals
1 plech de Sant Andreu Salou	1 llevador de censals de la centuria 1600
1 plech de la sacristia	2 llibres de capbrevacions autènticas
1 plech de Sant Gregori	1 plech de recibos del senyor Casabosca procurador
1 plech de varios pobles	
2ª caixa	1 plech de Montilivi
Oficii de la infermeria	1 plech de paprers que se han de mirar
1 llibre de arxivació de Madremaña	1 plech de Gerona
1 fardo de Valldemaria	1 plech de la Pera y Púbol
1 plech de Casà de la Selva	Caixa 6ª
1 plech de Sant Martívell	Esta caixa conté asuntos apostòlics
1 plech de la camareria	Caixa 7ª
1 llibre de capbreus de Valldemaria	Que conté los biennals antichs y altres llibres y paprers que se han de mirar
1 plech de Cruyllas, Sant Sadurní y Fitor	
1 plech de actes vells	
1 plech de Camdurà y Camllonch	
2 plechs de actes y comptes del procurador	
llibre del abecedari general del monastir	
1 plech de Mollet y Vilarroja	

Sant Daniel, dia 2 mars de 1855
Francesca Javiera Germén arxivera

Un breu document que ens permet copsar per sobre el contingut i la situació de l'arxiu en aquells moments. Primerament, es fa palès que el fons es conservava repartit en set caixes. Podria ser que fossin encara les caixes de transport que el procurador Molatier

va utilitzar als inicis de la Guerra del Francès per dur l'arxiu monàstic de la Vall de Sant Daniel a dins de Girona, i de dins la ciutat al monestir el 1819. De fet, sabem que el 1829 l'arxiu estava instal·lat en algun moble alt, ja que la comunitat va comprar una escala per ús de l'arxiu.⁶⁸⁸ La qual cosa ens indica que, tant si les caixes eren les de 1808 com si no, l'arxiu va ser tornat a instal·lar en caixes després de 1829. Qui ho va fer i perquè? Els llibres de procura d'aquesta cronologia no ens ajuden a escatir el qui o el quan. A part del buit documental entre 1835 i 1841, els llibres que s'han conservat ja no mostren una comptabilitat registrada dia a dia pel procurador, sinó només les grans despeses per conceptes (com: «diner entregat a la Ilustre Abadesa per atendre y anar pagant los gastos que se oferescan», «contribució del culto y clero», «conducta de metges», alguna despesa de censos i, de tant en tant, algun «extraordinari»). Així, no podem saber en exactitud el moment que es decidí tornar a disposar l'arxiu en caixes, tot i que bé podria ser durant les inestabilitats de la Primera Guerra Carlina, l'estira i arronsa amb l'intendent de Girona quan va sol·licitar la relació de béns al monestir o el mateix 1855, davant la previsió del que s'estava preparant per una nova desamortització.

Algunes de les anotacions que deixa escrites l'arxivera fan pensar en una possible actuació a l'arxiu en aquells moments. Així, Francesca Xaviera Germén fa l'inventari de les caixes a mitges, indicant amb molt més detall les dues primeres caixes que les restants. A partir de la tercera caixa ja fa constar que hi ha documentació que s'ha de mirar, és a dir, que encara no s'ha identificat. També indica que qui no se l'ha mirat és «lo senyor Castelló». El document no especifica qui era el senyor Castelló ni perquè es mirà part de la documentació de l'arxiu. L'únic Castelló que documentem proper a aquestes dates és Anton Castelló i Vila, causídic de Figueres, qui exercí com a procurador de l'Empordà pel monestir el 1828 i 1829, quan establí pactes amb Sant Daniel de Girona per arreglar algunes capbreuacions de les propietats del monestir a l'Empordà.⁶⁸⁹ Podria ser doncs, que Anton Castelló revisés el fons de Sant Daniel a

⁶⁸⁸ Llibre del pagat pel procurador Marc Custí del monestir de Sant Daniel de Girona. 1828-1831. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 42 p. 50). Vegeu nota 646, pàgina 249 del present estudi.

⁶⁸⁹ Pactes entre el monestir de Sant Daniel de Girona i Anton Castelló i Vila, causídic de Figueres, per arreglar algunes capbreuacions de l'Empordà. 11 juny 1828 i 12 juny 1829. (CAT AMSDG MSDG D110).

l'entorn de 1828-29, en el moment que ha d'elaborar aquesta nova capbreu que li fou encarregada i de la qual no en sabem res més, ja que no s'ha conservat cap capbreu d'aquesta cronologia. En tot cas, aquesta referència mostra com, malgrat el paper actiu en la descripció que, ara sí, desenvolupa la monja arxivera en el fons monàstic, continua recolzant-se en l'aulixi extern d'un professional que se'ns identifica com causídic i capbreuador de la comunitat. Ja que, encara que ella mateixa elabora aquest petit inventari del fons en les seves caixes d'instal·lació, fa constar que és el senyor Castelló qui ha revisat la documentació i aquella que no ha revisat no escriu el què és perquè «se han de mirar», símptome inequívoc que el pes de la gestió de l'arxiu no el porta l'arxivera de la comunitat, que continua essent la figura custòdia del fons. Amb tot, una figura custòdia que no pel fet de ser custòdia, enlloc de gestora, ha de ser aliena al coneixement de les escriptures i el seu contigut. Car, quan Jaime Villanueva visita el monestir de Sant Daniel vers el 1850 per elaborar la seva obra *Viage literario a las iglesias de España*, consultà l'arxiu i parlà amb una monja, de la qual deixà escrit que: «No fue menor la complacencia que tuve en oír a una docta monja que con sus largos años y conocimientos paleográficos ha llegado a conocer toda la localidad antigua de aquella casa, copiando por si misma la mayor parte de las inscripciones sepulcrales que hay en sus claustros».⁶⁹⁰

Malgrat que no indica el nom de la monja de Sant Daniel, Villanueva podria haver parlat amb l'arxivera Francisca Xaviera Germén durant la seva consulta a l'arxiu. En tot cas, ens confirma l'existència a mitjans del segle XIX d'una monja a Sant Daniel d'edat avançada amb amplis coneixements paleogràfics i un clar interès per la història de la casa. Un perfil que podriem equiparar perfectament al de l'arxivera major que hem anat documentat fins el moment i que també trobem unes dècades més tard al monestir de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona.

En aquest últim monestir, a la segona meitat del segle XIX i primer dècada del XX, la germana arxivera de la comunitat, Plàcida Genescà, desenvolupà una extensa actuació a l'arxiu monàstic amb el suport del prevere Joaquim de Plandolit. Aquest dugué a terme bona part de la descripció i transcripció dels pergamins del fons, però aquesta

---

⁶⁹⁰ VILLANUEVA, vol. XIV, p. 158.

fou tan sols una part de la intervenció arxivística que Genescà feu en l'arxiu de Santa Clara. Que delegués o s'ajudés de Plandolit per la transcripció del pergamins no nega l'evident pes que exercir la figura de Plàcida Genescà en la nova configuració del fons a inicis del segle xx. Malgrat que no podem documentar pel cas de Sant Daniel una actuació similar per part de Francisca Xavieria Germén, si que la seva figura té certes similituds a la de Plàcida Genescà i bé podriem equiparar en bona mesura el paper desenvolupat per Castelló a Sant Daniel al dut a terme per Joaquim Plandolit a Santa Clara.⁶⁹¹

Retornant a l'inventari de Germén, aquest és massa sumari per poder analitzar el contingut de l'arxiu en aquells moments o, fins i tot, per identificar possibles pèrdues. Nogensmenys, permet deduir com, en gran part, el fons encara conservava l'estructura donada per Miquel Caselles i Jeroni Sitjar més de cent anys abans. S'indica que: els pergamins i papers continuen en plechs per entitats territorials (generalment un o dos pobles); la documentació relativa als oficis o càrrecs de la comunitat també manté la seva unitat, així com els documents comptables i els llibres de procura biennals; els privilegis i la resta de documents provinents del Papa segueixen junts, i l'antiga sèrie de capbreus generals també es manté força unida. Amb tot, es percep cert desgavell, sobretot amb els llevadors de censos, però també amb la distribució de la documentació dins les caixes, ja que no sembla respondre a cap diferenciació o organització prèvia, sinó més aviat a les possibilitats de capacitat de les mateixes caixes i del volum del documents que podia cabre en una o altra. Les principals diferències respecte el que havíem anat trobant fins al moment, resideixen en la identificació dels priorats externs (Priorat de Santa Margarida de Roses o el Priorat de Santa Maria del Mar de Calonge),⁶⁹² s'identifiquen ara com a oficis, al mateix nivell que la cambreria, la pieteria, el priorat de Sant Daniel o la sagristia, per exemple. També cal destacar

⁶⁹¹ Per un estudi més ampli d'aquesta actuació i de les figures de Plàcida Genescà i Joaquim de Plandolit vegeu: Núria JORNET-BENITO; Irene BRUGUÉS MASSOT; Coloma BOADA CATASÚS. L'arxiu de Santa Clara de Barcelona. A: BRUGUÉS MASSOT Irene; JORNET-BENITO Núria; BOADA CATASÚS Coloma (dirs.). *Diplomatari de la col·lecció de pergamins del monestir de Santa Clara de Barcelona (1039-1241)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2017 (en premsa).

⁶⁹² L'arxivera Germén identifica el priorat de Calonge com a Santa Margarida de Calonge enlloc de Santa Maria del Mar de Calonge. Entenem que es tracta d'una confusió entre els noms dels dos priorats, Santa Margarida de Roses i Santa Maria del Mar de Calonge, en el moment d'elaborar l'inventari, ja que en cap document conservat a l'arxiu es parla del petit monestir de Calonge com de Santa Margarida.

l'absència absoluta de referència a documents de comunitat, com ara cartes de professió, llibres d'actes, desapropis, eleccions i benediccions d'abadesses, etc. Per bé, que podrien trobar-se entre la documentació que la germana Germén indica que encara s'ha de mirar o en algun altre indret del monestir. Probablement aquesta segona opció és més plausible, ja que la documentació detallada a l'inventari és la corresponent al patrimoni monàstic i a la seva gestió, que de fet és la documentació que l'Estat necessitava per a la seves desamortització i posterior venda. Amb la qual cosa, la seva col·locació en les caixes de transport podria respondre en un intent d'amagar aquesta documentació dels oficials desamortitzadors de l'Estat que ja feia temps que els hi reclamaven informació i documentació dels seus béns.

Mig any després d'elaborar aquest inventari, l'agost de 1855, a Sant Daniel de Girona li eren segrestades totes les seves possessions, el que comportà la confiscació de part del fons monàstic, aquella documentació que acreditava la propietat de les mateixes i encara es trobava instal·lada a l'arxiu.

L'onze d'agost de 1855, Francesc Miralles i Roger, administrador principal de la Comisión principal de ventas de bienes nacionales de la Provincia de Gerona, envià una carta a l'abadessa Maria Gràcia Quintana i de Ferrer de Sant Daniel confirmant-li que el governador de la província va rebre l'ofici del bisbe Florencio Lorente de Girona, de cinc del mateix mes i any, a on li manifestava que ja havia donat la instrucció a la comunitat de Sant Daniel «para que estas oficinas puedan pasar a incautarse de los bienes y rentas de ese monasterio por medio de los llevadores y libros de asiento, quedando los archivos a disposición de esta Comisión principal». Així mateix, Francesc Miralles procedí a notificar a l'abadessa que «dicha operación empezaran a efectuarla las oficinas el lunes a las ocho de la mañana, pasando al efecto a ese monasterio». Per la qual cosa li demanà que, havent-la avisat amb antel·lació, ho tingui tot preparat per tal d'incomodar el menys possible a les monges i al mateix temps pugui donar les «disposiciones convenientes para que su procurador, síndico o administrador de los referidos bienes, concurriera a la operación por si tenia que ovillar alguna dificultad ya que tal vez, él más bien que Vuestra Señora y demás señoras religiosas, podrá

verificarlo». ⁶⁹³ Donant per suposat que les monges no tenien el coneixement suficient sobre el fons i l'administració de les seves propietats.

El catorze d'agost de 1855 es duia a terme la incautació. Per l'acta de la mateixa i la crònica que en redactà l'arxivera Germén, ambdues conservades a l'arxiu del monestir de Sant Daniel, ⁶⁹⁴ sabem que hi assistiren: Francesc Miralles, administrador principal dels béns desamortitzats, Isidre Blanco, comptador de l'Hisenda pública de la província de Girona, dos escribans (un d'ells Francesc Grau, qui n'aixecà l'acta), Martín Matute, protector del monestir, l'abadessa Maria Gràcia Quintana i les dues arxiveres (una de les qual era la mateixa Francesca Xavieria Germén).

Després d'haver obtingut el permís del bisbe de Girona per entrar en la clausura, Francesc Miralles i els seus companys arribaren al monestir a tres quarts de nou del matí del 13 d'agost de 1855. Dins els esperaven l'abadessa amb les dues arxiveres i el senyor protector del monestir, però no el procurador com havia demanat per carta Francesc Miralles a l'abadessa. Tots vuit es dirigiren a l'arxiu, davant del qual Miralles sol·licità que se'ls facilités l'entrada a l'arxiu i «hiceran entrega de los libros, documentos, pergaminos, legajos y de todos aquellos antecedentes que en sus archivos custodiaran y que esclarecieran las cargas y créditos a favor o en gravamen de la comunidad y su convento». ⁶⁹⁵ Però, segons la mateixa acta, les tres monges respongueren que no els era lícit ni prudent prendre part en la entrega de la documentació, per la qual cosa simplement els entregaren les claus per obrir l'arxiu. En aquest punt, Germén subratlla les paraules de resposta de l'abadessa Quintana: «lo que contestó la Muy Ilustre Señora abadesa (en nombre de todo el cabildo), que nunca ella se los entregaria, que no se oponía si se los querían tomar, aunque no prestaba su consentimiento». ⁶⁹⁶ Unes paraules que l'arxivera ressalta, denotant l'acta de

---

⁶⁹³ Carta de Francesc Miralles i Roger a l'abadessa de Sant Daniel de Girona. 11 agost 1855. (CAT AMSDG MSDG F111).

⁶⁹⁴ Acta de la incautació dels documents de l'Arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona. 14 agost 1855; i Crònica de la incautació de l'arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona. agost 1855. (CAT AMSDG MSDG F111).

⁶⁹⁵ Acta de la incautació dels documents de l'Arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona. 14 agost 1855. (CAT AMSDG MSDG F111).

⁶⁹⁶ Crònica de la incautació de l'arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona. agost 1855. (CAT AMSDG MSDG F111). Vegeu la transcripció de tota la crònica a l'annex 3 del present estudi.

desobediència i resistència pacífica que la comunitat féu a través de la seva representant. Una desobediència que mostra la fortalesa de consciència de les monges de Sant Daniel i alhora fa palès la seva precària i dèbil situació davant tot el procés desamortitzador. Podem veure l'ànim de la comunitat i de la seva arxivera després de la incautació de l'arxiu, a través de les paraules en què Germén conclou la seva breu crònica:

[...] Y por la mañana del dia 14 concluyeron el inventario y se nos llevaron los papeles del archivo sin nuestro consentimiento, de lo que doy fe, Francisca Javiera Germén, arxivera. Cuya relación pongo en el mismo archivo para que las señoras venideras se penetren de todos nuestros padecimientos por el espacio de 20 años, de riezos de representaciones, al último, Diós lo ha permitido. Se practicaron las diligencias posibles, como se podran penetrar, más todo ha sido en vano.⁶⁹⁷

Unes paraules de desconsol i abatiment després d'anys de resistència i lluita constant de la comunitat (des de l'intent de desamortització de la casa de la Confraria de Jesús, Maria i Josep el 1800), que Germén veu aleshores que han estat en va i resignada acabava dient, quasi amb despit, que Déu ho ha permès.

Aquest episodi de la història de Sant Daniel narrat per la seva arxivera major, encara que breu, ens mostra una nova faceta o funció de les monges arxiveres de Sant Daniel: la de cronista de la comunitat. Aquesta és una funció que trobem documentada molt abans en el monestir de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona, per exemple. Quan l'arxiver Sebastià Roger feu l'actuació al fons d'aquest monestir a finals del segle XVI inicià el *Llibre de coses memorables y senyalades succehides e que-s succehiran en lo monestir de Santa Clara de Barcelona*,⁶⁹⁸ que continuà la comunitat fins el 1940 «siguiendo el aviso dado por el archivero Sebastián Roger en 1598 a las religiosas para que continuaran siempre el *Libro de las cosas dignas de memoria* por él empezado».⁶⁹⁹ Com diu Núria Jornet, de l'actuació de Sebastià Roger es desprèn la visió que ell tenia de l'arxiver, exposant que mentre posava ordre a l'arxiu, veié la necessitat de fer una

---

⁶⁹⁷ *Ibidem*.

⁶⁹⁸ *Llibre de les coses dignes de memòria del monestir de Santa Clara de Barcelona*. 1599-1895. (CAT AMSBM MSCB 1.5. Cròniques núm. 742).

⁶⁹⁹ *Libro de las cosas dignas de memoria de este Real monasterio de San Anton y Santa Clara de Barcelona*. 1895-1936. (CAT AMSBM MSCB 1.5. Cròniques núm. 590 p. 0v).

crònica «a traça de vertader archiver», associant de forma indissoluble la feina d'arxiver de la de cronista o historiador. Ho remarca en el toc d'atenció que deixa escrit a la comunitat:

Si fossen estades un poc més curoses les monges antigues de dit monestir, no crec que vingués jo d'elles a dir que sols se curaven del cor y filoses, és molt bé pensar que y ha moltes coses dignes qui posen a mode de Ystòria y d'elles se fassa molt bona memòria y que s'entenguen y vinguen oyr.⁷⁰⁰

Una doble funció que fins ara no hem trobat a Sant Daniel. De fet, l'arxiu d'aquest monestir no conserva cap llibre de la crònica de Sant Daniel ni s'ha trobat mai cap referència que ens fàci pensar que algú dia existí un document d'aquesta tipologia i funció. Les cròniques o notes de tipus històric, que es troben entre la documentació del fons de Sant Daniel, sempre són dins de documents aliens a aquest tipus d'informacions, però que per causes exepcionals inclouen algú element d'aquest tipus. Per exemple: la breu crònica sobre la presa del monestir i l'abadia per l'abadessa Eleonor Farnés i de Marimon acabada de confirmar, que el procurador Jeroni Sitjar oncle feu constar en el seu llibre de procura del bienni de 1751-1752;⁷⁰¹ la nota al lector que l'escrivà Joan Saurís, del vicariat eclesiàstic de la ciutat de Girona, va fer constar a l'inici del *Llibre d'escriptures antigues de la relíquies de Sant Daniel i del Sant Dubte del monestir de Sant Daniel de Girona* per informar i al mateix temps justificar perquè s'havia hagut de fer de nou aquest document després de la guerra de Successió;⁷⁰² o el text que escriu l'anònim de Madremanya a l'inici de l'instrument de descripció que elaborà, argumentant el perquè de l'actuació després del desgavell que l'arxiu patí durant la Guerra Gran.⁷⁰³

Una dinàmica similar es documenta al monestir de Sant Pere de les Puel·les que, al marge de la crònica fundacional del monestir,⁷⁰⁴ només conserva petits escrits

---

⁷⁰⁰ JORNET-BENITO, *Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona*, p. 500.

⁷⁰¹ Llibre d'entrades i sortides del procurador Jeroni Sitjar i Boix del monestir de Sant Daniel de Girona. 1751-1752. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 10 p. 49).

⁷⁰² Llibre d'escriptures antigues de la relíquies de Sant Daniel i del Sant Dubte del monestir de Sant Daniel de Girona. 1716-1815. (CAT AMSDG MSDG G126 p. 2).

⁷⁰³ *Llibre de arxivació de Madremanya y sus veynats*. 1804. (CAT AMSDG MSDG D116 núm. 5 p. 1-5).

⁷⁰⁴ *Crònica i primera fundació del monestir de Sant Pere de Barcelona*. Segle xvii. (CAT AMSPP MSPP Cròniques núm. 1). Vegeu la seva transcripció a: Stefano M. CINGOLANI. *Crònica de Sant Pere de les*

memorístics d'episodis o fets concrets escrits en fulls solts o entremig d'altres llibres, com Sant Daniel de Girona. En són bons exemples la crònica de la visita de la reina Maria Lluïsa Gabriela de Savoia el 1701,⁷⁰⁵ la crònica de l'estada de l'arxiduc Carles d'Àustria durant el setge de Barcelona de 1706,⁷⁰⁶ o la crònica de la fugida del monestir i estada a Vilafranca durant la Guerra del Francès,⁷⁰⁷ per citar-ne algunes.

Però, a diferència de Sant Pere de les Puel·les, on aquestes breus cròniques són redactades per alguna monja de la mateixa comunitat amb la voluntat de deixar memòria a les esdevenidores; a Sant Daniel de Girona els autors d'aquests textos cronístics són gairebé sempre els procuradors o escrivans. La diferència rau, doncs, en què són els propis procuradors o escrivans que en el moment en què estan elaborant el document en qüestió veuen la necessitat de deixar constància del context que dur a fer aquell document. Per tant, la voluntat de redactar aquests textos i deixar constància dels fets històrics desencadenants, difícilment sorgia de l'abadessa o de la comunitat, sinó més plausiblement del mateix procurador o escrivà. Tan sols hi ha una excepció a aquesta regla, anterior a la crònica de Germén, l'escrit de la secretària del monestir que feu constar, per ordre de l'abadessa al final del llibre de procura de Miquel Caselles del bienni de 1677-1679, els fet ocorreguts amb aquest procurador al mateix temps que avisa que aquell llibre no es prengui com exemple de la gestió comptable de la comunitat.⁷⁰⁸

Com l'abadessa i secretària de 1679, Francesca Xaviera de Germén escriu la crònica, la qual anomena relació, per deixar constància dels fets viscuts a les monges futures: «Cuya relación pongo en el mismo archivo para que las señoras venideras se penetren

---

Puel·les. Edició crítica [en línia]. Alacant: Biblioteca Virtual Joan Lluís Vives, 2006 [consulta: 10 de desembre de 2016]. Disponible a: <<http://www.cervantesvirtual.com/nd/ark:/59851/bmchm5m1>>; i Montserrat CABRÉ. *Crònica de Sant Pere de les Puel·les. Anònim* [en línia]. Barcelona: Duoda, Centre de Recerca de Dones - Universitat de Barcelona, 2004-2008 [consulta: 10 de desembre de 2016]. Disponible a: <<http://www.ub.edu/duoda/diferencia/html/ca/primario22.html>>.

⁷⁰⁵ Visita dels monarques. Segle XVIII. (CAT AMSPP MSPP Cròniques p. 3). BRUGUÉS MASSOT, «Els monestirs de benedictines de Barcelona», p. 179-180.

⁷⁰⁶ Crònica de l'estada de l'arxiduc Carles d'Àustria al monestir de Sant Pere de les Puel·les durant el setge borbònic de l'abril del 1706. c. 1706. (CAT AMSPP MSPP Cròniques). Vegeu també: MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA, p. 22; i BRUGUÉS MASSOT, «Els monestirs de benedictines de Barcelona», p. 180-181.

⁷⁰⁷ Crònica de l'estada de la comunitat de Sant Pere de les Puel·les al monestir de la Mare de Déu del Carme de Vilafranca. 1808. (CAT AMSPP MSPP Cròniques).

⁷⁰⁸ Llibre de procura. 1677-1679. (CAT ACA ORM Hisenda-Monacals Volums núm. 1728 p. 150).

de todos nuestros padecimientos». ⁷⁰⁹ És aquest el primer cop que podem documentar l'arxivera de Sant Daniel de Girona exercint també de cronista de la comunitat amb la voluntat clara de deixar plasmada la memòria de la comunitat.

Tornant a l'acta d'incautació del catorze d'agost de 1855, els quatre oficials desamortitzadors, en presència de l'abadessa i les dues arxiveres, procediren a redactar l'inventari ⁷¹⁰ dels documents que el dia anterior havien aplegat i que s'emportaren tot seguit.

Número en orden	Documentos inventariados	Materias que contienen
1	Legajo del mes de enero	Un atado con cuatro documentos en pergamino y treinta y cuatro copias de escrituras de imposición de censales
2	Idem del mes de febrero	Un atado con nueve pergaminos y veinte y una copias de escrituras de imposición de censales
3	Legajo del mes de marzo	Un atado con cuatro pergaminos y veinte y seis copias de escrituras de imposición de censales
4	Idem del mes de abril	Un atado con cinco pergaminos y veinte y nueve copias de imposición de censales; y a más una escritura en pergamino que tiene dentro diez copias de escrituras de idem
5	Idem del mes de mayo	Un atado con cinco pergaminos y treinta y cuatro copias de escrituras de imposición de censales
6	Idem del mes de junio	Un atado con cinco pergaminos y treinta y una copias de escrituras de imposición de censales
7	Legajo del mes de julio	Un atado con diez pergaminos y veinte y siete copias de escrituras de imposición de censales
8	Idem del mes de agosto	Un atado con cuatro pergaminos y veinte y una copias de escrituras de imposición de censales
9	Idem del mes de setiembre	Un atado con diez pergaminos y treinta y cuatro copias de escrituras de imposición de censales
10	Idem del mes de octubre	Un atado con nueve pergaminos y veinte y ocho

⁷⁰⁹ Crònica de la incautació de l'arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona. agost 1855. (CAT AMSDG MSDG F111).

⁷¹⁰ Acta de la incautació dels documents de l'Arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona. 14 agost 1855. (CAT AMSDG MSDG F111).

		copias de escrituras de imposición de censales; y además siete copias de capbrevaciones
11	Legajo del mes de noviembre	Un atado con cinco pergaminos y treinta y tres copias de escrituras de imposición de censales
12	Idem del mes de diciembre	Un atado con quinze pergaminos y treinta y cuatro copias de escrituras de idem
13	Otro de diferentes meses	Dos pergaminos y veinte y dos copias de escrituras de idem
14	Otro de idem idem	Seis pergaminos de idem idem
15	Otro idem idem	Cinco pergaminos de idem idem
16	Legajo de diferentes meses	Cuatro pergaminos de escrituras de idem
17	Otro idem	Treinta y dos copias de escrituras de censales redimidas
18	Un libro	En su rótulo se lee: «Mansos Miralles y Presas y casas petitas y llurs dependèncias de San Daniel», contiene lo siguiente:
	Atado	Un atado con copias de escrituras de establecimiento
	Un cuadernito	Varias escrituras de venta y ocho documentos más, también de escrituras
	Otro	En su rótulo dice: «De pertenencias de casa Miralles contiene noticias y escrituras escritas en papel blanco»
	Atado	Veinte y un documentos y noticias
19	Un libro rotulado:	«Libre del actes pertañents a la compra del mas Miralles» de 193 folios
20	Un legajito en su rótulo dice:	«Mas Pagès de la Sala» y contiene varios documentos averiados y rotos por aguas, la mayor parte ilegibles
21	Un libro en pergamino	De los enfiteotas que hagan venta de las cosas que se enagenen en directo dominio de la Ilustre Señora abadesa del convento de San Daniel
22	Libro	Llevador de las rentas de la Señora Dona Balbina Alemany
23	Un libro	Cuenta de Jaime Fàbrega como a procurador de las señoras monjas que principia en junio de 1661 y acaba en 1662

24	Un cuaderno llevador o capbreu	Principia en 1617 con hojas averiadas e ininteligibles
25	Libro	Cuaderno de la Señora Dona Aldonsa Salellas y Jaltruch
26	Una real cédula del Rey Don Fernando séptimo dada en 22 octubre de 1829 a la Señora abadesa y cabildo de monjas de San Daniel	Sobre concesión de un territorio que pidieron para causas civiles solamente a fin de cabrear
27	Un legajo en cuyo rótulo dice:	«Actes vells». Señalado con el nº 15 que continene anotaciones y copias en papel blanco de varias escrituras en 29 separaciones, la mayor parte averiadas y casi en su totalidad ininteligibles
28	Un cuaderno voluminoso antiguo y muy deteriorado por haver sido mojado, con cubierta de pergamino	Principia en 1760 y dice cuaderno de la antigua cabrevación del pueblo de Madremaña
29	Un libro manuscrito sobre arancel	Escrituras de los negocios del monasterio, oficios y beneficios así regulares como seculares, desde 1528 a 1561
30	Otro libro con cubierta de pergamino	Se lee «Censales año 1746»
31	Escritura	Una copia en papel blanca de una escritura antigua sin fecha que habla de redención de censos
32	Un llevador antiguo	Censos y censales
33	Cuaderno cobrador	Años 1735 y 1736
34	Cuaderno cobrador	Censales
35	Cuaderno cobrador antiguo muy deteriorado y roto	/
36	Un cuaderno	Censales de la Señora Dona Margarita Copons 1637
37	Dos libros en pergamino	Copias simples de documentos
38	Un libro	Laudemios del monasterio año 1773
39	Un libro	Llevador de censales de 1515
40	Un libro antiguo	Señas de propiedades de censales y violarios de 1727
41	Seis cuadernos de	Censos

	llevadores antiguos	
42	Otro	Idem
43	Cinco cuadernos	Idem
44	Doce libros antiguos	Llevadores cuentas y otras cosas
45	Diez idem	De idem
46	Un libro	Censales del General de Cataluña
47	Ocho libros	Llevadores cuentas y otras cosas
48	Siete libros	Llevadores cuentas y otras cosas
49	Un legajito de papeles antiguos y arenados dentro un libro en pergamino	

Prenent com a referència l'inventari de l'acta, foren cinquanta-un llibres, cent-tres pergamis, divuit quaderns, vint-i-un lligalls i quatre-cents quinze documents els que constituïren les quaranta-nou unitats documentals (simples i compostes) que s'endugueren els agents de la venda de béns desamortitzats de la província de Girona de l'arxiu del monestir de Sant Daniel. Amb tot, l'acta conclou que:

Estos y no otros son los documentos hallados en el archivo del convento de monjas de San Daniel, y por disposición de dichos señores administrador y contador, y sin perjuicio de ampliarse el presente inventario o formarse otro de nuevo siempre que se sepa la existencia de otros documentos; mandaron suspender el acta ordenando que extendiendo el presente inventario por duplicado, se entregara uno a la Ilustre Señora Abadesa para que tuviera el más verídico conocimiento de los documentos que en nombre del Estado se habían incautado.

Unes paraules que denoten la intuïció dels oficials que existia més documentació del fons de la que havien trobat aleshores a l'arxiu. De fet, en un carta de catorze dies més tard, Francesc Miralles recorda a l'abadessa que:

Al pasar a incautarme de los bienes y rentas de ese monasterio, incorporándose estas oficinas de los papeles referentes a dichas rentas, observé a Vuestra Ilustre que faltaban los llevadores maestros y libretas de cobranza. Y habiendoseme contestado que estos probablemente los tendría el Señor Juez, en fecha 16 del actual se los

reclamé. Y como tan solo dicho Señor se hubiese incorporado, por efecto de cierta causa contra Don Benito Adroer, procurador de ese monasterio, de un libro de cargo que me ha entregado y obra en estas oficinas, espero de Vuestra Ilustre se servirá manifestarme a la mayor brevedad, cuales sean los llevadores y demás documentos originales que deban obrar en casa del citado procurador Señor Adroer, para mandar recogerlos [...], o bien servirse Vuestra Ilustre dar las ordenes convenientes para que por el encargado o encargados de dicho Señor procurador (toda vez que este ausente) me sean entregados cuanto antes dichos libros maestros o llevadores, que contengan las rentas todas de ese monasterio.⁷¹¹

I acaba la missiva recordant-li que, per disposicions recents, si les oficines de venda de béns desamortitzats no adquireixen el complet coneixement de les rendes d'aquell monestir per falta dels documents que ho acrediten, «podria acarrear-sele grave perjuicio en sus intereses materiales».

De fet, és obvi que la comunitat va amagar bona part de l'arxiu abans que arribessin els oficials estatals, car observant bé l'inventari de tota la documentació que hi havia a l'arxiu i que es van endur, hom es pot adonar que només hi havia la documentació relativa als censals per mesos del monestir, algun llibre o llevador de gestió de censals, llibres i escriptures del Mas Miralles de Sant Daniel, diversos llibres de comptabilitat i algun capbreu vell.

Comparant detingudament l'inventari elaborat per l'arxivera Germén el 2 de març de 1855 amb l'inventari d'11 d'agost de Francesc Miralles i els seus tres companys, podem observar com aquella documentació de gestió patrimonial que trobem a faltar en un inventari apareix en l'altre i viceversa. Així, en l'inventari de Germén no hi ha els censals que trobem en l'acta de incautació, mentre que en el de Miralles no apareixen els llevadors de censos ni els capbreus o actes de capbreuacions per pobles i molt pocs llibres de comptabilitat que la monja arxivera sí va anotar en la seva breu relació del contingut de les caixes. En conseqüència, creiem que l'arxivera Francesca Xavier de Germén, possiblement amb l'ajuda del senyor Castelló (ja que el procurador del monestir Marc Custí es trobava a la fuga i la comunitat hi tenia un plet), preveient una

---

⁷¹¹ Carta de Francesc Miralles i Roger a l'abadessa Maria Gracia Quintana i Ferrer del monestir de Sant Daniel de Girona. 28 agost 1855. (CAT AMSDG MSDG F111).

reactivació dels processos de desamortització del nou govern progressista del general Espartero, van buidar l'arxiu del monestir tot guardant la documentació en caixes, possiblement les mateixes caixes de transport que van utilitzar durant la Guerra del Francès. Una actitud paral·lela a la que documenta Núria Jornet a Santa Clara de Barcelona el juliol de 1835, quan davant els processos d'exclaustració de les institucions regulars, les arxiveres d'aquest monestir paguen a uns homes per «traure los mobles y archiu del monestir».⁷¹²

Però no van buidar tot l'arxiu. Per tal de conservar bona part del fons monàstic, era precís sacrificar-ne una part per enganyar els oficials provincials. Quina part? Tota aquella més antiga i que ja es trobava en mal estat de conservació. Així, són reiterades les descripcions dels documents incautats com «antiguo y muy deteriorado por haver sido mojado», «antiguo», «la mayor parte averiadas y casi en su totalidad ininteligibles», «varios documentos averiados y rotos por aguas, la mayor parte ilegibles», «hojas averiadas e ininteligibles», etcètera. Per tant, eren documents que no suposaven una gran pèrdua ni tampoc podien ser de gran utilitat a l'Estat.

A part de la documentació antiga o en mal estat, també hi deixaren tota la documentació de gestió de censals. Desprendre's dels censals no tenia les mateixes connotacions ni conseqüències que fer-ho dels censos. En primer lloc, perquè el volum documental d'uns i altres no era el mateix, com tampoc ho era el pes econòmic que tenien els censos per la comunitat respecte els censals. En canvi, prescindir dels censos comportava perdre les terres i propietats on residien aquests censos, és a dir, dels capbreus, actes de capbreuació i llevadors de censos, la base econòmica de la seva subsistència, i del cinquanta o seixanta per cent del volum documental del fons.

No obstant, l'abadessa sabia que Francesc de Miralles i Roger coneixia bé la vall de Sant Daniel ja que procedia del Mas Miralles de la vall, comprat per la comunitat el 1767.⁷¹³ Per això, entre la documentació que restà a l'arxiu hi ha diferents documents relatius a aquest mas i a les seves propietats, ja que en cas contrari hagués estat una de les

---

⁷¹² *Compte de càrrech y data del real monestir essent archiveras las senyoras Francesca Grau y Francesca de Quintana. 1827-1848.* (CAT AMSBM MSCB núm. 359). JORNET-BENITO, *Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona*, p. 480.

⁷¹³ *Compra de la masia Miralles. c. 1767.* (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1777).

primeres reclamacions de Francesc Miralles i, a més, hagués pogut suposar un motiu de desconfiança vers la comunitat i el desencadenant de descobrir que les monges havien amagat bona part del fons.

Malgrat les previsions, Francesc Miralles trobà a faltar els llevadors de censos i els llibres de comptabilitat. Si bé és cert que la comunitat sortí del pas diguent-li que potser els tenia el jutge per la causa oberta contra el procurador Adroer, el 28 d'agost Miralles els tornava a reclamar a l'abadessa, amenaçant-la que, si l'Estat no podia incautar-se de totes les rendes del monestir per falta de documentació, hi haurien conseqüències materials per la comunitat.⁷¹⁴

Desconeixem la resposta que l'abadessa donà a Francesc Miralles, però per la documentació que s'ha conservat a l'arxiu del monestir i la que avui es conserva a l'Arxiu Reial de Barcelona procedent d'Hisenda de Girona, sembla que la comunitat se'n ensortí prou bé i no patí cap més confiscació de documentació del seu fons. De fet, dues cartes del gener de l'any següent entre el mateix Francesc Miralles i l'abadessa Maria Gràcia Quintana i de Ferrer, demostren la fermesa d'aquesta última quan Miralles li reclama una relació dels béns produïts pel mas Salvanyà de Sant Daniel durant l'última dècada (1845-1855), per tal que «la contaduria de Hacienda pública pueda proceder a la capitalización del manso Salvañá».⁷¹⁵ A aquesta petició, l'abadessa respongué que:

[...] siento tener que decir a usted que no me es posible complacerle, pues todos los documentos relativos a las rentas de este monasterio en todos conceptos debían de existir en el archivo del que se hizo cargo la Hacienda pública en [14] de agosto último, por cuyo motivo carece de datos para la relación que me pide.⁷¹⁶

Però l'abadessa Quintana no només es va mantenir en la seva posició de no cooperació, sinó que a més a més intentà servir-se de tots els mitjans que tenia al seu abast per endarrerir el màxim possible la venda de les propietats de Sant Daniel, segurament amb

---

⁷¹⁴ Carta de Francesc Miralles i Roger a l'abadessa Maria Gracia Quintana i Ferrer del monestir de Sant Daniel de Girona. 28 agost 1855. (CAT AMSDG MSDG F111).

⁷¹⁵ Carta de Francesc Miralles i Roger a l'abadessa Maria Gracia Quintana i Ferrer del monestir de Sant Daniel de Girona. 9 gener 1856. (CAT AMSDG MSDG F111).

⁷¹⁶ Còpia de la carta de l'abadessa Maria Gracia Quintana i Ferrer del monestir de Sant Daniel de Girona a Francesc Miralles i Roger. 26 gener 1856. (CAT AMSDG MSDG F111).

l'esperança que un nou canvi de govern frenaria la desamortització i la venda de les propietats segrestades, com ja havia passat anys abans.

Per això, el mateix setembre de 1855, quan li arribà la notícia que la «Comisión Principal de Ventas de bienes nacionales de la Provincia de Gerona» procediria a vendre el mas Salvanyà de la vall de Sant Daniel, decidí utilitzar les influències familiars per aconseguir més temps. Va escriure al seu cosí Jaume de Puig perquè fes arribar la carta que li trametia adjunta al seu germà, Anicet Puig. A la carta, Maria Gràcia demanava al seu cosí Anicet que intercedís per ella davant el seu amic Francesc Miralles, per tal que la venda dels béns del monestir es diferís durant un temps. Així mateix li recordava que la situació de la comunitat era molt precària,⁷¹⁷ i s'agreujava per la «circunstancia de haberse diferido la entrada de tu sobrina y mi estimada prima en este monasterio, y haver quedado incompleto el número de doce religiosas del mismo».⁷¹⁸

Avui la documentació expropiada de l'arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona es troba a la secció Monacals-Hisenda de l'Arxiu Reial de Barcelona. Arribaren a aquest arxiu, concretament a la seva antiga seu del Palau del Lloctinent, al carrer dels Comtes 2, de Barcelona, el 12 de novembre de 1919 des de les oficines d'Hisenda de Girona, on havien romàs des de la seva confiscació el 1855. L'arxiver Jesús Martínez Ferrando n'aixecà un breu inventari que va concloure amb les següents paraules:

---

⁷¹⁷ «[...] en medio del gravísimo conflicto en que ya puedes figurare se halla esta afligida comunidad, profundamente afectada, ya por lo ocurrido a nuestro seloso apoderado Don Benito Adroer, quien se halla todavia prófugo sin esperanza de pronto regreso, ya por la espropiación de nuestras rentas, y sobre todo por el inminente peligro de quedar de un dia a otro estinguido este monasterio, respecto de no constar del número de religiosas fijado por el Gobierno de Su Majestat (que Diós guarde), o a lo menor por el grave inconveniente de tener que admitir otras de distinta orden; ha venido a colmar nuestra aflicción la inesperada noticia de procederse ya a la venta del manso Salvañá que posehía este monasterio en el termino de este mismo pueblo». Còpia de la carta de l'abadessa Maria Gràcia Quintana i de Ferrer al seus cosins Jaume i Anciet Puig. 16 setembre 1855. (CAT AMSDG MSDG F111).

⁷¹⁸ Còpia de la carta de l'abadessa Maria Gràcia Quintana i de Ferrer al seus cosins Jaume i Anciet Puig. 16 setembre 1855. (CAT AMSDG MSDG K111).

[...] No encontrándose esta documentación clasificada y debido al poco tiempo que llevo en este archivo, me veo precisado a redactar el presente inventario de la forma más somera. Vale. Jesús Martínez Fernando.⁷¹⁹

I certament, l'inventari que ofereix Martínez és molt sumari, amb tot ens permet observar el destí i el tractament que tingué la documentació del monestir de Sant Daniel de Girona després de la seva incautació a mitjans del segle XIX.

L'inventari, que equivaldria a un document actual de transferència documental, ofereix una breu relació de la documentació objecte d'aquesta transferència des de l'«Archivo de Hacienda de Gerona» fins al, aleshores ja anomenat, «Archivo de la Corona de Aragón». El document s'inicia amb la següent explicació:

Relación de los volúmenes, legajos y pergaminos de carácter histórico, anteriores a 1807 que pertenecieron a las extinguidas órdenes religiosas y que, en cumplimiento de la Real Orden del Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes de 9 de enero de 1918, orden de la 3ra secretaria del mismo Ministerio de igual fecha, otra del interventor General de la Administración del Estado de 2 de agosto siguiente y Decreto del Ilustre Señor Delegado de Hacienda de esta provincia del día 5 del mismo mes, se entregan a Don Eduardo González Hurtebise, jefe del Archivo de la Corona de Aragon.⁷²⁰

Seguidament segueix l'inventari de la documentació entregada, que és consignada tal i com indica el títol anterior en tres grups diferents segons el tipus de suport del document: «volúmenes, legajos y pergaminos». Al mateix temps, els volums són classificats segons la seva procedència, distingint en primer terme si el productor pertany al «clero secular» o al «clero regular», i en segon lloc disposat per poblacions. Al seu torn, els lligalls es divideixen per la seva mida entre «legajos (tamaño 32 x 22)» i «Legajos (tamaño 22 x 17)», i a cada grup s'hi feu constar per ordre els lligalls de cada entitat. Per exemple, entre els lligalls grans el número vint-i-dosè era de Sant Daniel i

---

⁷¹⁹ *Inventario de fondos eclesiásticos procedentes de Gerona*. 12 novembre 1919. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Lligalls sense registre). Document facilitat per Alberto Torra Pérez, subdirector de l'Arxiu Reial de Barcelona i cap de la secció sisèna sobre Ordres religioses i militars. Segons la seva amable informació, aquest document forma part dels inventaris i catàlegs d'aquesta secció i es conserva al despatx del cap de la mateixa per a ús intern.

⁷²⁰ *Ibidem*, p. 1.

entre els petits, el cinquè contenia documents de Sant Daniel, juntament amb altra documentació procedent dels monestirs de Sant Pere de Besalú i Sant Pere de Camprodon i del Mercadal de Girona, i el trenta-dosè papers de Sant Daniel i Santa Maria d'Amer barrejats. Finalment, els pergamins s'hi consignen sense cap mena de distinció sobre la seva procedència, tan sols dividint-los entre pergamins en caixa i solts (en total tres mil sis-cents u) i pergamins en format rotllo, cent seixanta-sis. Al final de tot, s'hi fa constar també el «Cartolario de Bañolas».

Segons la relació oferta per aquest document de transferència, consta que el 1919 arribaren a l'Arxiu Reial de Barcelona procedent d'Hisenda de Girona i pertanyent al monestir de Sant Daniel de Girona, la següent documentació:

- En format volum: «Monasterio de San Daniel, cuentas, cabreos y llevadores... 50»
- En format lligall gran: «22º San Daniel (Gerona)», també el 70 tenia document de Sant Daniel de Girona, juntament amb Sant Esteve de Banyoles i els franciscans de Castelló d'Empúries, i el 83 i 84. Però, tots sense especificar la quantitat exacte de documents que formaven aquest lligall, i que podria equivaldre a un petit fardell.
- En format lligall petit: «5º San Pedro de Besalú, benitos de Camprodon, Mercadal (Girona), San Daniel (id)» i «32º San Amer y San Daniel (Gerona)». Ambdòs lligalls sense especificar-se el contingut exacte que contenien a uns o altres productors indicats.
- En pergami: no s'indica la procedència dels tres mil sis-cents u pergamins conservats dins les catorze caixes ni dels cent seixanta-sis pergamins en rotllo. Sabem però que n'hi havien diversos del fons de Sant Daniel.

Si prenem per referència el nombre de volums de l'inventari, Sant Daniel de Girona és el cinquè monestir amb més documentació decomissada de les vint-i-sis institucions religioses gironines (monestirs, convent, col·legiates i altres esglésies) que foren desamortitzades; només darrera de: la Seu de Girona amb tres-cents cinc volums, Sant Feliu de Guíxols amb cent quatre volums, Santa Maria d'Amer amb seixanta-u, Sant Esteve de Banyoles amb cinquanta-sis i Sant Pere de Roda amb quaranta-vuit.

Analitzant el mateix inventari de transferència, s'observa com la documentació del fons del monestir de Sant Daniel de Girona requisada el 1855 fou duta a la seu d'Hisenda de

Girona a on va ser disgregada i barrejada amb la resta de fons desamortitzats de la província de Girona. Durant el temps que hi fou conservada, va ser objecte d'una nova actuació arxivística, essent classificada, juntament amb la resta de documentació decomissada, segons la tipologia dels suports documentals; és a dir, segons si el document era un llibre o volum, un document de paper solts o formant lligall, o si es tractava d'un document sobre pergamí. Una classificació que respon a una nova forma d'entendre la documentació d'arxiu i que és resultat de la seva desvinculació amb el productor i de la pèrdua de la funció original d'aquesta documentació, la funció primària, administrativa i jurídica. Un cop processada la informació continguda en la documentació, la forma més eficient per conservar aquesta documentació per el seu nou gestor fou la d'optimització de l'espai. Així, conservant la documentació instal·lada pel seu format, s'ocupava el mínim espai possible.

Aquesta classificació donada a Girona, era la mateixa que l'Arxiu Reial de Barcelona utilitzava aleshores i segueix utilitzant avui dia. Per això, quan la documentació d'Hisenda de Girona fou transferida a Barcelona, aquesta no fou objecte d'una nova intervenció, simplement es procedí a incorporar-la en les grans seccions de suports en què es trobava ja la resta de la documentació procedent de monestirs i convents desamortitzats; diluint-se encara més la procedència originària de la documentació.

El resultat d'una política arxivística d'aquesta mena no podria ser altre que el que actualment viu qualsevol que vulgui acostar-se a aquests fons: el desconcert davant la inoperància d'un sistema que no va respectar, ni respecte encara avui, els principis bàsics de l'arxivística, el principi de provenença i de respecte de l'ordre originari. L'arxiver Alberto Torra Pérez, cap de secció Ordes religioses i militars de l'Arxiu Reial de Barcelona, fa aquesta observació al respecte:

«Una hipotètica reconstrucció de los archivos originarios presenta muchas dificultades. Además de las que dimanar de la dispersión, desorganización y pérdida de parte de los fondos, se tendría que contar con la historia de los propios monasterios. Así, por ejemplo, Santa María de Amer y Santa María de Roses estuvieron unidos desde

1598, lo que significó también la unión de sus archivos y la existencia de documentación común a ambas casas desde esta fecha».⁷²¹

El principi de provenença consisteix a respectar l'origen dels fons i a no barrejar-los, és a dir, a no unir documentació provinent de fons diferents. Com és el cas que acabem de veure dels fons monàstics i conventuals desamortitzats al llarg del segle XIX, tot i que el principi fou definit, sistematitzat i publicat el 1841 per l'arxiver francès Natalis de Wailly, cap de la secció administrativa dels Arxius Departamentals.⁷²² El principi de provenença és indestruïble del principi de respecte de l'ordre originari, el primer porta implícit el segon, i aquest afirma que els documents d'una mateixa provenença han de conservar l'organització establerta per l'organisme d'origen.⁷²³

Malgrat ambdós principis, els fons de monestirs, d'ordes religiosos i militars sagrestats durant les desamortitzacions de l'Estat espanyol foren unificats sense tenir en compte la seva provenença ni el seu ordre originari. Bé, de fet sí que es tingué en compte una provenença i un ordre originari: la provenença dels fons unificats pels processos de desamortització, i l'ordre, però no originari, donat per les oficines d'Hisenda durant el segle XIX.

Com a conseqüència d'aquesta actuació i posterior transferència, els documents del fons de Sant Daniel de Girona requisats el catorze d'agost de 1855 es troben avui repartits per les diferents sèries de la secció Ordes religioses i militars, fons de la desamortització eclesiàstica ("monacals") de l'Arxiu Reial de Barcelona.⁷²⁴ Concretament, es troben descrits en el catàleg actual de l'arxiu com a procedents de Sant Daniel de Girona seixanta volums de la sèrie volums «Monacals-Hisenda». D'aquests seixanta volums, quatre no es troben ben identificats i no procedeixen del fons del monestir de Sant Daniel de Girona. Amb la qual cosa, són en realitat cinquanta-sis els volums de la sèrie Volums «Monacals-Hisenda» que procedeixen de

---

⁷²¹ TORRA PÉREZ, p. 127.

⁷²² Emília CAPELL I GARRIGA; Mariona COROMINAS I NOGUERA (coord.). *Manual d'Arxivística i gestió documental*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2009, p. 38-39.

⁷²³ WALNE, p. 134.

⁷²⁴ PARES. *Portal d'Arxius Espanyols* [en línia]. Madrid: Ministeri d'Educació, Cultura i Esport [consulta: 3 de desembre de 2016]. Disponible a: <http://pares.mcu.es/ParesBusquedas/servlets/Control_servlet?accion=11&idAgrupacionSel=2102932&sentido=1&first=1821&last=1830&novedades=false#A2102932>.

Sant Daniel. No obstant, aquests cinquanta-sis documents continuen diferint dels cinquanta volums inventariats en el document de transferència de 1919 i fins i tot dels cinquanta-u llibres que aparèixen en l'acta d'incautació de 14 d'agost de 1855. Fet que cal atribuir el perfil tan sumari d'aquests dos inventaris.

La situació encara és pitjor si ens fixem en la documentació en paper solta, classificada com a «llogalls», o en els documents en suport pergamí, tant si es troben enrotllats com no. En el primer cas, els documents en format llogall del fons de Sant Daniel que entraren a l'Arxiu Reial de Barcelona el 1919,⁷²⁵ i que tenim testimoniats pel corresponent inventari de transferència, no aparèixen en el catàleg de l'arxiu perquè encara no han estat classificats ni descrits. Segons paraules del cap de secció, la documentació procedent d'Hisenda de Girona es troba guardada i instal·lada tal i com ingressà el 1919 en espera de ser tractada. Si prenem com a referència l'inventari de l'acta de 1855 en els tres llogalls que ens consta que ingressaren el 1919 hi haurien de haver-hi divuit quaderns, vint-i-un llogalls i quatre-cents quinze documents aproximadament.

Pel que fa als pergamins, la secció Ordes religioses i militars de l'Arxiu Reial de Barcelona, tan sols té una sèrie de pergamins dins els fons desamortitzats, és la sèrie «Pergaminos conservados en rotllo», en la qual no consta cap document relatiu a Sant Daniel de Girona. No obstant, el cap de la secció, l'arxiver Alberto Torra Pérez, ens facilità el catàleg provisional de pergamins de la sèrie Pergamins «Monacals-Hisenda», que data de desembre de 1992, en el qual s'hi poden trobar seixanta-tres pergamins relatius a Sant Daniel de Girona. Nogenysmenys, aquest seixanta-tres pergamins tampoc són els cent tres que consten en l'acta d'expropiació de 1855.

En conseqüència, a dia d'avui no podem valorar definitivament la pèrdua documental que suposà la desamortització de Madoz per l'Arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona. Haurem d'esperar que els treballs de classificació, descripció i tractament dels fons procedent de les desamortitzacions del segle XIX conservat a l'Arxiu Reial de

---

⁷²⁵ L'ingrés fou conseqüència de la Reial Ordre de 9 de gener de 1918, i de la corresponent circular de la Intervención General de la Administración del Estado, sota la petició de la Junta Facultativa de Archiveros. Vegeu Federico UDINA MARTORELL. *Guía dels Archivos de la Corona de Aragón*. Madrid: Ministerio de Cultura; Dirección General de Bellas Artes y Archivos, 1986, p. 345.

Barcelona avancin. Certament, però, Sant Daniel de Girona fou l'únic monestir benedictí femení que patí la confiscació de part del seu fons en la desamortització, la qual hagués pogut ser de tot l'arxiu si la comunitat no n'hagués amagat la major part. Perquè Sant Daniel sí, i Sant Pere de les Puel·les o Santa Clara de Barcelona no, és encara una pregunta pendent de resposta. Podria ser però, que el vincle entre Francesc Miralles i Roger, administrador principal de la Comisión Principal de Ventas de bienes nacionales de la Província de Gerona, i la Vall de Sant Daniel, d'on en procedia, fos determinant.

En tot cas, la desamortització de Madoz pels monestirs benedictins femenins, per tots tres (Sant Pere de les Puel·les, Sant Daniel de Girona i Santa Clara de Barcelona), suposà un abans i un després. No tan sols per l'arxiu, bona part del qual va perdre la seva funció original de gestió administrativa i patrimonial ja que la seva documentació ja no tenia valor primari, ni administratiu ni legal; sinó també perquè les comunitats passaren de viure de les rendes de les seves propietats a intentar mantenir-se del seu treball des de dins de la clausura del monestir. Tot enmig d'un moment de grans canvis, econòmics i de vida monàstica amb el pas, a mitjans del segle XIX, de la vida privada a la vida comuna.⁷²⁶

---

⁷²⁶ Les comunitats benedictines femenines de Catalunya des de l'Edat Mitjana fins a mitjans del segle XIX feien vida particular dins dels seu monestirs, tal i com ha estat descrit en l'apartat 2.1. El productor: El monestir de Sant Daniel de Girona. A mitjans del segle XIX, aquest estil de vida fou abandonat per les benedictines i lentament s'instaurà la vida en comú, caracteritzada per la convivència de tots els membres de la comunitat en el dormitori comú (cadascú en la seva cel·la), al refector, l'absència de serventes i l'existència d'una sola economia, ara ja basada en el treball de la comunitat i no en les rendes del monestir o dels diferents oficis. Cada monestir feu el pas en un moment o altre de la segona meitat del segle XIX segons les circumstàncies pròpies. Així, mentre a Sant Pere de les Puel·les l'abadessa Amalia de Tini i de Walls instituí la vida comuna el 1855 quan reuní de nou la comunitat en una petita casa al costat del seu monestir fundacional (aleshores presó de Barcelona), Anna Gironella exposa com a Sant Daniel de Girona fou el grup de monges del noviciat qui el 1852 demanaren a l'abadessa viure en comunitat i aquesta els hi ho concedí facilitant-los un espai per poder-ho fer, tot respectant la resta de la comunitat que viva particularment. El 1900 l'última serventa de Sant Daniel de Girona moria i la vida en comú fou establerta completament en aquest monestir. GIRONELLA DELGÀ, p. 59-60.

La Guerra Civil i la consolidació de l'arxiu històric de Sant Daniel de Girona

A les pèrdues documentals i a la disgregació que comportà la desamortització de Madoz per l'Arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona, se li afegí el daltabaix que suposà la Guerra Civil del 1936-39.

Amb la instauració de la Segona República el 14 d'abril de 1931, s'iniciaren tot un seguit de polítiques encaminades a secularitzar l'Estat i a reduir el poder de l'Església: llibertat de culte, ensenyament religiós voluntari, dissolució de la Companyia de Jesús, aprovació del divorci, el matrimoni civil, secularització de l'ensenyament i els cementiris, etc. Unes reformes que dugueren a una radicalització de les parts, instaurant-se un fort i ampli discurs anticlerical. El mateix 1931 es va produir l'anomenada crema de convents, una onada de violència contra l'Església catòlica que s'inicià a Madrid i s'escampà per la resta de l'Estat; durant el Bienni reformista es va dissoldre la Companyia de Jesús i se li expropiaren tot els seus béns, i a l'octubre del 1934 la situació s'aguditzava amb la vaga general fallida i la revolta dels miners asturians.

Davant d'aquests esdeveniments i del clima anticlerical que es respirava, la comunitat de Sant Daniel va emprendre un seguit de mesures. En primer lloc, «Missenyora Abadessa [Assumpció Cols], preveient ja temps malastrugs i vetllant pel futur de la comunitat, demanà a les monges què podrien fer de més per obtenir l'ajut i la protecció del cel. Van acordar que cada dijous es faria una Hora Santa amb el Santíssim exposat i cada dia es resarien les lletanies dels Sants».⁷²⁷ I al costat de les mesures de caire espiritual, també en dugueren a terme de materials:

Es prengueren mesures per a la salvaguarda d'objectes de valor. La imatge de talla de la Mare de Déu de Montserrat fou portada a casa dels doctor Felipe Sánchez junt amb el bàcul bo. A ca'n Llinàs s'hi portaren documents i tres sacs de pergamins de l'arxiu, la catifa del lleó, els damassos i altra roba. El tern de tissú d'or, en una capsxa expressa, se l'engudué en Pumarola, «l'Enriquet» que li dèiem, el fuster del monestir.⁷²⁸

---

⁷²⁷ *Temps de guerra. 1936-1939*. 8 maig 1977. (CAT AMSDG MSDG C108 núm. 6 p. 4).

⁷²⁸ *Ibidem*.

Malgrat aquestes previsions, el temps abans de l'aixecament militar del 18 de juliol de 1936 la comunitat estava, segons les seves pròpies paraules, «bon xic refiades i desprevingudes». Doncs pensàven que «no ens afectaria la revolta d'una manera directa i, sobretot, que no hauríem de sortir del monestir, ja que els dies de la Setmana Tràgica del 1909 i altres ocasions de terror, s'hi havien pogut quedar».⁷²⁹

Quan els esdeveniments es començaren a desencadenar a Girona, tots els familiars de les monges estaven pendents de la comunitat. El 20 de juliol a la tarda, el senyor Castanyer, pare de l'aleshores professa simple Maria Antònia Castanyer, anà a Sant Daniel a avisar la comunitat i prevenir-la del que estava passant, «però no vol pas acceptar uns quants llibres, usualis i breviaris. Diu que hi ha moltes patrulles pels carrers que vigilen i hi ha perill de comprometre's i comprometre'ns».⁷³⁰ De fet, l'endemà mateix diverses de les famílies de Girona i de Sant Daniel que havien acceptat guardar algunes coses de valor de la comunitat, «ara ens ho retornaven espantades».⁷³¹

Davant d'això, noves precaucions per a salvar els objectes sagrats. Dona Carme Poch, primera sagrsitana, amb Dona Francisca tiren al pou de l'hort els dos calzes bons, un copó i l'encenser ben embolicats, amb molt de compte, ajudant-se amb una corda a fi que caiguéssin suaument.

Les imatges d'alabastre que avui tenim al rebedor, ben tapades, es col·loquen en un racó del celler prop de la «conveniència» junt amb l'alambic i altres utensilis d'aram. Es van amuntegant baguls i capsos plens de roba i altres coses: hàbits bons, les cogulles... Els pedrissos de la porteria semblen un magatzem. Impressió ben trista.⁷³²

Així doncs, les monges començaren a veure l'inevitable, i malgrat la seves reticències inicials a abandonar el monestir, l'estat convuls que es vivia a fora les obligava a pensar com salvaguardar els béns més importants del monestir. A diferència de totes les ocasions anteriors, en què la comunitat marxava del monestir i amb ella s'enduïa les caixes de la sagristia i dels papers de l'arxiu, el 1936 les monges de Sant Daniel optaren

---

⁷²⁹ *Ibidem*, p. 5.

⁷³⁰ *Ibidem*, p. 7.

⁷³¹ *Ibidem*, p. 8.

⁷³² *Ibidem*, p. 8-9.

per escampar, repartir i amagar els objectes de valor. Una opció també escollida pel monestir de Sant Pere de les Puel·les de Barcelona, i que ens fa pensar en un important canvi de mentalitat en el si d'aquestes comunitats femenines. Després de més de tres segles seguits amb guerres, setges o atacs, tant bèl·lics com polítics, les dues comunitats femenines benedictines decideixen confiar els seus béns de més valor als familiars més propers. Per això, reparteixen els ornaments litúrgics, escultures, la documentació de l'arxiu... i la resta ho abandonen juntament amb la casa, esperant retrobar alguna cosa a la tornada.

Però la por del senyor Castanyer fou la por de la majoria de parents, que davant el perill que els milicians els trobéssin possessions de l'Església durant un dels tants registres que duïen a terme, decidiren retornar a les comunitats els béns confiats o fer-los desaparèixer ells mateixos cremant-los abans no fos massa tard.

El 22 de juliol, un grup de milicians (alguns del quals eren murcians), es presentaren al monestir de Sant Daniel per fer un registre: «sospitaven que el monestir tenia una forta defensa, que a dintre hi havia homes armats, i que les monges eren fabulosament riques».⁷³³ Després del tràngul que passaren, la comunitat decidí abandonar el monestir el divendres 24 acompanyades de diversos familiars que les anaren a buscar. Les vint-i-tres monges que formaven la comunitat en aquell moment,⁷³⁴ es repartiren entre les cases dels parents que vivien a Girona, per elles començà el seu propi exili:

Els cosins de Dona Francisca, primers en arribar, la tindran amb ells fins que els de casa seva arribin de Llafranch.

A ca'n Llinàs es fan càrrec de Missenyora Priora, Dona Maria Escolàstica i, naturalment, de Dona Maria Montserrat i de Sor Matilde, cosina seva.

---

⁷³³ *Ibidem*, p. 10.

⁷³⁴ Assumpció Cols, abadessa, Gràcia Sarquella, priora, Guadalupe Plaja, sotspriora i arxivera, Concepció Ventolà, degana, Carme Poch, degana, Gertrudis Paulí, procuradora, Joaquina Girbau, Dolors Figueras, Clara Mallo, infermera, Narcisa Carreras, Pilar Murtra, mestra de novícies, Núria Plana, Francisca Girbau, cerimoniera, Maria Pilar Moragas, organista, Montserrat Taberner, Maria Montserrat Llinàs, Maria Antònia Castanyer, de vots simples, Escolàstica Guinaliu, de vots simples, Rosa Forn, de vots simples, Sor Magdalena Coll, Sor Maria Quintana, Sor Isabel Bagué i Sor Matilde Sala. *Ibidem*, p. 15.

La mare de Dona Maria Montserrat –la Maria de ca'n Llinàs- acompanya la Senyora Priora, la qual, anciana i encorvada, en ser a la Barraqueta no pot seguir més. La Caterineta, mare del Senyor Mateu Bordas, l'ajuda i poden arribar a ca'n Llinàs.

Un grup de tres, Dona Claret, Dona Maria Pilar i Sor Maria, lentament, pel camí de la muntanya, arriben a casa del Senyor Quimet Vives.

Els pares de Dona Maria Antònia i els dos germans vénen per acompanyar les monges que calgui. Urgeixen a no perdre temps. De dues en dues, o de tres en tres, unes pel camí de baix, altres per la muntanya. Adéu, monestir! Les portes han quedat obertes a la mercè de qui vulgui.⁷³⁵

En la fugida del monestir es visqueren situacions tenses. Com la que va protagonitzar Concepció Ventolà a la plaça dels Apòstols de Girona on, acompanyada de l'abadessa i de la senyora Castanyer, s'entrebanca i li caigué el farcell tot disparant-se-li el despertador al bell mig de la plaça.⁷³⁶ O la que visqueren la germana Maria Antònia acompanyada d'en Francesc a la plaça del Marquès de Camps, on uns milicians els feren parar per registrar el paquet on duia l'hàbit, un paperet escrit amb una oració en llatí i una imatge del nen Jesús. Davant la súplica de la Maria Antònia que no li preguraren l'estampa, els milicians li preguntaren per la seva edat, vint-i-u anys, i els deixaren marxar tot responent-li que «Aneu, aneu, que aviat trobareu un casador. Les dones heu nascut per a ser mares».⁷³⁷ Gracieta, la compradora del monestir, explicà també l'angoixa que visqué quan:

[...] un taxista es va negar rotundament a portar en el seu cotxe la Senyora Subrpirora, Dona Guadalupe, espantat de la fatxa que feia. Certament, devia inspirar por. Era baixeta i grassona. Com que era l'arxivera, per salvar part dels documents i pergamins, se'ls va posar a les butxaques, que eren unes bosses unides per una veta lligada a la cintura. A més, portava tres faldilles a sota l'hàbit. Era decidida i la seva veu seca i groixuda. No és gens estrany que el taxista la refusés. Sortosament en trobaren un altre

---

⁷³⁵ *Ibidem*, p. 14.

⁷³⁶ *Ibidem*, p. 22.

⁷³⁷ *Ibidem*, p. 16.

que les portà a Banyoles, a casa la Lola, germana seva, amb la qual va viure tranquil·la i en pau tota la guerra.⁷³⁸

Sabem doncs, a través d'aquesta crònica, que l'arxiu del monestir de Sant Daniel no fou pres i amagat dins la ciutat de Girona com en tantes altres ocasions anteriors. Sinó que fou dividit i conservat en tres llocs diferents:

- Una primera part, la més important, fou duta a la masia de Can Llinàs, situada prop del monestir, a la mateixa Vall de Sant Daniel, on «s'hi portaren documents i tres sacs de pergamins de l'arxiu»;⁷³⁹
- una segona part, segurament molt petita, fou la que la sotspriora i arxivera Guadalupe Plaja s'endugué amb ella amagada a les butxaques de la seva faldilla, tal i com narra la crònica; i
- finalment, la tercera part de l'arxiu, cal pensar que la més voluminosa, és la que restà al propi monestir, molt probablement en els mateixos armaris i prestatges de l'arxiu on s'havia conservat fins aleshores.

Tres parts que corregueren sorts ben diferents. La documentació i els tres sacs de pergamins que s'amagaren a Can Llinàs es perderen definitivament. Can Llinàs tenia una estreta vinculació amb el monestir que era sabuda per tothom. A part d'haver estat una de les masies sota domini directa del monestir fins a la seva desamortització, una de les seves filles, la germana Maria Montserrat Llinàs, era la última professa solemne de Sant Daniel des del 30 d'abril de 1933,⁷⁴⁰ i cada matí la tia Teresa de Can Llinàs els hi duia la llet. Des del divendres 24 de juliol de 1936 que la comunitat abandonà el monestir, els Llinàs acolliren a casa seva la priora Gràcia Sarquella, Maria Escolàstica Guinaliu, professa simple, la seva filla Maria Montserrat i la seva cosina, Sor Matilde Sala, monja conversa o llega de Sant Daniel.⁷⁴¹ A banda, ja tenien amagat a casa la part de l'arxiu i els objectes de valor que la comunitat els hi havia entregat abans per protegir-los.

---

⁷³⁸ *Ibidem*, p. 22-23.

⁷³⁹ *Ibidem*, p. 4.

⁷⁴⁰ *Records dispersos dels primers temps al monestir*. c. novembre 1983. (CAT AMSDG MSDG C108 núm. 7 p. 2).

⁷⁴¹ *Temps de guerra. 1936-1939*. 8 maig 1977. (CAT AMSDG MSDG C108 núm. 6 p. 14).

Però, degut a aquesta estreta relació entre els Llinàs i el monestir i «per altres motius que ara no citarem», tal i com diu la mateixa crònica, la família era vigilada pel comitè. Al llarg del mes d'agost de 1936 van rebre diverses visites: la primera, a inicis d'agost, demanant-los-hi «els interessos del monestir» i registrant la casa; i la segona, el 15 d'agost, s'hi quedaren a dinar i després feren un registre pel qual requisaren «els domassos, la catifa bona i altres coses del monestir que s'emporten en un carro».⁷⁴² Però, el 18 d'agost a la una de la matinada els milicians es tornaren a presentar a Can Llinàs per endur-se el pare i el fill, en Baldiri, a declarar. Prop de Celrà els feren baixar i els dispararen, matant el pare. Tot i que el germà escapà ferit, acabà morint més tard.⁷⁴³

Malgrat que les cròniques no diuen res més, la comunitat encara avui explica que la germana Montserrat Llinàs, davant la por d'aquells moments i el dolor de la pèrdua del pare i el germà, cremà tots els documents i pergamins de l'arxiu de Sant Daniel que encara amagava a casa. Desconeixem quina era la documentació que es va dur a Can Llinàs i per tant quina és la que es va perdre, però avui dia la comunitat diu que es tregueren del monestir aquells documents que es van considerar que eren de més valor, i segons la mentalitat d'aquell moment hem de pensar que aquests devien ser els referents a la comunitat: eleccions abacials, llibres d'actes de capítol, cartes de professió, manuscrits medievals, regles de Sant Benet antigues, desapropis, cantorals o cerimonials, etc. De fet, tota aquella documentació que avui dia no es conserva a l'Arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona, però que tenim ben documentada al llarg del segle XVIII i XIX a través dels mateixos instruments de descripció i de referències indirectes, i que alhora sabem que no va ser incautada durant la desamortització de 1855.

Així, avui dia no es conserva cap carta de professió anterior a la Guerra Civil. Bé sí, es conserven dos pergamins d'època medieval,⁷⁴⁴ híbrids entre la carta de professió i el

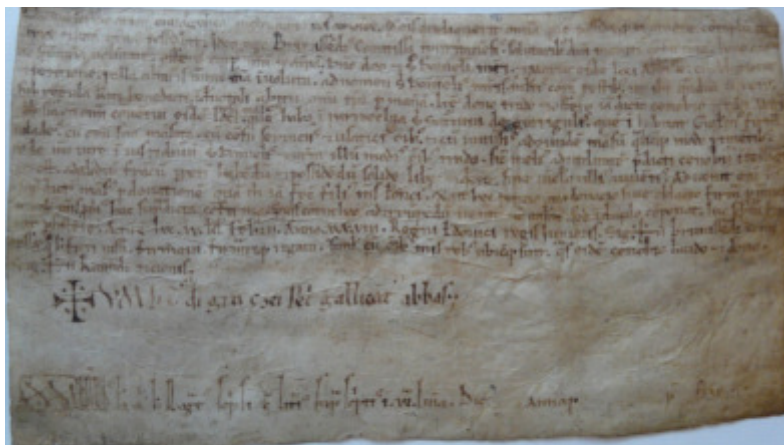
---

⁷⁴² *Ibidem*, p. 18.

⁷⁴³ *Ibidem*, p. 25.

⁷⁴⁴ Carta d'atorgació de Garsenda, filla de Guillem i Ermengarda, al monestir de Sant Daniel de Girona juntament amb la seva dot, el mas Castellar de Sant Martí Vell i una sureda a la parròquia de Sant Pere de Juià. 30 gener 1070. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 10); Carta de professió i dotació de la comtessa

document de donació de la dot de la nova monja, que pel seu contingut dual no deurien conservar-se amb la resta de cartes de professió del monestir.⁷⁴⁵ Tampoc responen físicament als cànons tipològics d'una carta de professió, ricament il·luminades amb sanefes, imatges religioses, representació d'animals i vegetals i de l'escut heràldic del llinatge de la monja.

*Carta de professió de Brunissenda d'Empúries. 1175
(CAT AMSDG MSDG K100 núm. 38)*

*Carta de professió de
Francisca de Barutell i
Bestrecà. 1680
(CAT AMSPP MSPP Cartes de
professió núm. 109)*

La segona part del fons que sortí del monestir, el petit grup de documents que s'endugué l'arxivera Guadalupe Plaja a les seves butxaques, degué de restar durant tota la guerra amb ella a Banyoles, on es resguardà a casa la seva germana Lola. Les cròniques no esmenten res més sobre aquesta documentació, per la qual cosa cal pensar que va retornar al monestir juntament amb la seva arxivera un cop acabada la guerra el 1939 o durant la primera meitat del 1940.

En canvi, la tercera i última part que restà al mateix monestir, és la que ens ha arribat fins els nostres dies integrant el fons del monestir de Sant Daniel de Girona conservat en el seu arxiu monàstic.

Brunissenda d'Empúries. 18 gener 1175. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 38). Ambdues publicades a MARQUÈS PLANAGUMÀ, *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel*, doc. 19, p. 77 i doc. 67, p. 128.

⁷⁴⁵ Les primeres cartes de professió d'època medieval, segles XII-XIII, que s'han conservat a l'Arxiu del monestir de Sant Pere de les Puel·les tampoc formaven part en origen de la sèrie de cartes de professió. El que ens corrobora el fet que les que s'han conservat de Sant Daniel no es deurien trobar amb la resta de cartes.

Després de la fugida de la comunitat, el monestir fou immediatament saquejat:

No havia passat encara una hora d'haver deixat el monestir que ja en prenia possessió tota la gentussa que, àvida de destrucció i de rapinya, en va fer de les seves. Ens ho contà més tard Dona Gertrudis, la qual es quedà els primers dies a casa del capellà amb la Teresina i la Gracieta compradora. Des d'allà va presenciar la desfeta. El primer fou tirar daltabaix les imatges de l'altar i de capítol. «Aquesta gent – deien- a tot arreu tenien sants». Tot apilotat a la plaça en feren una gran foguera. La roba de l'església fou portada en sacs al drapaire Butiñà, on ho trobarem després. Arreu es ponderava la gran quantitat de roba de fil que s'havia trobat a Sant Daniel, que fou transformada en material per als hospitals de sang.

També cal dir que molta cosa fou respectada. Utensilis, mobles i flassades foren portats als Salessians, d'on pogué ser recuperat.⁷⁴⁶

I de seguida fou ocupat pel comitè, que li donà nous usos: obligaren al poble a tirar les muralles de la clausura a terra, la part vella (la zona sud-oest del monestir) fou dedicada a habitatge pels refugiats i a la part nova (l'ala est del claustre) hi muntàren les escoles Grup Pi i Maragall,⁷⁴⁷ la rectoria també es trobava incautada i la casa de mossèn Francisco era utilitzada d'Ajuntament. En el mateix escrit *Temps de guerra. 1936-1939*, es recull la visita que dues de les monges⁷⁴⁸ van fer al monestir de Sant Daniel durant la guerra:

La primera impressió fou deplorable. Ja ens ho esperàvem. Topem amb una bona dona refugiada, la qual ens féu de «cicerone» tota l'estona. El cor ens batejava d'emoció en tornar a ser altra volta dins d'aquestes parets venerades i ara vilment profanades. Vam veure l'església convertida en sindicat del poble, on es distribuïa el menjar per a les bèsties. A l'absis hi havia obert una porta que donava al jardí del cementiri, a fi que hi tigués accés tothom. Un aspecte desolador. Es repetia allò: «Han arrasat el vostre santuari, l'han profanat»...

---

⁷⁴⁶ *Temps de guerra. 1936-1939*. 8 maig 1977. (CAT AMSDG MSDG C108 núm. 6 p. 17).

⁷⁴⁷ Joan BUSQUETS DALMAU. La destrucció d'esglésies a la ciutat de Girona el 1936 i les seves excepcions. A: CENTRE D'ESTUDIS HISTÒRICS I SOCIALS. *La Guerra Civil a les comarques gironines (1936-1939). Jornades d'estudi commemoratives del cinquantanari, 3 i 4 d'abril de 1986*. Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 1986, p. 212 i 222.

⁷⁴⁸ La crònica només comenta que hi anà Dona Pilar amb una altre monja, deduïm que probablement fou la germana Maria Antònia Castanyer i Dona Pilar Murtra, mestra de novícies, per bé que també podria ser Maria Pilar Moragas, l'organista.

Continuàrem la visita per la part vella, on la nostra acompanyant vivia amb la seva família: marit i tres fills. Tots en una sala-alcova del pis «de les orenetes». A la pobra dona li semblava un palau. Devien haver vingut de vivendes miserables. Per això ens feia uns grans elogis dels dirigents del Front Popular, que els havien hostatjat tan bé:

— «No nos falta nada... Las mesas con sus manteles» -deia admirada. No sospità gens que aquelles tovalles havien estat nostres. Naturalment, vam sortir tristes d'haver constatat com estava de desballestat, brut i malmès el nostre monestir. A manca de llenya agafaven tot el que era de fusta: portes de les cel·les, fins i tot el passamà de l'escala gran, i feien foc on els venia ve, deixant uns rastres irreparables encara avui vivents.⁷⁴⁹

Però malgrat l'ocupació del monestir i la pèrdua de bona part dels seus béns mobles, l'arxiu no fou destruït. Deconexem en quin moment i per quines persones fou extret el fons del monestir però, en l'informe de 12 de juny de 1939, Agustí Duran i Sanpere afirma que fou el doctor Elias Serra Ràfols, catedràtic de la Universitat de Las Palmas, qui trobant-se a Girona en l'inici de la Guerra Civil es féu càrrec de la protecció dels arxius de Girona amb l'ajuda de Fèlix Gambús. Però degut als moments inicials de revolta, no van poder començar a treballar en la protecció dels arxius fins el maig de 1937, quan es decidí habilitar can Falló, una casa contigua al Palau Episcopal de Girona i amb comunicació interna amb aquest,⁷⁵⁰ com a dipòsit de concentració dels arxius de Girona. En aquest espai s'hi estudiaren els fons de: l'Arxiu Diocesà de Girona, l'Arxiu Capitular de Girona i altres fons trobats a la catedral, l'Arxiu de Sant Feliu de Girona, l'«Archivo Notarial», del Convent del Carme de Girona, del Priorat de Cervià, de les Bernades del Mercadal, de Sant Daniel de Girona, de Sant Vicents de Besalú, de Casa Carles, Casa Foxà, Casa Camps, Casa Vilahür, del Cementiri de Girona, de la Comptadoria d'Hipoteques, del Registre de la Propietat, del Seminari, de la Pia

---

⁷⁴⁹ *Temps de guerra. 1936-1939*. 8 maig 1977. (CAT AMSDG MSDG C108 núm. 6 p. 32-33).

⁷⁵⁰ També a Barcelona el dipòsit de concentració dels arxius de la ciutat fou el Palau Episcopal de Barcelona, si bé abans d'ingressar en aquest passaven per la casa del Retir i de l'Esperança on eren treballats abans de la seva «instal·lació definitiva a l'antic Palau Episcopal». Miquel JOSEPH I MAYOL. *El salvament del patrimoni artístic català durant la Guerra Civil*. Barcelona: Editorial Pòrtic, 1971, p. 66.

Almoïna, el Notarial de La Bisbal d'Empordà i el que restava dels arxius parroquials de Girona.⁷⁵¹

De fet, Serra Ràfols dugué a terme a Girona el que tants d'altres desenvoluparen a la resta del territori gràcies al Decret de protecció dels arxius de 4 d'agost de 1936 firmat pel president Lluís Companys, on es decretava que «tota documentació anterior al segle XIX procedent d'institucions públiques, corporacions i comunitats de tota mena i patrimonis familiars de l'antiga noblesa queda a disposició de la Generalitat de Catalunya [...]. Hi són així compresos els Arxius Municipals, Notarials, Judicials, Parroquials, Conventuals, Capitulars i altres similars».⁷⁵²

Un ofici posterior corrobora el trasllat de l'arxiu de Sant Daniel al Palau Episcopal:

Vista la presente instancia de la Reverenda Madre abadesa del Real monasterio de San Daniel, de fecha 29 de septiembre último, en la que nos pide poder recuperar los documentos de su monasterio que se encuentran entre los papeles y libros que los rojos trajeron a este palacio con motivo de los sucesos revolucionarios del año 1936 y dejaron en su huída, y atendido que ya pueden guardarlos en su monasterio, concedemos el correspondiente permiso solicitado [...].⁷⁵³

Es desprèn de les paraules del mateix ofici que l'arxiu fou dut per republicans al Palau Episcopal, juntament amb altres arxius de Girona, per tal de posar-lo a recer de la conflictivitat inicial després de l'alçament militar. Segurament davant la situació d'abandó del monestir per part de les monges i d'ocupació d'aquest per part dels milicians, membres de la Comissió de Patrimoni Artístic i Arqueològic de Girona anaren a Sant Daniel per prendre tot aquell patrimoni històric i artístic que es pogués salvar, com fou un dels retaules de l'església i el sepulcre de Sant Daniel.⁷⁵⁴ Probablement, els acompanyaren en el trajecte els membres del Servei de Salvament d'Arxius de Girona que s'endugueren el fons documental del monestir.

---

⁷⁵¹ *El Depósito de Archivos de Gerona*. 12 juny 1939. (AMAC-Girona SDPAN-Bellas Artes General 1939). També a Josep Maria LLORENS. *La Biblioteca de la Comissió de Monuments de Girona i la Guerra Civil*. Girona: Biblioteca Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona, annex documental 14.

⁷⁵² JOSEPH I MAYOL, p. 65-66.

⁷⁵³ Ofici del bisbe de Girona a l'abadessa de Sant Daniel pel retorn de l'arxiu d'aquest monestir. 18 octubre 1939. (CAT AMSDG MSDG D115).

⁷⁵⁴ BUSQUETS DALMAU, p. 212; Joaquim NADAL I FARRERAS; Gemma DOMÈNECH I CASADEVALL. *Patrimoni i guerra. Girona 1936-1940*. Girona: Ajuntament de Girona, 2015, p. 59-60.

Malgrat que l'informe de Duran i Sanpere de 1939 afirma que els fons, entre els quals el de Sant Daniel de Girona, foren dipositats tots a Can Falló, quan la comunitat de Sant Daniel el volgué recuperar l'1 de novembre de 1939, l'hagué d'anar a buscar a Casa Carles després de sol·licitar el seu retorn i no sense abans haver pagat les quinze pessetes requerides en concepte de «contribución proporcional para sufragar los gastos de recuperación de los libros depositados en los bajos de Casa Carles, de cuyo depósito y debidamente comprobada su propiedad ha podido usted retirar un considerable numero de volumenes».⁷⁵⁵

Així doncs, entre el 12 de juny i l'1 de novembre de 1939, l'arxiu de Sant Daniel passà de Can Falló, al costat del Palau Episcopal, a la Casa Carles, a la Plaça del vi del centre de Girona, també propietat del Bisbat des de 1934 per donació de Joaquim Carles i Ferrer.⁷⁵⁶ Desconeixem els motius que motivaren aquest trasllat.

Les monges de Sant Daniel no van reclamar el retorn de l'arxiu fins el novembre de 1939, possiblement perquè no disposaven de lloc per poder-lo guardar elles mateixes. Ja que dos dies més tard de que l'exèrcit franquista entrés a Girona el 4 de febrer de 1939, la comunitat de Sant Daniel anà a veure el bisbe Josep Cartañà per poder tornar al monestir, i tot i que els recomanà que, com a mínim, algunes monges anessin de seguida a viure-hi per evitar que l'exèrcit l'ocupés i el convertís en caserna militar, quan les monges hi arribaren els militars franquistes ja n'havien pres possessió.

La comunitat van instal·lar provisionalment a la casa que havia estat de la compradora Gracieta, situada al costat de la casa del capellà, i també a la casa adossada al monestir (coneguda com a Ca la Lluïsa el 1995). Després de netejar i acondicionar el lloc, el 9 de març de 1939 les monges es reuniren per tornar a viure en comunitat; havien passat trenta-dos mesos separades.⁷⁵⁷

---

⁷⁵⁵ Rebut de les quinze pessetes que la comunitat de Sant Daniel va haver de pagar per retirar el seu arxiu dipositat durant la guerra a la Casa Carles de Girona. 1 novembre 1939. (CAT AMSDG MSDG D115).

⁷⁵⁶ GENERALITAT DE CATALUNYA. *Pat.mapa*[en línia]. Generalitat de Catalunya, 2014 [consulta: 19 de gener de 2017]. Temes. Arquitectura. Casa Carles. Disponible a: <http://patmapa.gencat.cat/web/guest/patrimoni/arquitectura?articleId=HTTP://GAUDI_ELEMENTARQUITECTONIC_21236>.

⁷⁵⁷ *Primers temps de postguerra. 1939-1940*. 25 novembre 1995. (CAT AMSDG MSDG C108 núm. 8 p. 1-2).

Poc després els soldats abandonaren la casa del capellà, i la comunitat la recuperà, tot unint-la amb la casa de la compradora del costat. De les vint-i-tres monges que marxaren el 24 de juliol de 1936, tornaren totes menys l'abadessa Assumpció Cols, que morí el 21 de desembre de 1936 a Can Castanyer, on s'havia resguardat durant la guerra;⁷⁵⁸ la priora Gràcia Sarquella, que morí el 2 de gener de 1938 a l'Hospici de Girona,⁷⁵⁹ on havia hagut d'anar per no poder continuar vivint a Can Llinàs després dels assassinats del 18 d'agost de 1937;⁷⁶⁰ i Sor Matilde Sala. Poc després, abandonaria la vida monàstica Rosa Forns, el mateix moment que es preparava per entrar Caterina Verdaguer.

Convisqueren d'aquesta forma fins a inicis de 1940, quan els soldats marxaren definitivament del monestir⁷⁶¹ i el 8 de gener «el Comisario y el Comandante de guerra, junto con el Capitán, hicieron entrega del convento a la Muy Ilustre Señora Doña Carmen Poch».⁷⁶² Iniciaren immediatament les obres de reconstrucció, i pel 8 de juliol de 1940 la comunitat tornà a habitar el monestir,⁷⁶³ no sense grans limitacions. Amb elles s'endugueren l'arxiu que havien recuperat de Casa Carles el novembre anterior i que degueren custodiar durant els set mesos següents a una de les dues cases on vivien, davant del monestir.

Les dificultats econòmiques de la comunitat durant els anys de postguerra es poden intuir de les dues sol·licituds que feren al Servicio de Defensa del Patrimonio Artístico Nacional, el 10 i 17 de maig de 1940, per la devolució d'objectes que els hi foren requisats durant la guerra. Malgrat que hom espera trobar la petició de retaules, imatges o similars, la comunitat sol·licita el retorn de: un pot de ceràmica de Quart i quinze més de bernissats, una brasera amb forma de copa de metall, un perol, un morter de metall, una xocolatera de coure, una llumanera de dos branques de metall,

---

⁷⁵⁸ *Temps de guerra. 1936-1939*. 8 maig 1977. (CAT AMSDG MSDG C108 núm. 6 p. 28).

⁷⁵⁹ *Ibidem*, p. 29-30.

⁷⁶⁰ *Ibidem*, p. 26.

⁷⁶¹ *Ibidem*, p. 35.

⁷⁶² *Primers temps de postguerra. 1939-1940*. 25 novembre 1995. (CAT AMSDG MSDG C108 núm. 8 p. 17).

⁷⁶³ *Ibidem*, p. 21.

una cadira d'espasa i seient de cuir, que la comunitat coneixia com la cadira del pare Claret i una font de terrissa verda per lavabo.⁷⁶⁴

Si avui podem conèixer els detalls de com visqué la comunitat de Sant Daniel el temps de la guerra i de la postguerra, i el que aquesta va suposar per l'arxiu, és gràcies a les tres cròniques que la comunitat redactà entre el 1977 i el 1995: *Temps de guerra. 1936-1939*,⁷⁶⁵ *Records dispersos dels primers temps al monestir*⁷⁶⁶ i *Primers temps de postguerra. 1939-1940*.⁷⁶⁷ Totes tres foren escrites tardanament per la germana Maria Antònia Castanyer amb la col·laboració de les monges de la comunitat que també visqueren els fets. Malgrat els quaranta anys de distància, la que ens transmet més dades és la primera de totes, *Temps de guerra. 1936-1939*, que fou escrita a través del records de les sis monges que el 1977 encara vivien: Francisca Girbau, Núria Plana, Maria Pilar Moragas, Maria Montserrat Llinàs, Maria Antònia Castanyer i Maria Escolàstica Guinaliu.⁷⁶⁸

A l'hora de valorar les tres cròniques cal tenir present els anys de distància en què foren redactades respecte els fets que expliquen, així com la subjectivitat després de qui ha viscut quelcom intensament de ben aprop. Tal i com s'excusen les autores en el «Pòrtic» de la primera crònica:

No pretenem pas fer una relació detallada, ni menys una història dels dos anys i mig de guerra, i de les hores angoixoses que ens va tocar de viure. Intentarem, però presentar una visió dels fets i episodis més destacats d'aquells tràgics esdeveniments.⁷⁶⁹

Malgrat aquests dos elements, no podem menystenir aquests tres documents, no tan sols pel seu testimoniatge d'unes vivències escrites en primera persona, sinó sobretot

---

⁷⁶⁴ *Devolución de objetos solicitada por Reverenda Comunidad de Benedictinas de San Daniel*. 10 maig 1940. (AMAC-Girona SDPAN-Bellas Artes Documentació 1941-1943 núm. 4); i *Devolución de objetos solicitada por la Comunidad Benedictina de Sant Daniel*. 17 maig 1940. (AMAC-Girona SDPAN-Bellas Artes Documentació 1941-1943 sense número).

⁷⁶⁵ Obsequi de la comunitat a la Mare Caterina Torra i Miró, abadessa de Sant Daniel de Girona, en els vint-i-cinc anys de la seva arribada al monestir. 8 maig 1977. (CAT AMSDG MSDG C108 núm. 6).

⁷⁶⁶ Obsequi de la germana Maria Antònia Castanyer a la comunitat de Sant Daniel de Girona en motiu dels seus cinquanta anys d'entrada al monestir. c. novembre 1983. (CAT AMSDG MSDG C108 núm. 7).

⁷⁶⁷ Obsequi de la germana Maria Antònia Castanyer a l'abadessa Mare Caterina Torra i Miró i a la comunitat de Sant Daniel de Girona. 25 novembre 1995. (CAT AMSDG MSDG C108 núm. 8).

⁷⁶⁸ *Temps de guerra. 1936-1939*. 8 maig 1977. (CAT AMSDG MSDG C108 núm. 6 p. 1).

⁷⁶⁹ *Ibidem*.

per la consciència que la comunitat mostra per primera vegada (si no tenim present la breu crònica de l'arxivera Germén de 1855), de la seva pròpia història:

Ha passat molt temps des de l'any 1936 en què, després de la sublevació militar esclatà la guerra civil, i ens adonem de la incúria que suposa no haver-ho deixat registrat en la història del nostre monestir. Potser ens ho disculpa la transcendència mateixa dels fets, viscuts tan al viu per moltes de nosaltres, que més que amb la lletra, ho anàvem transmetent de paraula recordant-ho punt per punt, sobretot en les dates d'aniversari de tal o tal fet: avui fa un, dos anys... I així, de viva veu, ho hem fet conèixer a les germanes que han anat arribant al monestir.⁷⁷⁰

Més important encara és poder testimoniar a través d'aquestes pàgines una pràctica centenària: la tradició de transmissió oral del coneixement dins el propi monestir. Una tradició que forma part de la integració dins la comunitat, de l'assimilació dels nous membres dins el grup a través de la convivència, del coneixement viscut i compartit oralment, de la creació i manteniment d'una memòria col·lectiva, de la història comuna del monestir mitjançant la qual el grup s'identifica com a grup. Aquest element ja ha estat apuntat en el capítol «*Del arxhiu y archiveras*». *Ordinacions pels monestirs de religioses de la Congregació*, quan les Constitucions de 1615 fan notar la necessitat que una de les dues monges arxiveres sigui coneixedora de les «antiguitats» del monestir, associant memòria oral comunitària amb memòria escrita. I és que cal tenir present que la tradició de transmetre oralment el coneixement és una pràctica molt pròpia d'entorns femenins,⁷⁷¹ ja analitzada per Montserrat Cabré en el cas de la crònica fundacional del monestir de Sant Pere de les Puel·les⁷⁷² o de Núria Jornet en la

⁷⁷⁰ *Ibidem*.

⁷⁷¹ La bibliografia sobre aquesta línia d'estudi és àmplia. Per citar-ne alguns exemples: Cristina SEGURA GRAÍÑO (ed.). *De leer a escribir I: la educación de las mujeres: ¿libertad o subordinación?*. Madrid: Al-Mudayna, 1996; Ángela MUÑOZ (ed.). *La escritura femenina. De leer a escribir II*. Madrid: Al-Mudayna, 2000; Tiziana PLEBANI. *Il «genere» dei libri. Storie e rappresentazioni della lettura al femminile e al maschile tra Medioevo e età moderna*. Milano: Franco Angeli, 2001; Elisabeth M. VAN HOUTS. *Medieval memories: men, women and the past, 700-1300*. Harlow: Longman, 2001; María del Mar GRAÑA CID. Leer con el alma y escribir con el cuerpo: reflexiones sobre mujeres y cultura escrita. A: CASTILLO, Antonio (coord.). *Historia de la cultura escrita: del Próximo Oriente Antiguo a la sociedad informatizada*. Gijón: Trea, 2002, p. 385-452; Montserrat CABRÉ. Medieval women's writing in catalan: textual inscriptions of feminine authority. A: *La corónica*. 2003, 32.1, p. 23-41; JORNET-BENITO, «Memoria, historia y archivo», p. 297-305.

⁷⁷² Montserrat CABRÉ. Madruí: genealogía femenina y práctica política. A: MUÑOZ, Ángela (ed.). *La escritura femenina. De leer a escribir II*. Madrid: Al-Mudayna, 2000, p. 61-81; Montserrat CABRÉ.

llegenda fundacional de Santa Clara de Barcelona.⁷⁷³ Fet que també pot explicar la manca de testimonis escrits de vida comunitària que tan trobem a faltar entre els fons dels monestirs i convents femenins catalans. I que s'explicaria, en part per la tradició oral, en part per la falta d'hàbit d'escriure entre les monges, com fa notar Sebastià Roger per Santa Clara de Barcelona el 1598:

E perquè de ordinari dites senyores archiveres (com solen les demás senyores) tenen poca pràctica en scriure, tindran un quadern y borrador a hont escriuran totes les coses seguides y après cada any lo scrivent que regularà los llibres de l'archiu assentarà totes les dites coses en sos llochs.⁷⁷⁴

La comunitat de Sant Daniel no escriu el testimoni dels fets de la Guerra Civil fins després de la fi de la dictadura del general Franco, i quan ho fa, ho fa en motiu d'una moment important de comunitat: els vint-i-cinc anys de l'arribada de la Mare Catarina Torra, que des de Sant Benet de Montserrat vingué a Sant Daniel per ajudar a la comunitat a renovar-se.

Uns anys abans de la redacció de la primera d'aquestes tres cròniques, s'inicià a Sant Daniel una nova via d'actuació en el seu arxiu, quan el 1962 la Mare Caterina Torra designà dues noves arxiveres: la germana Rosalia Samsó⁷⁷⁵ i Serra i la germana Maria Àngels Gener i Huix,⁷⁷⁶ ambdues acabades de professar. Amb anterioritat ho havia

---

L'autoria femenina [en línia]. Barcelona: Biblioteca virtual de investigació Duoda, 2005 [consulta: 28 de desembre de 2016]. Disponible a: <<http://www.ub.edu/duoda/diferencia/html/ca/imprimible16.html>>; Montserrat CABRÉ. De la leyenda a la autoría colectiva. A propósito de la versión aragonesa de la Crónica de Sant Pere de les Puel·les. A: GARÍCA HERRERO, Maria del Carmen; PÉREZ GALÁN, Cristina. *Mujeres de la Edad Media: actividades políticas, socioeconómica y culturales*. Saragossa: Institución Fernando El Católico – Diputación de Zaragoza, 2014, p. 51-68.

⁷⁷³ Núria JORNET-BENITO. Memoria y genealogía femeninas: la leyenda fundacional del primer monasterio de clarisas de Cataluña. A: BORDERÍSA, Cristina (coord.) et al. *La historia de las mujeres. Perspectivas actuales. III Coloquio Internacional del AEIHM (Barcelona, 19-21 octubre 2006)* [CD-ROM]. Barcelona: Asociación Española de Investigación Histórica de las Mujeres, 2006; JORNET-BENITO, Agnès de Peranda.

⁷⁷⁴ *Llibre de càrrecs i oficis del present monestir de Santa Clara*. 1598. (CAT AMSBM MSCB núm. 743 f. 87). Vegeu JORNET-BENITO, *Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona*, vol. 2, p. 179.

⁷⁷⁵ Rosalia Samsó i Serra, va néixer a Barcelona el 3 d'agost de 1920 i habità a Badalona on la seva mare i el seu padastre tenien una botiga de queviures. Va estudiar per mestra i guanyà la plaça de l'escola rural de Batet, on exercí fins a la mort de la seva mare. Ben aviat entrà al monestir de Sant Daniel de Girona, l'estiu de 1960, on feu la professió simple l'11 de juliol de 1962. Morí el 6 de febrer de 2012 a Sant Daniel de Girona a l'edat de noranta-un anys.

⁷⁷⁶ La germana Maria Àngels Gener i Huix va néixer el 20 de febrer de 1931 en una família de farmacèutics de Cassà de la Selva. A l'edat de vint-i-set anys va entrar al monestir de Sant Daniel el 25 de

estat la germana Maria Elisabet Vallverdú i Sardà, de la qual no es coneix cap actuació respecte l'arxiu, i la germana Maria Escolàstica Guinaliu.

Quan el 1962, Rosalia Samsó i Maria Àngels Gener es feren càrrec de l'arxiu monàstic, cap de les dues tenia coneixements sobre arxivística. Samsó però tenia amplis estudis de llatí i, com a antiga mestra, li agradava molt la història. En canvi, la germana Gener, com ella mateix ens explica avui, reconeix que no li havia agradat mai la història i que tot intentant llegir els pergamins s'adonà que no hi veia bé i necessitava ulleres. Per això, de bon inici van assessorar-se abans de posar-se a treballar a l'arxiu. En aquells moments, la germana Gener preguntà a la seva tia paterna, Concepció Gener i Roca, que tenia estudis de filologia i lletres i era la bibliotecària del Museu d'Arqueologia de Catalunya, què havien de fer. Ella els va recomenar que abans de res calia que possessin la documentació per èpoques, ordenada de forma cronològica per anys. Ambdues arxiveres començaren doncs la seva intervenció a l'arxiu disposant en ordre cronològic els pergamins del fons. Aquests havien estat treballats amb anterioritat per la germana arxivera Maria Escolàstica Guinaliu, que ja se'ls trobà apleats⁷⁷⁷ i els deixà disposats sobre prestatges en piles o grups de pergamins d'un mateix poble o d'una mateixa temàtica, mantenint així el seu ordre originari.⁷⁷⁸

Un any o dos més tard, la germana Gener va deixar d'anar a l'arxiu, restant com a única arxivera del monestir de Sant Daniel Rosalia Samsó, qui exercí ininterrompudament el càrrec des de que fou designada el 1962 fins el 2007, quan l'edat i la malaltia l'impediren poder-se desplaçar fins les dependències de l'arxiu. Les germanes de la comunitat que la conegueren diuen d'ella que li agradava molt la història, tenia una

---

març de 1958 i, amb mig any de postulant, va vestir l'hàbit el dia de Santa Teresa, el 15 d'octubre, del mateix any. Després d'un any de noviciat professà el 15 de novembre de 1959. El 1996 fou escollida abadessa, prenent el relleu de la Mare Caterina Torra. Des del 2006 és abadessa emèrita i sagristana del monestir.

⁷⁷⁷ Agustí Duran i Sanpere diu en el seu informe que a Can Falló hi havia entre els fons monàstics el «de San Daniel y de San Vicente de Besalú. Estos dos fondos son los más importantes y conservan muchos pergaminos, estirados los de San Daniel». *El Depósito de Archivos de Gerona*. 12 juny 1939. (AMAC-Girona SDPAN-Bellas Artes Documentació 1941-1943). Desconeixem en quin moment foren aplanats els pergamins del fons, no n'ha quedat cap testimoni documental que en faci referència. Podria ser però que l'actuació fos cohetània a la duta a terme a finals del segle XIX i incís del XX a Santa Clara de Barcelona de la mà de la monja arxivera Plàcida Genescà i Joaquim de Plandolid.

⁷⁷⁸ Les dades que aportem per aquest període han estat recollides de les converses mantingudes amb la Mare Maria Àngels Gener, l'únic membre de la comunitat actual de Sant Daniel de Girona que visqué aquesta etapa del monestir i ens la pot transmetre.

gran capacitat memorística i era molt metòdica, trets que li provenien en gran part dels seus anys de mestra. Per això, a l'arxiu s'hi sentí realitzada, dedicant-hi moltes hores. Després de treballar al matí amb les feines del monestir, ja sigui en el taller de les tricotoses, passant a ordinador els papers del Banco Popular Español o assajant a l'orgue de l'església; dedicava les seves hores lliures i els diumenges a l'arxiu. Només així, amb aquesta dedicació i constància, s'explica l'actuació que hi realitzà.

Durant els quaranta-cinc anys que treballà a l'arxiu, la seva feina fou minuciosa i constant. Les hores que hi passà s'observen en cada una de les anotacions i referències en llapis que encara avui podem trobar al dors d'un pergami, a l'interior d'una coberta de pergami reutilitzat d'un dels volums del fons o al costat d'una regesta de confessió d'un capbreu qualsevol. I és que la seva feina al capdavant de l'arxiu és encara avui imprescindible per acostar-se al fons i a la seva informació.

La germana Rosalia, aconsellada primer per Concepció Gener i Roca, més tard orientada per Maria-Mercè Costa i Paretas, arxivera de l'Arxiu Reial de Barcelona i la seva directora entre 1984-1988, i per Jaume Marquès, arxiver de la catedral de Girona, va donar una nova classificació al fons. Una classificació que seguia clarament el model emprat a l'Arxiu Reial de Barcelona i que com hem vist a l'apartat anterior consistia en dividir els fons en tres grans seccions segons el tipus de suport de la documentació: pergami, paper solt i volums.⁷⁷⁹

La primera intervenció s'exercí sobre els documents en pergami que l'arxivera Guinaliu havia aplanat. Samsó els ordenà cronològicament del més antic al més modern, tot desfent els pilots i plecs per població que havia mantingut Maria Escolàtica Guinaliu i reclassificant-los formant una sola sèrie documental. També els hi assignà una nova numeració correlativa de l'1 al 1409.⁷⁸⁰ Una intervenció que modificà l'ordre que

---

⁷⁷⁹ Són diverses les actuacions arxivístiques dutes a terme durant la segona meitat del segle xx en fons històrics que divideixen els fons en tres seccions de pergamins, volums-llibres i paper-lligalls. A més de l'Arxiu Reial de Barcelona, també es documenta aquesta pràctica a l'arxiu del monestir de San Clemente de Toledo o en el de Santa Clara de Palma, per exemple. Vegeu: Carmen TORROJA MENÉNDEZ. *Catálogo del Archivo del Monasterio de San Clemente de Toledo: 1141-1900*. Toledo: Diputación provincial, 1973; i SASTRE I BARCELÓ, p. 281-289.

⁷⁸⁰ La numeració assignada per l'arxivera Rosalia Samsó als documents de la col·lecció de pergamins del fons és correlativa de l'1 al 1409 segons ordre cronològic de la data del document. Ara bé, els criteris per assignar la numeració no foren homogenis. Així trobem per exemple el pergami 416 i el 416*, no tenen

aquesta documentació en format pergamí tenia dins el fons. En l'actuació foren barrejats els documents en pergamí que pertanyien als monestirs annexionats de Santa Margarida del Prat de Roses, Santa Maria del Mar de Calonge i Valldemaria de Maçanet de la Selva; unificant-se fons diferents en un de sol.

La intervenció sobre els pergamins anterior a la Guerra Civil va comportar la pèrdua de la disposició d'instal·lació originària dels documents en suport pergamí, que deixaren de trobar-se enrotllats o plegats per conservar-se aplanats. Una actuació que s'emmarca perfectament amb les actuacions arxivístiques que van dur a terme posteriorment, a mitjans del segle xx, els tres arxius de benedictines de Catalunya sobre els seus pergamins,⁷⁸¹ amb la voluntat última de facilitar la seva consulta i conservació. I que per altra banda, era la pràctica habitual dels arxivers d'aleshores, tal i com encara ho és avui.

Però la posterior reestructuració de les germanes Samsó i Gener no tingué en compte un dels principis bàsics de l'arxivística: el respecte a l'ordre originari. Doncs els pergamins que fins aleshores s'haurien conservat juntament amb la documentació en paper solt i els llibres del fons, però classificats i diferenciats segons la seva funció o activitat, tal i com s'ha vist en les actuacions de finals del segle xvii i inicis del xviii, ara es trobaven tots junts formant una col·lecció de pergamins dins el fons del monestir de Sant Daniel. I diem una col·lecció i no una sèrie, perquè el motiu de la seva unió era el

---

res en comú tan sols que cronològicament el pergamí 416* havia d'anar després del 416 i abans del 417, però aquest últim número ja estava assignat. En altres casos, davant la mateixa situació optà per emprar a i b o 1 i 2. En ocasions individualitzà els diferents documents que compartien un mateix suport, tot indicant-ho amb el mateix número però a i b o 1 i 2; o uní amb sota un mateix número dos pergamins que formaven un sol document, distingint-los amb a i b o 1 i 2. Això fa que no es pugui prendre el número 1409 de l'últim pergamí com l'indicador total de pergamins de la col·lecció, ja que la casuística de números, repeticions i variacions és molt diversa, segurament degut a una intervenció arxivística molt dilatada en el temps que no li permeté la constància necessària per dur a terme una actuació regular i homogènia.

⁷⁸¹ La germana Josefina Olivella i Canals, que es feu càrrec de l'arxiu de Sant Pere de les Puel·les entre els anys quaranta i setanta del segle xx, juntament amb l'abadessa Clara Palomares Ferrer (1963-1979), van aplanar i netejar els pergamins de l'arxiu monàstic, tot desfent els rotlles en què es trobaven instal·lats aquests documents, per disposar-los per ordre cronològic formant una col·lecció de pergamins del fons. Per la seva banda, en la dècada dels anys setanta del mateix segle, l'arxiviera Agnès Payrot del monestir de Sant Benet de Montserrat també aplanà els documents en suport pergamí del seu arxiu tot disposant-los per ordre del número correlatiu que assignà, dècades enrera, la germana arxiviera Plàcida de Genescà del monestir de Santa Clara de Barcelona. Sobre l'actuació de Plàcida Genescà vegeu: JORNET-BENITO; BRUGUÉS MASSOT; BOADA CATASÚS, «L'arxiu de Santa Clara de Barcelona».

de compartir una mateixa tipologia de suport, com aquell que col·lecciona goigs o fotografies.⁷⁸² Maria Àngels Gener explica que un cop ja ho havien dut a terme, la germana Guinaliu els hi digué que no haurien d'haver desfet les piles de pergamins, car ja tenia una classificació prèvia per temes i poblacions i s'hauria d'haver respectat.

Com a conseqüència d'aquesta intervenció es va perdre tot el context de producció i gestió que envoltava aquesta documentació en suport pergamí. Cal tenir present que els pergamins de gestió patrimonial poden fer referència a propietats i possessions, els topònims originals de les quals s'han perdut, i avui no podem deduir a què feien referència o a quina població pertanyien. És més, quan el monestir adquiria una terra o un mas, la possessió podia venir amb els documents antics d'aquella propietat que documentaven la transmissió de la mateixa. Aquests documents, que sempre havien estat classificats i conservats junts, després d'aquesta intervenció es disgregaren enmig de la col·lecció de pergamins, ordenat cadascun en el lloc que li pertocava segons la data en què fou redactat. Perdut avui l'ordre originari, és impossible intentar restablir-lo, i perdut el context de producció de tota aquesta documentació, la informació que aquest oferia és irrecuperable. Però a més a més, sense aquesta informació es fa molt difícil, per no dir gairebé impossible, establir el cent per cent la gestió i evolució del patrimoni monàstic de Sant Daniel al llarg dels seus gairebé mil anys d'existència. Car podem caure en l'error d'identificar una propietat del monestir adquirida el segle XVI o XVII, com a part del patrimoni monàstic des del segle XI o XII.

Amb tot, Samsó intuï quelcom, ja que evità trencar algunes de les unitats compostes de pergamins, mantenint la unió d'un document en diferents suports de pergamí o de diferents documents en diversos suports en pergamí, quan se'ls trobà units. Una relació que va mantenir a través d'un cordill que els unia pel forat que tots presentaven el mig del marge superior de cada un dels suports. Per exemple, trobem units per cordills els diferents pergamins que conformen un mateix capbreu, les diferents actes de capbreu que foren dutes a terme en una mateixa actuació de capbreu o el document de compra-venda amb la seva època.

---

⁷⁸² La Norma de Descripció Arxivística de Catalunya (NODAC) desfineix com a col·lecció el conjunt inorgànic de documents que es reuneixen i s'ordenen en funció de criteris subjectius independentment de la seva provinença. BERNAL; MAGRINYÀ; PLANAS, p. 19.

Un plec de pergamins estacats amb un cordill dins d'un dels calaixos de la calaixera petita de l'Arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona. 29 d'octubre de 2009 (CAT SAF)

Desconeixem si aquest sistema del forat i el cordill ja existia previament en el fons o l'aplicà de nou la germana Rosalia. Però, malgrat que avui s'han extret els cordills, pel perill d'estrips que podien ocasionar al manipular els documents, s'ha conservat la unitat composta que formava cada grup de pergamins lligats a través de la seva instal·lació conjunta en una mateixa carpeta o sobre.

Per completar la intervenció dels documents en suport pergami, l'arxivera Samsó elaborà un complet catàleg de la col·lecció que analitzarem més endavant.

Finalitzada la intervenció en els pergamins, Rosalia Samsó procedí a separar els llibres i volums del fons dels papers solts, seguint la mateixa dinàmica establerta amb els pergamins. Aquesta fase només implicà els llibres generals del monestir en format volum, és a dir, tots aquells llibres producte d'una activitat del monestir (llibres d'aniversaris, de causes pies, llevadors de censos del monestirs, llevadors de censals, capbreus generals, llibres de comptabilitat de monestir, etc.). En conseqüència, tota la documentació en format volum produïda pels oficis del monestir (infermeria, sagristia, camareria, pieteria i priorats) en quedà exempta.

Els volums «generals» els va classificar per tipologies documentals (llibres de comptes, capbreus i llevadors...), distingint també si eren de format mida foli o quartilla. I dins de cada sèrie tipològica, ordenats cronològicament del més antic al més recent. Amb tot, no fou una classificació profunda. Com si es tractés de pergamins, els llibres van ser disposats un darrere l'altre ordenadament, amb una mínima disitnció inicial, però el

seu tractament denota una concepció individualitzada del document, més pròpia de llibre de biblioteca que de documents d'arxiu pertanyents a un fons i corresponents a unes funcions i activitats dins d'unes sèries documentals. No sabem en quin estat de classificació es trobà Samsó els llibres del fons l'any 1962. Podria ser que, com els pergamins, es mantingués la classificació per pobles que el 1726 Jeroni Sitjar i Boix oncle els hi havia donat juntament amb els pergamins i la documentació de paper;⁷⁸³ però prenent com a referència l'inventari de 1855 de Francesca Xavieria Germén, es probable que els volums haguessin perdut total o parcialment aquest ordre originari. En tot cas, el 2009, quan enprenguerem el relleu, ja era totalment perdut.⁷⁸⁴

En canvi, sembla que no fou tan intervencionista en la documentació solta. Aquesta la trobem classificada seguint dos criteris diferents. Les onze primeres caixes d'arxiu contenen la documentació en paper solt classificada alfabèticament per pobles i ordenada dins de cada poble per tipologies documentals i de forma cronològica. Aquestes onze caixes equivaldrien als calaixos de documents i actes de pobles que Jeroni Sitjar disposà en la seva calaixada el 1726, però només amb els documents de paper, ja que els pergamins i els volums que també hi havia originariament en aquest calaixos van ser extrets en temps de l'arxivera Samsó.

Dins de cada poble trobem certa ordenació tipològica: primer capbreuacions, després llevadors, correspondència, comptes i albarans, etc. Cal dir però, que aquesta no és una estructura fixa, sinó que varia segons la documentació conservada i també segons el criteri escollit per l'arxivera en cada moment, no sempre homogeni. Per exemple, en alguns casos es troben veritables expedients de propietats concretes o de masos, on una sola camisa recull tota la documentació en paper solt d'una mateixa unitat d'explotació (capbreuacions, plets, anotacions del procurador, correspondència, etc.), tal i com ho deuria disposar els procuradors del segle XVII i XVIII, i possiblement tal i com s'ho degué trobar l'arxivera Samsó. En d'altres ocasions, la germana Rosalia procedí a diferenciar la documentació per tipologies documentals (correspondència, comptes,

⁷⁸³ Vegeu l'apartat *I després de la tempesta... a ordenar. L'actuació de Jeroni Sitjar* del present estudi.

⁷⁸⁴ L'1 de juliol de 2009, Irene Brugués va iniciar les seves pràctiques del Posgrau Superior d'Arxivística i Gestió Documental de l'Escola Superior d'Arxivística i Gestió Documental de la Universitat Autònoma de Barcelona a l'Arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona sota la tutoria de Montserrat Hosta, directora de l'Arxiu Històric de Girona.

notes de procurador, capbreuacions, llevadors, causes...) dividint els possibles expedients. Com ara la documentació en paper del delme de Maçanet de Cabrenys, on es troba per exemple una causa, la correspondència del procurador relativa a la causa i la capbreuació final resolutòria de la mateixa causa dividida en tres apartats diferents segons la tipologia documental de cadascú, enlloc d'estar formant un expedient únic del plet en qüestió.

Les dotze caixes de paper solt restants reponen a un criteri de classificació diferent: a la lògica orgànico-funcional. En primer terme, la documentació es troba classificada per oficis: cambreria, infermeria, priorat del monestir, sagristia i pieteria. I cada ofici primer per tipologies documentals (capbreus, llevadors i censos) i després per pobles, és a dir, la documentació en paper que fa referència a propietats i explotacions patrimonials d'un poble determinat i que pertany a l'ofici en qüestió. Aquesta documentació en paper per pobles es troba ordenada alfabèticament pel nom del poble, i dins de cada poble si pot trobar certa divisió per unitats d'explotació, sobretot masos, o per tipologies documentals (primer capbreus, llevadors després, etc.), seguint l'esquema anteriorment esbossat per la documentació en paper per pobles.

Després dels oficis, i seguint el mateix esquema i criteris, es troba la documentació relativa al culte: aniversaris, causes pies, la doma del monestir, els beneficis (de l'orgue, de Santa Margarida i de la Verge Maria), la Confraria de Jesús, Maria i Josep i un últim apartat de documents relatius a altres esglésies sense relació aparent amb el monestir. Una documentació classificada de forma molt més coherent amb la seva producció. Així, la documentació relativa a les causes pies es troba dividida i classificada segons la causa pia a què pertany, però els papers de la doma es tornen a trobar per tipologies documentals (primer capbreuacions per pobles, després censos, censals i documentació diversa). Un esquema reiteratiu en la majoria de subdivisions que presenta la secció de paper d'aquest fons.

Finalment, aquestes últimes dotze caixes de documentació en paper contenen els documents en paper solt relatius a la gestió administrativa i patrimonial del monestir de Sant Daniel. Rosalia Samsó classificà aquesta documentació en tres grans apartats: administració, censals i vida comunitària. Aquest últim inclou diversos subapartats

tipològics i temàtics: elecció d'abadesses; documents de monges (baptismes, confirmacions, defuncions i testaments); dotacions, violarsi, llegats, etc.; culte; postguerra 1936-39; Federació Catalana; clausura; comunicacions de caràcter oficial; Santa Seu; catedral; església de Sant Feliu de Girona; diversos i Congregació Claustral Tarraconense.

Desconeixem si el fons monàstic de Sant Daniel de Girona conservat fins el 1962 en el monestir, quan l'arxivera Samsó n'assumí la custòdia i gestió, mantenia la classificació duta a terme per Miquel Caselles el 1670 i per Jeroni Sitjar i Boix oncle el 1726. Certament, des de que ambdós intervingueren en el fons fins que el prengué Rosalia Samsó, havien passat més de dos segles i uns quants conflictes, a més a més de les pèrdues de la desamortització de 1855 i de la Guerra Civil de 1936-39. Amb tot, creiem probable que el fons conservés part de l'estructura i ordre original, com observà la Mare Maria Àngels Gener el 1962 amb els pergamins aplanats i com s'observa avui en la secció de paper del fons treballada per la germana Samsó. En aquesta secció trobem en primera instància la documentació de gestió patrimonial general del monestir classificada per pobles, tal i com ho establí tres-cents anys abans el procurador Caselles. Però la documentació en paper restant, no diferenciada per pobles, es troba classificada per oficis, culte i gestió administrativa, seguint les sèries estipulades per Jeroni Sitjar el 1726.

En conseqüència, creiem que l'arxivera Rosalia Samsó intervingué en el fons de Sant Daniel segons els cànons i paràmetres de l'arxivística desenvolupada en aquells moments a la majoria d'arxius històrics i de l'Església del seu entorn, assessorada per arxivers amb àmplia experiència i per les seves germanes homònimes arxiveres dels altres dos monestirs benedictins catalans: dividint el fons en tres grans seccions segons la tipologia del suport de la documentació, aplanant i disposant els pergamins per ordre cronològic de redacció, classificant els volums per tipologies documentals, però mantenint en bona part la disposició que trobà en la documentació en paper.

També va procedir a instal·lar la col·lecció de pergamins, en agrupacions de cinquanta aproximadament, dins de grans camises de paper d'embalar marró i repartides en els quinze calaixos d'una petita planera d'arxiu de fusta i els cinc calaixos d'una calaixera

vella de fusta amb marbre blanc al capdamunt. La documentació en format volum la va disposar verticalment en els prestatges d'un armari metàl·lic d'arxiu, sense cap mena de protecció adicional; mentre que la secció de paper fou instal·lada en camises de paper d'embalar marró dins de caixes d'arxiu d'oficina de cartró marró i blanc, obsequi del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Ara bé, la tasca més destacable que realitzà la germana Rosalia Samsó en la seva feina com arxivera de la comunitat fou, sense cap mena de dubte, l'elaboració del catàleg del fons del monestir de Sant Daniel de Girona. Un complet instrument de descripció format per sis fitxers manuals en els quals hi disposà les 6.267 fitxes que va elaborar en màquina d'escriure i a mà. Tres d'aquests sis fitxers contenen el catàleg a nivell d'unitat documental simple de la documentació classificada en les tres seccions (pergamins, volums i paper):

- Els dos primers fitxers, intitulats «Pergamins 1» i «Pergamins 2», contenen les fitxes de cada un dels pergamins de la col·lecció de pergamins del fons: 1497 fitxes pels 1603 pergamins entre l'any 938 i el 1682.
- Compartint espai al segon fitxer metàl·lic, s'hi troben:
  - o 200 fitxes del catàleg «Pergamins 2», continuació de «Pergamins 1»
  - o el «geogràfic pobles»: 175 fitxes de pobles ordenades alfabèticament, cadascuna amb els llistats dels números de registre dels pergamins de la col·lecció, distribuïts per segles, que fan referència al poble en qüestió. També s'hi consigna els documents en format volum que fan referència al mateix poble.
  - o el catàleg «paper pobles»: 503 fitxers on es descriu la documentació en format paper de les primeres onze caixes de la secció paper del fons, les que es troben classificades per pobles. Les fitxes són ordenades alfabèticament pel nom del poble i cada poble té un número d'identificació.
  - o el catàleg «capbreus i llevadors» corresponent a la secció de documents en format volum del fons. Conté 66 fitxes dividides entre «capbreus i llevadors» i «capbreus i llevadors encuadernats» amb les descripcions de cada llibre o volum del fons del monestir.
- El darrer d'aquests tres fitxers metàl·lics, identificat com «Paper», conté les 594 fitxes dels documents en paper per oficis, culte, administració i vida comunitat.

Els tres fitxers restants són de caire temàtic:

- El primer, titulat «notaris», conté 784 fitxes descriptives de cada un dels notaris que apareix en qualsevol dels documents del fons. Cada fitxa correspon a un sol notari i s'hi consigna el nom, la cronologia d'activitat documentada i totes les referències documentals de l'arxiu a on apareix. També hi ha 106 fitxes més de pobles, que sota el títol «notaris geogràfic» i ordenades alfabèticament pel nom del poble, hi consten els llistats dels notaris de cada poble i entre parèntesis els anys extrems en què se'ls documenta.
- El segon, «temàtic monestir», recull les 1398 fitxes referents als documents en pergamí, volum o paper del fons sobre temes del monestir, concretament de: abadesses, abadesses (elecció), cambra, cambreres, capellans del monestir i domers, carettes de professió, celler, cellerera, comunitat monestir, Confreria Jesús, Maria i Josep, infermeres, infermeria, monges i «deo votes», obreres, pieteres, pieteria, priorat monestir, priores monestir, refetoreres, sagristanes, sagristia, sots-priorat, sots-prioeres i vestuari. Així, les fitxes d'abadesses, cambreres, segristanes i altres càrrecs són fitxes nominals ordenades alfabèticament, on s'hi ha fet constar els documents on apareix tal abadessa o tal cambrera. En canvi, quan és l'ofici i no la monja que el sustenta, les fitxes contenen les referències dels documents d'aquell ofici per pobles i per ordre alfabètic.
- El tercer i últim fitxer, «temàtic», consta de 1.144 fitxes classificades pels següents temes: «beneficis» (subdividit en: església monestir, altres esglésies i fundadors), «bisbes, abats, priors, monjos, etc.», «monestir de Sant Feliu de Cadins», «Santa Maria del Mar de Calonge», «Calonge: monges i prioeres», «Sant Nicolau de Camprodon», «jutges, batlles, veguers, etc.», «plets», «privilegis reials», «Roses», «monges Roses», «Prioeres Roses», «Santa Seu», «Testaments», «Valldemaria», «monges i comunitats de Valldemaria», «prioeres de Valldemaria» i «varis». Com el catàleg anterior, el contingut de les fitxes es troba per persones en el cas de prioeres, monges, jutges, bisbes, privilegis reials, etc., o per pobles en el cas de monestir, esglésies i similars.

A més a més, Samsó elaborà un altre instrument de descripció, un catàleg onomàstic de tot el fons. Aquest altre instrument, que ocupa sis fitxers metàl·lics més, conté 9.037 fitxes descriptives ordenades alfabèticament pel cognom i nom de la persona en qüestió. Les fitxes contenen a més del nom, les dates en què es documenta i alguna

breu descripció de la persona, com ara «causídic de Figueres» o «monja de Sant Daniel»; seguidament presenten la relació de totes les referències documentals del fons a on aparèix el nom.

Sumant els dotze fitxers metàl·lics, la germana Rosalia Samsó elaborà 15.304 fitxes de descripció, mecanografiades o a mà, a partir de la informació continguda en el fons del monestir. Una ingent tasca de descripció que mostra clarament el pes de la seva actuació en l'arxiu monàstic, alhora que n'és el reflex més fidedigne del seu tarannà i la seva tasca com arxivera del monestir.

Els dotze fitxers metàl·lics que contenen el catàleg del fons del monestir de Sant Daniel de Girona elaborat per Rosalia Samsó. 2017. (CAT AMSBM FCMB SAF)

Sabem que Samsó començà a treballar juntament amb la germana Maria Àngels amb els pergamins. De fet, aquests són els que presenten un major tractament, tant a nivell d'instal·lació com de descripció. Després degué seguir pels llibres i finalment els documents en paper solt. Creiem que la documentació en paper solt fou l'última que va tractar, sobretot perquè l'actuació sobre aquesta és molt més respectuosa amb el fons i el seu ordre originari. Es podria dir que és fruit d'un període de maduresa arxivística per part de la germana Rosalia Samsó, que després de tantes hores treballant en el fons el compregué i interioritzà l'ordre originari, entenent el perquè de l'origen i funcionament de la producció documental del monestir al llarg dels segles, i la conservació i classificació de la documentació fruit d'una activitat administrativa i de

gestió comunitària i patrimonial. Era, però, massa tard per tota la informació perduda en el tractament de les seccions de pergamins i volums.

La feina de classificació, instal·lació i descripció que dugué a terme l'arxivera Rosalia Samsó durant els seus anys el capdavant de l'arxiu del monestir fou molt destacable. Malgrat que avui dia poguem questionar els criteris que emprà i algunes de les decisions que va prendre, cal posar-les en context. Al cap i a la fi, la germana Samsó seguí l'orientació i les recomanacions de persones de confiança i amb coneixements sobre la matèria. Els plantejaments arxivístics d'aleshores no són els d'avui, com tampoc les possibilitats de coneixement i de moviment dins els monestirs benedictins femenins.

Tampoc podem obviar l'important feina que desenvolupà en el fons. I és que cal tenir ben present que la seva feina de descripció supera amb escreix qualsevol altre feina que pugué dur a terme ella mateixa o qualsevol de les seves antecessores o antecessors en el càrrec. No es dedicà tan sols a elaborar un catàleg que descrivís el fons a nivell d'unitat documental composta o simple, sinó que a més a més dugué a terme una profunda campanya de descripció per elaborar un instrument de descripció que contingués la màxima informació possible de la documentació, de tal forma que fos possible dur a terme cerques temàtiques o per paraules clau. Podem dir que, abans de l'era digital, dels ordinadors i de les bases de dades, Samsó ideà una fòrmula manual però exhaustible i molt efectiva, per oferir una bona eina de recerca als usuaris del seu arxiu. No es conformà en la descripció a nivell d'unitat documental, sinó que volgué arribar fins a la unitat d'informació. Un fet que s'observa clarament quan la germana Rosalia deixa constància al costat d'un regest de capbreuació la referència del pergami a on es troba l'acta original de la capbreuació; o quan en mig del fitxer trobes una fitxa que indica «vegeu fitxa tal»; o quan es para a descriure cada una de les anotacions que el procurador deixà escrites en un petit full a tall de nota.

Per valorar la tasca que desenvolupà Rosalia Samsó a l'Arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona cal posar la seva actuació en context. La seva no és una feina de gestió, no és fruit d'una necessitat d'organització documental per una administració correcta i eficient del patrimoni monàstic. Sinó que forma part d'una nova manera

d'entendre i valorar la documentació del monestir. Una documentació que tan sols conserva el seu valor secundari, el que li conferèix l'informació històrica que conserva i que la comunitat aprecia i valora com a element de vertebració i diferenciació identitària respecte altres comunitats i models de vida religiosa. Per primera vegada Sant Daniel mostra una vertitable nova forma d'entendre la documentació i el seu arxiu, espai d'una memòria col·lectiva que cal preservar i transmetre per tal de valorar i estimar. Una perspectiva que trobem molt abans en altres monestirs benedictins, com a inicis del segle XVII a Santa Clara de Barcelona, però que a Sant Daniel no es desperta de forma evident i àmplia fins ben entrada la segona meitat del segle XX.

Irene Brugués Massot

2.3 **L'arxiu** **dins el monestir** Resultats

**Producció i gestió documental
d'un monestir femení**

Anàlisi de la funció arxiu i la gestió del claustre
a Sant Daniel de Girona (1018–2017)

Els resultats d'aquest primer apartat del present treball volen ser una pausa per reflexionar sobre l'anàlisi de l'evolució històrica de la funció arxiu en el monestir de Sant Daniel de Girona desenvolupada fins el capítol anterior. Es plantegen com una recopilació i síntesi de l'argumentació principal que s'ha desenvolupat al llarg dels capítols previs abans de procedir a l'aplicació del mètode arxivístic en el fons i exposar la proposta de classificació i els resultats obtinguts. És interessant poder oferir aquesta síntesi en uns primers resultats conclusius on poder recopilar l'evolució de la funció arxiu del monestir de Sant Daniel per comparar-la i situar-la en l'evolució històrica general de l'arxivística a Catalunya i en el marc del que també es coneix de la història de l'arxivística a nivell més general.

Són quatre les etapes evolutives que hom pot identificar en l'evolució de la funció arxiu en el monestir de Sant Daniel de Girona des de la seva aparició fins el 2017:

- L'arxiu medieval (1018-1512)
- Vers la institucionalització de l'arxiu (1512-1669)
- La consolidació de l'arxiu (1669-1855)
- L'arxiu històric de Sant Daniel de Girona (1855-2017)

Per la primera etapa, la de l'arxiu medieval entre 1018 i 1512, Sant Daniel s'ha mostrat un mal estudi de cas per conèixer i analitzar la funció arxiu en època medieval, ja que la manca de conservació de la documentació d'aquest període, sobretot la comptable, no ens ha permès analitzar-la durant els cinc primers segles. Malgrat això, Sant Daniel es mostra hereu de la recepció del dret comú romà, que arribà a Catalunya el segle XIII, i que comportà, entre d'altres conseqüències, una major producció documental testimoniada a Sant Daniel en la seva col·lecció de pergamins. Però més enllà d'aquesta dada indirecta i de la localització de la documentació del monestir en una caixa a l'abadia el 1490, poc més podem conèixer de la producció, ús, circulació i conservació documental en el marc d'aquesta comunitat durant els primers cinc segles d'existència.

La primera referència documentada del fons de Sant Daniel data de l'any 1490 i la coneixem a través d'una de les primeres visites de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana. El fons documental d'aquesta entitat se'ns ha

presentat com una vertadera font d'informació rica, sistemàtica i objectiva, fins al moment poc emprada i estudiada en totes les seves possibilitats.

El paper que la Congregació desenvolupà a través de la figura dels visitadors, s'ha revelat clau per entendre l'evolució de la funció arxiu de Sant Daniel de Girona des del primer moment que documentem la seva presència fins a la seva desaparició el 1835. Un paper clau en tant que, com a organ inspector de la vida comunitària dels monestirs integrants de la Congregació, tenia a les seves mans la potestat de corregir desviacions, amonestar males conductes, establir noves normatives i incentivar o obligar a complir determinats preceptes, entre els quals també els referents a l'arxiu i a la producció documental. Així, tota realitat que sobresurt de l'estipulat apareix en les visites per ser corregida, com també tota nova activitat o normativa aprovada per la Congregació es fa aplicar a través de les mateixes. A més, els formularis de visita, que no pateixen grans canvis al llarg dels segles, ajuden a mantenir una informació estable i molt sistematitzada. A la Congregació recaurà, al llarg dels segles següents, la supervisió i control de la conservació de la documentació d'arxiu, de la seva correcta gestió, accés i consulta, però també la regulació de la producció documental.

De fet, tal i com diu José Ramón Cruz Mundet, en els últims segles de l'Edat Mitjana els arxius de l'Església, «tanto del clero regular como del secular, constituyen ya una de las redes más potentes y mejor estructurada y coordinada de fondos documentales».⁷⁸⁵ Una situació que podem observar clarament en el cas dels arxius monàstics de la Congregació Claustral. I és que el fons de Sant Daniel pren consistència d'arxiu, amb un espai propi destinat a la seva custòdia, quan el 1512 la Congregació Claustral hi diposita el seu fons fins aleshores itinerant. Aquesta finalització de la itinerància del fons de la Congregació s'emmarca en el canvi de la naturalesa dels dipòsits documentals a partir dels segle xv, quan progressivament les institucions productores passen d'arxius itinerants i dispersos a la concentració o agrupació física de la documentació generada per aquestes institucions en dipòsits més generals i en un sol edifici «con el fin de facilitar el acceso a una documentación cada vez de mayor volumen».⁷⁸⁶ És doncs,

---

⁷⁸⁵ CRUZ MUNDET, p. 30.

⁷⁸⁶ NAVARRO BONILLA, *Escritura, poder y archivo*, p. 124.

gràcies a la intervenció de la Congregació Claustral, que el fons de Sant Daniel s'institucionalitzà dins la pròpia comunitat, iniciant així una nova etapa evolutiva marcada per una presa de consciència progressiva respecte la importància i necessitat de l'arxiu.

En aquesta segona etapa, abans de la primera intervenció documentada al fons monàstic –la de Miquel Caselles de 1669- s'observa un llarg període de producció documental relacionada especialment amb l'elaboració de capbreus, i que s'emmarca en les conseqüències de la Sentència Arbitral de Guadalupe de 1486. Amb la disposició de Ferran II per concloure els conflictes entre la pagesia de la Catalunya Vella i llurs senyors, que havia acabat amb les dues guerres remences de la segona meitat del segle xv, es mantingué la jurisdicció senyorial i els censos, lluïsmes, delmes i primícies, però es disposà l'obligació dels pagesos a capbrevar tantes vegades com fos necessari.⁷⁸⁷ De la redefinició que experimentà el sistema feudal català després d'aquesta sentència, se'n derivà una major producció documental associada a la propietat de la terra, on senyors i pagesos feien i conservaven els capbreus per tal d'assegurar els interessos propis de cada part en el pagament correcte de les rendes. Un fet que s'ha comprovat reiteradament a Sant Daniel a través de la insistència dels visitadors de la Congregació, des del segle xvi fins a finals del xvii, en actualitzar els capbreus. I és en aquests moments quan s'observa primordialment el valor primari del fons de Sant Daniel: cal conservar les escriptures i capbreus perquè són la base necessària per conservar les rendes de la casa i per tant la garantia de continuïtat i prosperitat de la comunitat.

Més enllà de l'augment productiu de la documentació vinculada a la propietat de la terra, especialment dels capbreus, Pere Gifre associa aquests canvis desencadenats per Guadalupe amb el procés general d'arxivació i compilació de documentació que viu Catalunya al llarg del segle xvi, entre les corts de 1585 i 1599, com: l'ordre de les Corts general de 1585, la recopilació dels privilegis de Barcelona a les anomenades Rúbriques Bruniquer, les Constitucions catalanes de 1585, les sinodals de diferents episcopats

⁷⁸⁷ Pere GIFRE RIBAS. Archivación en Cataluña durante los siglos xvi y xvii. El caso de los señores útiles y propietarios de mansos. A: MIKES JANI Tünde; LAMAZOU-DUPLAN Véronique. *Jornades de estudio internacionales: Archivos de familia. Escrituras familiares: patrimonio y documentación (Universidad de Gerona, 6-7 marzo 2015)*. Grup «Arxius familiars de banda a banda dels Pirineus» (2013 CTP 00017) de la Universitat de Girona, École des hautes études hispaniques et ibériques (Casa de Velázquez, Madrid).

terraconenses o la recopilació dels privilegis a diferents universitats. Una dinàmica força generalitzada que s'estengué per tota la societat, no només a les institucions administratives del territori, sinó també als senyors directes (com l'inventari de béns de Ramon Xammar el 1586) i als senyors útils dels masos.⁷⁸⁸ Aquest context de projectes d'arxivació i compilació, fins i tot d'establiment d'una memòria institucional que ja hem esbossat anteriorment i que Núria Jornet identificà a Santa Clara de Barcelona, és el que no s'ha trobat a Sant Daniel fins a finals del segle XVII. Doncs no podem confondre l'augment de producció documental i de processos de capbreu que sí hem documentat a Sant Daniel, amb les actuacions arxivístiques de creació i elaboració d'inventaris, llibres d'arxivació, recopilacions documentals i similars que no apareixen en aquest monestir fins un segle més tard, en el que serà l'inici de la tercera etapa evolutiva de la funció arxiu, la que porta a la seva consolidació.

També en aquesta segona fase, prèvia a l'actuació de 1669, cal destacar la poca influència directa de les diposicions sobre vida regular del Concili de Trento. Del qual cal destacar el fet de promoure la traducció i adaptació de les seves diposicions als òrgans competents de cada orde o branca monàstica, en el nostre cas la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana. Altre cop és aquesta qui, davant l'obligació de fer complir els manaments conciliaris als seus monestirs, redacta i publica el 1615 les *Ordinacions per als monestirs de les religioses del Orde de Sant Benet*, on aquí sí que es regula i es normatitza la funció arxiu dins els monestirs femenins benedictins de la Congregació i la figura de les seves arxiveres. Una regulació que incorpora una tradició, una pràctica viscuda en cada monestir, i que a l'escriure's negre sobre blanc es fixa i es fa norma. Malgrat tot, una norma que pot saltar-se, i de fet es va saltar habitualment, com s'ha pogut veure al llarg de l'anàlisi precedent.

El paper de la Congregació Benedictina Claustral en aquesta segona etapa se'ns presenta clau per entendre l'aparició i consolidació de la funció arxiu de Sant Daniel de Girona. La seva influència és determinant tant pel que fa referència a l'aparició física de l'espai o dipòsit d'arxiu, fins a la seva regulació, funció, gestió, conservació, accés i eliminació, sense oblidar la identificació i modelació de la figura de la monja-arxivera

---

⁷⁸⁸ *Ibidem*.

dins la pròpia comunitat. Una figura custòdia responsable de l'arxiu comunitari que com a tal gestiona i vetlla la documentació del monestir i en respon davant la comunitat i la seva abadessa, però que no trobem classificant, instal·lant o descrivint la documentació del fons; aquestes són funcions pròpies del notari o del procurador del monestir. I és que no podem perdre de vista que la monja arxivera de Sant Daniel de Girona, com totes les monges benedictines professes de Catalunya, pertanyien el braç militar del Principat, filles de la noblesa o de ciutadants honrats, i vivien dins el monestir tal i com ho haurien fet fora i els hi corresponia pel seu estament social.

Així, és més probable equiparar la monja arxivera d'aquesta primera etapa i fins a inicis del segle XIX, amb la resta d'oficials de la comunitat (pietera, cambrera, infermera...). Aquestes, com a titulars de l'ofici, eren responsables de la cura de les funcions pròpies del seu ofici (recollir, administrar i repartir les pietances; vetllar pel manteniment dels béns necessaris en les cambres o mantenir i gestionar les instal·lacions de la infermeria), pel qual tenien un patrimoni designat que gestionava el seu procurador particular. Però de la mateixa forma que la monja pietencera no repartia directament ella les pietances, o la cambrera no anava a buscar i posar el que era menester en cada cambra, ni la infermera atenia directament totes les necessitats de les malaltes, tampoc la monja arxivera classificava els documents o elaborava els inventaris i taules del fons. Aquesta feina la duïen a terme notaris i procuradors del monestir, en ocasions identificats com arxivers, amb un domini de l'escriptura més acusat que les monges.

Amb tot, el coneixement sobre l'arxiu i la seva documentació, fins i tot sobre la classificació i els seus catàlegs, no havia de ser aliè a la monja arxivera que necessitava conèixer allò que custodiava i del qual n'era plena responsable. En aquest sentit, podem equiparar la funció de la monja arxivera d'aleshores a la d'un director o directora d'arxiu actual, coneixedors de la seva institució, dels fons que custodien i de la gestió dels mateixos i responsables finals de tot el que és relatiu a la mateixa institució arxivística, però en línies generals no actors dels tractaments tècnics sobre la documentació.

Conseqüentment, els tècnics arxivers que desenvolupen les tasques pròpies d'aquests en el fons de Sant Daniel són fins al segle XIX els procuradors generals del monestir,

auxiliats per notaris i, en moments puntuals, per altres procuradors i arxivers contractats per dur a terme actuacions concretes o parcials en el fons.

Aquesta situació s'aproxima molt a la que Diego Navarro detecta en el cas de l'arxiu de la Diputació del Regne d'Aragó fins la primera meitat del segle XVII:

A tenor de la información que suministran los registros de la Diputación, el archivero del reino siguió actuando durante toda la etapa foral como custodio, y no tanto como organizador de las escrituras. La supervisión y el mantenimiento de las tareas de organización archivística eran realizadas esencialmente por los secretarios de la Diputación. Incluso, en numerosas ocasiones las actividades de descripción y organización documental fueron llevadas a cabo por especialistas externos a la propia organización burocrática de la Diputación. Estas funciones rara vez fueron llevadas a cabo por el archivero, quien actuaba esencialmente como mero custodio de los documentos y fedatario de su contenido a través de la extensión de certificaciones de la más variada naturaleza.⁷⁸⁹

En el cas exposat per Navarro, quan l'arxiver de la Diputació del Regne d'Aragó no exercia alhora de secretari de la mateixa, es limitava tan sols a la custòdia de la documentació, «sin participar activamente en la organización de las escrituras, en la elaboración de índices o otros instrumentos de descripción, al menos hasta que fue superada la etapa foral de las instituciones aragonesas».⁷⁹⁰ Aleshores, a la primera meitat del segle XVII, quan s'uneix el càrrec de secretari amb el d'arxiver del regne, és quan observa una major importància de la gestió documental dins la institució. I la tendència culmina amb l'arribada de l'administració borbònica, on l'arxiver fa tasques ja de descripció i d'organització documental. Etapa aquesta en què nosaltres trobem a Sant Daniel el procurador Jeroni Sitjar i Boix assumint totes aquestes prerrogatives.

Sobre la figura del procurador, a part de la gestió de l'arxiu, recau en ell les funcions d'administrar i gestionar el patrimoni del monestir (amb totes les seves reminiscències com la coordinació amb els batlles de sac i els altres procuradors territorials, notaris i

---

⁷⁸⁹ NAVARRO BONILLA, *Escritura, poder y archivo*, p. 148.

⁷⁹⁰ *Ibidem*, p. 149.

advocats, intimar⁷⁹¹ a la capbreuació dels senyors útils de les propietats, vetllar pels processos oberts del monestir, etc.) per recaptar les rendes d'aquest i dur la comptabilitat de la comunitat, definint els comptes cada dos anys a l'abadessa. Per això, les actuacions arxivístiques es duen a terme sempre per necessitats administratives del procurador o de la comunitat, més que per voluntat de disposar d'un fons ben classificat, ordenat i identificat. En aquest sentit, la necessitat de renovació i actualització dels capbreus cada certes dècades s'ha observat com el gran promotor de noves actuacions arxivístiques en el fons. I és que la comunitat de Sant Daniel només es planteja actuar sobre el fons quan té una necessitat econòmica important. N'és paradigmàtic el cas del capbreuador i posterior procurador i domer Miquel Caselles.

Amb ell s'inicia una nova etapa de la funció arxiu, la tercera, marcada per l'elaboració d'instruments de descripció i pel coneixement d'una nova classificació i ordenació del fons, que és també una nova instal·lació en un moble que se'ns presenta com un armari amb calaixos. Serà doncs a partir de la primera intervenció pròpiament arxivística que tingué el fons, la del capbreuador i posterior procurador Miquel Caselles el 1669, quan la funció arxiu dins el monestir de Sant Daniel es fa més patent, iniciant-se així l'etapa de consolidació de l'arxiu de Sant Daniel.

El 1669 és una data força tardana per iniciar una primera actuació arxivística d'aquest tipus en comparació amb els altres monestirs de monges benedictines de Catalunya, però també de la majoria d'institucions del territori que a finals del segle XVI ja estan treballant en aquesta direcció. És possible que a aquesta situació hi influís la llunyania del monestir respecte Barcelona, els monestirs de la qual incorporen les novetats de forma molt més ràpida. Malgrat que aquest fet hi pogués influir, pensem que fou sobretot la dinàmica regressiva que el monestir de Sant Daniel arrosegava des de la segona meitat del segle XVI i els conflictes successius al camp i amb França, més presents al nord de Catalunya, el que dugueren a aquesta comunitat gironina a una

---

⁷⁹¹ Segons el *Diccionari català-valencià-balear* intimar és «comunicar, fer saber, de manera autoritària i en to de manament». Emprat en la documentació del fons de Sant Daniel per indicar l'acció comunicativa que feia el procurador als propietaris de les terres i béns del monestir recordant-los la necessitat de capbreuar les possessions i reconèixer el domini eminent de la comunitat. ALCOVER; MOLL, «intimar».

situació de crisi permanent que, amb tota probabilitat, no els permeté emprendre projectes com aquests amb anterioritat. Perquè, tot i que la conservació de la documentació pugui distorsionar la visió actual de la producció documental del fons, més continua a partir de finals del segle XVII, podem afirmar amb un grau molt elevat de certesa que la primera actuació arxivística, tant de classificació com de descripció, que patí el fons de Sant Daniel fou la de Miquel Caselles el 1669.

Però és sobretot amb l'actuació del procurador Jeroni Sitjar i Boix oncle i amb la seva ingent tasca arxivística al monestir, quan podem conèixer millor l'arxiu de Sant Daniel, la seva classificació, ordenació i instal·lació en la nova calaixada de 1726, el seu volum, les tipologies documentals del fons i la seva localització física dins el clos monàstic. Dues actuacions, la de Caselles i la de Sitjar, que coincideixen en el temps amb el que Ana Sanz de Bremond descriu com el salt qualitatiu i quantitatiu que experimentaren els arxius conventuals a l'Edat Moderna a causa de que «el Siglo de las Luces propició la multiplicación de los fondos y como consecuencia se acometió la organización e inventariado de muchos archivos conventuales».⁷⁹²

De fet, totes aquestes actuacions coincideixen també amb una dinàmica a nivell europeu de concentració arxivística en grans dipòsits i d'organització dels arxius administratius, que Robert-Henri Bautier i també Arnaldo d'Addario identifiquen a partir del segle XVIII.⁷⁹³ Una onada de conscienciació de la rellevància dels arxius que són vistos i emprats com arsenal jurídic del poder, el qual vol conservar-los com a eina del seu govern necessària per una administració eficaç i eficient.⁷⁹⁴ Aspectes que també es deixen sentir a Sant Daniel, si bé amb dimensions molt més reduïdes.

Quan les abadesses Joana de Sant Dionís i Pol i Teresa de Lanuça i Homs emprenen la reorganització comunitària i espiritual de 1712 i 1723, respectivament, inclouen en el seu programa la producció i organització documental del fons com un dels punts

---

⁷⁹² Ana SANZ DE BREMOND MAYÁNS. Aproximación al estudio del franciscanismo en la Corona de Aragón. Los documentos del Archivo Histórico Nacional (s. xv-xix). A: *Cuadernos de Historia Moderna*. Madrid: 2007, núm. 32, p. 137.

⁷⁹³ BAUTIER, p. 142-143; Arnaldo d'ADDARIO. Lineamenti di storia dell'archivistica (sec. xvi-xix). A: *Archivio Storico Italiano*. 1990, vol. 148, I, p. 5-9.

⁷⁹⁴ Paul DELSALLE. L'archivistique sous l'Ancien Régime: le Trésor, l'Arsenal et l'Histoire. A: *Histoire, économie et société*. 1993, vol. 12, núm. 4, p. 454.

imprescindibles en el seu projecte de renovació comunitària. Una concepció que té el seu eco també en les paraules d'Arnaldo d'Addario quan descriu la concepció dels arxius com a font d'informació necessària per l'exercici i la autoafirmació del poder, tant intern com extern, dels governants de l'Edat Moderna: «Il fine principale che i sovrani più potenti –ma anche i dinasti di entità politiche minori- si propongono è, tuttavia, quello di disporre di una documentazione utile per l'affermazione dei diritti delle loro corone e dei loro Stati, per l'esercizio dei loro poteri all'interno e per l'intrattenimento dei loro rapporti con l'estero».⁷⁹⁵ En el cas de Sant Daniel, per l'afirmació de la pròpia comunitat després d'una etapa llarga de declivi.

Amb la figura de Jeroni Sitjar oncle també es percep la consolidació d'una tendència cada cop més habitual: l'especialització tècnica del professional d'arxiu, és a dir de l'arxiver, i al mateix temps el recurs habitual de la contractació externa d'aquests professionals d'arxiu con a suport al procurador del monestir. Un procurador cada cop més circumscrit a la gestió administrativa i comptable de les rendes del monestir, que delega les tasques arxivístiques, sobretot aquelles de creació més que de manteniment, a professionals externs contractats per l'ocasió. Però, sens dubte, Sitjar és l'últim exponent per Sant Daniel d'una de les principals característiques de l'arxivística del segle XVIII: el destacat increment d'actuacions de descripció dels fons i de la consegüent producció de catàlegs, taules, índex, rúbriques, llibres d'arxivació... en definitiva, d'instruments de descripció.⁷⁹⁶

Cal destacar la importància que exerceix la guerra i les seves conseqüències en l'evolució de la funció arxiu a Sant Daniel de Girona durant aquesta tercera etapa. I és que si l'absència de documents no ens ha permès aprofundir ni escatir l'evolució de l'arxiu durant els primers cinc segles del monestir, l'estat permanent de conflictivitat i guerra al nord del Principat al llarg de tot el segle XVII, XVIII i inicis del XIX suposà el veritable motor per la intervenció constant i reiterada a l'arxiu de Sant Daniel. Unes actuacions per altra banda que ens permeten tenir moltes més dades per conèixer i analitzar l'evolució de la funció arxiu en aquest monestir durant aquests dos segles de

---

⁷⁹⁵ ADDARIO, p. 8.

⁷⁹⁶ NAVARRO BONILLA, *Escritura, poder y archivo*, p 168.

l'Edat Moderna. En definitiva, podríem dir que si durant la segona etapa analitzada el promotor de l'avenç en l'aparició i implantació de la funció arxiu dins el monestir havia estat sobretot la Congregació Claustral Benedictina, al llarg de la tercera etapa aquesta queda relegada pel pes i la necessitat imperant a l'arxiu causada per la guerra i sobretot pels abandonaments sistemàtics en què es veia avocada la comunitat en cada nou setge de la ciutat.

Però la fi de l'Antic Règim i la supressió de les seves institucions amb l'aparició dels Estats liberals i els processos de desamortització de les propietats de «mans mortes» i les conseqüents expropiacions dels seus fons documentals, comportà un important canvi d'estatus d'aquests arxius i l'inici d'una nova etapa, la quarta. Amb poc temps, els fons de les institucions desamortitzades passaren de ser arsenals de poder, eines útils per la gestió i administració de les entitats productores que calia conservar pel seu valor primari, administratiu i jurídic, a ser dipòsits de memòria, només d'interès pels historiadors.⁷⁹⁷ Això des de l'òptica dels productors i per tant de la documentació que resta en els monestirs, perquè els documents confiscats durant la desamortització mantenen el seu valor primari i la seva utilitat administrativa a les oficines estatals d'Hisenda.

Aquest tercer període de la història dels arxius, identificat per Bautier com l'època dels arxius com a laboratoris per a la història,⁷⁹⁸ suposà la divisió, en el si de les entitats productores, entre arxiu administratiu i de gestió i arxiu històric; quedant els primers relegats a mans de gestors i administradors i els segons, d'historiadors. Aquesta disgregació comportà greus conseqüències per la gestió, classificació i conservació d'ambdues parts de l'arxiu, que en el cas de Sant Daniel i dels monestirs de monges benedictines de Catalunya suposà un solc profund, un abans i un després en la producció documental, la seva gestió i administració i la seva posterior conservació. I és que en el cas de Sant Daniel no només el fons fou disgregat en l'expropiació de 1855, sinó que també patí una important pèrdua documental quan part de la documentació

---

⁷⁹⁷ ADDARIO, p. 23.

⁷⁹⁸ BAUTIER, p. 140 i 149.

segrestada per l'Estat no arribà mai a ingressar a l'Arxiu Reial de Barcelona juntament amb la resta de documentació transferida des d'Hisenda de Girona el 1919.

Però més enllà de les conseqüències immediates de la desamortització de Madoz per la comunitat de Sant Daniel i pel seu arxiu, foren les conseqüències a llarg termini les que comportaren la pèrdua més gran i més generalitzada d'aquest fons i dels altres dos arxius històrics de monges benedictines de Catalunya: el de Sant Pere de les Puel·les i Santa Clara de Barcelona. I és que amb les desamortitzacions del segle XIX no només els fons monàstics i conventuals de l'Estat Espanyol foren segrestats, digregats, abandonats, parcialment o totalment eliminats i fins i tot unificats amb altres fons i reclassificats segons criteris historicistes que poc tenien a veure amb l'ordre originari de cada fons. Sinó que, a més a més, van comportar un canvi radical de mentalitats respecte la funció arxiu en el si d'aquestes institucions. Un canvi que es feu ben patent durant la Guerra Civil de 1936-1939.

Les comunitats femenines, a diferència de les masculines, no foren exclaustrades sinó tan sols desamortitzades. És a dir, que perderen el domini eminent sobre el patrimoni que havien anat acumulant al llarg dels segles i de les rendes del qual en vivien, a canvi de mantenir en la majoria dels casos l'edifici monàstic i sobreviure del treball propi, ja sigui a través de l'ensenyament, la beneficiència, la cura de malalts o d'altres activitats remunerades equivalents. Un canvi de paradigma d'aquestes magnituds en aquestes comunitats no suposà tan sols una transformació en el dia a dia de la vida monàstica, en la composició social de les comunitats, en els recursos econòmics de què disposaven pel manteniment dels membres i de l'edifici, entre d'altres elements, sinó també en el funcionament organitzatiu de la comunitat, en les funcions i activitats que desenvolupava, en els càrrecs i oficis i la seva producció documental i, òbviament, en les mentalitats de tots els membres respecte a la producció documental, la seva gestió i posterior conservació.

Amb el pas del temps, la comunitat va perdre la noció d'arxiu com a arsenal de poder, com a instrument i recurs per la defensa dels drets propis. Sense patrimoni per gestionar, la documentació conservada en els arxius d'aquestes comunitats tan sols testimoniava el passat de la comunitat, un passat llunyà com a senyor feudal propietari

de terres, drets i jurisdiccions que res tenia a veure amb els valors de la vida monàstica femenina de la segona meitat del segle XIX i menys de la del XX. Sense cap utilitat i sense possibilitats d'accés per a la consulta d'aquest fons degut a la clausura que vivien aleshores els monestirs femenins, els seus arxius històrics quedaren relegats a dipòsits estancs de memòria al càrrec d'una monja arxivera.

Una monja arxivera que, per altra banda, ja no es pot identificar amb la priora de la comunitat que ostentava una responsabilitat de custòdia i gestió d'un fons actiu plenament relacionat amb el sosteniment econòmic i legal de la comunitat, a on a més a més hi havia la caixa dels dipòsits comuns del monestir; sinó una monja arxivera erudita, amb coneixements d'història, llatí, paleografia i diplomàtica, amant del passat. Una monja-arxivera que s'aproximaria a la descripció que feu Jaime Villanueva de la germana de Sant Daniel que el va atendre en la seva visita el 1850: «una docta monja que con sus largos años y conocimientos paleográficos ha llegado a conocer toda la localidad antigua de aquella casa, copiando por si misma la mayor parte de las inscripciones sepulcrales que hay en sus claustros»;⁷⁹⁹ o a la que descriu l'anotació del *Libro de las cosas dignas de memoria* del monestir de Santa Clara de Barcelona el 1895, la seva germana arxivera Plàcida de Genescà, de qui diu que «cualquier papelote [li semblava], con tal que sea antiguo, puede ser un tesoro».⁸⁰⁰

Davant aquest nou perfil d'arxivera monàstica, la separació conceptual i física entre arxiu de gestió i arxiu històric era un fet consolidat, les conseqüències del qual encara perviuen avui en els propis monestirs. En els tres fons de monges benedictines de Catalunya –Sant Pere de les Puel·les, Sant Daniel de Girona i Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona– s'observa com a partir del segle XIX la documentació conservada a l'arxiu produïda en aquell segle i el següent experimenta un descens dràstic, possiblement motivat per dos fets:

- pel propi descens de la producció documental després de la desamortització. Canvien les funcions i activitats desenvolupades per l'entitat productora, i conseqüentment també la seva producció documental. I per

⁷⁹⁹ VILLANUEVA, vol. XIV, p. 158.

⁸⁰⁰ *Libro de las cosas dignas de memoria de este Real Monasterio de San Anton y Santa Clara de Barcelona*. 1895-1936. (CAT AMSBM MSCB núm. 590 f. 1).

- la conversió de l'arxiu en arxiu històric deslligat de la producció documental de gestió comunitària, que fa que aquesta última no arribi mai al dipòsit d'arxiu i que es conservi de forma separada en les pròpies estances o oficines on es dur a terme l'activitat. Aquesta disgregació de múltiples petits dipòsits documentals escampats pel monestir a càrrec de persones diferents (la majordoma de la documentació comptable de la majordomia, la secretària –quan n'hi ha- de la documentació de govern de l'abadessa, la responsable de cada taller la documentació produïda per l'activitat o la mestra de novícies del noviciat, per exemple) complica la seva gestió i conservació, restant aquesta en bona part a l'atzar.

Situacions que encara avui es poden observar en aquests monestirs i que expliquen en bona part la pèrdua documental tan gran que experimentaren els tres monestirs de monges benedictines de Catalunya durant la Guerra Civil. A diferència de totes les ocasions de conflicte anteriors, on les comunitats s'enduien amb elles l'arxiu o el procurador el posava a recer fins que hagués passat el perill, el 1936 les tres comunitats de monges benedictines feren el mateix: repartir l'arxiu i alguns objectes de valor entre amics i familiars, dividint així els fons amb la voluntat de conservar-ne alguna part, mentre s'ajudaven d'amics i familiars. Era aquesta, com dèiem, una solució que no havien pres mai abans, i que es demostrà en tots els casos nefasta per la conservació de l'arxiu, perquè, davant la divisió i la por del moment, la majoria de la documentació acabà amagada en llocs irrecuperables o directament cremada i eliminada. L'excepció foren aquelles parts dels fons disgregats que tingueren la sort d'acabar a mans del Servei de Salvament d'Arxius de la Generalitat de Catalunya i que són avui encara les que conserven els monestirs.⁸⁰¹

Hi ha un altre element de la funció arxiu que trobem a Sant Daniel a la segona meitat del segle xx i que també tenen als altres dos arxius monàstics de benedictines de Catalunya: la classificació del fons per suports (pergamins, volums, paper solt) i tipologies documentals. Unes actuacions que si bé són més pròpies de l'arxivística dels segles XVIII i XIX, les trobem emprades per primer cop als fons històrics de Sant Daniel

---

⁸⁰¹ Per conèixer la tasca del Servei de Salvament d'Arxius de la Generalitat de Catalunya durant la Guerra Civil vegeu Jaume Enric ZAMORA ESCALA. El salvament dels arxius catalans durant la Guerra Civil espanyola (1936-1939). A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2000, núm. 16, p. 85-151.

de Girona i Sant Pere de les Puel·les després de la Guerra Civil (Santa Clara de Barcelona ho feu abans, a finals del XIX amb la germana arxivera Plàcida de Genescà).

Al segle XVIII, els principis del moviment intel·lectual històric conegut com la Il·lustració afectaren el món de l'arxivística europea amb àmplies conseqüències negatives. Els arxivers del moment aplicaren mètodes de classificació sistemàtics o per matèries, disgregant els fons i unint la documentació de forma sistemàtica segons la seva tipologia documental, lloc o matèria de què tractaven.⁸⁰² Com apunta Ramon Planas i Albets, «mentre fou exclusiu el concepte jurídic i administratiu d'arxiu, la classificació partia d'un criteri orgànic, mentre que la incorporació del concepte d'arxiu com a bé cultural comportà des del segle XVIII la introducció de la classificació per matèries».⁸⁰³ Un sistema aquest últim ja defensat pel bibliotecari benedictí Oliver Legipont a mitjans del segle XVIII:

[...] para que se pueda saber con mas comodidad, y presteza, que es lo que se guarda en el archivo ò no, primero serà necesario, que todos lo diplomas, è instrumentos de qualquiera edad, ò assumpto, se dividan puntualmente en ciertas classes ò separados caxones, ò armarios, con el título de los dominios, drechos, campos, facultades y materias de que se trata en ellos. Cuya partición felizmente cumplida de cada classe ò caxon escogerás los mas antiguos, y los formarás en lios, de manera, que los mas modernos se pongan detrás de los primeros, y se guarde orden chronologico (en quanto pudiere ser) cuidadosamente.⁸⁰⁴

Altres autors, com Chevrères,⁸⁰⁵ defensaran una classificació estrictament cronològica. Però, ambdós sistemes, tant el de classificació per matèries o tipologies documentals com el cronològic, es faran forts amb el creixent impuls de la concepció de l'arxiu al servei de la història. Així, per exemple, a inicis del mateix segle XVIII, fra Manuel Marià Ribera va ordenar de forma cronològica els pergamins de l'Arxiu Reial de Barcelona, tot

---

⁸⁰² BAUTIER, p. 147.

⁸⁰³ Ramon PLANES I ALBETS. Mètode arxivístic i història dels arxius: els arxius municipals de Catalunya. A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, núm. 5, 1992, p. 16.

⁸⁰⁴ Oliver LEGIPONT. *Itinerario en que se contiene el modo de hacer con utilidad los Viages à Cortes Estrangeras. Con dos disertaciones. La primera sobre el modo de ordenar, y componer una Librería. La segundo sobre el modo de poner en orden un Archivo*. València: por Benito Monfort, 1759, p. 298-299.

⁸⁰⁵ Jean-Guillaume de CHEVRIÈRES. *Le nouvel archiviste; contenant une nouvelle méthode de ranger un chartrier dont l'ordre chronologique est la base*. París: l'auteur, 1775.

desfent l'antiga classificació geogràfica i per matèries que tenien aquests documents instal·lats en diferents armaris segons aquesta classificació.⁸⁰⁶ Tot i que moltes dècades més tard, seran criteris similars els que s'aplicaren en les actuacions arxivístiques que es desenvolupen a Sant Daniel de Girona i Sant Pere de les Puel·les a la segona meitat del segle xx. Perquè, malgrat que els principis de respecte els fons i a l'ordre originari foren anunciats a mitjans del segle xix, ni Sant Daniel ni Sant Pere els respectaren a l'hora d'actuar sobre els seus fons. No obstant, aquesta era encara la dinàmica de molts dels arxius històrics de Catalunya en aquells moments, entre els quals cal destacar el més important de tots, l'Arxiu Reial de Barcelona.⁸⁰⁷

L'aplicació d'aquests mètodes va dur a la barreja de fons documentals diferents, a la creació d'agrupacions documentals factícies, de col·leccions, en bona part motivada per l'aplicació de criteris més pròpis de la història i la diplomàtica que no de l'arxivística.⁸⁰⁸ Aquest fet comportà inevitablement un estat de gran confusió davant agrupacions documentals alienes a l'ordre originari dels fons o a la seva procedència, car perdut l'ordre originari, la nova classificació no aportava res més que una ordenació, instal·lació i conservació més àgil, però no facilitava la recerca als historiadors, ja que durant el procés de reclassificació s'havia perdut el context productiu de la documentació, la seva traçabilitat, i s'havien desfet expedients i sèries documentals.

L'obertura d'aquests monestirs posterior al Concili Vaticà II, que els permeté retornar a l'observança original de la seva regla i a una clausura constitucional molt més laxa i propera a les bases de la seva vida monàstica, suposà també l'obertura definitiva dels seus arxius històrics. Amb tot, resta encara molt de camí per restablir la dinàmica

---

⁸⁰⁶ PLANES I ALBETS, p. 17.

⁸⁰⁷ Frederic Udina exposa, en la seva obra *Guía del Archivo de la Corona de Aragón*, que «Desde antiguo se ha hecho una primera distinción entre volúmenes, legajos y pergaminos, que sigue respetándose, [...] por tenerse en cuenta las numerosas publicaciones que, a lo largo de más de un siglo, han citado estas fuentes de una manera determinada». UDINA MARTORELL, p. 356. Vegeu aquesta obra, entre les pàgines 356 i 364, per observar el procés de classificació dels fons monàstics desamortitzats en aquest arxiu.

⁸⁰⁸ Michel DUCHEIN. El respeto de los fondos en Archivística: principios teóricos y problemas prácticos. A: Peter WALNE (rec.). *La administración moderna de archivos y la gestión de documentos: el prontuario RAMP* [en línia]. París: Unesco, 1985, p. 70-71 [consulta: 36 d'abril de 2017]. Disponible a: <<http://unesdoc.unesco.org/images/0006/000679/067981so.pdf>>; i BAUTIER, p. 147.

predesamortització, on l'arxiu era entès com al centre de la gestió i conservació administrativa de la comunitat, una font d'informació pel seu manteniment present i futur, i on arxiu històric i arxiu administratiu eren un sol ens sota un sol gestor, una priora arxivera representant del govern actiu de l'abadessa i de la memòria institucional de la comunitat, una figura a mig camí com la que avui aspirem la majoria d'arxivers-gestors documentals.

Irene Brugués Massot

3. **La gestió del claustre: producció i gestió documental en el marc organitzatiu del monestir**

**Producció i gestió documental
d'un monestir femení**

Anàlisi de la funció arxiu i la gestió del claustre
a Sant Daniel de Girona (1018–2017)

Després d'analitzar, en el primer apartat, l'evolució de la funció arxiu en el monestir de Sant Daniel de Girona des de la seva fundació el 1018 fins avui dia, encetem el segon gran apartat d'aquest treball on es proposa escatir l'evolució de l'organització comunitària d'aquest monestir benedictí femení, a través del mètode arxivístic i de l'anàlisi de la producció i gestió documental.

Dit d'altra forma, es proposa una aproximació a l'estudi d'una institució d'Antic Règim, com és el monestir de Sant Daniel de Girona, mitjançant l'anàlisi arxivística de la seva producció documental al llarg dels segles. Perquè a través d'aquesta, de l'estudi de la documentació del fons i de les funcions, activitats i càrrecs que l'han produïda, es pugui elaborar un quadre de classificació del fons que reflecteixi l'organització interna del monestir al llarg del temps, la seva gestió del claustre.

En definitiva, la proposta d'aquest segon apartat consisteix en emprar una altra forma d'apropar-se a l'estudi d'institucions d'Antic Règim que s'escapa una mica de l'anàlisi històrica habitual per centrar-se en l'anàlisi arxivística de la seva producció documental, el que Anne Gilliland i Sue McKemmish identificarien com a mètode etnogràfic de l'arxiu i de la gestió documental.⁸⁰⁹ Per Karen F. Gracy, l'ús de mètodes etnogràfics per a l'arxivística pot ajudar a «expandir inmediatamente el alcance de la investigación archivística para incluir el ámbito sociocultural de la creación y gestión de documentos, definiendo así el documento en relación directa con las comunidades de individuos que generan, acumulan y conservan evidencia documental».⁸¹⁰

Així doncs, a través de l'anàlisi de la producció documental es preveu reconstruir el context productiu de la documentació, que no és altre que el context organitzatiu i de gestió del productor, la comunitat de monges benedictines de Sant Daniel. Un context que, per altra banda, aporta molta més informació històrica del funcionament de la institució productora que el que podem trobar en el contingut textual dels propis documents.

---

⁸⁰⁹ Anne GILLILAND; Sue MCKEMMISH. Construir una infraestructura para la investigación archivística. A: GILLILAND, Anne; MCKEMMISH, Sue (eds.). *Nuevos métodos de investigación en archivística*. Cartagena: Ayuntamiento de Cartagena; 3000 Informática, 2006, p. 49.

⁸¹⁰ Karen F. GRACY. Documentar comunidades de práctica: el caso de la etnografía archivística. A: GILLILAND, Anne; MCKEMMISH, Sue (eds.). *Nuevos métodos de investigación en archivística*. Cartagena: Ayuntamiento de Cartagena; 3000 Informática, 2006, p. 212.

Així, aquest segon apartat, s'ha estructurat en tres capítols. En el primer es presenta el mètode arxivístic com a eina per l'estudi de la gestió del claustre. Però com diuen Laureà Pagarolas i Ramon Planes, malgrat que l'arxiver aplica en l'organització del fons les tècniques d'ordenació i descripció, «sense el coneixement científic de la institució productora, de la seva legislació i la seva normativa o dels diferents tipus documentals que genera, li seria del tot impossible enfrontar-se amb la documentació que se li encomana».⁸¹¹ Per això, un cop exposat el mètode, ja en el segon capítol, s'exposa l'aplicació del mateix sobre el fons de Sant Daniel de Girona a través primer de la identificació del marc legislatiu, després de les funcions, activitats, producció documental i càrrecs dins el monestir, i finalment del quadre de classificació elaborat en el procés. Es conclou aquest segon apartat amb un tercer capítol conclusiu, on es fa constar la relació dels resultats obtinguts en l'aplicació del mètode en el cas del fons monàstic de Sant Daniel.

---

⁸¹¹ PAGAROLAS I SABATÉ; PLANES I ALBETS, p. 31-32.

3.1 **La gestió del claustre:
producció i gestió
documental en
el marc organitzatiu
del monestir**
El mètode arxivístic
per a l'estudi de la gestió
del claustre

**Producció i gestió documental
d'un monestir femení**

Anàlisi de la funció arxiu i la gestió del claustre
a Sant Daniel de Girona (1018–2017)

Laureà Pagaroles i Ramon Planes descriuen l'arxivística com «la ciència que estudia els principis i els procediments metodològics i tècnics emprats en la gestió, la conservació, l'organització i la comunicació dels documents d'arxiu, des del moment en què són generats, amb l'objectiu de preservar el testimoni dels drets, els interessos i la memòria de les persones jurídiques i físiques i racionalitzar els recursos d'informació en els organismes».⁸¹² Nascuda com a tècnica experimental, amb el pas del temps ha esdevingut una ciència aplicada, que segons Ramon Alberch té dos camps bàsics d'actuació:

- un teòric que emmarca la història, l'objecte o àmbit d'actuació (el document i l'arxiu) i la metodologia específica (principis, normes i terminologia), i
- un pràctic format per les tècniques i els procediments emprats per a la conservació activa i l'organització i la difusió dels documents i la informació.⁸¹³

És que com a ciència aplicada té un objecte d'actuació pròpi, l'arxiu, entès com a fons documental i com a institució, i un mètode, conformat per un grup de principis teòrics i procediments pràctics, que persegueix una finalitat comuna: la conservació i recuperació de la documentació i la seva informació.⁸¹⁴ És aquest mètode el que es presenta tot seguit per tal d'aplicar-lo posteriorment a l'objecte concret, el fons documental del monestir de Sant Daniel de Girona, amb la finalitat d'aconseguir no tan sols una classificació i organització del fons més pròpia a la seva història arxivística, sinó també un coneixement més profund i complet de la institució productora i la seva organització interna.

---

⁸¹² PAGAROLES I SABATÉ; PLANES I ALBETS, p. 30.

⁸¹³ ALBERCH I FUGUERAS, p. 19-21.

⁸¹⁴ *Ibidem*.

3.1.1. El mètode arxivístic

La metodologia arxivística es basa en quatre processos interrelacionats: la classificació i l'ordenació, la descripció, l'avaluació i tria i la conservació (vinculada a l'arxivatge).⁸¹⁵

Quatre processos que trobem en tot sistema d'arxiu.

Però abans de començar a aplicar el mètode amb les seves diferents tècniques de tractament documental, Ramon Planes avisa que:

El correcte redreç d'un arxiu, d'un fons documental que ens arribi, a la vista d'un primer cop d'ull, desordenat, en cap cas no ha de comportar l'inici d'una tasca oberta a la lliure i capriciosa activitat de qui vol posar ordre en el garbuix de documents en qüestió. D'antuvi, abans de desfer el «desordre», caldrà estudiar-lo detingudament, s'haurà d'obtenir el màxim d'informació sobre la institució que generà aquell complex documental. Una actuació precipitada damunt el fons pot abocar-nos a trencar els principis de procedència i de respecte a l'ordre originari, que han d'estar a la base de qualsevol actuació arxivística.⁸¹⁶

Recordem aquí aquests dos principis. El primer, el principi de provinença,⁸¹⁷ sorgit a partir de la circular francesa de 24 d'abril de 1841, titulada *Instruccions per a l'arranjament i l'organització dels arxius departamentals i municipals* i elaborada per Natalis de Wailly, cap de la secció administrativa dels Arxius Departamentals de França, establí el respecte a l'origen dels fons i a no barrejar-los.⁸¹⁸ Definit pel diccionari del Consell Internacional d'Arxius⁸¹⁹ com el «principi fonamental, segons el qual els documents d'una mateixa provinença no s'han de barrejar amb els d'una altra

---

⁸¹⁵ Ramon ALBERCH; Montserrat CANELA. Els arxivers i l'arxivística en una societat oberta. A: CAPELL I GARRIGA, Emília; COROMINAS I NOGUERA, Mariona (coord.). *Manual d'Arxivística i gestió documental*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2009, p. 527.

⁸¹⁶ PLANES I ALBETS, p. 11.

⁸¹⁷ Estudiat per María Paz Martín-Pozuelo en la seva implantació a Espanya. Vegeu: María Paz MARTÍN-POZUELO CAMPILLOS. *La construcción teórica en archivística: el principio de procedencia*. Madrid: Universidad Carlos III de Madrid Boletín Oficial del Estado, 1996; María Paz MARTÍN-POZUELO CAMPILLOS. Hacia la formalización de la Teoría archivística: el Principio de Procedencia en España. 1828-1923. A: GENERELO, Juan José; MORENO LÓPEZ, Ángeles (coords.). *Història de los Archivos y de la Archivística en España*. Valladolid: Universidad de Valladolid, 1998, p. 43-70.

⁸¹⁸ ASSOCIATION DES ARCHIVISTES FRANÇAIS. *Manuel d'Archivistique: théorie et pratique des Archives publiques en France*. París: SEVPEN, 1970, p. 207-209.

⁸¹⁹ WALNE, p. 121.

provinença». ⁸²⁰ Mentre que el segon, el principi de respecte a l'ordre originari, fou formulat pel director dels arxius estatals de Prússia, H. von Seybel, ⁸²¹ el 1881 i definit pel mateix Consell ⁸²² com el «principi de la teoria arxivística, segons el qual els documents d'una mateixa provenença han de conservar l'organització establerta per l'organisme d'origen». ⁸²³

S'hi afegeix un tercer principi complementari dels dos anteriors: el principi de respecte a l'estructura arxivística. Aquest defensa que «un fons d'arxiu ha de conservar o rebre l'organització corresponent a les estructures administratives internes de l'organisme que l'ha creat». ⁸²⁴ És a dir, que cal mantenir l'estructura jeràrquica de l'ens productor i les relacions de dependència existents entre la documentació i l'òrgan o funció que l'ha produïda, respectant així la producció natural i originària del productor. De tal forma que el sistema de classificació emprat permeti identificar la unitat administrativa productora i/o gestora dels documents.

Per això, tenint sempre present aquests tres principis, per Ramon Planes, la feina de l'arxiver consistirà en «retrobar l'ordre originari, preexistent, el qual s'anà configurant des del mateix moment que la institució en qüestió, dotada d'una determinada organització interna, desplega les seves competències i activitats, tot generant, d'una manera espontània i paral·lela, el seu arxiu. Es per això que sovint s'insisteix en el fet que l'arxiver no ordena un fons documental, el que ha de fer és reordenar-lo si cal». ⁸²⁵

O com diu Concepción Mendo Carmona «la organización no la crea el archivero, le viene impuesta por la propia documentación; a él sólo le toca reconstruirla, rehacerla». ⁸²⁶

I és que en aquesta primera fase, prèvia a qualsevol tractament, l'arxiver el que ha de fer, segon Planes i seguint a Elio Lodolini, és «investigarla història interna de la institució» que ha produït la documentació, i ho ha de fer «a través dels mateixos

---

⁸²⁰ PAGAROLES I SABATÉ; PLANES I ALBETS, p. 39.

⁸²¹ *Ibidem*, p. 38.

⁸²² WALNE, p. 134.

⁸²³ PAGAROLES I SABATÉ; PLANES I ALBETS, p. 39.

⁸²⁴ WALNE, p. 121-122.

⁸²⁵ PLANES I ALBETS, p. 11.

⁸²⁶ Concepción MENDO CARMONA. Consideraciones sobre el método en archivística. A: *Documenta&Instrumenta*. Universidad Complutense de Madrid, 2004, núm. 1, p. 38.

documents que vulgui classificar [...] a fi de procedir a la reconstrucció de l'ordre originari».⁸²⁷ Perquè la classificació més correcte per un fons requereix indispensablement del «coneixement previ de la seva trajectòria històrica (orígens i desplegament històric de la institució que l'ha generat, ordre originari dels documents, possibles reordenacions de què ha estat objecte, antics instruments de descripció, etc.)». Per Planes, conèixer la història de l'arxiu que es treballarà és «una necessitat essencialment d'ordre pràctic, és un requisit imprescindible a l'hora d'afrontar la tasca de la seva classificació».⁸²⁸

També pels arxius eclesiàstics Pedro Rubio, parafrasejant a Battelli,⁸²⁹ afirma que «el mejor modo de ordenar los papeles de un archivo es tener en cuenta la actividad del ente, y disponer sus fondos como cuando funcionaba la entidad, de tal manera que refleja su organización primitiva».⁸³⁰ Així, cada grup de sèries ha de correspondre a cada una de les funcions que dur a terme la institució, respectant així l'ordre originari de la documentació dut a terme pel productor. A la pregunta doncs, de quin és el millor sistema a l'hora de classificar i ordenar un fons, Rubio no dubta: «el que mejor permita reconstruir el archivo tal y como se ha ido formando a través de los siglos. O lo que es lo mismo, el que mejor refleje la organización de la entidad que lo ha formado».⁸³¹ I conclou que aquest és el mètode històric. Denominació donada pels arxiviers italians com molt bé exposa Concepción Mendo:

Para aplicar dicho principio hay que conocer la estructura de la institución productora, sus métodos de funcionamiento, sus procedimientos de trabajo y las variaciones que sufre en el transcurso del tiempo. Esto ha hecho que los italianos lo denominen «metodo storico», pues es necesario descender a la historia de las instituciones productoras de documentos para poder realizarlo. Un buen conocimiento de su

⁸²⁷ Elio LODOLINI. *Archivistica. Principi e problemi*. 5a ed. Milà: Franco Angeli, 1990, p. 141 i 167.

⁸²⁸ Letterio BRIGUGLIO. La storia degli archivi e il suo oggetto (Progetto di un "Archivio Generala" a Venezia nel 1801). A: *Rassegna degli Archivi di Stato*. Roma: 1963, XXIII, p. 321-323; PLANES I ALBETS, p. 12.

⁸²⁹ Giulio BATTELLI. Gli archivi ecclesiastici. A: *Archivi, biblioteche ed editoria libraria per la formazione culturale della società italiana*. Atti del Convegno Nazionale di Grottaferrata, 22-25 giugno 1978. Roma: 1980, 81-110.

⁸³⁰ RUBIO MERINO, *Archivistica eclesiàstica*, p. 22.

⁸³¹ *Ibidem*, p. 24.

estructura, aplicando este principio correctamente, da lugar a las pautas de un cuadro de clasificación.⁸³²

Un sistema així requereix assolir un grau molt elevat de coneixement de la institució, la seva organització, les seves formes i mecanismes de funcionament i l'evolució de totes elles al llarg del temps. Cruz Mundet també ho afirma en el seu manual d'arxivística quan diu que «la estructuración de un fondo, de acuerdo con el principio de procedencia, exige el conocimiento de los procedimientos administrativos del autor [...], así como de su propia evolución histórica».⁸³³

Conseqüentment, no pot haver-hi una classificació correcte sense l'anàlisi històrica arxivística prèvia del fons. Això és, del seu origen i dels diferents tractaments arxivístics que ha tingut.

Per Pedro López Gómez, a més a més, cal que aquest mètode sigui «combinado con el "análisis documental", que mediante un proceso analítico de los documentos, nos permite, a partir del conocimiento de sus características internas y externas, llegar a la identificación de las series documentales a que pertenecen, y mediante un proceso de síntesis, por el estudio de sus agrupaciones documentales, reconstruir tanto la orgánica como la funcionalidad de los archivos y consiguientemente de las instituciones que los originaron».⁸³⁴

Però en fons oberts, com és el cas del de Sant Daniel de Girona, cal afegir a l'anàlisi documental, la recollida d'informació oral a través d'entrevistes als agents productors i gestors de la documentació del fons. Per a les arxiveres Anne Gilliland i Sue McKemmish, les entrevistes són un dels mètodes d'investigació arxivística consistent en «encuestas escritas u orales diseñadas para producir datos sistemáticos, representativos, cualitativos y cuantificables por los individuos de una determinada población objetivo a una serie predeterminada de cuestiones».⁸³⁵ Les quals, aportant el testimoni de K. Tanner, afegeixen que la investigació a través d'entrevistes o

---

⁸³² MENDO CARMONA, «Consideraciones», p. 37.

⁸³³ CRUZ MUNDET, p. 42.

⁸³⁴ Pedro LÓPEZ GÓMEZ. Los archiveros y sus investigaciones. *MÉI: Métodos de Información*. 1998, vol. 5, núm. 22-23, p. 39.

⁸³⁵ GILLILAND; MCKEMMISH, «Construir una infraestructura», p. 51.

enquestes «implica la recogida de datos primarios de toda o parte de la población, para determinar la incidencia, distribución e interrelaciones de ciertas variables dentro de la población», i a més a més «abarca una diversidad de técnicas de recogida de datos, por ejemplo, cuestionarios (impresos o electrónicos), entrevistas (cara a cara o por teléfono), y técnicas de observación».⁸³⁶ Aquestes dues últimes, l'ús de l'entrevista presencial davant els agents productors de documentació de la institució i l'observació de la seva activitat «in situ», són les que resulten més productives i les que s'han desenvolupat durant l'aplicació del mètode arxivístic a Sant Daniel de Girona. Doncs, cal tenir present que la informació que et poden aportar els agents productors i l'observació del seu treball en relació a la producció i gestió documental de l'ens, és de vital importància per poder desenvolupar un quadre de classificació funcional en un fons obert, on les sèries documentals han de reflexar la producció documental passada i present del productor i ser alhora útil en la gestió documental del seu dia a dia.

Amb aquesta informació ben present i amb un coneixement profund de la documentació del fons, un cop identificades les funcions i activitats de la institució i la seva producció documental, es pot començar a treballar en la seva classificació. Això és, en l'elaboració del quadre de classificació i la seva plasmació en l'ordenació i disposició de la documentació del fons.

Per Michel Roberge «le système de classification est, de par sa nature, une structure hiérarchique et logique qui reflète les fonctions et les activités d'une organisation, fonctions qui génèrent la creation ou la réception de documents. Il s'agit en somme d'un cadre qui organise intellectuellement l'information et qui permet de situer les documents dans leurs relations les uns avec les autres pour constituer ce qu'on appelle généralement des dossiers. Le système de classification est un modélisateur d'information, irremplaçable par un index, le plus sophistiqué soit-il. Élaboré à partir des donctions de l'organisation, le système de classification a également comme avantage de normaliser les titres des dossiers. Aussi, le pré-requis indispensable à l'élaboration

---

⁸³⁶ *Ibidem*, p. 52.

d'un système de classification sera donc une parfaite connaissance des fonctions et des activités de l'organisme qui génèrent les documents».⁸³⁷

A l'empara d'aquesta definició, el quadre de classificació és la representació gràfica de l'organització intel·lectual de la documentació del fons i de les seves interrelacions. I com a tal és, segons el *Manual d'arxivística i gestió documental de l'Associació d'Arxivers i Gestors de Documents de Catalunya*, «el primer instrument tècnic per al tractament arxivístic de la documentació d'un arxiu i el que millor permet una visió conjunta d'un fons, de les relacions jeràrquiques entre els grups, així com de la institució productora i de l'activitat que desenvolupava».⁸³⁸ També és la base a partir de la qual s'organitza i s'estableix tot el tractament documental del fons, des del calendari de transferències, avaluació i eliminació documental, fins a l'accés, la seva conservació o gestió.

Formant part de la classificació hi ha l'ordenació, segons Antonio M. Aragón «l'operació de posar en ordre [...] les successives unitats documentals dins de les sèries documentals o grups constituïts».⁸³⁹ L'ordenació és doncs una acció complementària a la classificació. Un cop s'han constituït les classes dins del fons, cal ordenar la documentació que forma cada sèrie segons un sistema d'ordenació preestablert.⁸⁴⁰

Són quatre els principals sistemes d'ordenació: el numèric, el cronològic, l'alfabètic i el geogràfic. Alhora d'aplicar un o altre sistema en la documentació, l'Associació d'Arxivers de Catalunya a través del seu manual, recomana tenir presents els següents criteris:

- Que el sistema escollit sigui d'aplicació a la major part de la documentació, és a dir, a tota la mateixa sèrie de documents.
- Que simplifiqui al màxim l'arxiu i la recerca de documents.

---

⁸³⁷ Michel ROBERGE. Le système de classification des documents administratifs. A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Associació d'Arxivers de Catalunya, núm. 2, 1990, p. 14.

⁸³⁸ Lluís CERMENO; Maria Carme COLL; Carme MARTÍNEZ; Xavier TARRAUBELLA. Tècniques de tractament documental. A: CAPELL I GARRIGA, Emília; COROMINAS I NOGUERA, Mariona (coord.). *Manual d'Arxivística i gestió documental*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2009, p. 137.

⁸³⁹ Antonio María ARAGÓ CABAÑAS. Notas sobre el concepto de clasificación archivística. A: *Boletín de Archivos*. 1979, núm. 4-6, p. 52.

⁸⁴⁰ CERMENO; COLL; MARTÍNEZ; TARRAUBELLA, p. 137-138.

- Que es tingui en compte quins instruments de descripció documental caldrà utilitzar per al control i la gestió de la sèrie documental.
- Que el sistema serveixi per a totes les fases de l'arxiu.⁸⁴¹

Escollit el sistema o sistemes d'ordenació per cada sèrie documental, caldrà començar a formar els expedients. «Tots els documents que fan referència a un mateix assumpte s'han d'agrupar en un únic expedient, independentment que segueixin normes de procediment administratiu o no», és a dir, que estigui reglat o no.⁸⁴²

En la formació de l'expedient serà necessari establir una identificació correcta del mateix en la seva portada, la coberta frontal de la camisa que agrupa els documents que conformen l'expedient, on cal consignar-hi: el codi de classificació, número d'expedient, títol i dates extremes. Així mateix també cal informar el títol en les subcarpetes interiors dels expedients, corresponents a les diverses activitats o gestions que s'han dut a terme en el mateix assumpte.⁸⁴³

Arribat a aquest punt, cal procedir amb el següent tractament de la documentació: la descripció. Com afirmen Lluís Cermeno, Maria Carme Coll, Carme Martínez i Xavier Tarraubella, «la descripció és una de les tasques bàsiques de l'organització arxivística dels documents, atès que es tracta de l'acció que fa de pont entre el document i les persones interessades en el seu contingut».⁸⁴⁴ Sense descripció no hi ha comunicació ni accés a la documentació. Però la descripció també és una eina molt útil per l'arxiver, ja que en el procés de lectura, comprensió i descripció de la informació d'una forma sintètica i sistematizada, hi ha una anàlisi profunda de la documentació que permet a l'arxiver entendre el fons en tota la seva magnitud.

El producte de la descripció són els instruments de descripció, que són tres: la guia, l'inventari i el catàleg. Segons el nivell de descripció que s'informa s'haurà d'elaborar un o altre, però tots tres tenen per objectiu facilitar l'accés als fons d'un arxiu i a la seva informació.

---

⁸⁴¹ *Ibidem*, p. 145.

⁸⁴² *Ibidem*, p. 149.

⁸⁴³ Michel ROBERGE. *La gestió dels documents administratius*. Barcelona: Diputació de Barcelona; Associació d'Arxivers de Catalunya, 1993, p. 117-118.

⁸⁴⁴ CERMENO; COLL; MARTÍNEZ; TARRAUBELLA, p. 154.

Així, si es vol «orientar l'usuari en el coneixement general d'un fons i subfons o col·lecció» caldrà elaborar una guia.⁸⁴⁵ Aquesta només contempla la descripció dels nivells superiors (fons, subfons i col·lecció) i ofereix a l'usuari les «dades genèriques sobre les grans agrupacions documentals, sobre la història dels òrgans productors i sobre l'arxiu o arxius responsables de la custòdia».⁸⁴⁶ La guia pot ser d'un sol fons o de diversos, així com d'un sol arxiu o de múltiples.⁸⁴⁷

L'inventari, per la seva banda, s'alça com l'instrument de descripció assencial de qualsevol arxiu. Es troba a mig camí entre la guia i el catàleg, ni tan genèric com el primer, ni tan concret com el segon. Com a instrument de descripció intermedi possibilita «la descripció dels fons documentals amb un nivell de profunditat suficient per garantir el subministrament d'una informació satisfactòria als usuaris i, al mateix temps, amb la generalització necessària que permeti la descripció uniforme de grans volums de documentació».⁸⁴⁸ La Norma de descripció arxivística de Catalunya, la NODAC, el descriu com l'«instrument que descriu el conjunt de documents que formen part d'un fons documental, des del nivell de fons fins el nivell de sèrie, ambdós inclosos. La descripció s'organitza a l'entorn de les sèries i ha de precisar el context jeràrquic en què s'estructura el fons».⁸⁴⁹ Però també és emprat per descriure a nivell d'unitat d'instal·lació, sobretot com a eina d'ús intern per arxivers.

Finalment, el catàleg. Aquest és l'instrument de descripció que arriba fins al nivell més baix de descripció, la unitat documental composta o simple. En el catàleg hi ha de constar «de manera ordenada, individualitzada i detallada les unitats documentals d'una sèrie o d'un conjunt documental que tenen entre elles una relació o unitat tipològica, temàtica o institucional».⁸⁵⁰ En tot cas, és imprescindible que en la descripció de les unitats documentals hi consti el context jeràrquic al qual pertany.

---

⁸⁴⁵ BERNAL; MAGRINYÀ; PLANAS, p. 182.

⁸⁴⁶ CERMENO; COLL; MARTÍNEZ; TARRAUBELLA, p. 163.

⁸⁴⁷ Cruz Mundet distingeix entre el cens-guia, la guia de fons, la guia orgànica i la guia d'arxiu. Vegeu CRUZ MUNDET, p. 280-281.

⁸⁴⁸ CERMENO; COLL; MARTÍNEZ; TARRAUBELLA, p. 164-165.

⁸⁴⁹ BERNAL; MAGRINYÀ; PLANAS, p. 182-183.

⁸⁵⁰ CERMENO; COLL; MARTÍNEZ; TARRAUBELLA, p. 165.

A Catalunya la normativa de descripció per la qual s'han de regir tots els arxivers es fonamenta amb dos referents: la ISAD(G), Norma internacional general de descripció arxivística,⁸⁵¹ impulsada pel Consell Internacional d'Arxius entre 1988 i 2000, i la seva concreció catalana, la NODAC, la Norma de descripció arxivística de Catalunya,⁸⁵² impulsada per l'Associació d'Arxivers de Catalunya i la Direcció General de Patrimoni Cultural de la Generalitat entre 2001 i 2006. Són també d'aplicació en la descripció les següents normes: ISAAR(CPF), Norma internacional per a registres d'autoritat arxivística d'organismes, persones i famílies, publicada pel Consell Internacional d'Arxius el 1996 i revisada el 2004;⁸⁵³ i la ISDIAH, Norma internacional per descriure institucions que custodien fons d'arxiu, publicada pel mateix Consell el 2008.⁸⁵⁴

En el cas de fons oberts o actius en els últims anys, caldrà tenir en compte també l'avaluació i tria documental.

No tots els documents generats en el desenvolupament de les funcions i activitats pròpies d'una entitat han de conservar-se permanentment. «Els sistemes de gestió documental es basen en el tractament eficient dels documents i, per assolir aquesta finalitat, un dels seus principis és determinar el període de conservació dels documents, distingint aquells que seran de conservació permanent dels que han de ser destruïts en un termini concret».⁸⁵⁵ Així, per tal de donar resposta a aquesta necessitat, és indispensable engegar un procés de discerniment a partir del qual s'estableixin els períodes de conservació de la documentació agafant com element avaluador les sèries documentals. Així, per Ramon Alberch «l'avaluació és una funció d'un arxiu destinada a analitzar els documents segons els seus usos administratius, fiscals i legals, jurídics, tant presents com futurs, i els seus valors testimonials, informatius i d'investigació».⁸⁵⁶

---

⁸⁵¹ INTERNATIONAL COUNCIL ON ARCHIVES. *ISAD(G). Norma internacional general de descripció arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya; Generalitat de Catalunya, 2001.

⁸⁵² BERNAL; MAGRINYÀ; PLANAS, 2007.

⁸⁵³ INTERNATIONAL COUNCIL ON ARCHIVES, *ISAAR (CPF)*.

⁸⁵⁴ INTERNATIONAL COUNCIL ON ARCHIVES. *ISDIAH. Norma internacional para describir instituciones que custodian fondos de archivo*. 1r ed. París: International Council on Archives, 2008. Disponible a: <http://www.mecd.gob.es/cultura-mecd/dms/mecd/cultura-mecd/areas-cultura/archivos/recursos-profesionales/normas-archivisticas/ISDIAH_ESP.pdf>.

⁸⁵⁵ CERMENO; COLL; MARTÍNEZ; TARRAUBELLA, p. 189-190.

⁸⁵⁶ ALBERCH I FUGUERAS, p. 98.

D'aquesta distinció s'en determinarà el seu període de conservació temporal o permanent.

Per Carol Couture cal tenir present cinc principis a l'hora d'avaluar la documentació:

- Cal tenir en compte la dimensió social de la documentació, prova de les activitats del conjunt de la societat.
- Cal fer ús de la màxima objectivitat possible i tenir present al moment d'adoptar un criteri tant el valor de la documentació a l'època que fou creada com les prioritats en l'actualitat.
- És recomanable enllaçar l'avaluació amb la resta d'intervencions arxivístiques, car per avaluar la documentació i aplicar les resolucions de l'avaluació és requereix disposar previament de la identificació del productor i de la classificació i descripció o inventariació de la documentació.
- Respectar l'equilibri entre les finalitats de gestió de la documentació i les de conservació d'una memòria exhaustiva de la institució, car amb l'eliminació es redueixen els costos de conservació, però aquests no poden primar a l'hora d'establir finalment el seu període de conservació.
- Conciliar l'equilibri necessari entre el respecte al context de creació i al principi de procedència amb l'ús de la documentació per part d'investigadors i administracions.⁸⁵⁷

Per avaluar és necessari conèixer els valors de la documentació. Segons la teoria de Theodor Schellenberg,⁸⁵⁸ encara vigent avui, la documentació pot tenir valor primari o secundari. Mentre que el primer fa referència als «motius pels quals un document ha estat creat» i per tant és important en el funcionament del productor, ja sigui pel seu valor administratiu, legal o fiscal; el segon «es refereix al valor, bàsicament amb finalitats d'investigació, que usuaris externs a l'organització atribueixen als documents». Els documents amb valor secundari són en definitiva els que passaran a

---

⁸⁵⁷ Carol COUTURE. L'avaluació dels arxius. Estat de la qüestió. A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, núm. 11, 1997, p. 75-79; i CERMENO; COLL; MARTÍNEZ; TARRAUBELLA, p. 191-192.

⁸⁵⁸ Theodore R. SCHELLENBERG. *Técnicas descriptivas de archivos*. Córdoba (Argentina): Universidad Nacional, 1961.

formar part del patrimoni documental, i que segons el mateix Schellenberg poden tenir valor secundari d'evidència o d'informació.⁸⁵⁹

Però en el moment de determinar el valor de la documentació, d'avaluar-la, cal disposar d'uns criteris. Els principals són els de: evidència, singularitat, importància i costos.

Així, segons el criteri d'evidència, cal conservar aquella documentació d'un organisme que ens «permet conèixer els seus orígens, organització, funcions específiques, estructures i la seva evolució». És a dir, els documents que són la base de la memòria corporativa del productor a llarg termini. Però també aquells documents producte dels processos d'elaboració de lleis, normes, i polítiques públiques; sobre el funcionament intern de l'organització, incloses les relacions de poder i corrents de pensament predominant i l'impacte i l'eficiència de les seves accions.⁸⁶⁰

Prenent com a referent el criteri de singularitat, caldrà conservar tota aquella documentació que conté informació que no pot trobar-se en cap altre font. És a dir, aquella documentació resultat d'unes funcions i activitats pròpies de la institució productora i que difícilment hom pot trobar en altres entitats; «són documents que contenen informació única i irremplaçable».⁸⁶¹

Per la seva banda, el criteri d'importància es troba estretament relacionat amb el contingut informatiu de la documentació i la seva rellevància en la investigació posterior. Per la seva mateixa definició es pot observar l'elevat grau de subjectivitat que comporta, per la qual cosa és important no emprar aquest criteri sense un grau profund de coneixement sobre la història del territori, les línies d'investigació de les diferents disciplines científiques i els interessos generals de la societat i dels seus investigadors.⁸⁶²

Finalment, cal tenir present el criteri del cost, és dir, de les despeses econòmiques de conservar permanentment una determinada documentació. Despeses que deriven dels

---

⁸⁵⁹ Segons CERMENO; COLL; MARTÍNEZ; TARRAUBELLA, p. 194.

⁸⁶⁰ *Ibidem*, p. 195-196.

⁸⁶¹ *Ibidem*, p. 196-197.

⁸⁶² *Ibidem*, p. 197-198.

recursos invertits en la conservació dels conjunts documentals, des de les despeses de personal tècnic als costos de material d'arxiu i, fins i tot, al preu de l'espai que ocupa. Car si invertim en el tractament tècnic d'un fons no ho fem en un altre, o si destinem l'espai dels nostres dipòsits d'arxiu a una determinada documentació, una altra en quedarà fora.⁸⁶³

En tot cas, els resultats de l'avaluació poden ser tres: conservació permanent, destrucció total o conservació parcial; les dues últimes passat un determinat termini temporal.

S'arriba així a la penúltima etapa del procés, l'arxivatge de la documentació correctament classificada, descrita i avaluada. Això és dipositar-la en el corresponent dipòsit d'arxiu, amb els suports de conservació adequats i correctament identificada amb la seva signatura topogràfica. Acció que té per únic objectiu la seva conservació adequada i la seva fàcil recuperació pel seu ús.⁸⁶⁴

José Ramón Cruz Mundet distingeix entre dos sistemes d'instal·lació o arxivatge:

- El primer, suposa la reconstrucció del quadre de classificació en el dipòsit d'arxiu. Malgrat que aquest ha estat un sistema molt utilitzat, presenta greus inconvenients, com són la reserva d'espai pel possible increment de la sèries (d'altra banda difícilment previsible) o les dificultats que comporta la creació de noves sèries documentals no previstes. En conseqüència, aquesta és una instal·lació només recomenada per fons tancats o amb escàs increment documental.
- El segon es basa en el sistema de numeració continua, «el más indicado para todo archivo en crecimiento». Que suposa l'enumeració aràbiga correlativa de la documentació que entra al dipòsit d'arxiu i la seva instal·lació en els prestatges seguint aquesta.⁸⁶⁵

L'arxivatge es troba estretament vinculat amb l'última fase del tractament documental: la conservació. Ja que quan s'arxiva la documentació cal tenir present les seves característiques físiques (els materials i les tècniques que el componen), el seu estat de conservació o les possibles patologies que presenti, així com les seves necessitats, per

---

⁸⁶³ *Ibidem*, p. 200.

⁸⁶⁴ *Ibidem*, p. 213.

⁸⁶⁵ CRUZ MUNDET, p. 250-251.

tal d'escollir el sistema d'instal·lació més adequat i que garanteixi la seva conservació segons l'avaluació establerta.

En aquest sentit és especialment important la conservació preventiva. Com afirmen Carme Bello, Àngels Borrell i Gemma Valls: «els aspectes més importants dels documents d'arxiu són els materials i les tècniques que els componen, ja que són els que en formen part inherent i també els que presenten problemes de conservació. El document, des d'aquest punt de vista, no és només la informació que ens transmet, sinó també la forma, els materials constitutius, els elements afegits, etc.».⁸⁶⁶ Però la varietat de documents, suports i sustentats i elements que els componen és tan àmplia i requereixen de condicions de conservació tan diferents, que davant grans volums de documentació els restauradors de documentació gràfica aconsellen cercar unes condicions de conservació estandaritzades que permetin mantenir la documentació en condicions estables. Aquestes són en línies generals:

- En relació als factors ambientals, és a dir, a la temperatura, la humitat relativa, la llum i la contaminació atmosfèrica, es recomana per la documentació en suport paper (la més abundant en els nostres fons): evitar grans oscil·lacions de temperatura i humitat relativa (HR) i mantenir els seus valors estables, a l'entorn dels 18-20 °C i del 50% HR; i emprar llum freda i amb filtratge de raig UVA.
- En relació als factors biològics (insectes, microorganismes –fongs i bacteris- i vertebrats) és aconsellable mantenir un control de plagues als dipòsits, així com filtres en els aparells de ventil·lació dels mateixos i una bona neteja. En tot cas, la proliferació dels factors biològics, sobretot insectes i microorganismes, dependrà en bona mesura del control de les condicions ambientals exposades anteriorment.
- En relació a les alteracions provocades per l'ésser humà, cal tenir present que «la major part dels desastres que afecten el patrimoni bibliogràfic i documental estan induïts per l'ésser humà, que de manera directa o indirecta és el principal responsable de les degradacions que pateixen els documents d'arxiu».⁸⁶⁷ Degradacions per causes

---

⁸⁶⁶ Carme BELLO; Àngels BORRELL; Gemma VALLS. Tècniques de preservació i de conservació. A: CAPELL I GARRIGA, Emília; COROMINAS I NOGUERA, Mariona (coord.). *Manual d'Arxivística i gestió documental*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2009, p. 403. Seguim aquest capítol del Manual d'arxivística i gestió documental de l'Associació d'Arxivers de Catalunya per tota l'exposició relativa a la conservació en arxius.

⁸⁶⁷ *Ibidem*, p. 408.

fisicomecàniques, és a dir, per l'ús i la manipulació en la consulta, el treball o el préstec; però també en actes violents en motiu de guerres i revoltes o simples actes vandàlics com robatoris o amputacions de documents per motius ideològics. No es pot obviar tampoc la negligència de les pròpies institucions arxivístiques en no destinar els recursos necessaris personals, materials i econòmics per controlar, mantenir i protegir adequadament els fons documentals que custòdia.

Amb tot, no hem d'oblidar que malgrat trobem la conservació en el final del procés de tractament arxivístic, aquesta és tan important com tots els processos anteriors que el conformen. Ja que sense conservació l'accés i la consulta a la documentació resten en perill, així com la seva utilitat informativa, objectiu final de tot el tractament arxivístic.

3.1.2. L'estudi de la gestió del claustre

Com arxivera de la Federació Catalana de Monges Benedictines l'aplicació del mètode arxivístic en els fons dels monestirs de benedictines de Catalunya és una obligació professional per la correcta gestió i conservació d'aquests fons i el seu accés per l'estudi del patrimoni documental que s'hi custòdia. Ja que el mètode arxivístic, amb tots els seus diferents processos interrelacionats que s'han acabat d'exposar, és la forma més exhaustiva i adient per entendre el funcionament d'un ens i gestionar de forma coherent la seva producció documental.

Ara bé, la proposta d'aplicació del mètode arxivístic en el fons del monestir de Sant Daniel de Girona del present estudi no té tan sols per objectiu la correcta gestió, conservació i accés de la seva documentació, sinó que busca també una millor comprensió sobre la gestió d'aquest monestir i la seva evolució al llarg dels segles. Dit d'altra forma, a través de l'aplicació del mètode arxivístic i dels resultats obtinguts de l'aplicació dels diferents processos que el conformen, es preveu poder estudiar la gestió del claustre en aquest monestir al llarg dels seus gairebé mil anys d'existència.

Però, què volem dir quan parlem d'estudi de la gestió del claustre?

El terme claustre, definit com el «recinte, normalment quadrat, voltat de murs amb galeries cobertes i obertes vers el pati, que serveix de centre i comunicació a les

principals dependències de l'edifici on es troba»,⁸⁶⁸ és entès en el marc del present estudi com l'element estructurador i organitzador dels espais que conformen un monestir, però també de les activitats que es duen a terme en aquests espais i a l'entorn del claustre, element arquitectònic i simbòlic que permet la circulació, la comunicació entre espais i activitats i entre les persones que les duen a terme. En aquest sentit fem la paraula claustre com a metàfora, com a imatge i símbol del centre organitzatiu de la vida monàstica, del punt articulador i comunicador, del nexa entre les diferents realitats que conformen la vida dins un monestir. Un element que pren encara més força i més presència en el cas dels monestirs femenins, ja que la clausura imposada en les comunitats femenines al llarg dels segles des dels estaments de l'Església secular convertí el claustre en el centre material i simbòlic de la vida monàstica femenina, l'espai obert dins els murs de tancament del monestir que vehicula la vida comuna de les dones integrants d'una comunitat monàstica.

Així doncs, estudiar la documentació d'un fons monàstic des del punt de vista arxivístic, tal com s'ha exposat en el capítol precedent, permet analitzar la gestió organitzativa i administrativa del claustre, del monestir. Ja que el mètode arxivístic ofereix la possibilitat d'identificar funcions, activitats, càrrecs i oficis, producció documental, processos i procediments, normatives de funcionament... i la seva evolució (aparició, transformació o desaparició) al llarg dels segles.

En conseqüència, aplicant el mètode arxivístic en l'estudi de la gestió del claustre del monestir de Sant Daniel de Girona busquem conèixer el context productiu de la documentació d'aquest monestir, o el que és el mateix, la vida i organització de l'entitat productora d'aquesta documentació al llarg dels segles. Tot afegint-li l'element de l'espai, la identificació del context espacial de producció, ús i circulació de la documentació. Això és el que entenem, en el marc del present estudi, com la gestió del claustre.

De fet, el que es proposa en aquest apartat no és nou. Amb anterioritat s'han dut a terme projectes similars per altres tipus d'institucions. N'és un bon exponent l'estudi

---

⁸⁶⁸ ENCICLOPÈDIA CATALANA, «claustre».

que Diego Navarro Bonilla emprengué per l'anàlisi de l'organització documental de la Diputació del Regne d'Aragó entre els seges xv i xviii.⁸⁶⁹

Navarro es va proposar conèixer el contingut real del fons documental generat i reunit per aquesta institució amb la finalitat última de proposar una organització adequada pels fons conservats. La seva proposta rau en aplicar el mètode de reconstrucció de l'ordre originari de la documentació i així assolir:

- La comprensió de la naturalesa institucional de la Diputació del Regne d'Aragó.
- Determinar les sèries documentals produïdes per la institució.
- Elaborar un quadre de classificació del fons.
- Analitzar les finalitats de l'arxiu i l'ús de la documentació com a instrument de memòria escrita al servei del govern, l'administració i la història. D'aquí el títol *Escritura, poder y archivo*.⁸⁷⁰

El que ell anomena mètode de reconstrucció de l'ordre originari de la documentació i que nosaltres hem identificat com a mètode arxivístic,⁸⁷¹ es desenvolupa mitjançant tres activitats basades en el respecte als principis de procedència i d'ordre originari:

- En primer lloc, cal analitzar les finalitats, òrgans, funcions i pràctica administrativa de la institució per comprendre la seva naturalesa, tenint present tant l'evolució de totes elles com la relació existent entre elles.
- Després es procedeix a la identificació i delimitació de les sèries documentals mitjançant l'anàlisi dels mètodes de producció documental, els caràcters externs i interns de la documentació i les operacions de conservació, descripció i organització arxivística dutes a terme.
- Finalment, resta plasmar l'estructura jeràrquica de les agrupacions documentals delimitades en un quadre de classificació del fons.⁸⁷²

Però, per Diego Navarro «el documento administrativo emanado por una institución se impregna forzosamente de las características funcionales y estructurales de éste, en

---

⁸⁶⁹ NAVARRO BONILLA, *Escritura, poder y archivo*.

⁸⁷⁰ *Ibidem*, p. 16.

⁸⁷¹ Miguel Ángel Esteban Navarro també parla del mètode de reconstrucció de l'ordre originari de la documentació a Miguel Ángel ESTEBAN NAVARRO. Reconstrucción del orden originario en los archivos. A: *Estudios de Información, Documentación y Archivos. Homenaje a la profesora Pilar Gay Molins*. Zaragoza: Prensas de la Universidad de Zaragoza, 2014, p. 73-82.

⁸⁷² NAVARRO BONILLA, *Escritura, poder y archivo*, p. 17.

cada una de sus etapas históricas»,⁸⁷³ i en conseqüència, les conclusions a què s'arribi de l'anàlisi de l'arxiu seran un recolzament per la comprensió de la institució productora de la documentació. Car, en identificar les sèries documentals i establir el procés administratiu a través del qual es van produir, s'assoleix un coneixement històric que va molt més enllà de la documentació i de l'arxiu, parla de la institució que l'ha produït i del context en el qual ha estat produït.⁸⁷⁴

En aquest sentit Diego Navarro segueix la proposta de José Luis Rodríguez de Diego, d'unir «la historia de la archivística (tratamiento documental), la historia de los archivos (edificio y movimiento de fondos) así como la literatura archivística generada en su momento [...], con el estudio de la institución de la que el archivo depende y el contexto histórico general en el que éste surge, es decir, la comprensión de la naturaleza institucional». Unificant història de les institucions amb història del dret i història dels arxius i l'arxivística. «Pero es el método de reconstrucción del orden originario de los documentos fundamentado en el análisis de los órganos y funciones de la institución productora, la identificación de sus series documentales y los avatares sufridos por el propio archivo las fases que determinan el análisis completo en la historia de un archivo y los elementos que definen la necesaria e íntima relación entre el gobierno institucional y el archivo».⁸⁷⁵

La novetat de Navarro, que és també la nostra pel cas dels monestirs, és l'enfocament proposat. És analitzar una institució determinada, no des de models d'aproximació pròpis de la història, sinó des de l'anàlisi i la comprensió dels procediments documentals desenvolupats en el si de la institució com a producte del seu funcionament habitual i dels models de gènesi dels documents i de custòdia de l'arxiu. És a dir, des de la teoria arxivística.⁸⁷⁶

A casa nostra s'han fet algunes aproximacions en la mateixa línia. Com l'estudi de Miquel Pérez Latre pels arxius d'algunes institucions de la Catalunya dels segles XVI i

---

⁸⁷³ *Ibidem*, p. 18.

⁸⁷⁴ *Ibidem*, p. 19.

⁸⁷⁵ NAVARRO BONILLA, *La imagen del archivo*, p. 25-26.

⁸⁷⁶ NAVARRO BONILLA, *Escritura, poder y archivo*, p. 21.

xvii,⁸⁷⁷ el de Ramon Planes i Albets pels arxius municipals de Catalunya⁸⁷⁸ o el de Sebastià Riera i Viader pels fons municipals de Barcelona entre 1249 i 1714.⁸⁷⁹ Si bé els dos primers aporten marcs referencials generals més que estudis de cas concrets amb anàlisis aprofundides i propostes de quadre de classificació determinades com la que proposa Diego Navarro.

En tot cas, estudis com aquests o propostes de nous quadres de classificació funcionals que restitueixin l'ordre originari del fons, són fruit en bona part de l'intent de revertir l'estat en què ens han arribat els nostres fons després de les intervencions arxivístiques de caire historicista dels segles xix i xx, o de les mutilacions i dispersions patides durant les desamortitzacions de l'estat liberal o els successius conflictes bèl·lics que ha viscut aquest territori des del segle xvii fins a inicis del segle xx.

Tots ells han estat font inspiradora per aplicar el mètode arxivístic en el fons del monestir de Sant Daniel de Girona amb l'objectiu d'estudiar i entendre el funcionament i l'organització d'aquesta comunitat femenina al llarg dels segles i així poder formular una classificació respectuosa a la pròpia evolució històrica de l'entitat. I és que en aquest sentit, la pròpia experiència com arxivera dels monestirs de monges benedictines de Catalunya, em va permetre intuir des dels inicis el pes que les particularitats i tradicions pròpies de cada comunitat tenien en la producció documental conservada en cada monestir. Fet que posava en evidència d'antuvi la impossibilitat d'aplicar una classificació homogènia pels tres fons històrics de benedictines (Sant Pere de les Puel·les, Sant Daniel de Girona i Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona).

La possible novetat del present estudi no rau en el fet d'estudiar l'evolució d'una entitat productora i aplicar el mètode arxivístic de tal forma que la classificació resultant sigui reflex del funcionament i l'evolució del productor, ni tan sols en fer-ho en una institució d'Antic Règim o en un fons obert unint divisions fictícies entre fons històric i modern

---

⁸⁷⁷ PÉREZ LATRE, p. 73-120.

⁸⁷⁸ PLANES I ALBETS, p. 11-39.

⁸⁷⁹ Sebastià RIERA I VIADER. Les fonts municipals del període 1249-1714. Guia d'investigació. A: *Barcelona quaderns d'història*. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, 2001, núm. 4, p. 239-275.

d'un mateix productor amb una llarga trajectòria. Sinó que la novetat es troba en aplicar-ho a un fons monàstic (que a més és obert), tot defensant el pes que l'aplicació del mètode pot aportar en l'estudi i anàlisi del funcionament històric de l'entitat, el que nosaltres hem volgut anomenar estudi de la gestió del claustre. Una informació que ofereix una visió de conjunt de l'entitat productora que tan sols es pot extreure del context de producció, ús i circulació documental dins la pròpia institució productora i que el mètode històric per si sol no pot aportar.

Els passos a seguir per tal d'assolir els resultats necessaris per l'anàlisi d'aquesta gestió del claustre són:

- En primer terme, l'estudi del fons. Això és estudiar la documentació del mateix fons per tal d'extreure la màxima informació possible de la institució i així conèixer: la seva història interna, la seva evolució, els seus procediments administratius, la seva normativa aplicable, etc. En aquest estudi inicial també cal extreure'n una anàlisi de la història arxivística del mateix fons i un coneixement profund de la documentació que el conforma (estudi dut a terme, en bona part, en el primer apartat d'aquest treball).
- Partint d'aquest coneixement profund de la institució productora i del fons, es pot procedir a identificar les funcions, activitats i producció documental associada de l'entitat estudiada, el monestir de Sant Daniel de Girona.
- Aquest és el pas indispensable per començar a conformar un sistema de classificació propi, és a dir, per elaborar el quadre de classificació del fons.
- Arribat a aquest punt, tan sols resta aplicar els resultats en la documentació. El que suposa aplicar la classificació a la documentació, tot ordenant-la i formant expedients.
- Finalment, tan sols restarà identificar la documentació classificada i ordenada i descriure-la en l'instrument de descripció que s'hagi escollit dur a terme.

Seguint aquests cinc passos, a part de disposar de la documentació classificada, ordenada, identificada i descrita, tindrem la informació necessària per tal d'analitzar la gestió del claustre i conèixer com era al monestir de Sant Daniel de Girona el llarg de la seva existència. Som conscients que les limitacions d'informació, tan de cronologia com de profunditat de coneixement, dependran de la conservació atzarosa de la documentació del fons que ens ha arribat fins els nostres dies.

Així doncs, quins són els resultats que es preveuen assolir amb l'aplicació del mètode arxivístic al fons del monestir de Sant Daniel per l'estudi de la gestió del claustre?

Em primer lloc, un profund coneixement de l'evolució històrica del monestir de Sant Daniel des de la seva fundació fins a l'actualitat. Això és del perfil dels membres de la seva comunitat, de les activitats i característiques de vida comunitària monàstica i dels fets històrics concrets externs i interns que l'afectaren, però també del marc legislatiu que ha conformat i modelat la vida comunitària d'aquest monestir.

En segon terme, l'aplicació del mètode ha de permetre resseguir l'evolució històrica de la funció arxiu d'aquest monestir, identificant actuacions arxivístiques, pèrdues i increments documentals, procediments administratius i de producció documental, tipologies documentals generades i normativa aplicable en matèria d'arxius i documents (com ja hem vist en els capítols de l'apartat «2.2. Anàlisi de la funció arxiu a Sant Daniel de Girona»).

També es preveu reconèixer, delimitar i descriure les funcions que ha desenvolupat i desenvolupa aquesta comunitat al llarg dels seus gairebé mil anys d'existència, tot establint cada una de les activitats en què es concreten aquestes funcions, el procediment pel qual es duen a terme, la producció documental resultat de la mateixa i les persones o càrrecs que intervenen en el procés.

Però el gran resultat previst és la plasmació de tota aquesta informació en una única representació gràfica que a simple cop d'ull ofereixi una visió integral del fons documental del productor i de la seva organització i gestió: el quadre de classificació del fons del monestir de Sant Daniel de Girona.

Però a més a més, cal tenir present que per una organització integral de la documentació d'un productor és necessari disposar d'un sistema de classificació únic per tot el cicle de vida de la documentació, per això el quadre de classificació resultant del fons de Sant Daniel haurà de reflexar l'estructura jeràrquica i vinculada del conjunt de documents produïts o rebuts per la comunitat en el passat, present i també el futur. És a dir, el quadre de classificació haurà de respondre a la realitat del fons de Sant Daniel, tant l'actual fons històric com l'intermedi, on es conserva de forma diferencial

la documentació produïda per la comunitat durant els últims cent anys. I haurà de tenir present en la mesura de les possibilitats l'actual producció documental, permetent també la modificació i incorporació de noves activitats i sèries documentals, atès que la comunitat de Sant Daniel continua avui dia generant i rebent documentació i per tant el fons de Sant Daniel és un fons obert susceptible de patir modificacions i incorporar nova documentació.

En aquest aspecte, serà necessari dur a terme diverses entrevistes amb els agents productors de documentació dins el monestir, és a dir, amb les monges responsables d'algun càrrec: l'abadessa, la priora, la majordoma, les responsables dels tallers de treball, la sagristana, la bibliotecària, l'hostatgera, la secretària, la mestra de novícies... Ja que a través de la transmissió oral del seu coneixement adquirit en l'exercici del càrrec, podrem analitzar el funcionament d'aquest, les activitats dutes a terme, la producció documental associada, l'espai dins el monestir on es duia a terme, fets i aspectes concrets de l'exercici del càrrec, així com la seva evolució des de després de la Guerra Civil fins avui dia.

Per altra banda, al finalitzar tota l'actuació es preveu disposar de la part del fons històric del monestir de Sant Daniel de Girona classificat, ordenat i correctament identificat i instal·lat en camises i caixes de conservació. Una actuació que a llarg termini també s'haurà de fer extensible a tota la part d'arxiu intermedi d'aquest monestir, però que no es preveu poder dur a terme en el marc d'aquest estudi.

3.2 **La gestió del claustre: producció i gestió documental en el marc organitzatiu del monestir**

Aplicant el mètode:
el cas de Sant Daniel
de Girona

**Producció i gestió documental
d'un monestir femení**

Anàlisi de la funció arxiu i la gestió del claustre
a Sant Daniel de Girona (1018–2017)

Exposat el mètode arxivístic, els seus passos i les possibilitats que pot oferir per estudiar l'organització i la gestió d'un monestir, recollim en aquest apartat la seva aplicació en el fons del monestir de Sant Daniel de Girona. En primer lloc, a través de la identificació del marc legislatiu d'aplicació a Sant Daniel; en segon terme, enumerant i descrivint les funcions i activitats desenvolupades per la comunitat i l'entorn de la comunitat, juntament amb la producció documental corresponent i els càrrecs que l'han dut a terme; per finalitzar amb la seva plasmació i representació en el quadre de classificació resultant de tot el procés.

3.2.1. El marc legislatiu: de la Regla de sant Benet a les Constitucions federals

Presentem tot seguit la legislació que ha estat d'aplicació als monestirs benedictines femenins de Catalunya dels seus orígens a l'actualitat. Una legislació que cal tenir present per analitzar la funció arxiu, com s'ha vist anteriorment, però molt especialment a l'hora d'estudiar la producció documental del monestir i establir una nova configuració del seu arxiu, una nova classificació funcional a partir del mètode recentment exposat.

Com exposa Pedro López Gómez, «La legislación es imprescindible para conocer el ámbito competencial de actuación de las instituciones, su desarrollo y evolución en el tiempo, y sus procedimientos normativos legales y prácticos, resultado éstos últimos de los usos y costumbres administrativas generales o locales».⁸⁸⁰

Així, el marc legislatiu de qualsevol entitat conforma el conjunt de normes i convencions per les quals es regeix. I com a tal, aquesta legislació identifica funcions, activitats i procediments, fins i tot, en ocasions, producció documental concreta. Amb tot, no és objectiu d'aquest apartat identificar i analitzar tota la legislació que ha estat d'aplicació pel monestir de Sant Daniel de Girona des de la seva fundació fins l'actualitat, ja que en aquesta anàlisi també caldria incorporar tota la legislació civil, dret canònic i dret particular que li ha estat o li és d'aplicació. Fet que sobrepasa els límits d'aquest estudi.

---

⁸⁸⁰ LÓPEZ GÓMEZ, p. 39.

Però sí que creiem necessari identificar la legislació més pròpia que li ha estat d'obligat compliment, aquelles normes, constitucions i regles que l'afectaren o l'afecten avui com a monestir benedictí femení, sobretot en la seva configuració. És a dir, tota aquella legislació que d'una forma més concreta ha configurat al llarg dels segles l'articulació del monestir de Sant Daniel, el seu funcionament, la seva organització i també la seva producció documental. Són, per ordre cronològic:

- la Regla de sant Benet,
- la decretal «Periculoso» del papa Bonifaci VIII,
- les constitucions i disposicions de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana,
- les *Ordinacions per als monestirs de les religioses del Orde de Sant Benet de la província de Tarragona*, i
- les Declaracions a la Regla de sant Benet.

Resten el marge d'aquest corpus legislatiu els documents normatius d'ampli espectre com: disposicions conciliars, codis de dret canònic, les múltiples constitucions apostòliques i similars.

La Regla de sant Benet

Al llarg dels segles han estat diverses les legislacions que han regulat la vida monàstica benedictina femenina, però la primera, la que articula el model de vida benedictí, la que el designa i l'identifica com a tal, i que continua essent d'aplicació avui per totes les comunitats benedictines després de més de catorze segles de vigència, és la Regla de sant Benet.

La Regla de sant Benet pertany el grup de regles monàstiques que van ser escrites a Itàlia i el sud de la Gàl·lia durant la primera meitat del segle⁸⁸¹. Formada per un pròleg i setanta-tres capítols, presenten un pla detallat i coherent pel bon govern i l'organització pràctica d'una comunitat monàstica, així com per la vida espiritual del monjo o la monja. Consta de tres parts:

---

⁸⁸¹ *Regla del mestre*. Barcelona: Fundació Bernat Metge, 1994.

- Una primera part doctrinal que va del pròleg al capítol set, on tracta sobre: les menes de monjo, l'abat, el Consell, els instruments de les bones obres, l'obediència, la pràctica del silenci i la humilitat.
- Una segona part litúrgica, on des del capítol vuitè al vint dona instruccions per l'ofici diví: com celebrar la litúrgia de les hores, quants salms s'han de dir en cada hora i en quin ordre, l'actitud a la salmòdia o la reverència en la pregària.
- I finalment una tercera part disciplinaria o d'ordenació interna del monestir, que abasta del capítol vint-i-u al final, on consten els aspectes constitucionals, com ara: els degans del monestir, com s'ha de dormir, les faltes i el seu codi penitencial, l'excomunió i els excomunicats, els béns mobles del monestir i la propietat, el menjar i el beure, els càrrecs de la comunitat (l'abat, el prior, el majordom, el porter, el setmaner de la cuina, el setmaner lector, els artesans, els sacerdots...), els vells, malalts i els infants, el silenci, la puntualitat, el treball manual, l'oratori del monestir, l'acolliment als forasters, l'hàbit, la manera d'admetre els germans, etc.

A través dels diferents capítols podem identificar les funcions principals en una comunitat monàstica benedictina: pregària, gestió comunitària, gestió comptable i patrimonial, treball i acollida. Així com diverses de les activitats en què es concreten aquestes funcions i els càrrecs o responsables principals de dur-les a terme, molt especialment en els capítols de la tercera part. Tot i que les referències a producció documental són testimonials.

Així, mentre que en el capítol XXXI «com ha de ser el majordom del monestir»,⁸⁸² s'observen les funcions i tasques que li son encomanades a aquesta figura (atenció als malalts, infants, hostes i pobres; administració de tots els objectes i béns patrimonials del monestir; procurar i repartir la ració als germans), no s'especifica en cap dels casos la producció documental associada a aquestes funcions. Per bé que és obvi que cada activitat produirà un tipus de documentació o altra segons la cronologia en què és duta a terme. Per exemple, l'administració del patrimoni monàstic no produirà la mateixa documentació el segle x, on podem trobar compravendes, establiments, donacions, etc., que els segles xvi o xvii amb l'elaboració de capbreus i llevadors de censos; malgrat que la funció d'administració patrimonial continuarà essent la mateixa.

---

⁸⁸² *Regla de sant Benet*, p. 85-87.

Les úniques referències explícites de la Regla de sant Benet sobre producció de documents en el monestir les trobem en:

- El capítol XXXII «Les eines i objectes del monestir», quan s'especifica que de totes les eines, vestits i objectes del monestir que l'abat encomana als germans per la seva gestió i conservació «en tindrà l'abat un inventari, a fi que, quan els germans, en succeir-se es passen els uns als altres les coses encomanades, sàpiga què dóna i què rep».⁸⁸³ Inventaris que conservem de forma testimonial en alguns monestirs i que ens documenten aquesta pràctica i que a partir del segle XVII podem equiparar en certa manera als desapropis que s'han analitzat en el primer apartat.
- El capítol LIV «Si el monjo pot acceptar cartes o alguna altra cosa», quan es prohibeix al monjo, sense prèvia autorització de l'abat, «d'acceptar o donar cartes, eulògies o petits obsequis, ni de part dels seus familiars, ni de qualsevol persona que sigui, ni d'ells amb ells».⁸⁸⁴ I que ens parla de la producció i recepció de correspondència.
- El capítol LVIII «La manera d'admetre els germans», estableix que el germà que ha de ser admès ha de prometre «a l'oratori davant de tots de lligar-se a la comunitat, de comportar-se com a monjo i de ser obedient» i d'aquesta promesa farà «una cèdula de petició a nom dels sants, les relíquies dels quals es troben allà, i de l'abat, que hi és present». Una cèdula que ha d'escriure de pròpia mà, i si no en sap que l'escrigui un altre «i que el novici hi faci un senyal i la posi ell mateix damunt l'altar». Però si mai vol marxar del monestir «que no li donin aquella seva cèdula que l'abat prengué de damunt l'altar, sinó que es guardi al monestir».⁸⁸⁵ Fragment que dona lloc a les sèries de cartes de professió que podem trobar en tot monestir benedictí.
- El capítol LIX «Els fills dels nobles o dels pobres que són oferts», quan s'estipula que si els pares «volen oferir alguna cosa com a almoïna per compensar el monestir, que facin una donació dels béns que volen donar».⁸⁸⁶ Una finestra que dona lloc als actes de donació o els documents de la dot i la seva posterior gestió.
- El capítol LXI «Com s'ha d'acollir els monjos pelegrins», recomana a l'abat que no admeti «un monjo d'un altre monestir conegut per quedar-se, sense el consentiment del seu abat o unes lletres de recomanació».⁸⁸⁷

---

⁸⁸³ *Ibidem*, p. 88.

⁸⁸⁴ *Ibidem*, p. 125.

⁸⁸⁵ *Ibidem*, p. 132-135.

⁸⁸⁶ *Ibidem*, p. 136-137.

⁸⁸⁷ *Ibidem*, p. 140-141.

Però la lectura de la Regla de Sant Benet també fa palès una característica pròpia de les comunitats benedictines que afecta de ple la seva organització i la seva producció documental. El fet que, al llarg del text cada capítol estipula una norma que al final del mateix es matisa, tot deixant el seu compliment estricte o la seva variació al lliure albir de l'abat. En són exemple les expressions següents: «Sobretot advertim que, si per ventura a algú no li agradava aquesta distribució dels salms, ho ordeni, si creia que és millor, d'una altra manera»,⁸⁸⁸ «l'apreciació de les faltes dependrà del judici de l'abat»,⁸⁸⁹ «Per tant, totes les coses s'han de fer amb el voler de l'abat»,⁸⁹⁰ «o segons ho hagi establert l'abat».⁸⁹¹ Paradigmàtica és una de les frases dels capítols conclusius, quan la Regla diu: «ens hem adonat que per al manteniment de la pau i la caritat convé que estigui a l'albir de l'abat l'organització del seu monestir».⁸⁹² La qual cosa suposa o pot suposar un marge destacat de divergència de l'organització d'una mateixa comunitat entre abadiats diferents, o encara més entre comunitats diferents. És aquest un element que cal tenir molt present alhora d'establir el quadre de classificació del fons, més encara si som conscients que la Regla de sant Benet és i ha estat la normativa base que regeix tota comunitat benedictina, tant masculina com femenina.

Com diu el pare Gabriel Maria Brasó en la presentació de l'edició catalana de la Regla de sant Benet de 1966, «tot això no és més que el vestit o l'escorça de la Regla. És allò que en tot ésser vivent s'envelleix i passa amb el temps. Però hi ha una cosa que no passa, que manté sempre la seva frescor, la seva fecunditat vital: és l'esperit. L'esperit, que té vida i dóna vida. Però, que no la dóna sinó per mitjà d'una lletra, encara que aquesta lletra, com succeeix amb el cos, s'hagi anat envellint. Vell o jove, el cos sempre és el vehicle necessari per a poder comunicar-nos en l'esperit».⁸⁹³ I és que malgrat els anys i segles que separen el moment de redacció de la Regla de la seva aplicació avui dia, aquest continua essent plenament vigent per la regulació de la vida monàstica, i és precisament per aquesta forma d'entendre la norma. No com un punt i final, sinó com un principi en constant creixement i evolució que permet ser adaptada a les

---

⁸⁸⁸ *Ibidem*, p. 69.

⁸⁸⁹ *Ibidem*, p. 76.

⁸⁹⁰ *Ibidem*, p. 118.

⁸⁹¹ *Ibidem*, p. 144.

⁸⁹² *Ibidem*, p. 151.

⁸⁹³ *Ibidem*, p. 10-11.

circumstàncies del temps i de l'espai. És indispensable, doncs, tenir molt present aquesta adaptabilitat de la primera i més essencial norma que regula la vida monàstica de les comunitats benedictines.

Òbviament, una capacitat tal d'adaptació a l'espai on resideix la comunitat i al temps en el qual es troba, juntament amb l'àmplia disposició amb què els abats i abadesses poden regir la comunitat, fa del model de vida monàstica benedictina un model adaptable a les necessitats de les comunitats segons l'espai, el temps i la tradició. Tres elements que també configuraran les activitats i funcions de cada comunitat, i que en definitiva conformen l'element distorsionador i de canvi entre comunitats benedictines. En definitiva, comunitats germanes, però mai idèntiques, cadascuna amb la seva personalitat pròpia.

Decretal «Periculoso» de Bonifaci VIII

Són diverses les butlles, decretals, constitucions apostòliques i altra legislació emesa per la Santa Seu des d'època medieval fins a l'actualitat que regulen la vida de les monges i religioses. La majoria d'aquesta normativa fou emesa per regular la vida femenina sense distingir entre branques de vida monàstica o models de vida religiosa contemplativa, estipulant la mateixa norma segons el gènere i sense tenir en compte les particularitats de cada opció de vida.

Una tradició sòlida que tan sols insinua certa obertura en l'última constitució apostòlica de 29 de juny de 2016 aprovada pel papa Francesc I, «Vultum Dei Quaerere»,⁸⁹⁴ on s'inclou alguns dels aspectes de la vida monàstica femenina, malgrat que encara no s'hi puguin sentir del tot reflectides.

En tot cas, ens interessa destacar aquí l'impacte de la norma del papa Bonifaci VIII de 1298 coneguda com la decretal «Periculoso». Un text que legislava sobre la vida monàstica femenina en general i on es regulava bàsicament la necessitat d'imposar la clausura a totes les comunitat femenines.

---

⁸⁹⁴ FRANCESC I. *Constitución apostólica «Vultum dei quaerer sobre la vida» contemplativa femenina*. Vaticà: Libreria Editrice Vaticana, 2016 [consulta: 25 de febrer de 2017]. Disponible a: <http://w2.vatican.va/content/francesco/es/apost_constitutions/documents/papa-francesco_costituzione-ap_20160629_vultum-dei-quaerere.html>.

Elvis Mallorquí, seguint a Elizabeth Makowski,⁸⁹⁵ afirma que «és difícil poder endevinar les veritables intencions del papa Bonifaci VIII a l'hora de redactar el text de la decretal del 1298. Segurament hi tenia molt a veure la seva voluntat de tallar el creixement de grups, sectes i comunitats religioses femenines distingint els moviments marginals dels ortodoxos, els que seguien al peu de la lletra la seva ordenança».⁸⁹⁶ Mallorquí veu en la decretal el resultat final de la preocupació del papa Bonifaci VIII respecte els diversos moviments espirituals femenins que sorgiren en aquell moment i que intentà «reconduir» entre 1294 i 1296, quan:

- va autoritzar les dones religioses a donar testimoni per escrit sense haver de sortir del monestir,
- va concedir exempcions a convents franciscans anglesos perquè les clarisses complien perfectament la clausura,
- va limitar el nombre de monges al convent de Fontevrault,
- va ordenar a un inquisidor dominic imposar la clausura a les monges de la Llombardia,
- i amb la constitució *Nuper ad audientiam* del 1296, va combatre el perill d'una secta de dones (potser les Guglielmites) que confessaven, absolien pecats, tonsuraven i predicaven com si fossin clergues.⁸⁹⁷

Tot i que, com exposa Jean Leclercq en el seu interessant article,⁸⁹⁸ aquesta dinàmica de reclusió de la monja venia de molt més enllà.

La implicació clau de la decretal «Periculoso» pel present estudi rau precisament en aquest intent d'imposar de forma generalitzada la clausura per totes les comunitats femenines, juntament amb la seva regulació a través de diferents aspectes que es perpetuaran en el temps fins a consolidar-se definitivament el 1563 amb el Concili de Trento.⁸⁹⁹ Així, per exemple, més enllà de la clausura, o precisament degut a l'aplicació d'aquesta, Bonifaci VIII també regula l'economia de les comunitats i limita el nombre de monges segons els recursos disponibles, car «la vida enclaustrada exige renta y reduce

---

⁸⁹⁵ Elizabeth M. MAKOWSKI. *Canon Law and Cloistered Women. Periculoso and its commentators, 1298-1545*. Washington: The Catholic University of America Press, 1997.

⁸⁹⁶ MALLORQUÍ GARCIA; SIERRA VALENTÍ, p. 249.

⁸⁹⁷ *Ibidem*, p. 249-250.

⁸⁹⁸ Jean LECLERCQ. La Clôture. Points de repère historiques. A: *Collectanea cisterciensia*. 1981, vol. 43, núm. 4, p. 366-376. Traduit al castellà per Marta Isabel Guiroy a: Jean LECLERCQ. La clausura. Puntos de referencia históricos. A: *Cuadernos Monasticos*. 1982, núm. 61, p. 187-195.

⁸⁹⁹ *Ibidem*, p. 187-195.

las posibilidades de trabajo».⁹⁰⁰ En aquest sentit és paradigmàtica l'emergència amb força d'una nova figura masculina a l'entorn dels monestirs femenins, la del procurador, l'encarregat d'actuar en nom de l'abadessa «a l'hora de prestar homenatge, jurar fidelitat, litigar o portar altres afers»,⁹⁰¹ com la gestió patrimonial i comptable de la casa.

Restringint la capacitat de moviments de l'abadessa i les seves monges, la reclusió en el clos monàstic comportà per si mateixa el sorgiment de càrrecs i activitats noves que poguessin vehicular les funcions que fins aquell moment havien estat dutes a terme de forma directa per la comunitat i els seus membres, però que la manca de llibertat de moviments a partir de 1289 les obligava a delegar-les a tercers, normalment homes. Aquests, en nom de la comunitat, desenvolupaven les activitats que els hi havien estat encomanades.

Malgrat que les benedictines no són la branca monàstica on s'aplicà més aquesta decretal, aconseguint esquivar durant segles imposicions, decrets i excomunionis relatives al compliment de la clausura; sí que la formulació d'aquesta segons els paràmetres de la «Periculoso» els comportà ben aviat l'adopció de certes mesures de caire extern com l'ús de procuradors per a les gestions econòmiques, patrimonials i legislatives de la comunitat. Un fet que certament afectà a l'organització interna d'aquestes comunitats, al seu funcionament i als procediments que calia seguir a l'hora de desenvolupar les mateixes activitats externes que havien estat duent a terme fins aleshores, però que ara calia fer-ho seguint els nous paràmetres. Això implicava l'aparició de nous càrrecs, com el procurador, i una nova producció documental associada, com l'atorgament de poders, llibres diaris, correspondència, etc.

---

⁹⁰⁰ *Ibidem*, p. 187-195.

⁹⁰¹ MALLORQUÍ GARCIA; SIERRA VALENTÍ, p. 249.

Constitucions i disposicions de la Congregació Claustral Tarraconense i Cesaraugustana

Des de la seva constitució a la segona dècada del segle XIII, la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense i Cesaraugustana ha elaborat la seva pròpia normativa d'obligat compliment pels monestirs integrants de la Congregació, tant masculins com femenins.

Aquesta normativa prové de dues vies:

- les constitucions o lleis aprovades en els capítols generals de la Congregació celebrats cada tres anys, i
- les disposicions que els visitadors de la Religió promulgaven al final de la seva visita en la mateixa actade visita.

Pel que fa a les primeres, les trobem des dels inicis de la Congregació Claustral, quan arribaren a Catalunya les disposicions del IV Concili del Laterà celebrat el 1215. Innocenci III, mogut per l'experiència dels capítols generals de l'orde del Cister, imposava a tots els abat benedictins la celebració de capítols per cada una de les províncies eclesiàstiques,⁹⁰² i la Tarraconense ho feu immediatament, reunint-se per primera vegada el 1216-17.

Cada tres anys es reunia el capítol general o provincial de la Congregació⁹⁰³ en un dels seus monestirs per tractar diferents temàtiques que afectaven les comunitats integrants. Hi assistia l'abat de cada comunitat o el representant que aquest havia designat; en el cas de les monges, l'abadessa escollia un procurador per tal que assistís a la reunió i defensés els interessos de la comunitat. En finalitzar el capítol, normalment uns dies després de la seva obertura el tres de maig, per Santa Creu, s'estipulaven les constitucions que s'havien acordat durant el capítol, les quals figuraven a l'acta de capítol i eren d'obligat compliment per tots els monestirs de la Congregació. Unes constitucions o decrets que solien regular aspectes de la vida monàstica benedictina per tal de seguir més fidelment les disposicions de la Regla, com ara l'hàbit, el menjar, el dormir, l'ofici diví, el silenci, etc.

---

⁹⁰² TOBELLA, p. 224-225.

⁹⁰³ Fins a mitjans del segle XIV els capítols de la Congregació són denominats capítols generals, però després passen a dir-se provincials per tornar a mitjans del segle XVI a ser generals altre cop. *Ibidem*, p. 232.

Al llarg del temps la Congregació manà reunir aquestes disposicions capitulars en diferents documents recopilatoris a tall de constitucions pròpies. Els primers estatuts pel govern dels monestirs de la província dels quals es té constància són de 1233,⁹⁰⁴ els segueixen el 1299 la primera recopilació de les constitucions,⁹⁰⁵ i les Constitucions de 1361, encarregades a l'abat Pere Busquet de Sant Cugat després que el papa Benet XII publicàs el 1336 la seva butlla de reforma dels benedictins.⁹⁰⁶ Però amb el pas dels anys les noves constitucions aprovades en capítol s'anaven acumulant i la confusió era cada cop major, la qual cosa comportà la necessitat de recollir novament les constitucions. El 1527 la Congregació tornà a encarregar una nova recopilació de les constitucions comissionant-les a diferents abats i monjos, entre els quals hi havia Francesc Miró, prior de Sant Esteve de Banyoles. Després de diferents allargaments, Miró va presentar el resultat del seu recull de cent cinquanta constitucions en el capítol de 1540.⁹⁰⁷ Però la reforma sorgida del Concili de Trento requereix una actualització i el 1560 es nomena una nova comissió per elaborar un nou recull que s'allarga en el temps fins que el 1581 se li encarrega al monjo Miquel Sella de Banyoles, que el presenta l'any següent. Amb tot, la publicació de la butlla «Sacer et religiosus monachorum status» de Climent VIII, de reforma radical de la Congregació Claustral, suposà una nova revisió i recopilació de les Constitucions el 1597.⁹⁰⁸ Seran, però, *Les ordinacions per als monestirs de les religioses del Orde de Sant Benet de la província de Tarragona* de 1615, les que regularan de forma àmplia els diferents aspectes de la vida monàstica dels monestirs femenins de la Congregació.

Unes constitucions sorgides dels resultats de l'última sessió del Concili de Trento, la vint-i-cinquena i última celebrada entre el 3 i el 4 de desembre de 1563, on els conciliars tractaren sobre els regulars i les monges. En el text final d'aquesta última sessió, es van posar les bases per a una nova organització de la vida regular, ja que legislà sobre tots els aspectes d'aquesta: els vots d'obediència, castedat i pobresa, el funcionament de les congregacions, els espolis, la figura de l'abat, l'ofici diví, els

---

⁹⁰⁴ Es conservaven a l'arxiu de Santa Maria de Ripoll, però degueren desaparèixer amb l'incendi que patí aquest arxiu durant la Guerra Gran. *Ibidem*, p. 227.

⁹⁰⁵ *Ibidem*, p. 228.

⁹⁰⁶ *Ibidem*, p. 229-231.

⁹⁰⁷ *Ibidem*, p. 233. Es conserva un sol exemplar d'aquestes constitucions a l'Arxiu de l'Abadia de Montserrat, manuscrit núm. 809.

⁹⁰⁸ *Ibidem*, p. 234-235.

sufragis dels germans difunts, els confessors i la celebració de la missa, la vida comunitària, les porcions administrades, l'hàbit, la vida i honestat dels monjos, l'abstinència i el dejuni, l'admissió dels novicis i la professió, l'estudi dels monjos, l'ordenació sacerdotal dels monjos, la reparació de la casa i les penes i molt especialment per a les dones, la clausura.

Però, tal i com ja s'ha exposat en el capítol «Les repercussions de les disposicions tridentines a Sant Daniel de Girona» d'aquest treball, el Concili de Trento encarregà a cada orde o congregació traduir les seves disposicions i adaptar-les a les realitats territorials i al model de vida propi per tal de poder ser aplicades en les cases dependents.

Fou de resultes d'aquest encàrrec, que el 1615 la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana va publicar les *Ordinacions per als monestirs de les religioses del Orde de Sant Benet de la província de Tarragona*,⁹⁰⁹ i uns anys més tard les *Constitutiones Congregationis Tarraconensis et Cesaraugustae Claustralis Sanctissimi Patriarchae Benedicti renovatae et reformatae in Capitulo Generali anno 1662*.⁹¹⁰

Centrant-nos en les Constitucions de 1615, que són les editades per ús i compliment dels monestirs de monges benedictines de la Congregació,⁹¹¹ hom observa el nivell de regulació de la Congregació sobre la vida monàstica femenina. Així, les Ordinacions legislen sobre: les novícies i les escolanes, la mestra de novícies, les ensenyances que han de rebre i en quines edats poden prendre l'hàbit i professar; la clausura del monestir, la monja portera, la sortida de monges i l'entrada de persones (com metges, confessors, arxivers...), les serventes i encomanades; l'espai dels parladors i on i quan es pot parlar; els vots d'obediència, castedat i pobresa i les diverses penes d'incompliment d'aquests vots, així com de l'hàbit de fer desapropis; dels dejunis i abstinències; el silenci i la lliçó; l'ofici diví i l'oració mental; els confessors i la comunió; com dormir en el dormidor; la distribució de les porcions, el vestuari i la cura de les

⁹⁰⁹ CONGREGACIÓ CLAUSTRAL, *Ordinacions*, 1615. (CAT AMSPP MSPP Llibres normatius). La seva versió castellana: CONGREGACIÓ CLAUSTRAL, *Constitutiones para los monasterios de religiosas*, 1615 (CAT AMSDG MSDG D103 núm. 3).

⁹¹⁰ CONGREGACIÓ CLAUSTRAL, *Constitutiones Congregationis*, 1662. (CAT AMSDG MSDG D103 núm. 5).

⁹¹¹ És a dir, per Sant Pere de les Puel·les, Santa Clara de Barcelona i Sant Daniel de Girona, tal i com s'indica en la pròpia introducció de les Ordinacions.

malaltes; l'arxiu i les arxiveres; la sagristia i la sagristana; el procurador i l'exacció de comptes; el dot i l'entrada de les monges; l'elecció de l'abadessa; l'elecció de priora i sotspriora; l'ofici de l'abadessa i finalment, de l'observança de les mateixes constitucions.

Amb aquesta nova reglamentació de vida, les benedictines dels tres monestirs del Principat de Catalunya es veieren obligades, amb més o menys resistència i amb més o menys celeritat i dedicació, a canviar certs hàbits, activitats i maneres de fer que afectaven el seu dia a dia. Canvis que també tenen les seves repercussions en l'organització del monestir i en la seva producció documental. Per exemple, en l'obligació d'expedir llicència escrita per part del president de la Congregació quan una monja havia de sortir de la clausura o la llicència anual pel metge i confessor per entrar a la clausura, en la instauració de desapropiar anualment i en malaltia i conseqüentment redactar els desapropis corresponents, etc.

Per això, cal tenir molt present els preceptes i ordinacions d'aquestes constitucions de 1615 a l'hora d'analitzar l'organització comunitària del monestir de Sant Daniel i la seva producció documental. A més, les Ordinacions de 1615 foren vigents als monestirs de monges benedictines fins a la desaparició de la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense i Cesaraugustana el 1835, quan amb la desamortització de Mendizábal les comunitats masculines foren exclaustrades i amb elles la Congregació Claustral restà primer paralitzada i després extingida.

No obstant, són sobretot les disposicions promulgades pels visitadors de la Religió després de la visita al monestir i escrites en l'acta de la mateixa, les que incideixen de forma més directa i eficient en la vida monàstica de la comunitat en qüestió i en la seva organització i activitat habitual. Aquestes constitucions individuals, que afecten només a la comunitat objecte de la visita, són un reflex molt proper de la vida diària de les comunitats, sobretot dels aspectes divergents de la norma i que són objecte de correcció.

Tal i com s'ha pogut observar al llarg de tot el primer apartat del present estudi sobre l'evolució de la funció arxiu en el monestir de Sant Daniel de Girona, aquestes disposicions formulades durant les visites triennals de la Congregació Claustral Benedictina són la normativa que presenta una potencialitat més elevada a l'hora de

generar i estipular noves funcions, activitats, procediments, càrrecs i producció documental en el si de les comunitats benedictines.

En són clars exemples les diverses ocasions en què trobem els visitadors de la Religió instant a l'abadessa de Sant Daniel que capbrevi el patrimoni monàstic, ordre que en ella mateixa genera la contractació d'un capbrevador de la comunitat i un notari i l'elaboració de, com a mínim, un capbreu.⁹¹²

En la mateixa línia, trobem en la visita del març de 1674 com els visitadors aproven dues noves disposicions per la comunitat que tenen com a resultat l'aparició de nous càrrecs i noves funcions i activitats dins el monestir. En primer lloc, ordenen que la comunitat elabori un llibre d'actes on constin totes les resolucions capitulars preses i que al mateix temps l'abadessa esculli una monja capitular com a secretària o arxivera encarregada de fer aquest llibre. Tot seguit regulen la forma de redactar, administrar i conservar els desapropris fets per les monges.⁹¹³

Per aquest motiu, cal tenir molt presents les disposicions aprovades en les visites de la Religió per analitzar la documentació del fons i elaborar el seu quadre de classificació, ja que s'ha comprovat com en múltiples ocasions es presenten com el detonant d'una nova activitat, d'una nova figura o càrrec de gestió dins la comunitat o en relació a ella i consegüentment d'una nova documentació i de noves sèries documentals en el fons.

Declaracions a la Regla de sant Benet

Les *Declaracions a la Regla de sant Benet* foren elaborades en el marc de la Federació Catalana de Monges Benedictines de Catalunya el 1984, per tal d'actualitzar «segons les normes del Concili Vaticà II i les exigències del Dret vigent»⁹¹⁴ aquells punts de la

---

⁹¹² Per Sant Daniel de Girona documentem disposicions de la Congregació en aquesta línia el 1534 (CAT AAM CCTC Llibres 15 p. 25v-26), el 1633 (CAT AAM CCTC Llibres 26 p. 228) o el 1773 (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 81v), per exemple.

⁹¹³ Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al Monestir de Sant Daniel de Girona. 11-16 març 1674. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 5-6).

⁹¹⁴ Aquí les Declaracions fan referència a l'aleshores recentment aprovat nou Codi de Dret Canònic promulgat el 25 de gener de 1983. Vegeu la seva versió en català aprovada per la Conferència Episcopal Espanyola: *Codi de Dret Canònic, 25 gener 1983* [en línia]. Tribunal Eclesiàstic de Barcelona, 2015 [consulta: 19 de febrer de 2017]. Disponible a: <<http://www.tribunaleclesiasticbarcelona.org/ca/codi>>.

Regla de sant Benet que així ho requerien.⁹¹⁵ I són de compliment vigent des de la seva aprovació per decret de 17 d'agost de 1984 de la Sacra Congregatio pro religiosis et institutis saecularibus de Roma.

A la llum d'aquestes declaracions, la Regla de sant Benet constitueix el codi monàstic dels monestirs de monges benedictines de la Federació Catalana, del qual les comunitats «observen fidelment aquells [preceptes] que contenen els principis teològics i espirituals de la vida monàstica i aquells que defineixen l'estructura de la família cenobítico-benedictina».⁹¹⁶ Però les Declaracions amplien i actualitzen la forma de vida monàstica dels monestirs federats, també el de Sant Daniel de Girona, amb un vocabulari més actual i segons el dret més recent; és a dir: la Constitució apostòlica «Sponsa Christi» de 21 de novembre de 1950 per promoure el sagrat institut de les monges, la Instrucció «Venite seorsum» de 15 d'agost de 1969 sobre la vida contemplativa i la clausura de les monges i el Codi de Dret Canònic promulgat el 25 de gener de 1983.

Així, les Declaracions a la Regla de sant Benet estipulen i concreten:

- El gènere de vida de la família monàstica benedictina: conversió de costums, pregària, obediència, estabilitat, caritat fraterna, recreació, castedat consagrada, pobresa, treball, penitència i humilitat, relacions externes i horari.
- La funció dels diversos membres de la família monàstica: l'abadessa, el Capítol i el Consell.
- Les etapes d'inserció en la família monàstica: candidates, noviciat, professió temporal, professió solemne, qüestions econòmiques, acomiadament i readmissió i trasllats.
- La projecció apostòlica i clausura constitucional.

Malgrat que són poques les referències explícites que podem trobar sobre la producció documental en les pròpies *Declaracions a la Regla de sant Benet* (més enllà de la Regla, el Ritual o el Costumari), cal tenir present alguns dels seus articles. Per exemple, tots aquells que es centren en l'establiment de càrrecs i de les seves funcions, com el de l'abadessa i la seva acció de govern (art. 34-48) o el de la priora (art. 62, 63), procuradora (art. 62, 64) i mestra de novícies (art. 62, 75). Però també en la gestió i administració dels béns comunitaris (art. 22, 23 i 51.b)3) i en la gestió econòmica (art.

---

⁹¹⁵ FEDERACIÓ CATALANA DE MONGES BENEDICTINES, *Declaracions*, p. 8.

⁹¹⁶ *Ibidem*, p. 7.

51.b)3, 57.9 i 65); fins i tot en les relacions externes de la comunitat a través de la correspondència rebuda i emesa, tant comunitària com personal (art. 30). Tot i que a l'hora d'establir procediments, com el d'elecció d'abadessa (art. 39) o el de presa de decisions per part del Capítol (art. 50), les Declaracions redirigeixen al lector a l'establert pel dret comú o canònic vigent. També s'identifiquen activitats concretes com: l'admissió de postulants, fundació i agregació de noves cases, clausura de cases dependents, trasllat del monestir (art. 51) i professió (art. 84 i 85).

Més enllà d'aquests elements més organitzatius i que en bona part correspondria a la funció de gestió de la comunitat, podem identificar tres funcions més clarament destacades a les Declaracions: la pregària litúrgica (art. 9-14), la formació espiritual i humana dels membres de la comunitat (art. 9, 13, 78, 79, 81, 82, 106.c), el treball (art. 23, 24) i la projecció apostòlica (art. 98 i 99).

Encara però que la Regla de sant Benet i les seves Declaracions constitueixen la normativa base que defineix i ordena el gènere de vida monàstica pròpia d'aquestes comunitats federades, no són les úniques. En l'article 6 de la introducció de les mateixes Declaracions es confirma que «els monestirs de la Federació són de Dret pontifici i malgrat estar federats i adherits a la Confederació dels Benedictins, conserven llur personalitat jurídica, la pròpia autonomia i llurs sanes tradicions».⁹¹⁷ És a dir, que els monestirs de monges benedictines de Catalunya són autònoms, independents uns dels altres, i com a tal cadascú conserva els seus propis costums i tradicions que regeixen la comunitat, els quals són igualment vàlids i d'aplicació en la pròpia comunitat sempre i quan no entrin en contradicció amb la legislació vigent de caràcter general (és a dir, la Regla, les Declaracions o l'establert pel dret canònic). Per això, «a més de la Regla, de les Declaracions i del Ritual, cada monestir té el propi Costumari, aprovat pel Capítol Conventual».⁹¹⁸

Tots aquests elements propis i individuals de cada monestir, resumits i continguts en el terme «tradició» de la casa, són un element que cal tenir especialment en compte a l'hora d'establir el quadre de classificació del fons. Doncs, malgrat totes les regles, constitucions, disposicions, ordinacions o declaracions anteriors, és la tradició pròpia

---

⁹¹⁷ *Ibidem*, p. 8.

⁹¹⁸ *Ibidem*, p. 8-9.

de cada monestir i el caràcter imprès per cada una de les seves abadesses el que dóna l'especificitat pròpia de cada comunitat. Una especificitat que es tradueix en l'aparició d'unes funcions i activitats pròpies o en l'absència d'aquestes, i que evidentment tenen també la seva plasmació o no en el quadre de classificació. Especificitats que poden anar des d'una projecció apostòlica diferent i a un treball propi, a una existència o absència de determinats càrrecs o de canvi de nomenclatura d'aquests càrrecs. Divergències que també tenen les seves conseqüències a nivell documental.

Així doncs, partint del coneixement profund de les normatives existents i aplicables a la comunitat de Sant Daniel de Girona al llarg del temps que conforma la cronologia extensa d'aquest fons, podem procedir a la identificació i descripció de les funcions desenvolupades per aquesta comunitat monàstica benedictina, de les diferents activitats en què es tradueixen aquestes funcions i la seva producció documental vinculada; fent especial esment al càrrec o càrrecs que han dut a terme les activitats delimitades.

3.2.2. Funcions, activitats, producció documental i càrrecs dins el claustre

Com s'ha exposat amb anterioritat, tota institució té unes finalitats pròpies que assolix o intenta assolir a través del desenvolupament de diferents funcions. Aquestes funcions es divideixen en subfuncions, que al seu torn es concreten en activitats determinades, les quals durant el procés en què són dutes a terme generen una producció documental pròpia. Partint d'aquesta estructura jeràrquica, funció – subfunció – activitat – documents,⁹¹⁹ ens proposem analitzar en el present apartat les diverses funcions, subfuncions i activitats que el monestir i la comunitat de Sant Daniel de Girona han realitzat des de la seva fundació el 1018 fins a l'actualitat.

En primera instància s'identifiquen les funcions desenvolupades, per seguidament enumerar i explicar cada una de les subfuncions i activitats en què aquesta funció s'ha

---

⁹¹⁹ Es pot observar aquest esquema de forma clara en l'obra de Michel Roberge. Vegeu per exemple: Michel ROBERGE. *La classification universelle des documents administratifs*. 1ère éd. La Pocatière: Documentor, 1985. Collection Accès à l'information administrative; ROBERGE, «Le système de classification», p. 11-20; ROBERGE, *La gestió dels documents administratius*.

concretat al llarg del temps. Això suposa identificar la subfunció i descriure-la i després exposar cada una de les activitats en què es concreta. És en aquest nivell, el de les activitats, on cal:

- descriure cada activitat,
- identificar el marc cronològic en què es dugué a terme,
- enumerar la producció documental associada,
- identificar els càrrecs i oficis que intervenen en la seva gestió,
- identificar la normativa aplicable,
- i, en aquelles activitats que la informació ho permeti, identificar l'epai o espais on es duia a terme.⁹²⁰

La informació per poder enumerar, exposar i descriure cada una d'aquestes funcions i activitats, juntament amb la resta de dades (producció documental, càrrecs i oficis, normativa i espais), ha estat extreta de dues fonts:

- de l'estudi de la documentació del propi fons de Sant Daniel durant el seu tractament per a l'anàlisi de la funció arxiu i per a la classificació i ordenació del mateix,
- i de la informació oral facilitada per les pròpies monges de la comunitat durant les entrevistes que s'han dut a terme, per l'anàlisi de la producció documental comunitària i dels tallers de treball des de 1940 fins avui dia.

No obstant, l'anàlisi històrica de l'evolució de la funció arxiu al fons de Sant Daniel duta a terme en el primer apartat, també ha estat d'ajuda a l'hora d'entendre i conèixer millor l'evolució de les funcions i activitats del monestir i la seva producció documental associada.

Per una millor comprensió de les dependències jeràrquiques entre funcions, subfuncions i activitats, s'ha distingit cadascuna d'elles amb un format diferent en el seu títol:

- Les funcions es troben escrites en majúscules i negreta,
- les subfuncions, en negreta i subretllat, i

---

⁹²⁰ La idea d'identificar l'espai de la producció documental en el marc del clos monàstic s'emmarca en la línia de recerca i investigació del paisatge espiritual femení a l'Edat Mitjana desenvolupada en el projecte de I+D *Paisatges espirituals. Models d'aproximació espacial a les transformacions de la religiositat femenina medieval en els Regnes Peninsulars (segle XII-XVI)*, codirigit per les investigadores principals Blanca Garí de Aguilera i Núria Jornet Benito de la Universitat de Barcelona. Per saber-ne més vegeu el web del projecte: <<http://www.ub.edu/proyectopaisajes/index.php/ca/>>.

- les activitats, només en negreta.

Cal tenir present però, que no totes les funcions es divideixen en subfuncions, i que en múltiples ocasions es trobarà directament la funció composta de diferents activitats. Per distingir entre les activitats dependents directament d'una funció d'aquelles altres activitats corresponents a una subfunció, s'ha optat per consignar aquestes últimes de forma correlativa, sense deixar un espai en blanc al final de la descripció de cada activitat com sí presenten les activitats dependents directament d'una funció. En tot cas, aquesta jerarquia és més fàcilment visible a través del quadre de classificació del capítol 3.2.3.

Com qualsevol entitat, una comunitat monàstica benedictina té també unes funcions de gestió intrínseques a la pròpia existència de l'entitat. Són aquelles funcions de gestió comunes a qualsevol ens i que Michel Roberge va identificar en el seu mètode de classificació universal dels documents administratius amb la categoria de documents de gestió: organització i administració, gestió de l'informació i les comunicacions, relacions públiques i externes, gestió dels recursos humans, gestió dels recursos financers, gestió dels recursos mobles, gestió dels recursos immobles i legislació i afers jurídics.⁹²¹ Aquestes funcions troncal són també les que podem trobar a qualsevol comunitat monàstica benedictina, si bé cal adaptar els conceptes a la realitat i al vocabulari propi. Pel fons del monestir de Sant Daniel s'ha optat per identificar les funcions de gestió amb els següents epígrafs: acció de govern, comunicació i relacions institucionals, gestió de la comunitat, administració general, gestió econòmica i gestió patrimonial.

Hi ha però un altre grup de funcions que Roberge identifica amb la categoria dels documents d'explotació.⁹²² Són aquelles funcions específiques de l'organisme en qüestió, les que deriven de les finalitats pròpies pel qual fou creat i que el diferencien de la resta d'entitats. En el cas d'un monestir benedictí aquestes són les que defineixen la pròpia vida monàstica, «ora et labora», pregària i treball, i que podem identificar amb les funcions culte i treball. Però també cal tenir present, en aquest segon grup de

---

⁹²¹ ROBERGE, *La classification universelle*, p. 13, 81-203.

⁹²² *Ibidem*, p. 13, 27-34.

funcions, l'acollida. Sant Benet diu a la regla que «tots els forasters que es presenten han de ser acollits com el Crist»,⁹²³ per això des del orígens les comunitats benedictines tenen entre les seves funcions primigènies l'acolliment de l'hoste. Una funció aquesta última que vehicula també la projecció de la comunitat a l'exterior, el que s'identifica com a projecció pastoral.

Conseqüentment, les funcions específiques o d'explotació del fons de Sant Daniel de Girona són: culte, treball i acollida i projecció pastoral.

Identificades les funcions que hom pot trobar en un monestir benedictí, també en el de Sant Daniel de Girona, passem tot seguit a desglossar les activitats i la producció documental associada a aquestes activitats que genera cada una de les funcions seguint el cas concret de la comunitat femenina de Sant Daniel.

ACCIÓ DE GOVERN

La funció d'acció de govern engloba totes les activitats relacionades amb la gestió i execució del govern de la comunitat, aquell que recau sobre les persones i òrgans que l'executen: l'abadessa i el seu consell.

Al llarg dels segles la producció documental de l'acció de govern ha anat variant substancialment. Passant d'una producció testimonial o molt residual a un volum cada cop més important a mesura que la gestió de govern dins la comunitat s'anava articulant de forma més coordinada entre l'abadessa i els diferents càrrecs o oficis del monestir.

No té cap subfunció. Es concreta amb les activitats següents:

Eleccions abacials (1283, vigent)

El càrrec abacial és elegit en reunió capitular per tots els membres amb dret a vot de la comunitat, que són totes les monges professes de vots solemnes. En resten al marge professes simples, novícies, escolanes i les germanes (monges que entraven a la comunitat sense dot i eren destinades a tasques domèstiques dins el monestir).

---

⁹²³ *Regla de sant Benet*, p. 122.

Després de la mort de l'abadessa, la priora de la comunitat prenia el govern del monestir de forma temporal per tal de notificar als òrgans superiors la defunció de l'abadessa (aquests eren, segons la cronologia, el bisbe de Roma, el bisbe de Girona o el president de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana) i sol·licitar permís per una nova elecció. Després de la celebració del funeral, la comunitat reunida en capítol escollia entre les monges professes solemnes del monestir la nova abadessa.

La normativa base aplicable en l'elecció abacial es troba al capítol LXIV «La institució de l'abat» de la Regla de sant Benet,⁹²⁴ però el procediment i els interventors han canviat segons les èpoques. Així, en època medieval l'elecció del càrrec estava en mans del papa, mentre que posteriorment trobem la intervenció de la Congregació Claustral com àrbitre i moderador. Des de la desaparició d'aquesta el 1835, les abadesses han estat elegides sota la presidència de l'ordinari del lloc o d'un delegat d'ell, segons l'establert pel Dret canònic.⁹²⁵

Cada elecció produeix un expedient amb: la correspondència prèvia, en ocasions l'acta de comissionat del president de la Congregació Claustral delegant el seu lloc a un altre abat o monjo de la Congregació per presidir l'elecció, i l'acta d'elecció de la nova abadessa. També correspon a aquesta sèrie el *Libre de eleccions de abadesses del real convent de monjes del monastir de Sant Daniel de Gerona*, on consten totes les actes d'elecció abacials del monestir des de 1674 fins a l'actualitat. Aquest llibre fou elaborat i iniciat per l'abadessa Margarida de Copons sota el manament dels visitadors de la Congregació Claustral després de la visita del 15 i 16 de març de 1674. La seva existència és fruit d'un decret de visita. En època medieval l'expedient d'elecció abacial es redueix a l'acta d'elecció que es conserva en suport pergamí a la col·lecció de pergamins del fons.

Aquesta activitat era gestionada per la priora del monestir, auxiliada per bisbes i abats o delegats d'aquests en el moment de l'elecció i per la secretària de la comunitat en la redacció de l'acta.

---

⁹²⁴ *Ibidem*, p. 147-148.

⁹²⁵ FEDERACIÓ CATALANA DE MONGES BENEDICTINES, *Declaracions*, p. 18, art. 39.

La producció documental entorn de les eleccions abacials, sobretot l'acta d'elecció, té lloc a la sala capitular o capítol del monestir. Es desconeix on es trobava el capítol d'època medieval en el monestir de Sant Daniel, probablement a la planta baixa de l'ala oest, prop del cor baix de l'església, però sí que podem situar el capítol o parlador de Sant Benet, des d'inicis del segle XVII aproximadament fins al 1959, a la sala de sobre la capella lateral esquerra de l'església del monestir (vegeu annex 4, figura 2).

Benediccions abacials (1283, vigent)

Posterior a l'elecció de la nova abadessa, es procedia a la seva benedicció per part del bisbe de Girona o per un delegat seu a l'església del monestir. Pròpiament l'acte consistia en la cerimònia de la benedicció, però produïa una sèrie de documentació diferent segons l'època, com: les cartes d'invitació a l'acte i les seves respostes, la carta de benedicció abacial, l'acta de la benedicció, el recordatori de l'acte, els comptes de la despesa, retalls del seu ressò a la premsa, etc.

En la seva elaboració hi podien intervenir l'abadessa, la secretària de la comunitat, la priora, el bisbe de Girona o el seu secretari, el procurador de la comunitat, la premsa local, etc.

És poca la documentació conservada d'aquesta activitat i la majoria, de cronologia molt tardana, sobretot del segle XX. Les cartes de benedicció abacial, identificades per Roig i Jalpí com a actes de protestació de la benedicció,⁹²⁶ no han perviscut fins els nostres dies; probablement es perderen entre els pergamins que es cremaren durant la Guerra Civil Espanyola. Es conserven però dos rituals de benedicció del segle XIV i un llistat amb les cartes de benedicció existent a l'arxiu del monestir el 1754.⁹²⁷

Capítol Conventual (1674, vigent)

Segons les *Declaracions a la Regla de sant Benet*, «per a un exercici més eficaç i prudent de la seva misió de govern –i a fi que tota la comunitat hi participi de la

---

⁹²⁶ ROIG I JALPÍ, p. 390.

⁹²⁷ *Llibra o aprissia de las fundacions de officis, aniversaris, missas y otras sufragis*. 1754. (CAT AMSDG MSDG G120 núm. 6 p. 279).

manera que li pertoca-, en els assumptes importants del monestir, l'abadessa compta amb el Capítol Conventual i amb el Consell».⁹²⁸ El Capítol Conventual el constitueixen totes les monges de la comunitat de professió solemne, i l'abadessa l'ha de convocar per prendre les decisions més importants de la comunitat, com ara: l'admissió d'una candidata amb algun defecte físic notable, procedent d'un orde o institut religiós o d'un altre monestir benedictí, la concessió de drets capitulars temporals a una monja, fundació d'una nova casa, erecció o supressió d'una casa dependent, trasllat del monestir, admissió d'una novícia a la professió temporal o d'una júnior a la professió solemne, per despeses extraordinàries, vendes, arrendament i préstecs segons l'establert pel dret canònic i tot assumpte destacat que pugui ser d'interès per a tota la comunitat.⁹²⁹

Les atribucions i funcionament del capítol són establertes en el capítol III de la Regla de sant Benet⁹³⁰ i en el dret canònic vigent.⁹³¹

La producció documental generada pel Capítol Conventual són els llibres d'actes capitulars, on la secretària de la comunitat hi consigna les actes dels capítols comunitaris celebrats al capítol. En el cas de Sant Daniel, aquests llibres es començaren a produir després de la visita de la Congregació Claustral de 1674, quan els visitadors decretaren la necessitat d'elaborar un llibre on constessin totes les resolucions capitulars preses.⁹³² Però el primer llibre d'actes capitulars conservat a Sant Daniel data de després de la Guerra Civil, del 1939. Amb tota probabilitat els anteriors llibres capitulars es perderen en el conflicte.

Consell de deganes (1952-2006)

L'altre òrgan amb què compta l'abadessa a l'hora de prendre decisions importants pel monestir, és el Consell,⁹³³ que a Sant Daniel és anomenat Consell de deganes. El seu mateix nom designa els membres que el constitueixen: les deganes. És a dir, aquelles

⁹²⁸ FEDERACIÓ CATALANA DE MONGES BENEDICTINES, *Declaracions*, p. 21, art. 49.

⁹²⁹ *Ibidem*, p. 21-23, art. 51-53.

⁹³⁰ *Regla de sant Benet*, p. 31-32.

⁹³¹ FEDERACIÓ CATALANA DE MONGES BENEDICTINES, *Declaracions*, p. 21, art. 50.

⁹³² Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 11-16 març 1674. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 5-6).

⁹³³ FEDERACIÓ CATALANA DE MONGES BENEDICTINES, *Declaracions*, p. 21, art. 49.

monges que per les seves qualitats l'abadessa les ha designat responsables i administradores d'una degania del monestir.⁹³⁴

L'existència i funcionament d'aquest òrgan està previst a la Regla de sant Benet i en els articles 54-59 de les Declaracions.⁹³⁵ I la seva existència a Sant Daniel es documenta des de mitjans del segle xx. Es trobava format per l'abadessa, la priora, la majordoma, la mestra de novícies i una o dues deganes (segons el nombre total de monges de la comunitat: una era escollida per l'abadessa i l'altra per a la comunitat) que assistien a l'abadessa en el govern diari del monestir. Normalment el Consell es reunia un cop al mes o quan l'abadessa el convocava, habitualment en el despatx abacial (vegeu annex 4, figura 5).

La producció documental associada a aquesta activitat es limita a l'elaboració dels llibres d'actes de les reunions del Consell elaborats per la secretària d'aquest (normalment la monja més jove del Consell).

El 2006, la comunitat de Sant Daniel sota el govern de la priora administradora Assumpció Piferré, decidí no formar un nou Consell de Deganes, i en el seu lloc s'estabí un nou òrgan: el Consell de comunitat.

Consell de comunitat (2006, vigent)

El 2006, davant el nombre reduït de monges, la comunitat de Sant Daniel decidí transformar el Consell de deganes amb el Consell de comunitat. Aquest nou òrgan suposava la inclusió de tots els membres de la comunitat en el Consell, que es convertia així en un espai de comunió entre les monges, on totes juntes repassaven el que havia succeït al monestir des de l'última reunió i compartien opinions i experiències.

La normativa aplicable és la pròpia del Consell o Consell de deganes, i la documentació que genera de mà de l'abadessa és molt menys estable i homogènia: llistat o esquema de temes a tractar, resums del continguts de la reunió i similars.

Les reunions del Consell de comunitat són convocades per l'abadessa de forma mensual, si bé pot convocar-les cada cop que ho cregui necessari. Segons les

---

⁹³⁴ *Regla de sant Benet*, p. 72, capítol XXI.

⁹³⁵ FEDERACIÓ CATALANA DE MONGES BENEDICTINES, *Declaracions*, p. 23-25.

necessitats o circumstàncies del moment, les reunions es duen a terme en un o altre lloc del monestir, normalment al capítol (sala del pis inferior de l'ala oest del monestir, entre el cor baix de l'església i el refector –vegeu annex 4, figura 4-) o a la sala de recreació (al primer pis de l'antiga abadia, al costat de l'arxiu i a les sales de treball dels tallers –vegeu annex 4, figura 5-).

Govern de l'abadessa (1952, vigent)

Durant l'abadiat, l'abadessa dur a terme diferents activitats com a fruit de la seva acció de govern: activitats que poden ser de caire administratiu com a representant legal de la comunitat i activitats de tipus més intern o personal. Les primeres generen documentació reglada i de forma regular amb identitat pròpia i amb sèries documentals estables, com ara: llibres d'actes de capítol, capítols, capbreus, contractes, procures, etc. En canvi, les segones són molt més heterogènies, no són regulades per cap normativa i no totes les abadesses produeixen el mateix tipus de documentació, perquè no totes duen a terme les mateixes activitats personals. Com ara: correspondència, producció literària-musical, obra doctrinal, escrits personals i de reflexió, projecció pastoral, projectes, comptabilitat personal, etc. Es tracta de documentació de tipus personal, produïda i gestionada per la mateixa abadessa fins a la fi del càrrec, quan ingressa a l'arxiu i és tractada de forma conjunta com a producte del seu govern.

Com si fos un subfons o un gran expedient, la documentació és identificada, classificada i ordenada formant sèries i expedients segons la documentació produïda i conservada. L'expedient de govern de cada abadessa segueix una dinàmica similar als expedients de monges, on segons el perfil de l'abadessa i de la seva obra de govern l'expedient contindrà un tipus de documentació o altre, i per tant el trobarem subdividit en unes o altres divisions.

Aquesta és una activitat existent des de l'origen de la comunitat, però que no tenim testimoniada en documentació conservada fins el segle xx. Amb anterioritat a aquest segle, només es conservava la documentació més institucional, produïda per l'abadessa en relació a la gestió del govern. Per això, la sèrie documental comença amb la Mare Caterina Torra el 1952.

Aquest tipus de producció documental no es troba regulada per cap normativa. Però es pot entendre que emana de l'existència d'unes funcions de govern contemplades a la Regla de sant Benet, capítol II «Com ha de ser l'abat» i capítol LXIV «La institució de l'abat»,⁹³⁶ i a l'apartat sobre l'abadessa de les *Declaracions a la Regla de sant Benet* (art. 34-48).⁹³⁷

Òbviament aquesta documentació era produïda per l'abadessa del monestir a l'abadia, la seva casa particular dins el recinte monàstic (i identificada amb el gran edifici est del monestir, a la part dreta de la porta d'entrada –vegeu annex 4, figures 2 i 3-), i ja el xx i xxi en el seu despatx abacial (vegeu annex 4, figura 5).

Capítols de l'abadessa (1952, vigent)

Es desprèn de la Regla de sant Benet el doble vessant de la figura de l'abat: pare i mestre dels seus monjos.⁹³⁸ Com a mestra de la comunitat, l'abadessa ha de tenir cura del mestratge espiritual de les monges. Per dur a terme la seva missió compta amb: «la doctrina, l'exemple, la col·laboració de les monges, el diàleg personal i el comunitari i una prudent acció de govern».⁹³⁹ Entre les activitats de formació espiritual de l'abadessa a la comunitat s'hi troben els capítols.

El capítol, pren el nom del lloc on solia dur-se a terme, la sala capitular del monestir, i consistia en una exposició de l'abadessa a tota la comunitat sobre algun element de reflexió de la Regla de sant Benet que permetés aprofundir en el seu coneixement i en la seva aplicació en la vida diària. A través d'aquestes petites sessions de formació a la comunitat, un cop al mes, l'abadessa infonia la seva forma d'entendre i viure la vida monàstica a les monges. Així, segons el caràcter de l'abadessa o les circumstàncies de la comunitat, els capítols podien ser més o menys formals i més o menys extensos.

Malgrat que només s'han conservat els capítols abacials per escrit a partir del govern de la Mare Caterina Torra, aquesta fou probablement una pràctica antiga i regular al monestir de Sant Daniel que degué restar en l'oralitat fins a mitjans del segle xx.

⁹³⁶ *Regla de sant Benet*, p. 25-30 i 147-148, respectivament.

⁹³⁷ FEDERACIÓ CATALANA DE MONGES BENEDICTINES, *Declaracions*, p. 17-21.

⁹³⁸ *Ibidem*, p. 17, art. 34.

⁹³⁹ *Ibidem*, p. 18, art. 36.

COMUNICACIÓ I RELACIONS INSTITUCIONALS

La funció comunicació i relacions institucionals agrupa totes aquelles activitats que tenen com a origen: per una banda, la comunicació externa del monestir amb altres persones físiques o jurídiques; i per l'altra, les relacions de la comunitat de Sant Daniel amb altres entitats, institucions o organismes de les quals en forma part per lligams de dependència institucional. En el segon cas, les entitats són: la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana, la Federació Catalana de Monges Benedictines i la Unió de Religiosos de Catalunya. Cada entitat conforma una subfunció que aglutina les diverses activitats relacionades amb ella.

La producció documental associada a la funció de comunicació i relacions institucionals presenta una cronologia molt tardana, del segle XVII fins avui dia. No significa això que amb anterioritat aquesta funció no existís, sinó que la documentació més antiga no s'ha conservat. Certament però, la major part de les activitats relacionades amb aquest funció experimenten un increment important a partir del segle XX.

Correspondència general (segle XVIII, vigent)

Com el seu nom indica, la correspondència general abraça tota l'activitat epistolar de la comunitat de Sant Daniel que no es troba relacionada amb una activitat concreta. Com ara: felicitacions de Nadal, cartes notificant la defunció d'un monjo o monja d'una altra comunitat, etc. En el cas de la correspondència lligada a una activitat, malgrat ser la mateixa tipologia documental, no corresponen a correspondència general, sinó que es troba juntament amb la resta de documentació generada per l'activitat en qüestió. Per exemple, les notificacions relacionades amb un procés judicial es troben dins l'expedient de la causa, com les cartes d'invitació per la celebració d'una benedició abacial dins l'expedient de benedició abacial. Així mateix, la correspondència privada de l'abadessa es troba en el seu expedient de govern i la privada de les monges en el propi expedient de monja.

La correspondència solia ser produïda i dirigida a l'abadessa com a representant legal de la comunitat, i conseqüentment el seu àmbit espacial de producció es troba entorn de l'abadia i del despatx abacial (vegeu annex 4, figures 2, 3 i 5). No té normativa

aplicable més enllà de les convencions socials de l'època. Ara bé, en el cas de la correspondència personal de les monges (que recordem no trobaríem dins de correspondència general sinó en l'expedient de la monja en qüestió), les Declaracions contempnen el dret de l'abadessa a inspeccionar la correspondència personal «quan, en casos particulars, la caritat ho requereixi en bé de la mateixa religiosa o de la comunitat».⁹⁴⁰ Una pràctica de control comunitari no aplicada en l'actualitat.

Comunicació corporativa (segle XVIII, vigent)

Activitats relacionades amb la creació, disseny i gestió de la imatge corporativa del monestir de Sant Daniel. Imatge a través de la qual la comunitat també es relaciona amb l'exterior. Inclou el disseny i ús del segell comunitari, del logo, dels paper i sobres timbrats, etc.

No té normativa específica. Produeix expedients documentals de cada creació, si bé és poca la documentació conservada en relació a aquesta activitat. El productor, segons els cassos, pot ser l'abadessa, el seu Consell o el Capítol Conventual a part de les empreses contractades per tal efecte.

Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana (1674-1835)

El monestir de Sant Daniel, com a monestir benedictí de Catalunya, va formar part de la Congregació Claustral des del seu inici l'any 1216-1217 fins el 1835, quan s'extingí amb la desamortització de Mendizábal. Les relacions establertes entre la Congregació i Sant Daniel de Girona es basaven en les visites triennals i en la participació als Capítols Generals, però anaven més enllà. La Congregació actuava com a representant dels monestirs benedictins masculins i femenins del seu territori davant Roma i els bisbes locals per defensar els interessos dels monestirs i els de la Congregació, i garantir-ne la seva independència. D'aquesta activitat se'n deriven constants relacions, sobretot epistolars, que o bé es troben associades a correspondència general o dins l'expedient de l'activitat en qüestió.

---

⁹⁴⁰ *Ibidem*, p. 16.

Visites de la Religió (1674-1833)

En els Capítols Generals de la Congregació, celebrats cada tres anys, s'escollien dos visitadors de la Religió per la província de Tarragona i dos més per la província de Saragossa, normalment abats de monestirs de la corresponent província, i un monjo per cada una com a secretari de la visita. Aquests visitaven els monestirs masculins i femenins que els hi corresponia durant l'any abans del següent Capítol General. La finalitat era la inspecció i comprovació que la vida monàstica que duia la comunitat seguia l'establert a la Regla de sant Benet i a les disposicions vigents, tant de la mateixa Congregació com de les procedents de Roma. En el transcurs de la visita, s'inspeccionaven les diverses estances del monestir, comunes (església, claustres, capítol, refetor, dormidor...) i particulars (abadia i cases dels oficis), i es procedia als interrogatoris a l'abadessa, priora i comunitat per tal de valorar la vida material i espiritual del monestir.

Dels resultat de la visita i dels interrogatoris, el secretari de la visita n'aixecava acta per duplicat, firmades i segellades pels dos visitadors: una s'incorporava al fons de la Congregació Clasutral Benedictina després de ser llegida i ratificada en el següent Capítol General;⁹⁴¹ l'altra era entregada al monestir un cop al final de la visita havia estat llegida en veu alta davant la comunitat reunida en capítol.

Des de 1563 es té constància de l'elaboració per duplicat de l'acta i de la conservació d'aquesta a l'arxiu del monestir,⁹⁴² però va ser després de la visita de la Congregació de 15 i 16 de març de 1674, que a Sant Daniel de Girona es va començar a elaborar un llibre de visites per reunir totes les actes de visita de la Religió al monestir. Aquest és l'únic llibre d'aquesta activitat que es conserva al fons de Sant Daniel, vigent fins a mitjans del segle xx.⁹⁴³

Probablement l'elaboració de l'acta per part del secretari de la visita es duia a terme a l'arxiu del monestir o a la sala capitular. Les actes eren redactades en llatí, però a partir del segle xv les actes de les visites als monestirs femenins es documenten en català.⁹⁴⁴

---

⁹⁴¹ TOBELLA, p. 240.

⁹⁴² *Ibidem*, p. 313.

⁹⁴³ *Libre de las visitas del real convent de monjas del monastir de Sant Daniel de Gerona. 1674-1948.* (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1).

⁹⁴⁴ TOBELLA, p. 257.

Capítols Generals (1727-1831)

Cada tres anys els representants dels monestirs integrants de la Congregació Claustral Benedictina, els abats o delegats, es reunien en capítol general o provincial per tractar diferents afers: nova legislació aprovada per la Santa Seu, resoldre conflictes en determinats monestirs, corregir desviacions o males conductes de monjos i monges en particular o d'un monestir en conjunt, atorgar permisos, escollir nous presidents i visitadors pel següent trienni, designar els confessors triennals pels monestirs de monges, aprovar les actes i disposicions de les visites, etc.

La seva existència es remunta al 1215, quan el Concili IV del Laterà, a través del canó dotzè, imposà a tots els benedictins l'obligació de celebrar capítols generals cada tres anys.⁹⁴⁵ I la normativa aplicable és la pròpia de la Congregació.

Aquesta activitat generava l'acta pròpia de la celebració del Capítol General que es conservava a l'arxiu de la Congregació, però també se'n trametien còpies als monestirs perquè aquests tinguessin constància dels acords presos. En el cas de Sant Daniel, les resolucions preses en Capítol General es relligaven juntament amb les actes de visita del monestir en el Llibre de visites de 1674, anteriorment mencionat.

En la preparació de la celebració del Capítol General, es produïa altra documentació, com la carta a les comunitats convocant als abats o delegats al Capítol i les sol·licituds a les abadesses dels monestir femenins que atorguessin procura a un representant per tal que assistís al capítol.

La producció de tota aquesta documentació era majoritàriament externa, duta a terme pel president o el secretari de la Congregació Claustral i rebuda per l'abadessa de Sant Daniel; a excepció del document d'atorgament de procura de l'abadessa a un representant extern per assistir al Capítol General.

Federació Catalana de Monges Benedictines (1960, vigent)

La Federació Catalana de Monges Benedictines fou creada el 1960 després de la visita apostòlica encomanada per Roma al pare abat Aureli Maria Escarré de la comunitat de

---

⁹⁴⁵ ZARAGOZA PASCUAL, *Història de la Congregació Benedictina*, p. 38.

monjos de Santa Maria de Montserrat. En l'inici la Federació fou constituïda per la unió dels tres monestirs de monges benedictines de Catalunya: Sant Pere de les Puel·les, Sant Daniel de Girona i Sant Benet de Montserrat. Però nou anys més tard, el 1969, la comunitat de benedictines de La Santa Família de Manacor sol·licità l'ingrés a la Federació, i en formà part fins el 2016, quan s'uní a Sant Benet de Montserrat.

La unió dels diferents monestirs de monges benedictines a través de la Federació el 1960 omplia el buit que havia deixat la Congregació Claustral amb la seva desaparició a inicis del segle XIX. Amb ella es buscava la col·laboració fraternal entre les comunitats, tot constituint una persona moral de dret pontifici, amb la voluntat de:

- conservar i augmentar, mitjançant la col·laboració fraternal entre els monestirs, l'esperit monàstic segons la Regla de sant Benet, i promoure el bon zel per l'observança regular, l'ofici diví i l'apostolat;
- assegurar que les relacions entre els monestirs de la Federació siguin una veritable font d'enriquiment i d'ajut recíproc, sia per l'estudi dels problemes que els afecten, sia per l'intercanvi de serveis a favor de cadascun dels monestirs necessitats;
- salvaguardar la fidelitat a les Declaracions i el respecte degut als costums i a les legítimes diferències de cada monestir;
- proveir millor a la formació espiritual, intel·lectual i professional o tècnica de les monges.⁹⁴⁶

Aquest epígraf tan sols inclou les activitats de relació institucional entre Sant Daniel de Girona i la Federació, en resten al marge per exemple, la normativa d'aplicació federal o la correspondència general entre ambdues institucions.

Assemblea Federal (1960, vigent)

Els Estatuts de la Federació preveuen que el règim de la Federació sigui exercit per l'Assemblea Federal i per la presidenta amb el seu Consell Federal.⁹⁴⁷ L'Assemblea és convocada d'ordinari cada sis anys per escollir la nova presidenta i les seves conselleres, així com per tractar d'afers importants per la Federació, i de forma extraordinària sempre que sigui necessari. Són membres d'aquesta assemblea la

---

⁹⁴⁶ FEDERACIÓ CATALANA DE MONGES BENEDICTINES. *Estatuts*. Federació Catalana de Monges Benedictines, 1990, p. 5-9.

⁹⁴⁷ *Ibidem*, p. 11, capítol II, art. 8.

presidenta, les superiores de cada monestir federat, una delegada de cadascun d'ells i la secretària federal.

Conseqüentment, l'abadessa de Sant Daniel i una delegada sempre participen a l'Assemblea i fruit d'aquesta participació es conserva en el fons monàstic la producció documental relativa a l'assistència a l'Assemblea Federal: convocatòria, còpia de l'acta, documentació adicional segons els afers tractats, anotacions personals de la monja assistent, etc. Documentació produïda per la secretària de la Federació i per l'abadessa o degana del monestir de Sant Daniel.

El marc normatiu aplicable a la convocatòria i funcionament de l'Assemblea Federal i a les seves prerrogatives es troba entre els articles 11 i 74 dels Estatuts de la Federació.⁹⁴⁸

Consell Federal (1960, vigent)

Els Estatuts de la Federació també preveuen l'existència d'un Consell Federal que dongui suport a la presidenta en l'exercici del govern de la Federació.⁹⁴⁹ El constitueixen la mateixa presidenta i les conselleres, és a dir, les superiores dels monestirs de la Federació, a acceptació del de la presidenta. El Consell es reuneix un cop l'any, normalment el dia anterior o posterior a la Trobada Federal, i sempre que la presidenta el convoqui per necessitat.

La constitució, funcionament i renovació del Consell Federal és regulat pels Estatuts de la Federació, articles 30 i del 57 al 64.⁹⁵⁰

La producció documental de Sant Daniel associada a aquesta activitat es troba en relació a la participació de l'abadessa de Sant Daniel com a membre del Consell Federal. I es concreta en l'expedient de cada reunió de Consell, format per: correspondència, la convocatòria de la reunió, còpia de l'acta, documentació adicional segons els afers tractats, anotacions personals de la superiora assistent, etc. Documentació produïda per la secretària de la Federació i per l'abadessa del monestir de Sant Daniel.

---

⁹⁴⁸ *Ibidem*, p. 11-22.

⁹⁴⁹ *Ibidem*, p. 11, capítol II, art. 8.

⁹⁵⁰ *Ibidem*, p. 14, 19-20.

Trobades Federals (1974, vigent)

Les comunitats de monges que integren la Federació es troben anualment en un dels seus monestirs per tal de celebrar la comunió fraterna entre elles. Aquestes trobades no són contemplades en cap normativa federal, si bé després de tants anys celebrant-se formen part de la consuetud de la Federació.

La producció documental del monestir de Sant Daniel relacionada amb les Trobades Federals consta de l'expedient de la trobada amb: la carta de convocatòria, el programa de la jornada, el recordatori, el fulletó de les celebracions de l'ofici diví del dia, les cròniques anuals de cada monestir, documentació complementària i el reportatge fotogràfic de l'acte.

Aquesta documentació és produïda per les monges del monestir que acull la trobada i que han estat designades per la seva abadessa per organitzar-la; menys les cròniques de cada monestir que eren redactades per la cronista de cada casa. Els expedients de les trobades organitzades al monestir de Sant Daniel recullen un major nombre de documentació relacionada amb la preparació i execució de la trobada.

Consell d'Arxius del SAF (2012, vigent)

El SAF és el Servei d'Arxius de la Federació, creat el gener de 2012 pels monestirs de la Federació amb la missió d'aplegar, gestionar, conservar i difondre el patrimoni documental de les diferents comunitats que l'integren. El funcionament intern del SAF és regulat pel Reglament del SAF, el qual estableix que «el Consell d'Arxius és un òrgan de caràcter directiu, la finalitat del qual és dotar al SAF de totes les eines necessàries pel seu bon funcionament i vetllar perquè aquest sigui reeixit».⁹⁵¹ El conformen les abadesses dels monestirs integrants del servei, la representant de la Federació, l'arxivera en cap del SAF i les responsables dels arxius dels monestirs, que es reuneixen anualment per valorar la memòria d'activitat i els comptes anuals del SAF, i aprovar els pressupostos anuals i les línies i objectius previstos pel següent any. També es preveuen convocatòries extraordinàries per tractar temes importants que efecten el servei.

---

⁹⁵¹ *Reglament del SAF. Servei d'Arxius de la Federació Catalana de Monges Benedictines*. 2012. (CAT AMSBM FCMB SAF p. 10 art. 10).

Són funcions pròpies del Consell d'Arxius: aprovar la normativa que ha de regir el funcionament del SAF, aprovar els pressupostos anuals i els comptes finals de cada any, aprovar la memòria anual d'activitat del SAF, aprovar les línies estratègiques d'actuació i els objectius anuals, vetllar per la protecció i salvaguarda del patrimoni documental gestionat pel SAF i representar-lo.

La producció documental associada a aquesta activitat està formada per l'expedient de cada reunió del Consell d'Arxius, el qual consta de: la convocatòria i l'ordre del dia, la memòria d'activitat i el pressupost executat de l'any anterior, les línies de treball, el programa i el pressupost per l'any següent, l'acta de la reunió i tota aquella documentació addicional necessària per tractar els temes previstos.

Unió de Religiosos de Catalunya (URC) (c. 1990, vigent)

La Unió de Religiosos de Catalunya (URC) és la Conferència de Superiors i Superiores Majors dels Instituts de Vida Consagrada i Societats de Vida Apostòlica, membres de la Conferència Espanyola de Religiosos (CONFER), cases i comunitats a les diòcesis de Catalunya fundada el 1980.⁹⁵² Sant Daniel de Girona, com a comunitat benedictina femenina integrada en els models de vida religiosa dels Instituts de Vida Consagrada, forma part de l'URC i manté relacions institucionals amb l'entitat.

Trobades de superiores majors (c. 1990, vigent)

Anualment, les superiores majors dels Instituts de Vida Consagrada i Societats de Vida Apostòlica membres de l'URC, es reuneixen a Barcelona per compartir experiències i coneixements. En aquestes trobades, l'abadessa de Sant Daniel hi assisteix i participa com a representant i superiora de la seva comunitat.

La producció documental associada a aquesta activitat consta de l'expedient de la trobada amb: la convocatòria, programa de la jornada i els documents addicionals segons el contingut temàtic de la mateixa. Documents produïts per la URC i facilitats a totes les participants de la trobada.

---

⁹⁵² UNIÓ DE RELIGIOSOS DE CATALUNYA. *www.urb.cat*. URC, 2017 [consulta: 28 de març de 2017]. Disponible a: <http://www.urb.cat/index_.php>.

GESTIÓ DE LA COMUNITAT

La funció gestió de la comunitat abraça totes les activitats relacionades amb la gestió de les monges que conformen la comunitat de Sant Daniel de Girona.

Malgrat que és una de les funcions primigènies d'un monestir, la seva producció documental a Sant Daniel és força tardana. Fet que respon a: algunes pèrdues documentals i a l'inici tardà de bona part de les seves activitats. També cal tenir present que la documentació més antiga en format pergamí es troba a la col·lecció de pergamins del fons.

Aquesta funció no presenta subfuncions.

Expedients de monges (1656, vigent)

Cada monja de Sant Daniel genera un expedient personal com a membre de la comunitat benedictina. Aquest és equivalent als expedients de personal que empreses i entitats generen en la gestió dels seus recursos humans.

Des del moment de l'entrada fins el moment de la sortida o defunció d'una monja, la producció documental generada per l'activitat desenvolupada, conforma un expedient personal integrat per: la documentació oficial personal (partida de baptisme, comunió i/o confirmació, testament, dotacions, titulacions acadèmiques, passaport, acta de defunció, etc), la documentació producte de la seva projecció pastoral personal (retalls de premsa, publicacions, conferències i similars) i documentació de tipus personal (correspondència, fotografies familiars, regals personals, escrits o reflexions íntimes, etc.).

Aquests expedients presenten un grau de diversitat molt elevat en el seu contingut, ja que no estan regulats per cap tipus de normativa. A més, segons l'activitat i personalitat de la monja el contingut pot ser més o menys extens i més o menys diversificat. El productor de l'expedient en la seva primera etapa és l'abadessa, qui l'obra i el gestiona en el despatx abacial fins que la monja en qüestió surt de la comunitat o es mor. En el darrer cas, l'expedient s'incrementarà amb tota la documentació personal que la monja conservava a la seva cel·la (vegeu annex 4, figures

5 i 6) i amb el seu expedient mèdic, gestionat i conservat en vida de la monja a la infermeria del monestir (vegeu annex 4, figura 5).

Cartes de professió (1939, vigent)

La Regla de sant Benet contempla, en el seu capítol LVIII «La manera com s'han d'admetre els germans a la comunitat».⁹⁵³ I amb una de les poques referències de producció documental que conté, explicita l'obligació d'elaborar una cèdula que contingui els vots promesos durant la cerimònia de professió.

Aquesta cèdula o carta de professió formaria part de l'expedient personal de la monja que ha professat, però per tradició comunitària s'ha mantingut les cartes de professió com a sèrie factícia dins el fons del monestir. Amb tot, s'informa de la referència creuada entre l'expedient de monja i les seves cartes de professió.

Són diverses les cartes de professió que pot produir una monja al llarg de la seva vida monàstica i que s'aglutinen en aquesta sèrie: carta de professió de vots simple, carta de professió solemne i les diferents cartes de renovació de vots (temporals o solemnes, aquests últims en cas de celebrar vint-i-cinc o cinquanta anys de professió).

Les cartes de professió anteriors a la Guerra Civil no s'han conservat, tot i que tenim documentada la seva existència.⁹⁵⁴ Les que ens han perviscut fins avui han estat elaborades per la mateixa comunitat.

Noviciat (segle xx)

El noviciat és l'etapa de formació i preparació que les postulants fan abans de professar com a monges de la comunitat. El mateix capítol LVIII de la Regla de sant Benet,⁹⁵⁵ exposa com ha de ser aquest temps de preparació. Però el noviciat, entès com el temps de formació espiritual i humana de les novícies en el monestir, de mà de la mestra de

---

⁹⁵³ *Regla de sant Benet*, p. 132-135.

⁹⁵⁴ Es conserven dos llistats del segle XVIII de les cartes de professió de l'arxiu del monestir de Sant Daniel: Comptes i notes d'interés. 1748-1791. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1759); i *Llibra o aprissia de las fundacions de officis, aniversaris, missas y otras sufragis*. 1754. (CAT AMSDG MSDG G120 núm. 6 p. 280-283).

⁹⁵⁵ *Regla de sant Benet*, p. 132-135.

novícies, no va ser instaurat en els monestirs de monges benedictines de Catalunya fins a inicis del segle XVII. Amb la recepció de les disposicions conciliars de Trento, la Congregació Claustral va incloure en les constitucions pels monestirs femenins de 1615 la formació del noviciat a cada monestir i la designació per cada un d'ells d'una monja major com a mestra de novícies.⁹⁵⁶ També les Declaracions a la Regla de sant Benet contempnen i regulen el noviciat.⁹⁵⁷

La producció documental relativa a l'activitat del noviciat és molt heterogènia. Elaborada per la mestra de novícies i les novícies, la documentació és fruit de l'activitat formativa del noviciat, com ara: temari docent elaborat per la mestra, treballs i exercicis de les novícies, projectes, escrits diversos, fotografies, etc. Els informes que pugui haver elaborat la mestra sobre una novícia es conserven, si és el cas, en l'expedient personal de la monja gestionat per l'abadessa.

Només podem documentar l'espai del noviciat durant el segle XX (vegeu annex 4, figura 6).

Formació comunitària (segle XX, vigent)

En el marc d'una comunitat benedictina, la formació dels seus membres té un pes rellevant en la vida monàstica del monestir. La pròpia Regla de sant Benet comença exhortant al qui vol ser monjo a escoltar l'ensenyament del mestre.⁹⁵⁸

Tradicionalment, la formació de les monges se centrava en el noviciat i el juniorat abans de la professió solemne,⁹⁵⁹ i després d'aquesta en la «lectio divina».⁹⁶⁰ Però a la segona meitat del segle XX la formació continuada de les monges professes pren més força. Així, els estatus de la Federació Catalana de Monges Benedictines contempla

---

⁹⁵⁶ CONGREGACIÓ CLAUSTRAL, *Constituciones para los monasterios de religiosas*, 1615, p. 6-8. (CAT AMSDG MSDG D103 núm. 3).

⁹⁵⁷ FEDERACIÓ CATALANA DE MONGES BENEDICTINES, *Declaracions*, p. 27-30, art. 66, 73-79.

⁹⁵⁸ *Regla de sant Benet*, p. 17.

⁹⁵⁹ CONGREGACIÓ BENEDICTINA CLAUSTRAL, *Constituciones para los monasterios de religiosas*, 1615, p. 7-8 (CAT AMSDG MSDG D103 núm. 3); i FEDERACIÓ CATALANA DE MONGES BENEDICTINES, *Declaracions*, p. 28-31, art. 71, 75, 78-79, 81-82.

⁹⁶⁰ *Regla de sant Benet*, p. 114, capítol XLVIII; CONGREGACIÓ BENEDICTINA CLAUSTRAL, *Constituciones para los monasterios de religiosas*, 1615, p. 37-39 (CAT AMSDG MSDG D103 núm. 3); i FEDERACIÓ CATALANA DE MONGES BENEDICTINES, *Declaracions*, p. 9-10, art. 9 i 13.

entre les seves finalitats la de «proveir millor a la formació espiritual, intel·lectual i professional o tècnica de les monges».⁹⁶¹

Cada activitat formativa duta a terme al monestir produeix un expedient documental. Segons el tipus d'activitats (exercicis espirituals, cursos de formació, conferències, etc.) el contingut de l'expedient pot variar: programa de l'activitat, materials didàctics entregats, fotografies, etc. Malgrat tractar-se de documentació formativa, és d'especial interès per comprendre la personalitat pròpia de la comunitat en qüestió, els seus coneixements, interessos i inquietuds en relació a la vida monàstica que duen i al món que les envolta.

Activitats lúdiques (c. 1970, vigent)

Són aquelles activitats relacionades amb el lleure de les monges. Pròpiament el lleure no és contemplat en cap de les normatives aplicables pels monestirs de monges benedictines, si bé Sant Benet estableix la necessitat d'allunyar els germans de l'ociositat.⁹⁶² Es documenten activitats de lleure dins el recinte monàstic durant l'Edat Moderna, però fou sobretot amb l'establiment de la clausura constitucional després del Concili Vaticà II que les comunitats començaren a realitzar activitat lúdiques fora dels monestirs.

Cada activitat lúdica, festiva, cultural o de lleure duta a terme al monestir produeix un expedient documental. Segons el tipus d'activitats (excursions culturals, viatges, vacances, celebracions de festivitats, etc.) el contingut de l'expedient pot variar: programa de l'activitat, materials relacionats amb ella, documentació comptable, fotografies, etc.

Col·lecció fotogràfica (iniciis segle xx, vigent)

Pròpiament les fotografies no són una activitat pròpia del monestir, sinó el resultat documental de deixar testimoni gràfic de les activitats que dur a terme la comunitat: excursions, vacances d'estiu, celebracions, professions, fets rellevants, etc. Per això ha

---

⁹⁶¹ FEDERACIÓ CATALANA DE MONGES BENEDICTINES, *Estatuts*, p. 8, art. 6.4).

⁹⁶² *Regla de sant Benet*, p. 114, capítol XLVIII.

estat identificada com una col·lecció, perquè forma un conjunt de documents reunits en funció de la tècnica de producció i del seu suport, no de l'activitat que els ha produït. I tant poden haver estat realitzats per un membre de la comunitat, com per una persona externa a ella que posteriorment els ha entregat al monestir.

Amb tot, la major part de les fotografies de Sant Daniel s'han conservat formant reportatges, és a dir, conservant l'unió d'aquelles fotografies dutes a terme en un mateix moment per una sola activitat. Per tant, sempre que és possible cal fer constar la relació de cada reportatge amb l'expedient de l'activitat que l'ha generat. Per exemple: les fotografies de la professió d'una monja amb el seu expedient de monja i la carta de professió en qüestió; les imatges d'una activitat formativa o lúdica amb el corresponent expedient de l'activitat; o les fotografies personals i familiars d'una monja ja difunta amb el seu expedient personal.

Malgrat mantenir el vincle, els reportatges fotogràfics no són conservats amb l'expedient, sinó que per la seva conservació requereixen d'una instal·lació individualitzada i es troben formant part de la col·lecció fotogràfica.

Cròniques (1948, vigent)

Activitat per la qual la monja cronista de la comunitat deixa per escrit les vivències més rellevants del monestir seguint un discurs cronològic. Aquesta activitat no és fruit de cap normativa, sinó d'una certa tradició dins els monestirs que arrela més aviat o més tard en cada un d'ells. En el cas de Sant Daniel, la crònica anual de la comunitat de forma seriada apareix molt tardanament, el 1948.

Producció literària (c. 1930, vigent)

L'activitat de producció documental de tipus literari al monestir de Sant Daniel no és abundant. No s'han conservat ni escrits ni referències que documentin l'elaboració i redacció de narracions i reflexions espirituals, literàries, poètiques, històriques, treballs de comunitat... Les primeres obres de producció literària col·lectiva de Sant Daniel daten de la dècada dels anys setanta del segle xx.

Òbviament aquest tipus d'activitat no es troba regulada per cap normativa i la seva presència o absència ve donada pel perfil de l'abadessa i la comunitat en cada moment. Cal tenir present que els escrits personals de monges es troben classificats dins de l'expedient de la monja en qüestió; i si són d'una abadessa en l'expedient del seu govern.

Cementiri i defuncions (1674, vigent)

Aquest epígraf fa referència a totes les activitats relacionades amb la gestió del cementiri comunitari (vegeu annex 4, figura 4), les defuncions de les monges del monestir i les gestions amb les funeràries.

La normativa d'aplicació sol trobar-se contemplada en el costumari de la comunitat, si bé hi ha certs aspectes que es troben regulats per la legislació civil, com la inscripció de la defunció en el Registre Civil.

La producció documental associada a aquestes activitats és molt diversa: des dels plànols del cementiri, el llibre d'òbits de la comunitat, el Llibre de funerals o l'obituari amb el qual la comunitat recorda la germana difunta el dia de la seva mort, fins a la documentació de gestió amb la funerària. Els certificats de defunció corresponen a l'expedient personal de la monja.

La documentació és produïda o gestionada per la monja encarregada del cementiri, que habitualment sol ser la priora de la comunitat, car es considera que aquest és el darrer servei que es pot fer a una germana.

Cal tenir present que fins el 1870 les monges no foren enterrades en el cementiri comunitari amb nínxols, sinó que ho eren en sepultures particulars a l'església o el claustre.⁹⁶³

---

⁹⁶³ *Llibre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Girona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 23).

ADMINISTRACIÓ GENERAL

Entenem per administració la gestió general d'un ens i de totes les seves funcions amb l'objectiu d'assolir el seu correcte funcionament. Així, sota el paraigua de la funció «Administració general» s'hi aixopluguen les subfuncions i activitats destinades a gestionar i administrar tots els aspectes que conformen l'activitat del monestir i que no podem encabir dins d'una funció més específica, com la gestió econòmica o patrimonial.

En el marc de Sant Daniel de Girona, aquestes subfuncions o activitats d'administració general, són:

Normativa comunitària (segle XIII, vigent)

Dins aquesta subfunció s'hi recullen totes les normes i textos legislatius que són o han estat d'aplicació en el monestir de Sant Daniel de Girona i que en regulen el seu funcionament.

Privilegis reials, butlles papals i gràcies apostòliques (1221, vigent)

Recull tota aquella producció documental que testimonia privilegis, prerrogatives, gràcies i normatives en general emanades i produïdes per instàncies superiors (ja sigui reial, papal, diocesana o equivalent) i rebudes pel monestir. Forma part del corpus legislatiu propi del monestir conservat des dels orígens per l'abadessa a l'abadia i posteriorment a l'arxiu del monestir (vegeu annex 4, figures 2, 3 i 5).

Textos normatius (segle XIII, vigent)

Com s'ha exposat en el capítol sobre el marc normatiu, la Regla de sant Benet constitueix la primera normativa i la base de l'organització i estructuració d'un monestir benedictí, tant femení com masculí. Una base que, amb el temps i la necessitat d'adaptar la vida monàstica a les realitats temporals de cada moment, ha estat ampliada i modificada amb constitucions, disposicions, reglaments, declaracions i tot tipus de decrets normatius aprovats per les diferents instàncies de govern i supervisió superiors al monestir (la Cúria Romana, la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana, el bisbe de Girona o la Federació Catalana de Monges

Benedictines). Totes amb l'objectiu de modelar i concretar el marc normatiu pel qual s'ha de regir la comunitat de Sant Daniel de Girona en el desenvolupament de la seva vida monàstica.

La producció documental associada a aquesta activitat és produïda per ens i entitats externes a la comunitat, la qual la rep i la incorpora com a pròpia.

Costumaris (segle XVIII, vigent)

També forma part de la normativa d'un monestir el costumari: el conjunt d'usos, costums, decrets i estatuts, posats per escrit, que regulen la vida de les monges d'un determinat monestir i les seves observances, tot comportant una situació de dret.⁹⁶⁴

La producció documental producte d'aquesta funció-activitat no es regeix per cap normativa, i presenta característiques molt dispars: des de breus escrits que documenten els costums a l'hora d'enterrar una monja difunta, a dibuixos sobre l'hàbit que vesteix la comunitat, fins a breus anotacions de com demanar permís a l'abadessa per absentar-se del cor durant els actes conventuals. Una diversitat que també es fruit de l'origen divers dels productors (abadessa, sagristana, mestra de novícies, monja responsable del cementiri...), que moltes vegades resta en l'anonimat comunitari.

Gestió de la clausura (1573, vigent)

La clausura, entesa com la institució eclesiàstica que estableix limitacions espacials entre els espais interns d'una comunitat monàstica i els externs, fou lentament imposada als monestirs femenins benedictins des del segle XIII. I es convertí en una realitat definitivament a inicis del segle XVII a través de les constitucions de 1615 pels monestirs femenins de la Congregació Claustral.

La normativa que la institueix i la regula és molt àmplia: des de la decretal «Periculoso» de Bonifaci VIII a les Declaracions de la Federació Catalana de Monges Benedictines, passant per les constitucions capitulars i les disposicions de visita de la Congregació

---

⁹⁶⁴ INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. *DIEC2. Diccionari de la llengua catalana* [on line]. 2na ed. Institut d'Estudis Catalans, 2007 [consulta: 30 de març de 2017]. Costumari. Disponible a: <<http://dlc.iec.cat/results.asp?txtEntrada=costumari&operEntrada=0>>.

Claustral, les disposicions conciliars (com les del Concili de Trento o del Vaticà II) fins a les múltiples constitucions apostòliques.

El testimoni documental sobre la clausura al monestir de Sant Daniel es pot trobar en bona part de la documentació del fons (correspondència, plets, normativa, gestió econòmica...). Però l'activitat de gestionar la clausura de Sant Daniel ha produït per si mateixa documentació, la major part producte de les gestions de la comunitat per evitar-ne la imposició o per rebre permís per sortir-ne temporalment.

Com la resta de documentació que genera normativa, els expedients de plets, processos o llicències referents a la clausura eren conservats a l'arxiu monàstic amb gran zel, ja que comportaven drets i deures per la comunitat.

Activitat jurídica (segle XVII, vigent)

Aquesta subfunció aglutina les diverses activitats relatives al dret i a la seva aplicació al monestir de Sant Daniel.

Causes, plets i judicis (segle XVII, vigent)

Sota aquest epígraf es reuneixen les activitats relatives a l'aplicació del dret en processos judicials en el qual participa el monestir.

La normativa aplicable és la pròpia del dret civil o eclesiàstic del moment, segons l'objecte que és jutjat en el procés, el dret i la normativa que seran d'aplicació poden canviar.

La producció documental associada a aquesta activitat és duta a terme per la instància que jutja, si bé l'expedient de la causa, plet o judici pot contenir altra documentació relativa al mateix assumpte, com: correspondència, factures dels notaris, comptes del procés, escrits i anotacions diverses, etc.

La persona gestora i responsable d'aquesta producció documental és principalment el procurador del monestir, per bé que hi sol intervenir l'advocat i l'abadessa o el capítol conventual.

Textos jurídics (segle XVIII)

Textos jurídics no és una activitat pròpia del monestir de Sant Daniel, sinó una sèrie factícia per englobar aquells textos, impresos i escrits diversos relatius a processos judicials aliens a la comunitat gironina. Es tracta de documentació produïda per persones o institucions externes a Sant Daniel, però que s'ha conservat a l'arxiu de la comunitat pel seu ús consultiu, ja que conformen jurisprudència en determinats assumptes legals que poden ser d'interès pel monestir. Per exemple, casos on s'ha jutjat la jurisdicció sobre una parròquia a mans d'una comunitat monàstica.

Registres oficials (1902, vigent)

Com a entitat monàstica, Sant Daniel de Girona es troba inscrit en diferents registres legals que el reconeixen com una entitat religiosa adscrita en un espai i amb drets i deures. Per exemple, el registre d'entitats religioses de la diòcesis, el Registre d'Entitats Religioses del Ministeri de Justícia o el número d'identificació fiscal.

La producció documental d'aquesta activitat és força reduïda. Bàsicament la conformen els expedient d'ingrés al registre corresponent i els diversos certificats conforme el monestir està registrat. Es tracta doncs de documentació acreditativa, produïda per ens externs a la comunitat.

Contractació d'obres i serveis (segle XVII, vigent)

Una de les activitats d'administració general del monestir és la contractació de persones o empreses per la prestació d'un servei o l'execució d'alguna necessitat, ja sigui dur a terme obres o oferir un servei. La contractació privada no està regulada ja que «es fonamenta en el principi d'autonomia de la voluntat, pel qual les parts tenen llibertat de pacte, sempre que no es vagi contra l'ordenament jurídic o l'ordre públic».⁹⁶⁵

---

⁹⁶⁵ Sergi ALEGRE OLLER; Anna CIUTAT CORONADO; Xavier FONT ROA et al. *Curs virtual de contractes del sector públic* [en línia]. Generalitat de Catalunya; Escola d'Administració Pública de Catalunya, febrer de 2016 [consulta: 31 de març de 2017]. 1.3. Contractes públics i contractes privats. Diferències bàsiques. Disponible: <http://virtual.eapc.cat/pluginfile.php/118293/mod_resource/content/1/010_part1/013_unitat3.html>.

Cada activitat de contractació produeix un expedient documental amb: el pressupost, la memòria de l'actuació, el contracte, el projecte executat, la facturació associada... Segons el tipus d'activitat contractual, la documentació generada serà més o menys extensa.

Actualment la producció documental d'aquesta activitat és administrada per la majordoma de la comunitat a majordomia, és a dir, en el despatx on es gestiona i es conserva tota la documentació activa i semiactiva relativa a la gestió econòmica i patrimonial del monestir (vegeu annex 4, figura 5). Però des del segle XVII fins a la segona meitat del segle XIX, es documenta com les tasques administratives relacionades amb la gestió econòmica i patrimonial del monestir eren dutes a terme pel procurador a l'entorn de l'arxiu monàstic. Fet que els procuradors compaginaven amb l'hàbit de disposar de la documentació de gestió activa que necessitaven en el seu domicili particular mentre la tramitació era oberta.

Pòlisses d'assegurances (segle XX, vigent)

La comunitat també té la necessitat de garantir la conservació del seu patrimoni monàstic dotant-se d'instruments juridicoeconòmics, com les pòlisses d'assegurances, per prevenir futures o eventuais necessitats econòmiques en cas d'algun incident que en pugui provocar la seva pèrdua.

La documentació produïda per aquesta activitat es redueix als contractes de pòlisses d'assegurança i, en el cas d'una pèrdua, als conseqüents expedients d'execució de la pòlissa. Una documentació administrada per la majordoma de la comunitat en el despatx de majordomia, actualment situat al primer pis de l'antiga abadia, a la zona de les sales de treball (vegeu annex 4, figura 5).

Expedients de personal (segle XVIII, vigent)

L'activitat derivada de la gestió administrativa dels recursos humans, que la comunitat ha contractat per satisfer les necessitats del monestir (com ara: personal de cuina, de nateja, personal mèdic i d'assistència, personal de manteniment o de serveis administratius i de gestió, etc.), es regeixen pel dret laboral privat. La gestió de la seva

documentació recau, a partir del segle xx, a la majordoma de la comunitat, qui la conserva a majordomia mentre és activa.

La gestió de cada membre del personal del monestir genera un conjunt de documentació que és resultat de tots els actes de la seva vida administrativa com a membre del personal que presta o ha prestat els seus serveis al monestir. Cada conjunt documental referent a un treballador del monestir genera un expedient de personal propi compost per: contracte laboral, nòmines mensuals, gestió d'altres i baixes laborals i la quitança final.

Cal tenir present però, que es conserva documentació relativa a personal del monestir dels segles XVIII i XIX, com els procuradors, que s'escapa dels paràmetres anteriorment exposats. Els expedients de personal per aquesta cronologia presenten una varietat documental molt més acusada, condicionada per la documentació que se n'ha conservat. La majoria contenen les actes de procura del monestir i la facturació del procurador pels seus serveis. Però també s'ha inclòs en aquests expedients, la documentació de tipus personal del procurador que és aliena a la comunitat, com ara: documentació relativa a l'exercici de procurador o administració d'altres institucions, correspondència personal, disposicions testamentàries, col·lacions personals de beneficis externs a Sant Daniel, creació d'aniversaris i causes pies personals, etc. Malgrat que aquesta documentació pròpiament no forma part del fons del monestir de Sant Daniel i hauria de ser identificada com un o diversos fons (personal del procurador, de la Pia Almonina del Pa de la Seu de Girona o de Sant Feliu de Girona, per citar-ne alguns), ha estat inclosa en l'expedient personal del procurador en qüestió pel seu volum testimonial i per la seva existència al fons de Sant Daniel conseqüència del vincle a través del procurador. Doncs és probable que aquesta documentació ingressés per error al monestir en el moment de la mort del procurador, quan els marmessors retornaven els llibres i documents del monestir que aquest tenia al seu domicili pel desenvolupament de l'exercici de la procura de Sant Daniel. O que haguessin restat traspaperats a l'arxiu monàstic pel mateix procurador. En aquests casos, l'expedient de personal ésivalent o similar als expedients de monges.

Seguretat Social i mutualitats (1980, vigent)

Les monges van entrar a la Seguretat Social el 1980 com a resultat dels acords entre Església i Estat d'aquell any. A partir d'aquell moment la comunitat també passà a cotitzar. L'expedient d'ingrés dels membres de la comunitat al règim de la Seguretat Social i la documentació d'alta i gestió de les seves cotitzacions i de baixa en el moment de la jubilació, es troba inclosa en aquest epígraf.

Així mateix, també s'inclou la producció documental relativa a la gestió de les assegurances socials o mutualitats mèdiques dels treballadors i la comunitat.

Gestió de la documentació (2009, vigent)

Dins la funció d'administració general del monestir s'hi contempla la subfunció de gestió de la documentació. Aquesta engloba totes les activitats relacionades amb el control, l'organització (producció, classificació, descripció, préstec i difusió) i la conservació de la documentació monàstica en tot els seu cicle de vida.

La majoria de les activitats, a excepció de la descripció i el préstec, foren iniciades a partir del 2012, quan el Servei d'Arxius de la Federació Catalana de Monges Benedictines prengué el relleu de la comunitat en la gestió del seu arxiu històric.

Al llarg dels segles l'arxiu ha estat emplaçat en diversos espais del monestir. En època medieval el trobem a l'espai de l'abadia, però a partir del segle XVII-XVIII sembla situar-se al primer pis de l'ala est, entre el claustre i el presbiteri de l'església, el mateix espai on es trobava passada la Guerra Civil Espanyola (vegeu annex 4, figura 2). A la segona meitat del segle XX, l'arxiu fou traspassat a l'estança entre majordomia i la sala de recreació, però quan s'hi instal·là en aquestes sales el taller del Banco Popular, passà a una de les habitacions del costat, actual sala de consulta de l'arxiu (vegeu annex 4, figura 5). Avui l'arxiu disposa de dues sales, i el dipòsit ocupa l'anterior sala del taller de pintura.

Ingrés i transferències (2012, vigent)

Una de les activitats que genera la gestió de la documentació d'una institució és el control i registre dels actes d'ingrés de fons externs o de transferències de documents de la pròpia institució.

Cada activitat d'ingrés genera un expedient propi amb: els documents acreditatius dels contactes prèvis (en cas d'haver-n'hi), el conveni de donació i cessió de drets de la documentació ingressada o document equivalent segons la modalitat d'ingrés, fotografies de la documentació ingressada o de l'acte, inventari de la documentació. En el cas de les transferències, la documentació generada depèn del seu volum:

- per documents solts i aïllats tan sols es fa constar el seu ingrés a l'arxiu a través del registre d'ingressos i transferències de l'Arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona;
- però en transferències voluminoses es produeix un expedient propi amb: l'informe de la transferència, l'inventari de la documentació transferida i les fotografies que ho documenten.

La normativa aplicable per aquestes activitats des de 2012 consta en el Reglament del Servei d'Arxius de la Federació Catalana de Monges Benedictines,⁹⁶⁶ i la seva gestió recau en l'arxivera en cap del SAF, per bé que la documentació es produeix i conserva a les dependències de l'arxiu monàstic de Sant Daniel (al primer pis de l'abadia, al costat de la sala de recreació i l'antic taller de restauració –vegeu annex 4, figura 5-).

Instruments de descripció (1669, vigent)

La descripció és l'activitat de gestió documental més antiga testimoniada al monestir de Sant Daniel de Girona. El seu objectiu és establir el control administratiu intel·lectual de la documentació de l'arxiu a través de la reproducció del contingut informatiu dels documents mitjançant l'elaboració d'instruments de descripció.

Així, la producció documental associada a la descripció està formada per una àmplia varietat d'instruments de descripció: des d'índexs, taules i resums a inventaris, catàlegs i guies. Una documentació produïda en el marc de l'arxiu monàstic per procuradors, notaris, arxivers i arxiveres, ja siguin personal extern del monestir o membres de la

---

⁹⁶⁶ *Reglament del SAF. Servei d'Arxius de la Federació Catalana de Monges Benedictines*. 2012. (CAT AMSBM FCMB SAF p. 20 capítol I. L'ingrés de fons).

comunitat (domers i monges), en el desenvolupament de les seves tasques de gestió documental.

La normativa que regula la descripció ha anat canviant amb el temps a mesura que evolucionava la pròpia ciència arxivística. Pròpiament, la descripció ha estat objecte de tractats i manuals d'arxivística en els quals s'hi han defensat i exposats diferents mètodes. Però l'aplicació d'un o altre a l'arxiu sempre ha estat criteri tècnic del gestor de la documentació. Des de 2007, la normativa aplicable a Catalunya és la Norma de Descripció Arxivística de Catalunya (la NODAC), que tradueix i adapta a la realitat catalana la Norma Internacional General de Descripció Arxivística (la ISAD(G)). També cal tenir present el que diu al respecte el Reglament del SAF.⁹⁶⁷

Préstec de documents (segle XVIII, vigent)

Com l'activitat de descripció, el préstec documental el trobem documentat pel fons de Sant Daniel des del segle XVIII, però sempre vinculat a l'extracció de documents del monestir a mans de procuradors per l'administració dels interessos de la comunitat. Avui dia, i des del 2012, el préstec fa referència exclusivament a la cessió temporal de documents per la seva divulgació, sobretot en exposicions temporals.

La normativa que se segueix per la cessió temporal de documents és la pròpia del SAF contemplada en el seu Reglament.⁹⁶⁸

L'activitat de préstec produeix un expedient per cada acte, format per: la sol·licitud, el conveni de cessió temporal, l'informe de prescripcions tècniques per la seva conservació durant els trasllats i l'exposició, les fotografies prèvies i posteriors al préstec, l'assegurança i els productes de comunicació pública que s'hagin pogut generar de l'exposició on apareix el document prestat. Una documentació produïda per la institució que sol·licita el préstec, l'arxivera en cap del SAF i la seva conservadora itinerant, que és conservada i gestionada des de l'arxiu del monestir de Sant Daniel.

Reproducció i divulgació de documents (2014, vigent)

Una altra de les activitats recents que genera la gestió de la documentació és la seva reproducció digital per la seva conservació o divulgació pública. Com la resta

---

⁹⁶⁷ *Ibidem*, p. 21, capítol III. El sistema de descripció documental.

⁹⁶⁸ *Ibidem*, p. 30-31, capítol VI. El préstec extern de la documentació.

d'activitats és regeix pel Reglament del SAF,⁹⁶⁹ i és gestionat per la seva arxivera en cap a l'arxiu del monestir.

La producció documental que genera és: la sol·licitud, l'autorització per reproduir i divulgar documentació de l'arxiu, les imatges generades de la documentació en qüestió i el producte de comunicació pública on apareix el document reproduït (en cas d'haver-n'hi).

Conservació i restauració de documents (2012, vigent)

Qualsevol institució arxivística té com a prioritat el tractament de la documentació per a la seva conservació. Per tant, entre les activitats de gestió documental sempre es trobaran aquelles destinades a conservar i perpetuar la documentació amb les seves característiques físiques originals. Per fer-ho es poden dur a terme actuacions de conservació preventiva (control ambiental, adequació dels suports, protocols de seguretat i manipulació, control lumínic i de microrganismes, etc.) o actuacions de restauració de documents determinats.

La producció documental de les actuacions de conservació preventiva generen: protocols d'actuació, registre de control de les condicions ambientals dels dipòsits, normativa de consulta, facturació, projectes d'actuació, llistat d'actuacions de restauració prioritàries i similars. En canvi, cada actuació de restauració d'un o diversos documents produeix un expedient de restauració concret amb: el certificat de lliurament del material, fotografies dels documents abans i després de l'actuació, l'informe de la restauració, el pressupost, la facturació corresponent i el certificat de retorn. En cas de rebre ajuts o subvencions per dur a terme alguna d'aquestes actuacions, també s'hi conservarà el corresponent expedient de sol·licitud i justificació d'aquests.

En el cas de Sant Daniel, les restauracions anteriors el 2012 no es documentaven ja que eren dutes a terme per la germana Helena Puigdevall, responsable del taller de restauració del monestir. Del 2012 en endavant, la responsable de gestionar i conservar

---

⁹⁶⁹ *Ibidem*, p. 28-30, capítol IV. La reproducció dels documents i capítol V. L'ús de la documentació consultada o reprografiada.

aquests expedients és l'arxivera en cap auxiliada per la conservadora itinerant del SAF. La seva regulació es troba establerta al Reglament del SAF.⁹⁷⁰

Gestió d'usuaris (2009, vigent)

El fons de Sant Daniel de Girona és un fons privat però obert als investigadors. L'accés a la documentació però fou força restringit fins després del Concili Vaticà II a causa de la clausura, que no permetia l'entrada dels investigadors als espais monàstics de comunitat. Amb l'establiment de la clausura constitucional, el tancament de la comunitat fou més permeable, començaren a haver-hi alguns usuaris esporàdics, però no se'n tenia un control documental d'ells. A partir del 2009, durant les pràctiques de l'alumna Irene Brugués de l'Escola Superior d'Arxivística i Gestió Documental de la Universitat Autònoma de Barcelona es començà a registrar l'accés i consulta al fons de Sant Daniel.

Aquesta activitat produeix dos tipus de documentació: el registre anual d'usuaris de l'arxiu i les butlletes de consulta que l'usuari omple per sol·licitar el document; inclou també les butlletes de sol·licitud de reproducció per estudi, no per divulgació. Una documentació produïda en el marc de l'arxiu monàstic per l'arxiver en cap i regulada pel Reglament del SAF.⁹⁷¹

Gestió de la biblioteca (c. 1941, vigent)

En el marc de la funció d'administració general del monestir també trobem la subfunció de gestió de la biblioteca monàstica, on s'hi troben totes les activitats fruit de l'administració del fons bibliogràfic de la comunitat. Un fons d'aproximadament set mil volums de diversa temàtica reunits, des de després de la Guerra Civil, per la comunitat de monges de Sant Daniel a través d'adquisicions pròpies, però sobretot de donacions externes (institucionals i particulars).

La biblioteca comunitària es troba situada avui a l'antic graner (sobre del celler i sota la biblioteca de l'hostatgeria, a la cantonada sud-oest del monestir –vegeu annex 4, figura 5-), però abans de la reforma d'aquest espai el 2006, es trobava a l'espai anomenat

---

⁹⁷⁰ *Ibidem*, p. 23-24, títol VIII. Conservació i restauració dels fons documentals.

⁹⁷¹ *Ibidem*, p. 25-28, títol IX. L'accés a la documentació, capítols I-III.

Santa Maria (al pis de sobre l'església, antiga casa de la priora i pis on residí Francisca Mallol –vegeu annex 4, figura 6-). És gestionada per la monja bibliotecària (que de la guerra ençà han estat Maria Antònia Castanyer i Mercè Roig) i produeix bàsicament documentació relativa a la gestió del fons bibliogràfic.

Ingrés de llibres (1975, vigent)

La producció documental relativa a l'ingrés de llibres a la biblioteca és reduïda. La conformen algunes subscripcions i algunes de les ofertes de donació amb proposta prèvia. A més a més dels llibres de registre d'entrada dels llibres, iniciats el 1975 per la germana Maria Antònia.

Catàlegs de la biblioteca (c. 1941, vigent)

Per la gestió i correcte ús i conservació dels documents de la biblioteca és necessari disposar d'un catàleg del fons. A Sant Daniel es conserven dos catàlegs, l'actual elaborat informàticament per la germana bibliotecària Mercè Roig, i l'anterior, dut a terme en format fitxer per la germana Maria Antònia Castanyer durant els anys que exercí com a bibliotecària de la comunitat.

Préstec de llibres (2006, vigent)

L'activitat de gestió del préstec intern de llibres de la biblioteca per part de les monges de la comunitat es troba sota la supervisió de la bibliotecària, però és dut a terme de forma directa per la monja que precisa un llibre. Aquesta, després d'agafar el llibre del prestatge, apunta les seves dades i les del llibre a la llibreta de préstecs de la biblioteca, fent constar la data de sortida del llibre. Així mateix, al retornar el llibre, la monja torna a fer constar a la mateixa llibreta la data de finalització del préstec.

La producció documental pròpia d'aquesta activitat és reduïda a la llibreta de préstec de la biblioteca.

Col·lecció «Biblioteca antiga» (1602-1845)

Una de les diverses col·leccions integrades en el fons de Sant Daniel de Girona és la col·lecció formada pels llibres que integraren la biblioteca antiga de la comunitat i que sabem que eren obres de lectura i de referència per les monges de Sant Daniel.

Òbviament no es tracta de documents produïts per la comunitat, sinó d'obres literàries reunides per les monges de la comunitat, ja sigui a títol personal o col·lectiu.

Les poc més de trenta obres que conformen aquesta petita col·lecció es trobaven al despatx abacial del monestir, des d'on es van incorporar el 2010 directament a l'arxiu del monestir.

Es tenen diferents testimonis de la possessió de llibres al monestir i de la seva lectura per part de les monges de la comunitat, però els llibres que s'han conservat segurament pertanyen a la comunitat de Sant Daniel des de després de la Guerra del Francès. Per tant, degueren ser reunits al llarg del segle XIX i inicis del XX, amb un sol objectiu: l'edificació personal i col·lectiva de les monges del monestir.

De fet, la Regla de sant Benet afirma que «l'ociositat és enemiga de l'ànima; per això els germans s'han d'ocupar unes estones en el treball manual i altres estones en la lectura divina»,⁹⁷² i seguidament regula les hores de treball i de lectura, individual i comunitària, dels monjos. També estableix la lectura en veu alta del lector setmaner durant els àpats al refector.⁹⁷³ I és que la lectura atenta dels textos sagrats formava part de la vida diària del monjo, a través d'ella el monjo aprofundia en la seva formació i en el sentit de la seva vida monàstica. Una tradició que les Declaracions a la Regla de Sant Benet de 1984 recullen molt bé:

Seguint la indicació de la Regla i la més autèntica tradició monàstica, les monges donaran una importància especial a la «lectio divina»: la lectura lenta, meditada, «rumiada», de la Sagrada Escripura, que constitueix per a elles una de les fonts principals d'on extreuen el coneixement de Déu. A més de la Sagrada Escripura, la «lectio divina» podrà ésser feta mitjançant els escrits d'autors antics i moderns que l'expliquen o que il·lustren el pla de salvació.⁹⁷⁴

I precisament, les obres conservades de la biblioteca antiga de Sant Daniel són en la seva totalitat textos de devoció, de vides de sants, d'oració i meditació.

S'ha optat per diferenciar la biblioteca antiga de la comunitat, conservada de forma diferenciada de la biblioteca actual –al despatx abacial fins el 2010, vegeu annex 4,

---

⁹⁷² *Regla de sant Benet*, p. 114, capítol XLVIII. El treball manual de cada dia.

⁹⁷³ *Ibidem*, p. 96-97, capítol XXXVIII. El lector setmaner.

⁹⁷⁴ FEDERACIÓ CATALANA DE MONGES BENEDICTINES, *Declaracions*, p. 10-11, art. 13.

figura 5-, per no perdre el context d'ús de la primera. Doncs, sabem per transmissió oral de les pròpies monges, que els llibres conservats al despatx abacial eren emprats encara per la Mare Caterina Torra en algunes lectures comunitàries. En canvi, la biblioteca contemporània de la comunitat, molt més voluminosa (s'hi conserven actualment a l'entorn de set mil volums), fou reunida per les monges després de la Guerra Civil a través d'algunes subscripcions, però en la seva major part mitjançant donacions de particulars. La manca de voluntat de la comunitat en l'adquisició dels volums de la biblioteca nova, no permet extreure la mateixa informació contextual que a la biblioteca antiga. Doncs les donacions ens parlen més de les persones que feren el donatiu i de la seva relació amb la comunitat que no pas de la pròpia comunitat, els seus interessos lectors, la seva formació intel·lectual, etc.

GESTIÓ ECONÒMICA

Tota entitat necessita desenvolupar una gestió dels seus recursos econòmics per tal de garantir la seva viabilitat i eficiència. Aquesta important funció que desenvolupa qualsevol institució, es concreta amb diverses subfuncions (gestió comptable, gestió bancària, gestió de la tresoreria, obligacions fiscals...) i activitats, que segons la cronologia en què han estat dutes a terme produeixen una determinada documentació o altra. Fins i tot, algunes subfuncions poden desaparèixer, com la gestió dels censals.

Al llarg del temps, la gestió econòmica al monestir de Sant Daniel ha estat duta a terme per dues figures. Primer pels procuradors, que com a gestors de l'economia i el patrimoni monàstic produïen i gestionaven la major part de la documentació de tipus econòmic i patrimonial. Després, a partir de finals del segle XIX i inicis del XX, prèn el relleu la monja majordoma de la comunitat. Ambdós, es regiran pel dret privat propi de l'època, i en els casos d'actes de comerç pel dret mercantil.⁹⁷⁵ Sense oblidar alguns dels

---

⁹⁷⁵ En aquest sentit l'article d'Albert Taulé aporta informació interessant sobre la producció i gestió de la documentació econòmica històrica. Vegeu: Albert TAULÉ TELLO. L'organització dels arxius històrics d'empresa. Anàlisi de la funció comptable. A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, núm. 10, 1995.

aspectes regulats per les Declaracions a la Regla de sant Benet, com la funció i les tasques encomanades a la monja majordoma, per citar-ne un exemple.⁹⁷⁶

Conseqüentment, la producció documental associada a la funció de gestió econòmica té lloc a l'entorn de l'arxiu i els parladors o locutors en època moderna (vegeu annex 4, figures 1 i 2), i des de l'últim segle ençà al despatx de majordomia (vegeu annex 4, figura 5).

Gestió comptable (1583, vigent)

Aquesta subfunció aglutina totes les activitats que comprenen la gestió comptable del monestir, és a dir, les relatives a dur els comptes de la gestió del monestir de Sant Daniel.

Llibres d'ingressos i despeses (1583-1854)

La gestió dels comptes d'ingressos i de despeses de Sant Daniel es documenta des de 1405,⁹⁷⁷ però el primer document d'aquesta tipologia data de 1583-1584. L'activitat, duta a terme pels procuradors, només generava un sol document anual: el llibre d'ingressos i despeses del monestir elaborat pel procurador de torn. Hi constaven en primer terme els ingressos anuals del monestir per conceptes (censos, arrendaments, censals, delmes...) i després les despeses anuals del monestir assentades cronològicament. Tanquen els llibres el resum final anual dels comptes i les conformitats d'haver-se oït i aprovat.

No obstant, els últims documents conservats d'aquesta activitat mostren un canvi en el procediment, només consignant la despesa de procuradors, metges, cadastre i similars per conceptes.⁹⁷⁸

Cal tenir present que avui dia es conserven diversos llibres d'entrades i despeses del fons de Sant Daniel a l'Arxiu Reial de Barcelona.⁹⁷⁹

---

⁹⁷⁶ FEDERACIÓ CATALANA DE MONGES BENEDICTINES, *Declaracions*, p. 26-27, art. 64.

⁹⁷⁷ *Arxibació de comptes vells donats per los procuradors del monastir que se troben en los prestatxes del arxiu*. Segle XVIII. (CAT AMSDG MSDG D116 núm. 1 p. R).

⁹⁷⁸ Llibre del pagat pel procurador Marc Custí del monestir de Sant Daniel de Girona. 1841-1844. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 47 p. 3).

Llibre diari (1962, vigent)

El llibre diari és el document emprat per registrar de forma cronològica els fets comptables de la comunitat, assenyalant els comptes que li pertoqueu, el seu sentit i l'import.⁹⁸⁰

La majoria de llibres diari conservats pertanyen a l'etapa de la majordoma Mercè Roig a partir de 1974, però se'n conserven alguns d'anteriors.

Llibre major (1959, vigent)

En el llibre major del monestir, les mateixes operacions anotades al llibre diari són sistematitzades classificant-les per comptes o conceptes a què efecten. Així, el document resultant permet «conèixer l'estat dels diferents elements patrimonials, les modificacions que s'hi han fet i poder donar detalls estadístics de les operacions verificades».⁹⁸¹

Es conserven alguns del llibres majors produïts per la germana majordoma d'abans de 1974, però la majoria són d'aquesta data ençà.

Llibres auxiliars (1751)

La gestió comptable d'un ens compte amb diversos llibres auxiliars, la funció dels quals és ajudar i facilitar la mateixa gestió comptable de l'entitat.

Sant Daniel conserva el *Llibre de rossècs* del monestir de 1751, un document elaborat i gestionat pel procurador, destinat a registrar els censos i censals que es debien al monestir.⁹⁸²

Facturació (1841, vigent)

Més enllà de la gestió comptable, forma part de la funció gestió econòmica la subfunció de facturació, l'acte pel qual es fa constar per escrit els béns o serveis rebuts

---

⁹⁷⁹ Aquest llibres són identificats en el catàleg de l'arxiu com a llibres de procura. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm.. 1722-1729 i 1733-1756).

⁹⁸⁰ TAULÉ TELLO, p. 98.

⁹⁸¹ *Ibidem*.

⁹⁸² També se'n conserva un altre a l'Arxiu Reial de Barcelona: Llibre de Ròssech. 1778. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1761).

ooferts pel monestir, segons si són produïts en relació a la despesa o als ingressos de la comunitat.

La documentació produïda es regeix pel codi mercantil, i es rebuda o produïda i conservada pel procurador o la majordoma, segons les èpoques.

Fins a 1974 la facturació de la comunitat i de les seccions de treball del monestir era entesa com una de sola, tant si procedia d'ingressos com de despesa. La facturació de mitjans segle XIX que s'ha conservat (formada per notes, albarans i rebuts), fou classificada per anys i de forma correlativa, mentre que a partir de 1940 i fins el 1974, la germana Maria Caterina Verdaguer, priora i majordoma de la comunitat, ho classificà alfabèticament pel nom del proveïdor o el concepte a què feia referència (com ara, aigua).

A partir de 1974, assumí el càrrec de majordoma la germana Mercè Roig, qui adaptà alguns aspectes de la gestió comptable de la comunitat al sistema comptable francès que havia après i utilitzat durant la seva experiència laboral a l'Escola Talitha de Barcelona. En la seva gestió dividí l'activitat de facturació segons si corresponia als ingressos del monestir o a la despesa.

Facturació d'ingressos (1974, vigent)

L'epígraf recull tota la producció documental de facturació procedent dels ingressos de la comunitat, i que bàsicament correspon a la facturació de la venda dels productes o serveis dels tallers de treball del monestir, com: ornaments, pintura, copisteria, restauració, etc. Es troba classificada i ordenada segons l'any comptable.

Facturació de despesa (1974, vigent)

Sota el paraigua de «Facturació de despesa» s'hi troba la documentació (factures i albarans) relativa a la gestió de la despesa comunitària, classificada i ordenada segons l'any comptable.

Fitxes de gestió econòmica (1974-c. 1990)

De resultes de la implantació del sistema francès, la majordoma Mercè Roig inicià l'activitat d'elaborar fitxes de gestió i registre de tot el moviment comptable de la

comunitat per proveïdors i clients i també per conceptes (com: obres, tallers, projectes executats, serveis determinats, etc.). Un sistema que abandonà a la dècada dels noranta per la multiplicació de proveïdors, serveis i informació.

Resum econòmic anual (1974, vigent)

La comunitat de Sant Daniel no ha generat mai un pressupost econòmic anual de la seva activitat, però si que la majordoma elabora en el tancament de l'any comptable el resums anuals de la gestió econòmica de la comunitat, inclòs el treball. Durant un temps, els resum econòmic generats foren trimestrals.

Gestió bancària (1944, vigent)

En el marc de la funció de gestió econòmica del monestir, s'inclou l'activitat derivada de la gestió dels comptes i dipòsits bancaris de la comunitat.

La producció documental que genera l'administració dels comptes bancaris va des dels documents relatius a la gestió dels moviments dels comptes corrents de la comunitat, a l'obertura i tancament d'aquests o a la gestió de dipòsits bancaris, fins a l'administració del deute.

Tresoreria (1623, vigent)

Entre les subfuncions o activitats en què es desglossa la funció de gestió econòmica, hi ha la gestió de la tresoreria, que té per objectiu controlar i administrar el conjunt d'actius líquids d'una persona física o jurídica.

A Sant Daniel, aquesta activitat ha generat dos tipus de producció documental:

Llibre de dipòsits (1623-1830)

Llibres produïts i administrats pel procurador de Sant Daniel a l'arxiu del monestir, on s'hi feien constar les entrades i sortides de les propietats de censals, violaris i altres quantitats de diners de la caixa dels dipòsits del monestir (conservada a l'arxiu –vegeu annex 4, figura2-).

Llibre de caixa (1974, vigent)

Producció documental duta a terme per la majordoma de la comunitat per registrar diàriament totes les entrades i sortides de diners en efectiu de la caixa del monestir.

Ajuts i subvencions (c. 1998, vigent)

Cal contemplar en el marc de la gestió econòmica de la comunitat la recepció d'ajuts o subvencions per part d'entitats privades i públiques destinades a diferents activitats: des de subvencions per rehabilitar espais històrics patrimonials, restaurar patrimoni documental o ajudar a la cura de les persones grans i malaltes dependents (com les ajudes relatives a la Llei de dependència –LAPAD-).

La producció documental associada a aquesta activitat és gestionada i conservada per la majordoma a majordomia, però en la seva elaboració poden intervenir molts agents segons l'activitat subvencionada: l'arxiu, l'arquitecta del monestir, l'abadessa, l'advocat, etc. Així mateix, la normativa d'aplicació és la pròpia que regula la concessió de l'ajut.

Gestió dels impostos (1701, vigent)

Aquesta subfunció reuneix totes les activitats de gestió d'impostos, contribucions i obligacions fiscals a què el monestir de Sant Daniel està o ha estat subjecte. Des dels impostos d'origen eclesiàstic a les diferents obligacions fiscals amb l'Estat.

Com bona part de la documentació econòmica, la producció documental associada a aquesta activitat era produïda i gestionada primer pel procurador del monestir, i més recentment, des de les primeres dècades del segle xx, per la majordoma de la comunitat.

Impostos i contribucions eclesiàstiques (1701, vigent)

Al llarg del temps a Sant Daniel se li ha requerit el pagament de diferents impostos d'origen eclesiàstic, des dels quinndenys de la Santa Seu (impost pagat a la Cúria

Romana cada quinze anys pels beneficis units permanentment a algun altre benefici)⁹⁸³ a les diverses taxes i subsidis diocesans, entre d'altres.

La gestió del pagament d'aquestes contribucions han generat al llarg del temps documentació molt diversa. Algunes d'aquestes no ens ha arribat fins els nostres dies, com els quinndenys que només els documentem a l'arxiu l'any 1726.⁹⁸⁴ D'altres encara es satisfan avui dia, com les quotes anuals a la Federació Catalana de Monges Benedictines, si bé la seva producció documental és molt residual.

Impostos i contribucions civils (1776, vigent)

Però el monestir també ha estat i està subjecte al pagament d'impostos i contribucions, de les diferents autoritats civils de cada moment. Com ara: el pagament per la circulació de mercaderies, l'impost al rei per la casa delmera el 1776... Segons el tipus d'impost i la seva cronologia, la producció documental generada i conservada és molt dispar: des de llistats del pagament d'un determinat impost, als rebuts de la seva satisfacció o a expedients complexos amb la normativa aplicable, correspondència, plets derivats de reclamacions, etc.

Entre els impostos i contribucions civils més recents destaca l'IRPF, l'impost sobre la renda de les persones físiques. És una figura impositiva del sistema tributari espanyol que grava la renda anual de les persones físiques residents a l'Estat Espanyol, regulat per la legislació estatal. La seva gestió produeix la declaració trimestral de l'IRPF amb els llistats i documents comptables associats, així com la declaració informativa anual.

Gestió de censals (1410-1850)

El censal era l'obligació redimible de pagar una pensió o cens anual a canvi d'un capital rebut. Malgrat ser una forma d'encobriment del préstec amb interès, el censal arribà a esdevenir un instrument financer molt arrelat a Catalunya.

---

⁹⁸³ OECWIKI, «Anatas».

⁹⁸⁴ *Transumpto dels calaixos se troben en la nova calaixada del Arxiu del Real Monestir de Sant Daniel.* 1726. (CAT AMSDG MSDG D116 núm. 1 p. Q).

La normativa d'aplicació de l'activitat censalística varià al llarg dels segles. Tant la Cúria Romana com les Constitucions de Catalunya, els reis de la Corona d'Aragó i també la Monarquia Hispànica regularen en diferents moments la creació i gestió dels censals.

Sant Daniel de Girona exercí d'entitat creditícia comprant censals, activitat a través de la qual s'assegurava l'ingrés a llarg termini de rendes anuals estables. La seva gestió anava a càrrec del procurador de la comunitat, que els administrava amb el coneixement i consentiment de l'abadessa en el marc de l'arxiu (vegeu annex 4, figura 2).

Els censals comprats per monges de la comunitat de Sant Daniel com a laica persona no corresponen a aquesta activitat, sinó que formen part del seu expedient personal de monja, ja que la producció documental relacionada és fruit de l'activitat particular de la monja en qüestió. Habitualment aquests censals particulars no eren gestionats pel procurador monàstic, sinó pel procurador particular de la monja.

L'Arxiu Reial de Barcelona conserva diversa documentació relativa a la gestió dels censals del monestir que prové de la part del fons de Sant Daniel incautat el 1855.⁹⁸⁵

Expedients de censals (1410-1850)

La documentació produïda en la creació, gestió i llució d'un censal, era gestionada pel procurador i classificada pel mes de l'any en el qual, la institució que havia comprat el censal (en aquest cas el monestir) cobrava la pensió anual del mateix. Així, tota la documentació relativa a la gestió d'un sol censal es trobava junta, formant un expedient, i instal·lada en un dels dotze calaixos en què es repartia la documentació censalística del fons.

Aquesta classificació i ordenació dels censals, que trobem testimoniada a Sant Daniel el 1726,⁹⁸⁶ es perdé probablement durant l'actuació de la germana Rosalia Samsó. Avui, s'han pogut mantenir en bona part els expedients que formaven cada censal però ordenats cronològicament per la seva data de creació.

---

⁹⁸⁵ Vegeu: CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volumes núm. 1763-1766, 1771, 1774, 1776 i 1778.

⁹⁸⁶ *Transumpto dels calaixos se troben en la nova calaixada del Arxiu del Real Monestir de Sant Daniel.* 1726. (CAT AMSDG MSDG D116 núm. 1 p. L).

Llevadors de censals (1522-1855)

De la gestió comptable anual dels censals que cobrava el monestir, el procurador produïa els llevadors de censals, llibres o registres on hi consignava els comptes dels censals i les seves pensions.

Així, sota l'epígraf de «llevadors de censals» s'hi troba tota la documentació generada per aquesta gestió comptable, menys aquella que fou consignada en llevadors de tipus general juntament amb la gestió comptable de censos i rendes de propietats del monestir. En aquest cas, ens trobaríem davant un document híbrid, on el procurador recollia en un sol document la gestió econòmica de les pensions de censos en diner o espècie que el monestir cobrava anualment de les seves propietats i les pensions dels censals que havia comprat. Com que el volum informatiu predominant d'aquests llevadors híbrids és la gestió dels censos, es troben classificats amb els llevadors generals de la funció de gestió patrimonial.

Deutes de censals (1670-1850)

La gestió dels censals també comporta l'administració dels impagaments i deutes quan les pensions de censal deixen de cobrar-se o són reclamades per tercers. Aquesta activitat genera un bon nombre de documentació per part del procurador relativa a la reclamació del deute. En primera instància, a través d'íntimes del procurador del monestir al censatari o censataris deutors; i en segon terme, si no s'ha aconseguit cobrar el deute, mitjançant accions judicials contra aquests.

Cada acció de reclamació del deute genera un expedient individual amb tota la documentació relativa a la mateixa, ja sigui si s'exhaureix la via judicial o si fineix amb la reclamació inicial.

GESTIÓ PATRIMONIAL

Els monestirs benedictins catalans, per la seva fundació a l'Alta Edat Mitjana, reuniren el llarg dels segles un important patrimoni moble i immoble. Més enllà de l'edifici monàstic, el favor de papes, comtes, reis, nobles i defidels de tot tipus, contribuï a la

creació de grans patrimonis monàstics. Aquests constituïren la base econòmica i patrimonial a través de la qual subsistien les comunitats de monjos i monges.

La funció de gestió d'aquest patrimoni és una de les funcions primigènies i més essencials d'una comunitat monàstica d'Antic Règim, ja que era l'element que assegurava la viabilitat i continuïtat de la comunitat. D'aquí que bona part de la producció documental d'aquestes comunitats es basés en la gestió d'aquest patrimoni. Una gestió destinada a la seva conservació i explotació.

La gestió patrimonial del monestir es trobava a càrrec del procurador de la comunitat, qui l'administrava, des de l'arxiu (vegeu annex 4, figura 2), sota la supervisió de l'abadessa i amb l'ajuda dels batlles de sac.

Cal no confondre el patrimoni monàstic comunitari, pertanyent al monestir i a tota la seva comunitat i les rendes del qual repercutien a la caixa comuna del monestir, del patrimoni gestionat per un ofici de la comunitat (la cambrera, la infermera, la pietera...). En aquest últim cas, la gestió del patrimoni adscrit a un ofici és responsabilitat de la monja oficial que l'ostenta, la qual sol disposar d'un procurador propi per a la seva gestió, i les rendes generades tan sols repercuteixen a l'administració de l'ofici en qüestió. Conseqüentment, la producció documental relativa a la gestió patrimonial d'un ofici pertany a aquest ofici, i es troba contemplada a l'ofici corresponent de la funció de treball de la comunitat.

Bona part de les activitats pertanyents a aquesta funció desaparegueren el 1855, quan el monestir de Sant Daniel de Girona fou desamortitzat. Per la qual cosa, la producció documental relativa a les subfuncions i activitats de gestió patrimonial experimentà una transformació radical com s'observa a continuació.

Gestió patrimonial per pobles (1360-1867)

La gestió del patrimoni en l'Antic Règim genera una extensa i variada documentació: compravendes, donacions, testaments, defincions, arrendaments, sentències judicials, reconeixements de persona pròpia, capbreuacions, àpoques i un llarg etcètera. Una documentació que es troba assentada en diferents suports documentals segons la cronologia en què fou generada.

Als segles xvii i xviii, aquesta producció documental relativa a la gestió del patrimoni del monestir de Sant Daniel era administrada pel procurador de la comunitat i organitzada a l'arxiu monàstic per la població o entitat territorial a la qual pertanyia el patrimoni a què feia referència cada document; independentment del seu suport.⁹⁸⁷

L'ordre originari d'aquesta documentació fou modificat al segle xx per l'actuació de la monja arxivera Samsó, que tan sols conservà l'organització per pobles per la documentació en suport paper. Malgrat que després de l'actual actuació s'ha restituit part de l'ordre originari, els documents en suport pergamí no s'han pogut incloure. En conseqüència, per la documentació de gestió patrimonial del monestir dels segles xi al xvi, cal tenir present la col·lecció de pergamins del fons de Sant Daniel de Girona.

La resta de la documentació produïda en l'exercici de la gestió patrimonial per pobles es troba consignada en aquest epígraf formant expedients factítics per poblacions, i dins d'aquests els expedients de cada unitat d'explotació (mas, heretat, camp, etc.).

La documentació es troba ordenada seguint l'ordre alfabètic del nom de les poblacions on Sant Daniel posseïa patrimoni (d'aquí prové el nom designat a l'epígraf); aquestes són: Adri, Aiguaviva, Arenys de Mar, Borgonyà, Caldes de Malavella, Calella, Calonge, Campdorrà, Campllong, Canet d'Adri, Cassà de la Selva, Corçà, Cornellà de la Ribera, Cruïlles, Felines, Fitor, Fornells, Fortià, Galliners, Garrigoles, Girona, Hosalrich, Juià, Llambilles, Maçanes, Maçanet de Cabrenys, Maçanet de la Selva, Madremanya, Maià, Sant Joan de Mollet, Monells, Santa Cecília de Montcal, Montfullà, Montilivi, Palafolls, La Pera, Púbol, Riells, Riudellots de la Selva, La Sala, Salitja, Salt, Sant Andreu Salou, Sant Daniel, Sant Gregori, Sant Martí Vell, Sant Pere Pescador, Sant Sadurní de l'Heura, Santa Coloma de Farnés, Setcases, Sils, La Tallada, Tordera, Torroella de Montgrí, Vallcanera, Vall-llobrega, Vidreres, Vilablareix, Vilamalla, Vila-roja i Vilobí.

Capbreus generals (1563-1798)

Els capbreus són llibres que contenen diferents capbrevacions, escriptures notariales on s'hi feia constar el reconeixement per part de l'emfiteuta dels drets dels béns immobles

---

⁹⁸⁷ *Transumpto dels calaixos se troben en la nova calaixada del Arxiu del Real Monestir de Sant Daniel. 1726. (CAT AMSDG MSDG D116 núm. 1 p. N-P).*

que tenia en domini útil del seu senyor directe (en aquest cas el monestir de Sant Daniel). Aquestes escriptures descriuen els béns objecte del reconeixement, la seva situació geogràfica i llurs afrontacions, així com les prestacions que l'emfiteuta havia de satisfer anualment al senyor directe (els censos en moneda o espècie i els mals usos a què estava sotmès –tasca, braçatge...-); també la data o festivitat de l'any en què ho havia de pagar.

El fons de Sant Daniel conté capbreuacions des del segle XIII, però aquestes escriptures més antigues es troben en suport pergamí i, avui dia, entre la resta de documents de la col·lecció de pergamins del fons. Abans de trobar-se classificades en aquesta col·lecció, formaven part de la documentació de gestió patrimonial per pobles juntament amb la resta de documents de les propietats de la mateixa població. Però a partir del segle XVI, les escriptures de capbreuació individuals o els capbreus col·lectius en pergamí, són substituïts per volums de capbreu en paper. Tant uns com els altres eren duts a terme per ordre de l'abadessa i executats per procuradors, escribans i notaris.

La funció dels capbreus era la de renovar i mantenir al dia el cens dels emfiteutes del monestir i llurs propietats. Activitat que també duïen a terme els oficis del monestir amb el patrimoni adscrit al seu càrrec. Òbviament, la documentació de capbreus produïda per aquesta activitat es troba amb la resta de documents generats per l'ofici en qüestió.

En conseqüència, sota l'epígraf de «capbreus generals» s'hi troben tan sols aquells capbreus en volum de paper referents a béns immobles del monestir radicats a més d'una població; d'aquí el nom de generals. Però la funció de capbreuar les propietats la podem trobar al monestir entre la documentació de la col·lecció de pergamins, la dels seus oficis o, fins i tot, entre la documentació de gestió patrimonial per pobles. En aquest últim cas només pels capbreu en format volum referents a una única població.

Finalment, cal indicar que l'organització de la documentació resultant d'aquesta activitat és la pròpia que a mitjans del segle XVIII va donar-li el procurador del monestir Jeroni de Sitjar i Boix, oncle.

Llevadors generals (segle xv-1855)

De l'activitat de gestionar la recaptació anual dels censos de les propietats sota domini directe del monestir de Sant Daniel, el procurador del monestir generava els documents de llevadors generals. El llevador és una tipologia documental que designa aquells llibres o registres on s'hi consignava els comptes o les anotacions d'entrades i sortides de béns. Així doncs, en els llevadors generals del monestir, el procurador hi consignava tota la informació generada per la gestió comptable del cobrament anual dels censos o rendes que el monestir percebia del seu patrimoni establert en emfiteusi.

Llevadors de lluïsmes (c. 1681 - segle xviii)

El lluïisme era el dret del senyor directe a percebre de l'emfiteuta una part del valor del bé que tenia en domini útil quan aquest era transmès a una tercera persona i el senyor directe no feia ús del dret de fadiga (és a dir, del dret del senyor de recuperar el domini total del bé traspasat).

L'existència d'aquest dret, regulat pel dret català, suposava la seva gestió per part del procurador del monestir, qui produïa llevadors per registrar l'administració d'aquest dret i del cobrament percentual dels béns traspasats a tercers.

Gestió de béns mobles i immobles (1934, vigent)

Amb la desamortització de Madoz el 1855, Sant Daniel perdé el seu patrimoni immoble i la funció de gestió patrimonial es transformà en la gestió dels béns mobles i immobles que encara posseïa (bàsicament el monestir i les cases circumdants) o que va adquirir en posterioritat.

Tot i que en inici la gestió continuà recaient en el procurador, aviat passà a mans de la majordoma de la comunitat. I malgrat que la funció de gestió patrimonial era la mateixa, l'ordenament jurídic i la regulació de la propietat privada canviaren totalment. Una transformació que es fa evident en les diferències de la producció documental generada per aquesta activitat durant l'Antic Règim o en els règims posteriors.

La subfunció de gestió dels béns mobles i immobles del monestir, que comença a produir documentació a partir del segle xx, es troba al càrrec de la majordoma de la comunitat, qui administra els béns comunitaris segons l'estipulat per l'abadessa i seguint el dret canònic vigent en cada moment⁹⁸⁸ i les Declaracions de la Regla de sant Benet des de 1984.⁹⁸⁹

Escripures de propietats (segle XIX, vigent)

Perdut tot el patrimoni immoble, a excepció del monestir i de la casa del capellà i de l'hortolà, les escriptures de propietats dels béns immobles de la comunitat es reduïren a aquelles possessions que la comunitat havia adquirit a través del dot o l'herència d'alguna monja. La escriptures, custodiades per l'abadessa al seu despatx abacial (vegeu annex 4, figura 5), constitueixen a partir del segle XIX l'únic testimoni documental del patrimoni monàstic.

Inventaris de béns (1952, vigent)

L'activitat d'inventariar els béns mobles del monestir en el trasllat d'un càrrec o ofici comunitari d'una monja a una altra, ja la trobem referenciada a la Regla de sant Benet. De fet, aquesta fou una pràctica molt habitual, però de la qual no ens ha arribat per Sant Daniel cap document que la testimonii. Tan sols algun llistat esporàdic de béns mobles de després de la Guerra Civil.

Es conserva però el llibre-inventari dels béns del monestir de 1955 que duia la majordoma, on s'hi feren constar els béns immobles, valors, diners en metàl·lic i dots de la comunitat fins el 1974. Malgrat que aquesta funció encara és vigent i pot produir algun documents puntualment, la seva activitat és molt esporàdica.

Adquisició de béns mobles i immobles (1939, vigent)

Tota activitat d'adquisició de béns del monestir, ja siguin mobles o immobles, produeix un expedient amb els documents que l'acrediten, sigui aquesta la forma jurídica que sigui (compra, donació, arrendament, transferència, usucapió, etc.).

---

⁹⁸⁸ El dret eclesiàstic vigent resideix en la Constitució Apostòlica «*Sacra disciplinae leges*» promulgada el 25 de gener de 1983. Vegeu: *Codi de dret canònic*, «Llibre V. Els béns temporals de l'Església».

⁹⁸⁹ FEDERACIÓ CATALANA DE MONGES BENEDICTINES, *Declaracions*. Especialment capítol II. Funció dels diversos membres de la família monàstica.

És regulada pel codi de dret canònic de 1983⁹⁹⁰ i per les Declaracions a la Regla de sant Benet.⁹⁹¹

Construcció i adequació (1939, vigent)

Entres les activitats pròpies de la gestió de béns mobles i immobles es troba la del manteniment dels mateixos. És a dir, totes aquelles accions destinades a construir, millorar, adequar, restaurar o mantenir els béns mobles i sobretot immobles de la comunitat.

Cada acció de construcció i adequació genera un expedient documental produït i gestionat per la majordoma de la comunitat a l'entorn del despatx de majordomia. El contingut documental dels expedients pot variar molt segons el tipus de intervenció i el bé: des de contractes per dur a terme la intervenció, a projecte d'obres, pressupostos, planimetries, fotografies de l'obra, facturació, memòries d'excavació arqueològica, llicència d'obres, etc.

Arrendaments (1969, vigent)

En ocasions, els béns immobles de la comunitat han estat arrendats. De l'administració d'aquest arrendament se'n deriva una producció documental de la mà de la majordoma que se centra bàsicament en: contractes d'arrendament, pòlisses d'assegurança i els documents derivats de la gestió comptable.

Alienació de béns mobles i immobles (1837, vigent)

Finalment, la darrera activitat en relació a la gestió dels béns mobles i immobles del monestir és l'alienació d'aquests, ja sigui per venda, donació, permuta, expropiació, embargament... Inclou els diversos expedients de desamortització dels béns del monestir de segle XIX.

L'alienació de béns d'entitats religioses es troba regulada pel codi de dret canònic⁹⁹² i també per les Declaracions a la Regla de sant Benet.⁹⁹³

---

⁹⁹⁰ *Codi de dret canònic*, «Llibre V. Els béns temporals de l'Església, Títol I. L'adquisició de béns».

⁹⁹¹ FEDERACIÓ CATALANA DE MONGES BENEDICTINES, *Declaracions*, p. 22-25, art. 51.b)3 i art. 57.9.

⁹⁹² *Codi de dret canònic*, «Llibre V. Els béns temporals de l'Església, Títol III. Els contractes, i especialment l'alienació».

⁹⁹³ FEDERACIÓ CATALANA DE MONGES BENEDICTINES, *Declaracions*, p. 22-25, art. 51.b)3 i art. 57.9.

CULTE

Seguint la proposta de Michel Roberge de distingir les funcions desenvolupades per qualsevol entitat entre funcions generals o d'administració i funcions específiques o d'explotació,⁹⁹⁴ la funció culte del monestir de Sant Daniel correspon a les segons, a les tres funcions específiques o d'explotació que dur o ha dut a terme des de la seva fundació. Deixem endarrere doncs les funcions de gestió i administració que podem trobar en qualsevol ens, per endinsar-nos en aquelles pròpies d'un monestir benedictí: culte, treball i acollida i projecció pastoral.

La primera, el culte, és la base mateixa de la vida monàstica benedictina. No es pot entendre el carisme benedictí sense la pregària. Una pràctica ben regulada des dels inicis per la mateixa Regla de sant Benet, però que amb el pas del temps ha estat modificada i adaptada a noves realitats, devocions i tradicions a través de múltiples decrets i constitucions de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana, però també per la Cúria Romana i l'ordinari de cada lloc.

La funció culte engloba molt més que la part de la pregària o la celebració de l'ofici diví i la eucaristia. Sota el seu paraigua hi podem trobar totes les subfuncions i activitats relacionades amb la gestió i administració de l'església, la sagristia, els beneficis, la institució d'aniversaris i causes pies, germandats o culte públic. I és que, com no podia ser de cap altre manera en un monestir, el culte irradia tots els espais i moments de la vida comunitaria de Sant Daniel, també però del seu entorn més immediat.

Evidentment, el culte amb totes les seves manifestacions ha experimentat considerables canvis amb el pas dels segles. Canvis que es poden observar en les variacions i transformacions de la seva producció documental.

Llibres i textos litúrgics (1687, vigent)

Sota l'epígraf de «Llibres i textos litúrgics» s'hi reuneix aquella documentació emprada per la comunitat de monges per la celebració de l'eucaristia i l'ofici diví a l'església del monestir de Sant Daniel. És a dir, missals, leccionaris, santorals, antifonaris, rituals..., els quals considerem documents d'arxiu en tant que són emprats per la comunitat en el

---

⁹⁹⁴ ROBERGE, *La classification universelle*.

marc de les funcions i activitats que li són pròpies. Malgrat que des del segle XVI-XVII aquests documents són en format de llibre imprès, la seva existència en el fons del monestir es deu a l'ús diari d'aquests documents en la celebració de l'ofici diví o la litúrgia. En aquest sentit, podrien tenir la mateixa consideració que circulars, textos normatius, constitucions i altres documents similars que comparteixen les característiques de llibre imprès no únic i document d'ús diari en les funcions i activitats pròpies de l'ens productor-receptor.

Són escassos els documents d'aquesta tipologia i funció conservats a l'arxiu de Sant Daniel. No ens ha arribat fins els nostres dies cap dels cantorals manuscrits sobre pergamí que documentem en diverses referències.⁹⁹⁵ Però si que es conserven de finals del segle XVII endavant: un missal, un antifonari i un gradual de grans dimensions i diversos dels llibres de mà de les monges, com breviaris, martirologis, oficis de difunts, de Setmana Santa, Nadal...

La regulació d'aquests documents pertoca a la Santa Seu, però la seva gestió en el claustre de Sant Daniel requeria sobre la sagristana de la comunitat. Així mateix, el seu àmbit de circulació dins el monestir radica al cor de les monges (antigament al cor alt de l'església), espai d'ús dels documents, i eren conservats en armaris prop d'aquest. En el cas dels llibres de cant col·lectius i de gran format, la sagristana els custodiava a la sagristia interna del monestir (vegeu annex 4, figures 1 i 5), i si es disposava d'un faristol-armari al centre del cor alt (vegeu annex 4, figura 2), a l'armari de sota d'aquest faristol.

Cerimonials i rituals (1712, vigent)

Més enllà dels llibres litúrgics, les comunitats monàstiques desenvolupaven els seus propis cerimonials i rituals, els quals contemplaven la tradició de la casa i estipulaven la forma en què s'havien de celebrar determinades cerimònies o seguir determinats ritus o rituals durant aquestes. Fent una comparativa, podríem dir que els cerimonials i rituals són als llibres litúrgics, el que els costumaris són als textos normatius.

---

⁹⁹⁵ Per exemple, les despeses de pergamins, tinta i hores de treball que cobrà Josep Rovira, mestre llibreter d'escriure llibres de cor d'Olot, entre 1735 i 1746 per escriure els llibres de cor que féu pel monestir de Sant Daniel. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1746 i 1748).

La producció d'aquests textos podia recaure en l'abadessa, la priora, la sagristiana o alguna altra membre de la comunitat, fins i tot amb la participació del domer, però es tracta d'un document col·lectiu ja que recull una pràctica comunitària. El seu espai de gestió es trobava entorn de l'església i la sagristia monàstica.

Horaris (c. 1940, vigent)

La gestió de l'horari comunitari és una altra de les activitats dins la funció culte, per bé que l'horari engloba tota la vida monàstica, no tan sols les hores de pregària.

L'horari és l'element estructurador del temps en la vida comunitària d'un monestir, i la seva concreció ve determinada pel temps litúrgic, però també per les estacions de l'any i el lloc on s'assenta el monestir. Ja sant Benet va estipular en la seva regla les hores de la pregària, el treball, el menjar i el dormir. Les Declaracions a la Regla de sant Benet també contempnen l'horari, tot donant-ne algunes indicacions generals.⁹⁹⁶ Però cada comunitat adapta aquest horari a les condicions particulars del monestir, del temps o de determinades festivitats a través del seu costumari.

La modificació de l'horari comunitari recau a l'abadessa, que l'estipula i el comunica a la resta de monges a través de la producció de petits horaris o notes de modificació. És aquesta producció documental sobre la gestió horària de la vida comunitària i la celebració de l'ofici diví, la que es conserva sota l'epígraf «horari».

Doma (1605-1851)

Una de les subfuncions de culte és la gestió i administració de la Doma. La doma és un càrrec eclesiàstic dut a terme setmanalment per clergues i beneficiats en catedrals i col·legiates, i destinat a tenir cura del temple, administrar sacraments i atendre les necessitats. Però, en el cas dels monestirs femenins, la doma era el càrrec pel qual es designava el capellà que administrava les esglésies conventuals o monàstiques.

Així, a Sant Daniel de Girona, l'església del monestir feia funcions de parròquia i disposava d'un rector, el qual com a cap de la parròquia, administrava els sacraments i

---

⁹⁹⁶ FEDERACIÓ CATALANA DE MONGES BENEDICTINES, *Declaracions*, p. 16, art. 31.

era responsable de la cura d'ànimes. La seva elecció i gestió es trobava sota supervisió del bisbe de Girona, no de l'abadessa del monestir, i la seva producció documental (registres sacramentals, gestió econòmica de la parròquia, certificats, llibres de testaments, etc.) era producte de la seva activitat com a rector i formava un fons parroquial propi aliè a la gestió i producció documental de la comunitat.

La comunitat disposava del seu propi prevere, el domer, qui escollit per l'abadessa administrava la «cura monialum» de la comunitat, deia missa diària i exercia d'interlocutor entre la comunitat i la parròquia a través de l'església i el culte. La seva acció es trobava sota la supervisió de l'abadessa i la producció documental que generava d'administració de la doma formava part de l'arxiu monàstic no del parroquial. Aquesta dependència dels domers dels monestirs femenins de l'abadessa del lloc i no de l'ordinari, foren un focus constant de tensions entre abadesses i bisbes. Sant Daniel no en fou una excepció.

Tot i que la institució de la Doma de Sant Daniel la trobem documentada des d'inicis del segle XIII, la seva producció documental només se'ns ha conservat a partir d'inicis del segle XVII.

Col·lacions a la Doma (1605-1815)

Una col·lació és l'acte o l'acció de conferir un càrrec a algú.⁹⁹⁷ En el cas de la Doma de Sant Daniel el dret de col·lació pertanyia a l'abadessa del monestir, per bé que en certs moments fou discutit pel bisbe de Girona. Però aquest era un privilegi que l'abadessa de Sant Daniel tenia per atorgació papal.

L'acte o activitat de col·lació produïa documentació pròpia, generalment restringida a l'acta de presentació al càrrec, l'acta de col·lació (d'atorgament del càrrec), de permuta de la Doma o de resignació. Aquesta documentació de caire oficial, era redactada habitualment per la notaria eclesiàstica de Girona i consta entre els manuals notariais del fons diocesà de Girona. Amb tot, a l'arxiu monàstic es conserva documentació referent a la gestió de les col·lacions de la Doma, complementari als actes oficials anteriors.

---

⁹⁹⁷ ALCOVER; MOLL, «col·lació».

La documentació produïda per l'activitat de gestió i provisió de la Doma era gestionada a l'entorn de l'arxiu monàstic pel procurador del monestir (habitualment també domer de la comunitat), i l'abadessa.

Gestió patrimonial de la Doma (1665-1831)

Com la resta de càrrecs o oficis del monestir, la doma de Sant Daniel també disposava d'un patrimoni immoble associat, les rendes del qual eren destinades al manteniment del prevere domer que l'ostentava.

De l'activitat de gestió i administració d'aquest patrimoni, el domer produïa diversa documentació (com capbreuacions de propietats, concòrdies, recaptació de censos, etc.) que era gestionada per poblacions o entitats d'explotació a semblança del patrimoni de la comunitat. És probable que aquesta documentació adscrita al càrrec de la doma es conservés a les dependències del domer, tot i que no es pot descartar la seva conservació a l'arxiu monàstic, ja que en múltiples ocasions documentem l'accés del domer a l'arxiu de la comunitat, ja sigui com a domer o com a procurador del monestir.

Gestió dels censals de la Doma (1684-1851)

El domer de Sant Daniel també adquiria censals com una forma de poder comptar amb un suplement a les rendes anuals que percebia del seu càrrec. Cal tenir en compte que els ingressos de la cura d'ànimes i de la impartició dels sagraments de la parròquia pertanyien al rector d'aquesta, de tal forma que el domer havia de cercar formes alternatives d'ingressos més enllà de les rendes produïdes pel patrimoni associat al seu càrrec i les porcions que la comunitat li donava com a part de la seva manutenció.

De la gestió de l'activitat censalística, el domer produïa documentació (actes de compra de censals, de remissió, plets o causes per la percepció de les pensions, etc.) que gestionava ell mateix i possiblement també conservava en les seves dependències.

Beneficis (1619-1855)

Un dels altres càrrecs associats a l'església de Sant Daniel són els beneficis. Un benefici és un càrrec eclesiàstic retribuït amb una renda pròpia,⁹⁹⁸ normalment associat a un altar o a una funció determinada dins de l'església on es troba instituït.

Foren diversos els beneficis establerts a l'església del monestir de Sant Daniel al llarg dels segles, però només de tres ens n'ha arribat la seva documentació pròpia. No obstant, cal tenir present que la documentació relativa a l'acta de presentació, de col·lació del benefici, de permutes i de resignacions eren dutes a terme per la notaria eclesiàstica de Girona, i avui es conserva entre els manuals notariais del fons diocesà de Girona. També cal tenir en compte, que la documentació dels beneficis de cronologies més tardanes es troben en suport pergamí i per tant entre les actes de la col·lecció de pergamins del fons de Sant Daniel de Girona.

La fundació d'aquests beneficis suposava l'adscripció d'un patrimoni o una renda per tal de garantir la continuïtat del benefici i mantenir l'activitat del prevere beneficiat. Així, cada benefici produïa documentació pròpia com a resultat de la gestió i administració del benefici, sobretot de la renda associada a aquest: capbreus i capbrevacions, confessions de persones pròpies, causes i plets, èpoques, documents comptables i de gestió, etc.

Benefici de Santa Margarida (1679-1755)

El benefici de Santa Margarida de Padrinyà fou fundat abans del 1243 per la germana de l'abadessa Agnès de Sant Daniel de Girona, mare de Bernat de Sitjar,⁹⁹⁹ i unit posteriorment a la capellania de Sant Andreu de Pedrinyà, prop del lloc de la Pera, al Baix Empordà.

---

⁹⁹⁸ ALCOVER; MOLL. «benefici».

⁹⁹⁹ Trasllat del testament de Bernat de Sitjar, on escull sepultura a Sant Daniel i li deixa diverses possessions, entre les quals el Benefici de Santa Margarida de Sant Daniel. 26 febrer 1246. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 127/135).

Benefici de la Verge Maria (1619-1793)

El benefici de la Verge Maria o Nostra Senyora fou fundat per Arnau de Palol a través del seu testament de 18 d'abril de 1195 i dotat amb diverses propietats a les parròquies de Sant Cugat de Fornells i Sant Esteve de Riudellots de la Selva.¹⁰⁰⁰

Benefici de l'orgue (1761-1855)

A la segona meitat del segle XVIII, la comunitat de Sant Daniel sol·licità la supressió de quatre beneficis instituïts a l'església del monestir per, amb les rendes associades a aquests, fundar una capellania laica per l'orgue del monestir. De tal forma que la comunitat s'assegurava poder mantenir l'activitat de l'organista de la comunitat a través dels nous rèdits adscrits a aquest càrrec.

Beneficis aliens (1638-1666)

En el fons de Sant Daniel es conserva documentació relativa a beneficis instituïts a altres esglésies. En els casos que s'ha pogut identificar que formen part del fons personal d'un dels procuradors de la comunitat com obtentor de dit benefici, s'ha incorporat la documentació en el seu expedient personal. Però com que en la majoria dels casos no s'ha pogut escatir la via d'ingrés de la documentació al fons monàstic, s'ha optat per incloure el present epígraf i reunir de forma factícia, a tall de col·lecció, tota aquella documentació relativa a beneficis aliens al monestir. Una identificació diferenciada que degué fer la germana arxivera Rosalia Samsó durant la seva actuació a l'arxiu.

Causes pies (c. 1605-1873)

Les causes pies són institucions eclesiàstiques fundades amb una finalitat benèfica i que es regeixen pel dret canònic.¹⁰⁰¹ A Sant Daniel se'n documenten quatre.

Les causes pies eren fundades per persones laiques o religioses en el marc d'una institució eclesiàstica, normalment esglésies, amb la voluntat que es dugués a terme

---

¹⁰⁰⁰ Llibre del Benefici fundat en l'església del monestir de Sant Daniel de Girona per Arnau de Palol. 1679. (CAT AMSDG MSDG G110).

¹⁰⁰¹ Juan José RUBIO RODRIGUEZ. Concepto de causa pia en los juristas clásicos españoles (Estudio histórico-jurídico). *Ius Canonicum* [en línia]. 1985, XXV, núm. I, p. 146 [consulta: 3 d'abril de 2017]. Disponible a: <<http://dadun.unav.edu/bitstream/10171/15676/1/ICXXV4906.pdf>>.

una obra en consideració de Déu i amb una finalitat material concreta, com cobrir o satisfer una necessitat determinada.

La fundació, administració i gestió de la causa pia, del patrimoni o les rendes adscrites i del desenvolupament de l'acció determinada pel seu fundador, generava una producció documental pròpia. Entre la documentació produïda per la subfunció de gestió de les causes pies instituïdes al monestir de Sant Daniel, s'hi troba: l'acta d'institució, adquisició i gestió dels censals adscrits, èpoques, correspondència, documentació comptable, cuses i plets, etc. Una documentació generada pel fundador i els diversos administradors, generalment procuradors de la comunitat de Sant Daniel, en el marc de l'arxiu monàstic.

Causa pia de Caterina Xammar (1699-1781)

Caterina Xammar fou monja de Sant Daniel entre 1538 i 1590, exercint els càrrecs de pietera i priora. El 3 de juny de 1586 fundà una causa pia per dotar a les filles de línia directa de Ramon Xammar, senyor del castell de Medinyà i germà seu, que volguessin entrar com a monges a Sant Daniel.

Causa pia d'Alemanda Xammar (1651-1765)

Alemanda Xammar, filla de Ramon Xammar i Maria Àngela Sampsó, germana de Ramon i Francesca Xammari neboda de la monja Caterina Xammar, fou monja de Sant Daniel entre 1624 i el 2 de gener de 1681, datada la seva defunció.¹⁰⁰² Exercí com a priora de la comunitat entre 1661 i 1681. Fundà una causa pia el 18 de maig de 1646 per dotar a les dones descendents de línia directa de Ramon de Fernés, nebot seu, al moment d'entrar al monestir de Sant Daniel.

Causa pia per donzelles maridar (1700-1873)

El 1711 el procurador Bernat Castells de Sant Daniel, prevere i beneficiat de Sant Feliu de Girona, instituí una causa pia al monestir destinada a maridar les donzelles que servien al monestir i que no es podien permetre pagar el preu del dot per casar-se. De les pensions censatàries associades a la causa, s'extreia el preu del dot que l'abadessa donava a una de les serventes del monestir.

---

¹⁰⁰² *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 7).

Causa pia de Jeroni Sitjar i Boix (1734-1841)

El procurador del monestir, Jeroni de Sitjar i Boix oncle, prevere beneficiat de Sant Feliu de Girona i procurador del monestir, fundà a Sant Daniel el 9 de març de 1759 una causa pia per dotar a donzelles per casar-se o a fills per estudiar de la línia directa de Julià Sitjar i Boix d'Amer, germà seu, o de Bernat Sitjar i Boix, adroguer d'Amer, fill de Julià i nebot de Jeroni Sitjar i Boix.

Aniversaris (1599-1854)

Una altra de les subfuncions del culte és la gestió i administració dels aniversaris fundats a l'església de Sant Daniel. Un aniversari és l'ofici o missa funeral que se celebra anualment en sufragi de l'ànima d'algun difunt en la data de la seva mort. Per tal de mantenir la celebració del sufragi anualment, la persona que l'instituïa el dotava d'una renda anual, ja sigui en patrimoni o censal, que satisfés les despeses de la celebració.

La gestió diària dels aniversaris es trobava a càrrec de la monja sagristana de la comunitat, si bé la part més administrativa i comptable d'aquesta gestió solia ser duta a terme pel procurador del monestir. De resultes d'aquesta activitat es generava diversa documentació que era conservada a l'arxiu comunitari,¹⁰⁰³ com ara: llibres d'aniversaris, actes de fundació d'aniversaris, actes de censals, correspondència, projectes de reducció d'aniversaris i la documentació comptable de la gestió econòmica associada als aniversaris (bàsicament, llevadors i llibretes de comptes).

Fundació d'aniversaris (1693-1701)

És escassa la documentació conservada relativa a la fundació d'aniversaris a l'església de Sant Daniel, per bé que sabem que se n'hi fundaren un bon nombre. La poca documentació en paper que ens ha arribat s'ha agrupat sota aquest epígraf, però cal tenir present que entre la col·lecció de pergamins del fons s'hi troben diverses actes d'institució d'aniversaris. Aquestes últimes reculen la datació de l'activitat fins a mitjans del segle XIII.

---

¹⁰⁰³ *Transumpto dels calaixos se troben en la nova calaixada del Arxiu del Real Monestir de Sant Daniel. 1726. (CAT AMSDG MSDG D116 núm. 1 p. P).*

Llibres d'aniversaris (1599-1854)

L'assentament dels diversos aniversaris instituits a l'església del monestir per la seva correcta gestió i celebració, produïa els anomenats «llibres d'aniversaris». Volums de paper on el procurador hi consignava cada aniversari, la persona que l'havia instituit, quan i com s'havia de celebrar i la dotació econòmica associada. El contingut d'aquesta documentació pot variar, en ocasions s'hi fa constar el regest de l'acte de fundació, mentre que en altres tan sols les dades bàsiques.

Un dels documents del fons de Sant Daniel conservat a l'Arxiu Reial de Barcelona pertany a aquesta activitat.¹⁰⁰⁴

Gestió econòmica dels aniversaris (segles XVII-XVIII)

De l'activitat de gestió i administració dels aniversaris i les rendes associades per la celebració dels oficis d'aniversari, la sagristiana i el procurador del monestir (segons les èpoques) produeixen: llibretes de comptes on hi assenten les entrades i sortides de diner producte de la gestió dels aniversaris, i llevadors de la recaptació de censos i pensions de censals associades als aniversaris instituits a Sant Daniel.

Reducció d'aniversaris (segles XVIII-XIX)

Amb el pas del temps, els canvis de monedes i l'evolució del cost de la vida feia que les rendes associades als aniversaris esdevinguessin insuficients per cobrir totes les despeses de la celebració de cada aniversari. Aleshores la comunitat sol·licitava una reducció d'aniversaris, de tal forma que sense deixar de complir les obligacions contretes en les fundacions, s'ajuntaven diferents sufragis en una sola celebració.

La sol·licitud d'aquesta reducció a la Cúria Romana comportava la producció de tota una sèrie de documentació (distribucions, correspondència, certificats...), per tal de garantir que la reducció s'havia dut a terme de forma correcta.

Germandats (1659-segle XIX)

Les germandats eren entitats religioses de caràcter pietós que reunien diferents persones que s'hi vinculaven per participar del mateix objectiu. La comunitat de

---

¹⁰⁰⁴ Llibre d'aniversaris. 1588-1610. (CAT ACA ORM Monacals-Hisenda Volums núm. 1760).

monges de Sant Daniel formava part de la Germandat de sufragis amb d'altres monestirs, que consistia en celebrar misses de difunts pels germans i germanes traspassats de les comunitats membres d'aquesta germandat.

La producció documental vinculada a aquesta activitat es troba basada sobretot en la carta de germandat, document pel qual una comunitat o persona s'uneix a la germandat. Però també es conserva correspondència, el formulari de comunicació de la defunció d'una monja i diverses notes referents a la celebració dels sufragis vinculats a la germandat.

Culte públic (1637-1815)

L'epígraf «culte públic» reuneix, sota el nostre criteri, totes aquelles activitats relacionades amb la funció culte que es donen a través de manifestacions públiques on l'element laic hi és més present. El que podríem identificar com a devocions populars.

Així, tot i que bona part de les activitats anteriorment descrites podrien ser considerades com a culte públic, no les incloem per formar part de l'administració i gestió de càrrecs interns de la institució monàstica.

Relíquies i devocions (1637-1815)

Un dels elements populars més arrelats del culte públic són les devocions particulars i col·lectives a relíquies i sants. L'adquisició, gestió i difusió del culte a les relíquies o a altres devocions populars genera una producció documental molt diversa, gestionada habitualment per la sagristiana del monestir amb l'auxili del procurador i de l'abadessa, i conservada a l'arxiu comunitari.

La regulació sobre el culte, i això inclou relíquies i devocions populars, és competència de la Cúria Romana i l'ordinari del lloc. Aquest darrer, sobretot per la concessió d'indulgències als fidels que fan alguna determinada activitat (com visitar una església o altar en qüestió, resar unes determinades pregàries, etc.), amb l'objectiu d'afavorir el creixement del culte de què és objecte la indulgència.

Així doncs, aquesta activitat genera documentació molt diversa: des de les actes de concessió d'indulgències o les sol·licituds de la comunitat demanant una determinada

concessió, a expedients complets d'adquisició i certificació de relíquies o estampes de devoció. De tots aquests documents, són d'especial importància aquelles concessions emesses des de Roma: lletres apostòliques, breus... així com la documentació referent a les dues principals relíquies de Sant Daniel: les despulles de Sant Daniel i el Sant Dubte.

Confraria de Jesús, Maria i Josep (1664-1800)

Les confraries són associacions de fidels que s'han unit per l'exercici d'obres pies i per incrementar el culte públic al propi patró o patrons. Es tracta d'entitats amb personalitat jurídica pròpia i adscrites a un centre religiós on hi resideix el patró.

Així doncs, la Confraria de Jesús, Maria i Josep constituïda el 1664 a l'església de Sant Daniel de Girona no és una entitat pròpia del monestir, sinó vinculada a aquest. En conseqüència, la documentació generada per l'activitat de la confraria no pertany al monestir, sinó que en cas d'haver-se conservat constituïria un fons religiós propi.

No obstant això, el monestir conserva documentació produïda per la comunitat en referència a la confraria: l'acta de fundació i la seva còpia, i l'expedient d'intent d'incautació de la casa de la confraria el 1800.

Sagristia (1543, vigent)

La sagristia, com a espai monàstic, era la cambra annexa a l'església del monestir, on s'hi conservaven els ornaments litúrgics per la celebració de l'eucaristia i l'ofici diví.

En els monestir femenins es documenten dues sagristies: la sagristia dels capellans o de la parròquia, que es trobava annexa al presbiteri de l'església i que custodiava els ornaments d'ús i propietat de la parròquia sota la gestió del rector i el domer i l'arxiu parroquial (vegeu annex 4, figures 1 i 4); i la sagristia monàstica o interna, situada prop de l'església però dins el recinte de la clausura (vegeu annex 4, figures 1 i 5), on la monja sagristana de la comunitat hi guardava els ornaments, llibres, robes i documents de culte propietat de la comunitat.

Però la sagristia, a més de ser un espai, és també un càrrec o ofici comunitari, documentat a Sant Daniel des del 1196.¹⁰⁰⁵ L'ostentava la monja professa solemna que l'abadessa escollia, normalment membre del seu propi llinatge. Car el càrrec de sagristana és dels oficis monàstics més importants dins una comunitat, no tan sols pel valor econòmic dels objectes i béns que gestiona, sinó també perquè té cura de la bona gestió de tota l'activitat de culte del monestir, tant la pròpia de la comunitat com la que el rector i el domer duen a terme a l'espai públic de l'església. A més a més, del culte públic a l'església monàstica se'n deriven importants ingressos per la comunitat en forma de donatius, institucions d'aniversaris i celebracions de sufragis.

Tota la producció documental associada a l'activitat duta a terme per la monja sagristana a l'entorn de la sagristia, l'església i els cors, era gestionada i conservada a l'espai de la sagristia monàstica; que a Sant Daniel es trobava a l'ala est, prop de l'església, probablement a la planta baixa (vegeu annex 4, figura 1). Des de les reformes de l'església de 1958-1959, la sagristia de les monges es troba al pis superior (vegeu annex 4, figura 5).

Costumaris de sagristia (1724, vigent)

Com els costumaris de comunitat contenen el conjunt d'usos, costums, decrets i estatuts, posats per escrit, que regulen la vida comunitària al monestir; els costumaris de sagristia descriuen, estableixen i regulen els usos, costums i obligacions de la sagristana en relació a tota l'activitat de culte del monestir.

Així, la pròpia sagristana s'encarregava de deixar testimoni escrit del costum o la tradició del monestir en la preparació del culte en el dia a dia i també en festivitats, celebracions i segons el temps litúrgic. Què s'ha de fer, quan i com: quines estovalles s'han de posar sobre l'altar i en quina festivitat, quanta cera s'ha de cremar, quins ornaments s'utilitzen en cada solemnitat i en el dia a dia, etc. Textos que tenen la finalitat de deixar constància escrita del costum per memòria i record de la pròpia sagristana en la seva administració diària, però també per ser d'utilitat a les sagristanes que vindran.

---

¹⁰⁰⁵ Saurina, vídua de Joan de Riera, i els seus fills Guillem, Maria i Ermessenda, amb el consell i la voluntat de Maria, abadessa de Sant Daniel, fan donació a Ramon de Riera, la seva esposa Maria i el seu cunyat del mas Riera de Vilablareix, que tenen per Sant Daniel i per altres senyors, com també els que té a la parròquia de Montfullà i Salt. 7 febrer 1196. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 47).

Gestió d'objectes litúrgics (segle xx, vigent)

Una de les funcions de la sagristana és la gestió i administració de tots els objectes litúrgics conservats a la sagristia del monestir pel culte. Activitat que comporta la seva compra, manteniment, inventari, conservació i custòdia. Accions que són susceptibles de produir documentació molt diversa: des de contractes de producció d'objectes o ornaments, a facturació, èpoques, inventaris o documents relatius al moviment dels objectes litúrgics.

Malgrat hem vist que els inventaris són una pràctica establerta en els monestirs benedictins des del seu origen a través de la Regla de sant Benet,¹⁰⁰⁶ i que les constitucions de 1615 manen a l'abadessa designar una monja major per sagristana, la qual haura de tenir inventari dels ornaments de la sagristia i facilitar-lo a l'abadessa i als visitadors de la Congregació Claustral;¹⁰⁰⁷ a Sant Daniel destaquen per la seva escassa presència. Fet que per altra banda no indica que no es duguessin a terme, sinó que probablement no s'han conservat. Cal tenir present que els inventaris de sagristia són d'ús quotidià per part de la sagristana a l'espai de la sagristia, a part de ser un document susceptible de renovacions periòdiques. Amb la qual cosa, actualitzat l'inventari, el vell ja no era útil i podia ser eliminat.

La producció documental associada a l'activitat de gestió dels objectes litúrgics de la sagristia (de les robes, ornaments, llibres i altres béns d'ús pel culte, conservats a la sagristia monàstica), és duta a terme per la sagristana i consisteix bàsicament en anotacions i llistats d'inventari de béns. El manteniment d'aquests objectes, de la compra de cera, del pagaments de serveis per l'església... suposava unes despeses per la monja sagristana que havia de satisfer del cobrament de les rendes adscrites al seu càrrec i que deuri generat documentació comptable, per bé que no ha arribat fins els nostres dies.

---

¹⁰⁰⁶ *Regla de sant Benet*, p. 88, capítol XXXII. Les eines i objectes del monestir.

¹⁰⁰⁷ CONGREGACIÓ BENEDICTINA CLAUSTRAL, *Constituciones para los monasterios de religiosas*, 1615, p. 47. (CAT AMSDG MSDG D103 núm. 3).

Gestió patrimonial de la Sagristia (1625-1852)

Per la gestió de la Sagristia, la sagristana disposava d'un patrimoni immoble associat al càrrec, l'administració del qual produïa les rendes anuals necessàries pel manteniment de l'activitat de la sagristia i el culte al monestir.

Així doncs, la sagristana, a través del seu procurador (que podia ser o no el mateix que el de la comunitat), administrava el patrimoni propi del seu càrrec. Activitat que generava un volum destacat de documentació, que com en el cas de la gestió patrimonial comunitària, era administrada i organitzada per pobles i entitats d'explotació. Les propietats de la Sagristia de Sant Daniel es repartien entre les poblacions de Canet d'Adri, Celrà, Fontcoberta, Riudellots, Saldet, Sant Daniel i Vilobí; i produïen: actes de capbreuació, notes de gestió del procurador, causes i plets, èpoques, llistats de documents, etc. Destaca sobretot la possessió del delme de Vilobí, el qual també generava un volum documental destacable producte de la seva gestió individualitzada (correspondència, llevadors, èpoques, etc.). Entre la diversa documentació de gestió patrimonial, s'hi troben alguns volums de capbreus i els llevadors de les rendes de la sagrista.

TREBALL

L'altra funció específica d'un monestir benedictí és el treball. Sant Benet pren el treball com a base de la vida comunitària monàstica: treball en l'obediència,¹⁰⁰⁸ treball espiritual a través del culte i la pregària¹⁰⁰⁹ i treball material. És aquest últim, el que es contempla sota l'epígraf «treball».

Regulat per la Regla de sant Benet¹⁰¹⁰ i per les Declaracions a la Regla,¹⁰¹¹ el treball forma part dels elements definitoris del carisme benedictí, representant per l'expressió «ora et labora». Per sant Benet, el treball manual és la fórmula d'evitar l'ociositat, «l'enemiga de l'ànima», arribant a firmar que «si les condicions del lloc o la pobresa exigien que ells mateixos [els monjos] es fessin les collites, que no s'entristeixin: és

---

¹⁰⁰⁸ *Regla de sant Benet*, p. 17, pròleg.

¹⁰⁰⁹ *Ibidem*, p. 37, capítol IV. Quins són els instruments de les bones obres.

¹⁰¹⁰ *Ibidem*, p. 114-116. capítol XLVIII. El treball manual de cada dia.

¹⁰¹¹ FEDERACIÓ CATALANA DE MONGES BENEDICTINES, *Declaracions*, p. 14, art. 24.

aleshores que són monjos de debò, quan viuen del treball de les seves mans, com els nostres Pares i els apòstols».¹⁰¹²

Però ni sant Benet ni cap regulació posterior indica quin ha de ser aquest treball, tan sols que han de treballar en allò que calgui o en allò que se'ls encomani. Fet que deixa un ampli marge perquè les comunitats benedictines puguin treballar, i sostenir-se d'aquest treball, amb qualsevol activitat que no entri en contradicció amb el model de vida monàstica. Una realitat que els atorga gran capacitat d'adaptació al temps i a l'espai, i que fa del treball una funció ben diversa i canviant, segons les necessitats i possibilitats de la comunitat i segons el context social, cultural i econòmic del seu entorn.

En conseqüència les activitats de treball del monestir durant l'Antic Règim tindran poc a veure amb les tasques laborals desenvolupades des de la segona meitat del segle XIX, després de la desamortització del monestir. I la producció documental relacionada amb unes o altres divergirán en extrem.

Finalment, cal tenir present que cada activitat de treball duta a terme per la comunitat de Sant Daniel és una subfunció diferent, la qual ha produït una documentació pròpia diferenciada d'altres activitats de treball. Així, els documents generats per l'activitat de cada ofici, taller o activitat laboral desenvolupada en el marc del monestir es podrien identificar gairebé com a subfons dins el fons monàstic, amb moltes activitats paral·leles (com gestió econòmica o gestió patrimonial de cada ofici, per exemple). Si bé, la interrelació econòmica que s'estableix entre la comunitat i els oficis-tallers fa que no es pugui identificar com a subfons.

Priorat (1559-1840)

La figura de la priora del monestir és contemplada i regulada per tota la normativa benedictina: la Regla de sant Benet,¹⁰¹³ les constitucions de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana de 1615¹⁰¹⁴ i les darreres Declaracions a la Regla de sant Benet.¹⁰¹⁵ I cal no confondre el càrrec de prior o priora contemplat en

---

¹⁰¹² *Regla de sant Benet*, p. 115, capítol XLVIII. El treball manual de cada dia.

¹⁰¹³ *Ibidem*, p. 150-152, capítol LXV. El prior del monestir.

¹⁰¹⁴ CONGREGACIÓ BENEDICTINA CLAUSTRAL, *Constituciones para los monasterios de religiosas*, 1615, p. 54-55. (CAT AMSDG MSDG D103 núm. 3).

¹⁰¹⁵ FEDERACIÓ CATALANA DE MONGES BENEDICTINES, *Declaracions*, p. 26, art. 63.

aquestes normatives, amb l'ús de la paraula prior o priora per designar el superior major d'una casa d'un orde sense titulació abacial (com cartoixans, ordes militars...), o del superior d'una casa petita o priorat dependent d'una abadia.

La priora de la comunitat és la primera auxiliar de l'abadessa, de qui depenen les atribucions que li són atorgades. Però més enllà d'aquestes, la priora és la responsable de mantenir l'administració del monestir en absència de l'abadessa o durant el temps d'impàs entre la defunció de l'abadessa i l'elecció de la seva successora. Sol ser una monja de professió solemne amb anys d'experiència de vida monàstica i propera a l'abadessa.

Tampoc es pot confondre el càrrec de priora de la comunitat amb els càrrecs de priora que exerciren algunes monges de Sant Daniel del monestirs annexionats de Santa Maria del Mar de Calonge, Santa Margarida de Roses i Valldemaria; i que foren incorporats a Sant Daniel com a priorats.

Testimoniem per primera vegada el càrrec de priora a Sant Daniel el 1196,¹⁰¹⁶ per bé que la seva producció documental conservada és molt més tardana. Cal tenir present, però, la documentació d'època medieval en format pergami conservada a la col·lecció de pergamins del fons monàstic.

Com la resta d'oficis del monestir, la priora també disposava d'un patrimoni associat al càrrec, la gestió del qual produïa documentació. Són aquests els documents que podem relacionar amb l'activitat pròpia de la priora, ja que la resta d'activitats que duia a terme com a priora per absència d'abadessa pertanyen a funcions i activitats d'àmbit comunitari. Per exemple: eleccions abacials, correspondència, gestió patrimonial comunitària, etc.

Com la resta d'oficis del monestir, la producció documental associada al càrrec era produïda i gestionada pel procurador de la priora, que podia ser el mateix que el de la comunitat o un de particular. És probable però que la documentació del priorat es

---

¹⁰¹⁶ Saurina, vídua de Joan de Riera, i els seus fills Guillem, Maria i Ermessenda, amb el consell i la voluntat de Maria, abadessa de Sant Daniel, fan donació a Ramon de Riera, la seva esposa Maria i el seu cunyat del mas Riera de Vilablareix, que tenen per Sant Daniel i per altres senyors, com també els que té a la parròquia de Montfullà i Salt. 7 febrer 1196. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 47).

trobés conservada a l'arxiu del monestir, com documentem el 1726,¹⁰¹⁷ més si tenim en compte que la priora solia exercir de primera arxivera de la comunitat.

Cal recordar que documentem la casa de la priora del segle XVIII en el pis de sobre l'església, actual Santa Maria (vegeu annex 4, figura 3).

Gestió econòmica del priorat (segle XVI-1840)

L'activitat derivada de la gestió i administració del patrimoni associat al càrrec de priora produïa documentació comptable, administrada pel procurador, com: comptes diversos (del col·lector dels fruits, del cobrat pel procurador...), rebuts i àpoques, notes d'administració del procurador, documentació relativa al pagament d'impostos i contribucions i similars.

Gestió patrimonial del priorat (1559-1830)

L'administració del patrimoni adscrit a l'ofici del priorat de Sant Daniel de mà del seu procurador, generà un producció documental de tipus patrimonial, que també era administrada i organitzada per pobles i entitats d'explotació com en la gestió patrimonial comunitària. El patrimoni del priorat radicava a Caldes de Matavella i Franciac, destacant les rendes que cobrava del delme del primer.

La documentació produïda per aquesta activitat és: actes de capbreuació, reducció de tasques, establiments en emfitèusi, arrendaments del delme, etc.

L'activitat de gestió patrimonial també generava llevadors de rendes de l'ofici.

Instruments de descripció del priorat (1669-segle XVIII)

Avui entenem el fons de Sant Daniel de Girona com un únic fons equivalent a una única institució i un únic productor, però el monestir d'Antic Règim era governat i administrat de forma diferent que l'actual. La gestió independent dels oficis del monestir era una realitat palpable en l'estructuració de l'organització del monestir, i la producció documental de cada ofici era entesa i gestionada de forma aliena a la resta de documentació de la casa, ja fos de comunitat o d'altres oficis.

---

¹⁰¹⁷ *Transumpto dels calaixos se troben en la nova calaixada del Arxiu del Real Monestir de Sant Daniel.* 1726. (CAT AMSDG MSDG D116 núm. 1 p. Q).

Per això, l'activitat de gestionar i conservar la pròpia documentació ordenada i ben identificada, de descriure la documentació del «subfons» de l'ofici, era entesa com una activitat pròpia del càrrec de priora i no de la persona encarregada de l'arxiu comunitari. Per això, els instruments de descripció producte d'aquesta actuació pertanyen al priorat i només contenen referències de documentació d'aquest. De la mateixa forma, els instruments de descripció de la mateixa època corresponents al fons monàstic no incorporen la documentació dels oficis.

Aquest fet no implica que la persona que duia a terme l'instrument de descripció no pogués ser el propi procurador del monestir i gestor de l'arxiu comunitari o una persona externa contractada només per aquella ocasió. En tots dos casos, la capacitat de sol·licitar aquesta actuació, i per tant també qui n'havia de pagar les despeses, era la responsable de l'ofici, en aquest cas la priora.

Pieteria (1631-1848)

La pieteria és l'ofici de la comunitat ostentat per la monja pietera, la qual s'encarrega d'entregar la pietança (distribució de menjar o de diners) entre els membres de la comunitat i, en algunes ocasions, entre els pobres. I malgrat que a Sant Daniel és identificada com a pieteria i pietera, és habitual documentar en altres institucions religioses el nom de pietanceria o pietancera per parlar d'aquest càrrec.

La primera referència documental que es té de la pieteria de Sant Daniel, data de l'any 1173,¹⁰¹⁸ el que converteix aquest ofici com el càrrec més antic del monestir, després del d'abadessa. I això, tot i ser un dels oficis del monestir sense cap regulació específica. Així mateix, no s'ha pogut documentar si la pieteria disposava d'una casa pròpia de l'ofici.

La producció documental dels seus primers segles es troba (com la resta d'oficis del monestir) entre els documents de la col·lecció de pergamins del fons. Es conserven molt poques referències de la distribució de pietances entre els pobres que s'acostaven al monestir, el que denota que l'activitat de la pietera de Sant Daniel estava dirigida

---

¹⁰¹⁸ La comtessa Brunisenda d'Empúries i el seu fill Ponç fan donació a la pieteria del monestir de Sant Daniel del mas Colades del veïnat de Les Olives a Garrigoles. 20 abril 1173. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 34).

sobretot a distribuir les pietances de menjar o diners a la comunitat en festes assenyalades i solemnitats, com per Sant Benet o Sant Daniel.

Gestió econòmica de la pieteria (segle XVIII-1817)

Per dur a terme l'activitat pròpia del càrrec, la pietera administrava els seus propis recursos econòmics per destinar-los a adquirir les pietances i distribuir-les entre la comunitat. Lamentablement, d'aquesta activitat més pròpia i específica del càrrec no se n'ha conservat documentació, només el seu registre comptable en els llibres d'ingressos i despeses de la comunitat, elaborats pel procurador del monestir.

Però la gestió econòmica d'aquest ofici inclou l'administració dels censals i el cobrament de les seves pensions, així com la gestió comptable dels censos.

Gestió patrimonial de la pieteria (1631-1848)

Com la resta d'oficis majors del monestir, la pietera disposava d'un patrimoni adscrit al seu càrrec per obtenir les rendes anuals que precisava per dur a terme les seves funcions. La pietera de Sant Daniel de Girona disposava de béns immobles a Bescanó, Bordils, Corçà, al pla de Girona, Les Olives (Garrigoles), Pedrinyà, Riudellots de la Selva, la vall de Sant Daniel, Vilafreser i Vilana.

La gestió d'aquest patrimoni comportava una important producció documental administrada per la pietera i el seu procurador: actes de capbreu, àpoques, cartes de pagament, compravendes, notes de procurador, causes i plets, correspondència, íntimes de capbreu, etc. Una documentació que també fou organitzada i gestionada per pobles o entitats d'explotació. Sense oblidar l'elaboració d'algun capbreu i dels llevadors de les rendes adscrites al càrrec.

Instruments de descripció de la pieteria (1694-c. 1731)

L'ofici de la pieteria, com la resta d'oficis de la comunitat, també dugué a terme actuacions de descripció de la seva documentació a finals del segle XVII i inicis del XVIII. Els instruments de descripció generats sota l'encàrrec de la monja pietera són el producte d'aquesta activitat.

Infermeria (1589, vigent)

Un altre dels oficis d'un monestir és el de la infermeria. Un càrrec derivat de les pròpies paraules de la Regla de Sant Benet, quan diu: «Abans de tot i per damunt de tot cal tenir cura dels malalts, de tal manera que siguin servits com si fossin realment el Crist, perquè ell mateix digué: "Vaig estar malalt, i em visitàreu"».¹⁰¹⁹

Una funció aquesta, la de la cura dels malalts, que sant Benet encarrega també al majordom del monestir,¹⁰²⁰ si bé indica que dins el monestir hi ha d'haver una habitació a part pels malalts i un «servidor temerós de Déu, diligent i sol·lícit».¹⁰²¹ El que dóna lloc a l'espai de la infermeria i al càrrec de la monja infermera.

Així doncs, l'infermera comunitària era l'encarregada de gestionar i administrar la casa de la infermeria del monestir, un espai dins el clos monàstic destinat a acollir les monges malaltes de la comunitat, annexa a la casa particular de la infermera. No s'ha pogut documentar l'espai exacte on es trobava la infermeria del monestir, però per referències indirectes creiem que deuria ser a l'ala sud del recinte, a les cases adjacents al mur de clausura que tocaven al riu Galligants i que foren enderrocades durant la Guerra Civil del 1936-1939 (vegeu annex 4, figures 1-3). La infermeria actual es troba al primer pis de l'ala est, davant les cel·les de la comunitat (vegeu annex 4, figura 5).

La infermera s'havia d'encarregar que l'espai de la infermeria disposés de tot el necessari per l'atenció de les monges malaltes i que les serventes de la infermeria fossin sol·lícites amb elles. També requeia sobre ella la cura de la correcta gestió del patrimoni adscrit al càrrec, ja sigui de la mà del procurador del monestir o d'un de particular. Aquesta darrera activitat, era la principal font de producció documental.

Textos mèdics (1840)

Dels diferents llibres, impresos solts i documents manuscrits que havien de conservar-se a la infermeria per la cura i el tractament mèdic de les malaltes, només ens ha arribat fins el nostre dies un llibre remeier manuscrit de 1840, elaborat per Fra Narcís Payarols, carmelita calçat de Girona.

---

¹⁰¹⁹ *Regla de sant Benet*, p. 93, capítol XXXVI. Els germans malalts.

¹⁰²⁰ *Ibidem*, p. 86, capítol XXXI. Com ha de ser el majordom del monestir.

¹⁰²¹ *Ibidem*, 1966, p. 93-94, capítol XXXVI. Els germans malalts.

Gestió patrimonial de la infermeria (1589-1829)

L'activitat relativa a la gestió del patrimoni adscrit a la infermeria és el principal focus de producció documental de l'ofici en època medieval i moderna. Com en la resta d'ocasions, els documents de la infermeria de Sant Daniel produïts en època medieval es troben en la col·lecció de pergamins del fons.

Però a partir del segle xv, i sobretot xvi, els documents generats per l'activitat d'administració patrimonial de l'infermera i el seu procurador genera tot tipus de documents (actes de capbreu, documentació relativa a causes, notes de procurador, llistats i memorials de propietats capbreuades...), organitzats per entitats territorials i d'explotació: Canet d'Adri, Juià, Sant Joan de Mollet, Palol d'Onyar i Salitja.

De l'activitat de gestió patrimonial de la infermeria també es produïren llibres de capbreus i llevadors de censos.

Instruments de descripció de la infermeria (segle xviii)

Com la resta d'oficis majors de la comunitat amb patrimoni associat, també es feren actuacions de descripció de la documentació de gestió patrimonial de la infermeria, per bé que més modestes que en altres oficis.

Els instruments de descripció generats són els que es reuneixen sota aquest epígraf.

Expedients mèdics de monges (segle xx, vigent)

Des de la desamortització de 1855 i la implantació de la vida comuna, l'activitat de la infermera es redueix a l'atenció de les malaltes, reduint-se la producció documental fins a desaparèixer durant dècades. Avui dia la funció es manté, si bé la seva producció documental a Sant Daniel es redueix als documents mèdics de l'expedient personal de cada monja, alguns dels quals són incorporats a l'expedient personal de monja després de la seva defunció.

La resta de documents relacionats amb la gestió de la infermeria són fruit de l'administració comptable (adquisició de medicaments i materials auxiliars de la infermeria, contractació de personal tècnic per la cura de les malaltes, sol·licitud i recepció d'ajudes a la gent gran i de dependència, etc.), i són elaborats per la majordoma del monestir des de majordomia.

Cambreria (1501-1852)

El darrer ofici major que documentem al monestir de Sant Daniel de Girona és el de cambrera de la comunitat, l'encarregada de provisionar el vestir als membres de la comunitat i les necessitats essencials de parament en llurs cambres o cases.

El càrrec de cambrer no es troba contemplat en cap normativa, per bé que el documentem a Sant Daniel des del 1256.¹⁰²² La seva existència es deriva de les paraules de la pròpia Regla de sant Benet:

[...] perquè aquest vici de la propietat sigui extirpat de soca-rel, que l'abat doni totes les coses necessàries, o sia: mantell, túnica, peücs, sandàlies, cenyidor, coltell, estil, agulla, mocador, tauletes, per tal d'evitar tot pretext de necessitat.¹⁰²³

Com a la resta d'oficis, la seva producció documental d'època medieval es troba barrejada entre les diverses actes en suport pergamí de la comunitat a la col·lecció de pergamins del fons. I també com en les altres ocasions, la producció documental de la cambrera es troba més relacionada amb tota la documentació de gestió i administració econòmicopatrimonial del càrrec, que no pas en les activitats específiques d'aquest, com la distribució de les pensions de vestuari entre la comunitat. Car aquestes distribucions es troben contemplades en els llibres d'ingressos i despeses de la comunitat.

La cambrera era designada per l'abadessa, i en prendre possessió del càrrec assumia la gestió del patrimoni adscrit a ell. Un patrimoni que, com a la resta de casos, era administrat i gestionat per la cambrera amb el suport d'un procurador de forma independent a la gestió del patrimoni comunitari. Les rendes anuals fruit d'aquests béns patrimonials, eren destinades a satisfer les despeses generades per l'activitat i les funcions pròpies de la cambreria.

Com en el cas de la pietera, no s'ha documentat que la cambreria de Sant Daniel disposés de casa pròpia de l'ofici dins el recinte del clos monàstic.

---

¹⁰²² L'abadessa Berenguera i la comunitat de Sant Daniel venen a la camareria del monestir, adscrita a Berenguera de Vilaromà, el mas de Pere d'Olivera de la parròquia de Sant Joan de Mollet pel preu de quatre-cents cinquanta sous barcelonesos. 28 març 1256. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 175).

¹⁰²³ *Regla de sant Benet*, 1966, p. 127, capítol LV. El vestit i el calçat dels germans.

Gestió econòmica de la cambreria (1643-1814)

De resultes de la gestió i administració del càrrec i el desenvolupament de les funcions pròpies, la cambrera del monestir genera una comptabilitat pròpia del càrrec, unes despeses provocades per l'activitat de les seves funcions i uns ingressos producte del patrimoni adscrit o dels censals en propietat.

Així, en el marc de l'activitat de gestió econòmica de la cambreria trobem tota aquella documentació produïda en la gestió de censals (actes de creació de censals, pagament de porcions de censals...) i en la gestió i cobrament de l'arrendament de la recollida dels censos.

Gestió patrimonial de la cambreria (1501-1852)

El patrimoni adscrit a l'ofici de la cambreria del monestir de Sant Daniel era gestionat i administrat per la monja cambrera a través del seu procurador, sigui aquest el mateix que el del monestir o no.

De l'activitat de gestió d'aquest patrimoni es generava el major volum documental de l'ofici, que era organitzat per poblacions i entitats d'explotació (com la resta del patrimoni administrat pel monestir i els seus oficis). Els pobles on residien les propietats de la cambreria són: Corçà, Empúries, Flaçà, Mollet, La Pera, Quart, Toralles, Vilaür i el delme de Setcases. Entre la gestió patrimonial per pobles s'hi pot trobar: actes de capbreuació, correspondència, contractes d'arrendament, compravendes, llevadors de censos, notes de procurador, comptes de censos, reducció de censos, causes i plets, èpoques, llistats de documentació, íntimes de capbreuació, etc.

Formant part de la producció documental relativa a la gestió patrimonial de la cambreria, s'hi troben també els volums de capbreus generals de cambreria i els llevadors de les rendes de tot aquest patrimoni.

Instruments de descripció de la cambreria (segles XVII- XVIII)

Com en el cas de l'ofici del priorat analitzat anteriorment, la cambreria també produïa els seus propis instruments de descripció com a fruit de l'activitat de gestió i conservació de la documentació generada o recollida de resultes de l'activitat pròpia de l'ofici.

Graner (1616-1856)

Un dels altres càrrecs dins el monestir, o deganies si seguim la terminologia de la Regla, era el de les granaderes. Dues monges, una de major i una altra de professió solemne, designades per l'abadessa per encarregar-se del graner i la gestió dels grans dins el monestir, és a dir, de l'entrada i sortida de grans i la seva distribució entre els membres de la comunitat. Un càrrec que trobem més sovint identificat en els altres monestirs, com el cellerer o la cellerera, a càrrec del celler del monestir.

Documentem el graner de Sant Danieldes del 1314,¹⁰²⁴ però no trobem referenciat el càrrec de granadera comunitaria fins al segle XVI, en el primer llibre d'ingressos i despeses conservat del fons de Sant Daniel, del bienni de 1583-1584. La primera despesa consignada pel procurador del monestir en aquest llibre és el pagament de la compra de dues mans de paper, tinta, plumes i paper d'estrassa per assecat la tinta, per ús de les granaderes del monestir, que «ho tanién manaster per los negocis del graner de dit monastir».¹⁰²⁵ Aquesta despesa anual és la que ens permet resseguir l'activitat anual de les granaderes fins el 1855, any en el qual el càrrec desapareix degut a que els béns patrimonials de Sant Daniel són desamortitzats per l'Estat. Sense terres, no hi ha grans per gestionar.

L'ofici de granadera era un dels oficis menors del monestir, juntament amb la resta de càrrecs comunitaris del monestir (com els de secretària, arxivera, cantora...). No per la seva menor importància, sinó en distinció dels oficis de sagristana, priora, cambrera, pietera i infermera que es consideraven oficis majors per disposar d'un patrimoni propi. Les monges granaderes solien ser dues en el càrrec, la granadera major i la menor. Aquesta última, ajudava a la granadera major fins el moment que per edat, malaltia o defunció, havia de prendre el relleu en el càrrec i instruir a la nova granadera menor. Un funcionament que entrava en contradicció amb l'estipulat pels visitadors de la Congregació Claustral en els decrets de la visita de 1677. On consideraven que les monges no s'havien de perpetuar en el càrrec dels oficis menors, sinó que pel correcte

¹⁰²⁴ Castelló Dalmau de Sant Martí de Fellines, la seva esposa Ermessenda i la seva filla Guillema i el seu espòs Geroni, venen a Bernat de la Pera, capellà de l'església de Sant Martí de la Costa de Girona com a procurador de Sant Daniel de Girona i pel graner del monestir, el domini directe de la terra anomenada Candell. 12 desembre 1314. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 482).

¹⁰²⁵ Llibre dels ingressos i les despeses del monestir de Sant Daniel de Girona del procurador Baldiri Vives. 1583-1584. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 1).

funcionament de la casa, era millor rellevar-se cada dos anys, perquè així totes les monges professes passessin pels diferents càrrecs i coneguessin directament el funcionament de la casa.¹⁰²⁶ Però a Sant Daniel la granadera major acostumava a ser la priora de la comunitat i també la primera arxivera. Així mateix, la segona granadera la trobem en ocasions com a secretària de la comunitat o com a segona arxivera.

La producció documental associada a l'ofici de granadera és sobretot de tipus comptable. Ja que la gestió del graner consistia bàsicament en dur la comptabilitat dels grans entrants i sortints. Uns comptes que, a finals d'any, les dues granaderes entregaven al procurador del monestir, qui els exposava als oïdors de comptes.¹⁰²⁷ Tot i que documentem els llibres de comptabilitat de grans el 1723,¹⁰²⁸ no n'ha arribat cap fins els nostres dies.

La biblioteca comunitaria actual, situada a l'ala oest del monestir (al primer pis, sobre el celler i sota la biblioteca de l'hostatgeria) es troba ocupant l'espai de l'antic graner (vegeu annex 4, figura 2). Sabem, però que la comunitat disposava a inicis del segle XVIII d'un altre graner fora la clausura, davant de la placeta del monestir i al costat de la fàbrica (actualment l'antiga rectoria), on s'hi conservaven els materials per les obres del monestir i on hi havia una bassa per amarrar la calç.

Llevadors del graner (1695-1855)

En canvi, sí que s'ha conservat la producció documental fruit de l'activitat de control dels censos en espècie, en gra, que el monestir percebia de les rendes patrimonials. Uns censos que es trobaven adscrits al graner del monestir, sota la gestió de les dues granaderes i del procurador de la comunitat.

La conservació d'aquesta documentació, i no dels llibres comptables, es pot deure en bona part, a la seva gestió diferenciada. Doncs, els llevadors de graners eren responsabilitat del procurador del monestir i es produïen i conservaven en l'espai de

---

¹⁰²⁶ Visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 31 març 1677. (CAT AMSDG MSDG B104 núm. 1 p. 11).

¹⁰²⁷ Acta de la visita de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana al monestir de Sant Daniel de Girona. 20 octubre 1555. (CAT AAM CCTC Llibres 18 p. 65).

¹⁰²⁸ “[...] visitarem la oficina a-hont estan los grans que proceheixen de las rendas del monestir, la qual estava tancada ab dos claus, la una de estas té en son poder la senyora priora y la altre Domna Gertrudis Caramany. En esta oficina vérem una partida de grans, un llibre en què consta de la entrada dels grans, y altre en què consta de la exida [...]”. *Original procés de la visita extraordinària del Real Monestir de Sant Daniel*. 20 desembre 1723 - 22 gener 1724. (CAT AAM CCTC Lligalls núm. 5 p. 26).

l'arxiu comunitari. Així els trobem documentats el 1726 en el calaix 24 de la nova calaixada.¹⁰²⁹ En canvi, els llibres de comptabilitat eren duts per les dues arxiveres dins l'espai del graner, i un cop passats els comptes amb el procurador, la seva informació ja era consignada en els llibres d'ingressos i despeses del monestir. En conseqüència, la conservació dels documents del graner no era necessària, car la conservació de la informació ja havia estat garantida.

Llibres d'albarans del graner (1616-1856)

Més enllà de la gestió del graner, d'anotar les entrades i sortides de gra del graner, de vetllar per la conservació dels cereals dins el graner o d'encarregar que aquest es garbellés; les granaderes també s'ocupaven de controlar el repartiment de les porcions o tandes de cereal a cada membre de la comunitat.

Un control que duen a través dels llibres d'albarans o rebuts del graner, un document en format volum que duien a terme les granaderes i que conservaven en el mateix graner. En aquests llibres s'hi feia constar de mà pròpia de les monges, les tandes de forment que havien pres del graner o havien entregat per ser garbellades o cuites pel «patisser». A diferència d'altres monestirs, Sant Daniel deixà, ja abans del segle XVI,¹⁰³⁰ de pagar les tandes a la comunitat amb pa cuit per fer-ho amb forment del graner, el qual cadascú el prenia per dur-lo a pastar i coure en el forn de la ciutat, ja que el monestir tampoc disposava de forn.

Entre els membres de la comunitat que també rebien tandes de forment, s'hi troben: el rector, el domer, i el cirurgià o doctor. Els tres membres masculins propers a la comunitat que rebien la seva porció de forment associada al càrrec. La comptabilització d'aquestes distribucions i la confirmació de la seva rebuda per part dels interessats quedava registrada en les dues libretes d'albarans o rebuts pròpies que elaboraven les granaderes: una per les mesades del rector i el domer (de les quals se n'ha conservat tan sols una), i l'altra per la paga anual del cirurgià (que no ens n'ha arribat cap, però que sí tenim documentada).¹⁰³¹

¹⁰²⁹ *Transumpto dels calaixos se troben en la nova calaixada del Arxiu del Real Monestir de Sant Daniel. 1726. (CAT AMSDG MSDG D116 núm. 1 p. Q).*

¹⁰³⁰ *Actes de les visites als monestirs de catalans. 1527. (CAT AAM CCTC Llibres 13 p. 100v).*

¹⁰³¹ *A 20 de febrer de 1795 sabem que el procurador va pagar per ordre de la priora a «Joseph Trèmols, cirurgià, per la conducta del añ 1794 las 8 quarteras blat que se li acostuman donar, [...] com consta del*

Priorat de Santa Maria del Mar de Calonge (1491-1739)

A finals de l'Edat Mitjana, la crisi del camp i les conseqüències derivades de la Pesta Negra, portaren a diversos monestirs petits i rurals (fundats al llarg dels segles XI, XII i XIII) a l'extinció. Un d'aquests fou el monestir de Santa Maria del Mar de Calonge, fundat el 1241 al lloc del Collet d'aquesta població, vora el mar.¹⁰³²

El 1424 el papa Eugeni IV extingí la comunitat de Santa Maria del Mar i encomenà l'administració de les seves rendes en priorat a la monja Beatriu de Pau de Sant Daniel.¹⁰³³ D'aquesta forma, el priorat de Santa Maria del Mar de Calonge restà adscrit a Sant Daniel, on successivament una de les monges de la comunitat n'ostentava el càrrec.

Gestió patrimonial del priorat de Santa Maria del Mar de Calonge (1491-1739)

El càrrec de priora de Santa Maria del Mar de Calonge tan sols comportava l'activitat de gestió i administració, amb l'auxili d'un procurador, de les propietats i rendes associades al mateix. Així, l'única preocupació de la priora era mantenir l'explotació de les propietats i recollir-ne el seu fruit en benefici pròpi.

Conseqüentment, la producció documental generada i conservada per aquest priorat consistia en capbreus i llevadors de les rendes del priorat.

Per altra banda, cal tenir en compte que la documentació d'època medieval produïda pel monestir independent de Santa Maria del Mar de Calonge, i per tant fons propi d'aquest productor, es conserva avui entre les actes de la col·lecció de pergamins del fons de Sant Daniel.

---

recibo firmà en la llibreta del cirurgià, que tenen las senyoras en lo graner del monastir». Llibre del pagat pel procurador Francisco Puig i Ros del monestir de Sant Daniel de Girona. 1795-1796. (CAT AMSDG MSDG E102 núm. 24 p. 7-8).

¹⁰³² *Còpia simple de capbreus de 1600 ab algunas notas fehents*. Finals segle XVII. (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 11 f. 241). MARQUÈS PLANAGUMÀ, *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel*, doc. 181, p. 265.

¹⁰³³ Carta de Joan de Pontós, canonge de la Seu de Girona, al bisbe de Girona, l'abadessa del monestir de Sant Daniel i a Magdalena Vilar, monja de Santa Maria del Mar de Calonge, sobre la col·lació i presa de possessió del priorat per part de Beatriu de Pau, monja de Sant Daniel. 18 setembre 1424. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1180).

Priorat de Santa Margarida de Roses (1826)

El segon monestir que fou annexonat a Sant Daniel per la crisi de la Baixa Edat Mitjana, fou el de Santa Margarida del Prat de Roses, també conegut com Santa Margarida de Roses o Santa Margarida de la Garriga.

Fundat el 1225 com a monestir de benedictines prop de la població de Roses, en el paratge de la Garriga, el 1389 es veié obligat a abandonar l'indret i instal·lar-se a la població veïna de Castelló d'Empúries.¹⁰³⁴ La desunió entre les seves monges portà a la seva extinció i a la incorporació de les propietats en priorat a Sant Daniel ja al segle xv.¹⁰³⁵ Però, el 1461 el priorat s'extingí quan fou incorporat a la dignitat d'abadessa de Sant Daniel.¹⁰³⁶

Com a conseqüència de l'extinció com a priorat tan aviat, tota la producció documental relativa al mateix es troba entre la col·lecció de pergamins del fons de Sant Daniel, també aquella que formà part del fons monàstic de Santa Margarida de Roses ingressat amb la unió a Sant Daniel.

Instrument de descripció del priorat de Santa Margarida de Roses (1826)

Només es conserva un instrument de descripció de la documentació del priorat de Santa Margarida de Roses feta el 1826 per un procurador extern, contractat per l'abadessa Ignàsia de Manresa i d'Asprer per dur a terme l'actuació.

Priorat de Santa Maria de Valldemaria (1540-1776)

El tercer i últim monestir que fou annexonat a Sant Daniel de Girona va ser el de Santa Maria de Valldemaria.

---

¹⁰³⁴ El bisbe Berenguer d'Angelsola de Girona concedeix a la priora Boneta Reart i a la comunitat de Santa Margarida de Roses poder per traslladar-se a la casa i església de Santa Magdalena extramurs de la vila de Castelló d'Empúries. 9 agost 1389. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1062).

¹⁰³⁵ Jordà d'Avinyó, lloctinent, uneix els monestirs de Santa Maria del Mar de Calonge i de Santa Margarida del Prat de Roses. 8 desembre 1458. (CAT ADG D-196 f. 206v).

¹⁰³⁶ Francesca de Biure, monja de Sant Daniel, renuncia el priorat de Santa Margarida dels Prats de Roses, que el vicari general annexa a la dignitat abacial. 30 desembre 1461. (CAT ADG D-198 f. 26v); Francesca de Biure, monja de Sant Daniel, resigna el priorat de Santa Margarida del Prat de Roses que el vicari general agrega vitalíciament a la renda de l'abadessa de Sant Daniel de Girona. 20 desembre 1461. (CAT ADG G-68 f. 55v-56).

Valldemaria va ser fundat vers el 1146 com a monestir femení del cister en un lloc aïllat entre Maçanet de la Selva i Tordera.¹⁰³⁷ Però, poc després esdevingué casa dependent del monestir cistercenc de Sant Feliu de Cadins i, davant l'aïllament del lloc, la comunitat s'anà reduint fins que el 1543 la priora demanà poder-se refugiar a Sant Daniel.¹⁰³⁸ Amb la seva mort, la comunitat de Valldemaria s'extingí i els seus béns foren incorporats com a priorat a Sant Daniel,¹⁰³⁹ on foren ostentants per les successives monges d'aquest monestir.

Gestió patrimonial del priorat de Santa Maria de Valldemaria (1540-1776)

Com la resta de priorats incorporats a Sant Daniel, el càrrec de priora de Santa Maria de Valldemaria només suposava per la priora l'activitat de gestionar i administrar amb l'ajuda d'un procurador, les propietats i rendes adscrites al càrrec de priora i en benefici pròpi. El que suposava uns ingressos particulars gens negligibles per la monja que assumia el càrrec.

La producció documental fruit d'aquesta activitat de gestió patrimonial se centra en capbreus i llevadors de les rendes del priorat. Cal tenir present que la documentació d'època medieval, produïda per la comunitat originària de Valldemaria (és a dir, corresponent al fons monàstic de Santa Maria de Valldemaria) es conserva entre la col·lecció de pergamins del fons de Sant Daniel de Girona.

Taller d'ornaments litúrgics (1952-2016)

Amb la desamortització de Madoz el 1855, el patrimoni immoble de Sant Daniel fou desamortitzat i les comunitats religioses femenines foren obligades a viure del seu treball a l'ensenyament o l'assistència. Durant un temps, les monges de Sant Daniel obriren la primera escola de nenes del poble de Sant Daniel (de la qual no se'n conserva la seva producció documental), i després del 1939 treballaren netejant i sargint la roba de l'internat dels salesians del Pont Major de la ciutat, fent cabassetes

---

¹⁰³⁷ Berenguer de Maçanet dóna a Santa Maria de Valldemaria i a la seva priora Ricsenda les terres que posseeix a Valldemaria. 1 agost 1146. (CAT BC Fons i Col·leccions documentals de l'Arxiu Històric de la BC perg. 106 núm. reg. 9070 i 9071 -2 exemplars-).

¹⁰³⁸ El papa Pau III concedeix a Isabel Pascual viure fora del monestir de Valldemaria. 2 octubre 1543. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1354).

¹⁰³⁹ El papa Juli III concedeix a Constança de Sarriera, monja de Sant Daniel de Girona, la successió del priorat de Valldemaria. 22 febrer 1550. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1368).

infantils per la botiga Can Prat de Girona i fent jerses d'uniforme amb tricotoses per diverses escoles religioses de Girona. Feines de les quals tampoc es té cap constància documental, ja que la seva activitat quedava barrejada amb la de la comunitat.

Amb l'arribada el 1952 de la germana Caterina Torra de Sant Benet de Montserrat com a priora administradora de Sant Daniel, el treball al monestir fou completament renovat. A ella es deu la introducció al monestir del treball per tallers.

El primer taller i el més important al llarg dels anys, fou el taller d'ornaments litúrgics, és a dir, de confecció de les peces de roba i ornamentals amb què es revesteixen els preveres durant les celebracions litúrgiques. Es trobava situat en diverses estances del primer pis de l'abadia, on hi havia hagut el menjador comú del segle XIX, i el magatzem de material al costat del despatx de majordomia (vegeu annex 4, figura 5).

El taller, com la resta de tallers de la comunitat, s'organitzava sota una monja responsable, qui duia la gestió de les comandes, atenia als clients, s'encarregava del material, organitzava el treball i dirigia les monges en la confecció dels ornamentals. La resta del taller es componia d'un equip de monges, més o menys segons les èpoques i les comandes, que es repartien el treball: una o dues tallaven i les altres cosien i planxaven. Finalment la majordoma de la comunitat participava en tota la gestió comptable del taller.

La producció documental generada per aquests tallers, també el d'ornaments litúrgics, és producte de les funcions pròpies de gestió i administració de cada taller i de les tasques que hi té associades, sobretot les relacionades amb la gestió econòmica del taller.

Gestió de les comandes (1952-2016)

La responsable del taller (la germana Maria Antònia Castanyer des del seu inici i més tard la germana Helena Puigdevall, succeïda vers el 2007 per la germana Maria Àngels Gener) era l'encarregada de gestionar les comandes. Per fer-ho elaborava una fitxa per cada client del taller (normalment capellans) amb les dades de contacte i les dades de la seva comanda. Creant així, un registre de fitxes de clients i comandes associades, que es troben ordenades anualment i per ordre alfabètic del cognom del client.

La gestió de les comandes també produïa altre documentació, com la llibreta-agenda de comandes.

Gestió econòmica del taller (1952-2016)

La gestió econòmica del taller requeia sobre la majordoma de la comunitat, ja que els ingressos del taller eren els ingressos del treball comunitari, del qual el monestir se'n servia per les seves necessitats. Conseqüentment, tota la producció documental relativa a la gestió econòmica del taller es troba gestionada des de majordomia, on era administrada i conservada individualment i diferenciada de la resta de la gestió econòmica dels altres tallers i de la comunitat.

La producció documental fruit de l'activitat de gestió econòmica d'aquest taller està formada per:

- la facturació de les despeses de compra de material pel taller, classificada alfabèticament per proveïdors i per ordre cronològic, tot i que les més recents ja es troben per ordre cronològic;
- la facturació d'ingressos de la venda d'ornaments, classificada anualment i per ordre cronològic;
- i el resum econòmic anual dut a terme per la responsable del taller, on consta tota l'activitat del taller amb indicació dels tipus i nombre d'ornaments realitzats i el balanç econòmic.

Patrons (1952-2016)

En el desenvolupament de l'activitat pròpia del taller, la de confeccionar ornamentals litúrgics, les monges copiaven, adaptaven i elaboraven diferents patrons de cada ornament, els quals es conserven classificats per tipologies d'ornament.

La gestió d'aquests patrons requeia sobre la responsable del taller, per bé que eren d'ús de la monja que tallava la roba.

Comunicació pública (dècada de 1950)

Per la promoció de l'activitat del taller entre els clients potencials, a la dècada dels anys cinquanta del segle xx, es va encarregar alguns clixés dels seus ornamentals litúrgics. També formen part de l'activitat de comunicació pública del taller, tots aquells

testimonis d'actes comunicatius del taller: retalls de premsa escrita, catàlegs especialitzats, etc.

Granja de gallines (1968-1993)

A inicis de 1960, la priora administradora Catarina Torra fou escollida com abadessa de Sant Daniel, i cinc anys més tard es clausurava el Concili Vaticà II. Ambdós fets suposaren una nova etapa del treball al monestir, ja que la Mare Catarina inicià, gràcies a l'obertura del monestir facilitada per la renovació postconciliar, una diversificació del treball. Començant per la construcció i l'obertura el 1968 de la granja de gallines a la zona més occidental de l'hort del monestir (vegeu annex 4, figura 4).

La granja arribà a tenir tres mil cinc-centes gallines sota la gestió de la germana Maria Coloma Ribera i Corçà, qui com encarregada tenia cura de les gallines i de la venda dels seus ous. Si bé, s'auxiliava amb la majordoma del monestir per a la gestió econòmica de la granja. L'activitat es mentingué fins el 1993, quan es clausurà la granja per falta de relleu intern al capdavant de la seva gestió.

Lamentablement no es conserva producció documental relativa a l'activitat de gestió de la germana Maria Coloma, tant sols els documents econòmics generats per la majordoma.

Gestió econòmica de la granja (1968-1993)

La majordoma de la comunitat elaborava, gestionava i conservava a la majordomia del monestir tota la documentació producte de l'administració comptable de l'activitat generada per la granja de gallines del monestir.

Com que la granja suposava una activitat comercial, s'elaboraven llibres d'ingressos i de despeses i llibres diaris anuals pròpis, al marge dels produïts en l'administració econòmica de la comunitat. Però, la facturació no fou individualitzada i avui es troba classificada i barrejada entre la resta de facturació de la comunitat dels anys 1968 a 1993.

Taller de confecció industrial (1969-1991)

L'any següent s'inicià una nova activitat de treball al monestir i es constituí un nou taller: el de confecció industrial. L'equip de monges, sota la direcció de la germana Maria Àngels Gener com a responsable del taller, era en part compartit amb el del taller d'ornaments litúrgics. També compartien el mateix espai de treball al primer pis de l'abadia (vegeu annex 4, figura 5).

L'activitat d'aquest taller es centrava en la confecció del mostruari de venda de les col·leccions femenines de roba pels representans de l'empresa San Gotardo. Aquesta facilitava a la comunitat totes les matèries primes (la roba tallada, fils, botons, cremelles, etc.) que necessitava cada peça de roba, i el grup de monges adscrit al taller les confeccionava seguint les directrius de l'empresa i de la responsable del taller.

Albarans d'enviament (1969-1991)

Les matèries primes de cada comanda arribaven al monestir amb el seu albarà, on hi constava la roba, les bobines de fils i la resta d'elements que formaven part de la peça de roba que s'havia de confeccionar. La responsable del taller, feia una còpia manuscrita d'aquest albarà per tenir constància del que s'havia rebut i el que es retornava, ja que elaborades les peces de roba, es tornaven a l'empresa juntament amb el material restant i el seu albarà.

Així, les còpies d'aquests albarans constitueixen el registre de tota l'activitat productiva generada per aquest taller durant els seus vint-i-dos anys de funcionament.

Gestió econòmica del taller (1969-1991)

Com la resta de tallers de la casa, l'activitat de gestió comptable del taller era duta a terme per la majordoma del monestir i comptabilitzada entre els llibres de comptes de la comunitat. Amb tot, es conserva de forma individualitzada i classificada anualment i per ordre cronològic, la facturació de les despeses de la compra de material a l'empresa San Gotardo per elaborar les peces de roba, i la facturació dels ingressos de la seva venda a la mateixa empresa un cop confeccionada.

Taller de maquetes (1970-1980)

L'inici el 1970 del taller de maquetes no hagués pogut ser una realitat abans del Concili Vaticà II, doncs suposà una activitat completament nova pel monestir, per la qual algunes monges s'hagueren de desplaçar fins a Madrid entre els anys 1965 i 1966 per aprendre a realitzar-la.

El taller, situat a una de les sales de la primera planta de l'abadia (la que posteriorment fou la sala del taller de restauració –vegeu annex 4, figura 5-) es trobava gestionat per la seva responsable, la germana Helena Puigdevall, amb la participació de les germanes Maria Agnès Estanyol, Maria Àngels Gener i Mercè Roig. La seva activitat consistia en atendre les comandes per part dels arquitectes, interpretar el plànols que aquests els hi oferien i dur a terme la maqueta segons l'acordat. Un cop elaborades, s'entregaven al client juntament amb els seus plànols.

Així, la producció documental del taller es reduïa a la gestió de les comandes i a la gestió de la comptabilitat del mateix. Res queda de les maquetes que la comunitat elaborà, més enllà d'algun petit element de mostuar.

Gestió de les comandes (1970-1980)

La monja responsable del taller, era l'encarregada de gestionar el bon funcionament d'aquest, de atendre les comandes per part dels arquitectes, estudiar el projecte i distribuir les tasques entre el grup de monges adscrites al taller. La seva producció documental es centrava sobretot en els documents relatius a la gestió de les comandes de maquetes.

Gestió econòmica del taller (1970-1980)

La resta de documentació generada pel taller provenia de la comptabilitat de la seva activitat, i era administrada per la monja majordoma. Com a la resta de tallers, aquesta documentació es reduïa a:

- la facturació dels ingressos per l'elaboració de maquetes (classificada anualment i per ordre cronològic);
- la facturació de les despeses de compra de material pel taller (classificada anualment i per ordre cronològic).

Copisteria (1971-1985)

Només un any més tard s'inicià una nova activitat laboral a Sant Daniel, la copisteria amb cicloestil sota la responsabilitat de la germana Maria Agnès Estanyol. L'espai de la copisteria es trobava a la sala actual de recreació, al primer pis de l'abadia, i compartia espai amb el taller del Banco Popular (vegeu annex 4, figura 5).

Un servei que rebia sobretot els encàrrecs de l'escola de formació accelerada per l'elaboració de manuals i dossiers educatius de diverses disciplines per preparar exàmens d'accés, oposicions, etc.

Gestió econòmica de la copisteria (1971-1985)

No s'ha conservat cap traça documental de la gestió de les comandes de la copisteria de mà de la germana Maria Agnès, tan sols ens ha perviscut fins avui part de la documentació generada per majordomia en l'administració dels seus comptes. Bàsicament, la facturació d'ingressos i despeses.

Taller Banco Popular (1980-1996)

El mateix any que el monestir tancava el taller de maquetes per falta de comandes degut al canvi que experimentà el sector professional, li sorgí l'oportunitat d'iniciar una nova activitat laboral: informatitzar part dels comptes del Banco Popular.

En el taller hi treballaren fins a cinc monges (les germanes Mercè Roig, Maria Àngels Gener, Maria Agnès Estanyol, Maria Rosa Parareda i Isabel Fernández), variant el nombre total segons les èpoques i el volum de feina. I es trobava al primer pis de l'abadia, ocupant la sala de recreació i l'habitació entre aquesta i el despatx de majordomia (vegeu annex 4, figura 5).

L'activitat consistia en passar a ordinador els comptes continguts en la documentació en paper que el Banco Popular facilitava a les monges. Fet el traspàs, la comunitat retornava la documentació en paper i el contingut informatitzat al banc. Conseqüentment, l'única documentació generada pel taller era documentació comptable.

Gestió econòmica del taller (1980-1996)

De l'activitat de gestió econòmica del taller, duta a terme per la majordoma del monestir al despatx de majordomia, es generava els llibres d'ingressos i despeses del taller.

Taller de restauració (1980-2007)

El mateix any 1980 s'inicià un nou taller de la mà de la germana Helena Puigdevall, qui realitzà estudis de restauració en diverses matèries a l'Escola Massana i el Museu d'Arqueologia de Catalunya, entre d'altres llocs. Juntament amb la germana Mercè Roig, formaven l'equip del taller de restauració del monestir, situat a la sala gran del costat de l'arxiu, a la primera planta de l'abadia, antic espai del taller de maquetes (vegeu annex 4, figura 5).

El taller s'inicià amb la restauració de diverses peces del Museu d'Art de Girona en el moment de la seva obertura al Palau Episcopal. I l'activitat cessà el 2007 per defunció de la germana Helena Puigdevall.

Gestió de comandes (1980-2007)

La monja responsable era l'encarregada de tota l'activitat pròpia del taller: atendre comandes, coordinar el taller, dur a terme la restauració de les peces juntament amb la germana Roig i coordinar-se amb la majordoma de la comunitat per la part comptable.

La seva producció documental es basava en la gestió de les comandes i en l'elaboració de les fitxes de clients i comandes.

Gestió econòmica del taller (1980-2007)

La resta de la documentació produïda pel taller era fruit de l'administració econòmica generada per l'activitat del propi taller, la qual era elaborada i administrada per la majordoma de la comunitat. Esta conformada per: els llibres diaris anuals, la facturació d'ingressos per cada restauració duta a terme i de despeses de compra de material (classificada anualment i per ordre cronològic).

Taller de pintura (1971-2005)

Dins la diversificació del treball al monestir, el 1971 s'obrí un nou taller de la mà de la germana Maria Assumpció Pifarré. Ella sola constituïa aquest taller dedicat a pintar i decorar jocs de roba de taula, davantals, quadres de tela, individuals, corbates, mocadors, llançols i fins i tot algun vestit de núvia sota comanda. La seva localització dins el recinte monàstic era al primer pis de l'abadia, a la sala avui destinada a dipòsit d'arxiu (vegeu annex 4, figura 5).

Gestió econòmica del taller (1971-2005)

La producció documental d'aquest petit taller es centrava en la gestió econòmica associada a la pròpia activitat: la facturació de les compres de material i les vendes de productes acabats.

Com en la resta de casos, aquesta activitat i la seva conseqüent producció documental era duta a terme per la majordoma des de majordomia.

Comunicació pública (1971-2005)

De la possible comunicació pública o publicitat d'aquesta activitat del monestir, només es conserva documentació relacionada amb algunes de les l'exposicions temporals que es feren de treballs pintats a Blanes, Barcelona i altres llocs.

Residència universitària (1998-2013)

El 1998, amb l'ajuda de les diverses administracions públiques de Catalunya, Sant Daniel rehabilità part del monestir (tota l'ala sud i el pis superior de l'ala oest –vegeu annex 4, figures 4, 5 i 6-) per adaptar-la com a residència universitària femenina.

La gestió de la residència era una tasca compartida per la comunitat, però especialment entre l'abadessa i la majordoma. De resultes de la crisi econòmica, el nombre d'universitàries residents (que havia arribat fins a vint-i-nou, al màxim de la seva ocupació) es reduí bruscament d'un any per l'altre, i el gener de 2014 la comunitat va decidir tancar la residència i destinar els seus espais a hostatgeria monàstica.

La Residència Universitària de Sant Daniel, com a empresa deslligada de la comunitat, era administrada de forma individualitzada i separada de la comunitat, no com tots els

tallers anteriorment analitzats. Ja que residència i comunitat no es regien pel mateix codi de dret ni es trobaven en les mateixes condicions tributàries.

No obstant, la seva gestió, paral·lela a la de la comunitat, generava una producció documental molt similar.

Documents constitutius (1998-1999)

Sota aquest epígraf s'agrupa tota la documentació produïda durant el projecte de construcció i consitutió de la residència universitària, des dels primers moments de plantejament del projecte el 1998 fins a l'inici de la seva activitat regular al curs 1999-2000.

Una documentació que engloba des del projecte d'obres de l'arquitecte i totes les modificacions posteriors, a les subvencions públiques rebudes per tirar endavant la rehabilitació, la llicència d'obres i la resta de documentació acreditativa de l'activitat, la memòria de l'excavació arqueològica de la zona oest, la gestió econòmica de tot el projecte, la comunicació pública del projecte i l'obertura del servei, etc. Documents produïts per tots els agents que intervengueren en l'execució de la residència universitària, però gestionats en la seva major part per l'abadessa del monestir.

Contractació d'obres i serveis (1998-2013)

Com la comunitat, la Residència també contractava persones i empreses per la prestació d'un servei o l'execució d'alguna necessitat.

Cada activitat de contractació produeix un expedient documental gestionat per majordomia, que segons el tipus d'activitat produirà més o menys documentació.

Gestió de la inspecció (1999-2013)

Com empresa la residència podia rebre visites d'inspecció, i per llei estava obligada a tenir a disposició dels inspectors el llibre de vista per la inspecció.

Gestió del personal (1998-2013)

La residència tenia el seu personal pròpi, separat del personal de comunitat, destinat a la cuina i a la neteja i manteniment dels espais de la residència. La gestió d'aquest personal per part de majordomia es regia pel dret laboral privat i generava:

- Expedients de personal amb: el contracte, les nòmines, la gestió d'altres i baixes a la Seguretat Social...
- Assegurança mèdica: gestió de l'assegurança mèdica dels treballadors de la Residència, revisió mèdiques, etc.

Gestió econòmica de la residència (1998-2013)

El volum documental més important produït per la residència és fruit de la gestió econòmica de la seva activitat de mans de la majordoma del monestir al despatx de majordomia.

Cal tenir present, que la major part de la documentació de contractació d'obra i servei i d'adquisició i adequació de béns mobles de la Residència, activitats dutes a terme per la majordoma del monestir sota la direcció de l'abadessa, no generen expedients propis. Com que en la majoria dels casos la seva producció documental es redueix a la factura de compra o d'execució d'un servei, la seva administració es fa des de gestió econòmica.

La producció documental de tota l'activitat econòmica de la residència genera:

- Llibres diari
- Llibres major
- Llibres d'ingressos anuals
- Llibres de despeses anuals
- Facturació d'ingressos
- Facturació de despesa
- Gestió bancària dels comptes de la residència

Gestió de les obligacions fiscals (1998-2013)

Aquesta subfunció de la residència reuneix totes les activitats de gestió de les obligacions fiscals a què la Residència universitària de Sant Daniel estava subjecte: l'impost sobre la renda de les persones físiques (IRPF) i l'impost sobre el valor afegit (IVA).

Comunicació pública (1998-2013)

L'activitat de gestió de la comunicació pública de la residència de Sant Daniel es centra en els actes comunicatius dels serveis de la Residència (tríptic, fulletons, web...) i dels

seus impactes en els diversos mitjans de comunicació (televisió, premsa escrita, internet...).

Gestió de les residents (1998-2013)

Finalment, de la gestió de les universitàries residents, la majordoma de la comunitat produïa un fitxer de residents per l'administració comptable de la residència; similar al sistema observat en tota la comptabilitat de la casa i dels tallers.

ACOLLIDA I PROJECCIÓ PASTORAL

La darrera funció específica o d'explotació de Sant Daniel de Girona com a monestir benedictí, és l'acollida, que també s'emmarca en la funció de projecció pastoral.

Sant Benet diu que «tots els forasters que es presenten han de ser acollits com el Crist, ja que ell un dia dirà: "Era foraster i em vau acollir". I que es tributi a tothom l'honor convenient, "sobretot als germans en la fe" i als pelegrins».¹⁰⁴⁰ I tot seguit regula la forma d'aquesta acollida, l'espai on ha de tenir lloc, com s'ha de dur a terme i la persona encarregada de la mateixa.

Però l'acollida de què parla la Regla, pròpia d'un monestir masculí dels segle VI-VII, no podia ser duta a terme d'aquesta forma per les comunitats femenines a partir del segle XIII i fins a mitjans del XX, ja que la clausura que els hi havia estat imposada, les obligava a no poder mantenir contacte amb l'exterior i menys amb persones desconegudes. Òbviament, tampoc es pot parlar de projecció pastoral de la comunitat abans del Concili Vaticà II.

Així doncs, l'acollida benedictina es troba condicionada pel context social del moment, especialment en els monestirs femenins. En alguns aspectes, es podria veure en l'activitat de donar pietances als pobres de la pietera de Sant Daniel d'època medieval i moderna, una forma d'acollida als que s'acostaven al monestir. Però, pròpiament, no és fins a mitjans del segle XX, que els monestirs de benedictines presenten una acollida pròpia del seu carisme a través de l'hostatgeria monàstica.

---

¹⁰⁴⁰ Regla de sant Benet, p. 122, capítol LIII. Com s'ha d'acollir els forasters.

Hostatgeria (2014, vigent)

Amb el Concili Vaticà II i el retorn a la clausura constitucional, l'obertura progressiva que experimentaren les comunitats femenines benedictines a Catalunya s'observa també amb l'inici dels serveis d'hostatgeria en cadascun d'ells. Sant Daniel no en fou una excepció. Les pròpies Declaracions a la Regla de sant Benet, diuen:

El monestir, seguint la tradició reconeguda i encoratjada pel Concili, disposarà d'una hostatgeria adequada i suficient per tal que els hostres puguin ésser "acollits com el Crist".¹⁰⁴¹

Després del concili, la comunitat de Sant Daniel obrí l'hostatgeria monàstica en el cos nord del recinte, al costat esquerra de l'església (on anteriorment hi havia estat el capítol i el parlador de Sant Benet –vegeu annex 4, figura 5-) i els antics parladors de la façana nord del monestir (vegeu annex 4, figures 1, 2 i 5). Es tractava però d'un servei d'acollida informal. No fou fins el 1974, sota la gestió de l'hostatgera Mercè Roig, que s'habilità la casa del capellà, davant la cantonada nord-est del recinte monàstic, com a hostatgeria del monestir, preparada per acollir dinou persones.

Quan la comunitat obrí la residència universitària no podia mantenir els dos serveis, i el 1998 va tancar l'hostatgeria. Però quan el 2014 el nombre d'estudiants universitàries descendí de cop, la comunitat es replantejà obrir l'hostatgeria de nou, però no en l'espai de l'hostatgeria vella, sinó en les estances sud i oest de la residència (vegeu annex 4, figures 4-6). Així, després d'una parada de quinze anys, el servei d'acollida a través de l'hostatgeria es reobrí de nou.

L'activitat de l'hostatgeria no només suposa rebre als hostes i oferir-los un lloc on dormir i menjar, on descansar, estudiar, meditar, reunir-se... sinó també un espai de conversa, de pregària, de participar de la vida monàstica de la comunitat assistint a l'ofici diví.

L'hostatgeria es trobava al càrrec de la monja hostatgera Mercè Roig, si bé hi participava tota la comunitat. En la seva segona etapa, es troba sota la direcció de l'abadessa amb la gestió de personal tècnic extern i l'ajut de la majordoma.

---

¹⁰⁴¹ FEDERACIÓ CATALANA DE MONGES BENEDICTINES, *Declaracions*, p. 34, art. 98.

Entre la primera etapa de l'hostatgeria i la segona, hi ha una gran diferència en la seva gestió. Mentre que l'hostatgeria vella tenia un funcionament esporàdic i a nivell de producció i gestió documental l'activitat es barrejava amb la de la comunitat (conseqüentment no es conserva separatament la documentació d'aquest període), la nova hostatgeria prengué l'herència organitzativa de la residència universitària. Aquest fet suposa que en la segona etapa, l'hostatgeria és administrada com una empresa diferenciada de la comunitat, i conseqüentment té una regulació i unes obligacions jurídiques diferents. Un fet que es pot observar clarament en la producció documental. Una producció que té lloc entre el despatx de l'hostatgeria (a la planta baixa de l'ala sud, al costat del menjador –vegeu annex 4, figura 4-) i el despatx de majordomia de la comunitat.

Contractació d'obres i serveis de l'hostatgeria (2014, vigent)

Com activitat heretada de la residència universitària, la nova hostatgeria de Sant Daniel contracta persones i empreses per obres o per la prestació d'un servei de forma diferenciada que la resta de la comunitat.

Cada activitat de contractació produeix un expedient documental gestionat per majordomia.

Gestió del personal de l'hostatgeria (2014, vigent)

De la mateixa forma que la residència tenia el seu personal propi, la nova hostatgeria també. La seva gestió des de majordomia es regia pel dret laboral privat i genera la següent producció documental:

- Expedients de personal
- Assegurança mèdica

Gestió econòmica de l'hostatgeria (2014, vigent)

L'activitat de gestió econòmica de l'hostatgeria és compartida entre la majordomia del monestir (responsable de la facturació i la gestió bancària), el personal tècnic de l'hostatgeria i l'assessoria contractada per aquest servei. La producció documental associada és:

- Llibres diari
- Llibres de sumes i saldos

- Llibres de béns i inversió
- Actius i passius
- Pèrdues i guanys
- Llibres de factures emeses
- Llibres de factures rebudes
- Facturació d'ingressos
- Facturació de despesa
- Gestió bancària de compte de l'hostatgeria

Gestió de les obligacions fiscals (2014, vigent)

Aquesta subfunció de l'hostatgeria reuneix totes les activitats de gestió de les obligacions fiscals a què està subjecte: impost de societats, impost sobre la renda de les persones físiques (IRPF) i l'impost sobre el valor afegit (IVA).

Comunicació pública (2014, vigent)

Gestionar la comunicació pública de l'hostatgeria recau en el personal tècnic d'aquesta. L'activitat se centre en l'elaboració i difusió de diferents actes comunicatius (tríptic, fulletons...) i dels seus impactes en els diversos mitjans de comunicació (televisió, premsa escrita, internet...).

Gestió dels hostes (2014, vigent)

L'activitat relacionada amb l'acollida i gestió dels hostes és responsabilitat de la monja hostatgera, si bé en la segona etapa es disposa de personal tècnic extern al càrrec.

Engloba totes les tasques vinculades a la funció pròpia del servei, l'acollida. Això és: gestió de les reserves, comunicació amb els hostes, registre dels hostes, atenció dels mitjans de comunicació i similars.

Tasques que en la primera etapa duia a terme la monja hostatgera, i que en la segona són vehiculades a través del personal tècnic. La producció documental d'aquesta activitat és escassa i la major part és producte de la comunicació amb els hostes i la gestió de les reserves.

Gestió dels espais (2015, vigent)

La nova hostatgeria de Sant Daniel ofereix la possibilitat de llogar sales i diferents espais del monestir per reunions i cursos. De la gestió d'aquesta activitat a mans del

personal tècnic de l'hostatgeria, es genera producció documental relativa a les reserves i cessions d'espais: sol·licitud, condicions d'ús, material de l'activitat que s'hi durà a terme, etc.

Activitats de l'hostatgeria (2015, vigent)

Finalment, l'hostatgeria en la seva segona etapa de funcionament també ofereix activitats programades, com ara la visites guiades al monestir, caps de setmana contemplatius i similars.

Cada activitat programada genera un expedient amb: reserves i inscripcions, materials de l'activitat, gestió de les inscripcions, materials publicitaris, impactes comunicatius, etc.

Projecció pastoral (c. 1980, vigent)

També fruit del Concili Vaticà II i la seva aposta per l'apostolat, les benedictines assumiren una activitat de projecció apostòlica que no havien desenvolupat fins aleshores. En inici assumida a través de les hostatgeries, però no únicament, ja que les Declaracions de la Relga diuen que «aquesta hospitalitat tradicional [l'acollida benedictina a través de l'hostatgeria] no pretén, tanmateix, d'excloure altres formes d'apostolat que siguin compatibles amb la vida monàstica».¹⁰⁴² I afegeix:

Reconeixent i estimant el valor eclesial d'una comunitat monàstica, el monestir s'esforçarà a viure i a manifestar la seva vital inserció en l'Església local col·laborant, de la manera que li és pròpia, en les tasques pastorals que li siguin proposades.¹⁰⁴³

Una col·laboració i una inserció que es pot vehicular de diverses formes. A través de cursos, de conferències, de participació en actes públics, d'entrevistes, de publicacions, de cessió d'espais per organització d'actes, etc.

Comunicació pública (c. 1990, vigent)

Projecció pastoral de la comunitat a través d'actes comunicatius, ja sigui a través dels perfils del monestir a les xarxes socials (facebook i twitter) o al seu lloc web, com de

---

¹⁰⁴² *Ibidem*, p. 34, art. 98.

¹⁰⁴³ *Ibidem*, p. 34, art. 99.

notícies, reportatges i entrevistes en els mitjans de comunicació (premsa escrita i electrònica, ràdio, televisió, revistes...).

L'activitat de comunicació pública és duta a terme per l'abadessa i els membres de la comunitat, si bé la gestió de les xarxes socials i el web es dur a terme des del personal tècnic extern de l'hostatgeria.

Cal tenir en compte que és comunicació pública no vinculada amb cap altra activitat (tallers, hostatgeria, projectes determinats...), ja que en tal cas la producció documental formarà part de l'expedient de l'activitat en qüestió.

Actes i activitats (c. 1980, vigent)

En el marc de la projecció pastoral de la comunitat de Sant Daniel, s'inclou tot tipus d'actes i activitats, ja siguin programades per la comunitat o en col·laboració amb ella al monestir, com fora d'ell, a través de la participació de l'abadessa o la comunitat en actes i activitats externes.

Aquests actes o activitats poden ser: pregons, conferències, xerrades, premis, projeccions de documentals, cursos formatius, exposicions, concerts, trobades, festivals, reunions científiques, congressos i jornades, etc.

Cada activitat o acte genera un expedient amb documents molt diversos (reserves i inscripcions, materials de l'activitat, literatura promocional, ressò als mitjans de comunicació, etc.) segons el tipus d'activitat duta a terme. Una documentació produïda i gestionada habitualment per l'abadessa del monestir al seu despatx abacial.

COL·LECCIÓ DE PERGAMINS (938-1682)

Finalment, trobem a l'arxiu de Sant Daniel de Girona dues col·leccions, de perfils ben diferents entre elles, que també formen part del fons monàstic de Sant Daniel. Són la col·lecció de pergamins (que hem mencionat en diferents ocasions en l'anàlisi precedent de les funcions, subfuncions i activitats) i la col·lecció de goigs de Sant Daniel.

La col·lecció de pergamins del fons del monestir de Sant Daniel de Girona fou formada a la segona meitat del segle xx com a conseqüència de l'actuació arxivística de la

germana Rosalia Samsó. De resultes d'aquesta actuació, la documentació d'època medieval conservada en suport pergamí fou destriada de la resta de documentació del fons i ordenada per l'ordre cronològic de la data de l'acte que contenien. Una intervenció que suposà la pèrdua de l'ordre originari dels documents en suport pergamí de tot el fons.

Com que avui dia no és possible reconstruir l'ordre originari de la totalitat d'aquesta documentació, s'ha decidit mantenir l'actuació de l'arxivera Samsó, però identificant l'agrupació resultant com una col·lecció. Doncs, els documents foren agrupats, classificats i ordenats seguint el criteri de selecció pel tipus de suport, és a dir, per trobar-se escrits sobre un mateix suport, la pell d'animal, el pergamí. Però en aquesta agrupació s'hi troben documents de funcions i activitats molt diferents, com: cartes de professió, actes d'elecció d'abadesses, capbreus, actes de reconeixement de persona pròpia, àpoques, privilegis reials, contractes de procura, normativa papal, etc. Però també de fons documentals diferents, generats per diversos productors, com tota la documentació produïda pels tres priorats annexionats a Sant Daniel els segles xv i xvi.

COL·LECCIÓ DE GOIGS (1820, vigent)

La darrera col·lecció del fons de Sant Daniel, la col·lecció de goigs, és l'única que des dels seus inicis té vocació de col·lecció. Amb més de dos mil goigs, fou començada per la germana Maria Antònia Castanyer i s'incrementà amb la donació de la col·lecció particular del seu pare, i l'any 2000 amb la de Neus Iborra Guillemot, tieta de la germana Mercè Roig.

Considerem que forma part del fons del monestir perquè fou iniciada, gestionada, classificada i conservada per un membre de la comunitat al llarg de la seva vida dins el monestir de Sant Daniel. De tal forma, que també documenta una activitat duta a terme per la comunitat dins el monestir.

Amb la mort de la germana Maria Antònia, la col·lecció ha cessat el seu increment, tan sols modificat per donacions esporàdiques de goigs individuals.

3.2.3. El quadre de classificació del fons del monestir de Sant Daniel de Girona

Analitzada tota la documentació del fons del monestir de Sant Daniel de Girona, identificades les funcions del productor, les activitats generades per cada funció i les sèries documentals produïdes en el marc d'aquesta organització, tan sols resta establir el quadre de classificació del fons. Un quadre que, després d'aquest anàlisi, ha de ser forçosament funcional.

Seguint la concepció de Michel Roberge, el quadre de classificació del fons del monestir de Sant Daniel ha de reflectir l'estructura jeràrquica i lògica de les funcions i activitats de la comunitat. Ha d'organitzar intel·lectualment i de forma gràfica tota la informació del fons, de tal forma que situant els documents segons la seva relació amb la resta s'observi el document en el seu context de producció.¹⁰⁴⁴ Tan sols així, s'obtindrà un eina útil pel tractament arxivístic complet de la documentació passada, present i futura d'aquest monestir.

Però com molt bé diu Cruz Mundet, «el cuadro de clasificación no debe ser elaborado apriorísticamente, sobre una base especulativa, sino a posteriori. Partiendo del conocimiento previo sobre la historia, la organización y los procedimientos de la entidad, esto es del contexto que le permita analizar el conjunto de documentos como un todo», per després identificar i establir les sèries i les agrupacions documentals.¹⁰⁴⁵ I de fet això és el que s'ha fet en els capítols precedents, analitzar la història del productor i l'evolució històrica de la funció arxiu d'aquest, per un cop analitzada i identificada la documentació entendre l'organització del seu productor i els processos productius de la mateixa documentació, amb l'objectiu final de plasmar tota aquesta informació contextual, intangible, en el quadre de classificació del fons.

Per elaborar un quadre de classificació, segons Teodor Shellengerg, és necessari conèixer:

- La història de l'arxiu i de la institució productora del fons. Això comporta conèixer la seva legislació, les normes de funcionament intern i el context administratiu.
- L'estructura administrativa i les funcions que dur a terme segons les competències atribuïdes.

---

¹⁰⁴⁴ ROBERGE, «Le système de classification», p. 14.

¹⁰⁴⁵ CRUZ MUNDET, p. 243.

- L'anàlisi de la documentació produïda en el passat i en el present, si és un fons obert. Identificar les sèries i tipologies documentals.¹⁰⁴⁶

En el primer cas, la història de l'arxiu i la institució productora s'ha abordat en el primer apartat del present treball, tant en el capítol «2.1. El productor: el monestir de Sant Daniel de Girona», com el «2.2. Anàlisi de la funció arxiu a Sant Daniel de Girona». Així mateix, també s'ha analitzat la legislació pròpia al capítol «3.2.1. El marc legislatiu: de la Regla de sant Benet a les Constitucions Federals». Mentre que els punts dos i tres s'han exposat en el capítol precedent, «3.2.2. Funcions, activitats, producció documental i càrrecs dins el claustre».

També és necessari tenir en compte a l'hora d'elaborar un quadre de classificació els següents aspectes, tal i com ho formulen Lluís Cermeno, Maria Carme Coll, Carme Martínez i Xavier Tarraubella:

- Un quadre de classificació ha de ser capaç d'aplegar tota la documentació independentment de la data de generació i el seu suport.
- La construcció d'un quadre de classificació ha d'estar precedida per la identificació de les sèries, l'estudi de la història i l'estructura de la institució.
- La recuperació de la informació referent a l'ordenament jurídic: lleis i normes, tant internes com externes.
- La recuperació dels documents relatius a manuals de procediment administratiu i les normes d'organització interna (circulars, directrius, etc.), memòries administratives, inventaris, etc.
- La selecció dels nivells jeràrquics necessaris atenent a les necessitats d'organització del fons.
- Tota agrupació documental ha de tenir una entrada concreta i única en el quadre de classificació.¹⁰⁴⁷

Hi ha dos grans tipus de quadres de classificació: els orgànics i els funcionals. Malgrat que també es poden combinar ambdós.

La classificació orgànica, com indica el seu nom, reproduïx en el fons les divisions de les estructures administratives o orgàniques del productor. Però com alertà Ramon Alberch, la mutabilitat d'aquestes estructures en entitats amb fons oberts fa que

---

¹⁰⁴⁶ CERMENO; COLL; MARTÍNEZ; TARRAUBELLA, p. 140.

¹⁰⁴⁷ *Ibidem*, p. 140.

aquesta fórmula no sigui l'adequada per aquest tipus de fons, reservant-se a fons tancats o de curta durada.¹⁰⁴⁸

La classificació funcional per la seva banda, «es fonamenta en l'estudi de les competències, les funcions i les activitats, entre d'altres, d'una institució o administració».¹⁰⁴⁹ I es troben especialment indicats per fons oberts, ja que l'estructura jeràrquica del quadre no pateix quan les estructures administratives del productor canvien.

Pedro Rubio afirma també que si l'arxiver es troba amb un sistema de classificació i ordenació del fons que aquest no es rebutjable en sí mateix, el més aconsellable és mantenir-lo, sempre i quan permeti una recuperació àgil. És a dir, que encara que aquest no sigui l'adequat, si és útil no cal canviar-lo.¹⁰⁵⁰

En el cas del fons del monestir de Sant Daniel la nostra proposta ha estat tot el contari. Doncs encara que el sistema desenvolupat per l'arxivera Rosalia Samsó permetia recuperar tota la documentació i fins i tot informació del fons a través dels múltiples fitxers, no respectava l'ordre originari i en conseqüència suposava una pèrdua d'informació molt remarcable, només pal·liable a través d'una nova organització que cerqués recuperar l'ordre originari del fons.

Així doncs, el quadre de classificació que presentem a continuació és el resultat de l'anàlisi de tota la documentació del fons del monestir de Sant Daniel de Girona. En ell s'hi representa de forma jeràrquica la producció documental conservada d'aquesta institució tot identificant les activitats i funcions del productor que l'han generada.

Els grans grups de sèries equivalen a les principals funcions del productor, que podríem trobar en qualsevol altra entitat similar, és a dir, en qualsevol altre monestir benedictí, tant femení com masculí: acció de govern, comunicació i relacions institucionals, gestió de la comunitat, administració general, gestió econòmica, gestió patrimonial, culte, treball i acollida i projecció pastoral. Al seu torn, aquestes funcions principals es subdivideixen en funcions menors, com ara: gestió de la documentació, gestió de béns mobles i immobles, gestió dels aniversaris o el taller d'ornaments litúrgics, per citar-ne

---

¹⁰⁴⁸ ALBERCH I FUGUERAS, p. 112.

¹⁰⁴⁹ CERMENO; COLL; MARTÍNEZ; TARRAUBELLA, p. 142.

¹⁰⁵⁰ RUBIO MERINO, *Archivística eclesiàstica*, p. 25.

alguns exemples. Sota seu es conformen les diferents sèries documentals, equivalent a activitats concretes desenvolupades en el marc d'una funció, ja que són pròpiament les activitats les productores de la documentació. En són exemple les sèries: instruments de descripció, alienació de béns mobles i immobles, llibres d'aniversaris o gestió de les comandes.

A l'hora de presentar el quadre de classificació, s'ha optat per no emprar els camps de descripció de la Norma Arxivística de Catalunya a nivell de fons, ja que suposaria fer un quadre molt descriptiu i reiterar moltes de les informacions que s'han donat en els capítols precedents. Sinó que s'ha decidit presentar el quadre de classificació com l'eina central del sistema de gestió documental del fons obert del monestir de Sant Daniel que és. Incorporant-hi per aquest motiu el calendari avaluació, transferències i accés documental. I tancant així tots els processos que conformen l'aplicació del mètode arxivístic en un fons obert com el del monestir de Sant Daniel de Girona.

QUADRE DE CLASSIFICACIÓ DEL FONS DEL MONESTIR DE SANT DANIEL DE GIRONA

IDENTIFICACIÓ SÈRIES							CALENDARI AVALUACIÓ, TRANSFERÈNCIA I ACCÉS			
Codi	Nom	Nivell	Hereta de	Signatura antiga	Activa	Essencial	Disposició	Termini	Termini transferència	Accés
A100	ACCIÓ DE GOVERN	Grup de sèries								
A101	Eleccions abacials	Sèrie	A100	Paper. Vida comunitària, Elecció abadesses	Sí	Sí	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'abadiat	Restringit, últims 100 anys
A102	Benediccions abacials	Sèrie	A100	Paper. Vida comunitària, Elecció abadesses	No	Sí	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'abadiat	Lliure
A103	Capítol conventual	Sèrie	A100	—	Sí	Sí	Conservació	Permanent	Al cloure el llibre	Restringit, últims 100 anys
A104	Consell de deganes	Sèrie	A100	—	No	No	Conservació	Permanent	Al cloure el llibre	Restringit, últims 100 anys
A105	Consell de comunitat	Sèrie	A100	—	Sí	No	Conservació	Permanent	Al cloure el llibre	Restringit, últims 100 anys
A106	Govern de l'abadessa	Sèrie	A100	—	Sí	Sí	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'abadiat	Restringit, últims 100 anys
A107	Capítols de l'abadessa	Sèrie	A100	—	Sí	Sí	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'abadiat	Restringit, últims 100 anys
B100	COMUNICACIÓ I RELACIONS INSTITUCIONALS	Grup de sèries								
B101	Correspondència general	Sèrie	B100	Paper. Correspondència; Paper. Comunicacions de caràcter oficial; Paper. Congregació Claustral Tarraconense, 1. Correspondència abats presidents; Paper. Congregació Claustral Tarraconense, 1. 2. Comunicacions reials i oficials	Sí	Sí	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'abadiat	Restringit, últims 100 anys
B102	Comunicació corporativa	Sèrie	B100	—	Sí	No	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'abadiat	Lliure
B103	Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana	Grup de sèries	B100	—	No					
B104	Visites de la Religió	Sèrie	B103	Paper. Congregació Claustral Tarraconense, 1. Correspondència abats presidents	No	Sí	Conservació	Permanent	—	Lliure

Codi	Nom	Nivell	Hereta de	Signatura antiga	Activa	Essencial	Disposició	Termini	Termini transferència	Accés
B105	Capítols Generals	Sèrie	B103	Paper. Congregació Claustral Tarraconense, 1. Correspondència abats presidents	No	Sí	Conservació	Permanent	—	Lliure
B106	Federació Catalana de Monges Benedictines	Grup de sèries	B100	—	Sí					
B107	Assemblea Federal	Sèrie	B106	—	Sí	No	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'abadiat	Restringit, últims 100 anys
B108	Consell Federal	Sèrie	B106	—	Sí	No	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'abadiat	Restringit, últims 100 anys
B109	Trobades Federals	Sèrie	B106	Paper. Federació Catalana	Sí	No	Conservació	Permanent	1 any	Lliure
B110	Consell d'Arxius del SAF	Sèrie	B106	—	Sí	No	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'abadiat	Restringit
B111	Unió de Religiosos de Catalunya (URC)	Grup de sèries	B100	—	Sí					
B112	Trobades de superiores majors	Sèrie	B111	—	Sí	No	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'abadiat	Restringit
C100	GESTIÓ DE LA COMUNITAT	Grup de sèries								
C101	Expedients de monges	Sèrie	C100	Paper. Vida comunitària, Documents monges	Sí	Sí	Conservació	Permanent	A la defunció de la monja	Restringit, últims 100 anys
C102	Cartes de professió	Sèrie	C100	Cartes de professió	Sí	Sí	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'ús	Lliure
C103	Noviciat	Sèrie	C100	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
C104	Formació comunitària	Sèrie	C100	—	Sí	No	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'ús	Restringit
C105	Activitats lúdiques	Sèrie	C100	—	Sí	No	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'ús	Restringit
C106	Col·lecció fotogràfica	Col·lecció	C100	Col·lecció fotogràfica	Sí	No	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'ús	Restringit
C107	Cròniques	Sèrie	C100	Cròniques	Sí	Sí	Conservació	Permanent	1 any	Restringit
C108	Producció literària	Sèrie	C100	Producció literària	Sí	No	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'ús	Restringit
C109	Cementiri i defuncions	Sèrie	C100	Cementiri i defuncions	Sí	Sí	Conservació	Permanent	Al cloure el llibre	Restringit
D100	ADMINISTRACIÓ GENERAL	Grup de sèries								
D101	Normativa comunitària	Grup de sèries	D100	—	Sí					
D102	Privilegis, butlles i gràcies apostòliques	Sèrie	D101	Paper. Comunicacions de caràcter oficial	Sí	Sí	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'ús	Lliure
D103	Textos normatius	Sèrie	D101	Paper. Culte; Paper. Congregació Claustral Tarraconense, 1. 2. Comunicacions reials i oficials	Sí	Sí	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'ús	Lliure
D104	Costumaris	Sèrie	D101	Paper. Culte, Rituals	Sí	Sí	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'ús	Lliure

Codi	Nom	Nivell	Hereta de	Signatura antiga	Activa	Essencial	Disposició	Termini	Termini transferència	Accés
D105	Gestió de la clausura	Sèrie	D100	Paper. Clausura; Paper. Congregació Claustral Tarraconense, 3.1. Monestirs de monges	Sí	Sí	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'ús	Lliure
D106	Activitat jurídica	Grup de sèries	D100	—	Sí					
D107	Causas, plets i judicis	Sèrie	D106	—	Sí	Sí	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
D108	Textos jurídics	Sèrie	D106	Paper. Congregació Claustral Tarraconense, 3. Monestirs de monjos	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
D109	Registres oficials	Sèrie	D106	—	Sí	Sí	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'ús	Restringit
D110	Contractació d'obres i serveis	Sèrie	D100	Paper. Administració, 1. Procuradors	Sí	Sí	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
D111	Pòlisses d'assegurances	Sèrie	D100	—	Sí	Sí	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
D112	Expedients de personal	Sèrie	D100	Paper. Administració, 1. Procuradors; Paper. Comunicacions de caràcter oficial, Catedral i Sant Feliu de Girona	Sí	Sí	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit, últims 100 anys
D113	Seguretat Social i mutualitats	Sèrie	D100	—	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
D114	Gestió de la documentació	Grup de sèries	D100	—	Sí					
D115	Ingrés i transferències	Sèrie	D114	—	Sí	Sí	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
D116	Instruments de descripció	Sèrie	D114	Volums. Capbreus i llevadors (Lligalls); Volums. Capbreus i llevadors (enquadernats); Paper. Administració, 1. Procuradors	Sí	Sí	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'ús	Lliure
D117	Préstec de documents	Sèrie	D114	—	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
D118	Reproducció i divulgació de documents	Sèrie	D114	—	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
D119	Conservació i restauració de documents	Sèrie	D114	—	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Lliure
D120	Gestió d'usuaris	Sèrie	D114	—	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
D121	Gestió de la biblioteca	Grup de sèries	D100	—	Sí					
D122	Ingrés de llibres	Sèrie	D121	—	Sí	Sí	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
D123	Catàlegs	Sèrie	D121	—	Sí	Sí	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'ús	Lliure
D124	Préstec de llibres	Sèrie	D121	—	Sí	No	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'ús	Lliure
D125	Col·lecció «biblioteca antiga»	Col·lecció	D121	Paper. Comunicacions de caràcter oficial, Diversos	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure

Codi	Nom	Nivell	Hereta de	Signatura antiga	Activa	Essencial	Disposició	Termini	Termini transferència	Accés
E100	GESTIÓ ECONÒMICA	Grup de sèries								
E101	Gestió comptable	Grup de sèries	E100	—	Sí					
E102	Llibres d'ingressos i despeses	Sèrie	E101	—	No	Sí	Conservació	Permanent	—	Lliure
E103	Llibre diari	Sèrie	E101	—	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit, últims 100 anys
E104	Llibre major	Sèrie	E101	—	Sí	Sí	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit, últims 100 anys
E105	Llibres auxiliars	Sèrie	E101	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
E106	Facturació	Grup de sèries	E100	Paper. Administració, 1.1. Comptes procuradors i 2. Rebuts, notes, etc; Facturació	Sí	No	Conservació	Permanent		Restringit, últims 100 anys
E107	Facturació d'ingressos	Sèrie	E106	—	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
E108	Facturació de despeses	Sèrie	E106	—	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
E109	Fitxes de gestió econòmica	Sèrie	E100	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
E110	Resum econòmic anual	Sèrie	E100	—	Sí	Sí	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
E111	Gestió bancària	Sèrie	E100	—	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
E112	Tresoreria	Grup de sèries	E100	—	Sí					
E113	Llibres de dipòsits	Sèrie	E112	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
E114	Llibre de caixa	Sèrie	E112	—	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
E115	Ajuts i subvencions	Sèrie	E100	—	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
E116	Gestió dels impostos	Grup de sèries	E100	—	Sí					
E117	Impostos i contribucions eclesiàstics	Sèrie	E116	Paper. Administració, 4. Impostos i contribucions; Paper. Comunicacions de caràcter oficial	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit, últims 100 anys
E118	Impostos i contribucions civils	Sèrie	E116	Volums. Capbreus i llevadors (Lligalls)	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit, últims 100 anys
E119	Gestió dels censals	Grup de sèries	E100	Paper. Censals	No					
E120	Expedients de censals	Sèrie	E119	Paper. Censals, 1.1. Creació, cessió, venda, etc.; Paper. Censals, 1.3. Correspondència	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
E121	Llevadors de censals	Sèrie	E119	Volums. Capbreus i llevadors (Lligalls); Volums. Capbreus i llevadors (enquadernats); Paper. Censals, 1.4. Diversos	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure

Codi	Nom	Nivell	Hereta de	Signatura antiga	Activa	Essencial	Disposició	Termini	Termini transferència	Accés
E122	Deutes de censals	Sèrie	E119	Paper. Censals, 1.2. Causes	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
F100	GESTIÓ PATRIMONIAL	Grup de sèries								
F101	Gestió patrimonial per pobles	Sèrie	F100	Paper. Pobles (1 a 57); Volums. Capbreus i llevadors (Lligalls); Volums. Capbreus i llevadors (enquadernats)	No	Sí	Conservació	Permanent	—	Lliure
F102	Capbreus generals	Sèrie	F100	Volums. Capbreus i llevadors (Lligalls); Volums. Capbreus i llevadors (enquadernats)	No	Sí	Conservació	Permanent	—	Lliure
F103	Llevadors generals	Sèrie	F100	Volums. Capbreus i llevadors (Lligalls); Volums. Capbreus i llevadors (enquadernats)	No	Sí	Conservació	Permanent	—	Lliure
F104	Llevadors de lluïsmes	Sèrie	F100	Volums. Capbreus i llevadors (enquadernats)	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
F105	Gestió de béns mobles i immobles	Grup de sèries	F100	Paper. Administració, 3. Edifici	Sí					
F106	Escriptures de propietats	Sèrie	F105	—	Sí	Sí	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'ús	Restringit
F107	Inventaris de béns	Sèrie	F105	—	Sí	No	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'ús	Restringit
F108	Adquisició de béns mobles i immobles	Sèrie	F105	—	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
F109	Construcció i adequació	Sèrie	F105	—	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
F110	Arrendaments de béns immobles	Sèrie	F105	—	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
F111	Alienació de béns mobles i immobles	Sèrie	F105	Paper. Administració, 5. Desamortització	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
G100	CULTE	Grup de sèries								
G101	Llibres i textos litúrgics	Sèrie	G100	—	Sí	No	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'ús	Lliure
G102	Cerimonials i rituals	Sèrie	G100	Paper. Culte, Rituals; Paper. Comunicacions de caràcter oficial	Sí	Sí	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'ús	Lliure
G103	Horaris	Sèrie	G100	Paper. Culte, Rituals	Sí	No	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'ús	Lliure
G104	Doma	Grup de sèries	G100	Paper. Doma	No					
G105	Col·leccions a la Doma	Sèrie	G104	Paper. Doma, 3. Documentació diversa	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
G106	Gestió patrimonial de la Doma	Sèrie	G104	Paper. Doma, 1. Capbreus	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
G107	Gestió dels censals de la Doma	Sèrie	G104	Paper. Doma, 2. Censals	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure

Codi	Nom	Nivell	Hereta de	Signatura antiga	Activa	Essencial	Disposició	Termini	Termini transferència	Accés
G108	Beneficis	Grup de sèries	G100	Paper. Beneficis	No					
G109	Benefici de Santa Margarida	Sèrie	G108	Paper, BSM; Volums. Capbreus i llevadors (enquadernats)	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
G110	Benefici de la Verge Maria	Sèrie	G108	Paper, BCP; Volums. Capbreus i llevadors (enquadernats)	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
G111	Benefici de l'orgue	Sèrie	G108	Paper, Benefici de l'orgue	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
G112	Beneficis aliens	Sèrie	G108	Paper, Altres esglésies	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
G113	Causes pies	Grup de sèries	G100	Paper. Causes Pies	No					
G114	Causa pia de Catarina Xammar	Sèrie	G113	CPX. Causa Pia de Caterina Xammar	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
G115	Causa pia d'Alemanda Xammar	Sèrie	G113	CPX. Causa Pia d'Alamanda Xammar	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
G116	Causa pia per donzelles maridar	Sèrie	G113	CPBC. Causa Pia de Bernat Castells; Volums. Capbreus i llevadors (enquadernats)	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
G117	Causa pia de Jeroni Sitjar i Boix	Sèrie	G113	CPFLL. Causa Pia Narcís Font i Llobregat; CPSB. Causa Pia de Jeroni Sitjar i Boix	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
G118	Aniversaris	Grup de sèries	G100	—	No					
G119	Fundació d'aniversaris	Sèrie	G118	Paper. Aniveraris, 1. Fundacions	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
G120	Llibres d'aniversaris	Sèrie	G118	Volums. Capbreus i llevadors (enquadernats)	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
G121	Llevadors d'aniversaris	Sèrie	G118	Volums. Capbreus i llevadors (enquadernats)	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
G122	Llibretes de comptes d'aniversaris	Sèrie	G118	Paper. Aniveraris, 2. Llibretes de comptes d'aniversaris	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
G123	Reducció d'aniversaris	Sèrie	G118	Paper. Aniveraris, 3. Reduccions	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
G124	Germandats	Sèrie	G100	Paper. Congregació Claustral Tarraconense, 2. Germandat de sufragis	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure

Codi	Nom	Nivell	Hereta de	Signatura antiga	Activa	Essencial	Disposició	Termini	Termini transferència	Accés
G125	Culte públic	Grup de sèries	G100	—	Sí					
G126	Relíquies i devocions	Sèrie	G125	Volums. Capbreus i llevadors (enquadernats); Paper. Comunicacions de caràcter oficial, Santa Seu	Sí	Sí	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'ús	Lliure
G127	Confraria de Jesús, Maria i Josep	Sèrie	G125	Paper, Confraria de Jesús, Maria i Josep	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
G128	Sagristia	Grup de sèries	G100	—	Sí					
G129	Costumaris de sagristia	Sèrie	G128	—	Sí	No	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'ús	Lliure
G130	Gestió d'objectes litúrgics	Sèrie	G128	—	Sí	No	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'ús	Restringit
G131	Gestió patrimonial per pobles de la sagristia	Sèrie	G128	Paper. Sagristia, Pobles (1 a 9)	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
G132	Capbreus de la sagristia	Sèrie	G128	Volums. Capbreus i llevadors (enquadernats)	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
G133	Llevadors de la sagristia	Sèrie	G128	Volums. Capbreus i llevadors (enquadernats)	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H100	TREBALL	Grup de sèries								
H101	Priorat	Grup de sèries	H100	—	No					
H102	Gestió econòmica del priorat	Sèrie	H101	Paper. Priorat, 3. Procuradors	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H103	Gestió patrimonial per pobles del priorat	Sèrie	H101	Paper. Priorat, 2. Caldes de Malavella i Franciach; Paper. Priorat, 2.2. Delme	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H104	Llevadors del priorat	Sèrie	H101	Paper. Priorat, 1. Llevadors, capbreus, etc.	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H105	Instruments de descripció del priorat	Sèrie	H101	Paper. Priorat, 1. Llevadors, capbreus, etc.	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H106	Pieteria	Grup de sèries	H100	—	No					
H107	Gestió econòmica de la pieteria	Sèrie	H106	Paper. Pieteria, Pt. 3. Censos i rendes; Paper. Pieteria, Pt. 4 Censals	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H108	Gestió patrimonial per pobles de la pieteria	Sèrie	H106	Paper. Pieteria, Pobles (1 a 10)	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H109	Capbreus de la pieteria	Sèrie	H106	Volums. Capbreus i llevadors (enquadernats)	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure

Codi	Nom	Nivell	Hereta de	Signatura antiga	Activa	Essencial	Disposició	Termini	Termini transferència	Accés
H110	Llevadors de la pieteria	Sèrie	H106	Paper. Pieteria, Pt. 1. Llevadors	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H111	Instruments de descripció de la pieteria	Sèrie	H106	Paper. Pieteria, Pt. 2. Notes capbreuacions	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H112	Infermeria	Grup de sèries	H100	—	Sí					
H113	Textos mèdics	Sèrie	H112	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H114	Gestió patrimonial per pobles de la infermeria	Sèrie	H112	Infermeria. Pobles (Inf. 1 a Inf. 6)	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H115	Capbreus de la Infermeria	Sèrie	H112	Volums. Capbreus i llevadors (enquadernats)	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H116	Llevadors de la Infermeria	Sèrie	H112	2. Llevadors	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H117	Instruments de descripció de la infermeria	Sèrie	H112	1. Capbreus	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H118	Expedients mèdics de monges	Sèrie	H112	—	Sí	No	Conservació	Permanent	A la defunció de la monja	Restringit, últims 100 anys
H119	Cambreria	Grup de sèries	H100	—	No					
H120	Gestió econòmica de la cambreria	Sèrie	H119	Paper. Cameraria, 2. Arrendament rendes; 3. Causes per censos; 4. Correspondència; 6. Rebutis; 7. Notes sobre censals; 8. Varis	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H121	Gestió patrimonial per pobles de la cambreria	Sèrie	H119	Paper. Cameraria, Pobles (1 a 10)	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H122	Capbreus de la cambreria	Sèrie	H119	Volums. Capbreus i llevadors (Lligalls); Volums. Capbreus i llevadors (enquadernats)	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H123	Llevadors de la cambreria	Sèrie	H119	Paper. Cameraria, 1. Llevadots de rendes	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H124	Instruments de descripció de la cambreria	Sèrie	H119	Paper. Cameraria, 5, Inventaris d'actes de possessions	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H125	Graner	Grup de sèries	H100	—	No					
H126	Llevadors del graner	Sèrie	H125	Volums. Capbreus i llevadors (enquadernats)	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H127	Llibres d'albarans del graner	Sèrie	H125	Volums. Capbreus i llevadors (enquadernats)	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure

Codi	Nom	Nivell	Hereta de	Signatura antiga	Activa	Essencial	Disposició	Termini	Termini transferència	Accés
H128	Priorat de Santa Maria del Mar de Calonge	Grup de sèries	H100	—	No					
H129	Capbreus del priorat de Calonge	Sèrie	H128	Volums. Capbreus i llevadors (enquadernats)	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H130	Llevadors del priorat de Calonge	Sèrie	H128	Volums. Capbreus i llevadors (enquadernats)	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H131	Priorat de Santa Margarida de Roses	Grup de sèries	H100	—	No					
H132	Instrument de descripció del priorat de Roses	Sèrie	H131	Volums. Capbreus i llevadors (enquadernats)	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H133	Priorat de Santa Maria de Valldemaria	Grup de sèries	H100	—	No					
H134	Capbreus del priorat de Valldemaria	Sèrie	H133	Volums. Capbreus i llevadors (Lligalls); Volums. Capbreus i llevadors (enquadernats)	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H135	Llevadors del priorat de Valldemaria	Sèrie	H133	Volums. Capbreus i llevadors (enquadernats)	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H136	Taller d'ornaments litúrgics	Grup de sèries	H100	—	No					
H137	Gestió de les comandes	Sèrie	H136	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H138	Facturació d'ingressos	Sèrie	H136	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H139	Facturació de despeses	Sèrie	H136	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H140	Resum econòmic anual	Sèrie	H136	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H141	Patrons	Sèrie	H136	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H142	Comunicació pública	Sèrie	H136	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H143	Granja de Gallines	Grup de sèries	H100	—	No					
H144	Llibre diari	Sèrie	H143	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H145	Llibres d'ingressos	Sèrie	H143	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H146	Llibres de despeses	Sèrie	H143	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H147	Taller de confecció industrial	Grup de sèries	H100	—	No					
H148	Albarans d'enviament	Sèrie	H147	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H149	Facturació d'ingressos	Sèrie	H147	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H150	Facturació de despeses	Sèrie	H147	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H151	Taller de maquetes	Grup de sèries	H100	—	No					
H152	Gestió de les comandes	Sèrie	H151	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H153	Facturació d'ingressos	Sèrie	H151	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit

Codi	Nom	Nivell	Hereta de	Signatura antiga	Activa	Essencial	Disposició	Termini	Termini transferència	Accés
H154	Facturació de despeses	Sèrie	H151	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H155	Copisteria	Grup de sèries	H100	—	No					
H156	Facturació d'ingressos	Sèrie	H155	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H157	Facturació de despeses	Sèrie	H155	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H158	Taller «Banco Popular»	Grup de sèries	H100	—	No					
H159	Llibres d'ingressos	Sèrie	H158	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H160	Llibres de despeses	Sèrie	H158	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H161	Taller de restauració	Grup de sèries	H100	—	No					
H162	Gestió de les comandes	Sèrie	H161	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H163	Llibres diaris	Sèrie	H161	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H164	Facturació d'ingressos	Sèrie	H161	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H165	Facturació de despeses	Sèrie	H161	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H166	Taller de pintura	Grup de sèries	H100	—	No					
H167	Facturació d'ingressos	Sèrie	H166	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H168	Facturació de despeses	Sèrie	H166	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H169	Comunicació pública	Sèrie	H166	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H170	Residència universitària	Grup de sèries	H100	—	No					
H171	Documents constitutius	Sèrie	H170	—	No	Sí	Conservació	Permanent	—	Restringit
H172	Contractació d'obres i serveis	Sèrie	H170	—	No	Sí	Conservació	Permanent	—	Restringit
H173	Llibres de visita per la inspecció	Sèrie	H170	—	No	Sí	Conservació	Permanent	—	Restringit
H174	Gestió del personal de la residència	Subgrup de sèries	H170	—	No					
H175	Expedients de personal de la residència	Sèrie	H174	—	No	Sí	Conservació	Permanent	—	Restringit
H176	Assegurança mèdica	Sèrie	H174	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H177	Gestió econòmica de la residència	Subgrup de sèries	H170	—	No					
H178	Llibres diaris	Sèrie	H177	—	No	Sí	Conservació	Permanent	—	Restringit
H179	Llibres majors	Sèrie	H177	—	No	Sí	Conservació	Permanent	—	Restringit
H180	Llibres d'ingressos	Sèrie	H177	—	No	Sí	Conservació	Permanent	—	Restringit
H181	Llibres de despeses	Sèrie	H177	—	No	Sí	Conservació	Permanent	—	Restringit
H182	Facturació d'ingressos	Sèrie	H177	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H183	Facturació de despeses	Sèrie	H177	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H184	Gestió bancària	Sèrie	H177	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
H185	Gestió de les obligacions fiscals	Sèrie	H170	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit

Codi	Nom	Nivell	Hereta de	Signatura antiga	Activa	Essencial	Disposició	Termini	Termini transferència	Accés
H186	Comunicació pública	Sèrie	H170	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Lliure
H187	Gestió de les residents	Sèrie	H170	—	No	No	Conservació	Permanent	—	Restringit
J100	ACOLLIDA I PROJECCIÓ PASTORAL	Grup de sèries								
J101	Hostatgeria	Grup de sèries	J100	—	Sí					
J102	Contractació d'obres i serveis de l'hostatgeria	Sèrie	J101	Contractació	Sí	Sí	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
J103	Gestió del personal de l'hostatgeria	Subgrup de sèries	J101	—	No					
J104	Expedients de personal de l'hostatgeria	Sèrie	J103	Personal	Sí	Sí	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
J105	Assegurança mèdica de l'hostatgeria	Sèrie	J103	—	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
J106	Gestió econòmica de l'hostatgeria	Subgrup de sèries	J101	—	Sí					
J107	Llibres diaris	Sèrie	J106		Sí	Sí	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
J108	Llibres de sumes i saldos	Sèrie	J106		Sí	Sí	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
J109	Llibres de béns i inversió	Sèrie	J106		Sí	Sí	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
J110	Llibres d'actius i passius	Sèrie	J106		Sí	Sí	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
J111	Llibres de pèrdues i guanys	Sèrie	J106		Sí	Sí	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
J112	Llibres de factures emeses	Sèrie	J106	Llibres d'ingressos	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
J113	Llibres de factures rebudes	Sèrie	J106	Llibres de despeses	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
J114	Facturació d'ingressos	Sèrie	J106	Facturació d'ingressos	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
J115	Facturació de despeses	Sèrie	J106	Facturació de despeses	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
J116	Gestió bancària	Sèrie	J106	Bancs	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
J117	Obligacions fiscals	Sèrie	J101	IVA / IRPF	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
J118	Comunicació pública	Sèrie	J101	—	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Lliure
J119	Gestió dels hostes	Sèrie	J101	—	Sí	Sí	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
J120	Reserva i cessió d'espais	Sèrie	J101	—	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
J121	Activitats de l'hostatgeria	Sèrie	J101	—	Sí	No	Conservació	Permanent	5 anys	Restringit
J117	Projecció pastoral	Grup de sèries	J100	—	Sí					
J118	Comunicació pública	Sèrie	J117	—	Sí	No	Conservació	Permanent	1 any	Lliure
J119	Actes i activitats	Sèrie	J117	—	Sí	No	Conservació	Permanent	Al finalitzar l'abadiat	Restringit
K100	COL-LECCIÓ DE PERGAMINS	Col·lecció		Pergamins	No	Sí	Conservació	Permanent	—	Lliure
L100	COL-LECCIÓ DE GOIGS	Col·lecció		Goigs	Sí	No	Conservació	Permanent	—	Lliure

Irene Brugués Massot

3.3 **La gestió del claustre: producció i gestió documental en el marc organitzatiu del monestir** Resultats

**Producció i gestió documental
d'un monestir femení**

Anàlisi de la funció arxiu i la gestió del claustre
a Sant Daniel de Girona (1018–2017)

De l'aplicació del mètode arxivístic per l'estudi de la gestió del claustre, tal i com ha estat exposat en els capítols de l'apartat 3.1 i s'ha dut a terme en els del 3.2, s'han obtingut dos tipus de resultats: uns purament de tipus arxivístic i els altres de l'estudi de la gestió del claustre.

Pel que fa als primers, els arxivístics, corresponen a l'aplicació del mètode arxivístic i dels quatre processos interrelacionats que el conformen: classificació i ordenació, descripció, avaluació i tria i conservació-arxivatge.

Així, després d'estudiar l'evolució històrica del monestir de Sant Daniel de Girona en l'apartat 2.1 del present estudi, de dur a terme l'anàlisi de la història arxivística del fons –desenvolupada al llarg dels capítols de l'apartat «2.2. Anàlisi de la funció arxiu a Sant Daniel de Girona»-, d'analitzar la documentació produïda pel monestir en els capítols precedents (apartat 3.2) i de parlar amb els agents actuals de producció documental (les monges de la comunitat de Sant Daniel), s'ha pogut procedir a:

- la classificació del fons,
- l'elaboració del seu quadre de classificació,
- la valoració de les disposicions de conservació de la documentació,
- l'establiment del calendari d'accés i transferències a l'arxiu
- i la instal·lació de la documentació històrica en el dipòsit d'arxiu.

Estat que presentava l'Arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona el juliol de 2009

Estat actual de la documentació al dipòsit d'arxiu històric de Sant Daniel de Girona després de l'aplicació del mètode (abril 2017)

Així, finalitzada l'aplicació del mètode, es disposa avui de la documentació del fons de Sant Daniel de Girona identificada, classificada, ordenada, avaluada i correctament instal·lada (arxivada) per la seva conservació.

Cal tenir en compte que de tots els processos del mètode n'hi ha un que no s'ha desenvolupat en la seva plenitud: la descripció. La documentació es troba identificada, classificada i inventariada provisionalment, però no descrita de forma extensiva i exhaustiva.

No obstant, es disposa del catàleg en format fitxer de la germana arxivera Rosalia Samsó, que si bé no és exhaustiu i el fons no conserva la mateixa classificació, encara és de servei per realitzar cerques. Ja que durant el procés de reclassificació del fons s'ha mantingut les correlacions entre sèries i signatures establertes per la germana Samsó i la nova classificació, ordenació i codificació actual. Per altra banda, la col·lecció de pergamins i la col·lecció de goigs del fons disposen dels seus propis catàlegs a nivell d'unitat documental simple, així com d'altres sèries concretes (com les de capbreus generals, llevadors generals, la dels oficis, cartes de professió, biblioteca antiga, llibres i textos litúrgics, per citar-ne algunes).

La descripció, és doncs, un dels processos inacabats que requerirà molt de temps de dedicació durant els pròxims anys.

Pel que fa al segon tipus de resultats obtinguts, als relatius a l'estudi de la gestió del claustre, no són tan visibles, però no per això són menys importants.

Mitjançant el mètode arxivístic i durant l'aplicació d'aquest, s'ha analitzat tota la documentació del fons i s'ha comprès la seva informació, tant intrínseca com extrínseca. S'ha pogut:

- resseguir la història i evolució del monestir,
- desenvolupar l'evolució arxivística del seu fons i
- identificar les funcions i activitats dutes a terme en el marc del monestir, la producció documental associada i els agents gestors i productors de documentació, així com l'ús evolutiu dels espais monàstics.

El que ha permès la classificació i ordenació de la documentació del fons a través de la conformació del seu quadre de classificació, que no és altra cosa que la representació gràfica de tot aquest coneixement adquirit durant el procés d'anàlisi i comprensió de la informació.

A partir d'aquest coneixement adquirit i de la seva representació gràfica en el quadre de classificació, podem aproximar-nos a comprendre l'organització i gestió del monestir de Sant Daniel de Girona i la seva evolució al llarg dels segles. Però amb un condicionant important: la conservació atzarosa, o no, de la documentació, que pot distorsionar la comprensió si només ens basem amb el quadre de classificació de la documentació conservada. D'aquí la importància de l'anàlisi del contingut informatiu de la documentació del fons per pal·liar la desviació provocada per la falta de conservació de documentació produïda i citada, però no conservada.

Així doncs, quins són els resultats assolits corresponents al segon àmbit d'estudi, la gestió del claustre?

En primer terme, la pròpia identificació de les funcions i activitats desenvolupades en el marc del monestir i la seva evolució des de 1018 fins avui dia en els capítols de l'apartat 3.2, és en si mateix un dels principals resultats.

Però també ho és la identificació dels agents productors de documentació i organitzadors de l'activitat dins el monestir. És a dir, poder enumerar els càrrecs i oficis dins la comunitat, les seves funcions i activitats, la seva producció documental vinculada, i fins i tot, l'espai físic on les duïen a terme.

És també un resultat de l'estudi de la gestió del claustre, la detecció i descripció d'alguns processos de gestió i administració o de formes de funcionament internes de Sant Daniel. Com ara el procediment de préstec documental als procuradors, la repartició dels grans del graner per tandes als membres de la comunitat, el funcionament dels tallers de treball i l'economia monàstica del segle xx, entre d'altres.

Elements tots que s'han posat en relació a un espai en evolució a l'entorn d'un claustre, a través dels sis plànols que s'han elaborat amb la informació extreta durant l'anàlisi de la funció arxiu i de la descripció de les funcions, activitats, producció documental i càrrecs de Sant Daniel. Un vincle que permet aproximar-se, amb tres dimensions, a l'activitat vital del monestir i dels seus membres i a l'evolució material i immaterial d'aquests. Permet establir i resseguir els espais de circulació de persones i documents entorn del claustre de Sant Daniel, i observar així la seva gestió i administració canviant amb el pas del temps.

La unió de tots quatre resultats (funcions-activitats, persones-producció documental, processos de gestió-formes de funcionament, espais-circuits) evidencia la importància de valorar les característiques pròpies del monestir (l'acció de les abadesses, la tradició...), els fets històrics concrets que ha viscut (guerres, clausura, desamortització...) i el condicionament temporal i espacial (tant físic de l'edifici monàstic, com territorial) a l'hora d'estudiar i entendre l'evolució històrica d'una institució monàstica.

El que ens fa concloure, com a resultat final, que cada monestir és una realitat i que els resultats obtinguts de l'aplicació del mètode arxivístic oferiran la visió d'aquesta realitat. Conseqüentment, el quadre de classificació resultant no pot ser un model.

Analitzant altres entitats monàstiques poden trobar realitats coincidents, o parcialment coincidents, però mai idèntiques, i per tant els resultats obtinguts mai seran els mateixos. Per això, afirmem que els resultats assolits pel cas de Sant Daniel no són un model per arxius d'altres monestirs, ni tan sols per altres monestirs benedictins femenins catalans, sinó una guia. El model, al nostre entendre, és el mètode.

Si ens fixem en l'explicació de Pedro Rubio sobre les sèries documentals que es poden trobar en un arxiu monàstic, podem intuir el perill que pot comportar abordar la classificació d'un fons sense seguir el mètode exposat.

¿Qué fondos, repito, podremos encontrar en los archivos de la Órdenes de vida contemplativa? En primer lugar, tenemos que referirnos a los Libros de Acuerdos Capitulares, similares a los de los archivos catedralicios, y a través de los cuales nos es dado seguir los aconteceres de la abadía, o del monasterio a lo largo de los siglos. Tampoco pueden faltar los Libros de Fábrica, con interesante documentación sobre la fábrica de la abadía. Habrá también los Libros de Entada y admisión de monjes, y relacionados con ellos los Libros de Profesiones, toma de Hábito y Noviciado, con datos que pueden resultar del mayor interés a la hora de trazar el semblante biográfico de los distintos monjes. La historia del monasterio, o de la abadía puede documentarse e ilustrarse por medio de los Libros de Visita de los Abades. A todo ellos tendremos que añadir la documentación producida por los cilleros, a cuyo cargo estaba la despensa del monasterio y la distribución de las abundantes limosnas [...]. Capítulo importante dentro de la rica documentación de estos archivos ha de ser la información recogida en los libros en los que se asentaban los bienes, que constituían el patrimonio temporal de la abadía [...]. [...] cuyos derechos y títulos de propiedad quedaron recogidos en los Cartularios y en los Libros Becerro, o en los Libros Protocolo [...]. Otra serie que no puede faltar en los archivos monacales es la formada por los Libros e patentes, que documenta el paso ocasional de los monjes de un monasterio a otro.¹⁰⁵¹

De totes les sèries documentals que enumera com les principals que hom pot trobar en un arxiu monàstic, tan sols una la trobem al fons de Sant Daniel de Girona: el llibre d'actes capitulars. Aquest fet es deu, amb tota probabilitat, al fet de que per descriure la documentació d'un fons monàstic, Pedro Rubio es va basar en les realitats monàstiques que coneixia, possiblement durant la seva activitat arxivística a Badajoz i a la diòcesi de Coria-Cáceres. I les realitats dels monestirs d'aquesta zona difereixen extremadament de monestirs com Sant Daniel de Girona.

De fet, això mateix ens passaria, per exemple, si prenem per referència la proposta de quadre de classificació que María Luisa García Valverde elaborà pels arxius dels

---

¹⁰⁵¹ RUBIO MERINO, *Archivística eclesiástica*, p. 135-136.

convents de clausura femenins de Granada.¹⁰⁵² Al primer cop d'ull, es fa evident que la proposta no podria ser aplicada en el fons de Sant Daniel de Girona.

1. Fundación
2. Organización interna
  - 2.1. Regla i constituciones
  - 2.2. Expedientes personales. Escrituras de toma de hábito y profesión. Necrologios
  - 2.3. Elección de oficios
  - 2.4. Títulos de confraternidad con otros conventos
  - 2.5. Concesiones, licencias, nombramientos y mandatos
  - 2.6. Jurisdicción y visitas pastorales
  - 2.7. Correspondencia
  - 2.8. Varia
3. Gestión económica
  - 3.1. Contabilidad general
  - 3.2. Contabilidad interna
4. Patrimonio
  - 4.1. Adquisición
    - 4.1.1. Bienes inmuebles
      - 4.1.1.1. Títulos de propiedad
      - 4.1.1.2. Compraventa, cesión y traspao
      - 4.1.1.3. Permutas
      - 4.1.1.4. Donaciones
    - 4.1.2. Fundaciones Pías y testamentos
      - 4.1.2.1. Testamentos y escrituras de constitución
      - 4.1.2.2. Gestión de las Fundaciones Pías
    - 4.1.3. Otros bienes
  - 4.2. Explotación
    - 4.2.1. Censos
      - 4.2.1.1. Títulos de propiedad
      - 4.2.1.2. Imposición
      - 4.2.1.3. Reconocimiento
      - 4.2.1.4. Redención
      - 4.2.1.5. Compraventa, cesión y traspaso
      - 4.2.1.6. Permuta
    - 4.2.2. Arrendamientos
  - 4.3. Correspondència
  - 4.4. Varia
5. Justícia
6. Archivo
7. Varia
8. Fondos especiales

O la proposta de quadre de classificació de María Guadalupe Pérez Ortiz i Agustín Vivas Moreno per documentació «conventual».¹⁰⁵³

---

¹⁰⁵² GARCÍA VALVERDE, *El archivo de los conventos*, p. 269-270.

¹⁰⁵³ PÉREZ ORTIZ; VIVAS MORENO, «Ensayo de organización», p. 170-171.

1.00 ADMINISTRACIÓN

1.01 Cartularios

1.01.01 Expedientes y escrituras de adquisición de bienes

- Compra
- Donaciones
- Escritura de patronazgo
- Escrituras de fundaciones de obras pías y capellanías
- Imposiciones de censos
- Permuta
- Testamentos

1.02 Cilleros

1.02.01 Cuentas de alimentación

1.02.02 Cuentas de cargo y data

1.02.03 Limosnas

1.03 Fábrica conventual

1.03.01 Expedientes de reparaciones

1.03.02 Presupuestos

1.04 Patrimonio temporal

1.04.01 Registros de bienes

- Inventarios de objetos sagrados y de culto
- Libros de arrendamientos
- Libros de donaciones
- Libros de fundaciones pías
- Libros de misas testamentarias
- Libros de patronazgos
- Libros de registro de censos

2.00 GOBIERNO

2.01 Capítulos

2.01.01 Constituciones

2.01.02 Reglas

2.02 Entradas conventuales

2.02.01 Entradas esporádicas

2.02.02 Entradas permanentes

- Educandas
- Novicias

2.03 Libros de becerro

2.03.01 Disposiciones emanadas en conventos

2.03.02 Disposiciones recibidas por los conventos

- Licencias
- Mandatos
- Privilegios
- Reales decretos
- Reales órdenes
- Sentencias

2.04 Noviciado

2.04.01 Expedientes de novicias

2.05 Defunciones

- Libros de obituarios

2.06 Patentes

2.06.01 Traslados a la entidad conventual

- Expedientes de traslados

- 2.06.02 Traslados a otros conventos
  - Expedientes de traslados
- 2.07 Tomas de habito y profesiones
  - 2.07.01 Registro de profesiones perpetuas
  - 2.07.01 Registro de toma de hábitos
- 2.08 Visitas conventuales
  - 2.08.01 Registro de visitas a religiosas
  - 2.08.02 Registro de visitas para celebración de elecciones
    - Informe del proceso electoral
  - 2.08.03 Registro de visitas para inspección
    - Inspección de celdas
    - Inspección de clausura
- 3.00 JUSTICIA
  - 3.01 Pleitos civiles
    - 3.01.01 Expedientes de pleitos civiles
      - Herencias
      - Impagos
      - Reclamaciones
  - 3.02 Pleitos criminales
    - 3.02.01 Expedientes de pleitos criminales
      - Agresiones
      - Amancebamiento
      - Deudas
      - Escándalos

No és que aquests quadres de classificació no puguin ser hàbils pels respectius fons pels quals foren pensats, sinó que no poden establir-se com un model de quadre de classificació per tots els fons monàstics i conventuals. Objectiu que es plantegen, per exemple, Pérez Ortiz i Vivas Moreno en el seu article: «establecer un modelo general de organización ubicada en los archivos conventuales. Para ello, confeccionaremos un hipotético cuadro de clasificación documental aplicable al conjunto de archivos monásticos-conventuales».¹⁰⁵⁴

Com molt bé diu Cruz Mundet, «la organización de archivos está sujeta al respeto de la idiosincrasia de la institución que genera los documentos y, en tanto los organismos son diferentes entre sí, no es posible llegar a un sistema universal».¹⁰⁵⁵ Així doncs, no és possible establir un quadre de classificació universal per tots els fons monàstics i conventuals amb independència de l'orde o model de vida monàstica, de si són masculins o femenins, si es troben en un o altre territori, si foren fundats en un moment o altre, etc. Més encara, intentar fer-ho seria anar en contra d'un dels

---

¹⁰⁵⁴ *Ibidem*, p. 165.

¹⁰⁵⁵ CRUZ MUNDET, p. 246.

principis fonamentals de l'arxivística, el principi de respecte de l'ordre originari, i suposaria la pèrdua de tota la informació contextual de la producció documental del monestir o convent en qüestió. Aquestes conseqüències s'observen, per exemple, en l'actuació que la germana Rosalia Samsó duagué a terme sobre la documentació en suport pergamí del fons de Sant Daniel de Girona (com s'ha vist en capítols anteriors); o en l'actuació de la segona meitat del segle xx a l'Arxiu del monestir de Sant Pere de les Puel·les, on es classificà els documents en format llibres del fons segons el seu format o mida (format foli, format quartilla, etc.). També n'és un exemple el tractament donat per Joan Carles Sastre a l'arxiu del monestir de Santa Clara de Palma de Mallorca ja fa unes dècades.

En aquest últim cas, Joan Carles Sastre, davant «una manca absoluta de catalogació, que ha provocat, en el cas de certes seccions com la denominada provisionalment de papers, un acaramullament amorf», es proposà dur a terme una reorganització de l'arxiu fent «una classificació adaptada al màxim a la investigació».¹⁰⁵⁶ La seva proposta dividí el fons en quatre seccions: la secció de pergamins, la de papers, la de llibres d'actes i la de llibres de registre. Els pergamins, que es trobaven classificats, segons les seves paraules, seguint uns criteris que «s'escapen totalment a la nostra comprensió»,¹⁰⁵⁷ foren ordenats per temàtiques, tipologies documentals o emissors, trencant les agrupacions anteriors, algunes de les quals es trobaven per lots de propietat.

Encara que el fons no conservés l'ordre originari, la seva proposta de classificació per formats i tipologies documentals suposà la pèrdua definitiva de tota la informació contextual d'organització i gestió del fons, que correspondria en bona mesura a l'organització i gestió del claustre de Santa Clara de Palma.

Creiem doncs, que els resultats obtinguts per Sant Daniel tampoc poden ser mai extrapolats com a model fix de quadre de classificació per a fons monàstics, ja que la realitat del fons de Sant Daniel respon a la realitat viscuda pel monestir de Sant Daniel. Amb tot, els resultats assolits poden ser d'utilitat com a guia o exemple per actuacions arxivístiques similars en altres fons monàstics benedictins, sobretot pel que fa al nivell

---

¹⁰⁵⁶ SASTRE I BARCELÓ, p. 283.

¹⁰⁵⁷ *Ibidem*, p. 284.

més alt, el de les funcions. Conseqüentment, al nostre entendre, els resultats obtinguts no són el model, el model és el mètode arxivístic que porta a uns resultats propis.

Un model que a més et permet, durant el procés de tractament del fons, entendre la institució productora, observar el seu funcionament, les persones implicades en aquests, les funcions i activitats desenvolupades per cadascuna d'elles i l'evolució de tot plegat al llarg del temps. Un model que et permet aproximar-te a la gestió, a la vida, d'aquell claustre en el transcurs dels segles.

Irene Brugués Massot

Conclusions

**Producció i gestió documental
d'un monestir femení**
Anàlisi de la funció arxiu i la gestió del claustre
a Sant Daniel de Girona (1018–2017)

CONCLUSIONS

Arribats a aquest punt, i després d'haver aportat uns primers resultats a l'anàlisi de la funció arxiu en el primer apartat i uns segons resultats a l'aplicació del mètode arxivístic per a l'estudi de la gestió del claustre en el segon apartat, tan sols resta valorar en aquestes conclusions finals si els resultats assolits al llarg del present estudi corresponen o no els objectius plantejats en un inici. Com també, observar si la metodologia emprada ha estat la correcta i les fonts utilitzades han aportat la informació que s'esperava. També és el lloc, i el moment, d'identificar les línies de treball que han restat obertes i les que s'han obert en el camí.

L'objecte d'estudi, la gestió i producció documental al monestir de Sant Daniel de Girona des de la seva fundació el segle XI fins avui dia, estava formulat amb dues anàlisis paral·leles que alhora corresponien a dos grans objectius:

- l'anàlisi de la funció arxiu al monestir de Sant Daniel des de la seva fundació fins el moment previ a l'actuació proposada per aquest estudi, aproximadament el 2007, i
- l'anàlisi de la gestió del claustre des de la seva fundació fins a l'actualitat (2017).

Pel que fa a la primera anàlisi, creiem que s'han assolit els objectius inicials plantejats. Així, al llarg de tot el primer apartat s'han anat identificant i analitzant de forma cronològica els diferents elements de l'objecte d'estudi i que conformarien la funció arxiu: l'espai de l'arxiu dins el monestir, les funcions d'aquest en el marc comunitari, el càrrec d'arxiver/a de la comunitat, les actuacions arxivístiques dutes a terme a l'arxiu de Sant Daniel, l'equipament-mobiliari disponible en el dipòsit, les accions de conservació-salvaguarda sobre la documentació, les pèrdues involuntàries o voluntàries de documents i la normativa d'aplicació per a l'arxiu.

En aquest sentit, s'han assolit resultats destacables en els vuit objectius específics proposats en el primer gran apartat, el de l'anàlisi de la funció arxiu:

- En referència al primer objectiu específic (identificar i analitzar l'espai destinat a arxiu en el marc espacial del monestir), s'ha pogut localitzar l'emplaçament de l'arxiu dins el clos monàstic en tres moments diferents de la història del monestir: el 1490 a l'abadia, la casa particular destinada a l'abadessa del monestir; el 1735, al primer pis de l'ala est del recinte, entre el claustre superior i el presbiteri de l'església; i a partir de la segona meitat del segle XX, a diverses sales del primer pis de l'abadia.

CONCLUSIONS

- També s'han pogut resseguir les diverses funcions desenvolupades per l'arxiu dins el monestir (segon objectiu específic): des de la custòdia i conservació de la documentació produïda per la comunitat a la custòdia de la caixa dels diners del monestir (així com d'algun objecte comunitari de valor), passant per la conservació del fons i la caixa comuna de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana, espai per a l'audició de comptes del procurador i centre neuràlgic de tota la producció i circulació de la documentació en la gestió comunitària diària de Sant Daniel.
- En relació al tercer objectiu específic, el càrrec d'arxivera de la comunitat, s'ha pogut esbossar el seu perfil i les seves atribucions. En aquest sentit, es creu haver pogut demostrar el pes de la figura de l'arxivera dins la comunitat durant tota l'etapa de l'Antic Règim. El fet que la Congregació Claustral anomeni el càrrec d'arxivera com a ofici menor no repercuteix en la rellevància del càrrec i en les seves funcions, ja que hom el troba reiteradament vinculat a l'ofici de priora de la comunitat i al de granadera primera o secretària, tots ells càrrecs de destacada importància dins l'organització i funcionament de la comunitat. Fet que corrobora la posició estratègica que l'arxiu i les seves responsables (entre les quals cal comptar el procurador), exercirien fins a mitjans del segle XIX en la gestió i administració de la comunitat i el monestir.

Tampoc es pot deduir que les funcions de gestió i custòdia de l'arxivera suposin una devaluació del càrrec pel sol fet que les activitats més tècniques les dugués a terme un procurador o arxiver extern; ja que aquest és el funcionament propi dels grans propietaris, que disposen d'un arxiu patrimonial de les característiques del de Sant Daniel, a Catalunya fins el segle XIX.

Per altra banda, ha estat comprovada la rellevància al llarg dels segles del càrrec de procurador del monestir, només substituït al segle XXI pel de majordoma de la comunitat. Certament, no s'entendria l'evolució de l'arxiu de Sant Daniel i la producció i gestió documental del monestir, sense la figura del procurador. Un càrrec que trobem associat en múltiples ocasions al domer de la comunitat, conjuminant en una sola persona la cura espiritual i material de la comunitat de monges benedictines. Amb el perill que això suposa, com s'ha pogut comprovar amb el cas de Miquel Caselles i els seus intents de cobrar, per diferents vies, el deute que reclamava de l'arxivació del fons de 1669.

- També s'han pogut enumerar i exposar les actuacions arxivístiques (corresponents al quart objectiu específic), dutes a terme a l'arxiu de Sant Daniel des del 1669, amb el

CONCLUSIONS

primer tractament documentat de la mà del procurador Miquel Caselles, fins el 2007, quan la germana arxivera Rosalia Samsó deixà de treballar a l'arxiu del monestir per motius de salut. Amb tot, algunes d'aquestes actuacions s'han resistit a una anàlisi més profunda, com la que tingué lloc durant la Guerra del Francès i la posterior ocupació francesa amb l'exclaustració i desamortització de l'Església regular. La manca d'estudis en aquest camp i l'absència de tractament a la minsa documentació conservada de l'etapa de govern durant l'ocupació francesa de Girona, ha fet que no s'hagi pogut aprofundir en el tractament arxivístic que rebé la documentació de Sant Daniel durant el seu requisament entre 1809 i 1814. No obstant, aquest és una línia d'estudi oberta i que pot ésser de gran interès per l'anàlisi de les posteriors desamortitzacions a l'Estat espanyol, ja que suposa el precedent immediat a la posterior supressió i desamortització de les ordes religioses.

- Especialment interessant i fructífera s'ha mostrat l'anàlisi de l'equipament o mobiliari de què disposava l'arxiu de Sant Daniel i la seva implicació amb la instal·lació i conservació de la documentació; corresponent al cinquè objectiu específic. Sobretot tenint en compte que es partia de zero, ja que no s'ha conservat cap moble del monestir anterior a la Guerra Civil de 1936-1939. Però les referències a la compra de mobles per l'arxiu o a obres de rehabilitació de l'estança on es trobava, en els llibres d'ingressos i despeses del monestir, s'han mostrat especialment interessants, així com la representació gràfica del moble-dipòsit de la documentació, la calaixada, que dugué a terme el procurador Jeroni Sitjar i Boix oncle el 1726. En la mateixa línia, ha estat engrescador poder confirmar la forma estructural d'aquest moble a través dels testimonis que deixà en les cobertes dels llibres i que mostren la disposició en horitzontal dels documents en format volum del fons.
- Però un dels elements més reiteratius, i que ha dut més referències a l'evolució de la funció arxiu, han estat sens dubte les accions de conservació-salvavarda de la documentació en moments de conflicte i amenaça bèl·lica (sisè objectiu específic). Ja que, és en aquests moments quan l'arxiu apareix de forma més reiterada en les fonts documentals: tant en el moment de posar-lo a résser dels perills, com, un cop passats aquests, retornar-lo al monestir, documentar-ne les pèrdues o observar-ne les necessitats de noves actuacions d'organització. Així, no tan sols s'ha pogut observar la voluntat de la comunitat en la conservació de l'arxiu i la vigilància exercida sobre ell al llarg dels segles XVII, XVIII i XIX, sinó que les ocasions d'amenaça han esdevingut focus d'important informació sobre l'arxiu i la seva evolució.

CONCLUSIONS

- Ara bé, així com s'han pogut documentar les accions de conservació i salvaguarda de la documentació, també s'han analitzat diversos moments de pèrdues, tant involuntàries com voluntàries, corresponents a l'objectiu específic setè. En el primer cas, la guerra s'ha observat com l'únic focus de grans pèrdues documentals, sobretot la Guerra Civil de 1936-1939. En relació aquesta, es creu haver pogut demostrar com la pèrdua de bona part del fons en aquells moments es degué al canvi de mentalitat que la comunitat havia experimentat al llarg de la segona meitat del segle XIX i inicis del XX, respecte l'arxiu i la seva importància en el si del monestir, conseqüència de la desamortització de 1855 i de la concepció historicista i patrimonialista de què s'amararen els arxius en el transcurs del segle XIX i XX. En canvi, en el segon cas, el de les pèrdues voluntàries, la censura s'imposa com la principal causa. Una censura normativitzada per la Congregació Claustral Benedictina i ben documentada, com hem vist amb el cas dels desapropis o dels dos llibres d'actes capitulars.
- I és que també s'ha pogut observar, durant l'anàlisi de la funció arxiu al monestir de Sant Daniel, el pes que exercí la Congregació Claustral en la regulació de la vida monàstica de les monges, i conseqüentment també en l'arxiu del seu monestir (vuitè i últim objectiu específic). Més enllà de la Regla de sant Benet i alguna decretal papal que influeixen tangencialment sobre l'evolució de la funció arxiu, han resultat de vital importància les constitucions i decrets aprovats per aquesta entitat, a través dels seus Capítols Generals o Provincials i sobretot de les actes de visita als monestirs. I és que la Congregació Claustral s'ha mostrat com un gran agent productor de normativa de gestió i producció documental, així com una font d'informació excel·lent, sistemàtica i objectiva per a l'estudi del monestir de Sant Daniel i també del seu arxiu.

En aquest sentit, el fons de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana ha estat molt prolífic en referències documentals pel present estudi, superant en escreix les expectatives inicials dipositades en ell. Així, a la font primordial d'aquest primer apartat, el propi fons del monestir de Sant Daniel de Girona (tant el conservat en el monestir com la part desamortitzada i dipositada a l'Arxiu Reial de Barcelona), s'hi ha afegit durant la recerca el fons de la Congregació, també dividit entre l'Arxiu Reial de Barcelona i l'Arxiu de l'Abadia de Montserrat. La potencialitat d'aquest fons per l'estudi de la vida monàstica benedictina masculina i femenina de les províncies eclesiàstiques de Tarragona i Saragossa, i també per l'estudi individualitzat dels diversos monestirs integrants i de múltiples aspectes relacionats amb la seva vida,

CONCLUSIONS

obren un ventall de línies de treball i estudis engrescadors en l'àmbit del monaquisme benedictí. Malgrat que no es tracta d'un fons inèdit, sinó que ha estat emprat per diversos autors en diferents estudis, la seva potencialitat ofereix encara moltes possibilitats d'anàlisi.

Tot i això, també s'han emprat diverses referències esparses dels principals arxius gironins (l'Arxiu de la Catedral de Girona, l'Arxiu Diocesà de Girona, l'Arxiu Històric de Girona i l'Arxiu de la Biblioteca del Museu d'Arqueologia de Catalunya a Girona), així com dels altres dos monestirs de monges benedictines de Catalunya (Arxiu del monestir de Sant Benet de Montserrat i Arxiu del monestir de Sant Pere de les Puel·les), entre d'altres (com la Biblioteca de Catalunya, l'Arxiu de la Parròquia de Santa Maria del Pi i el fons de la Biblioteca del Museu d'Arqueologia de Catalunya a Girona).

De tots els fons consultats, el dos més prolífers en referències han estat, sense cap dubte, el propi fons del monestir de Sant Daniel de Girona i el fons de la Congregació Claustral Benedictina. En relació a aquests, les fonts documentals més emprades i més productives en referències sobre l'arxiu i la gestió i producció documental del monestir, han estat: els instruments de descripció i els llibres d'ingressos i despeses del fons de Sant Daniel elaborats pels procuradors, i les actes de visita de la Religió del fons de la Congregació.

En vista dels resultat obtinguts, es considera que la metodologia emprada d'anàlisi de la documentació i de tota la seva informació, tant intrínseca com extrínseca, s'ha mostrat adequada per assolir els objectius proposats. Si bé cal tenir present, que aquests s'han vist limitats per la documentació que s'ha conservat fins als nostres dies. Així, es fa evident que l'anàlisi de la funció arxiu al monestir de Sant Daniel ha resultat més curta, cronològicament parlant, del que s'havia plantejat en inici. Sobretot per la manca de conservació dels llibres d'ingressos i despeses d'època medieval i de les actes de visita de la Congregació d'aquest mateix període. Un buit que no pot suplir la documentació d'aquesta cronologia conservada a la col·lecció de pergamins del fons de Sant Daniel, ja que no ofereix la mateixa informació.

Així mateix, hi ha un volum indeterminat de documentació pertanyent al fons del monestir de Sant Daniel i dipositada a l'Arxiu Reial de Barcelona, que no ha pogut ser consultada per la present anàlisi. Es tracta dels seixanta-tres pergamins i els diversos

CONCLUSIONS

l·ligalls de paper (aproximadament divuit quaderns, vint-i-un l·ligalls i quatre-cents quinze documents) del fons de Sant Daniel que entraren a l'Arxiu Reial de Barcelona el 1919, i que aparegueren, a les acaballes de l'etapa de recerca del present treball, d'una forma casual a través d'una conversa amb l'arxiver Alberto Torra Pérez, cap de la secció d'Ordes Religioses. Una documentació que avui dia encara resta sense classificar ni descriure i que conseqüentment no es troba en el catàleg d'aquest arxiu, motiu pel qual es desconeixia la seva existència i no ha pogut ser incorporada en el present estudi.

Conseqüentment, resta obert l'estudi d'aquesta documentació i la seva incorporació intel·lectual en el fons de Sant Daniel de Girona. S'ignoren les possibilitats de recerca que pot oferir aquesta documentació perquè no se sap el contingut de la mateixa, però podem suposar, entre les diverses possibilitats, que la seva anàlisi permetria ben segur valorar definitivament la pèrdua documental que suposà la desamortització de Madoz per l'Arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona.

Per concloure la reflexió dels resultats obtinguts en el primer apartat del present treball, es valora molt positivament les noves aportacions que ha suposat l'anàlisi de la funció arxiu a la història del monestir de Sant Daniel. Més enllà de l'objectiu principal, el d'esbossar una evolució de la funció arxiu en el marc d'un monestir femení al llarg de la seva història, la recerca i l'anàlisi ha fet emergir informacions, dades, fets, referències, reflexions i anàlisis noves de l'objecte d'estudi (el monestir i la comunitat de Sant Daniel), que no havien estat tingudes en compte pels historiadors fins avui i que poden ser útils per a nous treballs.

No són negligibles tampoc les dades inèdites que s'aporten en el present estudi sobre: la Congregació Claustral Benedictina i els seus monestirs femenins, de la ciutat de Girona i el territori nord de Catalunya o del perfil de la dona en la vida monàstica catalana a l'època moderna i contemporània. Dades inèdites, però també aportació de documentació i fons, que poden ser de servei per a futures recerques. S'observa així, que fer història dels arxius completa i complementa, d'una manera significativa, la història dels productors.

El segon gran objectiu proposat en iniciar aquesta recerca, era l'anàlisi de la producció i gestió documental en el marc organitzatiu del monestir de Sant Daniel de Girona, des

CONCLUSIONS

de la seva fundació fins a l'actualitat, per a l'estudi de la gestió del claustre. Un objectiu que es va desglossar amb cinc objectius específics seguint la metodologia escollida: el mètode arxivístic.

Així, en el primer objectiu específic es pretenia identificar la principal normativa que ha regulat i regula la vida monàstica d'aquesta comunitat des del segle XI fins avui dia, per seguidament identificar (en el segon objectiu específic) les funcions, subfuncions i activitats desenvolupades per la comunitat i la producció documental associada a aquestes, juntament amb els càrrecs o oficis productors i els espais on tenia lloc aquesta producció. Un cop obtinguda tota la informació, el tercer objectiu específic suposava establir un quadre de classificació funcional per tot el fons, en el qual s'hi pogués associar l'avaluació i el calendari de transferència i accés (quart objectiu específic). Tot amb l'objectiu últim de dur a terme el tractament arxivístic del fons, disposar de la documentació del monestir classificada, ordenada i instal·lada, i a partir d'aquí analitzar com s'ha autogestionat el monestir de Sant Daniel al llarg dels seus gairebé mil anys d'història.

Aquest objectiu, d'altra banda, va ser plantejat com l'aplicació d'un mètode a través d'un estudi de cas. És a dir, es pretenia demostrar la utilitat de l'ús del mètode arxivístic i tots els seus processos associats, no tan sols a l'hora de classificar la documentació retornant-li el seu ordre originari i reunint la documentació del fons independentment de l'estadi del cicle de vida en què es trobés; sinó també per estudiar la gestió, administració i organització del monestir, els seus membres i les funcions i activitats desenvolupades durant la seva àmplia existència (cinquè i últim objectiu específic del segon apartat). I tot en relació a un espai en evolució.

Així doncs, aquest segon apartat preveia l'obtenció de dos grans resultats generals:

- Un pròpiament arxivístic, el del tractament del fons del monestir amb la seva classificació, ordenació, avaluació i instal·lació, així com una primera descripció.
- I un altre de més històric, el del coneixement adquirit de l'evolució de la funció arxiu dins el monestir i de la gestió comunitària i administrativa del monestir al llarg del segle. El que pot suposar, per una banda, el primer estudi arxivístic d'un fons monàstic femení obert d'aquestes característiques, i per l'altra, un estudi històric de

CONCLUSIONS

Sant Daniel de Girona i la seva comunitat, especialment del segle XVII ençà, amb noves aportacions al coneixement històric d'aquest monestir.

En relació als objectius de tipus arxivístic pensem que s'han assolits amb èxit. Es disposa d'un quadre de classificació funcional pel fons obert del monestir de Sant Daniel de Girona, amb l'evolució documental associada i el calendari de transferències i accés vinculat. A més, la part del fons històric es troba classificada, ordenada, avaluada i correctament instal·lada per a la seva conservació. També s'ha identificat i reunit bona part de la normativa que és d'aplicació a Sant Daniel, tant aquella que prové de les instàncies superiors eclesiàstiques i que regulen o han regulat la seva vida monàstica, com les lleis, reglaments i codis de dret que efecten a la vida material de la comunitat (gestió econòmica, gestió patrimonial, registres oficials, etc.).

Cal remarcar entre els resultats arxivístics, la proposta innovadora de quadre de classificació funcional d'un fons monàstic obert, ja que la majoria de quadres de classificació de fons monàstics o conventuals publicats són orgànics i primen les tipologies documentals enfront de les funcions i les activitats.

Amb tot, i tal i com s'ha exposat en el capítol corresponent, cal tenir molt present que la proposta de quadre no és un model, no pot ser universal, ja que respon a una realitat concreta, que és la pròpia de Sant Daniel de Girona. En aquest sentit, el quadre de classificació establert pot ser de poca utilitat per a la classificació i elaboració d'altres quadres de classificació de fons monàstics, però sí que pot suposar un punt de partida per a nous tractaments i propostes en altres arxius monàstics benedictins.

Més enllà del quadre de classificació, del calendari de transferència i accés o de l'inventari provisional de la documentació històrica, arxivísticament parlant, s'ha elaborat una altra eina: l'abaciologi raonat del monestir de Sant Daniel de Girona. Un resultat que és entès com una eina d'arxiu, ja que suposa la primera fase d'elaboració de la fitxa ISAAR(CPF) pel registre d'autoritats del fons. Un instrument que serà de gran utilitat en el moment que es dugui a terme el catàleg del fons a nivell d'unitat documental simple i composta. L'abaciologi també és una eina indispensable per la correcta datació de la documentació, a més d'un referent cronològic important per a la recerca històrica.

CONCLUSIONS

Hi ha dues línies dins l'àmbit arxivístic que no s'han desenvolupat amb tota la seva extensió en el marc del present treball, i amb les quals caldrà treballar en un futur immediat. Són:

- La incorporació de la documentació de l'arxiu intermedi, conservada en diferents estances del monestir, al dipòsit central. Això és, la seva transferència a l'arxiu central del monestir amb la seva correcta instal·lació i conservació, a més del seu inventari i descripció.
- La descripció a nivell d'unitat documental simple i composta de la documentació històrica del fons, que després de l'actuació es troba inventariada i identificada de forma provisional.

Per la seva banda, l'aplicació del mètode arxivístic a través de l'anàlisi profunda de la documentació del fons de Sant Daniel (tant el conservat a l'arxiu monàstic com a l'Arxiu Reial de Barcelona), de la identificació i estudi de la seva normativa i de la recollida d'informació de gestió i producció documental dels últims cent anys, mitjançant entrevistes i l'observació directa, ha permès:

- obtenir molta informació relativa a la producció i gestió de la documentació monàstica,
- avançar en el coneixement dels membres que han conformat la comunitat de Sant Daniel i quines funcions i activitats han dut a terme,
- observar les característiques pròpies de la vida comunitària a Sant Daniel i alguns fets històrics concrets que l'han marcada,
- i entendre l'evolució espacial del recinte monàstic i la distribució dels espais segons els usos i circuits d'activitat i gestió.

Tot, en conjunt, creiem que conforma un avenç destacable en el coneixement d'aquest monestir i de la seva evolució històrica, especialment aquella que fa referència a la gestió i organització interna d'una comunitat monàstica. Així mateix permet comprovar la utilitat del mètode arxivístic per a l'anàlisi de la gestió del claustre des d'una perspectiva interna i evolutiva, comprenent les dinàmiques de treball i administració internes de la comunitat, aquelles que connecten amb la quotidianitat de la vida monàstica d'un grup de dones que al llarg dels segles han anat configurant la comunitat de Sant Daniel i la seva història. Justament, és aquest un dels aspectes més difícils de documentar a través del mètode d'anàlisi històric tradicional, ja que la

CONCLUSIONS

documentació conservada tendeix habitualment a documentar la vessant més oficial i externa de la vida del monestir, no la personal i interna.

En aquest sentit, el mètode arxivístic al complet (inclòs el mètode de recollida d'informació a través de les entrevistes i de l'observació directa), s'ha mostrat adequat per assolir els objectius plantejats. I les fonts emprades (el fons de Sant Daniel de Girona, el de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaragustana, així com les fons orals) han tingut els resultats previstos, destacant especialment les fons orals. Amb tot, cal remarcar l'esforç que ha suposat l'anàlisi exhaustiva de tota la producció documental històrica, semiactiva i activa del fons de Sant Daniel.

Creiem també, en relació al capítol de l'estat de la qüestió de l'arxivística monàstica, que el present estudi suposa una nova aportació d'anàlisi en aquest camp. En primer lloc, a nivell de tractament arxivístic, per la proposta d'un quadre de classificació funcional i per apostar per desdibuixar les línies de separació de la documentació segons el seu cicle de vida i tractar el fons com un tot, independentment de la seva disposició, de l'accés, la data de producció o l'espai dins el monestir on es troba conservat. I en segon terme, perquè proposa una nova forma d'aproximar-se a la història d'un monestir a través del mètode arxivístic i no des dels postulats habituals de la història. Òbviament, però, ambdós mètodes no s'exclouen, sinó que es complementen, com s'ha pogut observar entre el primer i el segon apartat d'aquesta tesi. Així doncs, els resultats obtinguts en l'anàlisi de la funció arxiu al monestir de Sant Daniel configuren una nova aportació a l'estudi de la història de l'arxivística i dels arxius a Catalunya, i poden ser d'ajuda per futures recerques en d'altres institucions monàstiques.

Tanmateix, el mètode arxivístic per a l'estudi de la gestió del claustre s'ha trobat amb un obstacle important a l'hora de dur l'anàlisi a l'època medieval. No per la falta de conservació de documentació d'aquesta cronologia, sinó especialment per l'estat en què es troba conservada: formant una unió factícia en la col·lecció de pergamins del fons, disposada per ordre cronològic i barrejada amb els fons externs dels priorats annexionats. Unes circumstàncies que no han permès incloure l'anàlisi de la col·lecció de pergamins en el present estudi, ja que dificulten en extrem reconstruir l'ordre

CONCLUSIONS

originari d'aquesta documentació que ha perdut la informació del seu context de producció.

Per reconstruir l'ordre originari de la documentació continguda en la col·lecció de pergamins del fons, encara que fos de forma parcial i intel·lectual, es requeriria d'una lectura atenta i profunda dels mil sis-cents tres pergamins i de l'anàlisi del seu contingut informatiu intrínsec i extrínsec, de les notes arxivístiques del seu dors i dels senyals externs (com plecs, talls, pèrdues de suport, taques, etc). Processant tota aquesta informació de forma ordenada, es podria aconseguir identificar la funció o activitat que ha generat el document i el seu context de producció i gestió, i així incloure'l a la corresponent sèrie documental del quadre de classificació funcional del fons. Amb tot, és previsible, que una actuació d'aquesta mena no aconseguís identificar el context productiu de tota la documentació en suport pergami de la col·lecció, i que una part d'aquesta es quedés sense identificar. Per això, en cas que en un futur es dugui a terme aquesta actuació sobre la col·lecció de pergamins del fons, es considera més adequat establir les noves relacions de forma intel·lectual, indicant cada pergami a quina funció o activitat del fons correspon del quadre de classificació, però sense modificar la seva classificació i mantenint físicament la seva instal·lació a la col·lecció de pergamins. Aquesta és, doncs, una de les línies de treball que han restat obertes a l'hora de finalitzar el present estudi, i que en cas de dur-se a terme, és previsible que el marc cronològic d'inici de diverses sèries del fons reculés notablement fins a cronologies medievals.

Per altra banda, cal remarcar també la importància d'un dels resultats obtinguts: el de la representació gràfica de l'evolució dels espais del monestir i la distribució d'aquests segons els usos i activitats que s'hi han dut a terme. En aquest sentit, els resultats són un gran avenç en el coneixement de l'edifici monàstic i de l'ús d'aquest per part de la comunitat. Més tenint present que aquest és l'únic edifici monàstic femení benedictí històric de Catalunya que ens ha arribat fins els nostres dies.

Amb tot, aquests resultats són tan sols un inici. Caldria investigar més per poder ampliar l'anàlisi a època medieval, si bé les fons disponibles per aquesta època no ofereixen un volum de referències espacials gaire acusat; i poder incorporar l'estudi arquitectònic i artístic del monestir, també dels paraments conservats fins avui. Així,

CONCLUSIONS

fóra interessant poder continuar l'anàlisi espacial i aprofundir més en cada un dels aspectes que el conformen: l'ús detallat de l'espai i la seva configuració, l'evolució arquitectònica i artística interna i externa, el contingut moble de les estances i l'articulació dels objectes en l'ús i l'espai, la fixació dels circuits de moviment i comunicació dins el recinte, l'ús de l'espai en el culte intern de la comunitat i extern de la parròquia i la seva articulació, la identificació del punts permeables de comunicació amb l'exterior i la conformació d'un espai de clausura, etcèterca. Les possibilitats d'estudi en aquest àmbit són múltiples, i totes elles de gran interès per seguir avançant en el coneixement del monestir de Sant Daniel i del paisatge espiritual femení.

Aquesta línia de treball, no prevista inicialment en el present estudi, ha sorgit durant el desenvolupament de la recerca gràcies a l'influència de les experiències compartides en el marc del projecte d'investigació I+D *Paisatges espirituals. Models d'aproximació espacial a les transformacions de la religiositat femenina medieval als regnes peninsulars (s. XII-XVI)*, dirigit per les professores Blanca Garí i Núria Jornet de la Universitat de Barcelona.

A part de les línies de treball obertes que s'han identificat fins ara, en resten dues més per exposar:

- L'anàlisi comparativa entre els resultats obtinguts de Sant Daniel de Girona i altres realitats monàstiques, tant de benedictines (com Sant Pere de les Puel·les o d'altres territoris peninsulars i de fora –França, Itàlia, Alemanya...-) com d'altres ordes o models de vida religiosa femenina (cistersenques, clarisses, canongeses, hospitaleres, carmelites, jerònimes, dominiques...).
- L'anàlisi de les perspectives de futur de la gestió i conservació d'aquest patrimoni documental privat però d'interès públic, en el marc d'unes comunitats monàstiques en l'actualitat envellides i sense relleu generacional.

Ambdues línies formaven part del projecte d'investigació inicial, però foren abandonades durant el procés de recerca i investigació perquè els primers resultats mostraven un ventall molt ampli de dades a tractar i l'objecte d'estudi es feia massa gran per ser assolit en el marc d'una sola tesi doctoral.

La primera d'aquestes línies de treball, la comparativa, havia estat pensada en un inici entre Sant Daniel de Girona i Sant Pere de les Puel·les. Així, es pensava desenvolupar

CONCLUSIONS

una anàlisi paral·lela de la funció arxiu per ambdós monestirs, per tal de posteriorment comparar els dos resultats i observar els elements comuns i diferenciadors, tot analitzant els possibles agents distorsionadors com: camp-ciutat, capitalitat de Barcelona, grau diferent d'afectacions de conflictes bèl·lics, personalitats pròpies d'abadesses, pes de la tradició del monestir, característiques del patrimoni gestionat, etc. Però, la situació arxivística en què es trobà el fons de Sant Pere de les Puel·les i el seu volum (tres cops superior al de Sant Daniel), obligaren a descartar aquesta via d'estudi, més encara quan aparegué la possibilitat d'incorporar l'anàlisi de la gestió del claustre a través del mètode arxivístic. Nogensmenys, el treball dut a terme abans de la decisió final augurava una comparativa molt interessant, que s'espera poder dur a terme a llarg termini.

En canvi, la comparativa amb monestirs benedictins femenins o amb monestirs i convents femenins de diversos ordes, es troba necessàriament condicionada per l'existència d'estudis similars. Com ja s'ha comentat en l'estat de la qüestió sobre l'arxivística monàstica, aquest tipus d'anàlisis són més que escassos. No obstant, aquesta mena d'estudis serien d'especial interès per observar les divergències entre monestirs i convents de branques de vida monàstica i d'ordes diferents. Fet que permetria avançar en una descripció més exacta sobre els fons monàstics i conventuals que trobem en els manuals d'arxivística eclesiàstica, així com en les seves tipologies, el seus continguts, les tipologies documentals generades, els seus quadres de classificació, les seves formes de gestió i administració, la normativa pròpia, etc.

La darrera línia de treball que ha restat oberta és la de l'anàlisi de les perspectives de futur de la gestió i conservació dels fons documentals de les comunitats monàstiques i conventuals actuals en vies d'extinció. En un moment molt inicial del plantejament d'aquesta tesi, es volia incorporar a l'anàlisi la proposta de gestió i conservació del patrimoni documental dels monestirs de monges benedictines de Catalunya a través del seu servei d'arxius, el SAF. Es pretenia així obrir el debat, tan transcendent que té lloc avui entre els arxivers i arxiveres de l'Església, davant la realitat patent de moltes comunitats monàstiques i religioses envellides i sense relleu generacional, que no poden fer front a la gestió i conservació del seu patrimoni documental i en ocasions es

CONCLUSIONS

veuen obligades a tancar les cases i ser acollides per cases germanes de territoris diferents. Una situació que afecta el patrimoni documental de diverses formes:

- En primer lloc, al seu accés restringit per a la consulta. Sense un membre de la comunitat que es pugui fer càrrec de l'arxiu, no hi ha possibilitat de consultar el fons. Sense consulta no hi ha coneixement i, sense aquest, el perill de pèrdua augmenta.
- En segon lloc, al perill de la seva conservació tant física com intel·lectual. Sense vigilància, la documentació pot ser objecte de pèrdues de tot tipus: accidentals i/o voluntàries, per falta d'interès o per falta de coneixement. Una de les més importants, és la manipulació per part de persones sense experiència arxivística que duguin al fons a una major confusió.
- Però, darrerament ha aparegut un nova realitat: la pèrdua de patrimoni documental dels territoris en el moment que una casa es veu obligada a tancar i és acollida per una casa germana del mateix orde, però d'una altra entitat territorial. La disgregació de la documentació del seu context de producció és sense dubte un problema greu amb difícil resolució, que seria mereixedor d'un profund i rigurós debat per part de la professió.

Per això, davant d'aquesta situació, es creia pertinent exposar el projecte de coordinació descentralitzada del Servei d'Arxius de la Federació Catalana de Monges Benedictines, no tan com un model, sinó com un projecte pilot en una realitat molt determinada: la dels monestirs autònoms de benedictines de Catalunya. Finalment però, es va decidir no incloure aquesta línia de treball dins el projecte d'investigació de la present tesi, ja que havent descartat l'anàlisi del fons de Sant Pere de les Puel·les i focalitzat l'estudi en el monestir de Sant Daniel de Girona, es veia aquesta última part massa desvinculada de tot l'estudi precedent.

No obstant, la gestió i conservació d'aquest patrimoni monàstic en situació de risc, és una línia de treball d'especial interès per l'autora, essent un dels principals reptes de futur dels arxius de l'Església a Catalunya, tal i com s'ha vist en el capítol de l'estat de la qüestió dels estudis d'arxivística monàstica. Per això, al marge d'aquesta tesi doctoral i malgrat la seva exclusió final, l'autora treballa en aquesta línia juntament amb altres arxiviers i arxiveres, dins el marc laboral del SAF i del Secretariat d'Arxiviers Eclesiàstics de Catalunya-València i Balears.

CONCLUSIONS

Arribats fins aquí, creiem que el balanç final dels resultats obtinguts a la doble anàlisi plantejada és molt positiu. S'ha avançat en el coneixement de la història del monestir de Sant Daniel, de l'evolució de la funció arxiu d'aquest monestir, de l'organització i gestió de la seva comunitat a través de la seva producció documental i també de l'evolució i configuració de l'edifici monàstic. Però sobretot, ha suposat un pas endavant en el coneixement de la història arxivística monàstica a Catalunya i en l'aplicació del mètode arxivístic i de gestió documental actual en un fons monàstic obert, privat i amb una producció documental de més de mil anys.

No obstant, pensem que el més interessant són les múltiples línies de treball que s'han obert durant la recerca i que esperen poder ser treballades. Arribats fins aquí, doncs, les preguntes obertes són encara més nombroses i més engrescadores que les de partida, i els objectius i projectes de futur més il·lusionants.

Irene Brugués Massot

Fonts i bibliografia

**Producció i gestió documental
d'un monestir femení**

Anàlisi de la funció arxiu i la gestió del claustre
a Sant Daniel de Girona (1018–2017)

Fonts documentals

Seguidament es fa constar per ordre alfabètic les fonts documentals emprades en el present estudi, consignant el nom de l'arxiu, i les seves sigles entre parèntesi, i els fons i sèries documentals consultades en cada un d'ells. En els casos on s'ha consultat el fons sencer, no es consignen les sèries.

La citació de les fonts documentals en el present estudi segueix l'establert per la Norma de Descripció Arxivística de Catalunya.¹⁰⁵⁸

Arxiu de l'Abadia de Montserrat (AAM)

- Congregació Claustral Tarraconense i Cesaraugustana (CCTC)

Arxiu de la Catedral de Girona (ACG)

- Sulpici Pontich

Arxiu Diocesà de Girona (ADG)

- Manuals de col·lacions beneficials (D)
- Notularum (G)
- Processos moderns
- Lletres episcopals (U)
- Registre Itineris (I)

Arxiu Històric de Girona (AHG)

- Teixidor de Madremanya, mas Bohigues de Banyeres

Arxiu del Monestir de Sant Benet de Montserrat (AMSBM)

- Monestir de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona (MSCB), Manuals
- Monestir de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona (MSCB), Ordinacions
- Monestir de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona (MSCB), Cròniques
- Monestir de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona (MSCB), Ciutadella
- Monestir de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona (MSCB), Oficis i treball
- Monestir de Sant Benet de Montserrat (MSBM), Documents constitutius
- Monestir de Sant Benet de Mataró (MBM), Cròniques
- Federació Catalana de Monges Benedictines (FCMB), Servei d'Arxius de la Federació

---

¹⁰⁵⁸ BERNAL; MAGRINYÀ; PLANAS, p. 187-188.

Arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona (AMSDG)

- Fons del monestir de Sant Daniel de Girona (MSDG)

Arxiu del Monestir de Sant Pere de les Puel·les (AMSPP)

- Monestir de Sant Pere de les Puel·les (MSPP), Concessions i privilegis
- Monestir de Sant Pere de les Puel·les (MSPP), Constitucions
- Monestir de Sant Pere de les Puel·les (MSPP), Cròniques
- Monestir de Sant Pere de les Puel·les (MSPP), Llibre d'abadesses
- Monestir de Sant Pere de les Puel·les (MSPP), Parròquies (censos)

Arxiu de la Parròquia de Santa Maria del Pi (APSMP)

- Llibres d'òbits

Arxiu Reial de Barcelona (ACA)¹⁰⁵⁹

- Ordes religioses i militars, Fons de la desamortització eclesiàstica «Monacals», Delgació Provincial d'Hisenda, pergamins (ORM Monacals-Hisenda Pergamins)
- Ordes religioses i militars, Fons de la desamortització eclesiàstica «Monacals», Delgació Provincial d'Hisenda, volums (ORM Monacals-Hisenda Volums)
- Ordes religioses i militars, Fons de la desamortització eclesiàstica «Monacals», Delgació Provincial d'Hisenda, lligalls (ORM Monacals-Hisenda Lligalls)
- Ordes religioses i militars, Fons de la desamortització eclesiàstica «Monacals», Universitat de Barcelona, lligalls (ORM Monacals-UB Lligalls)

Biblioteca de Catalunya (BC)

- Fons fotogràfic Salvany
- Fons i Col·leccions documentals de l'Arxiu Històric de la BC

Biblioteca del Museu d'Arqueologia de Catalunya – Girona (AMAC-Girona)

- Servicio de Defensa del Patrimonio Artístico Nacional – Delegación Provincial de Bellas Artes (SDPAN-Bellas Artes)

---

¹⁰⁵⁹ En referència a l'ús de la denominació d'Arxiu Reial de Barcelona per referir-se al centre d'Arxiu de la Corona d'Aragó vegeu pàgina 19, nota 6.

Fonts bibliogràfiques

La normativa emprada per les referències i citacions de les fonts bibliogràfiques ha estat la ISO:690 consignada el web del Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació de la Universitat de Barcelona,¹⁰⁶⁰ així com la contemplada en el llibre d'estil de la mateixa universitat, el CUB.¹⁰⁶¹

I Col·loqui d'Història del Monaquisme Català. Santes Creus, 1966. Santes Creus: Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus, 1967.

II Col·loqui d'Història del Monaquisme Català. Sant Joan de les Abadesses, 1970. Poblet: Abadia de Poblet, 1972.

ABADAL I DE VINYALS, Ramon d'. *L'abat Oliba, bisbe de Vic, i la seva època.* Barcelona: Aedos, 1962.

— *Com neix i com creix un gran monestir pirinenc abans de l'any mil: Eixalada-Cuixà.* Barcelona: Abadia de Montserrat, 1954.

ADDARIO, Arnaldo d'. Lineamenti di storia dell'archivistica (sec. XVI-XIX). A: *Archivio Storico Italiano*. 1990, vol. 148, I, p. 3-35.

AGUILERA HERNÁNDEZ, Alberto. *Relación de los fondos documentales del archivo del convento de Santa Clara de Borja.* Borja: Centro de Estudios Borjanos, Institución "Fernando el Católico", 2009.

AHUMADA, Laia DE. *Espistolaris d'Hipòlita Roís de Liori i d'Estafania de Requesens (segle XV).* València: Publicacions Universitat de València, 2003.

— La carta privada a l'època moderna. Un espistolari conventual femení inèdit. A: *Manuscrits. Revista d'història moderna*. 2011, núm. 29, p. 51-64.

— Teresa Rajadell i la Companyia de Jesús. Una història oblidada del monestir de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona (segle XVI). A: GARÍ, Blanca (ed). *Redes femeninas de promoción espiritual en los Reinos Peninsulares (siglos XII-XVI).* Roma: Editorial Viella, 2013, p. 235-249.

¹⁰⁶⁰ CRAI. CENTRE DE RECURSOS PER A L'APRENTATGE I LA INVESTIGACIÓ. *Com citar i gestionar la bibliografia.* Universitat de Barcelona [consulta: 15 de gener de 2017]. Disponible a: <crai.ub.edu/ca/que-ofereix-el-crai/citacions-bibliografiques>.

¹⁰⁶¹ UNIVERSITAT DE BARCELONA. *CUB. Criteris Universitat de Barcelona.* Universitat de Barcelona, octubre 2016 [consulta: 15 de gener de 2017]. Disponible a: <www.ub.edu/cub/portada.php>.

- AIXELÀ, Carme; CASTELLANO, Anna et al. *Santa Margarida de Prats de Roses* [en línia]. Universitat de Barcelona: Claustra. Atlas d'espiritualitat femenina medieval, 2013 [consulta: 7 de gener de 2017]. Disponible a: <<http://www.ub.edu/claustra/Monestirs/view/209>>.
- ALBACETE GASCÓN, Antoni; GÜELL BARÓ, Margarida. Santa Maria de Valldonzella: un monestir sense memòria pròpia. Les destruccions de l'arxiu i les noves troballes documentals necessàries per conèixer la història de la comunitat. A: *Paratge*. 2014, núm. 27, p. 45-57.
- ALBAREDA, Anselm Maria. *Història de Montserrat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2010.
- ALBERCH, Ramon. *Els arxius, entre la memòria històrica i la societat del coneixement*. Barcelona: Pòrtic; Editorial UOC, 2002.
- ALBERCH, Ramon; CANELA, Montserrat. Els arxivers i l'arxivística en una societat oberta. A: CAPELL I GARRIGA, Emília; COROMINAS I NOGUERA, Mariona (coord.). *Manual d'arxivística i gestió documental*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2009, p. 507-534.
- ALBERTÍ ORIOL, Jordi. *Santa Maria de Valldemaria 1146-1580: el monestir desconegut*. Maçanet de la Selva: Editorial Gregal - Taller d'Història de Maçanet de la Selva, 2014.
- ALCOVER, Antoni Maria; MOLL, Francesc de Borja. *Diccionari català-valencià-balear (DCVB)* [en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Editorial Moll, 2002. Disponible a: <<http://dcbv.iecat.net/>>.
- ALEGRE OLLER, Sergi; CIUTAT CORONADO, Anna; FONT ROA, Xavier et al. *Curs virtual de contractes del sector públic* [en línia]. Generalitat de Catalunya; Escola d'Administració Pública de Catalunya, febrer de 2016 [consulta: 31 de març de 2017]. 1.3. Contractes públics i contractes privats. Diferències bàsiques. Disponible: <http://virtual.eapc.cat/pluginfile.php/118293/mod_resource/content/1/010_part1/013_unitat3.html>.
- ALTÉS I AGUILÓ, Francesc Xavier. La configuració de l'antic arxiu de Montserrat (segles XVI-XVIII). A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. 1994, núm. 8, p. 19-36.

- ALTISENT, Agustí. Uns fulls del Cartulari menor de Poblet, retrobats. A: *Boletín arqueológico*. Tarragona: Real Sociedad Arqueológica Tarraconense, 1966, LXVI p. 107-112.
- ALTURO I PERUCHO, Jesús. *L'Arxiu antic de Santa Anna de Barcelona del 942 al 1200: aproximació històrico-lingüística*. Barcelona: Fundació Noguera, 1985.
- *Diplomatari d'Alguaire i del seu monestir santjoanista de 1076 a 1244*. Barcelona: Fundació Noguera, 1999.
- *Diplomatari d'Alguaire i del seu monestir duple de l'orde de Sant Joan de Jerusalem (1245-1300)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2010.
- ÀLVAREZ FORTES, Anna Maria; CASTAÑO GARCÍA, Joan. *El Archivo Parroquial Histórico de la Basílica de Santa María de Elche*. Elx: Ajuntament d'Elx, 1996.
- ANDORRA ANTIGA. *L'Armari de les set claus. Arxiu històric del país* [en línia]. Andorra: Andorra Antiga [consulta: 13 de desembre de 2016]. Disponible a: <<http://www.andorraantiga.com/l-armari-de-les-7-claus.html>>.
- ANÒNIM. El monasterio de Sant Daniel durante la Guerra de la Independencia. A: *Revista de Girona*. Girona, 1959, núm. 8, p. 59-62.
- ARAGÓ CABAÑAS, Antonio María. Notas sobre el concepto de clasificación archivística. A: *Boletín de Archivos*. 1979, núm. 4-6, p. 51-54.
- ARELLANO GARCÍA, Mario. *Catálogo del Archivo del Cabildo de Curas y Beneficiados de Toledo*. Toledo: Obra Cultural de la Caja de Ahorro Provincial de Toledo, 1984.
- ARXIU I BIBLIOTECA EPISCOPAL DE VIC. *Versió estàtica de l'itinerari virtual* [en línia]. Bisbat de Vic: Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic, 2004, actualitzada 2016 [consulta: 17 de setembre de 2016]. Disponible a: <http://www.abev.net/itiner_fix.htm?>.
- ASSOCIATION DES ARCHIVISTES FRANÇAIS. *Manuel d'Archivistique: théorie et pratique des Archives publiques en France*. París: SEVPEN, 1970.
- AURELL, Martin. *Les noces del comte: Matrimoni i poder a Catalunya (785-1213)*. Barcelona: Omega, 1998.
- BARAT, Baldiri. *Monestir de Sant Feliu de Cadins* [en línia]. www.monestirs.cat, desembre 2016 [consulta: 7 de gener de 2017]. Disponible a: <<http://www.monestirs.cat/monst/aemp/ae10cadi.htm>>.

- BASCOMPTE GRAU, Domènec et al. *Arxiu Parroquial de La Massana*. Andorra la Vella: Govern d'Andorra. Conselleria d'Educació, Cultura i Joventut. Servei d'Arxius Nacionals d'Andorra; Arxiu Parroquial de La Massana, 1993.
- BATTELLI, Giulio. Gli archivi ecclesiastici. A: *Archivi, biblioteche ed editoria libraria per la formazione culturale della società italiana*. Atti del Convegno Nazionale di Grottaferrata, 22-25 giugno 1978. Roma: 1980, p. 81-110.
- BAUCELLS, Josep (coord.). *Guia dels arxius eclesiàstics de Catalunya-València-Balears*. Barcelona: Secretariat d'Arxivers Eclesiàstics de Catalunya, 1978.
- Els arxius eclesiàstics. A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. 1988, núm. 1, p. 69-79.
- BAUTIER, Robert-Henri. La phase cruciale de l'histoire des archives: la constitution des dépôts d'archives et la naissance de l'archivistique, xvie siècle - début du xixe siècle. A: *Archivium*. 1968, vol. 18, p. 139-150.
- BCR ARQUITECTES. *L'estudi* [en línia]. Girona: BCR arquitectes [consulta: 12 de novembre de 2016]. Disponible a: <<http://www.bcrarquitectes.com/cat/estudi.html>>.
- BELLO, Carme; BORRELL, Àngels; VALLS, Gemma. Tècniques de preservació i de conservació. En ASSOCIACIÓ D'ARXIVERS DE CATALUNYA. *Manual d'arxivística i gestió documental*. Lleida: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2009, p. 403-436.
- BENET CLARÀ, Albert. L'escripció de Sant Benet de Bages. Els manuals notariais. A: Josep Maria SANS TRAVÉ (ed). *Estudis sobre història de la institució notarial a Catalunya*. Barcelona: Fundació Noguera, 1988, p. 91-96.
- BERNAL, Àngels; MAGRINYÀ, Anna; PLANAS, Ramon (ed). *Norma de Descripció Arxivística de Catalunya (NODAC) 2007*. Rubí: Departament de Cultura – Subdirecció General d'Arxius, 2007.
- BOADA CATASÚS, Coloma; BRUGUÉS MASSOT, Irene. *L'Església a Catalunya durant la guerra de Successió*. Barcelona: Publicacions Abadia de Montserrat, 2015.
- BOADAS I RASET, Joan. *Girona. Convents i monestirs, segles x-xix*. Girona: Ajuntament de Girona, 2005.
- (coord.). *Bellezas de Gerona, 1877. Joan Martí Centellas* [en línia]. Ajuntament de Girona, Servei de Gestió Documental, Arxius i Publicacions, 2009 [consulta: 9 de

- desembre de 2016]. Disponible a: <http://www.girona.cat/sgdap/exposicions/joan_marti_centellas/marti.html>.
- BOADAS I RASET, Joan; FERNÁNDEZ, Josep; MASACHS, Josep M. et al. Conceptes generals i tipologies de fons privats. A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2000, núm. 16, p. 299-314.
- BOLÒS I MASCLANS, Jordi. *Els Monestirs del comtat de Berga des de llurs orígens fins l'any 1400: el monestir de Santa Maria de Serrateix*. Barcelona: Edicions Universitat de Barcelona, 1983.
- *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Serrateix: segles x-xv*. Barcelona: Fundació Noguera, 2006.
- *Diplomatari del monestir de Sant Pere de la Portella*. Barcelona: Fundació Noguera, 2009.
- BRENNER, Elma; COHEN, Meredith; FRANKLIN-BROWN, Mary (ed.). *Memory and Commemoration in Medieval Culture*. Farnham: Ashgate, 2013.
- BRIGUGLIO, Letterio. La storia degli archivi e il suo oggetto (Progetto di un "Archivio Generala" a Venezia nel 1801). A: *Rassegna degli Archivi di Stato*. Roma: 1963, XXIII, p. 321-334.
- BRUGUÉS, Irene; JORNET-BENITO, Núria; BOADA, Coloma (dirs.). *Diplomatari de la col·lecció de pergamins del monestir de Santa Clara de Barcelona (1039-1241)*. Barcelona: Fundació Noguera, en premsa.
- BRUGUÉS MASSOT, Irene. *Santa Maria de Valldemaria* [en línia]. Universitat de Barcelona: Claustra. Atlas d'espiritualitat femenina medieval, 2013 [consulta: 7 de gener de 2017]. Disponible a: <<http://www.ub.edu/claustra/Monestirs/view/439>>.
- Els monestirs de benedictines de Barcelona al tombant dels segles xvii-xviii a través dels seus arxius. A: BOADA, Coloma; BRUGUÉS, Irene. *L'Església a Catalunya durant la guerra de Successió*. Barcelona: Publicacions Abadia de Montserrat, 2015, p. 177-195.
- Com cobrar de qui no et vol pagar. El cas de Miquel Caselles, arxiver, capbrevador, procurador i domer de Sant Daniel de Girona, 1668-1684. A: *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. 2016, vol. LVII, p. 255-272.
- BUSQUETS I CASTELLA, Josep. Un cartulari d'Olvan del segle xii. A: *L'Erol: revista cultural del Berguedà*. 2008, núm. 96 Castells medievals, p. 33-36.

- BUSQUETS DALMAU, Joan. La destrucció d'esglésies a la ciutat de Girona el 1936 i les seves excepcions. A: CENTRE D'ESTUDIS HISTÒRICS I SOCIALS. *La Guerra Civil a les comarques gironines (1936-1939). Jornades d'estudi commemoratives del cinquantanari, 3 i 4 d'abril de 1986*. Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 1986, p. 189-222.
- CABRÉ, Montserrat. Madruí: genealogía femenina y práctica política. A: MUÑOZ, Ángela (ed.). *La escritura femenina. De leer a escribir II*. Madrid: Al-Mudayna, 2000, p. 61-81.
- Medieval women's writing in catalan: textual inscriptions of feminine authority. A: *La corónica*. 2003, 32.1, p. 23-41.
- *L'autoria femenina* [en línia]. Barcelona: Biblioteca virtual de investigació Duoda, 2005 [consulta: 28 de desembre de 2016]. Disponible a: <<http://www.ub.edu/duoda/diferencia/html/ca/imprimible16.html>>.
- *Crònica de Sant Pere de les Puel·les. Anònim* [en línia]. Barcelona: Duoda, Centre de Recerca de Dones - Universitat de Barcelona, 2004-2008 [consulta: 10 de desembre de 2016]. Disponible a: <<http://www.ub.edu/duoda/diferencia/html/ca/primario22.html>>.
- De la leyenda a la autoría colectiva. A propósito de la versión aragonesa de la Crònica de Sant Pere de les Puel·les. A: GARÍCA HERRERO, Maria del Carmen; PÉREZ GALÁN, Cristina. *Mujeres de la Edad Media: actividades políticas, socioeconómica y culturales*. Zaragoza: Institución Fernando El Católico – Diputación de Zaragoza, 2014, p. 51-68.
- CALIDOS. *Armari de les tres claus* [en línia]. [consulta: 16 de setembre de 2016]. Disponible a: <<http://www.calidos.cat/portfolio/armari-de-les-tres-claus/>>.
- CAPELL I GARRIGA, Emília; COROMINAS I NOGUERA, Mariona (coord.). *Manual d'arxivística i gestió documental*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2009.
- CASTELLANO I TRESSERRA, Anna. *Pedralbes a l'edat mitjana: història d'un monestir femení*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998.
- CASTELLANO, Anna; SEGARRA, Marta; BARBAS, Mònica. *Santa Maria del Mar de Calonge* [en línia]. Universitat de Barcelona: Claustra. Atlas d'espiritualitat femenina

medieval, 2013 [consulta: 7 de gener de 2017]. Disponible a: <http://www.ub.edu/claustra/Monestirs/view/854>.

CAVERO DOMÍNGUEZ, Gregoria. *Catálogo del fondo monastico de San Miguel de las Dueñas*. León: Uniersidad de León, 1994.

CERMENO, Lluís; COLL, Maria Carme; MARTÍNEZ, Carme; TARRAUBELLA, Xavier. Tècniques de tractament documental. A: ASSOCIACIÓ D'ARXIVERS DE CATALUNYA. *Manual d'arxivística i gestió documental*. Lleida: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2009, p. 133-220.

CHEVRIÈRES, Jean-Guillaume de. *Le nouvel archiviste; contenant une nouvelle méthode de ranger un chartrier dont l'ordre chronologique est la base*. París: l'auteur, 1775.

CINGOLANI, Stefano M. *Crònica de Sant Pere de les Puel·les. Edició crítica* [en línia]. Alacant: Biblioteca Virtual Joan Lluís Vives, 2006 [consulta: 10 de desembre de 2016]. Disponible a: <http://www.cervantesvirtual.com/nd/ark:/59851/bmchm5m1>.

Codi de Dret Canònic, 25 gener 1983 [en línia]. Tribunal Eclesiàstic de Barcelona, 2015 [consulta: 19 de febrer de 2017]. Disponible a: <http://www.tribunaleclesiasticbarcelona.org/ca/codi>.

Como-escrever.com [en línia]. Portugal, 2016 [consulta: 17 de setembre de 2016]. Disponible a: <http://www.como-escrever.com/como-escrever/transumpto>.

CONGOST COLOMER, Rosa. La desamortització a Girona: mite, realitat i anècdota. A: *Revista de Girona*. 1985, núm. 113, p. 6-11.

CONGREGACIÓ CLAUSTRAL BENEDICTINA TARRACONENSE I CESARAUGUSTANA. *Ordinacions per als monestirs de les religioses del Orde de Sant Benet, de la província de Tarragona*. Barcelona: Estampa de Llorens Déu en lo carrer de la Bocaria, 1615.

— *Constituciones para los monasterios de religiosas de la Congregación Benedictina Claustral Tarraconense y Cesar-augustana*. Barcelona: Imprenta de Lorenzo Deu, 1615.

— *Ordinacions per als monestirs de les religioses del Orde de Sant Benet de la Província de Tarragona*. Barcelona: Rafael Socies jove llibrater, 1617.

- Constitutiones Congregationis Tarraconensis et Caesaraugustae Claustralis Sanctissimi Patriarchae Benedictirenovatae et reformatae in Capitulo Generali anno 1662*. Barcelona: Typographia Antonii Lacavalleria, 1662.
- COSTA, Lluís (dir.); MAROTO, Julià (coord.). *Història de Girona*. Girona: CCG edicions, 2006.
- COUTURE, Carol. L'avaluació dels arxius. Estat de la qüestió. A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, núm. 11, 1997, p. 59-88.
- CRAI. CENTRE DE RECURSOS PER A L'APRENTATGE I LA INVESTIGACIÓ. *Com citar i gestionar la bibliografia*. Universitat de Barcelona [consulta: 15 de gener de 2017]. Disponible a: <crai.ub.edu/ca/que-ofereix-el-crai/citacions-bibliografiques>
- CRISPÍ CANTON, Marta. Una obra documentada l'Aloi de Montbrai: la marededeú dels Prats del Rei. Noves vies per a l'estudi de l'escultor francès. *Locus Amoenus* [en línia]. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2004, núm. 7, p. 111-116 [consulta a: 18 gener 2017]. Disponible a: <<http://www.raco.cat/index.php/locus/article/viewFile/23748/23582>>.
- CRUCES BLANCO, Esther; TRUJILLO DOMENECH, Francisco; MELERO CASADO, Ana et al. El archivo del monasterio de Santa Paula de Sevilla: organización y descripción de sus fondos documentales. A: *Boletín de la ANABAD*. Madrid: Asociación Nacional de Archiveros, Bibliotecarios, Arqueólogos y Documentalistas, 1995, vol. 45, núm. 2, p. 163-169.
- CRUZ MUNDET, José Ramón. *Manual de Archivística*. 7a ed. Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez, 2008.
- CUELLA, Ovidio; TARRAGONA, Rosa. *Archivos parroquiales de la diócesis de Zaragoza: catalogación*. Zaragoza: Diputación de Zaragoza. Área de Cultura, 2001.
- CURTÓ I SOLER, Conrad. *Aspectes sanitaris dels arxius parroquials de Sant Feliu de Cabrera, Sant Genís de Vilassar, Sant Joan de Vilassar i de la Creu de Cabrils en els segles XVI, XVII, i XVIII*. Barcelona: Seminari Pere Mata. Universitat de Barcelona, 2000.
- DELSALLE, Paul. L'archivistique sous l'Ancien Régime: le Trésor, l'Arsenal et l'Histoire. A: *Histoire, économie et société*. 1993, vol. 12, núm. 4, p. 447-472.
- DEPARTAMENT DE CULTURA. *Cartoral de Carlemany del Bisbe de Girona (principi del segle XIII – principi del segle XIV)* [en línia]. Gencat.cat: Generalitat de Catalunya, 14 desembre 2015 [consulta: 28 de gener de 2017]. Disponible a:

<http://cultura.gencat.cat/ca/departament/estructura_i_adreces/organismes/dgpc/temes/arxius_i_gestio_documental/patrimoni-cultural-catala/registre/cartoral_carlemany_bisbe_girona/>).

DEPARTAMENT DE CULTURA I MITJANS DE COMUNICACIÓ. Decret 13/2008, de 22 de gener, sobre accés, avaluació i tria de documents. A: *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*. Generalitat de Catalunya, 25 gener 2008, núm. 5056, p. 6220 [consulta: 21 de gener de 2017]. Disponible a: <http://dogc.gencat.cat/ca/pdogc_canals_interns/pdogc_resultats_fitxa/?documentId=475134&language=ca_ES&action=fitxa>.

DIAGO, Francesc. *Historia de los victoriosísimos antiguos condes de Barcelona*. Barcelona: casa Sebastian de Cormellas al Call, 1603.

Diccionario de terminología archivística [en línia]. 2a ed. Madrid: Dirección de Archivos Estatales, 1995 [consulta: 18 d'abril de 2017]. Disponible a: <http://www.mecd.gob.es/cultura-mecd/areas-cultura/archivos/mc/dta/diccionario.html#_t>.

DOMÈNEC, Antoni Vicenç. *Flos sanctorum o Historia general de los santos y varones ilustres en santidad del principado de Cataluña* [en línia]. Barcelona: Emprenta de Gabriel Graells y Giraldo Dotil, 1602, p. 32-36 [consulta: 15 de gener de 2017]. Disponible a: <<https://books.google.es/books>>.

DOMÍNGUEZ SÁNCHEZ, Santiago. Reconstrucción del patrimonio documental de San Ildisoro de León siglo XIV. A: *Memoria Ecclesiae*. Oviedo: Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, 1995, núm. VI, p. 183-196.

DUCHEIN, Michel. El respeto de los fondos en Archivística: principios teóricos y problemas prácticos. A: WALNE, Peter (rec.). *La administración moderna de archivos y la gestión de documentos: el prontuario RAMP* [en línia]. París: Unesco, 1985, p. 69-91 [consulta: 36 d'abril de 2017]. Disponible a: <<http://unesdoc.unesco.org/images/0006/000679/067981so.pdf>>.

ENCICLOPÈDIA CATALANA. *Enciclopèdia.cat* [en línia]. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2015. Disponible a: <<http://www.enciclopedia.cat/>>.

ESCUDEU, Javier. *Diplomatari de Santa Maria de les Franqueses, 1075-1298*. Barcelona: Fundació Noguera, 2016.

- ESCUADERO, Assumpta; MAINAR, Josep. *El moble català al monestir de Pedralbes*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona – Museu d'Art de Catalunya, 1976.
- ESPAÑOL BERTRAN, Francesca. *El gòtic català*. Manresa: Angle Editorial, 2002.
- ESTEBAN NAVARRO, Miguel Ángel. Reconstrucción del orden originario en los archivos. A: *Estudios de Información, Documentación y Archivos. Homenaje a la profesora Pilar Gay Molins*. Zaragoza: Prensas de la Universidad de Zaragoza, 2014, p. 73-82.
- FEDERACIÓ CATALANA DE MONGES BENEDICTINES. *Declaracions a la Regla de sant Benet*. Federació Catalana de Monges Benedictines, 1984.
- *Estatuts*. Federació Catalana de Monges Benedictines, 1990.
- FERNÁNDEZ CATÓN, José María (dir.). *Los archivos de la Iglesia en España*. León: Centro de Estudios e Investigación San Isidoro; Archivo Histórico Diocesano, 1978.
- FERRER I GODOY, Joan. *Diplomatari del monestir de Sant Joan de les Abadesses (995-1273)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2009.
- FLÓREZ, Enrique; SAINZ Y BARANDA, Pedro. *España Sagrada. Teatro geográfico-histórico de la Iglesia de España*. Madrid: Real Academia de la Historia, 1859-79, vol. XLV.
- FONTANA, Josep. *La guerra del Francès. 1808-1814*. Barcelona: Pòrtic, 2008.
- FRANCESC I. *Constitución apostólica «Vultum dei quaerer sobre la vida» contemplativa femenina*. Vaticà: Libreria Editrice Vaticana, 2016 [consulta: 25 de febrer de 2017]. Disponible a: <http://w2.vatican.va/content/francesco/es/apost_constitutions/documents/papa-francesco_costituzione-ap_20160629_vultum-dei-quaerere.html>.
- FREIXAS CAMPS, Pere. El monestir de Sant Daniel. Reformes i ampliacions gòtiques. A: *Estudi General*. Miscel·lània del Col·legi Universitari de Girona. Girona, 1980, vol. I, núm. 1, p. 113-118.
- L'obra de Mestre Aloi a Girona. A: *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. Girona: Institut d'Estudis Gironins, 1982-1983, núm. XXVI, p. 77-85.
- *L'art gòtic de Girona*. Girona: Institut d'Estudis Gironins, 1983. Monografies de l'Institut d'Estudis Gironins, núm. 9, p. 34-40.
- *L'art gòtic a Girona. Segles XIII-XV*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1983. Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica, XXXII.
- Art als monestirs gironins. El gòtic. A: *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. Girona: Institut d'Estudis Gironins, 2016, vol. LVII, p. 57-76.

- GALLEGO, Olga. *El archivo del monasterio de Celanova*. Madrid: Dirección de Archivos Estatales, 1991.
- GARCÍA FRAILE, Dámaso. *Catálogo archivo de música de la Catedral de Salamanca*. Cuenca: Instituto de Música Religiosa de la Diputación Provincial de Cuenca, 1981.
- GARCÍA ORO, Vicente; GARCÍA LOBO, José Manuel. *Santa María de Arbas. Catálogo de su archivo y apuntes para su historia*. Madrid: Gráficas Faijoo, 1980.
- GARCÍA VALVERDE, María Luisa. El Concilio de Trento: una aproximación a la organización archivística monacal. A: *CEMYCYTH. Cuadernos de Estudios Medievales y Ciencias y Técnicas Historiográficas*. 1995, núm. 20, p. 93-113.
- *El archivo en los conventos de clausura femeninos de Granada*. Granada: Editorial Universidad de Granada, 2005. Biblioteca de Humanidades, Ciencias de la Documentación, núm. 2.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. *Pat.mapa* [en línia]. Generalitat de Catalunya, 2014 [consulta: 19 de gener de 2017]. Temes. Arquitectura. Casa Carles. Disponible a: <http://patmapa.gencat.cat/web/guest/patrimoni/arquitectura?articleId=HTTP://GAUDI_ELEMENTARQUITECTONIC_21236>.
- *L'Armari dels Privilegis i Actes de la Ciutat torna a l'Arxiu Municipal de Lleida un cop restaurat pel Departament de Cultura* [en línia]. Generalitat de Catalunya: Departament de Cultura, 31 de maig de 2015 [consulta: 16 de setembre de 2016]. Disponible a: <http://premsa.gencat.cat/pres_fsvp/AppJava/notapremsavw/150603/ca/larmari-privilegis-actes-ciutat-torna-larxiu-municipal-lleida-coprestaurat-pel-departament-cultura.do>.
- GIFRE RIBAS, Pere. Universitats endeutades i fiscalitat comunitària: les universitats del comtat d'Empúries, 1659-1705. A: *Recerques: Història, economia i cultura*. Universitat de València – Universitat Pompeu Fabra, 1995, p. 53-75.
- Archivación en Cataluña durante los siglos XVI y XVII. El caso de los señores útiles y propietarios de mansos. A: MIKES JANI, Tünde; LAMAZOU-DUPLAN, Véronique. *Jornades de estudio internacionales: Archivos de familia. Escrituras familiares: patrimonio y documentación (Universidad de Gerona, 6-7 marzo 2015)*. Grup «Arxius familiars de banda a banda dels Pirineus» (2013 CTP 00017) de la Universitat de Girona, École des hautes études hispaniques et ibériques (Casa de Velázquez, Madrid).

- GIL I ROMAN, Xavier. *Diplomatario de Ermesèn, condesa de Barcelona, Girona y Osona (c. 991 - 1 de marzo de 1058)* [en línia]. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona – Tesis en Xarxa, 2004 [consulta: 6 de gener de 2017]. Disponible a: <<http://www.tdx.cat/handle/10803/5541;jsessionid=3B85FFD4F51DA69F69D3A5ADDA17B2BD>>.
- GILLILAND, Anne; MCKEMMISH, Sue. *Nuevos métodos de investigación en archivística*. Cartagena: Ayuntamiento de Cartagena; 3000 Informática, 2006.
- Construir una infraestructura para la investigación archivística. A: GILLILAND, Anne; MCKEMMISH, Sue. *Nuevos métodos de investigación en archivística*. Cartagena: Ayuntamiento de Cartagena; 3000 Informática, 2006, p. 15-62.
- GIRONELLA DELGÀ, Anna; BOADAS RASET, Joan. *Girona. Convents i monestirs, segles x-xix*. Girona: Ajuntament de Girona, 2005.
- GIRONELLA DELGÀ, Anna. *El monestir de Sant Daniel. Mil anys de vida a la vall*. Girona: Ajuntament de Girona - Fundació Abertis, 2010.
- GÓMEZ, Conxita. *Història d'una recerca: el monestir de Sant Benet de Mataró (1881-1952)*. Tesina de llicenciatura, Institut Superior de Ciències Religioses de Barcelona, 2011.
- GONZÁLEZ COSO, Elena. *L'Armari de les cinc claus: la necessitat de protegir la documentació* [en línia]. Lleida: Ajuntament de Lleida [consulta: 12 de desembre de 2016]. Disponible a: <https://www.paeria.es/arxius/noticies/Document_cat_8419.pdf>.
- GONZALVO BOU, Gener. Desamortització i arxius: l'exemple del Monestir de Poblet. A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. 1997, núm. 11, p. 11-29.
- GRACY, Karen F. Documentar comunitats de pràctica: el cas de la etnografia archivística. A: GILLILAND, Anne; MCKEMMISH, Sue (eds.). *Nuevos métodos de investigación en archivística*. Cartagena: Ayuntamiento de Cartagena; 3000 Informática, 2006, p. 211-244.
- GRAS CASANOVAS, Maria Mercè. Cuerpo y alma en el Carmelo descalzo femenino. Una aproximación a la alimentación conventual en la Cataluña moderna. A: *Studia Historica. Historia Moderna*. Universidad de Salamanca, 1996, núm. 14, p. 207-221.

- L'escritura en el Carmel descalç femení: la província de Sant Josep de Catalunya (1588-1835). A: *Scripta. Revista internacional de literatura i cultura medieval i moderna*. 2013, núm. 1, p. 302-332.
- GRAÑA CID, María del Mar. Leer con el alma y escribir con el cuerpo: reflexiones sobre mujeres y cultura escrita. A: CASTILLO, Antonio (coord.). *Historia de la cultura escrita: del Próximo Oriente Antiguo a la sociedad informatizada*. Gijón: Trea, 2002, pp. 385-452.
- GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria. *Fons de la Catedral-Basílica del Sant Esperit de Terrassa*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 2007.
- Guia de los archivos y las bibliotecas de la Iglesia en España*. León: Asociación Española de Archiveros Eclesiásticos, 1985.
- HEREDIA HERRERA, Antonia. *Archivística General: teoría i pràctica*. Sevilla: Excma. Diputación Provincial, 1991.
- HEVIA BALLINA, Agustín (ed). *Parroquia y arciprestazgo en los archivos de la iglesia santoral hispano-mozárabe en España. Actas del X Congreso de la Asociación, Salamanca 12-15 septiembre 1994*. Madrid: Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, 1996.
- HOMS I BRUGAROLAS, Maria Mercè; CANAL I ROQUET, Josep. Senyors i pagesos del castell de Toralles (Garrotxa). A: *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. Girona: Insitut d'Estudis Gironins, 2000, vol. XLI, p. 51-122.
- IGLESIAS, Natàlia; CARGOL, Salvador. *La Vall de Sant Daniel*. Girona: Diputació de Girona – Fundació Caixa Girona, 2010. Quaderns de la Revista de Girona, 148. Monografies locals, 88.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. *Cartulari de Poblet: edició del manuscrit de Tarragona*. Barcelona: Insitut d'Estudis Catalans, 1938.
- *DIEC2. Diccionari de la llengua catalana* [on line]. 2na ed. Institut d'Estudis Catalans, 2007 [consulta: 30 de març de 2017]. Costumari. Disponible a: <<http://dlc.iec.cat/>>.
- INTERNATIONAL COUNCIL ON ARCHIVES. *ISAAR (CPF). Norma Internacional sobre los Registros de Autoridad de Archivos relativos a Instituciones, Personas y Familias*. 2n ed. París: International Council on Archives, 2004.

- ISAD(G). *Norma internacional general de descripció arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxiviers de Catalunya; Generalitat de Catalunya, 2001.
- ISDIAH. *Norma internacional para describir instituciones que custodian fondos de archivo*. 1r ed. París: International Council on Archives, 2008.
- JAVIERRE MUR, Aurea Lucinda. *Privilegios reales de la Orden de Montesa en la Edad Media. Catálogo de la serie existente en el Archivo Histórico Nacional*. Madrid: Junta Técnica de Archivos, Bibliotecas y Museos, 1945.
- JIMÉNEZ SUREDA, Montserrat. *Girona, 1793-1795. Guerra Gran i organització política a la Monarquia dels Borbons*. Girona: Ajuntament de Girona, 2006.
- JORNET-BENITO, Núria. *Guia de l'Arxiu del Monestir de Sant Benet de Montserrat* [en línia]. Marganell: Monestir de Sant Benet de Montserrat, 2004 [consulta: 19 de setembre de 2016]. Disponible a: <<http://www.monestirsantbenetmontserrat.com/regina/htmlfotos/Arxiu.html>>.
- *Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona. Origen d'un monestir i configuració d'un arxiu monàstic (1236-1327)* [en línia]. Barcelona: Tesis Doctorals en Xarxa, 2005. Disponible a:<<http://hdl.handle.net/10803/119825>>.
- Memoria y genealogía femeninas: la leyenda fundacional del primer monasterio de clarisas de Cataluña. A: BORDERÍSA, Cristina (coord.) et al. *La historia de las mujeres. Perspectivas actuales. III Coloquio Internacional del AEIHM (Barcelona, 19-21 octubre 2006)* [CD-ROM]. Barcelona: Asociación Española de Investigación Histórica de las Mujeres, 2006.
- Memoria, historia y archivo en el monasterio de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona. A: *Boletín de la ANABAD*. 2008, núm. 4, oct-dic, pp. 297-305.
- Agnès de Peranda. *Ordinacions i constitucions de l'abadessa del monestir de Sant Antoni de Barcelona, de l'orde de Santa Clara, de l'any 1260, sobre la celebració dels oficis divins que han de dur a terme els capellans i sacerdots beneficiats de l'església del monestir* [en línia]. Barcelona: Biblioteca virtual de investigació Duoda, 2012 [consulta: 25 de desembre de 2016]. Disponible a: <<http://www.ub.edu/duoda/bvid/text.php?doc=Duoda:text:2012.03.0011>>.
- Un monestir a la cruïlla. Els inventaris de sagrisita del monestir de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona (1389-1461). A: *Anuario de Estudios Medievales*. 2014, núm. 44/1, p. 277-308.

- JOSEPH I MAYOL, Miquel. *El salvament del patrimoni artístic català durant la Guerra Civil*. Barcelona: Editorial Pòrtic, 1971.
- LECLERQC, Jean. La Clôture. Points de repère historiques. A: *Collectanea cisterciensia*. 1981, vol. 43, núm. 4, p. 366-376.
- La clausura. Puntos de referencia históricos. GUIROY, Marta Isabel. A: *Cuadernos Monasticos*. 1982, núm. 61, p. 187-195.
- LEGIPONT, Oliver. *Itinerario en que se contiene el modo de hacer con utilidad los Viages à Cortes Estrangeras. Con dos disertaciones. La primera sobre el modo de ordenar, y componer una Librería. La secundo sobre el modo de poner en orden un Archivo*. València: por Benito Monfort, 1759.
- LERA MAÍLLO, José Carlos de et al. *Colección diplomática del imperial monasterio de Nuestra Señora de Valparaíso: 1143-1499*. Zamora: Instituto de Estudios Zamoranos "Florián de Ocampo"; Diputación de Zamora, 1998.
- LLOP, Irene. *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere de Casserres*. Barcelona: Fundació Noguera, 2009.
- LLORENS, Josep Maria. *La Biblioteca de la Comissió de Monuments de Girona i la Guerra Civil*. Girona: Biblioteca Museu d'Arqueologia de Catalunya – Girona, annex documental 14.
- LODOLINI, Elio. *Archivistica. Principi e problemi*. 5a ed. Milà: Franco Angeli, 1990.
- LÓPEZ DE AYALA, Ignacio (traducció). *El Sacrosanto y Ecuménico Concilio de Trento*. 3a ed. Madrid: Imprenta real, 1787.
- LÓPEZ GÓMEZ, Pedro. Los archiveros y sus investigaciones. A: *MÉI: Métodos de Información*. 1998, vol. 5, núm. 22-23, p. 37-43.
- LUCAS ÁLVAREZ, Manuel. *El Archivo del Monasterio de San Martiño de Fóra o Pinarío de Santiago de Compostela*. Sada: Ediciós do Castro, 1999.
- MAINAR I PONS, Josep. *Vuit segles de moble català*. Barcelona: Rafael Dalmau editor, 1989. Col·lecció Nissaga 10.
- MAKOWSKI, Elizabeth M. *Canon Law and Cloistered Women. Periculoso and its commentators, 1298-1545*. Washington: The Catholic University of America Press, 1997.

- MALLORQUÍ GARCIA, Elvis; SIERRA VALENTÍ, Eduard. La imposició de la clausura al monestir de Sant Daniel de Girona, 1300-1370. A: *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. 2011, vol. LII, p. 243-288.
- MALLORQUÍ, Elvis. *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere de Galligants: 911-1300*. Barcelona: Fundació Noguera, 2013.
- MARQUÈS I PLANAGUMÀ, Josep Maria. El sepulcre de Sant Daniel del Mestre Aloy. A: *Revista de Girona*. Girona, 1981, núm. 96, p. 195-201.
- *Pergamins de la Mitra (881-1687)*. *Arxiu Diocesà de Girona*. Girona: Institut d'Estudis Gironins, 1984. Monografies 10.
- Noves dades sobre la comtessa Mafalda. A: *Revista de Girona*. Girona, 1985, núm. 111, p. 67-71.
- *Cartoral, dit de Carlemany, del bisbe de Girona (segles IX-XIV)*. Barcelona: Fundació Noguera, 1993.
- Set cenobis femenins de l'Empordà. A: *Estudis del Baix Empordà* [en línia]. Sant Feliu de Guíxols: Institut d'Estudis del Baix Empordà, 1996, núm. 15 [consulta: 18 de gener de 2017]. Disponible a: <<http://www.raco.cat/index.php/EBE/article/viewFile/272132/360284>>.
- *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel de Girona (924-1300)*. Barcelona: Fundació Noguera, 1997.
- *Arxiu Diocesà de Girona. Guia-Inventari*. Girona: Diputació de Girona, 1998.
- MARTÍ BONET, Josep Maria (dir.). *Guia de los archivos de la Iglesia en España* [recurs electrònic]. Barcelona: Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, 2001.
- MARTI GILABERT, Francisco. *La desamortización española*. Madrid: Ediciones Rialp, 2003.
- MARTÍN LÓPEZ, Maria Encaración. El patrimonio documental del monasterio de San Isidoro de Leon en los siglos X-XIII: reconstrucción de un archivo monástico. A: *Memoria Ecclesiae*. Oviedo: Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, 1995, núm. VI, p. 197-210.
- MARTÍN-POZUELO CAMPILLOS, María Paz. *La construcción teórica en archivística: el principio de procedencia*. Madrid: Universidad Carlos III de Madrid Boletín Oficial del Estado, 1996.

- Hacia la formalización de la Teoría archivística: el Principio de Procedencia en España. 1828-1923. A: GENERELO, Juan José; MORENO LÓPEZ, Ángeles (coords.). *Història de loa Archivos y de la Archivística en España*. Valladolid: Universidad de Valladolid, 1998, p. 43-70.
- MARTINELL, Carme. *Monestir Sant Daniel*. Universitat de Girona, 1979-80.
- MARTÍNEZ, Imma; POUPLANA, Teresa. *Les monges de Sant Daniel de Girona: segle XIII - primera meitat segle XIV*. Universitat Autònoma de Barcelona, 1987.
- MARTÍNEZ, Pascual; RODRÍGUEZ, Ana (eds.). *La construcción medieval de la memoria regia*. València: Publicacions de la Universitat de València, 2011.
- MAS, Joseph. *Taula del Cartulari de Sant Cugat del Vallés*. Barcelona: Establiment Tipogràfic de J. Vives, 1909-1910.
- *Notes històriques del bisbat de Barcelona: Rúbrica del Libri antiquitatum de la Seu de Barcelona*. Barcelona: J. Vives i La Renaixensa, 1915.
- MAZEURE, Nicolas. *La vocation mémorielle des actes. L'utilisation des archives dans l'historiographie bénédictine dans les Pays-Bas méridionaux, X^e-XIIe siècles*. Turnhout: Brepols Publishers, 2014.
- Memoria Ecclesiae*. 1995, núm. VI-VII. Oviedo: Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, 1990.
- MENDO CARMONA, Concepción. Los archivos y la archivística: evolución histórica y actualidad. A: RUIZ RODRÍGUEZ, Antonio Ángel (ed.). *Manual de archivística*. Madrid: Síntesis, 1995, p. 19-38.
- Consideraciones sobre el método en archivística. *Documenta & Instrumenta*. Universidad Complutense de Madrid, 2004, núm. 1, p. 35-46.
- MERCADER RIBA, Juan. *José Bonaparte rey de España (1808-1813). Estructura del estado español bonapartista*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1983.
- MIQUEL, Marina; SALA, Margarida (coord.). *Temps de monestirs. Els monestirs catalans entorn l'any 1000*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura; Pòrtic, 1999.
- MIQUEL ROSELL, Francisco. *Liber Feudorum Maior. Cartulario real que se conserva en el Archivo de la Corona de Aragón. Reconstitución y edición*. Barcelona: Consejo

- Superior de Investigaciones Científicas – Sección de Estudios Medievales de Barcelona, 1945-1947. Textos y estudios de la Corona de Aragón, I-II.
- MINISTERIO DE INSTRUCCIÓN PÚBLICA Y BELLAS ARTES. Decretos. A: *Gaceta de Madrid* [en línia]. Madrid: 4 juny 1931, núm. 155, p. 1182 [consulta: 18 de gener de 2017]. Disponible a: <<https://www.boe.es/datos/pdfs/BOE/1931/155/A01181-01185.pdf>>.
- MOLETTE, Charles. Les archives de l'Église de France. A: *Revue d'histoire de l'Église de France*. 1980, tome 66, núm. 176, p. 51-82.
- MOLI FRIGOLA, Montserrat. Dones fortes del monestir de Sant Daniel i la música: les benetes i l'orgue d'Anton Boscà (1740-1752). A: *Butlletí de la Real Acadèmia de les Belles Arts de Sant Jordi*. Barcelona: Real Acadèmia de les Belles Arts de Sant Jordi, 2009-2010, XXIII-XXIV, p. 103-131.
- MOLINA FIGUERAS, Joan. *Catalunya romànica V. El Gironès, La Selva, El Pla de l'Estany*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1991, p. 181-183.
- MONJAS MANSO, Lluís. *La reforma eclesiàstica i religiosa de la Província Eclesiàstica Tarraconense al llarg de la Baixa Edat Mitjana a través dels qüestionaris de visita pastoral* [en línia]. Barcelona: Fundació Noguera, 2008, p. 21 [consulta: 29 de desembre de 2016]. Disponible a: <<http://www.fundacionoguera.com/libros/REFORMA%20ECLESI%C3%80STICA%2007%20fet.pdf>>.
- MONTALBÁN ARENAS, Albert. *Els goigs, una mostra de cultura religiosa popular*. Universitat de Girona, 2014.
- MONTSALVATGE I FOSSAS, Francesc. *Los monasterios de la Diócesis Gerundense*. Olot: Imprenta y librería de Ramón Bonet, 1904, Noticias históricas, vol. XIV, p. 305-328.
- MORALES PADRÓN, Francisco (dir.). *Los Archivos parroquiales de Sevilla*. Sevilla: Real Academia Sevillana de Buenas Letras, 1982.
- MORENO GARCÍA, Anabel. *El monestir romànic de Sant Daniel de Girona*. Universitat de Barcelona, 2013.
- Sant Daniel de Girona: relectura del monestir romànic. A: *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. 2014, vol. LV, p. 83-102.
- MUIR WHITEHILL, Walter; GUMI, Jordi. *L'art romànic a Catalunya. Segle XI*. Barcelona: Edicions 62, 1973.

- MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA. *Monestirs urbans en temps de guerra. Sant Pere de les Puel·les i Santa Clara de Barcelona, 1691-1718*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2014. Llibrets de sala, 17.
- MUTGÉ I VIVES, Josefina. *El Monestir benedictí de Sant Pau del Camp de Barcelona a través de la documentació de Cancelleria reial de l'Arxiu de la Corona d'Aragó (1287-1510)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2008.
- MUÑOZ, Ángela (ed.). *La escritura femenina. De leer a escribir II*. Madrid: Al-Mudayna, 2000.
- NADAL I FARRERAS, Joaquim; DOMÈNECH I CASADEVALL, Gemma. *Patrimoni i guerra. Girona 1936-1940*. Girona: Ajuntament de Girona, 2015.
- NAVARRO BONILLA, Diego. *La imagen del archivo. Representación y funciones en España (siglos XVI y XVII)*. Gijón: Ediciones Trea, 2003.
- *Escritura, poder y archivo. La organización documental de la Diputación del reino de Aragón (siglos XV-XVIII)*. Zaragoza: Prensas Universitarias de Zaragoza, 2004.
- NAVASCUÉS, Isabel et al. *Inventari de l'arxiu del monestir de Santa Maria de Vallbona*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1992.
- OEKWIKI. *Enciclopèdia Catòlica Online* [en línia]. Enciclopèdia Catòlica: 31 d'agost de 2010 [consulta: 16 d'octubre de 2016]. Anatas. Disponible a: <<http://ec.aciprensa.com/wiki/Anatas>>.
- OLIVA I PRAT, Miguel. El monasterio de Sant Daniel. A: *Revista de Girona*. Girona, 1959, núm. 7, p. 77.
- ORDEIG I MATA, Ramon. La visita de Roc d'Ozinelles als monestirs benedictins del bisbat de Girona l'any 1827. A: *Annals de l'institut d'Estudis Gironins*. 2013, vol. LIV, p. 453-484.
- PAGAROLÉS I SABATÉ, Laureà; PLANES I ALBETS, Ramon. Fonaments teòrics. A: CAPELL I GARRIGA, Emília; COROMINAS I NOGUERA, Mariona (coord.). *Manual d'Arxivística i gestió documental*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2009, p. 29-92.
- PANELLA I SOLER, Carme. *L'organització d'un monestir benedictí a l'Europa medieval: Sant Daniel de Girona*. Universitat Autònoma de Barcelona, 1986.
- *La situació jurídica de la dona a l'època medieval: Na Jusiana d'Empúries*. Universitat Autònoma de Barcelona, 1987.

- PAPELL I TARDIU, Joan. *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Santes Creus (975-1225)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2005.
- PARES. *Portal d'Arxius Espanyols* [en línia]. Madrid: Ministeri d'Educació, Cultura i Esport [consulta: 3 de desembre de 2016]. Disponible a: <<http://pares.mcu.es/>>.
- PAU I ROIGÉ, Jordi. *Aspectes sanitaris dels arxius parroquials del Priorat: segles XVI-XVIII*. Barcelona: Promociones y Publicaciones Universitarias; Publicacions del Seminari Pere Mata, 1993.
- PEDRALS I COSTA, Xavier. Una proposta de classificació dels arxius eclesiàstics locals, segons un esquema orgànic i funcional: estudi de l'arxiu eclesiàstic de Bagà. A: *Lligall. Revista d'Arxivística Catalana*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 1991, núm. 4, p. 153-165.
- PÉREZ GÓMEZ, Xavier. L'arxiu de la Cartoixa de Montalegre. Evolució històrica, segles XVI-XIX. A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. 1997, núm. 11, p. 31-42.
- *Diplomatari de la Cartoixa de Montalegre: segles X-XII*. Barcelona: Fundació Noguera, 1998.
- PÉREZ LATRE, Miquel. «Sercar, ordenar y fer inventari y índex». Sobre arxius i institucions a Catalunya (segles XVI-XVII). A: *Lligall. Associació d'Arxivers de Catalunya*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2004, 22, p. 73-120.
- PÉREZ ORTIZ, María Guadalupe; VIVAS MORENO, Agustín. Ensayo de organización de la documentación conventual: propuesta de cuadro de clasificación. A: *Anales de documentación: Revista de biblioteconomía y documentación*. 2008, núm. 11, p. 165-181.
- Series documentales para el estudio de la economía conventual. El ejemplo de la documentación sobre conventos en el Archivo Diocesano de Mérida-Badajoz. A: *Hispania Sacra*. 2009, núm. LXI, 123, p. 29-49.
- PIERA, Mónica; MESTRES, Albert. *El noble a Catalunya. L'espai domèstic del gòtic al modernisme*. Manresa i Barcelona: Fundació Caixa de Manresa i Angle Editorial, 1999.
- PIQUER I JOVER, Josep Joan. Monestirs cistercencs femenins de la Corona d'Aragó al segle XIX. A: *Studia monastica*. 1966, V(8), p. 71-132.
- *Cartulari de Vallbona (1157-1665)*. Barcelona: Real Academia de Buenas Letras de Barcelona, 1978.

- PLADEVALL, Antoni. *Els monestirs catalans*. 3ra ed. Barcelona: edicions Destino, 1974.
- PLANAS, Marta; CAVERO, Pere; BASCOMPTE, Domènec et al. *Casa de la Vall: de casa pairal a seu del Consell General*. Andorra la Vella: Govern d'Andorra, 1997.
- PLANAS BADENAS, Josefina. Llibres de cor. A: *Pedralbes, els tresors del monestir*. Barcelona: Museu d'Història de la Ciutat – Ajuntament de Barcelona – Institut de Cultura de Barcelona, 2004, p. 136-147.
- PLANES I ALBETS, Ramon. Mètode arxivístic i història dels arxius: els arxius municipals de Catalunya. A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, núm. 5, 1992, p. 11-39.
- PLANES I ALBETS, Ramon; PAGAROLÉS SABATÉ, Laureà; PUIG I USTRELL, Pere. *L'Arxiu de la Corona d'Aragó. Un nou perfil per a l'Arxiu Reial de Barcelona*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya (AAC), 2003.
- PLEBANI, Tiziana. *Il «genere» dei libri. Storie e rappresentazioni della lettura al femminile e al maschile tra Medioevo e età moderna*. Milano: Franco Angeli, 2001.
- PONS GURI, Josep Maria. *El Cartoral de Santa Maria de Roca Rossa*. Barcelona: Fundació Noguera, 1984.
- De l'escrivent al notari i de la «charta» a l'instrument. Recepció dels usos notariais itàlics a Catalunya. A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 1993, núm. 7, p. 29-42.
- POSNER, Ernst. *Alguns aspectos do desenvolvimento arquivístico a partir da Revolução Franceza*. Rio de Janeiro: Ministerio da Justiça e Negócios Interiores. Arquivo Nacional, 1959.
- PRUENCA I BAYONA, Esteve; MARQUÈS I PLANAGUMÀ, Josep Maria. *Diplomatari de Santa Maria d'Amer*. Barcelona: Fundació Noguera, 1995.
- PUIG I CADAFALCH, Josep; FALGUERA, Antoni de; GODAY Y CASALS, Josep. *L'arquitectura romànica a Catalunya*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1909-1918, vol. 2.
- PUIG I OLIVER, Lluís Maria de. *Girona francesa. 1812-1814*. Girona: Gòthia editorial, 1976.
- *Girona, guerra i absolutisme. Resistència al francès i defensa de l'antic règim (1793-1833)*. Girona: Diputació de Girona – Ajuntament de Girona, 2007. Quaderns d'història de Girona.

- PUIG I USTRELL, Pere. *El Monestir de Sant Llorenç del Munt sobre Terrassa: diplomatarí dels segles x i xi*. Barcelona: Fundació Noguera, 1985.
- et al. *Diplomatarí de Sant Llorenç del Munt (1101-1230)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2013.
- QUÍLEZ MATA, Julio Luis. L'aplicació de la norma ISAD(G) als fons parroquials de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona. A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 1999, núm. 15, p. 259-287.
- Regla del mestre*. Barcelona: Fundació Bernat Metge, 1994.
- Regla de sant Benet*. Montserrat: Abadia de Montserrat, 1966.
- Reglamento de los archivos eclesiásticos españoles*. Junta Nacional del Tesoro Documental y Bibliográfico de la Iglesia Española; Asociación Española de Archiveros Eclesiásticos, 1976.
- RICHOU LLIMONA, Montserrat. Els comptes de Blanca de Llorach, abadessa de Sant Pere de les Puel·les (1373). A: *SVMMA. Revista de cultures medievals*. 2015, vol. 5, núm. 5, p. 1-23.
- RIERA I VIADER, Sebastià. Les fonts municipals del període 1249-1714. Guia d'investigació. A: *Barcelona quaderns d'història*. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, 2001, núm. 4, p. 239-275.
- RIU, Manuel. Esquema metodològic per a l'estudi d'un monestir. A: *I Col·loqui d'Història del Monaquisme Català. Santes Creus, 1966*. Santes Creus: Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus, 1967, vol. I, p. 309-323.
- RIUS, José. *Cartulario de Sant Cugat del Vallés*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas – Sección de Estudios Medievales de Barcelona, 1945-1981. Textos y estudios de la Corona de Aragón, III-VI.
- ROBERGE, Michel. *La classification universelle des documents administratifs*. 1e éd. La Pocatière: Documentor, 1985. Collection Accès à l'information administrative.
- Le système de classification des documents administratifs. A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, núm. 2, 1990, p. 11-20.
- *La gestió dels documents administratius*. Barcelona: Diputació de Barcelona; Associació d'Arxivers de Catalunya, 1993.

- RODRÍGUES DÍAZ, Elena E.; GARCÍA MARTÍNEZ, Antonio Claret (coord.). *La escritura de la memoria: los cartularios*. Universidad de Huelva: Servicio de Publicaciones, 2011.
- ROIG I JALPÍ, Joan Gaspar. *Resumen historial de las grandezas y antigüedades de la ciudad de Gerona*. Barcelona: Jacinto Andreu, 1678.
- ROURA I GÜIBAS, Gabriel. *Catalunya romànica*. Barcelona: 1991, volum V.
- ROMAN MARTÍNEZ, Ramon. *Cartulari de l'orde del temple escrit en català medieval*. Barcelona: La Casa de l'Ocell de Foc, 2008.
- RUBIO MERINO, Pedro. La documentación moderna en los archivos eclesiásticos. A: FERNÁNDEZ CATÓN, José María (dir.). *Los archivos de la Iglesia en España*. León: Centro de Estudios e Investigación San Isidoro; Archivo Historico Diocesano, 1978, p. 171-199.
- *Archivística eclesiástica*. Sevilla: Pedro Rubio Merino, 1999.
- Los archivos eclesiásticos en España: el pasado, el presente y el futuro. A: *Iglesia y religiosidad en España. Historia y archivos. Actas de las V Jornadas de Castilla – La Mancha sobre Investigación en Archivos, Guadalajara, 8-11 de mayo 2001*. Toledo: Junta de Comunidades de Castilla – La Mancha; Anabad Castilla – La Mancha; Asociación de Amigos del Archivo Histórico Provincial de Guadalajara, 2002, vol. I.
- RUBIO RODRIGUEZ, Juan José. Concepto de causa pia en los juristas clásicos españoles (Estudio histórico-jurídico). *Ius Canonicum* [en línea]. 1985, XXV, núm. I, p. 145-154 [consulta: 3 d'abril de 2017]. Disponible a: <<http://dadun.unav.edu/bitstream/10171/15676/1/ICXXV4906.pdf>>.
- SAGALÉS CISQUELLA, Lorenzo. Estructura institucional y legislación sobre archivos de la Congregación Cisterciense de San Bernardo de Castilla. A: *Memoria Ecclesiae*. Oviedo: Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, 1995, núm. VII, p. 187-206.
- SALES TIRAPU, José Luis; URSUA IRIGOYEN, Isidoro. *Catálogo del Archivo Diocesano de Pamplona*. Pamplona: Gobierno de Navarra. Departamento de Educación y Cultura. Institución Príncipe de Viana, 1988.
- SAMSÓ, Rosalia. Vincles del Monestir de Santa Maria del Mar de Calonge amb el de Sant Daniel de Girona. A: *Estudis sobre el Baix Empordà*. 2003, núm. 22, p. 121-140.

- SÁNCHEZ CARRERA, Jordi. *Capitells. Monestir de Sant Daniel*. Giorna: Ajuntament de Girona – Diputació de Girona – Jordi Sánchez Carrera, 2013.
- SÁNCHEZ HERNÁNDEZ, Maria Leticia. El mobiliario en el espacio conventual femenino. A: ASSOCIACIÓ PER A L'ESTUDI DEL MOBLE. *El mueble del siglo XVIII: nuevas aportaciones a su estudio*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2008, p. 75-83.
- SÁNCHEZ MARCOS, Fernando. *Cataluña y el Gobierno central tras la Guerra de los Segadores (1652-1679)*. Barcelona: Publicacions i Edicions Universitat de Barcelona, 1983.
- SÁNCHEZ PORTAS, Javier. *Archivos parroquiales de Orihuela: El Salvador, Santa Justa y Santiago*. València: Generalitat Valenciana. Conselleria de Cultura, Educació i Ciència; Diputacions d'Alacant, Castelló i València, 1985.
- SÀNCHEZ I VILANOVA, Llorenç. *L'Alta Ribargorça -segles XI-XIII- segons cartulari de Lavaix*. Pobla de Segur: Història i Cultura del Pallars, 2008.
- SANZ DE BREMOND MAYÁNS, Ana. Aproximación al estudio del franciscanismo en la Corona de Aragón. Los documentos del Archivo Histórico Nacional (s. XV-XIX). A: *Cuadernos de Historia Moderna*. Madrid: 2007, núm. 32, p. 137-158.
- SANTA ESGLÉSIA CATEDRAL BASÍLICA DE BARCELONA. *Arxiu de la Catedral de Barcelona* [en línia]. Santa Església Catedral Basílica de Barcelona, 2013 [consulta: 17 de setembre de 2016]. Disponible a: <http://www.catedralbcn.org/index.php?option=com_content&view=article&id=39&Itemid=104&lang=ca>.
- SAROBÉ I HUESCA, Ramon. *Col·lecció diplomàtica de la Casa del Temple de Gardeny: 1070-1200*. Barcelona: Fundació Noguera, 1998.
- SARRABLO AGUARELES, Eugenio; CORREA, Antonio; ÁLVAREZ, Arturo. *Inventario del Archivo del Real Monasterio de Guadalupe (Cáceres)*. Madrid: Dirección General de Archivos y Bibliotecas, 1958.
- SASTRE I BARCELÓ, Joan Carles. L'arxiu del monestir de Santa Clara: notes per a la seva catalogació, conservació i difusió. A: *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana: Revista d'estudis històrics*. Palma de Mallorca: Societat Arqueològica Lul·liana, 1992, núm. 48, p. 281-289.
- SASTRE SANTOS, Eutimio. *Manual de archivos. El sistema archivístico diocesano: archivos de la curia y archivos parroquiales*. Madrid: ANABAD. Asociación Española de Archiveros, Bibliotecarios, Museólogos y Documentalistas, 1999.

- SCHELLENBERG, Theodore R. *Técnicas descriptivas de archivos*. Córdoba (Argentina): Universidad Nacional, 1961.
- SEGURA GRAÍÑO, Cristina (ed.). *De leer a escribir I: la educación de las mujeres: ¿libertad o subordinación?*. Madrid: Al-Mudayna, 1996.
- SERRA DE MANRESA, Valentí. La vida quotidiana de les institucions conventuals i monàstiques, a través dels llibres de comptabilitat (segles XVI i XVII). A: *Pedralbes. Revista d'història moderna*. 1993, núm. 13 (2), p. 181-183.
- SERRA ESTELLÉS, Xavier. *Ordenamiento de los archivos parroquiales en la Diócesis de Valencia*. València: Artes Gráficas Soler, 1998.
- SERRA SELLARÉS, Francesc. *Sant Benet de Bages a l'època montserratina*. Barcelona: Universtiat Autònoma de Barcelona, 2005.
- SERRA PUIG, Eva et al. *La Revolució catalana de 1640*. Barcelona: Crítica, 1991.
- SOLÀ, Fortià. *El Monestir de Sant Benet de Bages*. Manresa: Centre Excursionista de la Comarca de Bages, 1955.
- SOLÀ I COLOMER, Xavier. *El Monestir de Santa Maria d'Amer a l'època moderna. Religió, cultura i poder: de la reforma benedictina a la vigília de les desamortitzacions (1592-1835)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2010.
- SOLER SALA, Maria; BADIA COSTA, Xavier; BRUGUÉS MASSOT, Irene. *El monestir i el seu entorn. Els casos de Sant Cugat del Vallès i Sant Daniel de Girona* [en línia]. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2016 [consulta: 3 de gener de 2017]. Disponible a: <<http://www.ub.edu/proyectopaisajes/index.php/ca/eixos/monestir-i-entorn?id=93>>.
- SUREDA I JUBANY, Marc. Romà o romànic? Presències antiquitzants en l'escultura gironina del segle XI. A: *Lambard*. Barcelona: Amics de l'Art Romànic – Institut d'Estudis Catalans, 2007, núm. XIX, p. 213-242.
- Els precedents de la Catedral de Santa Maria de Girona. De la plaça religiosa del fòrum romà al conjunt arquitectònic de la seu romànica (ss. I aC - XIV dC) [en línia]. Girona: Universitat de Girona – Tesis Doctorals en Xarxa, 2008 [consulta: 6 de gener de 2017]. Disponible a: <<http://www.tesisenred.net/handle/10803/7853>>.
- TAULÉ TELLO, Albert. L'organització dels arxius històrics d'empresa. Anàlisi de la funció comptable. A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, núm. 10, 1995, p. 91-103.

- TINTÓ I SALA, Margarita. A propòsit de la troballa d'unes sepultures al Saló del Tinell de l'antic Palau Reial Major de Barcelona [llegit al *III Col·loqui d'Història del Monaquisme Català, celebrat a Bellpuig, 7 setembre 1974*]. A: *Cuadernos de arqueología e historia de la ciudad*. Museu d'Història de Barcelona – Seminario de investigación «A. Duran Sanpere», 1977, núm. XVII, p. 155-163.
- TOBELLA, Antoni Maria. Cronologia dels capítols de la Congregació Claustral Tarraconense i Cesaraugustana (Primera part: 129-1661). A: *Analecta Montserratensia. Miscel·lània Anselm M. Albareda II*. Abadia de Montserrat, 1964, vol. X.
- TOMÁS FACI, Guillermo. La construcción de la memoria escrita en los archivos eclesiásticos de Ribagorza (siglos XI-XIII). A: *Edad Media. Revista de Historia*. Valladolid: Ediciones Universidad de Valladolid, 2015, vol. 16, p. 89-105.
- TOMIC, Pere. *Històries e conquestas de Cathalunya* [en línia]. Barcelona: Johan Rosembach, 1495, cap. XXXIII, f. XXXIIv [consulta: 15 de gener de 2017]. Disponible a Biblioteca Virtual Joan Lluís Vives: <<http://www.lluisvives.com/servlet/SirveObras/jlv/12937840889076063087624/ima0000.htm>>.
- TORRA PÉREZ, Alberto. Fondos documentales monasticos en el Archivo de la Corona de Aragón. A: *Memoria Ecclesiae*. Oviedo: Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, 1995, núm. VI, p. 121-146.
- TORRAS I SALLÉS, Joaquín. *Aspectos sanitarios de los archivos parroquiales del arciprestazgo de Sant Joan de les Abadesses durante los siglos XVI, XVII y XVIII*. Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona, 1994.
- TORROJA MENÉNDEZ, Carmen. *Catálogo del Archivo del Monasterio de San Clemente de Toledo: 1141-1900*. Toledo: Diputación provincial, 1973.
- TRUJILLO-BENCOMO IZQUIERDO, Neldo. *Aspectos sanitarios de los archivos parroquiales de Arenys de Mar y de Arenys de Munt en el siglo XVIII*. Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona, 1992.
- UDINA MARTORELL, Federico. *Guía dels Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Ministerio de Cultura; Dirección General de Bellas Artes y Archivos, 1986.
- UNIÓ DE RELIGIOSOS DE CATALUNYA. www.urc.cat. URC, 2017 [consulta: 28 de març de 2017]. Disponible a: <http://www.urc.cat/index_.php>.

- UNIVERSITAT DE BARCELONA. *CUB. Criteris Universitat de Barcelona*. Universitat de Barcelona, octubre 2016 [consulta: 15 de gener de 2017]. Disponible a: <www.ub.edu/cub/portada.php>.
- VAN HOUTS, Elisabeth M. *Medieval memories: men, women and the past, 700-1300*. Harlow: Longman, 2001.
- VILA I CARABASA, Josep Maria. *Apunts sobre l'alimentació monacal femenina al segle XIV. El monestir de Sant Daniel de Girona (1361-1362)*. Girona: 1990.
- Apunts sobre l'alimentació monacal femenina al segle XIV. El monestir de Sant Daniel de Girona (1361-1362). A: COL·LOQUI D'HISTÒRIA DE L'ALIMENTACIÓ A LA CORONA D'ARAGÓ. *Actes: 1r Col·loqui d'Història de l'Alimentació a la Corona d'Aragó. Edad Mitjana*. Lleida: Insitut d'Estudis Ilerdencs, 1995, vol. 2, p. 445-455.
- VILA I SALA, Antón. *Els Arxius parroquials: la seva importància. Ordenació, classificació y catalogació dels seus documents: conferència llegida en la sessió general de la Associació d'Eclesiàstics de Barcelona el dia 17 d'abril de 1912*. Manresa: Imprenta y encuadernació de Sant Josep de Viuda y fill de Torrella, 1912.
- VILAMALA SALVANS, Jordi. Els arxius històrics diocesans catalans. A: *Lligall. Revista d'Arxivística Catalana*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2004, núm. 22, p. 163-213.
- VILLANUEVA, Jaime. *Viage literario a las iglesias de España*. Madrid: Imprenta de la Real Academia de la Historia, 1850, vol. XIV, p. 157-162.
- VIRGILI, Antoni. Conquesta, colonització i feudalització de Tortosa (segle XII), segons el cartulari de la Catedral. A: *Estudi General*. Universitat de Girona, 1986, núm. 5-6, p. 275-289.
- VIVAS MORENO, Agustín; PÉREZ ORTIZ, María Guadalupe. La información histórica en los archivos eclesiásticos: principales series documentales para la investigación. A: *Documentación de las Ciencias de la Información*. 2011, vol. 34, p. 441-467.
- WALNE, Peter (ed.). *Dictionary of Archival Terminology = Dictionnaire de terminologie archivistique*. 2a ed. Munic, Nova York, Londres París: K. G. Saur, 1988.
- WIDMER, Rolf. *Sant Daniel de Girona. Una senyoria benedictina durant el segle XIII*. Thayngen, 1984.

- ZAMORA ESCALA, Jaume Enric. El salvament dels arxius catalans durant la Guerra Civil espanyola (1936-1939). A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2000, núm. 16, p. 85-151.
- ZARAGOZA GÓMEZ, Verònica. Historiar les protagonistes absents. La poesia femenina de l'edat moderna a l'àmbit català. A: JOSA, Lola; LAMBEA, Mariano. «*Allegro con brio*». *I Encuentro «Aula Música Poética» de Jóvenes Humanistas* [en línia]. Digital CSIC, 2013, p. 146-160 [consulta: 1 de maig de 2017]. Disponible a: <<http://digital.csic.es/handle/10261/86681>>.
- «*En vers vull desafiar...*». *La poesia femenina a l'àmbit català (segles XVI-XVIII)*. Edició crítica. Universitat de Girona: tesi doctoral, 2016.
- El Cancionero poético del Carmelo Descalzo femenino de Barcelona (ca. 1588-ca. 1805). A: *eHumanistica*. 2017, núm. 35, p. 615-644.
- ZARAGOZA PASCUAL, Ernesto. *Índex de l'Arxiu del Monestir de Sant Feliu de Guíxols*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1992. Scripta et documenta 42.
- *Història de la Congregació Benedictina Claustal Tarraconense i Cesaraugustana (1215-1835)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004. Scripta et documenta 67.
- ZARRI, Gabriela; BARANDA LETURIA, Nieves. *Memoria e comunità femminile. Spagna e Italia, secc XV-XVII*. Florència: Firenze University Press, 2011.

Irene Brugués Massot

Annexos

**Producció i gestió documental
d'un monestir femení**
Anàlisi de la funció arxiu i la gestió del claustre
a Sant Daniel de Girona (1018–2017)

ANNEX 1. Aprovació del dipòsit de l'arxiu de la Congregació a Sant Daniel

Sant Pere de Galligants, 1512 maig 3

Fragment final de l'acta del Capítol Provincial de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense i Cesaraugustana celebrat al monestir de Sant Pere de Galligants, en el qual s'aprova reunir l'arxiu de la Congregació al monestir de Sant Daniel de Girona i s'estipula el seu funcionament.

A. CAT AAM CCTC Llibre 10 p. 68v-69.

[...] Item dicti domini presidentes toto aprobante capitulo attento que in dicto ordine non est aliqua secera comis ad deponendum pecunias comes et recludendum libros visitationem. Ideo ordinarunt que emat aliquod secacium quod reclubatur et custodiatur in monasterio Sancti Danielis Gerunde, hoc est in eius arxivo in quod deponantur pecunie comes dicti ordinis et etiam libri visitacionum et aliarum constitutionum quod secacium duabus ceris claudatur. Ita que una distorum clavium custodiatur pro Reverendum abbatem Sancti Petri de Gerunde, \vel priorem in eius absentia/, et altera per Reverenda abbatissam dicti monasteri Sancti Danielis. Et quia ex negligentia custodie dictorum librorum multa scandalo et dampno odiri possent prout experientia usque ad hec tempora docent.

Ideo mandatum in virtute Sancte Obediensie dictis Reverendis abbati et abbatisse ut nonc permittant per se vel per aliud dictos libros vel alique ipsorum ad isto sechario extraunt sine literis Reverendo Domino presidentium seu alteris ipsorum et tunc illum vel illos de quibus mandabitur convincent notario dicti ordinis, seu alii monacho de quo presidentes prout pressentur scriptum suis. Itaque transumptum seu translatum de necessariis intus dictum monasterium et non extra recipiatur quo facto statim in dicta secha recludantur. Et cum contigerit visitatores prossedere ad officis visitacionis excercendum et voluerunt habere serum vicium vel plures ex dictis libris prout moris est deuter eis absque contradictione. Ita tamen quod penes dictam Reverenda abbatissam remaneat cautela suam de vero scripta que contineat libros quos receperint et cuius amii erant et quorum visitorum quos per acta visitacione et capitulo provinciali celebrato teneantur dicti visitatores una cum libro visitacionis ipsorum restituere sive tornare ad dictum monasteri Sancti Danielis ut recludantur et

ANNEXOS

claudantur in dicta secha et hoc faciant suis sumptibus infra unum mensem si capitulum fuit celebratum in provincia Terrachone, si in provincia Çeserauguste infra duos menses; et hoc sub pena excommunicationis late summie quam incurrant dicti visitatores contrarium facientes ipso facto.

ANNEX 2. Formulari de l'interrogatori dels visitadors de la Religió

1626-1627

Formulari emprat pels visitadors de la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense i Cesaraugustanadurant els interrogatoris de les monges dels monestirs femenins de la Congregació en la seva visita triennial.

A. CAT AAM CCTC Llibre 26 p. 49-50.

Visitas de las religiosas de nostra Sagrada Religió y interrogatoris dellas.

1. Si en lo present monastir ya sert numero de religiosas y si avuy esta conplit.
2. Si la señora abadessa tracta ab amor y caritat a totes les religiosas y si per ellas es obeida y respectada y les majors per les menors regonagudas, estimadas y reverentiadas.
3. Si lo dijous Sant exproprian donant les claus de ses cases a la señora abadessa y lo dilluns de Pentecostès per memorial en escrit specificant en ell tot lo que tenan.
4. Si les rendas, alajas y altres cosas gastan en usos proffans y si donan y reban cosa alguna de concideratio sens expressa llicència de la señora abadessa.
5. Si la señora abadessa visita dos o tres vegadas lo any totes les casas y officinas comunes del monastir desterrant dell las cosas superfluas y vanas.
6. Si los offissis divinals se celebran ab la decència y devotio deguda y si a tots assistexan las religiosas guardant lo silensi a tal lloch degut y si en lo capítol se llitx la Pretiosa y capítol de la Relga de nostre Pare Sant Benet y en ell se fan les correccions regulars.
7. Si confessan y combregan molt a menut y si ha confessors deputats y elegits.
8. Si totas viuan ab lo recato y pureza que a la perfectio de son estat se deu y si ses actions causan alguna nota o murmuratio.
9. Si lo vestit y tocados es ab la modestia y decentia al estat de religiosas convenient.
10. Si llitian llibres proffns y si tant entre si com entra altrás perçonas tenan converssations indecents.

11. Si en lo monastir y ha dona maior per a mestre de novitias que cuide de la educatio y enssenyansa de ditas novitias.
12. Si en la receptio, atorgatio y assignatio per a la professio de ditas novitias se obsservan les ordinations y constitutions per dit effecte per nostra Sagrada Religió estatuidas y ordenadas.
13. Si lo monastir és bé y degudament tancat de parets o muralles y rexas y si los edificis tant publichs com privats patexan alguna ruhina.
14. Si ha dona ansiana o maior la qual cuide de tancar y obrir la porta ab la punctualitat deguda; y aquella esta entre dia continuament tancada sinó és per precisa o necessarie causa a coneguda de la señora abadessa. Y si dita señora abadessa guarda les claus de dita porta de nits.
15. Si en lo ingrés dels confessors, metges, sirurgians y altres officials, tant ordinaris com extreordinaris, se obsserva lo instituit y ordenat tant en lo Sagrat Concili de Trento com en les constitutions y ordinations de la Religió. Y si ha dona mayor assenyada per acompanyarlos y sis fa ab punctualitat.
16. Si en la receptio de les criadas y encomenadas se obsserva la forma donada per nostra Sagrada Religió y si tenan criadas cassadas o que paguen la despesa.
17. Si frequentan desordanadament los parledors procurant-se visitas de compliment y acceptant aquellas, y en particular ab perçonas ab que no tingan ningun parentiu. Y si ab deutas y parents si es ab la gravedat y modestia a la honestidat religiosa conve y ab expressa llicència de la señora abadessa.
18. Si celebrant-se los offissis divinals se parla en los parladors y en particular en los de la iglesia y llochs dedicats per la confessió y comunió.
19. Si menian en reffator, en particular en lo advent y quaresma; y si en ell se te lo silenssi i llissó que a tal lloch se requerex; y si en tots los dimecres y advent se menja pex.
20. Si dorman en dormidor y ab escolari y si a que cuide de tancar la porta del dormidor y que guarde les claus dell.

ANNEXOS

21. Sis cuida ab amor y vigilantia de les religiosas malaltas; y si proveexen lo que per llur salut és necessari y convenient a les que no tenan.
22. Si ha archiu y archivera que cuide dell, y si las escripturas estan ben ordenadas en sos armaris ab sos titols peraque ab facilitat se pogan trobar.
23. Si lo procurador del convent cuida de cobrar y redressar las rendas dell y si es acreador o debitor; y si donan los comptes devant les perçonas y en la forma esta ordenat y si capbrevan les rendas.
24. Si les quantitats per lo dot o entrada de les monjas rebudas son en la summa esta ordenat y si aquellas se son esmerssadas o asseguradas de manera que reste seguir lo esmers.
25. Si la ecclesia esta sufficientment ornada de ornaments y lo cor de llibras; y si ha dona maior sacristana a quí la sacristia estiga encomanada ab ça plata y ornaments ab inventari.
26. Sis pagan les portions de pa y vi en la quantitat y qualitat se deu.
27. Si totes cumplan als carrechs y servituts de sos offissis y administrations.
28. Si las escolanas iخان sens llicència dels presidents y abadessa en escrits y per les causas disposadas per les constitutions y si entran en lo monestir señoras encomanadas sens llicència.

ANNEX 3. Crònica de l'expropiació de l'arxiu del monestir de Sant Daniel

c. 1855 agost

Crònica de la monja arxivera Francesca Xavieria Germén de l'exporpiació de l'arxiu del monestir de Sant Daniel de Girona per part de la Comissió Principal de Ventes de béns nacionals de la província de Girona el 14 d'agost de 1855.

A. CAT AMSDG MSDG F111.

Relación de lo acontecido en el monasterio de San Daniel, no menos que a todos los conventos de este obispado, en el año de 1855

El dia 11 de agosto del año 1855 pasó un oficio el Señor administrador o comisionado de los bienes nacionales o bien de desamortización, en cuyo contenido esponia como el dia 13 a las ocho de la mañana vendria para tomar posesión de los papeles y rendas de este monasterio, a lo que la Muy Ilustre Señora abadesa, Dona Maria Ignacia Quintana, dio parte a nuestro dignisimo prelado el Exelentísimo Ilustrísimo Señor obispo, para la licencia de poder entrar el Señor administrador con algunos escribanos, cuyo oficio nos llevó el Ilustre Señor Don Martin Matute, protector del monasterio y también actorizado para entrar y acompañar a dichos comisionados, todas las veces que fue necesario entrar.

El dia 13 agosto del año 1855, a tres cuartos de nueve de la mañana, entró en el arxivo de este monasterio el señor comisionado Don Francisco Mirallas, el señor contador y dos escribanos, acompañados del Ilustre Señor Don Martín Matute, la Muy Ilustre Señora abadesa y las señoras arxiveras. Al entrar en el arxivo, espusieron el señor comisionado y el señor contador como venian autorizados del gobierno, que se les entregasen los papeles, cuentas y bienes, a lo que contestó la Muy Ilustre Señora abadesa (en nombre de todo el cabildo), que nunca ella se los entregaria, que no se oponia si se los querian tomar, aunque no prestaba su consentimiento; lo que verificaron al momento, ellos mismos abrieron la puerta del arxivo y se los tomaron.

Y por la mañana del dia 14 concluyeron el inventario y se nos llevaron los papeles del arxivo sin nuestro consentimiento, de lo que doy fe, Francisca Javieria Germén, arxivera.

ANNEXOS

Cuya relación pongo en el mismo archivo para que las señoras venideras se penetren de todos nuestros padecimientos por el espacio de 20 años, de riegos de representaciones, al último, Diós lo ha permitido. Se practicaron las diligencias posibles, como se podran penetrar, más toto ha sido en vano.

ANNEX 4. L'ús de l'espai al monestir de Sant Daniel de Girona (segles XVII-XXI)

Prenent de base la planta del monestir de Sant Daniel de Girona elaborada per l'arquitecte Llorenç Panella i Soler a la dècada dels vuitanta del segle passat,¹⁰⁶² es proposa una representació gràfica de l'evolució de l'ús de l'espai al monestir de Sant Daniel des d'inicis del segle XVII fins avui dia.

Amb l'objectiu d'analitzar d'una forma visual els espais del monestir, els seus usos i la seva evolució al llarg dels darrers quatre segles, s'ha plasmat en les diverses plantes del monestir tota la informació extreta en l'anàlisi de l'apartat «3.2.2. Funcions, activitats, producció documental i càrrecs dins el claustre». Així, s'ha pogut vincular els espais físics del monestir amb els espais de producció documental anteriorment analitzats; com també visualitzar els circuits de producció i circulació de la documentació i els circuits de gestió del claustre de Sant Daniel –l'organització del monestir-, des d'inicis del segle XVII fins avui dia.

Planta del monestir de Sant Daniel de Girona de Llorenç Panella

Cal tenir present però, que la planta de Llorenç Panella és emprada com una guia, i per tant no es troba a escala. Per això, les modificacions que s'hi han dut a terme no poden ser interpretades arquitectònicament d'una forma exacta, sinó com una representació aproximada.

¹⁰⁶² Planta del monestir de Sant Daniel de Girona de Llorenç Panella. *Catalunya romànica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1991, vol. V, p. 178.

FIGURA 1.

FIGURA 2.

FIGURA 3.

FIGURA 4.

FIGURA 5.

FIGURA 6.

ANNEX 5. Abaciologi del monestir de Sant Daniel de Girona¹⁰⁶³

<i>Nom de l'abadessa</i>	<i>Inici d'abadiat</i>	<i>Fi d'abadiat</i>
Bonafilla	3 agost 1028 ¹⁰⁶⁴	
Ermengarda	31 març 1045 ¹⁰⁶⁵	
Arsenda	13 gener 1067 ¹⁰⁶⁶	24 abril 1089 ¹⁰⁶⁷
Adalaida	Ant. 5 desembre 1094 ¹⁰⁶⁸	Post. 23 març 1099 ¹⁰⁶⁹
Ermessenda	18 desembre 1120 ¹⁰⁷⁰	26 març 1142 ¹⁰⁷¹
Botarella	5 març 1154 ¹⁰⁷²	
Ermessenda	Ant. 17 febrer 1156 ¹⁰⁷³	Post. 5 octubre 1171 ¹⁰⁷⁴
Maria	20 abril 1173 ¹⁰⁷⁵	7 febrer 1196 ¹⁰⁷⁶

¹⁰⁶³ S'ha procedit a la comprovació i actualització de l'abaciologi de la comunitat elaborat el 1996 per la comunitat de Sant Daniel com a ofrena a l'abadessa Maria Caterina Torra en el moment que passà a ser abadessa emèrita i fou escollida nova abadessa Maria Àngels Gener, el 25 d'agost de 1996 (làmina feta per la germana Maria Assumpció Pifarré amb la informació de la germana arxivera Rosalia Samsó, avui conservada al dipòsit de l'Arxiu del Monestir de Sant Daniel de Girona i titulada *Abaciologi del monestir de S. Daniel de Girona*). La comprovació s'ha realitzat a partir de les dades extretes de les fitxes d'abadesses i monges del fitxer manual elaborat per la germana Rosalia Samsó, arxivera de la comunitat entre 1950-2007, i s'ha procedit a completar els buits documentals amb dades extretes de la resta de documentació del fons monàstic, de l'Arxiu Diocesà de Girona, l'Arxiu de la Catedral de Girona i la publicació de MONTSALVATGE I FOSSAS, *Los monasterios de la Diócesis Gerundense*, vol. XIV, p. 320-327.

¹⁰⁶⁴ Documentem l'abadessa Bonafilla únicament en aquesta data. *Llibre 20 d'arxivació de capbreu del Real Monestir de Sant Daniel de Calaix 5 del arxiu, en diferents pobles y parroquias*. 1758. (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 20 p. 194 núm. 114).

¹⁰⁶⁵ Documentem l'abadessa Ermengarda únicament en aquesta data (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 7).

¹⁰⁶⁶ La primera referència documentada de l'abadessa Arsenda és del 13 de gener de 1067. *Llibre 20 d'arxivació de capbreu del Real Monestir de Sant Daniel de Calaix 5 del arxiu, en diferents pobles y parroquias*. 1758. (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 20 p. 30).

¹⁰⁶⁷ L'última referència de l'abadessa Arsenda és del 24 d'abril de 1089 (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 13).

¹⁰⁶⁸ Documentem per primer cop l'abadessa Adalaida el 5 de desembre de 1094 en la restitució d'un alou retingut injustament pels tres fills d'Amat (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 14).

¹⁰⁶⁹ Documentem per últim cop a l'abadessa Adalaida el 23 de març de 1099 en la definició dels germans Guillem i Pere Dalmau d'un violari sobre el mas Dalmau de Sant Daniel (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 16).

¹⁰⁷⁰ Es documenta l'abadessa Ermessenda per primer cop el 18 de desembre de 1120. *Llibre 22, Capbreu y otras cosas del Real Monestir de Sant Daniel*. 1760 (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 22 p. 363-366 núm. 134).

¹⁰⁷¹ Es documenta l'abadessa Ermessenda per últim cop el 26 de març de 1142 (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 24).

¹⁰⁷² Documentem únicament l'abadessa Botarella en aquesta data. *Llibre 22, Capbreu y otras cosas del Real Monestir de Sant Daniel*. 1760. (CAT AMSDG MSDG F102 núm. 22 p. 297 núm. 106).

¹⁰⁷³ Es documenta l'abadessa Ermessenda per primer cop el 17 de febrer de 1156 en la definició d'una feixa de terra a Foixà per part de Pere Ató i la seva família. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 25).

¹⁰⁷⁴ Es documenta l'abadessa Ermessenda per últim cop el 5 d'octubre de 1171 en la definició de Raimon de Salt sobre la part de l'alou que havia donat Adalaida de Fornells. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 32).

¹⁰⁷⁵ Es documenta l'abadessa Maria per primer cop el 7 de febrer de 1196. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 47; i F102 núm. 22 p. 45 núm. 16).

ANNEXOS

Agnès	Ant. 22 octubre 1195 ¹⁰⁷⁷	Post. 18 agost 1240 ¹⁰⁷⁸
Berenguera de Pelera	1 febrer 1244 ¹⁰⁷⁹	28 març 1253 ¹⁰⁸⁰
Berenguera de Palegret	11 febrer 1255 ¹⁰⁸¹	† 28 abril 1283 ¹⁰⁸²
Cecília de Foixà	28 abril 1283 ¹⁰⁸³	16 maig 1292 ¹⁰⁸⁴
Agnès de Soler	15 desembre 1294 ¹⁰⁸⁵	
Ermengarda de Vilanova	Ant. 22 juny 1298 ¹⁰⁸⁶	† c. 24 febrer 1307 ¹⁰⁸⁷
Beatriu de Cabrera	Post. 24 febrer 1307 ¹⁰⁸⁸	Post. 9 març 1333 ¹⁰⁸⁹
Beatriu de Garriga	30 agost 1333 ¹⁰⁹⁰	Post. 30 novembre 1344 ¹⁰⁹¹
Elisenda d'Alquer	28 febrer 1345 ¹⁰⁹²	15 juny 1363 ¹⁰⁹³

¹⁰⁷⁶ Es documenta l'abadessa Maria per últim cop el 20 d'abril de 1173. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 34).

¹⁰⁷⁷ Documentem per primer cop a l'abadessa Agnès el 22 d'octubre de 1195 en la venda d'una vinya a la muntanya d'Aspirà per part de Pere de Pujada i els seus fills. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 46).

¹⁰⁷⁸ Documentem per últim cop l'abadessa Agnès el 15 d'agost de 1240 en el consetiment que dona a la Infermeria per donar a Ermessenda de Portella el que anteriorment havia comprat a Bernat Renalla Salitja. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 108).

¹⁰⁷⁹ Es documenta l'abadessa Berenguera de Palera per primer cop l'1 de febrero de 1244. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 129).

¹⁰⁸⁰ Es documenta l'abadessa Berenguera de Palera per últim cop el 28 de març de 1253. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 164; CAT AMSDG MSDG H122 núm. 5 f. 152 núm. 94).

¹⁰⁸¹ Es documenta l'abadessa Berenguera de Palegret per primer cop l'11 de febrer de 1255. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 169).

¹⁰⁸² Elecció de compromissàries per elegir la successora de la difunta abadessa Berenguera de Palegret. 28 abril 1283. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 266).

¹⁰⁸³ Acta d'elecció de l'abadessa Cecília de Foixà. 28 abril 1283. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 267). Fou confirmada en el càrrec el 18 de maig de 1283 i novament el 19 de juny de 1283. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 268).

¹⁰⁸⁴ L'endemà de la festivitat de l'Ascensió de 1292 morí l'abadessa Cecília de Foixà. Carta del monestir de Sant Daniel a la Seu de Roma sollicitant la confirmació de l'elecció de la nova abadessa Agnès de Soler. 30 maig 1292. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 310)

¹⁰⁸⁵ Des del 31 de maig de 1292 trobem a Agnès de Soler exercint com a priora administradora del monestir (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 310), malgrat que no fou escollida com abadessa fins el 1295. Acta d'elecció de l'abadessa Agnès de Soler. 15 desembre 1295. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 322). No es documenta cap més referència d'aquesta abadessa.

¹⁰⁸⁶ Documentem per primer cop a l'abadessa Ermengarda de Vilanova el 22 de juny de 1298 en el reconeixement d'home propi de Guillem de Coma per la Joveria de Montilivi. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 340).

¹⁰⁸⁷ Consta entre les signatures de la venda del mas Segués de Perles la signatura de l'abadessa Ermengarda de Vilanova de mà de l'escrivà del document i la signatura autògrafa de l'abadessa Beatriu de Cabrera (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 405).

¹⁰⁸⁸ Beatriu de Cabrera firma la venda del mas Segués de Perles com abadessa electa juntament amb l'abadessa Ermengarda de Vilanova. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 405).

¹⁰⁸⁹ Documentem per últim cop l'abadessa Beatriu de Cabrera el 9 de març de 1333 en el reconeixement d'home propi de Jaume de Pou per raó del mas Bou de de Corçà. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 667).

¹⁰⁹⁰ Acte de comissionament a Bernat de Camps perquè notifiqui al bisbe de Girona l'elecció de Beatriu de Garriga com abadessa de Sant Daniel de Girona feta al dia anterior. 1 setembre 1333. (CAT ADG G-8 f. 109v-110v).

¹⁰⁹¹ Documentem per últim cop a l'abadessa Beatriu de Garriga el 30 de noviembre de 1344 en l'acord comunitari per establir violari a les novícies. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 824).

ANNEXOS

Ermessènda de Trilla	Post. 15 juny 1363	Post. 2 setembre 1377 ¹⁰⁹⁴
Gueraua de Blanes	17 maig 1378 ¹⁰⁹⁵	17 febrer 1392 ¹⁰⁹⁶
Sibil·la de Vilamarí	Ant. 7 juny 1392 ¹⁰⁹⁷	Post. 15 març 1399 ¹⁰⁹⁸
Alamanda de Güell	Ant. 5 abril 1401 ¹⁰⁹⁹	Post. 19 juliol 1402 ¹¹⁰⁰
Abadia vacant	31 gener 1405 ¹¹⁰¹	17 setembre 1407 ¹¹⁰²
Ermessènda de Foixà	Post. 17 setembre 1407	† Ant. 25 maig 1409 ¹¹⁰³
Ermessènda de Montpalau	25 maig 1409 ¹¹⁰⁴	† 6-23 febrer 1412 ¹¹⁰⁵
Constança de Cruïlles	Post. 23 febrer 1412 ¹¹⁰⁶	Ant. 18 gener 1421
Ermessènda de Vilamarí	18 gener 1421 ¹¹⁰⁷	Post. 15 febrer 1431 ¹¹⁰⁸

¹⁰⁹² Carta de confirmació de l'abadessa Elisenda d'Alquer pel bisbe Berenguer de Cruïlles de Girona. 28 febrer 1345. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 861). El 16 de gener de 1345 ja exercia d'abadessa. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 837).

¹⁰⁹³ La trobem actuant com abadessa per últim cop el 15 de juny de 1363 en les dues actes de reconeixement de dona pròpia del monestir de Romana i Elisenda de Madremanya. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 940 i 941).

¹⁰⁹⁴ La documentem per últim en el reconeixement de persones pròpies del monestir de Francesca Rovira i el seu espòs pel mas Rovira de Cruïlles. 2 setembre 1377. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1029).

¹⁰⁹⁵ Es documenta per primer cop l'abadessa Gueraua de Blanes en una venda d'una feixa de terra a Madremanya. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1023).

¹⁰⁹⁶ El 17 de febrer de 1392 se la documenta per últim cop en la reducció d'homes propis del mas Mosqueres de Celrà. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1071).

¹⁰⁹⁷ Documentem a Sibil·la de Vilamarí com abadessa el 7 de juny de 1392 en dos reconeixements de persones pròpies del monestir a Sant Sadurní de l'Heura. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1073 i 1074).

¹⁰⁹⁸ Documentem per últim cop a Sibil·la de Vilamarí el 15 de març de 1399 en el reconeixement de persones pròpies del monestir de Pere Jaume d'Aulina i la seva esposa pel mas Aulina de Sant Daniel. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1091).

¹⁰⁹⁹ Documentem per primer cop a Alamanda de Güell com abadessa el 5 d'abril de 1401 en el reconeixement de dona pròpia del monestir de Dolça, esposa de Pere Alamany i filla de Guillem Carreras. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1100).

¹¹⁰⁰ Documentem per últim cop a Almanda de Güell el 19 de juliol de 1402 en la fundació d'un aniversari per part de la monja Sibil·la de Puig. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1104). Ja el 1407 Sibil·la de Puig i Joana de Torroella funden un aniversari per l'ànima d'Alamanda de Güell. 26 agost 1407. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1115).

¹¹⁰¹ Comissió al bisbe de Barcelona per jutjar la causa entre Ermessenda de Montpalau, priora de Sant Daniel, i Ermessenda de Foixà, cambriera, a propòsit d'una elecció abacial. 31 gener 1405. (CAT ADG U-105 f. 8 –segona numeració-).

¹¹⁰² Consta que el 17 de setembre de 1407 l'abadia encara estava vacant. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1116).

¹¹⁰³ Consta com abadessa difunta de Sant Daniel el 19 de juliol de 1410, quan la seva naboda Catalana de Foixà, monja de Sant Daniel, funda quatre aniversaris, un dels quals per la seva tieta paterna «Ermessenda de Foixà, abadessa del monestir». (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1120).

¹¹⁰⁴ El 25 de maig de 1409 consta ja com abadessa. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1118(1-10)).

¹¹⁰⁵ Documentem la mort de l'abadessa Ermessenda de Montpalau el 23 de febrer de 1412 quan la comunitat de Sant Daniel de Girona dona poders al procurador per capbrevar ja que no ho pot fer l'abadessa que és difunta. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1130(1-4)). Morí entre el 6 de febrer d'aquest any, quan la documentem en el reconeixement de dona pròpia de Francesca Tió per raó del mas Tió del Pi de Riudellots de la Selva (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1128), i el 23 del mateix mes i any.

¹¹⁰⁶ La documentem com abadessa el 12 de desembre de 1412 en una capbreuació. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1130(1-4)).

ANNEXOS

Francesca de Palau	11 octubre 1432 ¹¹⁰⁹	13 juliol 1458 ¹¹¹⁰
Beatriu de Pau	Ant. 16 febrer 1459 ¹¹¹¹	† 6 agost 1466 ¹¹¹²
Aldonça de Biure	11 agost 1466 ¹¹¹³	† 16 abril 1479 ¹¹¹⁴
Violant Xatmar	21 juny 1479 ¹¹¹⁵	Post. 13 desembre 1507 ¹¹¹⁶
Violant de Biure	30 juny 1509 ¹¹¹⁷	Ant. 11 novembre 1522
Beatriu d'Alemaný	Ant. 11 novembre 1522 ¹¹¹⁸	Ant. 10 gener 1548
Joana Sarriera	10 gener 1548 ¹¹¹⁹	† 7 novembre 1548 ¹¹²⁰
Isabel d'Alemaný	10 desembre 1548 ¹¹²¹	† 5 novembre 1572 ¹¹²²
Joana Descatllar	25 novembre 1572 ¹¹²³	
Abadia vacant	1575 ¹¹²⁴	9 setembre 1578

¹¹⁰⁷ El bisbe de Girona confirma l'elecció d'Ermessenda de Vilamarí com abadessa de Sant Daniel per defunció de l'abadessa Constança de Cruïlles. 18 gener 1421. (CAT ADG I-1 f. 27v).

¹¹⁰⁸ Documentem per últim cop l'abadessa Ermessenda de Vilamarí el 15 de febrer de 1431 en el reconeixement de dona pròpia d'Agnès, esposa de Joan Morat de Riudellots. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1207).

¹¹⁰⁹ Documentem a l'abadessa Francesca de Palau per primer cop el 10 de novembre de 1432. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1214; CAT AMSDG MSDG F102 núm. 21 p. 82 núm. 84).

¹¹¹⁰ Documentem a l'abadessa Francesca de Palau per últim cop el 13 de juliol de 1458 en diverses capbreuacions de possessions del monestir entre 1447 i 1458. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1149(1-10); CAT AMSDG MSDG H122 núm. 5 f. 165-213 núm. 105).

¹¹¹¹ No és te constància de la data d'elecció o benedicció de Beatriu de Pau, però deuria ser entre el 8 de desembre de 1458, quan es documenta com a monja de Sant Daniel i priora de Santa Maria del Mar de Calonge (CAT ADG D-196 f. 206v), i el 16 de febrer de 1459, quan ja exerceix d'abadessa en unes capbreuacions a Sant Pere Pescador (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1266 i 1267).

¹¹¹² Carta de la comunitat de Sant Daniel de Girona al bisbe Joan de Margarit i de Pau notificant la defunció de l'Abadessa Beatriu de Pau i l'elecció de la priora Aldonça de Biure com a nova abadessa de la comunitat. 11 agost 1466. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1273).

¹¹¹³ Carta de la comunitat de Sant Daniel de Girona al bisbe Joan de Margarit i de Pau notificant la defunció de l'Abadessa Beatriu de Pau i l'elecció de la priora Aldonça de Biure com a nova abadessa de la comunitat. 11 agost 1466. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1273).

¹¹¹⁴ La data correspon al seu enterrament no a la mort. (CAT ACG Sulpisi Pontich vol. 2 f. 251).

¹¹¹⁵ Violant Xatmar, com abadessa electa, sol·licita al bisbe de Girona que li confereixi la benedicció abacial. 21 juny 1479. (CAT ADG D-202 f. 153v-154). Fou beneïda pel bisbe el 24 de juny de 1479. (CAT ADG G-69 f. 109 i full després de f. 110).

¹¹¹⁶ Documentem per últim cop a l'abadessa Violant Xatmar en una capbreuació d'un camp a Riudellots. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1318).

¹¹¹⁷ El vicari general del bisbat de Girona aprova l'elecció de Violant de Biure com abadessa de Sant Daniel. 30 juny 1509. (CAT ADG D-211 f. 139 i full entre f. 164-165).

¹¹¹⁸ El bisbe Joan Cardona de Girona beneeix a l'abadessa Beatriu Alemaný. 11 novembre 1522. (CAT ADG D-214 f. 301).

¹¹¹⁹ Butlla del papa Pau III confirmant l'elecció de l'abadessa Joana Sarriera. 10 gener 1548. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1363).

¹¹²⁰ En el procés d'elecció de l'abadessa Isabel d'Alamany s'indica que Joana de Sarriera morí a inicis de novembre, potser el dia 7. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1364).

¹¹²¹ Procés d'elecció de l'abadessa Isabel d'Alamany. 10 desembre 1548. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1364).

¹¹²² Procés d'elecció de l'abadessa Joana Descatllar. 25 novembre 1572. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1400).

¹¹²³ Tan sols documentem a Joana Descatllar com abadessa de la comunitat en la seva acta d'elecció. 25 novembre 1572. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1400).

ANNEXOS

Joana de Copons	9 setembre 1578 ¹¹²⁵	† 30 març 1610 ¹¹²⁶
Anna de Cruïlles	20 juny 1610 ¹¹²⁷	† 14 desembre 1615 ¹¹²⁸
Contesina de Sant Celoni	26 juny 1616 ¹¹²⁹	† 9 octubre 1623 ¹¹³⁰
Maria d'Olmera	9 juliol 1624 ¹¹³¹	† 29 agost 1625 ¹¹³²
Dionísia de Sant Celoni	Ant. 22 febrer 1626 ¹¹³³	† 24 novembre 1644 ¹¹³⁴
Aldonça Jultrú	Ant. 18 maig 1646 ¹¹³⁵	† 16 febrer 1747 ¹¹³⁶
Cecília de Miro	13 octubre 1647 ¹¹³⁷	† 12 octubre 1660 ¹¹³⁸
Marianna de Raset	17 gener 1661 ¹¹³⁹	† 27 gener 1666 ¹¹⁴⁰
Isabel de Caramany	22 agost 1666 ¹¹⁴¹	† 8 gener 1673 ¹¹⁴²
Margarida de Copons ¹¹⁴³	3 febrer 1673 ¹¹⁴⁴	† 28 novembre 1677 ¹¹⁴⁵

¹¹²⁴ Any apuntat per la germana Rosalia Samsó.

¹¹²⁵ El bisbe de Barcelona, davant la falta d'entesa de la comunitat de Sant Daniel a escollir nova abadessa i amb les facultats atorgades pel papa Gregori XIII, nomena Joana de Copons, monja del monestir de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona, coma nova abadessa de Sant Daniel. 9 setembre 1578. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1416).

¹¹²⁶ *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 3).

¹¹²⁷ Fou beneïda pel bisbe Francisco Arévalo de Zuazo de Girona el 20 de juny 1610. (CAT ADG D-263 f. 118).

¹¹²⁸ *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 3).

¹¹²⁹ Fou beneïda pel bisbe Onofre de Reart de Girona el 26 de juny de 1616 (CAT ADG D-269 f. 268).

¹¹³⁰ *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 3).

¹¹³¹ Fou beneïda pel bisbe Francesc de Sentjust i de Castre de Girona. 9 juliol 1624. (CAT ADG D-279 f. 79).

¹¹³² *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 3).

¹¹³³ Apareix com abadessa per primer cop el 22 de febrer de 1626 en la cessió d'un censal a la comunitat per celebrar l'octava de Corpus. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1478).

¹¹³⁴ *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 5).

¹¹³⁵ Documentem l'abadessa Aldonça de Jultrú per primer cop el 18 de maig de 1646 consentint la fundació d'una causa pia per part d'Alemanda de Xammar. (CAT AMSDG MSDG G115).

¹¹³⁶ *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 6).

¹¹³⁷ Certificat de la benedicció abacial de Cecília de Miro. 13 octubre 1647. (CAT AMSDG MSDG A101).

¹¹³⁸ *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 6).

¹¹³⁹ Acta d'elecció d'abadessa de Marianna de Raset. 17 gener 1661. (CAT AMSDG MSDG K100 núm. 1510).

¹¹⁴⁰ *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 6).

¹¹⁴¹ L'esborrany de l'acta d'elecció de l'abadessa Isabel de Caramany només figura l'any 1666 (CAT AMSDG MSDG A101), però ja la datem com a tal el 22 d'agost de 1666 en la professió de Dionisa de Santceloni. (CAT AMSDG MSDG G120 núm. 6 p. 281 núm. 19). Fou beneïda pel bisbe Josep Ninot de Girona el 31 d'octubre de 1666. (CAT AMSDG MSDG G120 núm. 6 p. 279 núm. 1).

¹¹⁴² *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 7).

ANNEXOS

Maria de Lanuça i de Rocabertí	11 desembre 1677 ¹¹⁴⁶	† 22 abril 1696 ¹¹⁴⁷
Àngela de Bas	2 juny 1696 ¹¹⁴⁸	† 6 setembre 1705 ¹¹⁴⁹
Joana de Sant Dionis i Pol	17 febrer 1706 ¹¹⁵⁰	† 27 març 1718 ¹¹⁵¹
Teresa de Lanuça i Homs	8 abril 1718 ¹¹⁵²	† 5 març 1736 ¹¹⁵³
Agnès de Lanuça i Homs	12 març 1736 ¹¹⁵⁴	† 25 desembre 1750 ¹¹⁵⁵
Elionor de Farnés i Marimon	2 gener 1751 ¹¹⁵⁶	† 26 setembre 1768 ¹¹⁵⁷

¹¹⁴³ Les dates concretes entre l'abadessa Margarida de Copons i l'abadessa Maria Assumpció Cols i Verdagner les reproduïx Francesc Monsalvatge en l'abaciologi que elaborà per la seva obra *Los monasterios de la Diócesis Gerundense*, i que les hi oferí la mateixa abadessa Maria Assumpció Cols. Emprem les seves dades quan no s'ha conservat cap referència documental, ja que la persona que elaborà l'abaciologi cedit a Montsalvatge, segurament la monja arxivera, disposava de la documentació del fons que es va perdre durant la Guerra Civil de 1936-1939. MONTSALVATGE I FOSSAS, vol. XIV, p. 320-327.

¹¹⁴⁴ Acta d'elecció de l'abadessa Margarida de Copons, 3 febrer 1673. *Libre de eleccions de abadessas del Real Convent de monjes del monastir de Sant Daniel de Gerona*. 1674-2006. (CAT AMSDG MSDG A101 p. 1). Beneïda pels bisbe Jaume de Copons de Vic el 21 de maig de 1673. (CAT AMSDG MSDG G120 núm. 6 p. 279).

¹¹⁴⁵ *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 7).

¹¹⁴⁶ Acta d'elecció de l'abadessa Maria de Lanuça i de Rocabertí. 11 desembre 1677. *Libre de eleccions de abadessas del Real Convent de monjes del monastir de Sant Daniel de Gerona*. 1674-2006. (CAT AMSDG MSDG A101 p. 6). Beneïda pel bisbe Sever Thomàs Auter de Girona el 24 març de 1680 (CAT AMSDG MSDG G120 núm. 6, p. 279, núm. 3).

¹¹⁴⁷ *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 8).

¹¹⁴⁸ Acta d'elecció de l'abadessa Àngela de Bas. 2 juny 1696. *Libre de eleccions de abadessas del Real Convent de monjes del monastir de Sant Daniel de Gerona*. 1674-2006. (CAT AMSDG MSDG A101 p. 10). Beneïda pel bisbe Miquel Pontich de Girona el 4 de febrero de 1698 (CAT AMSDG MSDG G120 núm. 6 p. 279, núm. 7).

¹¹⁴⁹ *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 8).

¹¹⁵⁰ Acta d'elecció de l'abadessa Joana de Sant Dionis i Pol. 17 febrer 1706. *Libre de eleccions de abadessas del Real Convent de monjes del monastir de Sant Daniel de Gerona*. 1674-2006. (CAT AMSDG MSDG A101 p. 24). Beneïda pel bisbe Miquel Joan de Taverner i Rubí de Girona el 3 de maig de 1711. (CAT AMSDG MSDG G120 núm. 6 p. 279 núm. 4).

¹¹⁵¹ Certificat de defunció de l'abadessa Joana de Santdionis i Pol extret del Llibre d'òbits de la parròquia de Sant Daniel de Girona. 23 de noviembre de 1720. (CAT AMSDG MSDG C101 Joana de Santdionis i Pol). També al *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 9).

¹¹⁵² Acta d'elecció de l'abadessa Teresa de Lanuça i Homs. 8 abril 1718. *Libre de eleccions de abadessas del Real Convent de monjes del monastir de Sant Daniel de Gerona*. 1674-2006. (CAT AMSDG MSDG A101 p. 31). Beneïda pel bisbe Miquel Joan de Taverner i Rubí de Girona el 8 de maig de 1718 (CAT AMSDG MSDG G120 núm. 6 p. 279 núm. 5).

¹¹⁵³ *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 9).

¹¹⁵⁴ Acta d'elecció de l'abadessa Agnès de Lanuça i Homs. 12 març 1736. *Libre de eleccions de abadessas del Real Convent de monjes del monastir de Sant Daniel de Gerona*. 1674-2006. (CAT AMSDG MSDG A101 p. 36). Beneïda el 28 d'octubre de 1736 a mans del bisbe de Girona Baltasar de Bastero i Lladó. (CAT AMSDG MSDG G120 núm. 6 p. 279 núm. 7).

¹¹⁵⁵ *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 11).

ANNEXOS

Maria Rosa Prat Sant Julià i de Tord	3 octubre 1768 ¹¹⁵⁸	† 8 maig 1777 ¹¹⁵⁹
Antònia de Tord i de Prat	30 maig 1777 ¹¹⁶⁰	† 20 desembre 1794 ¹¹⁶¹
Abadia vacant	20 desembre 1794	15 octubre 1795
Rafaela de Prats i de Ferrer	15 octubre 1795 ¹¹⁶²	† 1 febrer 1797 ¹¹⁶³
Maria Anna de Font i de Camprodon	9 febrer 1797 ¹¹⁶⁴	† 28 desembre 1808 ¹¹⁶⁵
Abadia vacant	28 desembre 1808	16 març 1815
Maria Anna de Camps i de Font	16 març 1815 ¹¹⁶⁶	† 27 octubre 1824 ¹¹⁶⁷
Ignàsia de Manresa i d'Asprer	5 novembre 1824 ¹¹⁶⁸	† 24 desembre 1847 ¹¹⁶⁹

¹¹⁵⁶ Acta d'elecció de l'abadessa Elionor de Farnés i Marimon. 2 gener 1751. *Libre de eleccions de abadessas del Real Convent de monjes del monastir de Sant Daniel de Gerona*. 1674-2006. (CAT AMSDG MSDG A101 p. 42). Beneïda el 18 d'abril de 1751. (CAT AMSDG MSDG G120 núm. 6 p. 279 núm. 8; CAT ADG D-405 f. 51v).

¹¹⁵⁷ *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 13).

¹¹⁵⁸ Acta d'elecció de l'abadessa Maria Rosa Prat Sant Julià i de Tord. 3 octubre 1768. *Libre de eleccions de abadessas del Real Convent de monjes del monastir de Sant Daniel de Gerona*. 1674-2006. (CAT AMSDG MSDG A101 p. 46; CAT AMSDG MSDG A101). Segons Monsalvatge beneïda el 4 de novembre de 1768.

¹¹⁵⁹ *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 14).

¹¹⁶⁰ Acta d'elecció de l'abadessa Antònia de Tord i de Prat. 30 maig 1777. *Libre de eleccions de abadessas del Real Convent de monjes del monastir de Sant Daniel de Gerona*. 1674-2006. (CAT AMSDG MSDG A101 p. 50). Segons Monsalvatge beneïda el 3 d'agost de 1777.

¹¹⁶¹ *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 16). Escripura del dipòsit del seu cadàver a l'església del monestir de Santa Clara de Barcelona. 22 desembre 1794. (CAT AMSDG MSDG C101 Antònia de Tord i de Prat).

¹¹⁶² Acta d'elecció de l'abadessa Rafaela de Prats i de Ferrer. 15 octubre 1795. *Libre de eleccions de abadessas del Real Convent de monjes del monastir de Sant Daniel de Gerona*. 1674-2006. (CAT AMSDG MSDG A101 p. 51). Segons Monsalvatge beneïda el 2 de novembre de 1795.

¹¹⁶³ *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 17). Carta de la priora de Sant Daniel a l'abat president de la Congregació Claustral Benedictina Tarraconense comunicant-li la defunció el mateix dia de l'abadessa Rafaela de Prats i de Ferrer i sol·licitant que ho disposi tot per a la nova elecció. 1 febrer 1797. (CAT AMSDG MSDG A101).

¹¹⁶⁴ Acta d'elecció de l'abadessa Maria Anna de Font i de Camprodon. 9 febrer 1797. *Libre de eleccions de abadessas del Real Convent de monjes del monastir de Sant Daniel de Gerona*. 1674-2006. (CAT AMSDG MSDG A101 p. 60). Segons Monsalvatge beneïda el 30 d'abril de 1797.

¹¹⁶⁵ *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 19). Carta de la comunitat de Sant Daniel comunicant a l'abat president de la Congregació Claustral Benedictina la defunció de l'abadessa Marianna de Font i de Camprodon i que no elegiran nova abadessa fins que la comunitat no es pugui reunir de nou. 2 gener 1809. (CAT AMSDG MSDG A101).

¹¹⁶⁶ Acta d'elecció de l'abadessa Maria Anna de Camps i de Font. 16 març 1815. *Libre de eleccions de abadessas del Real Convent de monjes del monastir de Sant Daniel de Gerona*. 1674-2006. (CAT AMSDG MSDG A101 p. 67). Segons Monsalvatge beneïda el 16 de març de 1815.

¹¹⁶⁷ *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 22).

ANNEXOS

Caterina Pou i Adroher	5 maig 1848 ¹¹⁷⁰	† 5 novembre 1854 ¹¹⁷¹
Maria Gràcia Quintana i de Ferrer	16 novembre 1854 ¹¹⁷²	† 30 abril 1870 ¹¹⁷³
Maria del Carme Albert i Xauet	9 maig 1870 ¹¹⁷⁴	† 21 novembre 1895 ¹¹⁷⁵
Maria Motger i Aulet	9 desembre 1895 ¹¹⁷⁶	† 31 març 1900 ¹¹⁷⁷
Assumpció Cols i Verdaguer	27 abril 1900 ¹¹⁷⁸	† 21 desembre 1936 ¹¹⁷⁹
Abadía vacant	21 desembre 1936	21 juny 1939
Carme Poch i Noguera	22 juny 1939 ¹¹⁸⁰	† 21 novembre 1960 ¹¹⁸¹
Maria Caterina Torra i Miró¹¹⁸²	10 febrer 1960 ¹¹⁸³	30 maig 1996 ¹¹⁸⁴

¹¹⁶⁸ Acta d'elecció de l'abadessa Ignàsia de Manresa i d'Asprer. 5 novembre 1824. *Libre de eleccions de abadessas del Real Convent de monjes del monastir de Sant Daniel de Gerona*. 1674-2006. (CAT AMSDG MSDG A101 p. 72). Segons Monsalvatge beneïda el 2 d'abril de 1826.

¹¹⁶⁹ *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 22).

¹¹⁷⁰ Acta d'elecció de l'abadessa Caterina Pou i Adroher. 5 maig 1848. *Libre de eleccions de abadessas del Real Convent de monjes del monastir de Sant Daniel de Gerona*. 1674-2006. (CAT AMSDG MSDG A101 p. 77).

¹¹⁷¹ *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 23).

¹¹⁷² Acta d'elecció de l'abadessa Maria Gràcia Quintana i de Ferrer. 16 novembre 1854. *Libre de eleccions de abadessas del Real Convent de monjes del monastir de Sant Daniel de Gerona*. 1674-2006. (CAT AMSDG MSDG A101 p. 83).

¹¹⁷³ *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 23).

¹¹⁷⁴ Acta d'elecció de l'abadessa Maria del Carme Albert i Xauet. 9 maig 1870. *Libre de eleccions de abadessas del Real Convent de monjes del monastir de Sant Daniel de Gerona*. 1674-2006. (CAT AMSDG MSDG A101 p. 86).

¹¹⁷⁵ *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 37).

¹¹⁷⁶ Acta d'elecció de l'abadessa Maria Motger i Aulet. 9 desembre 1895. *Libre de eleccions de abadessas del Real Convent de monjes del monastir de Sant Daniel de Gerona*. 1674-2006. (CAT AMSDG MSDG A101 p. 101). Segons Monsalvatge beneïda el 24 de setembre de 1896.

¹¹⁷⁷ *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 39). Certificat de defunció de Maria Motger i Aulet expedid pel Reigstre Civil. 19 desembre 1914. (CAT AMSDG MSDG C101 Maria Motger i Aulet).

¹¹⁷⁸ Acta d'elecció de l'abadessa Assumpció Cols i Verdaguer. 27 abril 1900. *Libre de eleccions de abadessas del Real Convent de monjes del monastir de Sant Daniel de Gerona*. 1674-2006. (CAT AMSDG MSDG A101 p. 103). Beneïda el 12 d'octubre de 1900 (CAT AMSDG MSDG A101). Monsalvatge reproduceix la notícia que publicà el Diari de Girona de l'acte de la seva benedicció: MONTSALVATGE I FOSSAS, vol. XIV, p. 327-328.

¹¹⁷⁹ L'abadessa Assumpció Cols morí a Can Castanyer de Girona, pare de la germana Maria Antònia Castanyer, on es refugià des que la comunitat hagué d'abandonar el monestir. Fou enterrada el 22 de desembre de 1936 en un nínxol al costat del de Jordi Castanyer, i les seves despulles foren traslladades definitivament al monestir el 1968. *Temps de guerra. 1936-1939*. 8 maig 1977. (CAT AMSDG MSDG C108 núm. 6 p. 28-29). També al *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 45).

¹¹⁸⁰ Acta d'elecció de l'abadessa Maria del Carme Poch i Noguera. 22 juny 1939. *Libre de eleccions de abadessas del Real Convent de monjes del monastir de Sant Daniel de Gerona*. 1674-2006. (CAT AMSDG MSDG A101 p. 108). Beneïda pel bisbe Josep Cartaïà i Inglés l'11 de juliol de 1941. *Ibidem*, index.

¹¹⁸¹ *Libre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 57).

ANNEXOS

Maria Àngels Gener i Huix ¹¹⁸⁵	30 maig 1996 ¹¹⁸⁶	2 juny 2006
Maria Assumpció Pifarré i Clapés ¹¹⁸⁷	2 juny 2006 ¹¹⁸⁸	

---

¹¹⁸² Priora administradora des de 1952.

¹¹⁸³ Acta d'elecció de l'abadessa Maria Catarina Torra. 10 febrer 1960. *Libre de eleccions de abadessas del Real Convent de monjes del monastir de Sant Daniel de Gerona*. 1674-2006. (CAT AMSDG MSDG A101 p. 112). Beneïda per l'abat Aureli Maria Escarré de Montserrat el 3 de maig de 1960. *Ibidem*, index.

¹¹⁸⁴ Morí el 22 de juliol de 2008. *Llibre dels obits de las señoras religiosas del Real Convent de monjas del Monestir de Sant Daniel de Gerona*. 1674. (CAT AMSDG MSDG C109 p. 69).

¹¹⁸⁵ Última abadessa que ha ostentat el càrrec amb benedicció abacial.

¹¹⁸⁶ Acta d'elecció de l'abadessa Maria Àngels Gener i Huix. 30 maig 1996. *Libre de eleccions de abadessas del Real Convent de monjes del monastir de Sant Daniel de Gerona*. 1674-2006. (CAT AMSDG MSDG A101 p. 116).

¹¹⁸⁷ Des de que va assumir el càrrec ho féu com a priora administradora, és a dir, amb totes les facultats del càrrec d'abadessa però sense haver rebut la benedicció abacial. Una opció escollida per la pròpia comunitat, que va considerar que davant el reduït nombre de membres no era necessari mantenir el càrrec d'abadessa amb benedicció abacial. Avui dia continua exercint el càrrec.

¹¹⁸⁸ Acta d'elecció de priora administradora a Maria Assumpció Pifarré i Clapés. 2 juny 2006. *Libre de eleccions de abadessas del Real Convent de monjes del monastir de Sant Daniel de Gerona*. 1674-2006. (CAT AMSDG MSDG A101 p. 118).

Irene Brugués Massot

La present tesi analitza l'evolució de la funció arxiu en el marc del monestir femení de Sant Daniel de Girona, des del primer moment que es documenta la seva existència el 1421 fins a l'actualitat. Una evolució que permet avançar alhora en el coneixement de la història d'aquest arxiu i del seu productor, la comunitat mil·lenaria de monges benedictines de Sant Daniel, l'única de Catalunya que resideix encara en el monestir on fou fundada.

L'estudi també pretén mostrar la necessitat i els beneficis de l'ús del mètode arxivístic per a fons oberts amb un marc cronològic tan ampli com el de Sant Daniel, i de l'establiment d'un quadre de classificació funcional que permeti classificar tota la producció documental del monestir des del segle XI fins avui dia. Un mètode que al mateix temps s'observa especialment útil per a l'estudi de l'evolució de la gestió del claustre, és a dir, de l'organització administrativa comunitària i la seva producció i gestió documental.

UNIVERSITAT DE
BARCELONA